

שבוע פרשת תולדות

(24 - 30 November 2024)

כ"ג - כ"ט מרחשון תשפ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגָּךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהֵייתֶם קְדָשִׁים לְאַלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהִיוֹת לָכֶם לְאַלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְאוֹלָי יְיָ שְׁתִּיחָה לָנוּ יְאֹמַר-נָא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלֵי יְיָ שְׁתִּיחָה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אֲדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחַרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שְׁטַפְּנוּ נַחֲלָה עֲבַר-עַל-נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֲבַר-עַל-
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נִמְלְטָה מִפֶּח יוֹקְשִׁים
 הַפֶּח נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נְשִׂאתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שְׂפָחָה אֶל יַד גְּבַרְתָּהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחֲנֵנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שְׂבָעֵנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שְׂבָעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
 יוֹזִים:

אגרות קודש

בי"ה, י"א מ"ח, תשי"ח
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה משה
 יצחק שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מו' מ"ח.

ובטח כבר קבל המענה בהנוגע להשאלון ע"י הטלפון מפני קוצר הזמן.

במ"ש אודות להנהיג אמירת השיעור תהלים חדשי בכתות השונות של ביה"ס, הנה אף
 שידוע ושמענו כ"פ אודות גודל הדבר דאמירת שיעור תהלים זה, בכל זה יש להתחשב בכל כחה
 וכתה כמה זמן יקח אמירת כל השיעור, שהרי זמן זה יחסר מלימודי קדש שלהם שהוא בלא"ה
 מצומצם, ולכן אף שבהכתות הגבוהות שהקריאה שלהם בלה"ק שוטפת, יש להנהיג את הני"ל,
 אבל בכתות שלמטה מזה יש להתבונן כאמור, ובכתות הכי קטנות ביותר יש להסתפק באמירת
 מזמור אחד מהשיעור חדשי היומי.

והשי"ת יצליחו להעמיד תלמידים לומדי תורה תמימה ביראת שמים.

בברכה לבשו"ט תכה"י.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 212 שולחן ערוך עם הערות וצינונים
 212 שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 215 תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 217 תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 218 דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 219 תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 220 ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 221 ספר המאמרים - תרפ"ט
 222 לקוטי דיבורים - בלה"ק
 224 מכתב הרבי הרי"צ לחתנו הרבי'
 225 אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 48 ילקוט לוי יצחק על התורה
 50 נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
 173 נביאים וכתובים
 183 עין יעקב - מסכת ברכות
 226 נקודה משיחת קודש מעובדת
 227 חומש לקריאה בציבור
 237 קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 238 לוח זמנים
 239 סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש
 ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשל"ד 5

התוועדיות

- שיחות ש"פ תולדות,
 מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשל"ד 15
 משיחות ש"פ תולדות,
 מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תנש"א 27

לקוטי שיחות

- פרשת תולדות, כך כ, ב 37
 פרשת תולדות, כך כ, ג 43

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת תולדות 52
 לוח לתהלים היומי 75
 תניא יומי 76
 לוח 'היום יום' 93

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 96
 שלושה פרקים ליום 100
 פרק אחד ליום 154
 ספר המצוות 170

לימוד מזהלוק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא בתרא 175
 גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא 184
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 212

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בספר שמואל, והיא הפטרת שבת שהיא ערב ראש-חודש:
 2 **וַיֹּאמֶר לוֹ לְדוֹר יְהוֹנָתָן בֶּן שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ מָחָר חֲדָשׁ מָחָר יַחֹל רֹאשׁ**
 3 **חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָּ וַיִּזְכְּרוּ בְּךָ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶךָ כִּי הַמוֹשֵׁב שְׁלַךְ (בסעודת**
 4 **ראש-חודש של שאול המלך) יִהְיֶה חֹסֵר, וְשִׁלְשֶׁת תָּרַד מְאֹד וְגוֹ',**
 5 ותסתתר שלושה ימים ואחר כך אנחנו,
 6 דוד ויהונתן ניפגש וְאֲנִי שִׁלְשֶׁת
 7 הַחֲצִיִּים וְגוֹ' ¹ וזה יהיה סימן האם
 8 שאול כועס על דוד, כמפורש בפסוקים
 9 הבאים. וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ
 10 הַדְּיוּק בְּמִסְפָּר שֶׁלֹּשׁ דְּוָקָא
 11 הַנּוֹכַח כִּאֵן גַּם לִגְבִי שְׁלוֹשַׁת הַיָּמִים וְגַם
 12 לִגְבִי שְׁלוֹשַׁת הַחֲצִיִּים. וְכֵן
 13 בְּפִסְוִקִים שֶׁלְפָנָי הַהִפְטוּרָה,
 14 **וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן גּוֹ' כִּי אֶחָקֵר**
 15 **אֶת אָבִי אַבְדוֹק מֵה דַעְתּוֹ שֶׁל אָבִי**
 16 **לִגְבִיךָ כְּעַת מָחָר הַשְּׁלִישִׁית²,**
 17 **בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִמָּחָר שְׁגַם כְּאֵן**
 18 **מְדַיִיק מָחָר הַשְּׁלִישִׁית דְּוָקָא**
 19 **וְשׁוֹב נֹזֵחַ הַמַּסְפָּר שְׁלוֹשׁ. וְמֵה**
 20 **שְׁפִירֵשׁ רִשִׁי** על הכתוב 'כעת
 21 **מָחָר הַשְּׁלִישִׁית' שְׁמָא לֹא יִתְמָה**
 22 **(אָבִי) מָחָר אֲבָל יִתְמָה בְּיוֹם**
 23 **הַשְּׁלִישִׁי, אֵין זֶה מִסְפִּיק**
 24 **עֲדִינִין לְבַאֵר מְדוּעַ נֹזֵחַ כִּאֵן דְּוָקָא**
 25 **הַמַּסְפָּר שְׁלוֹשׁ, שְׁהָרִי מִהֶמְשָׁף**
 26 **הַקְּתוּבִים רוֹאִים שֶׁלְפֻעַל**
 27 **הֵיךָ מִסְפִּיק גַּם שְׁנֵי יָמִים כִּדִּי**
 28 **לְבַר אֵת הַיּוֹסֵס שֶׁל שְׂאוּל לְדוֹד**
 29 **(שְׁבִיּוֹם הָרֹאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ**
 30 **הֵיךָ עֲדִינִין קָא סְלָקָא דַּעְתָּךְ**
 31 **כו'), עֲדִינִין עֵלָה עַל הַדַּעַת שְׁדוּד לֹא**
 32 **בֹּא בְּגַלל 'מָקָרָה בְּלִתי טְהוּר' אֲבָל**
 33 **בְּיוֹם הַשְּׁנֵי שְׂאָל (שְׂאוּל) מִיַּד**
 34 **מְדוּעַ לֹא בָּא בֶן יִשִׁי גּוֹ' ³ וְלֹא**
 35 **הֵיךָ צָרִיךְ לְהַמְתִּין שְׁלוֹשָׁה יָמִים)**
 36 **וְצָרִיף בִּיאוֹר מְדוּעַ בְּכָל זֹאת נֹזֵחַ כִּאֵן**
 37 **עֲנִין שְׁלוֹשַׁת הַיָּמִים. ?**
 38 **גַּם צָרִיף לְהִבִּין בְּפִנְיָמִיּוּת**

ביאור בדרך אפשר

39 **הָעֲנָנִים** במשמעות הפנימית של המספר שלוש, **מֵהוּ הַטַּעַם שְׁדוּקָא**
 40 **שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים הָיִי חֲזָקָה⁴,** כדברי הגמרא לגבי כמה הלכות שכאשר
 41 דבר נעשה שלוש פעמים יש לו תוקף של 'חזקה' (כמו למשל אשה שנשאת
 42 שלוש פעמים ובכל פעם בעלה מת, לא תינשא בפעם הרביעית) **שְׁהָרִי**
 43 **הַסִּיפָה לְכָךְ שְׁעַל פִּי הַטַּבַּע**
 44 **בְּגִדֵי הַמְצִיאוֹת הַטְּבַעִית שֶׁלֹּשׁ**
 45 **פְּעָמִים הָיִי נַחֲשִׁים וּמַהוּיִים**
 46 **חֲזָקָה, הִיא, לְפִי שְׁכָן הוּא**
 47 **בְּפִנְיָמִיּוּת הָעֲנָנִים** והדברים
 48 **הַגְּשָׁמִיִּים נִמְשָׁכִים וּמִשְׁתַּלְשָׁלִים**
 49 **מִהַדְּבָרִים הַרוּחָנִיִּים.**

בס"ד. ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשל"ד (הנחה בלתי מוגה)

1 **וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֹד**
 2 **מוֹשֶׁבֶכָּךְ, וְשִׁלְשֶׁת תָּרַד מְאֹד וְגוֹ', וְאֲנִי**
 3 **שִׁלְשֶׁת הַחֲצִיִּים וְגוֹ' ¹.** וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ הַדְּיוּק
 4 **בְּמִסְפָּר שֶׁלֹּשׁ דְּוָקָא. וְכֵן בְּפִסְוִקִים שֶׁלְפָנָי**
 5 **הַהִפְטוּרָה, וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן גּוֹ' כִּי אֶחָקֵר אֶת אָבִי**
 6 **כְּעַת מָחָר הַשְּׁלִישִׁית², שְׁגַם כְּאֵן מְדַיִיק מָחָר**
 7 **הַשְּׁלִישִׁית דְּוָקָא. וְמֵה שְׁפִירֵשׁ רִשִׁי שְׁמָא לֹא**
 8 **יִתְמָה (אָבִי) מָחָר אֲבָל יִתְמָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, אֵין**
 9 **זֶה מִסְפִּיק עֲדִינִין, שְׁהָרִי מִהֶמְשָׁף הַקְּתוּבִים**
 10 **רוֹאִים שֶׁלְפֻעַל הֵיךָ מִסְפִּיק גַּם שְׁנֵי יָמִים**
 11 **(שְׁבִיּוֹם הָרֹאשׁוֹן הֵיךָ עֲדִינִין קָא סְלָקָא דַּעְתָּךְ כו'),**
 12 **אֲבָל בְּיוֹם הַשְּׁנֵי שְׂאָל (שְׂאוּל) מִיַּד מְדוּעַ לֹא בָּא**
 13 **בֶּן יִשִׁי גּוֹ' ³.** גַּם צָרִיף לְהִבִּין בְּפִנְיָמִיּוּת
 14 **הָעֲנָנִים, מֵהוּ הַטַּעַם שְׁדוּקָא שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים הָיִי**
 15 **חֲזָקָה⁴, שְׁהָרִי הַסִּיפָה לְכָךְ שְׁעַל פִּי הַטַּבַּע שֶׁלֹּשׁ**
 16 **פְּעָמִים הָיִי חֲזָקָה, הִיא, לְפִי שְׁכָן הוּא בְּפִנְיָמִיּוּת**
 17 **הָעֲנָנִים.**

18 **(ב) וְיִוָּבֵן עַל פִּי הַמְּבֹאֵר בְּדְרוּשֵׁי מָחָר חֲדָשׁ,**
 19 **וּבְפִרְט בְּאֹר הַתּוֹרָה עַל פְּסוּקֵי זֶה⁵,**
 20 **שְׁפִירֵשׁ וְשִׁלְשֶׁת שְׁתַּעֲשֶׂה שְׁלִישִׁיָה כְּמוֹ סְגוּ"ל.**
 21 **וּבִיאוֹר הַדְּבָרִים, דְּהִנֵּה כְּתִיב⁶ וְהִיָּתֵם לִי סְגֻלָּה**
 22 **מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, פִּירוּשׁ, מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה,**
 23 **תַּעֲשׂוּ לִי מִהֶם סְגֻלָּה, כִּי מִבִּירוּרִים שְׁעוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל מִכָּל הָעַמִּים, עוֹשִׂין מִהֶם**
 24 **כְּמוֹ סְגוּ"ל.**

(1) שמואל-א, כ, יח-כ. (2) שם, יב. (3) שם, כז. (4) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ. (5) בראשית יב, סע"א ואילך. (6) ע"פ יתרו יט,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 מיוחד פרטי שאינו נמשך באות אחרת, לכך גם תמונתן בכתב כל אות היא
 43 בתמונה מיוחדת פרטית המורה על ציור ההמשכה והתגלות האור והחיות
 44 והכח הנגלה ונמשך באות זו איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקדוש
 45 ברוך הוא ורצונו וחכמתו וכו'") ולכן אותיות שוות מלמדות על שייכות שני
 46 העניינים בתוכנם ובשורשם.

47 **וּמְמַשִּׁיף** אדמו"ר ה'צמח צדק'
 48 **לְבָאָר**¹⁰ במאמר הנזכר ב'אור
 49 התורה', **שֶׁהַסְּגוּל יֵשׁ בוֹ שְׁתֵּי**
 50 **נְקוּדוֹת זֹו אֶצֶל זֹו** אחת ליד
 51 השנייה, במאחז **וְאַחַת** הנקודה
 52 השלישית **פְּתַחְתִּיהֶן**. ונקודה זו
 53 הַפְּתַחְתוֹנָה שתחת שתי הנקודות
 54 הסמוכות זו לזו **היא בְּחִינַת**
 55 **הַבִּיטוּל**, שְׁלֹכֵן עֹמְדַת הנקודה
 56 התחתונה **לְמַטָּה מֵהָאוֹת**.
 57 וביטול זה של הנקודה השלישית,
 58 התחתונה **מֵהַפֶּהַף** ו**יַמְעֵלָה אֶת**
 59 **שְׁתֵּי הַנְּקוּדוֹת כֹּו'** כפי שממשיך
 60 ומבאר.

61 **וְהַעֲנִין בְּזוֹה**, שְׁתֵּי הַנְּקוּדוֹת
 62 **שְׁלֹמְעֵלָה מוֹרָה עַל תְּהוֹ**, עולם
 63 התהוה הרוחני **שָׁבוּ יֵשׁ רַק שְׁנֵי**
 64 **קְוִינִין**¹¹, קו החסד וקו הגבורה, וכל
 65 אחד משני הקוין הוא בפני עצמו ללא
 66 שילוב ו'התכללות' בין שני הקוין וכמו
 67 שנאמר בתורה, בפרשת וישלח לגבי
 68 המלכים של אדום, בני עשו, שמלכו
 69 'לפני מלוך מלך לבני ישראל' (ומבואר
 70 בתורת הסוד שהכוונה לשורשם של
 71 מלכי עשו בעולם התהוה שקדם לעולם
 72 התיקון שהוא השורש של בני ישראל)
 73 **וַיִּמְלֹךְ וַיִּמְתָּ**¹², **וַיִּמְלֹךְ** הוא
 74 **עֲנִין הַרִיבּוּי** וְהַתְּפִשְׁטוֹת
 75 וההשפעה **שֶׁמַּצַּד הַחֶסֶד**, וַיִּמְתָּ
 76 הוא **עֲנִין הַצְּמִצּוּם** וּגְבוּרָה
 77 והפסקת השפעה. **וְהַעֲלָאת שְׁתֵּי**
 78 **נְקוּדוֹת אֵלוֹ** של חסד וגבורה **עַל**
 79 **יְדֵי הַנְּקוּדָה הַשְּׁלִישִׁית** הוא
 80 **עֲנִין בִּירוּר** וחיכוך התהוה על ידי
 81 התיקון, שָׁבוּ בעולם התיקון **יֵשׁ שְׁלֹשָׁה קְוִינִין**, חסד, גבורה ותפארת
 82 שהיא המשלבת בין חסד וגבורה **דִּוְגַמַּת שְׁלֹשׁ הַנְּקוּדוֹת דְּסֻגּוּל**

1 **וַיֵּשׁ לְבָאָר בְּמֵאָמֶר הַמוֹסְגֵר**, שֶׁסְּגֵלָה הוא כְּמוֹ סְגוּל, דְּכִינִין
 2 **שְׂאוֹתֵייתֵיהֶם** של שתי המילים 'סגלה' ו'סגול' **שְׁוִים**, הָרִי זֶה מוֹרָה
 3 **שְׁעִנְיָנָם** התוכן הפנימי של שניהם **אֶחָד הוּא**. וְכִידוּע'⁷ בתורת
 4 החסידות **שֶׁשָּׂמוּ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ** לכל דבר בעולם **בְּלִשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ**

5 **הוא בְּהֵתָאָם לְשִׂרְשׁוֹ** וּמְקוּרוֹ
 6 הרוחני העליון **שֶׁל הַדְּבָר הַנְּקָרָא**
 7 **בְּשֵׁם זֶה**. וּבְעִנְיָן זֶה הִיְתָה
 8 **גוֹדֵל חֻקְמָתוֹ שֶׁל אָדָם**
 9 **הָרָאוּשׁוֹן שֶׁקָּרָא שְׁמוֹת לְכָל**
 10 **הַנְּבִרָאִים**, כמו שכתוב בתורה ואדם
 11 הראשון ידע לתת לכל דבר את השם
 12 המתאים לו **עַל יְדֵי זֶה שֶׁרָאָה**
 13 **כָּל דְּבָר כְּפִי שֶׁהוּא בְּשִׂרְשׁוֹ**
 14 הרוחני **בְּמִרְכָּבָה** האלוקית
 15 **הַעֲלִינָה כֹּו'**⁸. וְכֵן הוא כשם
 16 שהדבר נכון מלמעלה למטה שמראית
 17 שורש הדברים למעלה אפשר לתת את
 18 השם המתאים לדבר למטה, כך הוא
 19 **גַּם מִלְמַטָּה לְמַעְלָה**, שֶׁמִּשְׁמֹו
 20 **אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ** לדבר הגשמי
 21 למטה **בְּלִשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ**, יְכוּלִים
 22 **לִידַע שִׂרְשׁוֹ** למעלה **בְּמִרְכָּבָה**
 23 האלוקית **הַעֲלִינָה**. וּמִזֶּה מוֹבֵן,
 24 **שֶׁכְּשִׂישְׁנָם שְׁנֵי שְׁמוֹת**
 25 **שְׂאוֹתֵייתֵיהֶם (או עַל-כֵּל-**
 26 **כְּנִים רוּבָם**, לפחות רוב האותיות
 27 **שֶׁרִשִׁי הַתִּיבוֹת הַמִּילִים) שְׁוִים**,
 28 **הֵנָּה אֶף שֶׁבְּגִילּוֹי אֵינָם**
 29 **דוּמִים זֶה לְזֶה**, ולמעשה מדובר
 30 בשני שמות שונים כמו בענייניו 'סגולה'
 31 ו'סגול', בכל זאת בגלל הרמיון ביניהם
 32 **הָרִי הֵם שְׁיֵיכִים זֶה לְזֶה**
 33 **בְּשִׂרְשֵׁם** הרוחני העליון, שְׁלֹכֵן
 34 בגלל שייכותם זה לזה בשורשם
 35 **שְׁוִים אוֹתֵייתֵיהֶם**, שֶׁכָּל אוֹת
 36 **היא בְּתַמּוּנָה** צורה מיוחדת
 37 **פְּרָטִית** המיוחדת לאות זו **הַמוֹרָה**
 38 **עַל צִיּוֹר** ואופן הַמְּשָׁכָה
 39 **וְהַתְּגִלוֹת הָאוֹר וְהַחִיּוֹת כֹּו'**⁹

40 על ידי אות זו בפרט (וכדברי אדמו"ר חזקן בשער היחוד והאמונה' שבספר
 41 התניא: "ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה היא המשכת חיות וכח

ה. ואתחנן ז, ו. 7) ראה אור תורה להרב המגיד סימן יד. 8) ראה של"ה יד, א. לקו"ש חט"ו ע' 13 ואילך. וש"נ. 9) שער היחוד והאמונה פ"ב בהגהה. 10) אוה"ת שם יג, א. 11) ראה תו"א וישלח כד, ד. ובכ"מ. 12) לשון הכתוב – וישלח לו,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהנקודה השלישית, ענין הביטול, פועלת עליו בשתי הנקודות העליונות,
 2 כאמור לעיל.
 3 וכמובאר בתורה אור' לאמר'ר הזקן:
 4 "שעיקר ההפרש בין עולם התהו לעולם התקון, שבעולם התהו היו הספירות
 5 מפורדים זה תחת זה, אבל בעולם
 6 התקון הם בצירוף קוין דהיינו ג' קוין 1
 7 ימין ושמאל ואמצע, שהקו האמצעי 2
 8 הוא המחבר ומייחד גם כן ב' הקוין 3
 9 דימין ושמאל להיות מתכללים יחד, 4
 10 כידוע דתפארת הוא הממוצע בין חסד 5
 11 וגבורה ומחברם יחד, ולכן ישראל 6
 12 שהם בבחינת התקון אומרים ג' פעמים 7
 13 קדוש דוקא וכתבי בהם גם כן והייתם 8
 14 לי סגולה שהסגול' הוא ג' נקודות 9
 15 בחינת ימין ושמאל ואמצע כו', אבל 10
 16 בעולם התהו שהיו בבחינת פירוד זה 11
 17 תחת זה ולא נתיחדו יחד הרי זה רק 12
 18 בחינת ב' קוין שהחסד הוא בפני עצמו 13
 19 והגבורה הוא בפ"ע. וכמו שכתוב 14
 20 ביאור הדברים במקום אחר שהענין 15
 21 הוא לפי שבתהו היו האורות מרובים 16
 22 והכלים מועטים ולכן מצד קוטן הכלי 17
 23 לפי ערך האור, על כן אין הכלי יכולה 18
 24 להכליל ב' הפכים חסד וגבורה יחד, 19
 25 על-דרך-משל באדם מי ששכלו קטן 20
 26 לא יוכל ב' הפכים כלל אלא אם יטה 21
 27 שכלו לזכות לא ימצא אז שום שכל 22
 28 לחוב ולא יסבול שום נטיה לחוב בלבד 23
 29 אלא רק טוב וחסד בלבד. ובהיפוך, כאשר יטה לחוב לא יסבול כלל נטיה 24
 30 לזכות ונמצא אינו אלא בקו אחד תמיד, פעמים בקו הימין לזכות ופעמים בקו 25
 31 השמאל לחוב, והרי הקוין מפורדים שכשהוא בבחינת חסד לא יוכל לסבול 26
 32 בחינת דין וכן להיפוך וזהו הנקרא בחינת ב' קוין שהחסד הוא בפני עצמו 27
 33 והגבורה בפני עצמה. אבל בתקון שהתפארת מכריע בין חסד וגבורה היינו 28
 34 שגם בשעת הדין יוכל להיות גם כן נטיה לזכות וכן להיפך, לפי שבתקון 29
 35 האורות מועטים והכלים מרובים נמצא הכלי רחב לקבל גם ב' הפכים וכמו 30
 36 באדם שדעתו רחבה יוכל לסבול ב' הפכים יחד וישכנו במוחו ולכו שמצד 31
 37 זה יש סברא לזכות א"פ שמצד אחר יש סברא לחוב כו' והרי בתקון 32
 38 מתייחדים חסד וגבורה יחדיו וזהו ענין ג' קוין". 33
 39 וכן הוא בענין והייתם לי סגלה מקל העמים (שסגלה הוא

לב ואילך. וראה עץ חיים שער הכללים פ"א. לקו"ת להאריז"ל ס"פ וישלח. (13) פיוט "ישראל נושע בה" בסליחות. (14) ס"פ חיי שרה. (15) יתרו כ, יג. וראה זח"ג קצב, סע"א ואילך. (16) פרשתנו כז, מ. וראה זהר שם. (17) ראה זח"ג רכז, ב ובנצו"א שם. ספר הערכים חב"ד ערך אוה"ע ס"י"ב (ע' שכז"ח). וש"נ. (18) ח"ג ריח, סע"ב ואילך – ברע"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ג) וביאור הענין, דהנה כתיב¹⁹ כתוב בתורה כי אתם בני ישראל
2 המעט מפל העמים, שאפילו לגבי אומות העולם הם
3 בבחינת מעט, והיינו, ופירוש הדברים על פי חסידות הוא שלא זו
4 בלבד שהם בני ישראל ממעטים עצמם ומצמצמים בביטול אף
5 שנושפע להם רוב השפעה,
6 אלא שהם בני ישראל בבחינת
7 ביטול אפילו לגבי אומות
8 העולם. וכביאור קבד
9 קדושת אדמו"ר הזקן²⁰
10 בפירוש הכתוב²¹ בתורה
11 והאיש משה עניו מאד מפל
12 האדם אשר על פני האדמה,
13 שזהו הענוה של משה רבינו, ענוה
14 וביטול אפילו לגבי אומות
15 העולם. והיינו, שאף שידע
16 עם ישראל שהוא עם חכם
17 ונבון²², והיא התורה חכמתכם
18 ובינתכם לעיני העמים²²,
19 וידע כל יהודי שאמה הקדוש
20 ברוך הוא בחרתנו מפל העמים
21 ורוממתנו מפל הלשונות²³,
22 וכיון שהמרום אותם הוא
23 הקב"ה, הרי זו רוממות
24 אמיתית, וכל זה הוא לכאורה סיבות
25 שלא להיות בענוה וביטול אלא להיפך
26 אף על פי כן, הרי הוא עם
27 ישראל "מעט" ובהרגשת ביטול
28 לגבי העמים כפי שממשיך ומבאר.
29 ויובן על פי המבואר²⁴
30 בחסידות בענין הכתוב בתורה הנוכר
31 לעיל והאיש משה עניו מאד
32 מפל האדם אשר על פני
33 האדמה, שעניו זה של הענוה
34 הגדולה של משה רבינו בא על ידי
35 שהתבונן שכל עניני מעלותיו
36 הגדולות והעצומות שהיה מודע להן
37 אשר בהם הוא גבוה במעלה
38 ומדרגה מפל אדם, הרי זה
39 מה שניתן לו מלמעלה
40 מהקדוש ברוך הוא, ולא כתוצאה

1 ג) וביאור הענין, דהנה כתיב¹⁹ כי אתם המעט
2 מפל העמים, שאפילו לגבי אומות
3 העולם הם בבחינת מעט, והיינו, שלא זו בלבד
4 שהם ממעטים עצמם אף שנושפע להם רוב
5 אומות העולם. וכביאור קבד
6 קדושת אדמו"ר
7 הזקן²⁰ בפירוש הכתוב²¹ מאד
8 מפל האדם אשר על פני האדמה, שזהו אפילו
9 לגבי אומות העולם. והיינו, שאף שידע שהוא
10 עם חכם ונבון²², והיא חכמתכם ובינתכם לעיני
11 העמים²², וידע שאמה בחרתנו מפל העמים
12 ורוממתנו מפל הלשונות²³, וכיון שהמרום
13 אותם הוא הקב"ה, הרי זו רוממות אמיתית, אף
14 על פי כן, הרי הוא "מעט" לגבי העמים. ויובן
15 על פי המבואר²⁴ בענין והאיש משה עניו מאד
16 מפל האדם אשר על פני האדמה, שעניו זה בא
17 על ידי שהתבונן שכל עניני מעלותיו אשר בהם
18 הוא גבוה במעלה ומדרגה מפל אדם, הרי זה
19 מה שניתן לו מלמעלה, ואילו היו נותנים כחות
20 אלו לאדם אחר, היה מגלה את הכחות באופן
21 געלה יותר. והסברה זו שייכת אפילו לגבי
22 אומות העולם, ומטעם זה היה משה עניו אפילו
23 לגבי אומות העולם. ולהעיר גם משתי הגירסאות במאמר רז"ל²⁵ הוי שפל
24 רוח כו', בפני כל אדם (בלי ה"א), או בפני כל האדם (בתוספת ה"א),
25 שבמקומות שמבארים טעם הביטול ששייך גם לגבי אומות העולם, אומרים
26 כל האדם (בתוספת ה"א), שקאי גם על אומות העולם²⁶, אכל במקומות
27 שמבארים הטעם על הביטול ששייך רק לגבי בני ישראל [וכמו הביאור
28 שבתניא פרק לב, דמי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורם באלקים חיים,
29 בשגם שפלן מתאימות ואב אחד לכולנה, שזהו מצד שורש נפשם בהג'ו
30 אחד, שזהו ענין ששייך בישראל דוקא], מדייקים לומר כל (בלי ה"א),

(19) ואתחנן ז, ז. וראה חולין פט, א. 20) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' נא. 21) בעלותך יב, ג. 22) ואתחנן ד, ו. 23) נוסח תפלת יו"ט. 24) ראה לקו"ש ח"ג ע' 30 ואילך. וש"נ. 25) אבות פ"ד מ"ג. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1212 ואילך. 26) תוד"ה ואין – יבמות סא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אָדָם (פְּלִי ה"א), דְּקָאֵי שהכוונה היא על בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא,
 2 אַתְּם קְרוּיִם אָדָם²⁷ (כדברי הגמרא: "קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין
 3 באהל שנאמר ואתן צאני צאן מרעייתי אדם אתם, אתם קרויין אדם וְלִגְבֵי
 4 טומאת המת באוהל נאמר בתורה 'אדם כי ימות באהל' ואין העובדי כוכבים
 5 קרויין אדם), על שם אֲדָמָה
 6 לְעֵלְיוֹן²⁸ והסיבה שבני ישראל 1
 7 נקראים אדם היא על שם הרמיון 2
 8 ל'עליון', הקדוש ברוך הוא, שבבריאת 3
 9 האדם אמר 'נעשה אדם בצלמנו 4
 10 כדמותנו'. וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר וְהָאִישׁ 5
 11 מִשֵּׁה עֵנְיוּ מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם 6
 12 (בַּתּוֹסֶפֶת ה"א) אֲשֶׁר על פְּנֵי 7
 13 הָאֲדָמָה, כִּי אֶצְלוּ אצל משה 7
 14 רבינו הִנֵּה הַבֵּיטוּל הַנּוֹכַח 8
 15 לְעֵיל בֵּיטוּל שְׁשִׁיף אֶפִּילוּ 9
 16 לְגַבֵּי אוֹמוֹת הָעוֹלָם. וְעַל 10
 17 דְּרָף זֶה הוּא גַם הַבֵּיטוּל 11
 18 דְּאֵתָם הַמַּעַט מִכָּל הָעַמִּים 12
 19 שְׂכָמוֹר יֵשׁ לִפְרֹשׁוּ בַמּוֹכַח שֶׁל בֵּיטוּל 13
 20 גַם לְגַבֵּי הָעַמִּים.
 21 וְעַל יְדֵי הַבֵּיטוּל שְׁבִיטוּל, 14
 22 שֶׁהֵם מַעַט מִכָּל הָעַמִּים, 15
 23 מְבָרְרִים וּמְתַקְּנִים יִשְׂרָאֵל וּמַעֲלִים 16
 24 אֶת כָּל הָעַמִּים, בְּדוּגְמַת 17
 25 הַמְּבֹאֵר לְעֵיל בְּעֵינֵי תְמוֹנַת 18
 26 אוֹת סְגוּלָּה, שֵׁשׁ בּוֹ שְׁתֵּי 19
 27 נְקוּדוֹת זוֹ אֶצֶל זוֹ וְאֶחָת 20
 28 תְּחִיתִיהֶן, שְׁמַגְבֵּהַת הַנְּקוּדָה 21
 29 הַשְּׁלִישִׁית שֶׁתַּחַת שְׁתֵּי הָאוֹתוֹת 22
 30 מְגַבִּיחָה וּמְתַקְּנָה אֶת שְׁתֵּי 23
 31 הַנְּקוּדוֹת שְׁעָלֶיהָ. וְהֵינּוּ, 24
 32 שֵׁשׁ כָּאֵן בְּנִיקוּר סְגוּלָּה שְׁנֵי 25
 33 עֵנְיָנִים הַפְּכִיִּים, שְׁמַחַד גִּיסָא, 26
 34 מִצַּד אַחַד הַנְּקוּדָה הַתְּחִתוֹנָה 27
 35 הִיא לְמַטָּה מִשְׁתֵּי הַנְּקוּדוֹת 28
 36 וּמִזֶּה מוֹכַח שֶׁהִיא בְּרֻגְנָה נְחוּתָה יוֹתֵר, 29
 37 וְלֹאֲיִדָּה גִיסָא, מִצַּד שְׁנֵי הָרֵי 30
 38 הִיא הַנְּקוּדָה הַתְּחִתוֹנָה מְגַבֵּהַת 31
 39 אֶת שְׁתֵּי הַנְּקוּדוֹת. וְכַמְּשָׁל 32
 40 הַיְדוּעָה²⁹ בַּחֲסִידוֹת מְכֻלֵּי 33
 41 הַהֶגְבֵּהַת הַנְּקָרָא "לִיוּעֵר", 34
- מנוף, שְׂבֻכְדֵי לְהַגְבִּיחָה אֵיזָה דְּכֵר בְּשִׁלְיָמוֹת, אֵת כּוּלוֹ וְלֹא רַק חֵלֶק
 מִמֶּנּוּ צָרִיף לְהַגְבִּיחוֹ מִתְּחִיתוֹ וְכַמְּבֹאֵר ב'תורה אור': "ועל-דרך"
 מִשֵּׁל כְּשִׁצְרִיכִים לְהַגְבִּיחָה אֵיזָה דְּכֵר מִן הָאֶרֶץ עַל יְדֵי כְּלֵי הַהַגְבָּהָה הַנְּקָרָא
 לִיוּעֵר, צְרִיכִים לְאַחֲזוֹ בַחֲלָקִים הַתְּחִתוֹנִים שְׂבוּ דוּקָא, כְּמוֹ בַהֲגַבְתָּה כּוֹתְלֵי
 בֵּית צְרִיכִים לְהַתְּחִיל לְהַגְבִּיחָה הַקּוּדָה
 הַתְּחִתוֹן דוּקָא וְאֵז מִמִּילָא יוֹגְבָהוּ גַם
 הָעֲלִיוֹנִים הַיְמוֹן. מַה שְׂאֵין כֵּן אִם הִיא
 מִתְּחִיל מֵאֲמַצֵּעַ הַכּוֹתֵל לֹא הִיא מְגַבִּיחָה
 הַתְּחִתוֹנִים".
 וְעוֹד זֹאת, שְׁלֹאֲחֵרֵי
 שְׁהַנְּקוּדָה הַתְּחִתוֹנָה דְּסְגוּלָּה
 מְגַבֵּהַת אֶת שְׁתֵּי הַנְּקוּדוֹת
 שְׁעָלֶיהָ, אֵזִי מִתְּהַפְּכָתָה הַנְּקוּדָה
 הַתְּחִתוֹנָה לְהִיּוֹת עַל גְּבֵי שְׁתֵּי
 הַנְּקוּדוֹת וּגְבוּהָ מִהֶן, וְנִקְרָאת
 סְגוּלָּתָא (בְּנּוֹכַח לְעֵיל שְׁשִׁנֵּי
 שְׁמוֹת שְׁאוֹתֵיהֶם שְׁוִים יֵשׁ
 לָהֶם שְׁיִיכוּת בַּתּוֹכְנָם), שְׁהוּא
 טַעַם הַנְּגִינָה בְּטַעְמֵי הַמְּקָרָא
 שְׁהוּא נוֹשֵׂא הַנְּגִינָה עֵנְיָן
 הַתְּעַנּוּג³⁰, וְאֵז בְּסִימוֹן שֶׁל שְׁלוֹשׁ
 נְקוּדוֹת בְּטַעְמֵי הַמְּקָרָא בְּנִיגוֹן הִיא
 הַנְּקוּדָה הָאֶחָת לְמַעְלָה מִשְׁתֵּי
 הַנְּקוּדוֹת וְעַל דְּרָף
 הַמְּבֹאֵר³¹ בַּחֲסִידוֹת בְּעֵינֵי
 נְקוּדַת חִירִיק, שְׁהִיא תַּחַת
 הָאוֹת, וְעַל יְדֵי הָעֵבֻדָּה
 שֶׁהִיהוּי עוֹבֵד אֵת ה' נַעֲשִׂית
 הַנְּקוּדָה שְׂקוּרָם לְכֵן הִיחָה נְקוּדַת
 חִירִיק, לְמַטָּה מֵהָאוֹת, נְקוּדַת
 חוֹלָם, שְׁהִיא נְקוּדָה
 שְׁלֵמָעְלָה מִן הָאוֹת. וְכֵן
 נַעֲשֵׂה כָּאֵן מִסְּגוּלָּה שְׁהוּא נִיקוּר
 מִתַּחַת לְמִילָה סְגוּלָּתָא שְׁהוּא טַעַם
 שֶׁל נִיגוֹן שְׂמֻקּוּמוֹ מֵעַל הַמִּילָה.
 אֲמָנָם שֵׁם בְּשִׁנּוּי נְקוּדַת חִירִיק
 לְנְקוּדַת חוֹלָם הוּא עַל יְדֵי
 הָעֵבֻדָּה שְׁהָאֵד עוֹבֵד אֵת ה' עִם
 עֲצָמוֹ בְּתִיקוֹן וּוִיכּוּךְ שֶׁל עֲצָמוֹ
 (וְלִכְן כִּיּוֹן שְׂמֻדוּבֵר בְּאֵד עֲצָמוֹ,
 אֵד אַחַד הִיא נְקוּדָה אֶחָת),

(27) יבמות שם. (28) ראה של"ה ג, רע"א. ובכ"מ. (29) תו"א בראשית ד, א. (30) ראה לקו"ת אמור לו, ב. שה"ש א, ג. (31) ראה תו"א מג"א בהוספות קיח, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מה שאין כן פאן של הסגול מלמטה מהמילה ללמעלה מהמילה
2 הוא על ידי העבודה עם עשו וישמעאל לברר ולזכר אותם
3 (ולכן הרי הן שלש נקודות אחת כנגד היהודי המברר ושתיים כנגד
4 עשו וישמעאל המתבררים).
5 וזהו התוכן הפנימי של הכתוב
6 והייתם לי סגלה מפל שאין כן פאן הוא על ידי העבודה עם עשו
7 העמים, שעל ידי בירור ותיקון וישמעאל (ולכן הרי הן שלש נקודות). וזהו
8 כל העמים שמרומוז בסגול, והייתם לי סגלה מפל העמים, שעל ידי בירור
9 נעשים בני ישראל בכחינת כל העמים שמרומוז בסגול, נעשים בני ישראל
10 סגולתא כו' על ידי בירור עשו בכחינת סגולתא כו'. וגם בענין זה יש שני
11 וישמעאל בני ישראל עצמם מתעלים הפכים, שמחד גיסא, הם סגלה (מובחרים) מפל
12 כמעלת הסגולתא (שמעל המילה) על העמים, ולאידך גיסא, הרי זה גופא נעשה על
13 הסגול, כמבואר לעיל. וגם בענין ידי זה ששני הפכים, שמחד
14 גיסא, מצד אחד הם בני ישראל גם העילוי והשכר של כל העמים, שהרי אין
15 סגלה (מובחרים וחשובים יותר) הקב"ה מקפח שכר כל בריה³², על איזה דבר
16 מפל העמים, ולאידך גיסא, ועל אחת כמה וכמה על זה שעל ידם
17 ישראל גופא עצמו נעשה על נעשה שני הרי זה העילוי של בני
18 ישראל גופא עצמו נעשה על ידי זה שמבררים את כל
19 העמים, שמזה מוכן גם העילוי והשכר של כל
20 העמים, שהרי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה³², על
21 איזה דבר שעושה (כמאמר חז"ל שהובא בפירושו רש"י על הכתוב
22 "ובשר בשרה טרפה לא תאכלו, לכלב
23 תשליכון אתו" – "ולמדך הכתוב שאין
24 הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, שנאמר ולכל בני ישראל לא
25 יחרץ כלב לשונו, אמר הקדוש ברוך
26 הוא תנו לו שכרו", ועל אחת
27 כמה וכמה ואם אין הקדוש ברוך
28 הוא מקפח שכר כל בריה על כל דבר,
29 קל-וחומר שיתן לאומות העולם את
30 שכרם על זה שעל ידם נעשים
31 ישראל סגלה כו' וכיון שברור
32 העמים גורם עליה לבני ישראל, גם
33 העמים מתעלים ומקבלים שכר.

40 ד) וענין זה קשור עם פללות הענין התוכן הכללי דמחר חדש,
41 שהוא ענין מולד הלכנה בתחילת החודש, שעל זה אמרו
42 ישראל מונין ללכנה³³, החגים והמועדים נקבעים לפי חודשי הלכנה
43 והם בני ישראל עתידים בימות המשיח להתחדש כמותה³⁴ כשם
44 שהלכנה מתחדשת בכל חודש (כנוסח
45 ברכת 'קידוש לבנה' המובא בגמרא).
46 וביאור המעלה שבזה, בענין
47 מולד הלכנה מחדש בכל חודש,
48 דהנה, החילוק ההבדל בין
49 שמש לירח הוא, שהשמש
50 אין בו שינויים, אדער גאר
51 אדער גארניט, או לגמרי או בכלל
52 לא, כלומר, או שהשמש מאירה או
53 שאינה מאירה זריחה או
54 שקיעה, יום או לילה, מה
55 שאין כן הלכנה, שבתחלה
56 ישנו מולד הלכנה שהוא
57 בכחינת נקודה בלבד, ועוד
58 לפני זה ישנו בסוף החודש
59 ההעלם של הלכנה לגמרי,
60 שהוא ענין פי יפקד מלשון
61 העדר וחסרון, ועל ידי זה שקודם
62 לכן יש העלם נעשה אחר כך
63 מולד הלכנה, ובאופן שעולה
64 מיום ליום מתחילת החודש והלאה
65 מדרגא לדרגא, ועד לקיימא
66 סיהרא באשלמותא³⁵ המצב
67 שבו הלכנה עומדת בשלימותה,
68 באמצע החודש. ועל דרך זה
69 הוא גם בישראל, שיש בהם
70 כמה דרגות ועליות מדרגא
71 לדרגא, וכנזכר לעיל דבתחלה
72 ישנה הנקודה שלמטה משתי
73 הנקודות, כנגד מצבם של בני
74 ישראל בתחילה קודם העבודה של כל
75 יהודי עם עצמו והבירור של עשו
76 וישמעאל ולאחרי זה מתעלה
77 למעלה משתי הנקודות
78 כמבואר לעיל.

הנקודות.

(32) ב"ק לח, ב. וש"נ. מכילתא ופרש"י משפטים כב, ל. (33) סוכה כט, א. וראה אוה"ת ש ד, סע"ב ואילך. (34) סנהדרין מב, א. (35) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

המשך והוספה לישמעאל, ולא לגבי יעקב. אבל אף על פי שכן נאמר
 במדרש אי אפשר לומר פן בפירוש רש"י שמפרש בפשוטו
 של מקרא דקאי שהכתוב ואלה תולדות יצחק' מכון על יעקב
 ועשו האמורים בפרשה, והיינו, שלא זו בלבד שכולל לא
 רק את עשו אלא גם את יעקב,
 אלא אדרבה, שמקדים רש"י
 בפירושו את יעקב לעשו (אף
 שמדבר אודות תולדות
 יצחק, ועשו נולד ראשון),
 ומזה שיעקב נזכר ראשון מוכן
 שיעקב הוא העיקר גם לגבי
 הענין דאלה מוסיף על
 הראשונים. ואינו מוכן, אף
 שייך לומר שיעקב מוסיף על
 ישמעאל?
 ומבואר בזה, על פי מאמר
 ר"ל⁴⁰ לא כאברהם שיצא
 ממנו ישמעאל כו' (כדברי
 הגמרא, ויקרא יעקב אל בניו ויאמר
 האספו ואנידה לכם. ביקש יעקב לגלות
 לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכניה,
 אמר שמה חסדו שלום יש במיתו פסול
 כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי
 יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו,
 שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמרו,
 כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין
 בלבנו אלא אחד..."), דכשם
 שהוצרך תחלה לצאת מאברהם
 ישמעאל כדי שיצא יצחק
 שנולד אחרי ישמעאל מבורר, כך
 הוצרך תחלה לצאת מיצחק
 עשו כדי שיצא יעקב אחריו
 מבורר כו'. אבל על פי זה,
 הוספה זו (שגם מיצחק יצא
 עשו כדי שיצא יעקב נקי)
 אינה מעליוותא, אין זה שבה

1 (ה) ויש לקשר זה גם עם מה שכתוב בהתחלת פרשת
 2 השבוע ואלה תולדות יצחק. דהנה, לכאורה צריך להבין
 3 מה שכתוב ואלה בואו, הרי בכל מקום שכתוב ואלה
 4 מוסיף על הראשונים³⁶, כדברי המדרש על הכתוב ואלה המשפטים'
 5 (בתחילת פרשת משפטים שבאה לאחר
 6 עשרת הדברות בפרשת יתרו, להוסיף
 7 עוד דינים ומשפטים על אלה האמורים
 8 בעשרת הדברות) ואיך יוסיף על
 9 תולדות ישמעאל האמורים
 10 למעלה³⁷ ואיך יתכן שתולדות יצחק
 11 אמורים כהמשך והוספה על תולדות
 12 ישמעאל האמורים קודם לכן בפרשת
 13 חיי שרה. דבשלמא בשלום, כלומר
 14 הדבר מוכן ומתקבל מה שכתוב
 15 למעלה ואלה תולדות
 16 ישמעאל³⁸, הרי זה מוסיף
 17 על בני קטורה שלפני זה³⁹,
 18 אמנם מה שכתוב ואלה
 19 תולדות יצחק, ופירש רש"י
 20 יעקב ועשו האמורים
 21 בפרשה, תולדות יצחק שעליהם
 22 מסופר להלן איך שייך לומר
 23 שיעקב מוסיף על ישמעאל
 24 כלומר, איך יתכן שיעקב בא כהמשך
 25 והוספה לישמעאל והרי יעקב הוא ענין
 26 אחר לגמרי מישמעאל?
 27 ולהעיר, שבשמות רבה ריש
 28 ראש, התחלת פרשת משפטים³⁶
 29 (ששם על הכתוב ואלה המשפטים'
 30 הובא הכלל בכל מקום
 31 שכתוב ואלה מוסיף על
 32 הראשונים) מפרש מה
 33 שכתוב ואלה תולדות יצחק,
 34 שמוסיף על הראשונים, על
 35 מה שכתוב למעלה הימנו בני
 36 ישמעאל, שלכך נאמר
 37 תולדות יצחק חסר בלי האות ו,
 38 להוציא יעקב מכלל
 39 הרשעים, והיינו שההוספה
 40 היא רק לגבי עשו שהוא אכן

(36) שמו"ר פ"ל, ג. (37) אלשיך ריש פרשתנו. הובא באוה"ת פרשתנו (כרך ד) תשצט, א. וראה גם ד"ה ואלה תולדות תרמ"ג (סה"מ תרמ"ג ע' כו). תרמ"ח (סה"מ תרמ"ח ס"ע קצה ואילך). (38) חיי שרה כה, יב. (39) שם, ב. (40) פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. ספרי דברים ו, ד. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ומעלה ליצחק ולא יוצדק על זה ואלה מוסיף על מה שקדם לו,
 2 שהוא קצת לגנאי (אף שמוסיים בשבחה, שיצא הזיהומא.
 3 היינו עשו, כְּדִי שְׂיֵצֵא יַעֲקֹב נָקִי) ועדיין השאלה במקומה עומדת מהו
 4 ענין ואלה מוסיף על הראשונים' ביאלה תולדות יצחק?
 5 אף הענין הוא, כפי שמבאר
 6 באור התורה³⁹, שְׁנֵאָה יוֹתֵר
 7 כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ בְּזֶה הֶרֶב הַחֲסִיד
 8 רַבִּי נַחוּם ז"ל
 9 (מטשערנאָביל) בְּסֵפֶר מְאוּר
 10 עֵינִים⁴¹ בְּעֵינֵי וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת,
 11 הַנְּאִ"ו מוֹסִיף, הֵינּוּ שְׁמוֹסִיף
 12 וּמִרְחִיב גְּבוּל הַקְּדוּשָׁה וּמִבִּיא
 13 תּוֹסֶפֶת בְּצַד הַקְּדוּשָׁה עַל יְדֵי
 14 הוֹצָאָת וּבִירוֹר וְהֵעֲלָת
 15 הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשׁוֹת מִן
 16 הַקְּלִיפָה הַיּוֹפֵךְ הַקְּדוּשָׁה (המעלימה
 17 ומסתירה על הקדושה כמו קליפה
 18 המכסה על הפרי) וּמַעֲלָה אוֹתָן
 19 לְהַפְלִל בְּקְדוּשָׁה וְעַל יְדֵי זֶה
 20 נִפְעֵלֶת הוֹסֶפֶת בְּקְדוּשָׁה עַל הַקְּלִיפָה.
 21 וְזֶה וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת כּוֹי יַעֲקֹב
 22 וְעֵשׂוֹ הָאֲמוּרִים בְּפִרְשָׁה,
 23 דִּהְיִינוּ שְׂעַל יְדֵי יַעֲקֹב הוּא
 24 הַיְהוּדִי הַעוֹבֵר אֶת ה' מְבָרֵר גַּם אֶת
 25 בְּחִינַת עֵשׂוֹ וּמַעֲלָה מִמֶּנּוּ
 26 מֵעֵשׂוֹ נִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה שְׁחִי בּוֹ
 27 בְּהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ
 28 לְפָרֵשׁ גַּם עֵינֵי וְאֵלֶּה מוֹסִיף
 29 עַל הַרְאֵשׁוֹנִים, שְׁמוֹסִיף יַעֲקֹב
 30 שְׁהוּא תּוֹלְדוֹת יִצְחָק עַל תּוֹלְדוֹת
 31 יִשְׁמַעְאֵל, שְׂיַעֲקֹב מְבָרֵר גַּם
 32 אֶת בְּחִינַת יִשְׁמַעְאֵל, וְהֵינּוּ,
 33 לְפִי שְׂרַק יַעֲקֹב (בְּחִיר
 34 שְׂבָאָבוֹת⁴²) מִשְׁתּוֹ שְׁלֵמָה⁴³,
 35 כִּי אַבְרָהָם יָצָא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְאֵל וַיִּצְחָק
 36 יָצָא מִמֶּנּוּ עֵשׂוֹ וְעֵלְיוֹ עַל יַעֲקֹב
 37 נִאָּמַר⁴⁴ וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר
 38 שְׂבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, חֲרוֹן אֶף
 39 שֶׁל עוֹלָם⁴⁵, לְפַעוֹל שֵׁם
 40 בְּמָקוֹם שְׁהוּא חִיפֵךְ הַקְּדוּשָׁה, חֲרוֹן אֶף

41 של הקדוש ברוך הוא הַבִּירוֹר כּוֹי, וְעַד שֶׁבִירוֹר יַעֲקֹב גַּם אֶת עֵשׂוֹ
 42 וַיִּשְׁמַעְאֵל, וְכַנְזָכָר לְעִיל שֶׁבִירוֹר דְּעֵשׂוֹ וַיִּשְׁמַעְאֵל (שְׂכּוֹלֵל
 43 אֶת הַבִּירוֹר דְּכָל שְׂבָעִים הָאוֹמוֹת) הוּא כְּלָלוֹת בִּירוֹר שְׁתֵּי
 44 הַנְּקוּדוֹת הַסֵּד עֵינֵי שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל וּגְבוּרָה עֵינֵי שֶׁל עֵשׂוֹ, עַל יְדֵי
 45 הַנְּקוּדָה הַתַּחְתּוֹנָה דְּסָגוּל,
 46 שְׁהוּא עֵינֵי הַבִּיטוּל כּוֹי, וְעַד
 47 שְׂמַתְעֵלִית נְקוּדָה תַּחְתּוֹנָה זֹו
 48 לְנְקוּדָה דְּסָגוּלְתָא שְׁלֵמָעֵלָה
 49 מְשַׁנְיָהֶם כַּמְבוּאָר לְעִיל.
 50 וְזֶה וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת גּוֹי⁴⁶,
 51 וְאֵלֶּה דִּיִּיקָא, הַכְּתוּב מְדִיק וְאוּמֵר
 52 וְאֵלֶּה בּוֹי הַמוֹסִיף, שְׁהַנְּאִ"ו
 53 סוּד הַדְּעַת (כַּמְבוּאָר בְּחוּרֵת הַסוּד
 54 שְׁהָאוֹת ו' מִסְמֵלֶת אֶת הַקּוֹ הָאֲמַצְעִי
 55 שֶׁל הַסְּפִירוֹת, הֵם הַסְּפִירוֹת דַּעַת,
 56 תַּפְאֵרֶת, יִסוּד) שְׁמוֹסִיף עֵינֵי הַדַּעַת
 57 שְׁאֵלֵי שִׁיכַת הָאוֹת ו' וּמִרְחִיב
 58 גְּבוּל הַקְּדוּשָׁה עַל יְדֵי בִירוֹר
 59 וְהֵעֲלָת הַמְּדוּת הַסֵּד
 60 וּגְבוּרָה, שְׁזֶהוּ מֵה שְׂכַתוֹב⁴⁷
 61 בְּחוּרָה וְדַעַת הַיּוֹם וְהַשְּׂבַת אֶל
 62 לְכַבֵּד פִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים
 63 בְּשָׂמִים מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ
 64 מִתַּחַת, הֵינּוּ שְׂעַל יְדֵי בְּחִינַת
 65 הַדְּעַת, הַמְּרוּמָה בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
 66 וַיְדַעַת, שְׁעֵינֵי הַדַּעַת הוּא כְּמוֹ שְׂכַתוֹב
 67 בְּסֵפֶר הַתְּנַיִ שְׂיִתְקַע הָאֲדָם
 68 מִחֻשְׁבָּתוֹ בְּחוּזָק⁴⁸, הָרִי הוּא
 69 פּוֹעֵל בְּשָׂמִים מִמַּעַל, הַמּוֹרָה
 70 עַל רִיבּוּי הַהֶתְפָּשְׁטוֹת שֶׁל עֵינֵי

23 הַנְּקוּדוֹת הַסֵּד וּגְבוּרָה, עַל יְדֵי הַנְּקוּדָה הַתַּחְתּוֹנָה דְּסָגוּל, שְׁהוּא עֵינֵי הַבִּיטוּל
 24 כּוֹי, וְעַד שְׂמַתְעֵלִית לְנְקוּדָה דְּסָגוּלְתָא שְׁלֵמָעֵלָה מְשַׁנְיָהֶם.
 25 וְזֶה וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת גּוֹי⁴⁶, וְאֵלֶּה דִּיִּיקָא, בּוֹי הַמוֹסִיף, שְׁהַנְּאִ"ו סוּד הַדְּעַת,
 26 שְׁמוֹסִיף וּמִרְחִיב גְּבוּל הַקְּדוּשָׁה עַל יְדֵי בִירוֹר וְהֵעֲלָת הַמְּדוּת הַסֵּד
 27 וּגְבוּרָה, שְׁזֶהוּ מֵה שְׂכַתוֹב⁴⁷ וַיְדַעַת הַיּוֹם וְהַשְּׂבַת אֶל לְכַבֵּד פִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים
 28 בְּשָׂמִים מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת, הֵינּוּ שְׂעַל יְדֵי בְּחִינַת הַדְּעַת, שְׂיִתְקַע
 29 מִחֻשְׁבָּתוֹ בְּחוּזָק⁴⁸, הָרִי הוּא פּוֹעֵל בְּשָׂמִים מִמַּעַל, הַמּוֹרָה עַל רִיבּוּי
 22 דְּכָל שְׂבָעִים הָאוֹמוֹת) הוּא כְּלָלוֹת בִּירוֹר שְׁתֵּי

(41) ריש פרשתנו. (42) ב"ר פ"ע, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב. שעה"פ להאריז"ל פרשתנו כז, כה. (43) ויק"ר שם. פרש"י ויחי מז, לא. וראה פסחים וספרי שם. (44) ר"פ ויצא. (45) פרש"י ס"פ נת. (46) ראה אוה"ת שם תתא, ב. (47) ואתחנן ד, לט. (48) תניא ספ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החסד, **שְׁהוּא בְּחִינַת יִשְׁמַעְאֵל, וְעַל הָאֲרֵץ מִתְחַת, שְׁהוּא**
 2 **בְּחִינַת עֵשׂו (חֲרָבָא שְׁנֵאמַר בּו' עַל חֲרֹבַת תַּחִּיה')** עֲנִין הַגְּבוּרָה. וְזָהוּ
 3 הַאֲוֵת ו' שִׁמְסַמְלַת אֵת עֲנִין הַדַּעַת גַּם עֲנִינוּ שֶׁל יַעֲקֹב, שְׁהָרִי מִדְּתוֹ
 4 **שֶׁל יַעֲקֹב הִיא מִדַּת הָאֱמֶת**⁴⁹, דָּא זֶה אוֹת ו'⁵⁰, כְּדַבְּרֵי הַזּוֹהַר
 5 **שְׁצִוְרַת הָאָו'ו** שְׁהִיא צִוְרַת קו
 6 אֲרוּךְ מוֹרָה עַל עֲנִין הַהִמְשָׁכָה 1
 7 וִירִידַת הָאוֹר הָאלוּקִי מִלְּמַעְלָה 2
 8 לְמִטָּה⁵¹, וְהוּא הַאֲוֵת ו' עֲנִין קו 3
 9 הָאֱמֶצְעִי שְׁמִבְרִיחַ מִן הַקְּצָה 4
 10 אֶל הַקְּצָה⁵², וְלִכֵּן מִחֲבַר קו 5
 11 הָאֲמֶצְעִי שְׁנֵי הַקּוֹיִן דְּחֶסֶד 6
 12 וְגִבּוּרָה. וְעוֹד זֹאת, שְׁעַל יְדֵי 7
 13 יַעֲקֹב שְׁהוּא מִדַּת הָאֱמֶת, 8
 14 נַעֲשֶׂה הַבִּירוּר דְּעֵשׂו שְׁהוּא 9
 15 הַיִּפְף הָאֱמֶת, הַנִּיגוּד לִיעֲקֹב 10
 16 כְּמֵאמַר רז"ל⁵³ שְׁעֵשׂו הוּא 11
 17 עַל שֵׁם הָאֵל זֶה שְׁוֹא הַשְׁקֵר 12
 18 שְׁבְרָאֲתִי בְּעוֹלָמִי, וְכִמּוֹ 13
 19 הָאוֹמֵר עַל עֲמוּד שֶׁל אֶבֶן 14
 20 שְׁהוּא שֶׁל זֶהֱבִי זֶה שְׁבוּעַת 15
 21 שְׁוֹא⁵⁴ וְשִׁקֵּר, וְכִמּוֹ כֵּן מֵה 16
 22 שְׁמַחֲשִׁיב הָעוֹלָם לִישׁ וְדָבָר 17
 23 נִפְרָד מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁכֵרָא אֵת 18
 24 הָעוֹלָם זֶהוּ שְׁוֹא⁵⁵, וּבִתְרָה 19
 25 שְׁאֵת, וְזֶה שְׁקֵר עוֹד יוֹתֵר מִהַשְׁקֵר 20
 26 הַקְּדוּם שֶׁל שְׁבוּעַת הַשְׁוֹא שְׁהָרִי 21
 27 הָאֶבֶן עִם הַזֶּהָב יֵשׁ לָהֶם 22
 28 אֵיזָה שְׁיִכּוּת עַל כָּל פְּנִימִים, 23
 29 שְׁהָרִי שְׁנִיחָה גַם הָאֶבֶן וְגַם הַזֶּהָב 24
 30 הֵם דְּבָרִים מוּגְדָרִים בְּמִקּוֹם 25
 31 גְּשָׁמִי, אוֹרֶף וְרוּחַב וּמִשְׁקַל 26
 32 שֶׁהֵם הַגְּדִירִים שְׁבָהֶם נִמְדַּת מִצִּיאוֹת 27
 33 גְּשָׁמִית, מֵה שְׁאִין כֵּן הָעוֹלָם 28
 34 הָרִי בְּאֱמֶת אִין לֹו שׁוֹם 29
 35 מִצִּיאוֹת כּו'. וְלִכֵּן צְרִיף לְהַמְשִׁיף הָאֱמֶת בְּעוֹלָם, שְׁזָהוּ 30
 36 עֲנִין הַחוּכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּתוּב וְאֱמֶת הָרִי לְעוֹלָם⁵⁶. וְזָהוּ כֵּן עֲנִין 31
 37 מַעֲשֵׂינֵנו וְעִבּוּדֵתָנוּ שְׁלֵנוּ, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ זְמַן הַגְּלוּת⁵⁷, לְבָרֵךְ 32
 38 וְלִזְכּוֹר אֵת נַפְשׁ הַבְּהִמִּית וְהַגּוֹף גְּשָׁמִי שְׁבוּ מִלּוּבֹשֶׁת הַנִּשְׁמָה וְחִלְקוֹ 33
 39 בְּעוֹלָם כּו'⁵⁸ כְּמַבּוּאֵר בְּסִפְרֵי הַתְּנִיָּא (פֶּרֶק לז): "כִּלְלוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם שְׁשִׁים

(49) ראה זהר פרשתנו קלט, סע"א. תניא ספיי"ג. (50) זח"ג ב, א. (51) תניא אגה"ת פ"ד. ובכ"מ. (52) ע"פ תרומה כו, כח. וראה זח"ב קעה, ב. לקו"ת שה"ש יג, סע"א ואילך. (53) ב"ר פס"ג, ח. (54) משנה שבועות כט, א. (55) אוה"ת שם תת, ב. (56) תהלים קיז, ב. (57) תניא רפ"ז. (58) ראה שם (מח, ב). (59) ראה קה"ר בתחלתו. וש"נ. (60) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

<p>11 "ממלכת כהנים וגוי קדוש"
 12 כתוב בכס, ולכן אתם צריכים להיות
 13 מהודרים ככהנים. כאשר באתי לפני
 14 אמימר וסיפרתי לו מעשה זה, אמר לי
 15 התקיים כך הכתוב "והיו מלכים
 16 אומניך", שְׁהִמְלִכִים יְהִיו
 17 מְאוֹשְׁרִים מְזֶה שְׁיֵשׁ לָהֶם
 18 אֶפְשָׁרוֹת לְשִׁמֹּשׁ אֶת בְּנֵי
 19 יִשְׂרָאֵל כִּי⁶⁴ כמצויין בהערת
 20 המו"ל, חסר סיום המאמר.</p> | <p>המידה והמלך הוריד אותו למקומו, ואמר לי:
 1 דְּלַעֲתִיד לְבוֹא, שְׂאֵז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים
 2 שְׁפָה בְּרוּרָה גו' לְעֵבְדוֹ שְׁכֶם
 3 אֶחָד⁶¹, שכל האומות יחד יעבדו את
 4 ה' וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךְ
 5 וְשָׂרוֹתֵיהֶם מִנִּיקְתִּיךְ⁶² כנבואת
 6 ישעיה (וְכָפִי שְׁפָכְרָ הָיָה
 7 לְעוֹלָמִים⁶³ כמסופר בגמרא שאמר
 8 רב אשי שאמר לו הונא בר נתן: פעם
 9 אחת הייתי עומד לפני איזגדר מלך
 10 פרס, והיה מוגבה לי אבנטי למעלה מן</p> |
|--|--|

(61 צפניה ג, ט. רמב"ם הל' מלכים ספ"א. 62) ישע"י מט, כג. 63) ראה זבחים יט, רע"א. לקו"ש חכ"ד ע' 175. 64) חסר הסיום (המו"ל?).

אגרות קודש

ב"ה, י"ח מ"ח, תשי"ח
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה צבי שי

שלום וברכה!

לאחרי שוב הפעם הפסק נתקבל מכתבו מיו"ד למ"ח, בו כתב ר"פ מפעולות בשבועות שעברו, ומובן שנוכח ביותר לסדר הענינים באופן אשר... יומשכו גם שאר אנ"ש ואפילו אלו שיכולים להיות בעתיד מאנ"ש לשטח עניני חב"ד, שהרי כל הארץ בראזיל לפניהם, כוונתי שמוטל עליהם להפיץ המעיינות לא רק בד' אמות מצומצמות שלהם אלא בחוגים ההולכים ומתפשטים עד שיפוצו בכל המדינה, ועי"פ מכ" כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (נדפס במובא לקונטרס ומעין) דבזמיה"ז אופן הבירורים הוא בלא סדר באופן דאין לסדר לכבוש תחלה פלטרין שלך, ז.א. שאפילו אלו שחסר עדיין בד' אמות מצומצמות שלהם, גם עליהם לפעול בפלטרין של אחרים, וכיון שזוהי דרישת השעה, בודאי שניתנה היכולת למלאות הדרשה.

דרושה שימת לב מיוחדת וכדאי ההשתדלות ויגיעות מרובות בהנוגע לקייטנא כו', כי כפי שהראה הנסיון בכל מקום שעשו זה בארצוה"ב, ואחרי זה באה"ק ת"ו וקנדה, כשמארגנים הדבר כדבעי, ומנצלים אח"כ כדבעי התוצאות אפשר לרכוש רכוש רב עי"י קייטנא, פשוטו כמשמעו להמשיך (ארייניצהען) מספר גדול של הנוער ועל ידם גם מספר גדול של הורים ובתים בישראל, ולא עוד, אלא שכמה מהם באופן דטופח ע"מ להטפיה ולהשפיע על אחרים.

כמדומה כבר כתבתי אודות תכנית מסודרה בעוד מועד בהנוגע לניצול ימי כסלו וביחוד י"ט כסלו הבע"ל ר"ה לחסידות ודרכי החסידות באופן הכי אפשרי, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- א. דובר כמ"פ בנוגע לשבת מברכים החודש, שנוסף על נקודות המשותפות מצד הענין הכללי של שבת מברכים שהוא בשוה בכל חדשי השנה, ישנם גם ענינים מיוחדים בשבת מברכים של כל חודש, ובנדו"ד, חודש כסלו, שבא לאחרי החדשים תשרי ומרחשון.
- וכיון שסדר החדשים, שחודש כסלו בא לאחרי החדשים תשרי ומרחשון, הו"ע שנקבע ע"י הקב"ה, בודאי יש בזה הוראה בעבודת ה', במכ"ש מזה שבכל ענין שבעולם יש הוראה בעבודת ה'¹, ועאכו"כ שבסדר החדשים יש הוראה בנוגע לאופן ההנהגה בעולם ע"פ תורה.
- ב. חודש כסלו הוא החודש השלישי מחודש תשרי – בדוגמת חודש סיון שהוא החודש השלישי מחודש ניסן.
- ובהקדים – שכיון ש"ארבעה ראשי שנים הם"², וביניהם אחד בתשרי ואחד בניסן, הרי מובן, שיש ענינים שבהם תשרי הוא ה"ראש", ויש ענינים שבהם "ניסן" הוא ה"ראש"; ובהתאם לכך ישנו גם החילוק בנוגע לחודש השלישי – שכסלו הוא חודש השלישי מתשרי, וסיון הוא חודש השלישי מניסן.
- והענין בזה – כידוע ומבואר בכ"מ³ בנוגע לחילוק שבין ניסן לתשרי, שניסן הוא הקו דמלמעלה למטה ותשרי הוא הקו דמלמטה למעלה, וכמרומו גם בשמות החדשים, שניסן נקרא "חודש האביב"⁴, שהאותיות אב(יב) הם כסדרם, מלמעלה למטה, ואילו ב"תשרי" האותיות הם בסדר הפוך: ת' ש' ר', מלמטה למעלה.
- [ולמעיר, שגם בסדר העבודה מלמטה למעלה יש צורך שתהי' תחילה נתינת כח מלמעלה שע"ז תוכל להיות העבודה מלמטה למעלה, כידוע בענין "מי הקדימני ואשלם"⁵, אבל אעפ"כ, העיקר בזה היא עבודת המטה. וכמובן גם מזה ש"אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו"⁶, והיינו, שאע"פ שלו יש רק קב אחד, ואילו מחבירו יוכל לקבל תשעה קבין, וכיון שזה "חבירו", בודאי יתנם לו "בעין יפה"⁷, מ"מ, טבע האדם שרוצה "בקב שלו", שהשיג ע"י עבודתו ויגיעתו דוקא. וטעם הדבר – לפי שכן הוא למעלה, שיש חביבות יתירה אצל הקב"ה בעבודת המטה, ובהתאם לכך נעשה גם טבע האדם, מלשון "אדמה לעליון"⁸, שרוצה בקב שלו דוקא; ועד שסוכ"ס מקבל ע"י גם תשעה הקבין של חבירו, כמבואר בכ"מ⁹].
- ומזה מובן, שסיון הוא חודש השלישי בענינים שמלמעלה למטה, וכסלו הוא חודש השלישי בענינים שמלמטה למעלה.
- ונמצא, שיש נקודה משותפת בחדשים סיון וכסלו שהם חודש השלישי, אבל בכל אחד מהם יש גם ענין וחדוש מיוחד שאין בזולתו; החילוק והענין המיוחד שבכל אחד מהם – נתבאר בכתבי אאמו"ר ז"ל¹⁰, אבל שם לא נתבאה הנקודה המשותפת שביניהם, כיון שזהו ענין המובן מעצמו, כדלקמן.

(5) איוב מא, ג. וראה תנחומא ז. ויק"ר פכ"ז, ב.

(6) ב"מ לח, רע"א.

(7) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(8) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(9) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 125. וש"נ.

(10) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רה. ע' ריו.

(1) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

(2) ר"ה בתחלתה.

(3) ראה שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו תשל"ל בתחלתה

(תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 277 ואילך). וראה גם שם

חס"ט ע' 281. וש"נ.

(4) בא יג, ד. ועוד.

ג. ובהקדים ביאור מעלת הענין דשלישי:

בכלל יש מצד הטבע ב' קוין – חסד וגבורה, וכמו באדם, אם הוא במצב רוח טוב, שאז עומד בתנועה של חסד והתפשטות, או שאינו במצב רוח טוב, שאז עומד בתנועה של גבורה וצמצום;

ויש קו שלישי שלמעלה משניהם ואינו מוגדר בהם, ולכן בכחו להגביל כל אחד מהם, ועד – לצרפם ולחברם ולעשות מהם ענין אחד, שזוהי תכלית השלימות, וכידוע בענין "עושה שלום במרומיו"¹¹, שאע"פ שישנו החילוק בין מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש, הנה הקב"ה שהוא למעלה משניהם, למעלה מכל מדידה והגבלה, עושה שלום ביניהם לחברם יחד כו'.

ובלשון הקבלה – הרי זה החילוק בין תהו לתיקון¹², שבתהו יש רק ב' קוין, ובלשון הכתוב¹³: "וימלוך .. וימת": תוקף ההתפשטות או תכלית הצמצום, והמעלה של תיקון – שיש בו ג' קוין, שדוקא על ידם "העולם עומד" ו"העולם קיים"¹⁴, שזהו מצד מעלת הקו השלישי שמצרף ומחבר ב' הקוין, להיותו למעלה מהם, ועד למעלה ממדידה והגבלה של גדרי הטבע וכללות סדר ההשתלשלות¹⁵.

ד. וענינו בעבודת האדם:

ישנם ב' הקוין ד"סור מרע" ו"עשה טוב"¹⁶, וכפי שמתבטאים בכך שבגוף האדם יש שני ידים, יד ימין – "ימין מקרבת", ויד שמאל – "שמאל דוחה"¹⁷, וכן שני רגלים, רגל ימין, שמורה על הענין ד"הוי רץ למצוה"¹⁸, ורגל שמאל, שמורה על הבריחה מענינים בלתי-רצויים כו'.

אך לא די בכך שיחליט בעצמו באיזה קו לילך, אלא צריך להסתכל ולראות מהי הוראת התורה ("בקש שלום"¹⁹) – שהיא בקו האמצעי (שלישי), "תפארת גופא" (בין "חסד דרועא ימינא" לגבורה דרועא שמאלא")²⁰, שאז נעשית עבודתו בשלימות – "תפארת לעושי" ותפארת לו מן האדם"²¹, ועי"ז פועל גם שלימות בעולם.

והענין בזה – שקו השלישי פועל שעבודתו בב' הקוין תהי' לא מצד ולפי הגבלת טבע מדותיו כו', אלא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

ה. וכן הוא גם בסדר החדשים – החל מהחדשים שהם בקו דמלמעלה למטה:

חודש ניסן הוא בתנועה של גילוי והתפשטות (חסד) – שבו היתה הגאולה דיצי"מ, באופן של דילוג – "מדלג על ההרים"²², שבהיותם שקועים במ"ט שערים דהיפך הקדושה²³, "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"²⁴, שזוהי הנהגה שלמעלה מהטבע; וזהו ענינו של כל החודש נכי, אע"פ שהיציאה ממצרים היתה בחמשה עשר בו, הרי כבר בר"ח ניסן נצטוו בני"י על קרבן פסח (הקשור עם יצי"מ), וכפירוש רש"י ש"כיון שקבלו עליהם (בר"ח) מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו", שלכן נאמר²⁵ "וילכו ויעשו בני ישראל" – כמרומז בשם "ניסן", שיש בו ב' נונין, שמורה על "נסי נסים", כמוכן מדברי הגמרא²⁶ "הרואה הונא בחלום, נס נעשה לו (נו"ן כנגד נו"ן), חנינא חנינא יוחנן, נסי נסים נעשו לו" (נונין הרבה, נסים רבים), היינו, שזהו "נס" אפילו לגבי ענין של "נס".

(17) סוטה מז, א. וש"נ.

(18) אבות פ"ד מ"ב.

(19) ראה לקו"ת בלק עד, א ואילך. ובכ"מ.

(20) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

(21) אבות רפ"ב.

(22) שה"ש ב, ח.

(23) ראה זו"ח ר"פ יתרו.

(24) נוסח הגש"פ.

(25) בא יב, כח.

(26) ברכות נז, רע"א (ובפרש"י).

(11) איוב כה, ב. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 260. וש"נ.

(12) ראה תו"ח וישלח נא, ג ואילך. תורת מנחם ספר

המאמרים כסלו ס"ע קעד. וש"נ.

(13) וישלח לו, לב ואילך.

(14) אבות פ"א מ"ב-מ"ח.

(15) נזכר גם ענין השתלשלות הכתרים זה מזה (ראה לקו"ת

ר"פ קרח. ובכ"מ), שגם הכתר שבעולם התחתון שהוא למטה

מהע"ס של העולם שלמעלה ממנו, ה"ה קשור עם הכתר שבעולם

היותר עליון, ועד לבחי' הכתר שלמעלה מכל סדר השתלשלות.

(16) תהלים לד, טו. לו, כז.

1 ואילו חודש אייר הוא בתנועה של הגבלה וצמצום (גבורה) – שלמרות שזה עתה יצאו ממצרים כדי
 2 ללכת לקבל את התורה, וא"כ היו צריכים לכאורה לעמוד בתנועה של יציאה מהכלים לגמרי, הנה בפועל
 3 היו אז במדבר, במעמד ומצב של הליכה מדודה ומוגבלת, ללא ענין של הפלאה מיוחדת ("א
 4 געוואַלדיקער ענין"), שזוהו תוכן הענין דספה"ע שסופרים יום אחרי יום כו'; ובהתאם לכך הרי זה חודש
 5 שאין בו מועד ויו"ט מיוחד.

6 ולאח"ז בא חודש סיון, חודש השלישי²⁷ – קו השלישי שמחבר את שני הקוין להיותו למעלה
 7 משניהם, שלכן הי' בו הענין דמ"ת – "אוריין תליתאי בירחא תליתאי"²⁸ – שבו נתבטלה הגזירה
 8 ("שניט"²⁹) וההבדלה שבין עליונים ותחתונים³⁰.

9 ו. וכן הוא סדר החדשים שהם בקו דמלמטה למעלה:

10 חודש תשרי הוא בתנועה של גילוי והתפשטות (חסד) – "מרובה במועדו"³¹, ו"מושבע בכל", "גתות
 11 בתוכו ברכות בתוכו . . סוכה בתוכו לולב וערבה בתוכו"³², באופן שאין דוגמתו בכל שאר חדשי השנה.

12 ואילו חודש מרחשון הוא בתנועה של הגבלה וצמצום (גבורה) – שאין בו מועדים וימים טובים, וכל
 13 ענינו הוא העסק בעבודת האדמה, חרישה וכו', שזוהי העבודה היותר תחתונה וקשה, שלכן מצינו
 14 שהדגשת ענין המנוחה בשנת השמיטה מתבטאת במיוחד ביחס לשלילת עבודת האדמה דוקא.

15 [וזוהו גם החילוק בין מרחשון לאייר – שהעבודה של חודש אייר, ספירת העומר, היא בענין האור
 16 והגילוי (ספירה מלשון בהירות ואור³³), ואילו העבודה דחודש מרחשון היא עבודת האדמה, דכיון
 17 שחודש מרחשון הוא בחדשים שהם בקו דמלמטה למעלה, מודגשת בו יותר העבודה עם המטה דוקא].

18 ולאח"ז בא חודש השלישי, חודש כסלו, ששייך לקו השלישי שמחבר את שני הקוין להיותו למעלה
 19 משניהם – כפי שענין זה מתבטא בסיום החודש (ש"הכל הולך אחר החיתום"³⁴) ביו"ט דחנוכה, שקשור
 20 עם ענין המס"נ שלמעלה ממדידה והגבלה, שזה הי' אופן עמידת בני נגד היוונים מבלי להתחשב
 21 בחשבונות שהם חלשים ומעטים נגד גבורים ורבים כו',

22 ובאופן כזה הוא גם קיום מצות נר חנוכה – כמ"ש הרמ"א³⁵ שעכשיו נעשה "מנהג פשוט" שכל אחד
 23 מישראל מדליק נר חנוכה באופן ש"יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך", שזהו אופן
 24 ההנהגה ד"מהדרין מן המהדרין"³⁶ (שלא מצינו דוגמתו בכל שאר המצוות, שהסדר בזה, שישנו עצם
 25 ענין קיום המצוה, וישנו קיום המצוה באופן של הידור, "כל חלב לה"³⁷, ועד לאופן ד"מהדרין מן
 26 המהדרין"³⁸), שהנהגה זו באה כתוצאה מענין המס"נ שלמעלה ממדידה והגבלה.

27 ז. ועוד ענין שניתוסף בחודש כסלו דוקא בדורות האחרונים (אף ש"אכשור דרא" בתמי³⁹) – התגלות
 28 תורת החסידות ביי"ט כסלו באופן ש"יפוצו מעינותיך חוצה"⁴⁰:

29 ידוע הפתגם⁴¹ ש"כל ענין החסידות הוא לשנות טבע מדותיו" – לא רק שינוי ותיקון מדה בלתי
 30 רצוי, דמאי קמ"ל, שהרי הצורך וההכרח בזה הוא גם מצד קיצור שו"ע, ואילו החידוש של תורת
 31 החסידות הוא – שצריך לשנות גם את הטבע דקדושה, ולא באופן של ביטול ושכירת מציאות הטבע,

(27) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 258 ואילך. וש"נ.

(28) שבת פח, א.

(29) ראה לקו"א להה"מ סס"א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ז ע' 89. וש"נ.

(30) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(31) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב ס"ב. וש"נ.

(32) ויק"ר פכ"ט, ח.

(33) ראה לקו"ת אמור לו, ב. ובכ"מ.

(34) ברכות יב, א.

(35) או"ח סתרע"א ס"ב.

(36) שבת כא, ב.

(37) ויקרא ג, טז. וראה רמב"ם הל' איסורי מזבח בסופן.

(38) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ב ע' 347. וש"נ.

(39) יבמות לט, ב ובפרש"י. וש"נ.

(40) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(41) לקו"ד ח"א נו, א.

1 שהרי "לא תהו בראה (כי אם) לשבת יצרה"⁴², אלא באופן שעושים ממנו דירה לו ית' בתחתונים⁴³,
2 והיינו, שבעולם גופא פועלים ענין שלמעלה ממדידה והגבלה – בדוגמת העילוי שפועל קן השלישי
3 בשני הקוין.

4 וזהו גם הענין דיפוצו מעינותיך חוצה – שהתפשטות המעיינות היא באופן שלמעלה ממדידה
5 והגבלה, שלכן מתפשטים ובאים גם ל"חוצה".

6 ובזה גופא מודגש ענין ה"מעייין" דוקא – לא כמו גשם שבא מלמעלה, אלא דוקא מעיין שנובע
7 מלמטה, שענין זה קשור עם מעלת עבודת המטה דוקא (שהרי כסלו הוא חודש השלישי בסדר העבודה
8 דמלמטה למעלה), שלכן מגיע למעלה מעלה ביותר.

9 ח. וענין זה מהוה לימוד והוראה לכל אחד מישראל שמברך את החודש:

10 יהודי יכול לחשוב שדי בכך שיעבוד ויצליח בעבודתו בב' הקוין דסור מרע ועשה טוב, ובפרט
11 כשחושב שיש לו יצה"ר גדול... וגם הסביבה לא כל פעם מסייעת לעבודת ה', וכפי שרואה את כל
12 הקשיים שהיו בעבודתו אתמול וכו'.

13 ועל זה באה ההוראה מהחודש השלישי – שעבודתו של יהודי צריכה להיות באופן שלמעלה מהגבלת
14 שני הקוין כו', והיינו לפי שמציאותו של יהודי היא למעלה ממדידה והגבלה, להיותו בנו של הקב"ה,
15 כפי שמאריך רבינו הזקן בהתחלת ספר התניא⁴⁴ [שזהו הדרוש שאמר רבינו הזקן ביום ההולדת של
16 הצ"צ⁴⁵] ש"כמו שהבן נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו
17 ית", כך, שיש לו כחות בלתי משוערים, ולכן אינו יכול להסתפק בעבודה מוגבלת (כפי שיכול להסתפק
18 מישהו אחר), אלא ממנו דורשים עבודה ללא הגבלות – לא רק "בכל לבבך" (שבזה נכלל הפיכת היצה"ר
19 כו'⁴⁶, אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא⁴⁷), אלא גם "בכל מאדך"⁴⁸; וכל זמן שעבודתו היא רק
20 במדידה והגבלה, יכולים לשער עד כמה גדולה הרחמנות עליו, שבה בשעה שיש לו כחות בלתי
21 משוערים, מסתפק בעבודה כזו שלפי ערך הכחות שלו נחשבת לענין של מה בכך, כמו נתינת פרוטה
22 בלבד!

23 ולאידך גיסא, גם כאשר משתתף בנתינת "אצבע קטנה"⁴⁹, יש ביכלתו לפעול באופן שלמעלה ממדידה
24 והגבלה.

25 וכל זה – לא רק בעבודתו בנוגע לעצמו, אלא גם בעבודה עם הזולת, כהוראת ימי חנוכה שצריך
26 להאיר "על פתח ביתו מבחוץ"³⁶, ועד ש"כל הגולה" נעשית "כמדורת האש" (כהלשון בנוגע לקידוש
27 החודש⁵⁰), ועי"ז זוכים להדלקת הנרות בביהמ"ק, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב
28 ממש.

29 * * *

30 ט. האמור לעיל אודות ענינו המיוחד של חודש כסלו שמתברך ביום הש"ק זה, הו"ע ששייך לשבת
31 מברכים חודש כסלו בכל שנה; ונוסף לזה יש גם הוראה מאופן הקביעות של שבת מברכים כסלו שיש
32 בזה שינויים משנה לשנה, וכיון שקביעות החדשים היא ע"פ תורה, בודאי יש בזה גם הוראה:

241. וש"נ.

(42) ישע"י מה, יח.

(46) ראה ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה.

(43) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

(47) ראה זח"א ד, א. הובא בתניא ספ"י.

פיי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

(48) ואתחנן ו, ה.

(44) רפ"ב.

(49) ראה קה"ר בתחלתו. וש"נ.

(45) ראה אג"ק אדמו"ר מוהר"צ ח"ד ע' עדר (נעתק ב"היום

(50) ר"ה כב, ב (במשנה).

יום" ו אדר שני). וראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ג ע'

1 הקביעות המיוחדת של שבת מברכים חודש כסלו בשנה זו היא – בערב ר"ח, כך, שמשבת מברכים
 2 נכנסים לר"ח מיד, ללא הפסק בינתיים.
 3 ברוב הפעמים הקביעות היא באופן שבין שבת מברכים לר"ח יש הפסק של כמה ימים, שבאמצעותם
 4 נמשכת הברכה של שבת מברכים עד שמגיעה לר"ח, אבל כיון שהמשכה זו היא בדרך מעביר (אף
 5 שפועלת בהם איזה רושם), הרי זה באופן שהברכה מתעלמת בהם, ואינה באה בהתלבשות ובגלוי, שהרי
 6 לא ניכרת בהם ברכת החודש הבא, ואדרבה, הם ימים ששייכים לחודש הקודם; וזוהי המעלה שבשבת
 7 מברכים חודש כסלו בשנה זו – שאין הפסק בין שבת מברכים לר"ח.
 8 ועד כדי כך, שבשבת מברכים עצמו, לאחרי חצות היום, ישנה כבר הפעולה דר"ח, שלכן אין אומרים
 9 צדקתך צדק במנחת שבת⁵¹, והיינו, שהענינים שנפעלים בכל שבת ע"י אמירת צ"צ (כמובא מדברי הזהר⁵²
 10 שג' הפסוקים דצ"צ הם כנגד ג' הצדיקים יוסף משה ודוד כו'), נפעלים מעצמם מצד ענינו של ר"ח
 11 (שקשור עם ענין הגאולה, שאז "עתידיים (בנ"י) להתחדש כמותה"⁵³, וזהו גם ענינם של משה ודוד –
 12 גואל ראשון הוא גואל אחרון⁵⁴),
 13 [וע"ד משנ"ת⁵⁵ בנוגע לימים שאין אומרים בהם תחנון בחודש תשרי, שהענינים שנפעלים בדרך כלל
 14 ע"י אמירת תחנון, נפעלים מצד מעלת ימים הנ"ל שבחודש תשרי, הקשורים עם הענין ד"ושמחת
 15 בחגך"⁵⁶],
 16 וכיון שענין זה נעשה מצד מעלת הזמן עצמו, הרי זה באופן נעלה יותר מכמו שנעשה ע"י אמירת
 17 האדם, שבשביל זה יש צורך בדיעת פירוש המילות ועניני הכוונות כו'.
 18 ויתירה מזה, שענינו של ר"ח פועל גם על ההפטרה שבשחרית, עוד לפני אמירת ברכת החודש –
 19 שלמרות שבדרך כלל צריכה להיות ההפטרה "מענין הפרשה"⁵⁷, הנה בקביעות כזו דוחים ההפטרה
 20 שמענין הפרשה ומפטירים "מחר חודש" (בסיפור דוד ויהונתן, שזהו גם ענין יחוד שמשא וסיהרא⁵⁸,
 21 ובאופן ד"עד דוד הגדיל"⁵⁹, שקשור עם ענין הגאולה).
 22 י. והמעלה שבקביעות כזו היא בבחינת "ברוך אומר ועושה"⁶⁰:
 23 בכל שבת שבו מברכים בני" את החודש, במעמד עשרה מישראל, ובמקום קדוש, שגם בזמן הגלות
 24 נקרא "מקדש מעט"⁶¹ – ברור הדבר שהקב"ה מקיים את הברכה; אבל יש מעלה יתירה כאשר המשכת
 25 הברכה היא בזריזות, שמיד לאחרי ה"אומר" – אמירת הברכה שפועלים בני" בכחו של הקב"ה, שהוא
 26 הנותן להם כח לברך את החדשים⁶² – נמשך ה"עושה".
 27 וההוראה מזה בעבודה – שכאשר יהודי מחליט לעשות דבר טוב, בא' הקוין הנ"ל, אין לו לעשות
 28 חשבונות ולדחות זאת למחר כו', אלא דורשים ממנו ענין הזריזות – לעשות זאת תיכף ומיד.
 29 וכפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק⁶³ גודל מעלת הזריזות, ש"זריזותי דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת
 30 לעד לנו ולבנינו עד עולם, כי העקדה עצמה אינה נחשבה כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת אברהם אבינו
 31 ע"ה, בשגם כי ה' דיבר בו קח נא את בנך כו"⁶⁴, והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה'
 32 גם כי לא דיבר ה' בס, רק שאברהם אבינו ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות
 33 רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו",

(57) ראה שו"ע אדה"ז שם רטרפ"ד. וש"נ.

(58) ראה אוה"ת בראשית כ, א. ועוד.

(59) שמואל-א כ, מא.

(60) נוסח ברכת "ברוך שאמר". וראה ברכות נו, סע"ב.

(61) יחזקאל יא, טז. וראה מגילה כט, א.

(62) ראה "היום יום" כה אלול. ובכ"מ.

(63) סכ"א.

(64) וירא כב, ב.

(51) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסרצ"ב. וש"נ.

(52) ראה שם ס"ה. וש"נ.

(53) נוסח קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

(54) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שער

הפסוקים ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

(55) ראה שיחת מוצאי י"ג תשרי ס"ג (תורת מנחם –

התוועדויות חע"ד ע' 75). וש"נ.

(56) פ' ראה טז, יד.

- 1 ועד"ז בכל אחד מישראל – באופן שירושה היא לנו מאבותינו – שכאשר עושה דבר בזריזות, הרי
2 זה מורה על שמחתו וחפצו כו',
3 והיינו, שאע"פ שלכאורה יש מקום לטעון שסיבת הזריזות היא בגלל שהי' מבולבל, או אפילו אם
4 הי' מיושב, הרי זה רק מורה שאינו עצל כו', אבל מי יאמר שזהו חפצו ורצונו כו' – הנה על זה אומר
5 רבינו הזקן שהזריזות מורה על "שמחתו וחפצו",
6 והביאור בזה – ע"פ הידוע פסק הרמב"ם⁶⁵ שבפנימיות רוצה כל אחד מישראל לקיים תומ"צ כו',
7 ולכן, כשמקיים מצוה בזריזות (לאחרי שמתגבר על העצלות כו'), אזי מתגלה רצונו האמיתי, שמחתו
8 וחפצו (שזהו כל התענוג שלו) כו'.
9 יא. ועי"ז שעבודת האדם היא בזריזות – פועלים ענין של זריזות בנוגע לגאולה, שקשורה עם כללות
10 ענינו של ר"ח (כנ"ל ס"ט),
11 ושייכת במיוחד לחודש כסלו, שסיומו בהדלקת נרות חנוכה, הקשורים עם נרות המקדש, אבל באופן
12 ש"הנרות הללו אינן בטלים לעולם" (כמ"ש הרמב"ן⁶⁶), שזהו"ע שלמעלה מהגבלה, ומספרם שמונה,
13 שזהו החידוש של משיח, שאז יהי' כינור של שמונה נימין⁶⁷; ולפנ"ז – הגאולה של רבינו הזקן בי"ט
14 כסלו, "החג אשר פדה בשלום נפשנו וכו'" (ככל אריכות הדברים במכתבו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
15 נ"ע⁶⁸), ולאח"ז גם הגאולה של אדמו"ר האמצעי ביו"ד כסלו, ועד שבגלל זה נקרא חודש כסלו כולו
16 בשם "חודש הגאולה"⁶⁹.
17 וכללות הענין בזה – שכל אחד צריך לפעול בעצמו לצאת מההגבלות שלו, ולפעול זאת גם על
18 אחרים, שזהו"ע של גאולה פרטית,
19 ומהגאולה הפרטית של כל אחד מישראל – באים לגאולה הכללית של כל בני", החל מהענין ד"ואולך
20 אתכם קוממיות", "בקומה זקופה"⁷⁰, עוד בימי הגלות האחרונים, ועד לגאולה בפועל ע"י משיח צדקנו,
21 ובקרוב ממש.

* * *

- 22
23 יב. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש.

* * *

- 24
25 יג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷¹ "יודע ציד", "לצוד ולרמות את אביו בפיו"⁷², ושואלו, אבא,
26 היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות⁷³,
27 – שהכוונה כאן לנתינת "מעשר מכל", לא רק מגידולי קרקע, אלא מכל הנכסים. והשאלה "איך
28 מעשרין⁷⁴ את המלח ואת התבן" (שעיקר התועלת שלהם היא כשמעריבים אותם עם דברים אחרים) היא,
29 אם מחשבים את שוויותם כפי שהם בפני עצמם או כפי שמשתמשים בהם בתור תערוכת ונתינת טעם –

שזוהי ראי' שהוא עם הארץ גדול ולא שמהדר במצות. (2) מהי
השאלה: איך – לוקחין א' מעשר?!" (המור"2).

(73) כ"ק אדמו"ר שליט"א הקדים, שבפירוש רש"י זה יש
"קלאץ קושיות", וכרגיל, דוקא עליהם לא מתעכבים בלימוד
פשוטו של מקרא ב"חדר", כפי שהי' גם ב"חדר" שבו למדתי,
שאף אחד – לא ה"מלמד", ולא התלמידים, אני ואחי והחברים
– לא שאל מאומה. (והוסיף בכת"שחוקי): עד אתמול – גם אני
לא התעכבתי על זה, ורק כשהוצרכתי להכין פירוש רש"י עבור
ההתועדות (כדי שלא יבואו בטענות...), הי' זה בכחי "דאא את
המציאה ונפל עלי!"

(74) דכיון ש"ויגדלו הנערים" (פרשתנו שם), היו להם כבר
נכסים משלהם, ולכן נתחייבו במעשר.

(65) הל' גירושין ספ"ב.

(66) ר"פ בהעלותך.

(67) ערכין יג, ב.

(68) אג"ק שלו ח"א ע' רנט. ושי"נ (נעתק ב"היום יום"
בתחלתו).

(69) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו תשי"ב ס"ג
(תורת מנחם – התועודיות ח"ד ס"ע 127 ואילך). ועוד.

(70) בחוקותי כו, יג ובתו"כ ופרש"י.

(71) פרשתנו כה, כז.

(72) לחביבותא דמילתא – מועתק בזה מ"ש כ"ק אדמו"ר
שליט"א אודות פירוש רש"י שיתבאר בהתועדות דיום הש"ק:

"קלאץ קשיות. (1) דשאל איך מעשרין כו' (לאחרי היותו גדול)

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"ה ע' 116 ואילך.

1
2 יד. בהערות אדמו"ר⁷⁵ מתעכב על מאמר הזהר⁷⁶ בפירוש הכתוב⁷⁷ "ויגדלו הנערים": "סטרא
3 דאברהם גרים לון לאתגדלא, וזכותי' סייע להון, הוא הוה מחנך לון במצוות דכתיב⁷⁷ כי ידעתינו למען
4 אשר יצוה את בניו וגו'",

5 ומבאר ע"ד הקבלה, ש"כל הגדלה הוא מצד החסדים", ולכן "ויגדלו הנערים, דוקא סטרא דאברהם
6 גרים לון .. מדתו של אברהם שהוא מדת הגדולה והחסד", שזהו גם מה שאברהם נקרא "האדם הגדול
7 בענקים"⁷⁸. ובפרטיות יותר "יש כאן ג' דברים להגדלתן, א' סטרא דאברהם, ב' זכותי', ג' חינוכו", "סטרא
8 דאברהם גרים לאתגדלא במוח דחכמה גדולת, וזכותי' דאברהם סייע שיתגדלו במוח דבינה (מקור
9 הגבורות) .. הוא הוה מחנך לון במצות .. הוא מן בחי' מוח הדעת .. והחינוך הי' לעשות צדקה ומשפט,
10 צדקה הוא מעטרא דחסד שבדעת, ומשפט שהוא דין מעטרא דגבורה שבדעת".

11 אך עדיין צריך להבין:

12 "ויגדלו הנערים" – קאי לא רק על יעקב אלא גם על עשו, ולכאורה, כיון שענינו של עשו הוא היפך
13 הקדושה, מה שייך גידולו של עשו ל"סטרא דאברהם"?

14 במדרש⁷⁹ איתא: "ביעקב כתיב ויגדלו הנערים, ועשו הי' בכלל, אלא שקלקל במעשיו, ובזה את
15 הבכורה ונעשה קטן, שנאמר⁸⁰ הנה קטן נתתיך בגויים", והיינו, שעשו שקלקל במעשיו איבד את הגדלות
16 שקיבל מאברהם. אבל אי אפשר לפרש כן בזה, שאינו מזכיר ענין זה. ועכצ"ל שגם גידולו של עשו
17 באופן בלתי רצוי קשור עם הגדלות דאברהם (שניצל אותה באופן בלתי רצוי כו').

18 וכפי שיתבאר לקמן.

19 טו. בהמשך להמדובר אודות פירוש רש"י, הנה כאן המקום לבאר ענין בלקו"ש השבועי⁸¹, הקשור
20 עם פירש"י בתהלים:

21 נתבאר שם⁸² ראי' לחדודי עכ"פ למנהג לומר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו – ממארוז⁸³ ל"ן
22 "אשרי האיש (קאפ' א) ולמה רגשו גוים (קאפ' ב) חדא פרשה היא", ולפי מנין זה – מזמור "לשלמה
23 משפטיך גו'" הוא מזמור ע"א, וסיומו "כלו תפלות דוד בן ישי", היינו שאמרו דוד כשנסתלק, ודוד
24 נסתלק בן ע' שנה.

25 אך עפ"ז נשאלת השאלה: מדוע אומרים קאפיטל ע"ב לאחרי שנת ע"א, בה בשעה שבאמת הרי זה
26 קאפיטל ע"א? והרי בודאי אין זה "סתם משחק", שיכולים להטות ולשנות לכאן או לכאן!

27 והביאור בזה⁸⁴:

28 החילוק בזה (אם "אשרי האיש" ו"למה רגשו" חדא פרשה היא" או כמו שהוא בכל הספרים שלנו
29 ש"למה רגשו" הוא מזמור השני) – יש לבאר ע"פ סוגיית הגמרא בברכות שם⁸⁵, שמביא ראי' ש"אשרי
30 האיש" ו"למה רגשו" הם "חדא פרשה" מזה ש"כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים
31 בה באשרי, פתח באשרי דכתיב אשרי האיש, וסיים באשרי דכתיב אשרי כל חוסי בו".

(81) נדפס לאח"ז בלקו"ש ח"י ע' 72 ואילך.

(82) ע' 75 בשוה"ג הב' להערה 31.

(83) ברכות ט, ב.

(84) מכאן עד סוף הסעיף – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א,
ונדפס בלקו"ש שם ע' 77 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה

ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(85) יו"ד, רע"א.

(75) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' צב ואילך.

(76) ח"א קלח, ב.

(77) וירא יח, יט.

(78) יהושע יד, טו ובפרש"י. וראה ב"ר פי"ד, ו. יל"ש עה"פ
(רמו כג).

(79) יל"ש שם.

(80) ירמי' מט, טו. עובד' א, ב.

- 1 והביאור: תוכנו של המזמור ד"אשרי האיש" הוא – מעלת ישראל בקיום התומ"צ ("לא הלך בעצת
 2 רשעים גו' כי אם בתורת ה' חפצו גו"⁸⁶), שעי"ז "והי' גו' וכל אשר יעשה יצליח", (והפכם ו) "לא כן
 3 הרשעים כי אם כמוץ גו"⁸⁷.
- 4 והתמי' במזמור שלאח"ז "למה רגשו" וכללות תוכנו – הם שלילת השליטה של אוה"ע על בני",
 5 ואדרבא: "אתנה גוים נחלתך ואחוזתך אפסי ארץ"⁸⁸ – באופן שלמעלה מן הטבע (ולכן באה התמי':
 6 "למה רגשו גוים גו'", שהרי "יושב בשמים ישחק גו"⁸⁹).
- 7 ושני המזמורים "חדא פרשה" הם (בתקופה אחת) – כאשר בני"י הם (בגלוי) במצב ד"אשרי .. לא
 8 הלך בעצת גו'", כי זה מביא (בגלוי) "למה רגשו גוים גו' יושב בשמים ישחק גו' אתנה גוים נחלתך גו'
 9 אשרי כל חוסי בו"⁹⁰.
- 10 ולכן "חדא פרשה היא" (בימי דוד) לדוד, שבימיו הי' מצב הנ"ל בפועל ד"לא הלך בעצת רשעים
 11 גו'", "רגשו גוים", "אתנה גוים נחלתך", וכפרש"י עה"פ "למה רגשו גוים": "ולפי משמעו יהי' נכון
 12 לפותרו על דוד עצמו⁹¹ כענין שנאמר⁹² וישמעו פלשתים .. ונפלו בידו וכו'".
- 13 [בימי שלמה לא הי' מצב ד"רגשו גוים", כי ניבא עליו "הוא יהי' איש מנוחה והניחותי לו מכל אויביו
 14 מסביב גו' שלום ושקט"⁹³].
- 15 אבל בדורות שלאח"ז דלא קיימא סיהרא באשלמותא⁹⁴, ובפרט בזמן הגלות – חסר באשלמותא דרבים
 16 בעיני "אשרי האיש גו'", אף שהי' בעבר (וישנו גם בהווה ככו"כ יחידים) – ולכן גם לא קשה על אשר
 17 בהווה "רגשו גוים", אלא שלאחרי זמן, בימות "מלך המשיח"⁹⁵ – יתמהו "למה רגשו גוים",
 18 ו"אשרי האיש גו' והי' כעץ שתול גו'" מדבר ביחיד בכל זמן – ומזמור (וזמן) בפ"ע⁹⁶ – באחרית
 19 הימים – (שאו יתמהו) "למה גו'".
- 20 ועפ"ז מובן ג"כ מה שרש"י מביא פירוש הנ"ל (ד"למה רגשו" קאי על דוד) כפירוש שני – אף שזהו
 21 "לפי משמעו" – ומה ש"רבותינו דרשו את הענין על מלך המשיח" מביא כפי' ראשון,
 22 כי פשוטו של מקרא – כל הספרים שלנו – ה"ה ב' מזמורים, "למה רגשו" פרשה בפ"ע (תקופה בפ"ע),
 23 אלא שע"פ דחז"ל חדא פרשתא היא (באותה התקופה).
- 24 ואף שדחז"ל היא, בכ"ז פי' גם אליבא (אף שפרש"י בא לפרש פשוטו של מקרא) – כיון שזהו
 25 "משמעו".
- 26 ולהוסיף שכיון שדוד הוא "נעים זמירות ישראל"⁹⁷ דכל הדורות, כלל בספר התהלים ב' המנינים:
 27 העיקרי – שהם ב' פרשיות (כנ"ל); השני – דדודו דדוד, באמירתו בפעם הראשונה (ש"לכן – מוכרח שיהי'
 28 משמעו באופן ש) הם פרשה אחת⁹⁸.

96 בחדא"ג מהרש"א שם דשינו "למה רגשו גוים" לפרשה בפ"ע לאחר שהוסיפו ביבנה (ברכות כח, סע"ב) ברכת המינין. ולא זכיתי להבין – שהרי דוד כתב ספר תהלים (ב"ב יד, ב), ו(למהרש"א) במשך כל הדורות שלאחריו עד דוד יבנה – נמנו והיו פרשה אחת, וביבנה – שינו והפרידו ביניהם!
 97 שמואל-ב כג, א.

98 וצ"ע דעפ"ז (ובמכש"כ לפי' המהרש"א הנ"ל) הדחילוק ד"אשרי" ו"למה" פ"א או שתיים – תלוי בזמן, משא"כ הטעם דחיבור עוד ב' מזמורים – א"כ מציינו עוד מנין (או שני מנינים) במספר מזמורי תהלים, נוסף על קמ"ז וקנ"ג!
 וי"ל ביישוב כהנ"ל – דאין הפי' שנמנה כפרשה אחת או כשתיים בדורות שונים, אלא – במצביט שונים: כשישראל עושים

86 שם, א"ב.
 87 שם, ג"ד.
 88 שם, ח.
 89 שם, ד.
 90 שם, יב.
 91 שעפ"ז גם סרה קושית המפרשים (ראה ראב"ע) על אמרו "אשר לא הלך" לשון עבר – אלא דקאי על "דוד עצמו" הנהגתו שהתחילה בעבר.
 92 שמואל-ב ה, יז.
 93 דברי הימים"א כב, ט.
 94 ראה זח"ב פה, א. וראה ג"כ שמו"ר פט"ו, כו.
 95 פרש"י שם.

1 [כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים, שכאן רואים איך שכל עניני התורה הם בדיוק, אפילו ענינים שהם רק
2 לחידודי ורמוז וכו'].

3 * * *

4 טז. הביאור בנוגע להערות אדמו"ר (בדא"פ עכ"פ):

5 ובהקדים המבואר⁹⁹ בדברי הגמרא¹⁰⁰ בנוגע לכ"ו דורות שלפני מ"ת, שהכעיסו לפניו, ואעפ"כ היו
6 ניזונין בחסדו של הקב"ה, ולכן האריכו ימים וכו' – שענין זה הוא מצד בחי' חסד דאריך, שלהיותו בלי
7 גבול, נמשך גם לאלו שהכעיסו לפניו, ע"י שמגביהים את עצמם – כמו ש¹⁰¹ "אם תגבי' כנשר" – לקבל
8 יותר מכפי הקצוב להם, מבחי' שלמעלה מהשתלשלות, שבה נאמר¹⁰² "אם חטאת מה תפעל בו ורכו
9 פשעיך מה תעשה לו אם צדקת מה תתן לו גו'", וכמארז"ל¹⁰³ "מה איכפת לי' כו'".

10 ועד"ז מבואר בתו"א¹⁰⁴ בנוגע לבחי' חסד דאברהם שנמשך גם לישמעאל, שעליו אמר אברהם "לו
11 ישמעאל יחי' לפניך"¹⁰⁵, להיותו חסד בלי גבול.

12 ועפ"ז אפשר לבאר גם הענין ד"ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד גו'", ש"סטרא דאברהם גרים"
13 – שמצד החסד דאברהם נעשית הגדלה גם בעשו (כמו ישמעאל), אף שהגדלה זו היתה באופן בלתי-רצוי.

14 יז. ובעומק יותר (בהתאם לתוכן דברי הזהר וביאור אדמו"ר ז"ל שגם ההגדלה דעשו היא בקדושה)
15 – שההמשכה מחסד שלמעלה מהשתלשלות לעוברי רצונו, היא, כדי שע"ז יתוסף עוד יותר בקדושה:

16 מבואר בד"ה ויגדלו הנערים תרס"ה¹⁰⁶ (שיש בו ענינים נפלאים) שב' התוארים "איש יודע ציד איש
17 שדה" הם ב' דרגות – מקיפים ופנימיים דקליפה: "איש יודע ציד" קאי על המקיפים דקליפה, ו"איש
18 שדה" קאי על הפנימיים דקליפה.

19 וע"י "יעקב איש תם יושב אהלים"⁷¹ – נעשה התיקון והבירור ד"עשו איש יודע ציד איש שדה":
20 "איש תם" כולל ב' המדרגות דמקיפים ופנימיים, כי בקדושה גם המקיף נכלל עם הפנימי, ו"יושב
21 אהלים" הוא כענין "אהלי קדר"¹⁰⁷, דקאי על המקיפים דקליפה, ישמעאל ועשו¹⁰⁸, היינו, התוספת אור
22 שנעשה ע"י הבירור דעשו, שהאורות דתוהו נמשכים ומתגלים באופן של התיישובות.

23 וזהו הפירוש ד"ויגדלו הנערים גו'" – שע"י המשכת חסד דאברהם ("סטרא דאברהם גרים לון")
24 שלמעלה מהשתלשלות נעשה הגדלה גם ב"עשו איש יודע ציד איש שדה", והכוונה בזה – שיתברר ע"י
25 יעקב, שע"ז יהי' יעקב "יושב אהלים", תוס' אורות דתוהו שיאירו בתיקון.

26 יח. וכאן המקום להבהיר ולשלול ענין של עצבות בנוגע למצב בארץ הקודש¹⁰⁹:

99 ראה לקו"ש חט"ו ע' 66 ואילך. וש"נ.
100 פסחים קיח, א.
101 עובדי' א, ד. – נזכר גם הענין ד"משם אורידך נאם ה'"
(ראה גם תו"א וישלח כו, ב. מקץ לו, ד).
102 איוב לה, ר"ז.
103 ב"ר רפמ"ד.
104 לך לך יב, א. מג"א (בהוספות) קיט, ד.
105 לך לך יז, יח.
106 דש"פ תולדות בסופו (סה"מ תרס"ה ריש ע' קט).
107 שה"ש א, ה.
108 ראה לקו"ת שה"ש ז, ג ואילך. סה"מ שם. ספר הערכים
– חב"ד מע' אהלי קדר (ע' תרנט). וש"נ.
109 ראה גם מכתב ט"ז חשון שנה זו (באנגלית).

רצונו של מקום (ובמילא אין גם מקום לברכת המינין) אומר
התהלה ומתחיל ומסיים באשרי (פרשה אחת), משא"כ כשאין
עושיין רצונו של מקום.

ועד"ז י"ל ג"כ בנוגע לשני המזמורים (ראה מנחת שי
בהקדמת פי' לתהלים): "לא לנו" – דאינו התחלת מזמור (וענין
בפ"ע – כ"א המשך להמצב ד) "בצאת ישראל ממצרים" (ראה
רד"ק שם), משא"כ כשעושים רצונו של מקום – אדרבא צ"ל
"לנו", "הללו גו' כי גבר" – הוא סיום דהקודמו "אהבתי גו' לי
יהושע" (דכיון שעושים רצונו של מקום – "יהושע (באופן
אשר) גבר עלינו חסדו").

להעיר ממרז"ל דאין השם שלם ואין הכסא שלם עד כו'
(תנחומא ס"פ תצא); מפ"י הצ"צ בפתח וסיום באשרי (הוספה
לתהלים ע"ה בסופו. נדפס לאח"ז באוה"ת נ"ך (ח"ב) לתהלים ע'
תתקיב).

- 1 ישנם הטוענים ושואלים, איך יתכן הדבר שבמלחמת ששת הימים ראו נסים גלויים, ואילו במלחמה
2 שהתחילה בזמן ש"עיצומו של יום מכפר"110, לא ראו נסים גלויים?
- 3 וכאן רואים גודל חשכת הגלות – שלא שמים לב ("מ'כאפט זיך ניט") שדוקא במלחמה זו הי' נס
4 גדול למעלה מדרך הטבע, ונס גדול יותר מאשר במלחמה ההיא:
- 5 לאחרי שהערבים הצליחו לעבור את "תעלת סואץ" ולפרוץ את קו ההגנה (ועד"ז בנוגע לחזית עם
6 סוריה) – לא הי' שום דבר שהי' יכול למנוע ולעצור אותם בדרכם, כך, שהיו יכולים להגיע עד תל-אביב
7 וירושלים, והיל"ת מה שהי' יכול לקרות אז! ...
- 8 ואעפ"כ אירע נס גדול שלא ע"פ דרך הטבע – שלאחרי שעברו 10-12 קילומטר, עצרו בדרכם ונשארו
9 לעמוד במקומם, עד שהצבא הצליח להתאושש ולגייס את הכחות הדרושים כו'.
- 10 והגע עצמך:
- 11 כל מי שהי' בצרפת בעת מלחמת העולם השני' (וכן מי שקרא אודות תקופה זו)111, יודע, שהצרפתים
12 בנו "קו הגנה" מבוצר ביותר, שלא בערך מאשר קו ההגנה שהי' בסיני, שכלא ממש חשיב לגביו. וכאשר
13 האשכנזים ימ"ש ריכזו את כל כח השריון שלהם ופרצו את הקו בנקודה מסויימת (כפי שאירע במלחמה
14 זו), נתבלבלו הצרפתים לגמרי, וכך הצליחו האשכנזים לחדור ולהגיע עד הים, ולכבוש את כל צרפת
15 ביום אחד (ורק כדי לסיים את הכיבוש בכל פרטיו הוצרכו עוד כמה ימים)112.
- 16 וכיון שכולם יודעים מזה, ובמיוחד אלו שלומדים תכסיסי המלחמה, שמלמדים אותם לכל לראש
17 אודות מלחמת העולם השני' שאירעה בימינו – הרי בדרך הטבע היו גם הם יכולים לעשות כן ח"ו.
- 18 ויתירה מזה: כדי לכבוש את צרפת הוצרכו לעבור דרך כמה ערים, ובכל עיר הי' צבא וכו'; ואילו
19 כאן הי' באמצע רק מדבר, ללא ישובים, ורק מספר מועט של חיילים וטנקים כו', שלא היו מצליחים
20 לעצור אותם112. – כולם ידעו שזהו המצב, ועד שבוושינגטון חשבו כבר שלא יהיו יותר דאגות משם
21 כו'; הדאגה היחידה שנותרה היא איך למנוע מצב שתהי' לרוסיא בעלות בלעדית שם.
- 22 ואעפ"כ, בנוגע לפועל, עצרו הערבים בדרכם ולא המשיכו להתקדם הלאה – אך ורק בגלל שכך רצה
23 הקב"ה, והרי לגוי אין בחירה, כך, שזהו נס גמור שלמעלה מהטבע, שהרי הקב"ה אינו זקוק להלבשה
24 בטבע כדי להראות נס.
- 25 יט. ולאחרי כל זה, מנסים להעלים על האמת, ולא לספר עד כמה היתה גדולה הסכנה כו' – למרות
26 שהדבר ידוע לרבים, החל מאנשי הצבא, החיילים והמפקדים, שראו זאת בעיני בשר, וסיפרו לבני
27 משפחותיהם וכו' – כיון שלא רוצים להודות שהי' זה נס גדול, שהרי זה היפך ממש מהענין ד"כחי
28 ועוצם ידי" ...!
- 29 וע"ד המסופר בתנ"ך113 (כמדובר כמ"פ שכל ענין מצינו בתורה), שכאשר ירושלים היתה בסכנה, בא
30 ישעי' ואמר לאחז שביכלתו לעשות נס ("אות"), ואחז לא הסכים, באמרו: נס? – לא! לכאורה איך יתכן
31 הדבר, הרי מדובר אודות סכנה שיכבשו את ירושלים?! – אבל אעפ"כ, לא רוצים נס! ...
- 32 ובכן: הנהגה כזו מתאימה לאלו שהולכים בשיטת "קארל מארקס"; אבל השאלה היא על אלו
33 שאמורים להגן על תורת משה – מדוע לא מגלים ומפרסמים אודות גודל הנס?
34 ויתירה מזה:
- 35 כאשר תבעו לערוך חקירה ודרישה למצוא מה היתה הטעות וכו' – לא כדי להעניש מישהו, אלא

110 ראה רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג-ד. וראה גם לקו"ש
111 ראה גם מכתב ימי הסליחות תשל"ל (אג"ק מילואים).
וש"נ.

112 ראה גם מכתב ימי הסליחות תשל"ל (אג"ק מילואים).
וש"נ.

111 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ריש ע' 159.

1 כדי להבטיח שלא יעשו אותה טעות בעתיד – הנה אפילו השמאלנים הסכימו לכך, בלית ברירה...
 2 והיחידים שהתנגדו לכך, צעקו בקול רעש גדול שאין לערוך חקירה ודרישה, שתגרום לפילוג ופירוד
 3 הלבבות כו', ויש לדחות זאת עד שיגיע הזמן המסוגל לזה – הם אלו שאמורים להגן על תורת ישראל!...
 4 והקופץ בראש הוא אותו אחד שרושם גוים בתור יהודים, ומכריז שירושלים היא עיר למופת ודוגמא
 5 לעולם כולו שיהודים וערבים יכולים לחיות בשלום ביחד, שלכן גרים שם גם עשרות אלפי ערבים שרובם
 6 ככולם הם מחבלים!...

7 וכל זה למה – כדי לישא חן בעיני הבעה"ב שלו, שמושיב אותו על ה"כסא", והוא דבוק לכסא;
 8 "צמיד פתיל" לכסא הפסול!...

9 כ. ומשלימות הארץ ושליומות העם – לשלימות התורה:

10 כאשר בוחרים רב ע"י קבלת שוחד, אזי מקבלים עונש – שכאשר מגיע עת משבר, ויהודים עומדים
 11 בהתעוררות ולבם ער לשמוע דברי-עידוד ("א וואַרעמען וואַרט"), אזי לפתע אין לו מה לומר, ואין מה
 12 לשמוע ממנו! – יש אחרים שמדברים כו', ואילו הוא, אין לו מה לומר, מלבד דברים של מה בכך,
 13 ובוודאי לא דברים היוצאים מן הלב, שנאמרים באמת, שרק הם נכנסים אל הלב¹¹⁴.

14 וכל זה למה – בגלל ש"השוחד יעור עיני חכמים"¹¹⁵, שלכן נעשה עיור ואינו רואה את האמת.
 15 עכשיו לא צריכים אותו אפילו בשביל לתת "היתרים" (כיון שכבר נותנים היתרים על ימין ועל
 16 שמאל), ולכן אין לו מה לתת! וכאן רואים את העונש שלו!

17 כא. ויה"ר שיקויים מ"ש¹¹⁶ "ואלה תולדות יצחק גוי", "יעקב ועשו האמורים בפרשה", שיעקב פועל
 18 על עשו לטוב כו',

19 ובאופן ש"ואלה מוסיף על הראשונים"¹¹⁷ – מ"ש לפנ"ד¹¹⁸ בנוגע לישמעאל: "על פני כל אחיו נפל"
 20 [תמורת מ"ש¹¹⁹ "ידו בכל ויד כל כו", "בני אנשא יהון צריכין ליי"¹²⁰], ועד"ז בנוגע ליעקב ועשו (הבירור
 21 דעשו ע"י יעקב) – נפילה גמורה לעשו, ונצחון גמור ליעקב,

22 ולא רק באופן ד"האמורים בפרשה", בתורה, אלא כפי שנמשך למטה בפועל ממש.

* * *

24 כב. המשך הביאור בענינים המופלאים ע"ד ההלכה שבפירושו רש"י – החילוק בין דברי רש"י "איך
 25 מעשרין כו'" לדברי המדרש¹²¹ "איך מתקנין כו'", והשייכות לפלוגתת הרמב"ם והראב"ד¹²² בפירוש
 26 "ויתן לו מעשר מכל"¹²³, אם זה בגדר תרומת המכס מהשבי ומלקוח במלחמת מדין או בגדר מצות
 27 מעשר¹²⁴ – נכלל בשיחה המוגהת הנ"ל (סי"ג) ע' 120 ואילך.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

29 ויה"ר שיהי' הענין ד"תלמודו בידו"¹²⁵ – להוסיף בלימוד התורה, נגלה וחסידות, מתוך "שטורעם",

(114) ראה ס' הישר לר"ת ש"ג. הובא בשל"ה סט, א.
 (115) פ' שופטים טז, יט.
 (116) ריש פרשתנו ובפרש"י.
 (117) ב"ר פ"ב, ג. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת ר"פ משפטים.
 וראה גם במאמר פ"ה (תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 233).
 (118) ס"פ חיי שרה.
 (119) לך לך טז, יב ובת"א.
 (120) בענין זה נזכר גם שאעפ"כ עיות הקב"ה את שכלם שעכשיו מסתכסים עם כל העולם!...
 (121) ב"ר פס"ג, יו"ד.
 (122) הל' מלכים רפ"ט.
 (123) לך לך יד, כ.
 (124) וכן הוא לשיטת רש"י בפשוטו של מקרא, כי, תרומת מכס היתה (א) רק במלחמת מדין, ולא בשאר המלחמות, כמו מלחמת סיחון ועוג, (ב) שיעורה "אחד אחוז מן החמישים" (מטות לא, ל), ולא "מעשר".
 (125) פסחים נ, א. וש"נ.

1 עד ימי חנוכה – שקשורים עם נס השמן, שקאי על תורה¹²⁶, וכמודגש גם בנוסח ד"על הנסים" ש"עמדה
 2 מלכות יון הרשעה . . להשכיחם תורתך" – ועאכו"כ לאחרי ימי חנוכה.
 3 ועי"ז יפעלו הענין ד"בקש שלום"¹²⁷ – שגם אלו ש"יצרם אנסם"⁶⁵ ישלימו אתו¹²⁸, ועד שימשיכו
 4 "אמת ה' לעולם"¹²⁹, להאיר את העולם כולו, ואור זה יכלה וישרוף את השיריים האחרונים של חשכת
 5 הגלות¹³⁰, ועד לקיום היעוד "ה' יהי' לך לאור עולם"¹³¹, ובאופן ש"הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל
 6 האומים"¹³², "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' גו' כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי
 7 טהור"¹³³, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.
 8 [לאחר אמירת ברכה אחרונה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוואָ".]

126 ראה תו"א מקץ לט, א. אמ"ב שער הק"ש ספנ"ג ואילך.
 127 תהלים לד, טו. וראה לקו"ת שבעה ערה 19.
 128 ע"פ משלי טז, ז. וראה ב"ר רפנ"ד.
 129 תהלים קיז, ב.
 130 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
 131 ישעי' ס, כ.
 132 תהלים שם, א.
 133 ישעי' סו, כ.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז מ"ח, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום החמישי, בו כתב הסברא שילמוד בתור תלמיד בבית המטבחים, אשר הנהלת ישיבת תומכי תמידיים דמאנטרעאל בה לומד, הסכימו ליתן רשיון על הני"ל.

אבל אינו מזכיר במכתבו נקודה עיקרית, והיא אם כבר רכש לו ידיעות די חשובות בתורתנו הקי' שהרי ענינים של פרנסה איזה שתהיי' יש לאדם המשכה להתעסק בזה עד שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, משא"כ בהני"ל שבעה"ר ומפני חשך הגלות מזמן לזמן מתמעט החשק, ובפרט משבאה הצעה דריחים על צווארו, וכמהדרין בזה שבתור הכנה לריחים על צווארו צריך לבטל מלימוד התורה כמה וכמה שנים לפני זה, אף שזהו בהיפך הגמור מדין התורה (עיין הלכות תלמוד תורה לרבנו הזקן פרק ג' סוף סעיף א').

ולכן יציע כל הני"ל לפני הנהלת ישיבת תומכי תמימים דמאנטרעאל, ובאם ימצאו שבידו ידיעות או כשרונות שמתאים לפניו ללמוד כמה שעות במשך השבוע במלאכת השוי"ב ויקבל על עצמו לקבוע בשופי שיעורים כני"ל הן בנגלה והן בחסידות, הנה אז אפשר להתענין להצעה האמורה.

בברכה.

בס"ד. משיחות ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו ה'תנש"א.

– בקשר עם כינוס השלוחים העולמי –

תרגום מאידית

23 כינוס השלוחים העולמי והעבודה של שלוחי יצחק
24 שבדורנו ("וישלח יצחק") – כ"ק מו"ח אדמו"ר
25 נשיא דורנו.

26 נוסף על כך צריך למצוא שייכות, וללמוד
27 הוראה מכך שכינוס השלוחים, וקריאת פרשיות
28 אלו בתורה, הם בסמיכות ל(ראש) חודש כסלו,
29 ובשנה זו – בשבת מברכים וערב ראש חודש כסלו,
30 שיש לו שייכות מיוחדת עם עבודת השליחות
31 שבדורנו, ובפרט לשלוחים – הפצת התורה
32 והיהדות, ובמיוחד – הפצת המעיינות חוצה, שעיקר
33 ענינה החלה בחודש כסלו – ב"ט כסלו⁹, חג
34 הגאולה של אדמו"ר הזקן (ראש השנה
35 לחסידות¹⁰), ואח"כ (בשנים שלאחרי זה) – יו"ד
36 כסלו, חג הגאולה של אדמו"ר האמצעי (וט' כסלו
37 – יום הולדת ויום הילולא שלו), והדבר שייך גם
38 לימי החנוכה (בסיום חודש כסלו) – שעיקרם הוא
39 נס השמן¹¹, הענין ד"נר מצוה ותורה אור"¹², כולל
40 ובמיוחד – פנימיות התורה (שמן שבתורה¹³).

41 ב. בסיפור התורה אודות שליחות יעקב – ישנם
42 כמה דיוקים:
43 א) בסוף פרשתנו (פ' תולדות) כבר נאמר
44 ש"וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה
45 ארם"¹⁴ – א"כ למה כתוב שוב¹⁵ (בתחלת פ' ויצא)
46 "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"¹⁶.

1 א. כינוס השלוחים העולמי, של השלוחים שי'
2 דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, בכל מרחבי תבל
3 - מתחיל בשבת זו, פ' תולדות, וממשיך בימים
4 הבאים. של פ' ויצא (שמתחילים לקרוא בתפלת
5 מנחה השבת).
6 והנה, כבר דובר בשנים שלפנ"ז¹ אודות
7 השייכות של כינוס השלוחים עם פרשיות התורה
8 [שקוראים – בהשגחה פרטית, ובהם צריכים
9 "לחיות"² – בימים אלן]: הפעם הראשונה שבה
10 מדובר בתורה בענין השליחות³ היא בסיום פ'
11 תולדות⁴ (שיעור החומש של שבת זו) – "וישלח
12 יצחק את יעקב וילך גו". ואח"כ בתחילת פ' ויצא⁵
13 מדובר אודות קיום השליחות בפועל – "ויצא יעקב
14 מבאר שבע וילך חרנה".

15 כיון ששליחות זו מסופרת בתורה (ובפרט –
16 שהיא השליחות הראשונה בתורה), תורה מלשון
17 הוראה⁶, הוראה נצחית⁷ לבניי בכל הזמנים ובכל
18 המקומות, ובפרט שהיא שליחות של האבות –
19 הליכת יעקב אבינו בשליחות יצחק אבינו, "מעשה
20 אבות סימן לבנים"⁸ – מובן, שמשליחות יעקב
21 בפרשיות אלו אפשר ללמוד הוראות בעבודת בניי
22 בכלל, ובמיוחד – בקשר לענין שהזמן גרמא –

1 שיחת ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו תשמ"ח (ס'
השיחות תשמ"ח ח"א ע' 93 ואילך. ספר השליחות (קה"ת,
תנש"א) ע' 51 ואילך).

2 "היום יום" ב' חשוון. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך.
3 משא"כ שליחות אליעזר ב' חיי שרה – היתה לא בתור
שליח אלא בתור עבד – ראה שיחת ש"פ תולדות הנ"ל ס"ב
ואילך.
4 כח, ה.
5 שם, יו"ד.

6 ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. גו"א
ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.
7 ד"התורה היא נצחית" – תניא רפ"ז (כב, ב). ובכ"מ.
8 ראה תנחומא לך לך ט. ב"ד פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו.
וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.

9 ס' השיחות תורת שלום ס"ע 112 ואילך.
10 מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע – נדפסה ב"היום
יום" בתחלתו. אגרות-קודש שלו ח"א ע' רנט. וש"נ.
11 ראה שבת כא, ב ובפרש"י.
12 ל' הכתוב – משלי ו, כג. ושייך במיוחד לנר חנוכה –
רש"י ד"ה בנים, שבת כג, ב.
13 ראה בארוכה אמרי בינה שער הק"ש פנ"ד ואילך. ועוד.
14 כט, ז.
15 ובפרט שגם בס"פ תולדות נאמר (שם, ה) "וישלח יצחק
את יעקב וילך פדנה ארם".
16 ראה רד"ה ויצא העת"ר. פר"ת. ועוד.

28 – ירידה גדולה ביותר – ולא שהוא ישאר במקומו
29 (או במקום שני) בארץ ישראל ויביאו לו לשם אשה
30 מפרץ ארם.

31 והביאור בזה²⁸:

32 שליחותו של יעקב ("וישלח יצחק את יעקב")
33 ללכת לחרן מבטאת את כללות השליחות והסדר
34 בעבודת האדם – שהאדם לא ישאר בארץ מגורי
35 אביו, היכן שהוא גדל, אפילו שזה מקום של
36 קדושה, אלא מוטלת עליו שליחות ללכת משם
37 (ע"ד "יעזוב איש את אביו ואת אמו"²⁹), ולצאת
38 לעולם, שהוא במצב של "חרון אף של מקום",
39 "לקחת לו משם אשה", ושם להקים בית בישראל,
40 ולפעול את בירור העולם, "פרו רבו ו(מלאו את
41 הארץ וכבשוה"³⁰, ובלשון הידוע³¹ – לעשות דירה
42 לו יתברך בתחתונים.

43 ובכללות יותר: מבואר במפרשים³², ש"ויצא
44 יעקב מבאר שבע וילך חרנה" מרמז וקאי על
45 השליחות הכללית של כל יהודי³³, בתור שלוחו
46 של הקב"ה – השליחות של ירידת הנשמה בגוף,
47 מאיגרא³⁴ רמה ("באר שבע") לבירא עמיקתא
48 ("חרנה") – בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה
49 ממנו, בכדי לעשות להקב"ה דירה שם בתחתונים.

50 ד. עפ"ז יובן למה הכתוב מפרט את המקום
51 שמשם יצא – "מבאר שבע", ואת המקום שלשם
52 הלך – "חרנה":

53 בענין השליחות בכלל צריך להיות שני ענינים:
54 (א) לכל לראש – הידיעה וההכרה של השליח
55 שהוא שלוחו של המשלח, והוא בטל אליו (עכ"פ

1 (ב) למה מדייק הפסוק לומר את שם המקום
2 שממנו היתה יציאת יעקב – "ויצא יעקב מבאר
3 שבוע".

4 (ג) דיוק הלשון "חרנה" ולא "לחרן". דאע"פ
5 שרש"י כותב בכ"מ¹⁷, ש"תיבה שצריכה למ"ד
6 בתחלתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה", אבל ע"פ
7 הידוע תכלית הדיוק של כל מלה בתורה, צריך
8 להבין למה לשון הכתוב כאן הוא "חרנה" ולא
9 "לחרן"¹⁸.

10 ג. ויובן זה בהקדים שאלה כללית בענין זה:
11 יציאת יעקב מבאר שבע ללכת לחרן היא ירידה
12 גדולה ביותר: לצאת מארץ ישראל, ארץ מגורי
13 אביו¹⁹, לחרן, "חרון²⁰ אף של מקום (בעולם²¹)",
14 ללבן הארמי, עם כל הענינים הבלתי רצויים
15 הקשורים בזה (כמסופר בהמשך הפרשה).

16 ולכאורה, יעקב הי' צריך להקים צעקה, שהוא
17 לא רוצה לצאת מארץ מגורי אביו וללכת לחרן,
18 "חרון אף של מקום", ולהיותו צדיק – שצדיק גוזר
19 והקב"ה מקיים²² – הי' פועל זאת!

20 ואע"פ שיצחק אביו שלח אותו לשם "וקח לך
21 משם אשה"²³ (וגם רבקה אמו שלחה אותו לשם
22 – "ברח לך אל לבן אחי חרנה"²⁴) – הרי הרבה
23 דרכים למקום, ולכאורה יעקב הי' יכול לפעול שלא
24 יצטרך ללכת לחרן²⁵, אלא שיביאו לו אשה²⁶ (ע"ד
25 שהיה אצל יצחק, שאברהם שלח את אליעזר
26 להביא אשה ליצחק²⁷). נוסף לזה שגם בנוגע
27 ליצחק אפשר לשאול: למה צוה עליו ללכת לחרן

(17) פרשתנו כח, ב. ועוד – מיבמות יג, ב.

(18) וכפרש"י כאן: וילך חרנה – יצא ללכת לחרן.

(19) ר"פ וישב (לז, א).

(20) פרש"י ס"פ נח (וראה לקו"ש חט"ו ע' 63 ואילך). וראה
זח"א קמו, א.

(21) כ"ה בכמה דפוסי רש"י. וראה לקו"ש שם הערה 7.

(22) תנחומא וירא יט. וראה שבת נט, ב.

(23) פרשתנו כח, ב.

(24) שם כז, מג.

(25) והרי בלאו הכי יעקב "נטמן בבית עבר י"ד שנה ואח"כ
הלך לחרן" (פרש"י סוף פרשתנו).

(26) ובנוגע לסכנת עשו (שמפני זה אמרה רבקה ליעקב "ברח
לך אל לבן אחי חרנה") – הי' אפשר לשלוח יעקב למקום אחר,
ובפרט שבלאו הכי "נטמן בבית עבר י"ד שנה", כבהערה
הקודמת.

(27) חיי שרה כד, ב. ואילך.

(28) בהבא להלן – ראה תו"א ויצא כא, ג. ובארוכה – תו"ח
שם כד, סע"ד ואילך. ד"ה ושכתי בשלום תשל"ח (סה"מ מלוקט
ח"ב ע' קנו ואילך). וש"נ.

(29) בראשית ב, כד. וראה ביאורי הזהר (להצ"צ) ע' צח –
שזהו"ע "ויצא יעקב גר".

(30) בראשית א, כח. וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ נח
שנה זו (התנועדות ח"א תנש"א ע' 432 ואילך).

(31) תניא פל"ו. וראה תנחומא נשא טז. שם בחוקתי ג.
במדב"ר פי"ג, ו.

(32) ראה אור החיים ויצא כח, יד. הובא ונתבאר בקיצורים
והערות לתניא ע' נז. ד"ה ויצא תר"ל.

(33) דנוסף על זה שבכל א' מישראל יש בו הג' אבות (ראה
תו"א ר"פ וארא), הרי נשמת יעקב "כלולה מכל הנשמות
שבישראל מעולם ועד עולם (תניא (אגה"ק) ס"ז).

(34) ע"פ ל' חז"ל – חגיגה ה, ב.

30 (אבל אין ענין הפכי), ועד ליתירה מזו – "חרון אף
31 של מקום" – עוה"ז מלא קליפות וסט"א שהן נגד
32 ה' ממש⁴² (נחשים ועקרבים יש בו), שהוא שלא
33 בערך ביחס ל"באר שבע" – שלא בערך הן מצד
34 השליח, שלהיותו נשמה בגוף, בגלוי הוא דבר
35 בפני עצמו, מציאות נפרדת מהמשלח (כביכול),
36 והן מצד מקום השליחות, שהשפעת – (מקום
37 ה)משלח אינה נרגשת שם⁴³ – כי דוקא אז יכולים
38 למלא את השליחות בשלימות, לעשות דירה
39 בתחתונים, בתחתונים כפי שהם במדריגתם
40 תחתונים⁴⁴.

41 ויש לומר, שנוסף לעילוי שעי"ז נעשה דירה
42 בתחתונים (מילוי הכוונה דנתאוה הקב"ה), מתגלה
43 עי"ז גם העילוי בגילוי התוקף דכח המשלח: כיון
44 שהשליח נמצא ב"חרנה", במקום ומצב שמצ"ע
45 לא ניכרת ונרגשת שם כלל (עד באופן – שלא
46 בערך) ההשפעה של המשלח (ודמקום המשלח),
47 הרי השליח זקוק ונצרך יותר לתוקף וכח המשלח
48 (עד ששלוחו של אדם העליון כמותו) בכדי להתגבר
49 על ההעלם וההסתור; ולכן מובן, שאז תוקף וכח
50 המשלח עומד בשלימות הגילוי – שאפי" ב"חרנה"
51 נפעל (ע"י השליח) רצון המשלח, עי"ז שהשליח,
52 להיותו מצ"ע מציאות נפרדת, והמצאו ב"חרנה",
53 בירא עמיקתא, שמצ"ע אין השפעת המשלח
54 מורגשת שם, מבטל את עצמו למשלח ומרגיש
55 שהוא בא "מבאר שבע", מאיגרא רמה.

56 ה. עפ"ז יובן הטעם למה כתוב "חרנה" ולא
57 "לחרן": "ויצא יעקב מבאר שבע וילך) לחרן"
58 מדגיש (יותר) שעדיין יש המשך ושייכות ליציאה
59 (ומקום היציאה) – שכיוון היציאה מבאר שבע
60 הוא "לחרן"; משא"כ "וילך חרנה" מדגיש יותר
61 איך ש"חרן" (מקום השליחות) הוא מקום נפרד ולא
62 כ"כ המשך ("ל-") ליציאה מבאר שבע.

43 שהרי אף שהתהוות הבריאה היא ע"י הקב"ה, וההתהוות היא בכל רגע ורגע מחדש (שהיה"א פ"א) – הרי ההתהוות היא בדרך ריחוק, באופן של יש מאין (שלא נרגש בהיש האין המהווה אותו), עד באופן של "יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה" (אגה"ק ס"כ), עד שבהרגשתו הרי "מציאותו מעצמותו" (ראה ד"ה מצה זו תשי"ז. ועוד).

44 ראה גם ס' השיחות תשמ"ח ח"א ע' 140 ואילך. תשמ"ט ח"א ע' 60 ואילך. קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה תש"נ ס"ד.

1 במעשה שליחות זו), והוא מקיים את שליחותו
2 בכח זה שהמשלח מינה אותו לשליח, ושלוחו של
3 אדם כמותו³⁵, (ב) ולאידך גיסא: השליח צריך
4 להיות בר דעת³⁶ בפני עצמו, מציאות נפרדת
5 מהמשלח (ולהיותו מציאות נפרדת הוא מבטל את
6 עצמו – ברצונו – למשלח), דוקא אז הוא יכול
7 לקיים את שליחותו³⁷.

8 ועד"ז מובן בנוגע לשליחות הראשונה של כל
9 יהודי – ירידת הנשמה בגוף, שיש בזה שני
10 הקצוות – ודוקא – מן הקצה אל הקצה, ירידת
11 הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא: הנשמה
12 יורדת מאיגרא, ובאיגרא גופא – איגרא רמה,
13 ואינה יורדת למקום מישור, אלא לבירא, ובבירא
14 גופא – בירא עמיקתא, ובזה גופא – "בור ריק אין
15 בו מים"³⁸, ועוד יותר – "נחשים"³⁹ ועקרבים יש
16 בו"³⁸.

17 לכל לראש צריכים לדעת את המקום שממנו
18 באים – מקור ושרש הנשמה שנלקחת מלמעלה
19 מעלה – "מבאר שבע" (איגרא רמה), בחי" בינה⁴⁰,
20 המקור (באר) של השבע מדות, שבע קני המנורה
21 (שבהם נחלקים כל נשמות ישראל⁴¹), ולמעלה מזה
22 יש לומר – ש"באר שבע" קאי על שרש המדות –
23 שרש הנשמה – כפי שהם למעלה ממוחיך;

24 לאידך גיסא – השליחות מתבטאת בזה,
25 שהנשמה יורדת למטה מטה, עד לירידה שלא
26 בערך – "וילך חרנה" (שאמיתית ענין ההליכה היא
27 – כשהיא שלא בערך), בעלמא דפרורדא, עד לעולם
28 הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר
29 אורו ית'⁴², בירא עמיקתא, בור ריק שאין בו מים

35 משנה ברכות לד, ב. קידושין מא, ב. וש"נ.

36 ראה גיטין כג, א.

37 ראה גם קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה תשי"ז (בקשר עם כינוס השלוחים) ס"ד ואילך (ספר השיחות תשי"ז ע' 131 ואילך).

38 כמש"נ גבי הבור שבו הושלך יוסף (וישב לו, כד), שזה הי' הגורם ל"יוסף הורד מצרימה" (שם לט, ג), ההתחלה של גלות מצרים – והרי עבודת יוסף היא המשך לעבודת יעקב ("אלה תולדות יעקב יוסף" – שם לו, ב), המשכת ענינו של יעקב בבי"ע, עד במצרים (ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' רכד. וש"נ).

39 שבת כב, ריש ע"א. וש"נ.

40 ראה ד"ה ושבתי בשלום הנ"ל (הערה 28). וש"נ.

41 לקו"ת ר"פ בהעלותך. מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ג בתחלתו.

42 ל' התניא פל"ו. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 429 הערה 52.

25 של "מטתו שלמה"⁵⁴ – היסוד של עם ישראל,
 26 ובעבודת הביורורים (צאן לבן)⁵⁵, ועי"ז להמשיך
 27 ולגלות את רצון המשלח גם ב"חרנה".
 28 ז.א., שע"י ירידת יעקב "חרנה", נוסף עליו
 29 אפי' לגבי מצבו (של יעקב) בארץ מגורי אביו –
 30 הוא נתעלה בדרגת כתר (עשרים) למעליותא,
 31 שלמעלה מבחי' באר שבע (מקור השבע מדות, עד
 32 למעלה ממוחין), ובפשטות – הקמת י"ב שבטים,
 33 ושלמות עבודת הביורורים בצאן לבן, עד שגם
 34 ביעקב עצמו נפעל עליו – "ויפרוץ האיש מאד
 35 מאד"⁵⁶.

36 ו. עפ"ז מובן גם הטעם לכך שנאמר "ויצא
 37 יעקב מבאר שבע וילך חרנה" אע"פ שלפנ"ז
 38 (בסוף פ' תולדות) כתוב¹⁴ "וישמע יעקב אל אביו
 39 ואל אמו וילך פדנה ארם": בסוף פ' תולדות
 40 ניכר ומורגש שהליכת יעקב ("וילך פדנה ארם")
 41 היא המשך ותוצאה גלוי' מ"וישמע יעקב אל
 42 אביו ואל אמו", שליחות אביו ואמו. ז.א.
 43 שניכרת בזה ההשפעה מציווי המשלח, ובמילא
 44 הירידה למטה מטה בבירא עמיקתא עוד לא
 45 מודגשת כל כך; משא"כ בריש פ' יצא מיתוסף
 46 החידוש ד"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"
 47 – היציאה לגמרי מבאר שבע, וילך חרנה –
 48 הליכה (וירידה) שלא בערך ב"חרנה", ב"חרון
 49 אף של מקום"⁵⁷, כפי שהוא מובדל מציווי
 50 המשלח ("וישלח יצחק", ואפי' מ"וישמע יעקב
 51 גו").

52 ויש לומר הטעם על שני הפסוקים – כיון שסדר
 53 העבודה הוא מן הקל אל הכבד: תחילה בא ציווי
 54 השליחות – "וישלח יצחק"⁴, אח"כ באה קבלת
 55 השליחות – "וישמע יעקב", והתחלת קיומה –
 56 "וילך" (אבל עדיין בתור המשך לציווי וקבלת
 57 השליחות), ועד – ליציאה וירידה בפועל – "ויצא
 58 יעקב מבאר שבע וילך חרנה" [וגם לאחרי זה ישנם

1 ויש לומר, שזה מרומז גם בכך ש"בה"א נברא
 2 העולם הזה"⁴⁵, היינו דכשם שבאות ה"א הרגל
 3 השמאלי נפסק מהרגל הימני והגג⁴⁶, כך גם העולם
 4 הזה (עשי') נפסק – "אף עשיתיו"⁴⁷ – מהעולמות
 5 העליונים⁴⁸.

6 ולהוסיף עוד, שהה"א של "חרנה" מרמז על
 7 הירידה בתוך חרן גופא, ז.א. בחלק הכי תחתון
 8 בחרן עצמו. ע"ד הירידה בבירא עמיקתא, בבירא
 9 עצמה – בור עמוק. עד בור שאין בו מים, ולמטה
 10 מזה: "חרון אף של מקום" – נחשים ועקרבים יש
 11 בו – לבן הארמי.

12 וכפי שאמנם התברר בפועל, שהליכת יעקב
 13 ל"חרנה" בגלות לבן, היתה קשורה בירידה גדולה
 14 ביותר – שלא בערך למצב ב"באר שבע" (בבית
 15 יצחק אביו) – התעסקות עם לבן הארמי, שהתנהג
 16 עמו ברמאות ("למה רמיתני"⁴⁹), ועד שיעקב
 17 התאונן שבמשך השנים שהי' אצל לבן "ביום
 18 אכלני חרב וקרח בלילה"⁵⁰, שמזה מובן שזה הי'
 19 קשור עם ירידה רוחנית בעבודת יעקב⁵¹, ועד כדי
 20 כך היתה הירידה – שהדבר נמשך עשרים שנה,
 21 עשרים בגימטריא כתר⁵², ירידה בדרגת כתר.

22 ולמרות כל זה עבד יעקב את עבודתו אצל לבן
 23 בחרן, וקיים שם את שליחותו בשלימות (בתור
 24 מרכבה לה'⁵³), להקים את הי"ב שבטים, ובאופן

(45) מנחות כט, ב.

(46) ראה תו"א צה, סע"ב. לקו"ת ר"פ בלק, ובכ"מ.

(47) ל' הכתוב – ישע"י מג, ז.

(48) לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך. ר"פ בלק, ובכ"מ.

(49) ויצא כט, כה.

(50) שם לא, א.

(51) שהרי יעקב לא הקפיד על הצער גשמי שבוה*, אלא שהקפיד על הצער שהי' מנוע לשלימות עבודתו בתור מרכבה ("האבות הן הן המרכבה" (ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד), ובפרט "בחיר שבאבות" (ב"ר פע"ו, א), "שכל אבריהם היו כולם קדושים ומובדלים מעניני עוה"ז ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם" (תניא פכ"ג).

(52) ראה לקו"ת שה"ש לה, ג. ובכ"מ.

(53) שזהו "כל ימיהם", גם בהיות יעקב בבית לבן בחרן. ואדרבה – בחרן נתגלה שלימות נעלית יותר בעבודתו בתור מרכבה, שגם במצב ירוד כזה הי' מרכבה לה'.

(54) ויק"ר פל"ה, ה. פרש"י ויחי מז, לא. וראה פסחים נו, א.

תו"כ בחוקתי כו, מב. ספרי ואתחנן ו, ד. האוינו לב, ט. ברכה לג, ב.

(55) ראה תו"א ויצא כב, ד ואילך. ובארוכה – תו"ח שם כז, ג ואילך. ד"ה ושבתו בשלום הנ"ל סי"ג. וש"נ.

(56) ויצא ל, מג.

(57) ועפ"ז יומתק מה שנאמר כאן "פדנה ארם", ולא "חרנה" כמו בר"פ ויצא.

(* להעיר משר"ע אדה"ז הל' נזקי גוף ונפש ס"ד בקו"א (ב): מה שאוסר לצער גופו צע"ג מיעקב אבינו שאכלו חזרב וקרח. ואכ"מ.

30 אבל כדי שהעבודה תהי' בשלימות, צריכה
31 להיות לפנ"ז הירידה למטה – שבגלוי עשו יהי'
32 הבכור, ו"ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב
33 עשו", ואח"כ יצטרך יעקב לעשות את עבודתו
34 למטה בעוה"ז, עד שיצטרך להתלבש בלבושי
35 המתברר, בלבושי עשו, ועד אשר "בא אחיך
36 במרמה ויקח ברכתך"⁶⁶ – ירידה הכי גדולה אצל
37 יעקב עצמו, שמדתו מדת האמת⁵⁹, ואח"כ הוא ירד
38 עוד למטה יותר, "ויצא יעקב מבאר שבע וילך
39 חרנה", בבית לבן הארמי (וגם שם אומר יעקב⁶⁷
40 "אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות",
41 ירידה בגלוי לגבי מדת האמת מדתו של יעקב);

42 אבל הכוונה בכל הירידות הללו, היא כדי
43 לפעול את הבירור גם למטה מטה, ושעי"ז יתגלה
44 גילוי הכי נעלה, עד גילוי שרשו של עשו –
45 האורות מרובים דתהו, שהם "גדולים מאד ולא
46 יכלו להתלבש בתוך הכלים כו", אבל מצד שרש
47 שרשו במקיפים דתהו הרי האורות דתהו הם
48 למעלה מהאורות דתיקון⁶⁸ – שרשו של יעקב,
49 וע"י עבודת יעקב הוא ממשיך את האורות מרובים
50 דתהו בכלים מרובים דתיקון⁶⁸,

51 אבל בזה גופא – הבירור הוא באופן של סדר
52 מסודר (של עולם התיקון של יעקב), מתחיל
53 מהבירור של "וידו אוחזת בעקב עשו"⁶⁹, הוא
54 אוחז רק ב"עקב עשו" (בדרגא הכי תחתונה של
55 אורות דתהו), ואח"כ הוא עולה מדרגא לדרגא
56 בעבודתו, כולל גם – בעבודה דבירור עשו, "מכרה
57 כיום את בכורתך ליי"⁷⁰, ואח"כ – קבלת יעקב
58 ברכות יצחק לעשו, עי"ז שהתלבש ב"בגדי עשו
59 בנה הגדול החמודות"⁷¹, שעיי"ז נתגלה ששמו
60 יעקב על שם "ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח
61 והנה עתה לקח ברכתי"⁷²,

62 אבל אח"כ יעקב הי' צריך לברוח מפני עשו,
63 כיון שעשו עדיין לא היה מוכן לבירור, ויעקב ירד

(66) פרשתנו כז, לה.

(67) ב"ב קכג, א. ב"ר פ"ע, יג. הובא בפרש"י עה"פ ויצא כט,

יב.

(68) תו"א ר"פ וישלח. ובארוכה – תו"ח שם. ובכ"מ.

(69) ראה סד"ה ויגדלו הנערים תרס"ה.

(70) פרשתנו כה, לא.

(71) שם כז, טו.

(72) שם, לו.

1 כמה דרגות: הבטחת הקב"ה ליעקב להצלחתו,
2 תפלת יעקב, עד – ביאתו לחרן בפועל, ועבודתו
3 [שם].

4 ז. ויש לומר הטעם מדוע דוק אצל יעקב היתה
5 השליחות ללכת ולעשות את עבודתו בחרן, וגם –
6 העלי' שהיתה לו מכך – כיון שאצל יעקב ("בחיר
7 שבאבות"⁵⁸) היתה שלימות העבודה, כידוע⁵⁹
8 שיעקב הוא מדת האמת (תפארת) – בריח התיכון
9 המבריה מן הקצה אל הקצה, היינו שיעקב ממשיך
10 אלקות כפי שהיא למעלה מעלה בבחי' "באר שבע"
11 – למטה מטה ב"חרנה"⁶⁰.

12 ובכללות, בכך התבטאה עבודתו של יעקב
13 במשך כל ימי חייו (גם לפני ואחרי עבודתו בחרן),
14 החל מעת הולדתו – כמרומז בשמו "יעקב", על
15 שם "וידו"⁶¹ אוחזת בעקב עשו"⁶² – כידוע ששם
16 האדם מבטא את תוכן ומהות העבודה שלו:

17 ובהקדים השאלה: איך זה שלידת יעקב אבינו
18 קשורה עם "וידו אוחזת בעקב עשו". ויתירה מזה,
19 שאבינו⁶² קרא לו יעקב על שם אחיות העקב", וזה
20 שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש, השם שמבטא
21 את תוכן עבודתו?!

22 והביאור בזה: עבודת יעקב התבטאה בכך
23 שהוא יברר וימשיך אלקות גם בדרגות הכי נמוכות
24 (באופן של מבריה מן הקצה אל הקצה). ולכן
25 לידתו קשורה בגלוי ב"וידו אוחזת בעקב עשו",
26 ועל שם זה הוא נקרא "יעקב", יו"ד (אותיות
27 "וידו"⁶³) עקב⁶⁴, ההמשכה של יו"ד (שרש הנשמה
28 בחכמה דאצילות) בבחי' עקביים⁶⁵, עד ל"עקב
29 עשו".

(58) ב"ר פ"ו, א. זח"א ק"ט, ב. שער הפסוקים תולדות כז, כה.

(59) תניא פי"ג (יט, א). ביאורה"ז לאדראמ"צ כט, ג. להצ"צ ע' קסח ואילך. וראה לקו"ש ח"ט ע' 436. וש"נ.

(60) ראה אוה"ח תרומה ע' א'תקכה, שע"י הענין ד"וילך חרנה" נעשה יעקב בריח התיכון.

(61) פרשתנו כה, כו.

(62) פירוש השני בפרש"י עה"פ.

(63) תו"א וישב כט, א.

(64) ע"ח שער ג (שער פרס למהרח"ו) פ"ב. פרס שער כג

(שער ערכי הכינויים) בערכו.

(65) ראה תו"א ר"פ ויצא. ושם מקשר זה עם "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" – שבחי' יעקב (יו"ד עקב) הוא הממשיך מבחי' באר שבע שהוא למעלה מעלה כו' עד השתלשלות למטה מטה למדרגה היותר תחתונה שהוא בחי' חרן.

ואדרבה: כיון שהוא נמצא ב"חרנה", ששם לא
 רואים בגלוי את ההשפעה של המשלח, הרי הוא
 זקוק עוד יותר, ובמילא הוא מקבל, את תוקף וכח
 המשלח. ודוקא ע"י הירידה גדולה – נפעלת עלי'
 הכי גדולה, למעלה ממקום ("באר שבע") שממנו
 ירדה הנשמה.

והלימוד מודגש עוד יותר כאשר בני" נמצאים
 בגלות⁸², שבשליחות של ירדת הנשמה בגוף עצמה
 – זוהי ירידה גדולה יותר, "אוי להם לבנים שגלו
 מעל שולחן אביהם"⁸³, לא מיבעי בזמן רדיפות
 וגזירת המלכות בחושך הגלות, אלא אפי' בזמן
 (כמו עתה) שיהודים נמצאים במלכות של חסד,
 ועובדים עבודתם במנוחת הנפש ומנוחת הגוף –
 עכ"ז אין זה דומה למצב האמיתי שבני" צריכים
 להיות בו, סמוכים על שולחן אביהם, עד באופן
 ש"והיו ענין ראות את מוריך"⁸⁴,

ובמילא זקוקים הם יותר להגיע לתוקף וכח
 המשלח, וע"פ הכלל שירידה צורך עלי', וככל
 שהירידה גדולה יותר, אזי העליה הבאה לאח"ז
 גדולה יותר – וא"כ מובן שהירידה בגלות, מביאה
 לעלי' וגילוי גדולה יותר של כח המשלח אצל
 השליח, וגם – גילוי גדול יותר בכל הענינים,
 בדוגמא כפי שהי' בגלות מצרים, שהביא ל"ואחרי
 כן יצאו ברכוש גדול"⁸⁵, ועאכו"כ בגלות זה
 האחרון, שנמשך כבר למעלה מ-1900 שנה,
 וההסבר היחידי לכך הוא – שזה כדי להביא
 ל"רכוש גדול" שלא בערך כלל – בגאולה
 האמיתית והשלימה⁸⁶. – ולהעיר, שכעת, לאחרי
 כ"כ הרבה שנים בגלות, גם זה כבר לא הסבר, כיון
 שישנו כבר ה"רכוש גדול".

(82) וכידוע ש"ויצא יעקב גו" קאי על הירידה בגלות (ראה
 ב"ר פס"ח, יג. רמב"ן ר"פ ויצא מפרד"א פל"ה. וראה לקו"ש
 חכ"ה ע' 153 ואילך. וש"נ. שם ע' 355). ולהעיר מחדא"ג
 מהרש"א חגיגה ה, ב בפירוש דברי רבי "מאיגרא רמה לבירא
 עמיקתא" (ראה לעיל ס"ד): ואפשר שרמז בזה על שהשליחן
 בגלות לבבל כו'.

(83) ברכות ג, א.

(84) ישעי' ל, כ. וראה תניא פל"ו.

(85) לך לך טו, יד. וראה ברכות ט, ריש ע"ב.

(86) נוסף על זה שאז יתגלה המטמוניות שהטמין יוסף
 במצרים, שחלק אחת (מהשלש מטמונות) גנוזה לצדיקים לע"ל
 (פסחים קיט, א. וראה תו"א מד, א. אוה"ת מקץ שמג, ב).

לחרן, לפעול את הבירורים דצאן לכן, עד שאח"כ
 – לאחרי עשרים שנה בחרן – הלך לברר גם את
 עשו, "וישלח"⁷³ יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו
 ארצה שעיר גו', ויצו אותם לאמר כה תאמרן
 לאדוני לעשו גו' עם לכן גרתי ואחר עד עתה"⁷⁴,
 עד שלדעת יעקב היה עשו מוכן כבר לבירור,
 ולמעלה מזה – הוא היה לאחרי הבירור, לכן אח"כ
 הוא עוד אמר "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה",
 בכדי לקבל ("מ'אדוני") את האורות מרובים (אדוני)
 דתהו, של בחי' שעירה, בחי' שערות הזקן של י"ג
 תיקוני דיקנא, "לבושי' כתלג חיור"⁷⁵, (בחי'
 כתר)⁷⁶, שהם המשכה הכי נעלית שלמעלה ממוחין
 (שלא יכולים להמשיך רק דרך הצמצום דשערות,
 מותרי מוחין), ושזה יומשך בכלים גדולים דתיקון
 (דרגת יעקב), עד שזה גם יהפוך את הענינים בלתי
 רצויים שנגרמים ע"י ניקת החיצונים של שערות –
 שה"נגע גו' בזקן"⁷⁷ (ואין למטה מנגע)⁷⁸ נהפך
 לענג, שאין למעלה מענג⁷⁸ (למעלה ממוחין, וגם
 למעלה מרצון וחפץ, בחי' כתר)⁷⁹.

ח. מזה מובן הלימוד וההוראה שכל יהודי
 לוקח משליחות יעקב לחרן, שהקב"ה הוריד את
 נשמתו (של היהודי) מ"באר שבע" כאן למטה
 ב"חרנה", לעשות דירה לו יתברך בתחתונים,
 והגם שזה ירידה הכי גדולה, עד שלא בערך,
 אינו צריך להתפעל מזה, כיון שהוא שלוחו של
 הקב"ה, ושלוחו של אדם העליון⁸⁰ כמותו³⁵, עד
 כמותו דהמשלח ממש⁸¹ (כביכול).

(73) ר"פ וישלח (לב, יד ואילך).

(74) ראה סד"ה וישלח תרס"ו.

(75) דניאל ז, ט.

(76) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' תנ. וש"נ.

(77) תזריע יג, כט.

(78) ראה ספר יצירה פ"ב מ"ד: אין בטובה למעלה מענג ואין
 ברעה למטה מנגע. וכידוע ד"נגע" הוא היפך "ענג" – זח"א כו,
 רע"ב. ח"ב רסה, ב. ח"ג (רע"מ) רעג, א. תקו"ו בהקדמה (יב,
 א). תכ"א (נת, א).

(79) להעיר ממאחז"ל (ויק"ר פי"ז, ו הובא בפרש"י) עה"פ
 (מצורע יד, לד) "כי תבואו אל ארץ כנען גו' ונתתי נגע צרעת
 בבית ארץ אחותכם" – "בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם
 לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב וכו'". והיינו, דכשישנו
 אצל בני" ענין בלתי רצוי ד"נגע", בהכרח, שזהו רק בכדי שעיי"ז
 יתוסף עוד יותר בטוב שלהם (ראה לקו"ש ח"ב ע' 197).

(80) ראה לקו"ת ר"פ ויקרא (א, ג).

(81) לקו"ת שם. וכ"ה הלשון (כמותו ממש) בתשובות הריב"ש
 סרכ"ח.

הזקן⁹¹, בא ע"י זה שקודם היה קטרוג על גילוי
 החסידות באופן של חב"ד ע"י אדמו"ר הזקן,
 שהביא למאסר; אבל הכוונה בירידה היתה –
 שעי"ז תביא להוספה והרחבה, עד שלא בערך,
 בהפצת המעיינות חוצה, כמו שהיה לאחרי הגאולה
 ביי"ט כסלו⁸⁸.

[ובדוגמא לזה – ולפני זה גם בנס חנוכה, נס
 השמן, בסוף חודש כסלו – לאחרי שגברה מלכות
 יון הרשעה, ולא מצאו אלא פך אחד של שמן⁸⁹,
 שזה מראה על הגילוי של פנימיות התורה, שמן
 שבתורה – דוקא ע"י הירידה בגלות].

וכידוע המשל של אדמו"ר הזקן⁹⁰ – כתשובה
 לשאלה וקטרוג על גילוי החסידות בהרחבה – מבן
 מלך שחלה, והמלך ציוה לרופא – ולאחרי שכל
 התרופות לא הועילו – שיטחן את האבן הכי יקרה
 בכתר המלך ויערבבנה במים, ולשפוך אל פי הילד,
 אולי... טיפה תיכנס ותציל אותו...

וכך – דור אחר דור אחרי אדמו"ר הזקן,
 כשניתוסף בחושך הגלות – ניתוסף עוד יותר
 בהגילוי דפנימיות התורה על-ידי רבותינו נשיאינו,
 עד להחידוש שנתחדש בהפצת המעיינות חוצה –
 בתור תוצאה של מאסר והגאולה די"ב-י"ג תמוז –
 לאחרי שכ"ק מו"ח אדמו"ר הגיע לחצי כדור
 התחתון.

עד שבדורנו זה, ובפרט בשנים הכי אחרונות,
 ניתוסף בזה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה –
 שמבזבזים אוצרות המלך שהיו גנוזים במשך כל
 הדורות⁹¹, ואפילו היחידי סגולה שאכן הי'
 ברשותם – לא ניתנה להם האפשרות לפרסם
 וללמוד זאת באופן של הבנה והשגה דחכמה בינה
 ודעת – אשר, עי"ז נעשה חידוש והוספה לגבי
 אוצרות פנימיות התורה כפי שהם מצד שרש
 הנשמה וכו' (ע"ד העילוי שנעשה על-ידי העבודה
 דחרנה לגבי המצב ד"באר שבע"); ועכשיו מגלים
 האוצרות [ובמיוחד – מתורת הצמח-צדק, אשר ב'

ט. ועפ"ז יש לומר הטעם לזה שדוקא בדורות
 האחרונים בגלות, בא החידוש בענין השליחות ע"י
 רבותינו נשיאינו בכלל, ובמיוחד – ע"י כ"ק מו"ח
 אדמו"ר נשיא דורנו⁸⁷ – "וישלח יצחק" שלוחים,
 שהכניס כח חדש בכללות ענין השליחות של כל
 יהודי (בתור שלוחו של הקב"ה), עי"ז שצוה ונתן
 כח שהשליחות של כל יהודי בדורנו היא להפיץ
 תורה ויהדות הפצת המעיינות חוצה. ואמר שלשם
 כך יש צורך ביציאה ממקומו ומצבו – "ויצא יעקב
 מבאר שבע וילך חרנה", ולהגיע ליהודים בכל
 מקום שהם.

עד שזה התבטא בפועל – עי"ז שבין בני" גופא
 ישנם אלו שזכו ונבחרו להיות שלוחים – שמסורים
 לגמרי לעבודת הפצת התורה והיהדות והפצת
 המעיינות חוצה,

וכפי שרואים עתה את המצב בפועל, שבכל
 קצוי תבל ישנם שלוחים של נשיא דורנו – ביניהם
 השלוחים שהתכנסו כעת בכינוס השלוחים העולמי
 – שעוסקים בעבודה הנ"ל, כולל גם באופן דשליח
 עושה שליח וכו' – באופן שהולך ומתפשט, הולך
 ומוסיף ואור.

וע"פ הנ"ל יש לומר הטעם לזה, שככל שחושך
 הגלות הוא ארוך ועמוק יותר – כך יש צורך גדול
 יותר בעבודת השליחות ד"חרנה", להגיע ליהודים
 בכל מקום שהם ולעוררם שיתמסרו עוד יותר לכל
 עניני יהדות,

והגם שזה קשור עם ירידה לכאורה – הירידה
 של חושך הגלות בכלל, והירידה של השלוחים
 ללכת מ"באר שבע" (ארץ מגורי אביו) וילך
 חרנה – הרי מזה עצמו מוכח, שככל שנמצאים
 "רחוק" יותר – בכמות ובאיכות – מהמשלח
 וממקום המשלח – כך זקוקים יותר להגיע,
 ומקבלים יותר, את כח ותוקף המשלח, ואת כל
 העילויים שמקבלים ע"י ירידה זו, כנ"ל.

י. עפ"ז תובן גם השייכות של כינוס השלוחים
 העולמי (ופרשיות התורה שקוראים בסמיכות לזה)
 לחודש כסלו:

עיקר הענין של "יפוצו מעיינותיך חוצה"
 שהתחיל ביי"ט כסלו, חג הגאולה של אדמו"ר

(88) ראה לקו"ש שם ע' 349 ואילך. וש"נ.

(89) שבת כא, ב.

(90) "התמים" ח"ב ע' מט (עב, א). אגרות-קודש אדמו"ר
 מהוריי"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

(91) ראה המשך ההילולא באתי לגני ה'ש"ת פ"א ואילך.

(87) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 329 ואילך.

34 ובין אלה שהם שחררו ובסיוע שלהם – ישנם
35 גם ילדים יהודים שניזקו מהפיצוץ בטשערנאביל
36 (לפני כמה שנים) – והמדינה השתדלה ומשתדלת,
37 ועל חשבונם, לרפאותם.

38 עד כבשנה האחרונה – המדינה עזרה לשלחם
39 משם והתירו להם לנסוע לארץ הקודש, ושם גופא –
40 ב"כפר חב"ד", ששם מטפלים בהם ומשתדלים
41 לרפאותם וכו' –

42 שכל זה מראה על העלי' מבירא עמיקתא
43 (דמדינה ההיא, שהתנגדה לחב"ד) עד, למצב של
44 חב"ד⁹⁵, – עד – כפר חב"ד, שמרמז על החידוש
45 של חסידות חב"ד, לגלות פנימיות התורה ותורת
46 החסידות בפרטים ופרטי פרטים (ע"ד נבואת
47 יחזקאל, בן כפר שמתאר את מרכבת המלך עם כל
48 הפרטים מרוב ההתפעלות שלו בזה⁹⁶), דהגם שזה
49 בא ע"י הירידה בגלות – נעשה עי"ז עליו אפילו
50 לגבי הגילוי ד"באר שבע" (שקודם הירידה), עד
51 לגילוי העונג (שאינן למעלה מעונג, תמורת אין
52 למטה מנגע⁷⁸) שבא ע"י לימוד פנימיות התורה
53 בחב"ד שבשכל.

54 [ולהוסיף הוראה ע"ד הרמז מזה שנבואת
55 יחזקאל בן בוזי הי' בחוץ לארץ "על נהר כבר"⁹⁷:
56 על-ידי הירידה בחוץ-לארץ, ושם גופא – "על נהר
57 כבר"⁹⁸, שמרמז על הקרירות שהיצר מכניס במי
58 ששומע ענין נפלא בתורה בפנימיות התורה,
59 ותמורת לשמוע ולקלוט את החידוש שבזה – אומר
60 לו: ה'! "כבר" – את זה כבר שמעתי פעם! ... לו
61 שמע זאת, הי' קולט גם כעת החידוש שבזה... –
62 הרי, ע"י הירידה, נעשה הגילוי דנבואת יחזקאל
63 באופן של חב"ד, בפרטים ופרטי פרטים. וכמרומו

1 שמותיו אלה ה"ה שמו של משיח צדקנו⁹², שילמד
2 את כל העם כולו פנימיות התורה⁹³], ומדפיסים
3 אותם, באופן שכאו"א יכול ללמוד בהם באופן של
4 חב"ד, ולהפיץ המעיינות חוצה, עד לחוצה שאין
5 חוצה ממנה.

6 ויש לומר, שהחידוש בגילוי פנימיות התורה
7 בדורנו זה (שקשור עם חודש כסלו במיוחד) קשור
8 – והא בהא תליא – עם החידוש בענין השליחות
9 שבדורנו זה: לא זו בלבד שיציאת השלוחים
10 מ"באר שבע" (ארץ מגורי אביו) כדי להפיץ
11 המעיינות חוצה בכל קצוי תבל, אינה פוגעת ח"ו
12 וח"ו בהגילוי דפנימיות התורה (מ"באר שבע"),
13 אלא אדרבה ואדרבה: עי"ז שהשלוחים יוצאים
14 בשליחותם למקומות הרחוקים – בגשמיות
15 וברוחניות – ממקום המשלח – ה"ז מעורר ומגלה
16 יותר את הכחות מהמשלח, כולל בעניננו – גילוי
17 פנימיות התורה, תורת חסידות חב"ד, באופן
18 דיפוצו מעיינותיך חוצה, ביתר שאת וביתר עוז,
19 באופן שמגלים האוצרות כנ"ל.

20 יא. מביין המאורעות בעולם [ובשייכות גם עם
21 פעולות השלוחים הנ"ל] שרואים בהם דוגמת ענין
22 הנ"ל – הוא מה שהמדינה שאסרה את כ"ק מו"ח
23 אדמו"ר בשל התעסקותו בהרבעת התורה והיהדות
24 והפצת המעיינות חוצה, והוציאו גזר-דין, ולאחר-
25 מכן הפסק-דין של גלות בקאסטראמא [שצער גלות
26 "שקול כמעט כצער מיתה"⁹⁴ ר"ל], הנה אותה
27 המדינה שינתה לאחרונה את יחסה מן הקצה אל
28 הקצה, ושיחררה – וממשיכה לשחרר – מאות
29 אלפי יהודים שיוכלו לנסוע למחוז חפצם, כולל –
30 לארצות הברית, עד אפי' לארץ ישראל. ויתירה
31 מזה – המדינה עצמה מסייעת בזה, כולל – על-ידי
32 הוצאות של ממון (– בחלקו – שנאסף מהמסים
33 של כל תושבי המדינה ההיא).

95 וגם הילדים שההורים שלהם הגיעו ולקחו אותם
למקומותיהם הם – הרי מובן, שיש להם שייכות תמידית עם
חב"ד, ועד שבטח יתגלה אצלם בפועל – כי חב"ד הוא מקור
מתצבתם של כל ישראל, המקור של "שבע קני המנורה" (הז'
מדות), "באר שבע", שבהם כלולים כל נשמות ישראל (ראה לעיל
ס"ד).

96 חגיגה יג, ב.

97 יחזקאל א, א.

98 להעיר ממאחז"ל (זח"א קכה, א (במהנ"ע). ח"ב ל, ריש
ע"ב): אית מיא מגדלים חכימין ואית מיא מגדלין טפשיין. וראה
גם במדב"ר פט"ז, יב. תנחומא שלח ו (הובא בפרש"י שלח יד,
יח): יש ארץ שמגדלת גבורים ויש ארץ שמגדלת חלשים כו'.

92 זכרי' ג, ח (צמח)*. ישעי' יא, ה (צדק). וראה ירושלמי
ברכות פ"ב ה"ד. פי' הראב"ע והרד"ק שם. וראה תקו"ז בהקדמה
(יז, ב).

93 לקו"ת צו יז, א. ועוד.

94 חינוך מצוה תי.

(* ובנוסח הרושננות הושע"ד: איש צמח שמו.

עליונים, והן השלוחים שהנם לע"ע תחתונים יותר 35
 (מאיזה סיבה שתהי"י) – להתאחד יחד, ולהדגיש את 36
 הנקודה המשותפת בין כל השלוחים, היותם 37
 שלוחים דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ועל-ידי 38
 זה – מתגלה בהם עוד יותר שליחותם מהמשלח הכי 39
 ראשון, הקב"ה. 40

ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק¹⁰¹ – 41
 כל שליח עוזר לחברו ולשאר השלוחים בעבודת 42
 השליחות שלו, ובכללות כולם (בכל דרגות 43
 השליחות) – שכל שליח עושה כל התלוי בו לקיים 44
 את שליחותו בהפצת התורה והיהדות והפצת 45
 המעיינות חוצה, 46

כולל ובמיוחד בדורנו – באופן דביזה (כנ"ל), 47
 שמפיעים את המעיינות חוצה לכל בני" באופן 48
 שלמעלה ממדידה והגבלה, וכידוע הוראת אדמו"ר 49
 (מהורש"ב) נ"ע¹⁰², שכעת אין צורך לחכות לסדר 50
 בעבודה, אלא – "חטוף ואכול חטוף ואישתי"¹⁰³. 51

ובזה ניתוסף עוד לימוד מהשיעור חומש דערב 52
 שבת זה: לפני שליחותו מקבל יעקב את הברכות 53
 מיצחק, החל מ"ויתן לך"¹⁰⁴. ורש"י מפרש, 54
 שהוא"ו המוסיף של "ויתן" (אע"פ שאין זה המשך 55
 כלל למ"ש לפני זה "ראה ריח בני גו") בא ללמד 56
 ש"יתן ויחזור ויתן". וזוהי הוראה לכל שליח 57
 (שמקבל בפועל ברכת יצחק ד"ויתן לך"): עוד 58
 לפני שיוצא בשליחותו, ועאכו"כ כאשר הוא מגיע 59
 לשם – הרי מיד לאחרי שחושב ומתכנן את 60
 הפעולה הראשונה שיתן ליהודים במקומו – "יתן" 61
 [שעל זה איננו צריך ללימוד מיוחד, שכן זהו ענינו 62
 של שליח: לעשות פעולה של שליחות] – הוא 63
 חושב ומתכנן תיכף את ה"ויחזור ויתן" – לעשות 64
 פעולה נוספת! 65

ולהיותו "כינסו השלוחים העולמי", עולמי 66
 בפירושו זמן ומקום ונצחיות – ישנו מזה לימוד 67
 ונתינת כח לעבודת השליחות של כל יהודי ושל כל 68
 בני", שהם כולם שלוחי הקב"ה. 69

1 גם בשמו יחזקאל – חזק א-ל, בן בוזי – גילוי
 2 וביזה דפנימיות התורה, עוד יותר מביזת הים
 3 (עלמא דאתכסיא), באופן ד"בוזו יבוזו לו"⁹⁹.

4 יב. מהלימודים שאפשר ללמוד מהמדובר לעיל
 5 בקשר עם כינוס השלוחים העולמי, שחל בפ'
 6 "וישלח יצחק את יעקב גו", "ויצא יעקב מבאר
 7 שבע וילך חרנה", ובשבת מברכים וערב ראש
 8 חודש כסלו:

9 לכל לראש – חיזוק ועידוד לכל שליח, שמבלי
 10 הבט על היותו רחוק – בגשמיות או ברוחניות –
 11 ממקום (ודרגת) המשלח, המשלח נמצא אתו,
 12 ויתירה מזה שלוחו של אדם כמותו, עד כמותו
 13 דהמשלח ממש, וניתנו לו כל הכחות דהמשלח
 14 לעשות את שליחותו, וביתר שאת וביתר עוז,

15 ואדרבה – ככל היותו רחוק ממקום המשלח,
 16 כך הוא צריך וניתן לו עד בפועל, התוקף
 17 דהמשלח, וכל העילויים שבאים לביטוי ע"י
 18 העבודה ב"חרנה", וככל שה"חרנה" עמוק יותר,
 19 כך גדול יותר החידוש כשהשליח מבטל עצמו
 20 להמשלח, ועי"ז – מקיים שם את רצון המשלח,
 21 כנ"ל.

22 ובזה ישנו גם הלימוד מ"כנס השלוחים
 23 העולמי", שהוא כינוס והתאחדות דכל השלוחים
 24 יחד, מבלי הבט על החילוקים שביניהם.

25 וכידוע¹⁰⁰ הדרגות השונות שישנם בשליחות,
 26 ובכללות מלמטה למעלה: (א) מעשה השליח
 27 מתייחס אל המשלח, אך לא כח העשי' של השליח
 28 ושאר כחותיו. (ב) כח העשי' שלו בטל להמשלח,
 29 אבל לא שאר הכחות. (ג) כל מציאותו – כל
 30 כחותיו, חפצו רצונו שכלו ומדותיו – ה"ה בטלים
 31 לגמרי להמשלח, עד (ד) שהוא "כמותו דהמשלח
 32 ממש".

33 אעפ"כ, ביחס לכינוס השלוחים, צריכים כל
 34 השלוחים, כל הסוגים שביניהם – הן השלוחים הכי

101 ישע"י מא, ו.

102 במכתבו – נדפס במבוא לקונטרס ומעין ע' 22. אגרות
 קודש שלו ח"א ע' רסו.

103 ל' חז"ל – עירובין נד, א. וראה סה"מ מלוקט שבהערה
 99, שזה"ע "בוז יבוזו לו".

104 פרשתנו כז, כת.

99 ל' הכתוב – שה"ש ת, ט. וראה סה"מ מלוקט ח"א ע'

נב.

100 לקח טוב (להר"י ענגיל) כלל א. וראה שו"ע אדה"ו
 אר"ח סרס"ג סכ"ה בקו"א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 323 ואילך. ח"ב
 ע' 148 ואילך. ח"כ ע' 303. קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה תש"נ
 ס"ה. ועוד.

22 בדרך אביהם ואמם, ולהיות שלוחים בפועל, ע"י
23 שימשיכו את כח השליחות שלהם מן הכח אל
24 הפועל],

25 ושיוציאו-לאור את הספר בהקדם הכי אפשרי,
26 ומה טוב – עכ"פ לי"ט כסלו.

27 יד. ויה"ר שזה יוסיף עוד יותר בקיום השליחות
28 בפועל, בב' הקצוות: כל שליח הוא מציאות
29 ובר-דעת בפ"ע, ומשתמש בכל עשר כחותיו כדי
30 לקיים שליחותו, וביחד עם זה – הוא בטל
31 להמשלח כ"ק מו"ח אדמו"ר,

32 ועל-ידי-זה שהשליח משתמש בעשר כחותיו
33 בקיום השליחות – ה"ה מגלה בחי' משיח (שליח
34 בצירוף עשר) בו בעצמו, ופועל כך גם ביהודים
35 נוספים, ע"ז שמגלה איך שהם שלוחים ומנצלים
36 את עשר כחות הנפש בקיום שליחותם¹¹⁰,

37 כולל השליחות – שמדבר אל עצמו ואל הזולת
38 בדברים היוצאים מן הלב, שבחינת משיח שבנפשו
39 פנימה עומדת בגילוי, וע"ז שמדבר דברים
40 היוצאים מן הלב, ה"ה נכנסים אל הלב ופועלים
41 פעולתם, עד שזה מגלה¹¹¹ את משיח הכללי,
42 יחידה הכללית¹¹² – ביאת משיח צדקנו, בגאולה
43 האמתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

1 יג. ויהי רצון, שכינוס השלוחים יהי "כינוס
2 לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם"¹⁰⁵, ובפרט
3 ע"ז שיקבלו החלטות טובות בנוגע להרחבת כל
4 הפעולות בעבודת השליחות,
5 כולל – בענין "שליח עושה שליח"¹⁰⁶, "אפילו
6 מאה" (שלוחים)¹⁰⁷, שכולל בתוכו עד עולם¹⁰⁸.

7 ולהוסיף: בכדי שתשאר מזכרת-נצח מהכינוס –
8 הועלתה הצעה¹⁰⁹ שידפיסו "ספר השלוחים",
9 בצירוף תמונות של כל השלוחים שי' משתתפי
10 הכינוס, כולל – של משפחתם ובני ביתם שי', עם
11 דברי תורה ודברי התעוררות והצעות וכו' שדיברו
12 בכינוס – אשר, כשיסתכלו בספר ה"ז יעורר ויעודד
13 את השלוחים בעבודתם.

14 ובנוגע לפועל: בהוספה על "ספר השלוחים"
15 שכבר הוציאו-לאור (שיש בו תמונות של חלק
16 מהשלוחים בלבד) – הי' כדאי להו"ל ספר, שיכלול
17 תמונות של כל משתתפי הכינוס, ומה טוב – מכל
18 השלוחים [וכאמור לעיל, הן השלוחים בדרגא
19 עליונה, והן בדרגא יותר תחתונה], ביחד עם בני
20 ביתם, כולל גם ילדים קטנים [כיון שע"ז שיראו
21 את תמונותיהם בספר, ה"ז יעורר אותם יותר ללכת

(105) משנה סנהדרין עא, סע"ב.

(106) קידושין מא, א. וראה גיטין כט, ב. רמב"ם הל' גירושין

פ"ז ה"ד.

(107) רמב"ם שם.

(108) ראה רש"י גיטין שם ד"ה עושה כמה שלוחין. וי"ל

הטעם שהרמב"ם נקט מספר מאה דוקא, דמאה הוא שלימות

המספר (ראה לקו"ת ר"פ ברכה. וראה חדא"ג מהרש"א מנחות

מג, ב).

(109) קונטרס משיחות ש"פ חיי שרה תשנ"ג סי"ג.

(110) ראה שיחת ליל שמח"ת קודם הקפות תשמ"ו. וש"נ.

(111) ואין בזה משום דחיקת הקץ ח"ו – מפני שכבר הגיע

זמנה של הגאולה, כפי שהעיד כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכבר סיימו

כל הענינים, גם "צחצוח הכפתורים", ו"עמדו הכן כולכם" לקבל

פני משיח צדקנו (ראה ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 628).

(112) רמ"ז לזח"ג רס, ב. ועוד.

הדרך האמתית הוא שצריכים לדעת מהות עצמו, בהכרה
אמתית בחסרונות עצמו ובמעלות עצמו
היום יום כו השוון

אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך. עשה טובה ליהודי, ה' יתברך
יטיב לך. קרב יהודי, ה' יתברך יקרבך
היום יום כו השוון

לקוטי שיחות

פרשת תולדות

כך כ, ב

מתורגם ללשון הקודש

27 מובאים הדברים מיד לאחר הפירוש הנ"ל על "ויגדלו
28 הנערים", שכבר במעי אמו "נמשך" עשו לעבודה זרה"?
29 יותר מכך: מיד לאחר "ויגדלו הנערים" ממשיך הפסוק
30 "ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה". כלומר, שגדילתו של
31 עשו – "ויגדלו" – התבטאה ב"ויהי עשו איש יודע ציד".
32 וכיצד ייתכן לומר שהכוונה של "ויגדלו" היא לגדולה
33 רוחנית?

ב.

ההתנהגות במעי האם נשכחת אך משאירה רושם

34 לכאורה ניתן להשיב על השאלה הראשונה שלעיל:
35 חז"ל⁶ אומרים על התינוק במעי אמו – "מלמדין אותו
36 כל התורה כולה .. וכיוון שבא לאויר העולם בא מלאך
37 וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה". ויש לומר,
38 שהסיבה העיקרית לכך היא, שאילו לא ישכח את כל התורה
39 כולה תיפגם בחירתו החפשית, שהרי יש צורך בקיום
40 "נתתי? לפניך .. את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע"
41 באופן שווה.
42 מכך מובן גם בענייננו, שבעת לידתו נשכחה מעשו
43 "התנהגותו" "להימשך" לעבודה זרה, כדי שתהיה לו
44 בחירה חפשית, והחינוך שהעניק לו אברהם וכו' השפיע
45 בכל עוצמתו.
46 אך אין די בכך, כי בסופו של דבר השאירה עליו
47 התנהגותו במעי אמו רושם מסויים, תכונה של משיכה
48 לעבודה זרה, שהביאה לידי פרישתו אל העבודה הזרה
49 בגדלותו. כנאמר במפורש בזהר שפרישתו לעבודה זרה
50 בבגרותו היתה "ביגין כן" שזהו "דוכתיה דאתחזי ליה"¹⁰
51 (=מקומו שנראה לו), מפני משיכתו לעבודה זרה במעי אמו.

א.

"ויגדלו הנערים" – גדילה רוחנית

1 בקשר לנאמר בתורה¹ "ויגדלו הנערים". נאמר ב"ילקוט
2 שמעוני"²: "ועשו היה בכלל אלא שקלקל במעשיו".
3 כלומר, המשמעות של "ויגדלו" איננה רק גדילה בגשמיות,
4 בשנים, אלא גדילה ברוחניות, כפי שאומר ה"ילקוט
5 שמעוני" לפני כן "האדם הגדול בענקים³ .. הגדול אלו
6 אברהם יצחק ויעקב שנקראו גדולים". ומה שאנו רואים
7 לאחר מכן שעשו לא היה "גדול" ברוחניות, כי אם להיפך
8 – רשע, הרי זה משום ש"קלקל במעשיו".
9 גם ה"זהר"⁴ מפרש, שהכוונה של "ויגדלו הנערים" היא
10 לגדולה רוחנית, ואלה דבריו: "ויגדלו הנערים, סטרא
11 דאברהם גרים לו לאתגדלא וזכותיה סייע לון (=הצד של
12 אברהם גרם להם גדולה וזכותו סייעה להם) הוא הוה מחנך
13 לון במצוות .. לאסגאה (=להרבות את) יעקב ועשו" – ובכך
14 מודגש הרעיון ומפורש יותר מאשר לפי הפירוש הנ"ל של
15 ה"ילקוט שמעוני":
16 את דברי הילקוט ניתן לבאר (ולפחות בדוחק),
17 שה"ויגדלו" האמור לגבי עשו, אינה גדלות רוחנית בפועל,
18 אלא רק האפשרות להיות גדול ברוחניות, "אלא שקלקל
19 במעשיו".
20 אך ב"זהר" נאמר במפורש, שהמשמעות של "ויגדלו"
21 היא שיעקב ועשו נעשו גדולים ברוחניות בפועל, ועד כדי
22 קיום המצוות במעשה – "הוא הוה מחנך לון במצוות".
23 ויש להבין: כיצד ייתכן לומר שעשו היה ראוי להיות
24 גדול ברוחניות כשלעצמו, ויותר מכך, שהוא אכן היה גדול
25 בפועל, ורק לאחר מכן "קלקל במעשיו", כאשר על הפסוק⁵
26 "ויתרוצצו הבנים בקרבה" אומרים חז"ל⁶ ובהזר עצמו⁷

(6) ב"ר פס"ג, ו. פרש"י עה"פ.

(7) קלט, רע"א.

(8) נדה ל, ב.

(9) נצבים ל, טו.

(10) שמוה משמע שזה הי' יותר מ"טבע .. (שרק) מוכן לחסרון" (שמונה פרקים להרמב"ם רפ"ח. ע"ש). וראה ב"ר שם.

(1) פרשתנו כה, כז.

(2) יהושע רמז כג.

(3) יהושע יד, טו.

(4) פרשתנו קלח, טע"ב. – ביאור ג' הענינים שבפעולת אברהם על יעקב

ועשו ראה לקוטי לוי יצחק לזהר שם.

(5) פרשתנו כה, כב.

27 העובדה שעשו נעשה מאוחר יותר לרשע אינה
28 מעוררת קושי, כי "קלקל במעשיו" – כל אדם הוא בעל
29 בחירה חפשית להתנהג כרצונו, ועשו בחר (מפני סביבתו,
30 הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו, התעסקותו עם נמרוד¹⁸
31 וכדומה), לקלקל במעשיו. אך אלה הם "מעשיו" –
32 המעשים שהוא בבחירתו קלקל בהם. הדבר לא נבע מיצחק
33 ח"ו. אלא. כפי שמדייקים חז"ל בלשונם¹⁹ "יצחק יצא
34 ממנו עשו", עשו יצא ונפרד²⁰ מתחמומו של יצחק.

35 ואילו כאן אומרים, שאף לפני היוולדו – כלומר, אף
36 לפני הנתנתו מקשריו עם יצחק ורבקה – הוא כבר נמשך
37 לעבודה זרה!
38 ועד כדי כך היה זה מושרש אצלו, שהדבר השפיע,
39 כנאמר בדברי הזהר שלעיל על פרישתו לעבודה זרה
40 בבגרותו.

ה.

"מעשה אבות סימן לבנים"

41 ההסבר לכך הוא:
42 ידוע²¹ בענין "מעשה אבות סימן לבנים", ש"מעשה
43 אבות" מהווה נתינת כוח לעבודת ה"בנים" – ישראל. מכך
44 מובן, שכל אופני עבודת ה' אצל ה"בנים", קיימים גם,
45 ולפחות כ"סימן", במעשה אבות.

46 הרמב"ם מבאר ב"שמונה פרקים"²² בהרחבה את שני
47 אופני העבודה הרוחנית – "החסיד המעולה", המתאוה
48 מלכתחילה רק לטוב, ו"הכובש את יצרו", אשר "מתאוה
49 לפעולות הרעות .. ויכבוש את יצרו".

50 ונדרש הסבר: אם "האבות הן הן המרכבה", כדלעיל –
51 היכן ה"סימן לבנים" של "מעשה אבות" לעבודה של
52 "כובש את יצרו"²³?

53 יותר מכך: "כובש את יצרו" אינו מבצע רע למעשה.
54 הוא רק מתאוה ל"פעולות הרעות", אך בפועל – "יעשה

1 בדומה למתרחש בצד הקדושה, כדלעיל, בלימוד כל
2 התורה כולה במעני אמו, הרי למרות שלאחר מכן "משכח
3 כל התורה כולה", בכל זאת נשאר בילד רושם מסויים
4 מלימוד זה¹¹ המביא לידי כך ש"ימשך" לתורה.

5 ואם כך, חזרה השאלה למקומה: כיצד ייתכן לומר
6 "ועשו היה בכלל (ה"גדולים") אלא שקלקל במעשיו"?

ג.

יעקב ועשו הפצו בשני העולמות

7 על הפסוק⁵ "ויתרוצצו הבנים בקרבה" אומרים חז"ל¹²
8 פירוש נוסף, ש"התרוצצות" והמריבה בין יעקב לבין עשו
9 היתה "בנחלת שני עולמות", "בשביל העולם הזה והעולם
10 הבא".

11 ותמוה¹³: מה היתה המריבה בין יעקב לעשו? עשו רצה
12 את העולם הזה ויעקב – את העולם הבא. ואם כך לא היה
13 להם על מה לריב!

14 הכרחי לומר, שעשו לא רצה רק את העולם הזה, ויעקב
15 – לא רצה רק את העולם הבא, אלא כל אחד מהם חפץ את
16 שני העולמות.

17 ותמוה: מדוע רצה עשו הרשע את העולם הבא¹⁴?

ד.

בנו של יצחק נמשך לעבודה זרה במעני אמו?

18 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר תחילה את מאמר
19 חז"ל שלעיל, שכבר במעני אמו נמשך עשו לעבודה זרה,
20 שהרי לכאורה הדבר תמוה ביותר:

21 האבות היו "מרכבה"¹⁵ לרצון העליון, כפי שמסביר
22 אדמו"ר הזקן בתניא¹⁶ ש"כל אבריהם כולם .. (ו)לא נעשו
23 מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם". ומובן, שכל
24 ילדיהם נולדו בשיא הקדושה, וקיים בהם "כח האב", ואף
25 יותר מכך, עצמיותו של האב¹⁷. כיצד ייתכן. אפוא שבנו
26 של יצחק ימשך בעצם טבעו לעבודה זרה?!

18 רש"י פרשתנו כז, טו (מ"ב עה"פ. פ"ר א"פ כ"ד. תיב"ע פרשתנו כה, כז. ועוד).

19 פסחים נו, א. ועוד.

20 לקו"ת ואתחנן ה, א. שה"ש ט, ד. ובכ"מ.

21 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 80 הערה 20. חט"ו ע' 82 הערה 12 (ועוד). רש"י.

22 פ"ו.

23 אף שבדוחק י"ל עכ"פ בנוגע לאברהם – שעד שלימותו בהכיר את בוראו והיותו מרכבה היתה עבודתו באופן של כובש את יצרו (ולהעיר מב"ב יז, א ובתוד"ה שלשה לא שם).

11 אוה"ת שה"ש ריש ע' עג. וראה מפרשי הע"י נדה שם. לקו"ת שלח

מר, א. אוה"ת ראה ע' תרלח. לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 12.

12 יל"ש ופרשי" עה"פ. סדר אליהו זוטא פי"ט (אבל שם משמע שלא הי' בזה מריבה).

13 ראה גם של"ה פרשתנו רפט, א.

14 ראה נחומא תרומה ט (ותנחומא באבער שם ז) דיעקב שותף עם עשו בעה"ז, אבל עשו אינו שותף עם יעקב לעה"ב.

15 ב"ר פמ"ז, ו. פ"ב, ו.

16 פכ"ג.

17 ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 208 ובהנסמך בהערה 35 שם.

27 ולכן "מעשה אבות סימן לבנים" הוא גם לגבי העבודה
 28 של "כובש את יצרו" ועבודת התשובה, כי ההתקשרות
 29 החזקה הזאת אל הקדוש-ברוך-הוא, ששום דבר אינו יכול
 30 להחלישה, ניתנת בירושה מן האבות אשר היו תמיד
 31 "מרכבה" לקדוש-ברוך-הוא באופן שבלתי אפשרי היה
 32 הפסק "אפילו שעה אחת"²⁷.

33 ולכן, אם כי "גבורתם" של האבות התבטאה בפועל
 34 רק כלפי העיכובים שמבחוץ, הרי הגורם ל"גבורה", שזוהי
 35 ההתקשרות החזקה לקדוש-ברוך-הוא, היא מהווה נתנת
 36 כח לבנים לגבי ההפרעות שלהם מבפנים²⁸.

ז.

עשו - אפשרות לעבודת "הכובש את יצרו"

37 כיון שעבודת האבות נחלקה לשני הסוגים שלעיל,
 38 השתקף הדבר גם אצל ילדיהם: היו לאבות שני סוגי
 39 "תולדות", בהתאם לשני סוגי העבודה²⁹ - "החסיד
 40 המעולה", ו"הכובש את יצרו":

41 ובענינו, אלה הם "תולדות יצחק" - "יעקב³⁰ ועשו
 42 האמורים בפרשה"³¹: יעקב הוא "איש תם יושב אהלים"
 43 - "החסיד המעולה". ועשו הוא "איש יודע ציד..." -
 44 בהתאם לעבודה של "כובש את יצרו". והבחנה זו התחילה
 45 כבר בעת היותם "תולדות" - ויתררצו במעי אמם.

46 אך ההבדל הוא: אצל האבות, אשר הן הן המרכבה
 47 לא תיתכן מציאות של רע ח"ו, ואילו אצל תולדותיהם,
 48 שאין הם "אבות" אלא מחוץ להם, אפשרית מציאות של
 49 רע, אלא שבהיותם תולדותיהם של האבות אין זה רע
 50 ממשי וגמור³², אלא באופן שמציאותם היא רק כדי לבצע
 51 באמצעותם את הענין של כובש את יצרו.

52 בדומה למבואר במאמר חז"ל³³ "איני יודע באיזה

1 (רק) הטובות". אך קיימת אצל ישראל העבודה הרוחנית של
 2 תשובה, תיקון מעשה שאינו טוב - וכיצד ייתכן ענין של
 3 תשובה במשמעותה הפשוטה ב"מעשה אבות", כך שיהא
 4 "סימן (ונתינת כח) לבנים"?

ו.

"הכובש את יצרו" בעבודת האבות

5 לכאורה ניתן היה להשיב, שלמרות שלאבות לא היו
 6 שום הפרעות מבפנים ח"ו²⁴, אך היו להם הפרעות מבחוץ,
 7 מסביבתם, כדלעיל, שאת זאת היה עליהם "לכבוש".

8 יוצא, שעבודתם נחלקה לשניים: העבודה בעליה
 9 מדרגה לדרגה בקדושה עצמה, וההתגברות על המכשולים
 10 מבחוץ - שההתגברות וה"כיבוש" בעבודת האדם מהוות
 11 נתנת כח וסימן לבנים בעבודתו של ה"כובש את יצרו".

12 אך הסבר זה אינו מספיק, לכאורה, כי במספר פרטים
 13 קשה יותר להיות "כובש את יצרו", להתגבר על הפרעות
 14 מבפנים, מאשר להתגבר על מכשולים מבחוץ. ולפי זה:
 15 כיצד היתה לישראל נתנת הכוח לעבודה זו ממעשה
 16 האבות?

17 אחד ההסברים לכך הוא: מעלתו של ה"כובש את יצרו"
 18 היא, שה"גבורה"²⁵ נגד היצר מבטאת את הקשר החזק שלו
 19 אל הקדוש-ברוך-הוא - שלמרות שהוא מתאוה לפעולות
 20 הרעות, בכל זאת אין הדבר מחליש את רצונו לציית
 21 לקדוש-ברוך-הוא ולפעול רק טוב.

22 ובדומה לכך - ואף יותר - היא מעלתו ו"גבורתו" של
 23 בעל התשובה²⁶, שלמרות כשלונו בעבירה, הרי הקשר
 24 הפנימי עם הקדוש-ברוך-הוא חזק כל כך, עד אשר הוא
 25 מביאו לידי כיבוש הרע - חרטה על העבר ושיבה לעבודת
 26 ה'.

(כרך ב) ע' תרנא ואילן. ובכ"מ). - אולי י"ל דאין זה מצד נפש האלקות,
 כ"א מצד נפש החיונית כשמתהפכת לקדושה (ממבואר בארוכה בדרושים
 הנ"ל), אבל עצם (וסיבת) הקירוב של הבע"ת לקדושה הוא מצד תוקף
 ההתקשרות של נפח"א (הבא בירושה מהאבות).

(29) שזהו "תולדות" הצדיק ברוחניות, ד"תולדותיהם של צדיקים מעשים
 טובים" (רש"י ר"פ נח ממ"ד ותנחומא עה"פ. וראה סוטה מו, סע"א: מאי
 פירות .. מצות).

(30) ל' רש"י ריש פרשתנו.

(31) ועד"ז בתולדות אברהם - יצחק וישמעאל. וגם אצל יעקב היו מעין
 ב' סוגים אלו, ע"ד החילוק דישכר וובולן (וראה אוה"ת פרשתנו קנד,
 סע"א). וראה ב"ר (פפ"ד, יט) בנוגע לראובן: אתה פתחת בתשובה.

(32) ובפרט שבנוגע לעובר במעי אמו לכאורה לא שייך לומר שיש בו
 (ציור) רע בפועל, כ"א בכח. - ועיין סנה' (צא, ב. ב"ר פל"ד, *) מאימתי יצה"ר
 שולט באדם כו.

(33) ב"ר ספ"ב.

(24) להעיר מזה שאברהם "כבש את רחמיו כו". אבל לכאורה אי"ז דומה
 כלל להענין דכובש את יצרו.

(25) אבות רפ"ד.

(26) ראה רמב"ם הל' תשובה (פ"ז ה"ד) "טעם טעם החטא ופירש ממנו
 וכבש יצרו .. כובשים יצרום יותר מהם (צדיקים)". וראה מאמרי אדה"ז -
 תקס"ט ע' ריד.

(27) ל' התניא רפ"ד.

(28) ואף שיש עילוי בתשובה (מאהבה) שעל ידה דוונות נעשו לר כזכויות
 (יומא פו, ב) - הרי [נוסף לזה שע"י הנסיונות שנתנסו האבות נפעל עילוי
 זה גם אצלם (ראה דרמ"צ (קצא, א"ב) שע"י נסיונות מבררים הניצוצות
 שבגק"ט כמו ע"י תשובה), הנה] עילוי זה הוא ותוצאה מעבודתו, מחמת
 גודל אהבתו לה' (תניא פ"ז), שזו הרי היא ירושה מהאבות.

וכן מה שבע"ת משכי ל' בחילא יתיר (זח"א קט, ב), שמצד זה בע"ת
 יותר נעלה מעלת ומדרגת אברהם אבינו שהי' מרכבה (ראה בארוכה דרושי
 מי יתן - מאמרי אדה"ז תקס"ה (כרך א) ע' תפז ואילן. אוה"ת שה"ש

32 עולמות": כל אחד משני אופני העבודה כלול גם מהאופן
 33 השני: גם "החסיד המעולה" צריך לעבוד דוקא בעולם
 34 הזה, ומצד שני, חייב גם הכובש את יצרו לעלות מדרגה
 35 לדרגה בקדושה עצמה – הוא חייב להתנתק מהעולם הזה,
 36 אפילו מהעבודה עם הגשמיות של העולם הזה – בירור
 37 וזיכור העולם הזה והפיכתו לקדושה³⁷ – ולהתמסר מפעם
 38 לפעם לעבודה של "עולם הבא" שבעולם הזה – עבודת
 39 "יושב אהלים".

40 אך ההבדל ביניהם הוא: ירדתו של החסיד המעולה
 41 אל העולם היא לצורך העולם הבא – להגיע על ידי העולם
 42 הזה לדרגה נעלית יותר בעליה בקודש. ואילו אצל הכובש
 43 את יצרו, להיפך: התעסקותו בענין של "יושב אהלים"
 44 היא כדי שעבודתו בעולם הזה תהיה מושלמת.

45 ולפיכך, מצד ענינו של יעקב "יושב אהלים" החלטתו
 46 היא שצריך לרצות את העולם הבא, וגם העולם הזה הוא
 47 לצורך העולם הבא. אך מצד ענינו של עשו העיקר הוא העולם
 48 הזה – המעלה הנובעת מהעבודה בעולם הזה – ועבודת
 49 העולם הבא היא לצורך העבודה בעולם הזה.

ט.

"איש יודע ציד איש שדה" למעליותא

50 בכך מובנים גם דברי חז"ל שב"ויגדלו הנערים"
 51 הכוונה היא לגדילה רוחנית, והתוספת בדברי הזהר
 52 שאברהם חניך גם את עשו למצוות עד להיותו גדול
 53 ברוחניות בפועל:

54 בהיות לאברהם הכוח של "יצוה את בניו ואת ביתו
 55 אחריו ושמרו דרך ה'..."³⁸, הוא השפיע על עשו, שהוא
 56 יהיה כובש את יצרו בפועל.

57 וזהו הנאמר בהמשך הפסוק, ש"ויגדלו" של עשו
 58 התבטא ב"ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה". גם ענין זה,
 59 כפי שהוא מצד אברהם ויצחק, הוא למעליותא:

60 בהיותו "איש שדה", לבצע את העבודה בעולם, הרי
 61 כדי להגבר ולכבוש את ההעלמות וההסתרים של "שדה",

1 מהם חפץ, אם במעשה אלו (מעשיהן של רשעים) אם
 2 במעשה אלו (מעשיהם של צדיקים)". שהרי, לכאורה,
 3 תמוה: איזו דעה יכולה להיות שהקדוש-ברוך-הוא חפץ
 4 במעשיהן של הרשעים?

5 מוסבר על כך³⁴, שחפצו של הקדוש-ברוך-הוא
 6 במעשיהן של רשעים הוא חפצו בכיבוש המעשים, עבודת
 7 התשובה. מצד הקדוש-ברוך-הוא, אשר "לא יגורך רע"³⁵,
 8 הרי המציאות של "מעשיהן של רשעים" איננה הרע שבכך
 9 ח"ו, אלא עבודת התשובה הבאה בעקבות זאת³⁶.

10 וכך לגבי עשו: היותו והיוולדו עם תכונה של משיכה
 11 לעבודה זרה, היה מצד יצחק רק כדי לאפשר באמצעות זאת
 12 עבודה של כובש את יצרו.

13 אך כיון שעשו היה בעל בחירה, הוא "קלקל במעשיו"
 14 ו"יצא ממנו" – הוא התנתק מקדושתו של יצחק ויישם את
 15 הרע מן הכח אל הפועל.

ח.

המריבה על נחלת שני עולמות

16 לפי זה ניתן להבין גם את ה"התרוצצות" והמריבה בין
 17 יעקב לעשו אודות "נחלת שני עולמות": כיון שמדובר כאן
 18 על עשו עוד בהיותו במעי אמו – כלומר, עוד בהיותו
 19 בתחום הקדושה כדלעיל – מובן, שרצונו אז בעולם הזה
 20 היה בקדושה, למעליותא, הבאה כתוצאה מהיותו
 21 "תולדות" יצחק –

22 אחד ההבדלים בין העבודה הרוחנית של "החסיד
 23 המעולה", לבין "כובש את יצרו" הוא: אצל ה"חסיד
 24 המעולה" שעבודתו היא עליה מדרגה לדרגה בקדושה
 25 עצמה, מורגש שהעיקר והמטרה היא שלימות העליה –
 26 העולם הבא, שהוא עולם ברור ללא תערובת של טוב ורע,
 27 כולו קודש, ולכך הוא שואף.

28 ואילו אצל הכובש את יצרו מורגש, שעיקר המעלה היא
 29 העבודה בעולם הזה, שיש בו מניעות ועיכובים והעלמות
 30 והסתרים והוא מתגבר עליהם וכובשם.

31 וזוהי ה"התרוצצות" בין יעקב לעשו לגבי "נחלת שני

38) וירא יח, יט. – ולהעיר ממשנת (לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 209
 ואילך) בהחילוק בין אברהם ליצחק, ש"ל שמכיון שאברהם ענינו המשכה
 מלמעלה למטה, לכן ה' בכחו לפעול על ישמעאל שיחזור בתשובה
 (משא"כ יצחק שלא פעל על עשו שיחזור בתשובה). ועפ"ז מובן מדוע דוקא
 אברהם ה' יכול להשפיע על עשו ולחנכו במצות, ולא – (אע"פ שה' אביו)
 יצחק.

34) אוה"ת עקב ע' תקה (וראה יפ"ת לבי"ר שם). וראה לקו"ש
 [המתורגם] חט"ו ע' 191 הערה 49.

35) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, ג.

36) להעיר מלקו"ש חט"ו ע' 412 ואילך.

37) ראה לקו"ת בלק (עב, א"ב) דבשבת אין צ"ל בעדות הבירורים "כי
 בשבת אנו בבחי' ישראל". וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 122 הערה 35
 בפירוש מרד"ל (אבות פ"ד מ"י) "הוי ממעט בעסק ועסקו בתורה".

29 בעבודה מסוג של "איש שדה", כי גם עבודה זו נמסרה
30 ליעקב.
31 וכנרמז⁴⁵ בפירוש רש"י על "ואלה תולדות" – "יעקב
ועשו האמורים בפרשה": יהודי צריך לדעת שיש צורך בשני
32 ה"תולדות" – שני סוגי העבודה, הן עבודת יעקב והן
33 עבודת עשו, אך ח"ו לא כפי שהיה עשו בפועל, אלא באופן
34 שבו הם "אמורים בפרשה" – כפי שעשו ועבודתו צריכים
35 להיות לפי התורה.
36

37 וכדי לבצע זאת, יש להקדים תחילה את עבודתו של
38 יעקב – "איש תם יושב אהלים" כנרמז בפירוש רש"י הנ"ל
39 שבו הוא הופך את סדר הולדתם ומקדים את יעקב לעשו:
40 בתחילה צריך להתמסר ללימוד התורה, ובאופן של "איש
41 תם": ללמוד תורה בתמימות – לא כדי לנסות לעקם ח"ו
42 את הכתוב בתורה ולהכניס את "יצרו" ח"ו לתורה, אלא כדי
43 לחפש את האמת שבתורה.

44 יחד עם זאת יש לדעת, שאסור להסתפק בכך. לאחר
45 העבודה של "יושב אהלים" צריך לפעול ב"שדה", כדי
46 "לצוד ציד" מעניני העולם ולהכין מהם "מטעמים" לקדוש
47 ברוך-הוא⁴⁶, אבינו שבשמים.

48 ולמרות שכדי ליישם עבודה זו צריך להיות "יודע ציד"
49 – צריך "להתלבש" בלבושי העולם, ולדעת במה העולם
50 "מתלהב", שכאשר משוחחים עם יהודי השרוי ר"ל
51 ב"שדה" וצריך לקרבו ליהדות – אי אפשר לשוחח עמו
52 בלשון הקודש ובסגנון המתאים ל"יושב אהלים", אלא יש
53 לדבר בשפת המדינה ותוכן הדברים צריך להיות ב"לבוש"
54 המתאים ל"איש השדה", ובלשון הרמב"ם⁴⁷: "יזרו אותו
55 בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות שניו... אגוזים...
56 וכשיגדיל – מנעלים יפים, וכשיהיה שלם בשכלו יותר –
57 ממנו... יכבדוך. וכל זה מגונה, ואמנם יצטרך למיעוט שכל
58 האדם".

59 אך למרות שבינתיים הוא משוחח על המשיכה לאגוזים
60 וכדומה, הרי משום שהוא עושה זאת בהמשך לעבודתו

1 צריך היה עשו להיות "יודע ציד", כפירוש רש"י³⁹ "לצוד
2 ולרמות" – כמוסבר במספר מקומות⁴⁰, שכדי ליישם את
3 העבודה בעולם יש צורך בענין ה"רמאות" כביכול: צריך
4 להתלבש ב"לבושי המתברר". כלומר, שהנשמה תתעסק
5 בעניני העולם, כגון אכילה ושתייה וכדומה, אשר
6 מלכתחילה אינם שייכים אליה, ועל ידי עשייתם לשם שמים
7 היא מבררת ומזככת את ניצוצות הקדושה הנמצאים
8 בדברים הגשמיים.

9 אך כל זה כפי שהדברים הם מצד אברהם ויעקב: אך
10 למעשה. לאחר שפסק חינוכו של אברהם⁴¹ ועשו "יצא"
11 והתנתק מן הקשר שלו אל יצחק, אז הוא קלקל ונעשה
12 "איש יודע ציד איש שדה" בפשטות, יצא לתרבות רעה.

·

נתינת הברכות ליעקב ולא לעשו

13 ההסבר שלעיל, שהאופן שבו עשו נולד מיצחק הוא
14 טוב, מתאים להסברו של אדמו"ר הזקן⁴² שהסיבה לכך
15 שיצחק רצה לתת את הברכות לעשו היא,

16 משום שיצחק הביט על עשו כפי שהוא בשרשו, מצד
17 "רישיה", ששם מודגשים הטוב והמעלה שבעבודה
18 הרוחנית בעולם – לא להתרשם מן ההעלמות בעולם הזה,
19 אלא להיפך, לכבוש ולהביא לידי כך שהעולם עצמו יזדכך,
20 "יתברר" ויתעלה לקדושה.

21 למרות זאת נתנו הברכות דוקא ליעקב, כי רק לו היה
22 הכוח לברר את העולם הזה⁴³. דוקא באמצעות עבודה של
23 "יושב אהלים" בכח התורה, ניתן לאחר מכן לברר את
24 העולם הזה ולעשות מן העולם דירה לו יתברך.

·א·

ההוראה: שני סוגי העבודה

25 וזוהי ההוראה לעבודה בפועל:

26 למרות שישראל הם בני יעקב – אין הכוונה שעליהם
27 להסתפק בעבודה של "יושב אהלים", ואמרו חז"ל⁴⁴ "כל
28 האומר אין לי אלא תורה אפילו..." אלא עליהם לעבוד גם

אוה"ת פרשתנו קנא, ב ואילך.

(43) שלכן מציינו ענין ה"רמאות" גם אצל יעקב, ד"בא אחיך במדמה" (פרשתנו כז, לה) "אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות" (פרש"י ויצא כט, יב).

(44) יבמות קט, ב.

(45) ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 212. לקו"ש ח"כ ע' 341 ואילך. ולהעיר מאוה"ת פרשתנו (כרך ד) שצטט, ב ואילך.

(46) ראה תניא פכ"ו.

(47) פיה"מ סנה' ר"פ חלק.

(39) ע"פ.

(40) ראה ד"ה פדה בשלום תש"ג פ"ב ואילך. ועוד. ולהעיר מברכות זו, א: ערום ביראה.

(41) בלשון הזהר – "סטרא" ו"זכות" וחינוכו של אברהם. ומתאים עם מחז"ל (ב"ב טז, ב. פרש"י פרשתנו כה, ל. ועוד) שעשו מרד לאחר מיתת אברהם. וידועה השקו"ט במ"ש רש"י ע"פ (שם, כז) ויגדלו הנערים "כיון שנעשו בני י"ג שנה" (ולא – ט"ו). ואכ"מ.

(42) תו"א פרשתנו כ, ג. מאמרי אדה"ו – תקס"ה (כרך א) ע' יז ואילך. עה"ת (בראשית שמות) פרשתנו ע' קטב ואילך. תו"ח פרשתנו יט, ד ואילך.

- 1 כ"ושב אהלים" – הדבר שומר עליו, שעבודתו בשדה
 2 תהיה לפי דרכי התורה⁴⁸. אלה הם "תולדות יצחק..."
 3 האמורים בפרשה".
 4 וכאשר פועלים בשני סוגי העבודה הנ"ל של "תולדות
 5 יצחק", זוכים בקרוב לזמן שבו יאמרו ליצחק "כי אתה
 6 אבינו"⁴⁹, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.
 (משיחת ש"פ תולדות תשמ"א)

48) להעיר מפרש"י פרשתנו שם: במרמה – בחכמה.

49) שבת פט, ב. תו"א כא, ג. תו"ח פרשתנו י, ג ואילך. ויצא כד, ד ואילך. ובכ"מ.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב מ"ח תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ג אי"א נוי"נ וכו' מו"ה אלטר שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מבי מ"ח בהערותיו על הנדפס בקובץ ליובאוויטש שנה ה' חוברת א מחלקת תשובות וביאורים, במ"ש בתניא פרק כ"ד מענין פקוח נפש.

ואינו מבואר כל הצורך במכתבו - במה שרוצה לפרש פקוח נפש דהיינו ענין יסורים, באם כוונתו ליסורים שסופם מיתה או לאו דוקא. ובכל אופן, הנה נוסף על שעצם הביטוי פקוח נפש במשמעותו רק ענין קיום נפש והעדרה, הנה מוכח זה בפירוש בכמה סוגיות בש"ס, ובנין אב לכולם (יומא פ"ה ע"א) **ובשני** הקצוות, דבספק מיתה דוחה את השבת, אף אם אין שם יסורים. ובמקום יסורים בלא מיתה, אין נדון כלל באותה הסוגיא, וכדמסיים - חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. ועד"ז בשאר מקומות בש"ס.

ב) באותו הקובץ במדור מהני מילי מעלייתא, במה שצינתי ברמב"ם הלכות דיעות ריש פ"ד, דלכאורה צ"ל דרכי **עבודת** השם ולא דרכי השם. וכנראה רוצה לפרש כוונתי, דמפרש אני ברמב"ם, שזהו הציווי דו[נ]שמרתם מאד לנפשותיכם.

אבל פשוט שלא לזה נתכוונתי, כי אם לומר, שדברי הרמב"ם אלו באו בהמשך לסיום פרק ג', וכדמשמע ג"כ מהתחלתו של הפרק, הואיל וכו' - כי מדבר ע"ד המבואר בסיום פרק ג': ולא יוכל **לעבוד** את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו **עבודה** למקום ב"ה וכו', ז.א. שיהפך החולי, היינו בריות הגוף, הוא הדרך שיוכל **לעבוד** ה', אין לשון הרמב"ם דומה למרז"ל הדבק בדרכיו מה הוא רחום וכו' כי זהו שייך לומר בהנוגע לחנון ורחום, אבל אין שייך לומר בענין בריאות גוף כמובן.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

בתמיהתו בשו"ע אדה"ז סרע"א סכ"ג בתיבת "הראשונה" - כבר ציין בקונטרס השלחן להרב נאה - לתקן "האחרונה". וכן מוכח גם מזה שלשון אדה"ז בזה הוא לשון הרמ"א על אתר.

לקוטי שיחות

פרשת תולדות

כרך כ, ג

מתורגם ללשון הקודש

- 18 מודגשים, כגון דברי ה' לאברהם: "ושמתי את זרעך כעפר
19 הארץ..."⁹, "הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים..."¹⁰.
20 [וקשה לתרץ שהברכות "כעפר הארץ" או "ככוכבי
21 השמים" הן רק תיאור כמותי מפורט של הברכה "ואעשך
22 לגוי גדול", שהיא עיקר הברכה, ורש"י מביא רק את עיקר
23 הברכה וכללותה ולא את הפירוט –
24 כי (א) הדבר אינו ברור כלל, כי מעצם העובדה שאת
25 ההבטחות "ושמתי... כעפר הארץ" ו"ארבה... ככוכבי
26 השמים..." קבע הקדוש-ברוך-הוא כברכות נפרדות,
27 מוכיחה, שיש בהן תוספת מיוחדת על הברכה "ואעשך
28 לגוי גדול", כפי שמוכן גם בפשטות, שמשמעותן של
29 המילים "גוי גדול" יכולה להיות כמות שהיא קטנה
30 בהרבה, ואינה ניתנת להשוואה יחסית ל"עפר הארץ" או
31 "כוכבי השמים". ועוד ועיקר (ב) גם לגבי ישמעאל נאמרה
32 הברכה של "גוי גדול"¹¹ –
33 ולפי זה ניתן להבין טוב יותר את הצורך בברכות
34 הנוספות והמיוחדות¹² – "כעפר הארץ" ו"כוכבי השמים"
35 – כי אלה הן רק לגבי בני אברהם יצחק ויעקב].
36 (ג) ותמוה יותר: לכאורה נראה שהכרחי להסביר

א.

"ויתן לך את ברכת אברהם"

- 1 בברכת יצחק ליעקב בשלחו אותו לפדן ארם, נאמר¹
2 "ויתן לך את ברכת אברהם". רש"י מצטט את המילים
3 "את ברכת אברהם" ומפרש: "שאמר לו² ואעשך לגוי
4 גדול³ והתברכו בזרעך⁴, יהיו אותן ברכות...". (כפי
5 שיוסבר להלן בסעיף ד').
6 ואין מובן:
7 (א) בהמשך הפסוק עצמו מפורש כאן מה היתה ברכת
8 אברהם – "לרשתך את ארץ מגורייך"⁵. ואם כך (א) מדוע
9 צריך רש"י בכלל להתעכב על כך ולפרש זאת? (ב) יותר
10 מכך: לפי פירוש רש"י יוצא, שבברכת אברהם הכוונה היא
11 לברכות אחרות – "ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך" –
12 ולא לברכה המפורטת בפסוק?⁶
13 (ב) אף אם יש לרש"י סיבה כלשהי המחייבת להסביר
14 שהכוונה בפסוק היא לברכות נוספות – מנין ההוכחה
15 שהכוונה היא דוקא לשתי ברכות אלו "ואעשך לגוי גדול
16 והתברכו בזרעך"⁷? בנוסף לכך: את הענין של "ואעשך
17 לגוי גדול"⁸ מוצאים בברכות אברהם בניסוחים יותר

לקמן בפנים סעיף ג והערה 20.

(8) בגו"א כאן: פי' כי שאר ברכות ואברהם מברכיך שהוא נאמר על אברהם איך יתן אותו ליעקב. אבל לכאורה בלא"כ מובן שאין הכוונה לברכות הנ"ל כיון שכבר ברכו בברכות אלו (כו, כט).

(9) לך יג, טז.

(10) וירא כב, יז. וראה שם טז, ה. וכפ' ח"ש בברכת לבן כו' לרבקה (כד, ט) מפורש בפרש"י שם "את זרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בהר המורי הרבה ארבה את זרעך גוי יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך כו'". אבל י"ל כי שם מודגש בלשונם "לאלפי רבבה" – הריבוי בכמות. וראה לקמן בפנים.

(11) לך יז, כ.

(12) אף שגם בישמעאל נאמר ע"י המלאך (טז, יו"ד): הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב – אבל לא הושוו לעפר הארץ, חול הים או ככוכבי השמים.

(1) פרשתנו כח, ד.

(2) בדפוס ראשון ושני וכמה כת"י רש"י ליתא תיבת "לו".

(3) לך יב, ב.

(4) וירא כב, יח.

(5) ראה מדרש לקח טוב עה"פ: ויתן לך את ברכת אברהם זו נחלת הארץ. וברלב"ג עה"פ: כי ממך יהי הזרע אשר ייעד הש' יתע' לאברהם שיריש הארץ. וצע"ק דהרי מפורש זה בקרא.

(6) בדפוס שני דרש"י הלשון בסיום פרש"י "ממך יצא אותו הזרע היורש את הארץ (ואח"כ בא הפסק נקודות המציין ד"ה חדש, וממשיך) לרשתך את ארץ מגוריך" ובכ"י רש"י (שתח"י) מוסיף על לשון רש"י (כפי שהוא לפנינו) ונתתי לך ולזרעך אחריו ממך יצא אותו הזרע היורש את הארץ לרשתך את ארץ מגוריך.

אבל ברוב הדפוסים וכן בדפוס ראשון (ושאר כת"י שתח"י) ליתא.

(7) בדפוס שני דרש"י (וכן בכמה כת"י) הובא בפרש"י רק "ואעשך לגוי גדול". אבל גם שם ממשך "יהיו אותן הברכות כו'" בלשון רבינו*. וראה

(*) בדפוס שני נראה דפרש"י זה אינו ד"ה בפ"ג. אלא בא בהמשך ובאמצע פרש"י (שלפנינו הוא) בפסוק שלפנ"ו "ברך אותך ברכת אברהם שאמר ואעשך כו'" (שאין ריוח ונקודה לפני התיבות "ברכת אברהם" ולאחריהם כרגיל בו בד"ה חדש).

רש"י מצטט רק את המילים "את ברכת אברהם", אלא גם
את המשך הפסוק¹⁹, או רומז לכך, לפחות, באמצעות
התוספת "וגו"²⁰.

**ג.
לא כל הברכות**

לכאורה, ניתן היה לומר, שבדברי רש"י "ואעשך לגוי
גדול והתברכו בזרעך" אין הכוונה דוקא לשתי ברכות אלו,
אלא הכוונה היא שמילים אלו כוללות את כל ברכות ה'
לאברהם, הכתובות בין השתיים – הברכה "ואעשך לגוי
גדול" היא הראשונה מברכות ה' לאברהם, ואילו
"והתברכו בזרעך" היא הברכה האחרונה.
אך מובן, שהסבר זה דחוק הוא: (א) רש"י צריך היה
לרמוז, לפחות, שכוונתו היא לכל הברכות שבין שתי ברכות
אלו. ועוד ועיקר (ב) רש"י ממשיך ואומר, כדלהלן, "ממך
יצא אותו הגוי ואתו הזרע המבורך", ומכך מובן, שכוונתו
היא דוקא לשתי ברכות אלו²⁰.

**ד.
"אותן ברכות... בשבילך"**

בהמשך הדברים אומר רש"י: "יהיו אותן ברכות
האמורות²¹ בשבילך, ממך יצא אותו הגוי ואתו הזרע
המבורך"²².
וכלל אין מובן: מה מוסיף ניסוח ארוך זה? הרי מובן
בפשוטו של מקרא שהברכות "ואעשך לגוי גדול והתברכו
בזרעך" שרש"י מציינן כ"ברכת אברהם" נכללות ב"ויתן
לך" – ליעקב?
[בדוחק ניתן לומר שכוונת דברי רש"י "יהיו אותן
ברכות האמורות בשבילך", כהסבר המפרשים²³, היא,
שהמשמעות של המילים "ויתן לך את ברכת אברהם" היא
שהוא נותן ברכות אלו ליעקב, ואין הכוונה שיעקב יתברך
בברכות הדומות לברכת אברהם, כי אז יכולות ברכות אלו,
ברכות אברהם, להנתן למישהו אחר.

להיפך, שכוונת הפסוק כאן היא דווקא לא לשתי ברכות
אלו, כי ברכות אלו נאמרו לפני כן גם ליצחק¹³: "והרביתי
את זרעך ככוכבי השמים... והתברכו בזרעך כל גוי
הארץ". ואם כך, מדוע צריך היה יצחק לברך את יעקב
בברכת אברהם, כאשר הוא עצמו התברך באותן הברכות?
מתאים יותר שיצחק יתן ליעקב את הברכות שהוא עצמו
קבל¹⁴.

**ה.
"ברכת אברהם" – לא ירושת הארץ**

לגבי הסברו של רש"י, שהכוונה במילים "ברכת
אברהם" איננה לירושת הארץ, אומרים המפרשים¹⁵
שהסיבה לכך היא משום שירושת הארץ "מתנה היא ולא
ברכה".
נייש להוסיף בכך¹⁶ – מדוע אין רש"י מסביר שהכוונה
במילים "את ברכת אברהם" היא לנאמר בהמשך הפסוק
"לרשתך את ארץ מגורך" כי פסוק זה עצמו מסיים ואומר
"אשר נתן אלקים לאברהם". כלומר, הקדוש-ברוך-הוא
כבר נתנה לאברהם. ולכן אין לומר "ויתן לך את ברכת
אברהם", כאשר כבר היתה כאן נתינה בפועל – בעבר, כבר
אצל אברהם, ולא ברכה על להבא].
אך דרוש הסבר: כשם שלגבי הבטחת ה' לאברהם
"ואעשך לגוי גדול" מסבירים שזו היתה ברכת יצחק
ליעקב, כשהמשמעות היא שהבטחה זו תתקיים אצל יעקב
ובניו – כך אפשר להסביר גם לגבי ירושת הארץ: כיון
שבפועל, לפי פשוטו של מקרא, עדיין לא ניתנה הארץ
לאברהם, אלא ש"אמירתו של הקדוש-ברוך-הוא כאילו
היא עשויה"¹⁷, הרי הברכה היא¹⁸, שהבטחת הקדוש-
ברוך-הוא אודות נתינת ארץ ישראל לאברהם תתממש
בפועל אצל יעקב ובניו, שהם יירשו את ארץ ישראל
למעשה¹⁹.
[ואילו היה ההכרח לכך רק מהמשך הפסוק, לא היה

התיבות "ויתן לך".

(20) אבל להעיר מהגירסא בכמה כת"י רש"י "יהיו כל הברכות האמורות
לאברהם בשבילך". ולהעיר גם מהגירסא בדפוס שני וכת"י רש"י "הגיל (הערה
7), שמשמע לכאורה, ש"ואעשך לגוי גדול" הוא ציון לברכה הראשונה
הנאמרת לאברהם, אבל הכוונה לכל הברכות כהמשך הלשון "אותן ברכות".
(21) כ"ה בדפוסים שלפנינו. בדפוס ראשון "הברכות אמורות". ולכאורה
כצ"ל. ובכמה כת"י "הברכות האמורות", וכ"ה ברא"ם. בדפוס שני וכמה
כת"י "ברכות אמורות".

(22) ראה לעיל הערה 6, 20 – שינוי גירסאות בלשון רש"י.

(23) נסמנו לעיל הערה 15.

(13) פרשתנו כו, ד.

(14) ואף שגם ירושת הארץ נאמרה ליצחק (שם, ג) הרי ממשך תיכף
השייכות לאברהם – והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

(15) רא"ם וגו"א. וראה באר יצחק כאן מה שמפרש בדברי הרא"ם.

(16) ואולי זוהי כוונת הרא"ם והגו"א.

(17) פרו"י לך טו, יח. משא"כ בב"ר (פמ"ד, כב): מאמרו של הקב"ה
נועשה. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגמן] חט"ו ע' 218 ואילך, וש"נ.

(18) ולהעיר מייח (מת, ג): ויברך אותי ומפרט הברכה בכתוב שלאח"ז
"הנני מפרך גוי ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך גוי".

(19) להעיר מרש"י ד"ה שוכב עלי' (ויצא כח, יג).

(19*) עד"ז קשה לפי ביאור הבאר יצחק שם, דהו"ל לרש"י להעתיק גם

24 קשור לכאן ההמשך "ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך
25 אתך לרשתך את ארץ מגוריך"? ואם הכוונה ב"ברכת
26 אברהם" היא לירושת הארץ, הרי שהדברים שייכים
27 לברכה הקודמת של "ויתן לך האלקים... משמני
28 הארץ..."³¹, שזו היתה ברכתו של יצחק ליעקב "בטרם
29 אמות"³².

ו.

"ברכת אברהם" - הכנה ל"קום לך"

30 לכן מפרש רש"י שגם הכוונה ב"ברכת אברהם" היא
31 לברכה הקשורה לשידוך, כי הכוונה היא לברכה "ואעשך
32 לגוי גדול והתברכו בזרעך", שהן המשך ופירוט של
33 הברכה הקודמת "ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך..."³³,
34 וכל זה הוא המשך של "וקח לך משם אשה".

35 - שיהיו לו הרבה צאצאים - "ואעשך לגוי גדול"³³,
36 ושיהיו כאלה אשר "והתברכו בזרעך".

37 אך יצחק מדייק ומוסיף את המילים "את ברכת
38 אברהם", כי אין כאן צורך רק בברכה רגילה הקשורה
39 לשידוך - "ויפרך וירבך" - וכן אין צורך רק בברכה
40 סתמית שנתנה לאברהם, אלא יש צורך דוקא בברכה
41 המיוחדת שהיתה קשורה לאברהם במיוחד, ולכן מצטט
42 רש"י גם את המילה "את":

43 יעקב היה צריך לצאת לדרך - "קום לך פדנה ארם"
44 - וכבר ידוע לפני כן ש"דרך ממעטת פריה ורביה"
45 ו"ממעטת את השם"³⁴, ולכן הוסיף יצחק ואמר: "ויתן לך
46 את ברכת אברהם", הברכה "ואעשך לגוי גדול" ניתנה

1 אך המילים בסיום דבריו "ממך יצא אותו הגוי ואותו
2 הזרע המבורך" מהוות כפילות מיותרת, כי כבר מבינים
3 זאת מן הנאמר "יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך".
4 וכן יש להבין: אם כוונת רש"י היא לפרש רק את
5 המילים "ברכת אברהם", מדוע הוא מצטט מן הפסוק גם
6 את המילה "את"²⁴.

ה.

מהו הטעם לברכה זו?

7 ההסבר לכל האמור לעיל הוא:
8 הקושי שאותו רוצה רש"י ליישב בפסוק זה הוא:
9 כאשר מסופר בתורה על ברכה שזכה בה מישוהו,
10 כתובה בדרך כלל הסיבה לברכה זו, או שהיא מובנת
11 מאליה. כפי שמוצאים בברכה הקודמת שברך יצחק, שהוא
12 מפרט את הסיבה²⁵ "הנה נא זקנתי... עשה לי מטעמים...
13 בעבור תברכך נפשי בטרם אמות". וכך גם בברכות אשר
14 ברך ה' את יצחק, באומרו²⁶ "גור בארץ הזאת", שהטעם
15 לברכה הוא ש"היה דעתו (של יצחק) לרדת למצרים..."²⁷.
16 וכן בברכות שלאחר העקידה נאמר²⁸ שהן ניתנות "עקב
17 אשר שמעת בקולי", ובדומה לכך במקומות נוספים.

18 ואילו בענייננו אין הסיבה לברכת יצחק את יעקב
19 מפורטת, וכן אין היא מובנת מעצמה²⁹.

20 לגבי הברכה "ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך
21 והיית לקהל עמים", ניתן להבין את הסיבה: כיון שיצחק
22 שלח את יעקב לצורך מציאת שידוך, לפיכך הוא ברכו
23 בברכה "ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך..."³⁰. אך כיצד

(24) וליתא בדפוס שני וא' מכת"י רש"י (שחתי).
ברא"ם (ושפ"ח) מפרש דאל"כ ויתן לך ברכת אברהם מיבעיא לי' לא
את ברכת אברהם, דמשמע שנטלה מזה ונתנה לזה. ולפיכך הוכרח לפרש
שהיו אותן הברכות עצמן האמורות לאברהם בשבילך כו'. - ולכאורה אפשר
לפרש כן גם אם ה' כתוב "ויתן לך ברכת אברהם".

(25) פרשתנו כז, ב"ד.

(26) פרשתנו כז, ג ואילך.

(27) פרש"י שם, ב. וגם מסיים שם (פסוק ה) עקב אשר שמע אברהם
בקולי גו'. אשר בא בהמשך למ"ש (ג, ש) והקמותי את השבועה אשר
נשבעתי לאברהם אביך.

(28) וירא כב, יח.

(29) ראה אלשיך כאן, שהקשה כן: איך נתייחסו לו ברכות אלו פה. וגם
בחזקוני נראה שבא לפרש מהו ענין הברכה כאן. ראה הערה הבאה.

(30) בחזקוני פסוק ג: א"רא אין קיום שטר אלא בחותמיו לפיכך ברכו
אחר ברכת ויתן לך פעם אחרת מדעת היא ברכת ואל שדי יברך אותך כו'.
ועד"ז הוא במדרש לקח טוב עה"פ. אבל מקור דרשת ר"א בב"ר (פס"ו, יב)
הוא על הלשון "ויברך אותך" שבפסוק א "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך
אותו", שרק אח"כ נאמר ויצוהו [ועפ"ז מתורצת קושיות המפרשים מהו ענין

"ויברך אותך" שם, והרי נאמר לאח"ז: ואל שדי יברך אותך (ראה יפ"ת
שם). אבל ראה רד"ק שם: ויברך אותו והברכה היתה מה שאמר ואל שדי
יברך אותך. ולכאורה כצ"ל בפשוטו של מקרא, שהרי רש"י לא פי' בזה כלום
(ולהעיר מפרש"י בראשית ב, ח). ובפרט ע"פ פרש"י שבהערה הבאה.

(31) ראה אברבנאל כאן קושיא הי"א. ובסוף הפרשה כתב: וחזרו לקיים
לו אז באותה שעה הברכה אשר נתן לו באמרו ויתן לך את ברכת אברהם
וגומר לרשתך את ארץ מגוריך. אבל לפי פרש"י שם (כז, לג) כבר קיימו
לפנ"ז (וראה יפ"ת לבי"ר הני"ל).

(32) ברשב"ם (ועד"ז בחזקוני) עה"פ לרשתך את ארץ מגוריך: מאחר
שלא תקח אשה מבנות כנען שהם עבדים כמו שצוה אברהם ליצחק. אבל
בפשוטו של מקרא לא מצינו בהציווי לאברהם (כפ' חיי שרה) שזה ה"י שייך
לירושת הארץ.

(33) והרי זו ברכה נוספת על מש"א לפנ"ז יפרך וירבך, דפי' ד(אחד מוליד
לא רק אחד, כ"א) מוליד הרבה (פרש"י בראשית א, כב). אבל אין מודגש
בזה גוי גדול (ולהעיר שגם בישמעאל (לך יו, כ) מוסיף "גוי גדול" לאחר
ה"הפירתי אותו והרבייתי אותו במאד מאד"), ועד"ז אינו מודגש בהלשון
ה"היית לקהל עמים". וראה וישלח לה, יא וברש"י שם.

(34) פרש"י ר"פ לך (יב, ב).

25 לפיכך ממשיך רש"י ואומר "יהיו אותן ברכות
26 האמורות בשבילך": הברכות שנאמרו לאברהם, הן עצמן
27 תתקיימנה בפועל דוקא אצל יעקב⁴¹. וכפי שאכן רואים,
28 שליעקב נולדו שנים עשר השבטים⁴², שבכך כבר ניכרת
29 התחלה של "גוי גדול" – כבר רואים את השפעת הברכה
30 אשר מונעת מיעוט פריה ורביה עקב ה"דרך".

ה.

שליחת יעקב בעצמו

31 ויש לומר עוד שבכך משיב רש"י לשאלה בפשוטו של
32 מקרא: כיצד ייתכן שיצחק שלח את יעקב בעצמו "פדנה
33 ארם... וקח לך משם אשה", ולא נהג כאביו אברהם, אשר
34 שלח שליח וציוה אותו⁴³ "ולקחת אשה לבני משם"⁴⁴?
35 שהרי יצחק שלח את יעקב רק למטרת מציאת
36 השידוך, ולא כדי להמלט מעשו, שהרי לגבי מטרה זו לא
37 גילתה רבקה ליצחק, בפשוטו של מקרא⁴⁵.

38 אין להבחין ולומר, שהשידוך של יצחק צריך היה
39 להתבצע באמצעות שליח, כי יצחק היה עולה תמימה⁴⁶
40 לאחר העקידה ולא יכול היה לצאת מארץ ישראל, לעומת
41 יעקב אשר היה יכול לצאת בעצמו – כי, בפשוטו של מקרא
42 לא זו היתה הסיבה לכך שאברהם לא הרשה ליצחק ללכת
43 בעצמו לארם נהרים⁴⁷. ורק מאוחר יותר נתגלה ליצחק
44 שהוא "עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך"⁴⁸.

45 שאלה זו⁴⁹, מדוע בכל זאת שלח יצחק את יעקב
46 "פדנה ארם" מתורצת בכך שיצחק הוסיף ואמר "ויתן לך
47 את ברכת אברהם – ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך":
48 ברכת הקדוש-ברוך-הוא לאברהם "ואעשך לגוי גדול"

1 לאברהם במיוחד משום "לך לך מארצך", שזהו דבר
2 הממעט פריה ורביה³⁵, כפי שרש"י מפרש שם.
3 ובדומה לכך גם הברכה "והתברכו בזרעך", שה"דרך"
4 לא תגרום להמעטת שמם של בניו. ולעומת זאת, הברכות
5 האמורות לגביו, לגבי יעקב עצמו, כולל הברכה ששמו שלו
6 לא יתמעט³⁶, נכללות בברכה שנתן לו יצחק לפני כן³⁷.

ז.

"ברכת אברהם" תתקיים בפועל אצל יעקב

7 אך מתעוררת השאלה: מהי כוונת יצחק בכרכו את
8 יעקב בברכות המיוחדות האלו של "ברכת אברהם", והרי
9 ברכות אלו לא קויימו, לכאורה, אצל אברהם עצמו?
10 מובן, שכוונת הברכות היא גם לגבי העתיד והדורות
11 הבאים, אך כיון שברכה זו ניתנה לאברהם משום שה"דרך"
12 שלו "ממעטת פריה ורביה", קשורה הברכה לפריה ורביה
13 של אברהם עצמו, ואת זאת אין רואים, לכאורה,

14 שהרי לאברהם נולד בן אחד בלבד משרה – יצחק,
15 אשר דוקא "ביצחק יקרא לך זרע"³⁸, ולא כן ישמעאל ובני
16 קטורה³⁹. ואם כך, כיצד ייתכן לומר שבלידת בן אחד,
17 יצחק, התבטאה הברכה של פריה ורביה שניתנה כדי
18 למנוע את המיעוט של פריה ורביה עקב ההליכה בדרך?
19 וכן לגבי הברכה "והתברכו בזרעך" אין אנו רואים,
20 לכאורה, שהיא קויימה אצל בני אברהם עצמו. ואדרבה,
21 בנוסף לכך שדוקא ביצחק יקרא לך זרע, כדלעיל, הרי אף
22 לפני שנולד יצחק נאמר על ישמעאל⁴⁰ "והוא יהיה פרא
23 אדם ידו בכל ויד כל בו" – "הכל שונאין אותו ומתגרין
24 בו".

(42) ורבותינו דרשו עם כל שבט נולדה תאומה ועם בנימין תאומה יחירה (רש"י וישלח לה, יז. וראה רש"י וישב לה, לה).

(43) ח"ש כד, ז.

(44) ראה גם אלשיך כאן: "וש"ת כו' למה אגרע ממך כו' ואותי תצוה ללכת לחו"ל כו'.

(45) וכ"כ בביאורי מהרא"י, חידושי ופי' מהרי"ק. אה"ח עה"פ.

(46) פרש"י פרשתנו כו, ב.

(47) בפ' ח"ש. שעפ"י מובנת האריכות בהכתוב ופרש"י שם (כד, ז) – ראה לקר"ש [המתורגם] חט"ו ע' 170. וראה שם ע' 215.

(48) ראה לקר"ש שם ע' 218 הערה 29, וש"נ.

(49) בפשוטו של מקרא מצינו שינוי בין השידוך ביצחק והשידוך ביעקב, דאצל יצחק אמר אברהם (שם כד, ד) כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך, משא"כ ביעקב שיצחק פירט "בייתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך" (וראה רש"י ויצא כט, יז: שהיו הנז' אומרים שני בנים לרבקה כו'). אבל לכאורה אין לתרץ עפ"י הטעם לשליחות יעקב, כי אדרבה, לפי זה דבריו העניין יותר קל יותר לסמוך על שליח להביא לא"י מבנות לבן.

(35) באלשיך מפרש דהג' דברים דהדרך הממעטת נשללו בהכרעה דפסוק ג: יברך אותך בממון (ועד"ז הוא באברבנאל), יפרך וירבך – בנים, לקהל עמים – שם (ועד"ז הוא בספורנו עה"פ).

אבל בפשוטו של מקרא: א) נוגע לא רק תוכן ברכות אלו כ"א שהם ברכת אברהם. כהמשך לשון רש"י (ולכן נוגע פסוק ד), וכדלקמן בפנים. ב) ב' העניינים דממון ושם לעצמו אינם שייכים כאן, כדלקמן בפנים.

(36) ועד"ז בממון.

(37) כז, כט – יעבדוך עמים וישתחו לך לאומים הוה גביר לאחריך גוי. ואי"צ לאומרו עוה"פ לפני הליכתו בדרך, משא"כ באברהם שהיתה הברכה הראשונה.

(38) וירא כא, יב.

(39) ראה תיב"ע שם. ומבין ר"פ תולדות. טור הארוך ופענת רוא ח"ש כה, ה. ולהעיר מפירוש (המיוחס ל)רש"י דה"א בתחלתו.

(40) לך טז, יב ובפרש"י.

(41) וראה גם פרש"י ויצא כח, טו: מה שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתי כו'. וראה לקמן בפנים סעיף ט.

24 שייכת דוקא ליעקב ולזרעו אחריו⁵⁷.
 25 משום היותם "אותו הגוי ואותו הזרע" ניתנה הארץ
 26 להם בלבד.

יא.

"ואעשך לגוי גדול" - עם ישראל

27 יש ענין נוסף בברכתו של יצחק "יהיו אותן ברכות
 28 אמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע
 29 המבורך", הקשור במיוחד לברכה "ואעשך לגוי גדול
 30 והתברכו בזרעך":

31 לשון הברכה "ושמתי את זרעך כעפר הארץ..." או
 32 "ככוכבי השמים" "וכחול אשר על שפת הים", וכן
 33 תחילת הברכה שאמר יצחק ליעקב כאן "ויפרך וירבך"
 34 מבטאת את הכמות העצומה של הילדים אשר יצאו ממנו,
 35 אך אין ניכרים בברכה זו ההתייחסות והקשר דוקא אליו,
 36 שהם נקראים על שמו.

37 לעומת זאת הברכה "ואעשך לגוי גדול" מדישה
 38 שכל ילדיו ויוצאי חלציו יהיו שייכים אליו, שהוא "גוי
 39 גדול"⁵⁸. וכן לגבי הברכה "והתברכו בזרעך כל גויי
 40 הארץ", שהיא תתבצע באופן שיתברכו בניו כ"זרעך"
 41 - ילדיך שלך, ילדיו של אברהם.

42 וזו היתה ברכת יצחק "ויתן לך את ברכת אברהם -
 43 ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך, יהיו אותן ברכות
 44 האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע
 45 המבורך", שהענין של "ואעשך לגוי גדול" יתבטא דוקא
 46 אצל יעקב, וכפי שאנו רואים, שכל ישראל נקראים שבטי
 47 ישראל - בני ישראל - על שם יעקב. ובדומה לכך לגבי
 48 "והתברכו בזרעך" - דוקא כבניו של יעקב.

(משיחת ש"פ תולדות תשל"א)

1 היתה קשורה ל"לך לך"⁵⁰, עקב וכשכר על הליכה בדרך
 2 וכו'⁵¹. ולכן שלח יצחק את יעקב "קום לך פדנה ארם
 3 ביתה בתואל... וקח לך משם אשה", בזכות ההליכה הוא
 4 יזכה בברכה "ואעשך לגוי גדול"⁵² והתברכו בזרעך".

ט.

"אותו הגוי ואותו הזרע"

5 אך מתעוררת השאלה: אנו מוצאים שגם ישמעאל
 6 התברך מאת הקדוש-ברוך-הוא באותה ברכה⁵³: "ברכתי
 7 אותו והפריתי אותו והרביתי אותו במאד מאד שנים עשר
 8 נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול". ואם כך, מהו היתרון
 9 המיוחד בברכה ליעקב? יותר מכך קשה מדוע בנבואת ה'
 10 מושווה עשו כ"גוי" ליעקב - "שני גוים" "שני לאומים"⁵⁴?
 11 לפיכך מוסיף רש"י ואומר "ממך יצא אותו הגוי ואותו
 12 הזרע המבורך". לעומת⁵⁵ הברכה שנאמרה בקשר
 13 לישמעאל, וכן זו שנאמרה לגבי עשו, שהן אינן קשורות
 14 לברכה אשר ברך הקדוש-ברוך-הוא את אברהם.

י.

"לרשתך" - דוקא ליעקב

15 לפי זה מובן המשך הפסוק וסיומו: כיון שיעקב יוצא
 16 מארץ ישראל ובונה את ביתו בחוץ לארץ, ואדרבה, אצלו
 17 קשורה הברכה של "גוי גדול" דוקא עם הליכתו בדרך,
 18 לחוץ לארץ, ולעומת זאת עשו נשאר בארץ ישראל,
 19 עלולים לחשוב שעשו נשאר כבעלים של ארץ ישראל⁵⁶ -
 20 לכן מוסיף יצחק ואומר "לרשתך את ארץ מגוריך אשר
 21 נתן אלקים לאברהם". ואדרבה, משום ש"אותן ברכות
 22 האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע
 23 המבורך" מובן ופשוט שהארץ "אשר נתן אלקים לאברהם"

54 פרשתנו כה, כג. וראה פרש"י וישלח לו, ז.
 55 ראה גם אגדת בראשית פע"ב: כיון שעמד ישמעאל והוליד שנים
 עשר נשיאים כו' ה' אברהם סבור כו'. כיון שעמד יעקב כו' ויתן לך את
 ברכת אברהם ברכה שכרך את אברהם כו' כך הוא מקיימה כו'. ע"ש.
 56 ראה גם אלשיך: עוד ה' אפשר (אלא שהוא מפרש שהו כללות
 המכוון בפסוק זה).
 57 ועפ"ז מובן בפשטות מה שאמר "אשר נתן אלקים לאברהם" -
 דלכאורה מיותר, כקושיית האלשיך שם.
 58 משא"כ בנוגע לישמעאל שנאמר (לך יז, כ) ונתתיו לגוי גדול (ולא
 - "ואעשה אותו"). אבל בירא כא, יז: לגוי גדול אשימנו. אבל בכ"א א"ז
 ברכת אברהם, כנ"ל בפנים.

50 להעיר מהמ"ד (ר"ה טז, ב) אף שינוי מקום דכתיב ויאמר ה' אל
 אברהם לך לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול. אבל ראה פרש"י לך טז, ג.
 וראה הערה הבאה.
 51 לכאורה מפשטות פרש"י בר"פ לך משמע שהברכה ואעשך לגוי
 גדול היא ע"י ביאתו לא"י, לא ע"י - לך לך, אבל א' רש"י לא מעתיק שם
 התיבות "אל הארץ" (ב) מדייק "ושם" בניגוד ל"וכאן (אי אתה זוכה)" -
 ההליכה וכן ולא זכות "הארץ".
 52 ולהעיר מאמירת הקב"ה ליעקב כשירד למצרים (ויגש מו, ג) כי לגוי
 גדול אשימך שם.
 53 לך יז, כ. ושם טז, יו"ד: הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב.
 ובפ' יורא כא, יג: וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא. ושם, יח:
 לגוי גדול אשימנו.

ילקוט לוי יצחק על התורה

וכן ח' בגדי כהונה, ד' בגדי לבן לנגד ד' אותיות שם הוי',
וד' בגדי זהב לנגד ד' אותיות שם אדני".
לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש ע' שפה

**שמות כח, ט-י - ולקחת את שתי אבני שהם
ופתחת עליהם שמות בני ישראל. ששה משמתם
על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על
האבן השנית כתולדתם**

מ

**ביאור ענין אבני השָׁהֵם - ו' שבטים מצד הימין ו' מצד
שמאל - שהיו על ב' כתפין דאהרן**

השתי אבני⁶ ש הם שהיו על כתפות⁷ אהרן, הם לנגד

שם הוי', עיי"ש.

ועיין לקוטי תורה פקודי ד, א. ספר המאמרים - בשעה שהקדימו
ה'תער"ב ח"ב ע' תתקלב [בהוצאה החדשה - ח"ד עמוד א'רסד].
ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ס' סימן - חודש כסלו (ד'). ועוד.
(* ראה לקמן ס' קיז שולי הגליון להערה 33. ילקוט לוי יצחק עה"ת
חלק ד ס' לב הערה 8.

(**) ראה לקמן ס' נג.

6) בסיומן זה יבוארו "המשה" שאלות ודיוקים, והם:

א) למה היו דוקא "שתי" אבני ש הם?

ב) מה הענין שהיו "על כתפות אהרן", הרמז "כתף"?

ג) בכל אחד מהאבנים היו "ששה" שבטים, מהו הרמז בזה?

ד) השתי אבני ש הם היו כך, שאחת מצד "ימין", ואחת מצד "שמאל",
והביאור בזה?

ה) שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש זהו תוכנו (תניא - שער היחוד
והאמונה פ"א), מה הרמז בשם "שהם"?

7) **כתפות - התרין עטרין דדעת:** התרין עטרין (כתרים) דדעת, הם
בחי' חסד וגבורה. דבחי' "דעת" שהאדם מקשר עצמו באיזה שכל,
מזה נולד המדות, שהשכל נוטה לימין - לחסד, או לשמאל - לגבורה,
וכמו השכל שבתורה בחי' הדעת מוליד מדות, האהבה - חסד הוא
השרש לכל מצות עשה, והיראה - גבורה הוא שורש לכל מצות לא
תעשה כמבואר בתניא סוף פ"ג ופ"ד.

ובלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים סוף עמוד קסד (מובא
לקמן סימן קיא), מבאר הטעם שנק' "עטרין", וז"ל: "חסד וגבורה
שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה
שחסד וגבורה דדעת נקראים עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה,

לט

**ביאור הטעם והרמז דהיו "שמונה" בגדים, "ד" בגדי זהב
ו"ד" בגדי לבן**

המספר דשמונה¹ יש לו מעלה מיוחדת ביותר, שרומז
על יחוד הב' שמות² הוי' אדני³ שיש בהם ח' אותיות והוא
הוא יחוד ז"א ונוקבא, והוי'⁴ בהיכל⁵ קדשו.

1) מבאר כאן, א) הטעם דהיו "שמונה" בגדי כהן גדול, ב) וכן שנחלקים
הבגדים ל"ארבעה" בגדי לבן ו"ארבעה" בגדי זהב.

וראה בלקוטי לוי יצחק שבהמשך להפנים כאן (עמוד שפו), עוד כמה
וכמה רמזים במספר "ח".

2) ראה לקוטי תורה פ' תזריע כא, ד. אור התורה ברכה עמוד ב'קסה.
וראה הערה 3.

3) ראה תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק א עמוד קמח
זו"ל: דאיתא בכתבי הארזי"ל* שאמן הו"ע יחוד הוי' ואד' [דזהו אמן

שבגימטריא הוי' אד']. והענין הוא** דהוי' הוא שם העצם (עצמות
אוא"ס שלמעלה מעולמות), ושם אד' הוא כמרז"ל (ב"ר פי"ז, ד) לך
נאה לקרות אדני שאתה אדון לכל בריותיך. דנוסף לזה ששם אד'
הוא בספירת המלכות (שעהי"ה א פ"ז פא, ב), דמלכות היא שרש
הנבראים, הנה מלשון רז"ל שאתה אדון לכל בריותיך (בריותיך דוקא)
משמע שהשם אד' הוא על נבראים אלו שהם בריות בעלמא (ראה
תניא פל"ב). ועל ידי היחוד דהוי' ואד', שבאד' מאיר הוי', נעשה כן
גם בהנבראים שנתהוו משם אד' [כולל גם נבראים אלה שהם בריות
בעלמא], שמאיר בהם גילוי עצמות אוא"ס שלמעלה מעולמות, ועד
שנעשים דירה לו ית', לו לעצמותו. עיי"ש.

(* פע"ח שער יא (שער כוונת אמן) רפ"א. שער הכוונות ענין כוונת
חזרת העמידה דרוש ה'. הנסמן באוה"ת בהר (ויקרא כרך ד) עמוד
א'קנו.

(**) ראה תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט ח"ג ע' רפא ואילך.

4) חבוקוק ב, כ.

5) **אדני. פירושו:** "אדני" בגי' 65 וכן "היכל". ראה אור התורה דרושים
לשבת שובה (דברים כרך ג) עמוד א'תעד, וז"ל: הנה כתי' בחבוקוק
ססי' ב', וה' בהיכל קדשו הם מפניו וגומר וברי' וברבות שמות ר"פ
ב' דהיינו היכל שבבמ"ק ובוח"ב ס"פ תרומה קע"ח א' פי' היכל היינו
שם אדני" שהוא היכל לה' כמ"ש זה שמי וזה זכרי שנכתב בשם הוי'
ונק' בשם אדני" וכן פי' בת"י סוף ההקדמה ובתיקון ג' בתחילתו ושני
הפירושים עולה בקנה א' כי בממ"ק זהו ג"כ שם אדני", כמ"ש מקדש
אד' כונו ידיך, ולכן הי' ג"כ מאה אדנים* במשכן שהם כלים לקבל
מאה** ברכות הנמשכי' משם הוי' כי שם אדני" הוא היכל וכלי לגילוי

תיקון בכל אחת שמות ו' שבטים, שלנגד ו' קצוות דז"א, ומוח הדעת הוא מאיר ומתפשט בכל השישה מדות, והוא מפתחא¹² דכליל שית שכולל כל השישה מדות.

הו' שבטים שבאבן ש הם שבכתף הימני הם בחי' ו' קצוות דז"א מצד החסדים שבדעת, והו' שבטים שבאבן ש הם שבכתף השמאלי הם בחי' ו' ק דז"א מצד הגבורות שבדעת.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד תיג

התרין עטרין דדעת, כ"ה שה"ם ג' א"ל שד"י¹⁰ דדעת¹¹, ה'י

שעטרה הוא בחי' מוקף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן". עכ"ל.

8 (ראה תורת מנחם ספר המאמרים ה'תשכ"ו עמוד קלד, ש"שהם" אותיות "משה". ראה הערות 5, 6.

9) שה"ם בגי' 345, וכן א"ל (31) + שד"י (314) = 345.

והוא ג"כ הגי' של חכמה ובינה שבדעת. ראה אור התורה תשא עמוד ב'נ וז"ל: משה ונחנו מה בחי' ביטול בתכלית ואעפ"כ ה'י בגוף, ואף שהי' מבחי' אבא ה'י רק מבחי' אחוריים קפ"ד קס"א גי' משה, וכן נובלות חכמה שלמעלה תורה פי' הנמשך מבחי' מוחין דאבא למדותיו שיהי' תורה כשר או פסול כו', וכמ"כ משה ה'י לו אהו"ר ומדות רק שהי' נמשכן מבחי' מוחין פי' שהי' אהו"ר שלו בבחי' ביטול בתכלית בבחי' אבא מבחי' אחוריים כי פנימו' אבא הוא פנימו' עתיק, ופי' אהו"ר שבבחי' ביטול שלא מבחי' התלהבות שמבחי' אימא וכמו ההפרש שבין שבת לזיו"ט שזיו"ט הוא בחי' שמחה כו' ושבת בחי' עונג נאדר בקדש כו' מלה בגרמי' וכן ה'י אהו"ר של משה עיי"ש.

ועיין גם לעיל סי' כד. לו. ובהערות שם.

10) "שדי" מלשון הפסוק (ויחי מט, כה) "ברכות שדים ורחם". ראה בראשית רבה פרשה צח, כ וז"ל: ברכת שדים ורחם יתברכך דדיא דהכין אוניקו עיי"ש, (ופי' במתנות כהונה: יהיו מבורכים הדדים שכן הניקו בן חכם – שיתברך רחל שהניק יוסף) עיי"ש. וכן תרגם תרגום ירושלמי.

והו' אל שדי" מלשון שדים ורחם, בחי' בינה ודעת המניקות את המדות – חסד וגבורה.

וראה תורה אור וארא נו, ריש ע"א. אור התורה וארא ע' רטו. ספר המאמרים ה'תער"ב ח"א עמוד רנא [ובהוצאה החדשה – ח"ב ע' שמ ואילך]. תורת מנחם התוועדויות חלק לד (תשכ"ב ח"ג) ע' 120. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סימן יח. כד. חלק ה סימן צט. מכתבי החתונה מכתב א.

11) ראה גם לעיל סימן לה. לקמן סימן סג. סז.

12) ראה דרך מצותיך מו, א וז"ל: הדעת הוא הנקרא בזהר מפתחא דכליל שית דהיינו שהוא פנימו' המדות כמו שאנו רואים שהמדות בטילים ונמשכים אחר הדעת, כי כשהאדם יודע ומרגיש את עצמו הרי אנו רואים בחוש שלפי שהוא מרגיש את עצמו וחיותו מאד אזי מדותיו מתפעלים בהתפעלות רב לאהוב הטוב ולשנוא הרע יותר מכפי שיתפעל בעת שאינו מרגיש עצמו כל כך, כגון כשטרוד באיזה ענין גדול שאז אינו מרגיש עצמו כל כך, שאז לא יתפעל כל כך במדותיו באהבה ושנאה, נמצא שהמדות נגררים אחר הדעת שהוא ההרגשה כנ"ל, ולכן נק' מפתח לשישה המדות החג"ת נה"י כמו המפתח שפותח התפעלות המדה ומעוררה או סוגרה ע"י שמוסיח דעתו וכו'.

ראה גם לקוטי תורה פרשת ואתחנן ו, ד. תורת חיים משפטים רצא, ד. אור התורה ואתחנן עמוד קעב. ספר המאמרים ה'תרכ"ו (מהדורת תשע"א) עמוד שפד ובנסמן שם. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סימן נט.

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שלישי עמ' ב

12 בברייתא זו יש להפוך את שמות התנאים.
 13 ועדיין קשה: וְהָא לְעִיל (ע"א) בביאור משנתנו רְבִי יוֹחָנָן רַבִּי הִיאָהּ
 14 בְּעֵדִים קָאָמְר, ואילו לפי דבריו עבשיו נחלקו במודה בשטר
 15 שכתבו, והראיה האמורה במשנה היא ראייה בקיום השטר.
 16 מתרצת הגמרא: אִישׁוֹף דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ לְעִיל, שריש
 17 לְקִישׁ הוּא שֶׁאִמְרָא רַאִיָּה בְּעֵדִים, אבל רבי יוחנן אמר ראייה בקיום
 18 השטר.
 19 ומאחר שהחלפנו את השמות, לְיָאָא לְיָאָוֶן נְמִי תִּיּוֹבְקָא – לכאורה
 20 ראוי שנחליף גם בהמשך הסוגיא, שלא רבי יוחנן הקשה לריש
 21 לְקִישׁ מִמַּעֲשֵׂה שֶׁל בְּנֵי בְּרַק, אלא להיפך. משיבה הגמרא: לֹא – אִין
 22 צוֹרֵךְ לְהַחֲלִיף, אלא יש לשנות תוכן הקושיא.

1 חולק.
 2 מקשה הגמרא על היישוב של רבי זירא: וְהָא אִישׁבָא תַּנָּן
 3 בְּמִשְׁנֵינוּ, וְהַקְּמִים אוֹמְרִים הַמּוֹצִיא מִתְּבִירָו עָלָיו הִיאָהּ, ואם
 4 נחלקו במשנה זו מטעם מודה בשטר שכתבו וראייה בקיום השטר
 5 היא, על כרחך שחכמים הם הסוברים שצריך לקיימו.
 6 מתרצת הגמרא: אִישׁוֹף – יש להפוך את שמות התנאים במשנתנו,
 7 שרבי מאיר מצריך ראייה ולא חכמים.
 8 ועדיין קשה: וְהָא תַּנָּא בְּרִייתָא, שעדים האומרים כתב ידינו הוא
 9 זה אבל אנוסים היינו אִין נְאָמְרִין לְפֻסְלוֹ דְּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וְהַקְּמִים
 10 אוֹמְרִים נְאָמְרִין, ומחלוקתם במודה בשטר שכתבו, כמו שנתבאר
 11 לעיל, ודעת חכמים שצריך לקיימו. מתרצת הגמרא: אִישׁוֹף – גם

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

ואם כן, הייתכן ש(תבת) גאלה כוללת בתוכה את תבת "גולה" (גלות), ויתרה מזו: גאלה מרפכת (ונעשית) דוקא מ(תבת) גולה, עד שרוב האותיות של "גאלה" הן בעצם "גולה", וההוספה היא רק אות אל"ף יחידה; וגם ראש התבה (של גאלה) נשאָר הגימ"ל של "גולה"!? ויש לומר הבאור בזה:

גאלה אין פרושה, שעל ידי היציאה מהגלות מזניחים את החיים, הפעלות והעולם שהיו (קדם) בגלות. אדרבה, גאלה פרושה, שהמציאות שהיתה לפני זה משעבדת בגלות נעשית (לא בטלה חס ושלום, אלא) משחררת.

(התוועדות תנש"א ח"ג ע' 9-177. מתוך "לקראת שבת")

המפתח לתבה בדינו

עניני הגאלה ישנם כבר עתה, אלא, שנמצאים בהעלם, כמשל האבנים טובות ומרגליות שמנחים בתבה שלעת עתה היא סגורה, אבל, מפתח התבה נמצא בידו של כל אחד ואחת, וביכולתו לפתחה בכל עת שירצה.

ובמילא... יש לרצות ולפעל שמיים אלו יהיו ימים אחרונים דגלות, שעות אחרונות, עד לרגעים אחרונים דגלות - על ידי זה שמוסיף "מצוה אחת", מצוה אחת, דבור אחד ואפילו מחשבה אחת, שעל ידי זה "הכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(משיחת ליל י"ב סיון ה'תשמ"ו. מתוך "לקראת שבת")

העולם דורש גאלה

סימו כבר את כל ההכנות לגאלה, ועתה יש רק "להמשיך" את הגאלה בפעל לגשמיות וחקמיות העולם (חקמיות הנהפכת לגשמיות), בגלוי לעיני בשר...

היום צריה רק לפקח את העינים ואזי יראו איך שכל העולם תובע שפל יהודי כבר יצמד במעמד ומצב של גאלה האמתית והשלמה.

ויש לומר, שזה גופא הטעם מדוע רואים כיום שבני ישראל יכולים לעמוד בעניני היהדות בכל התקף

עמק הגלות מול רים הגאלה

ה"גלות" כמשג נמדדת לפי ערך וביחס לאדם הנמצא בגלות. אינה דומה גלות של עבד לגלות של איש פשוט, איש חשוב, ועל אחת כמה וכמה בנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שכאשר חסר אצלו "כי-הוא-זה" מהמעמד ומצב של "סמוך על שלחן אביו", הרי זה כבר ענין של גלות הכי גדולה, הכי חזקה והכי מטה-מטה ביותר.

וזהו גם הטעם שבנוגע לענין הגאלה מדגישים "גאלה האמתית והשלמה", ובזה גופא לא רק אמת סתם אלא אמת לאמתו, ולא רק שלמות סתם אלא שלמות שבשלמות.

(כ"ה אלול תנש"א, התוועדות תנש"א ח"ד, ע' 319. מתוך "לקראת שבת")

בלי להכות

אחד החלוקים בין קריעת ים סוף ביציאת מצרים לבקיעת הנהר שתהיה לעתיד לבא:

קריעת ים סוף היתה על ידי מטה ("קח את מטהך") ואלו בקיעת הנהר לעתיד לבא תהיה על ידי ה' בעצמה ("והניף ידו"). וההסברה בזה:

בקריעת ים סוף בני ישראל היו רק בתחלת העבודה, שאז העבודה היא באפן של 'אתפאף' [=לכוף את הרע, שעדין בתקפו], וכמאמר חז"ל - כשם שדרכו של כלב ללקות במקל [כך ה'יה המצב בזמן יציאת מצרים].

אולם לעתיד לבא, שאז יאחזו בני ישראל בסיום וגמר העבודה לא יהיה צורך במטה ועבור בקיעת הנהר יהיה די ב"והניף ידו".

(ע"פ מאמר ד"ה והניף ידו תשי"א. מתוך "לקראת שבת")

"גאלה" נבנית מ"גולה"!?

במלה "גאלה" רואים אנו דבר פלא: המלה "גאלה" נבנית מאותן אותיות של המלה "גולה" (גלות) אלא בתוספת אל"ף...

ולכאורה אינו מובין גאלה היא ההפך הגמור מגלות.

חיל" - על ידי זה נזכה בקרוב ממש לאמירת שירה העשירית דלעתיד לבוא ובאפן של שיר חדש בגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(לקוטי שיחות חכ"ג ע' 233. מתוך "לקראת שבת")

מְשִׁיחַ צְרִיף לְבֹא מִיָּד

כָּבֵד "כְּלוּ כָל הַקְּצִיין" עוֹד בְּזִמְנֵי הַגְּמָרָא, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לְאַחֲרֵי אַרְיֵכוֹת וְקִשֵׁי הַגְּלוּת בְּמִשְׁחָה יוֹתֵר מְאֹלָף וְתִשְׁעֵי מְאוֹת שָׁנָה וְעַד יוֹן לֹא בָּא..

ובנוגע לתשובה ("אין הדבר תלוי אלא בתשובה"), כָּבֵד עֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, שְׁהֵרִי אֵין לָהּ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לֹא הִרְהֵר בְּתְּשׁוּבָה (לא רק פעם אחת, אלא) כַּמָּה פְּעָמִים בְּמִשְׁחָה יְמֵי חַיָּו, שְׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה "בְּשַׁעֲתָא חֲדָא וּבְרַגְעָא חֲדָא" מְרַשַׁע גְּמֹר לְצַדִּיק גְּמֹר, כַּפְסֵק דִּין הַגְּמָרָא שְׁ"הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מְנַת שְׁאֲנֵי צַדִּיק (גְּמֹר), אִפְלוּ רַשַׁע גְּמֹר - מְקַדֵּשׁ, שְׁמָא הִרְהֵר תְּשׁוּבָה", - הֵרִי בְּנֻדָּא וּבְנֻדָּא שְׁמִשְׁחָה צְדִיקָא לְבֹא תְּכַר וּמְיָד מְמַשׁ!

(תורת מנחם - התוודעויות תנש"א ח"ב ע' 191)

וזקיפות הקומה גם על אמות העולם - ואין הדבר תלוי אלא ברצונם - שכן היות שעומדים תכף לפני הגאולה, שאז תגלה בפעל איה "ועבדי דוד נשיא להם לעולם", "וידעו הגוים כי אני ה'" - משום כך משתקף הדבר בפעל במצב דורנו, פהכנה המובילה מיד לגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 25. מתוך "לקראת שבת")

לְשִׁיר וְלְהִלָּל

מוֹבָא בְּגְמָרָא (סְנֵהֲרִין צד, א) שְׁ"בִקֵּשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת חֲזִקָה מְשִׁיחַ" אֵלָא שְׁכִינֵן שְׁ"עֲשִׂית לּוּ כָל הַנְּסִים הַלְלוּ וְלֹא אָמַר שִׁירָה לְפָנָיִךְ", לְכֵן לֹא הָיָה הוּא זֶה שְׁגָאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל.

וְהִנֵּה מְרֻבָּה מְדָה טוֹבָה כו' (סוּטָה יא, א), וּמְזָה מוֹבָן שְׁהַעֲנִין שֶׁל אֲמִירַת הַלֵּל וְשִׁירָה עַל נְסִים - מְקַרְבִּים וּמְבִיאִים אֶת הַגְּאֻלָּה.

וְיֵהִי רְצוֹן שְׁעַל יְדֵי הַשְּׂבִיחַ וְהַלֵּל לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַנְּסִים שְׁעוֹשֶׂה עִם יִשְׂרָאֵל, כְּאֲשֶׁר נִכָּר בְּגִלּוֹי שְׁ"יָד הַ עֲשֻׂתָּה זֹאת", "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הַנִּתֵּן לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"ט"ז מ"ח והקודמו, מובן שאין דעתי נוחה כלל מהנראה מבין שיטות מכתבו, שמפני העדר שימת לב הדרושה בעניני פרנסתו, יש איזה פגם בהסחורה שלו, ומלבד הענין דבל תשחית, שגם זהו אזהרתו של הקב"ה כמו שאר המצוות, הנה נוסף באלו המפרישים מהריוח שלהם סכומים נכונים לצדקה שהני"ל נוגע גם בענין הצדקה, ואמת נכון דיוק תורת החסידות, יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, ולא יגיעת הראש, שכל ההתבוננות העמוקה צריך להיות בענינים רוחניים ולא בהני"ל, אבל פשוט שעשי בעניני פרנסה שעליי נאמר וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה, אי אפשר שתעשה בעינים סגורות ובכף יד בלבד, כי צריך עכ"פ שכל המעשי, ז.א. העשי באופן שתאים למטרת העשי. ותקותי שעכ"פ להבא ילך בדרך התורה גם בזה, ז.א. שבעניני פרנסה יעשה בזה באופן שגם ע"פ הטבע יצליח, ואז נתן השי"ת ברכתו גם למעלה מהטבע, ויהי רצון שיבשר טוב בהני"ל...

בברכה לבשו"ט בכהני"ל.

חומש יומי

פרשת תולדות

~ יום ראשון כ"ג מרחשון ~

כה (ט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם יט וְאֵלֶּיךָ תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקדוש-ברוך-הוא? צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל: "אברהם הוליד את יצחק", וזהו שכתב כאן: "יצחק בן אברהם" (תנ"ך), שהרי עדות יש ש"אברהם הוליד את יצחק".

כ"ט וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק • יַעֲקֹב וַעֲשׂוּ הָאֲמֹרִים בְּפָרְשָׁה. אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק • (לאתר שקרא הקדוש-ברוך-הוא שמו אברהם, אחר-כך הוליד את יצחק, דבר אחר) על-ידי שכתב הכתוב: "יצחק בן אברהם", הנזקק לומר: "אברהם הוליד את יצחק", לפי שהיו לצני הדור אמרים: 'מאבימלך נתעברה שרה, שהרי

~ נקודות משיחות קודש ~

* * *

מדוע הוצרך הקדוש-ברוך-הוא ליצור באופן מיוחד את צורת קלסתר פניו של יצחק בדומה לשל אברהם, והלא טבע הדברים שבן דומה לאביו? אלא אברהם היה מרפכה למדת החסד, ואילו יצחק היה מרפכה למדת הגבורה. הרי שהאב והבן היו בעלי תכונות אופי מנוגדות. הדבר אמור היה להתבטא גם בקלסתר פניהם, שהרי בפנים משתקפות תכונות הנפש, כידוע. לכן הוצרך הקדוש-ברוך-הוא ליצור את קלסתר פניו של יצחק בדומה לשל אברהם, בניגוד לטבע.

המפרשים הקשו, שלכאורה היתה התורה צריכה לרמוז את המענה לטענת ליצני הדור לעיל, בפרשת ויגא, שבה מסופר על לידתו של יצחק. ויש לומר, שהרי ידוע כי יצחק היה מרפכה למדת הגבורה, שלכן עסק בחפירת בארות, הורדת העפר והקבנים המכסים על המעין, וגילוי ה"מים החיים" הנובעים מלמטה למעלה. יצא ממנו עשו, גבורה דקליפה. מוכן אפוא, שדוקא בפרשתנו, כשלוּמדים שיצחק הוליד את עשו (גבורה דקליפה), ועיקר עבודתו (מאורעותיו) היה בחפירת בארות (קו הגבורה) – אז מתעורר תוקף הטענה, שאין לו קשר עם אברהם (שמדתו מדת החסד), ויש צורך לשלול טענה זו.

(לקוטי שיחות, כרך כ, עמ' 101)

כ וְהָיָה יִצְחָק בֶּן אֲרַבְעִין שָׁנָיִם בְּד נָסִיב יָת רַבְקָה בַּת בְּתוּאֵל אֲרַמְאָה מִפְּדַן אֲרָם אֶתְתֵּיהּ דְלָבָן אֲרַמְאָה לֵיה לְאִנְתֵּיהּ:

(כ) וְהָיָה יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחְתוּ אֶת־רַבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפְּדַן אֲרָם אֶחָת לָבָן הָאֲרַמִּי לֹו לְאִשָּׁה:

שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקנה שמתה שרה, ל"ז שנה. ובת צ' היתה

כ"ט וְבֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה • שְׁהָרִי כְּשָׁבָא אֲבִרְהָם מֵהָר הַמּוֹרִיָּה, נִתְבַּשֵּׁר שְׁנוּלְדָה רַבְקָה, וַיִּצְחָק הָיָה בֶן ל"ז

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(ט) והנה באור שרשרת הלידות של אברהם את יצחק משאר ילדיו. (ב) וכאשר היה יצחק בן ארבעים שנה לקח את רבקה בת בתואל הארמי מפקדן ארם, אחות לבן הארמי, יחד

רָשַׁע וְאַחֹת רָשַׁע וּמְקוֹמָהּ אֲנָשִׁי רָשַׁע, וְלֹא לְמִדָּה מִמַּעֲשֵׂיהֶם. מִפְּדֵן אָרָם • עַל שֵׁם שְׁשׁוּנֵי אָרָם הָיוּ: אָרָם נְהָרִים וְאָרָם צוּכָה, קוֹרָא אוֹתוֹ 'פְּדֵן' לְשׁוֹן "צָמֵד בְּקָר", וְתַרְגוּם "פְּדֵן" – 'תּוֹרִין', וְיֵשׁ פּוֹתְרִים: "פְּדֵן אָרָם", כְּמוֹ: שְׂדֵה אָרָם, שְׂבַלְשׁוֹן יִשְׁמַעְאֵל קוֹרִין לְשְׂדֵה: "פְּדֵן".

כְּשֶׁנּוֹלַד יִצְחָק וּבֵת כַּכ"ז כְּשִׁמְתָהּ, שְׁנָאָמַר: "וַיְהִי חֲמִי שָׂרָה וְגו'", הָרִי לְיִצְחָק ל"ז שָׁנִים, וּבֹו בְּפָרֶק נּוֹלְדָה רַבְקָה. הַמְתִּין לָהּ עַד שִׁתְּהָא רְאוּיָה לְבִיָּאָה, ג' שָׁנִים, וְנִשְׁאַה. בֵּת-בְּתוֹאֵל מִפְּדֵן אָרָם אַחֹת לָבֶן • וְכִי עָרִין לֹא נִכְתַּב שֶׁהִיא בֵּת בְּתוֹאֵל, וְאַחֹת לָבֶן וּמִפְּדֵן אָרָם? אֵלָּא לְהַגִּיד שֶׁבְּחָהּ, שֶׁהָיָה בֵּת

~ נקודות משיחות קודש ~

לְלַמְּדָךְ, שֶׁתְּכַלִּית הַפּוּנָה אֵינָה מְסִירַת נֶפֶשׁ (הַעֲקָדָה), אוּ הַעֲלִיָּה לְבֵן-עֶדֶן, אֵלָּא בִּירוּר הַעוֹלָם, עֲשִׂית דִּירָה לוֹ יִתְבַּרֵךְ בַּתְּחִתּוּנִים. וּבִירוּר זֶה קָשׁוּר בַּהוֹלְדֵת לְיָדִים, כְּנֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית א, כח) "פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ".

(ספר השיחות תש"ג, כרך א, עמ' 155)

סִיפּוּר דְּבָרֵי יְמֵי חַיָּו שֶׁל יִצְחָק בְּפָרְשַׁתְנוּ מִתְחִיל בְּהִיוּתוֹ בֶּן אַרְבַּעִים, שָׁאוּ לָקַח אֶת רַבְקָה לְאִשָּׁה, וְסִפּוּר זֶה מִשְׁמַשׁ הַקְּדָמָה לְעִיָּקָר הַסִּיפּוּר – הוֹלְדֵת יַעֲקֹב וְעָשׂוּ. וְזֹאת, אַף שֶׁבְּמִשְׁפַּח אַרְבַּעִים שָׁנוֹת חַיָּו לְפָנֵי נִשְׁוֹאָיו אַרְעֻו לֹו דְּבָרִים רַבִּים, וּבְרֵאשֵׁם – נִסְיֹון הַעֲקָדָה, וּמְכוּרֶן שֶׁהָיָהוּ בְּגֵן-עֶדֶן בְּשִׁלּוּשׁ הַשָּׁנִים שֶׁבֵּין הַעֲקָדָה לְנִשְׁוֹאָיו.

כא וְצִלִּי יִצְחָק קָדָם יְיָ לְקַבֵּל אֶתְמָה אַרְי עֲקָרָה הִיא וְקַבֵּל צְלוֹתָהּ יְיָ וְעִדְיָאֵת רַבְקָה אֶתְמָה:

(כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָרַר רַבְקָה אִשְׁתּוֹ:

נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא", דוֹמוֹת לְמִרְבוֹת וְהֵנָם לְמִשְׁאַ, אֲנִקְרִישׁר"א בְּלַע"ז. לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ • זֶה עוֹמֵד בְּנוֹיֵת זוּ וּמִתְפַּלֵּל, וְזוֹ עוֹמֵדֵת בְּנוֹיֵת זוּ וּמִתְפַּלֵּלֵת (יבְמוֹת סו). וַיַּעֲתֵר לוֹ • לוֹ, וְלֹא לָהּ, שְׁאִין דוֹמָה תְּפִלַּת צַדִּיק בֶּן צַדִּיק לְתְּפִלַּת צַדִּיק בֶּן רָשָׁע. לְפִיכָף, 'לוֹ' וְלֹא לָהּ.

כ"ג • וַיַּעֲתֵר • הִרְבָּה וְהַפְּצִיר בְּתַפְלָהּ. וַיַּעֲתֵר לוֹ • נִתְפַצֵּר וְנִתְפַּסֵּס וְנִתְפַּתָּה לוֹ. וְאוֹמֵר אֲנִי: כָּל לְשׁוֹן 'עֲתֵר', לְשׁוֹן הַפְּצָרָה וְרַבּוּי הוּא, וְכֵן: (יחזקאל ח) "וַיַּעֲתֵר עֲנַן הַקְּטָרֶת", מְרַבֵּית עֲלִית הַעֲשָׂן. וְכֵן: (שם לה) "וַיַּעֲתֵרְתֶם עָלַי דְּבָרֵיכֶם", וְכֵן: (משלי כז) "וַיַּעֲתֵרֹת

כב וַיִּדְחֲקִין כְּנִיָּא בְּמַעְהָא וַאֲמַרְתָּ אִם כֵּן לְמָה דְּנָן אָנָּא וְאִזְלַת לְמַתְבַּע אִילְפִין מִן קָדָם יְיָ:

(כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקַרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם-כֵּן לְמָה זֶה אֲנִי וַתִּלְךְ לְדָרֶשׁ אֶת-יְהוָה:

עָשׂו מְפָרְס לְצֵאתָ. דְּבָר אַחֵר: מִתְרוֹצְצִים זֶה עִם זֶה, וּמְרִיבִים בְּנִחְלַת שְׁנֵי עוֹלָמוֹת. וַתֹּאמֶר אִם-כֵּן • גְּדוֹל צַעַר הָעַבוּר. לְמָה זֶה אֲנִי • מִתְאַוָּה וּמִתְפַּלֵּלֵת עַל הַהִרְיוֹן. וַתִּלְךְ לְדָרֶשׁ • לְבֵית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל שָׁם. לְדָרֶשׁ אֶת-ה' • שִׁגִּיד לָהּ מָה תֵּהָא בְּסוֹפָהּ.

כ"ג • וַיִּתְרַצְצוּ • עַל כְּרַחֲךָ הַמְקַרָּא הַזֶּה אוֹמֵר דְּרָשְׁנִי, שְׁפִתֶם מָה הִיא רְצִיצָה זוּ, וְכַתֵּב: "אִם-כֵּן, לְמָה זֶה אֲנִי"? רַבּוּתֵנוּ דְּרָשׁוּהוּ לְשׁוֹן רִיצָה, כְּשֶׁהִיָּתָה עוֹבְרַת עַל פְּתַח תוֹרָה שֶׁל שָׁם וְעָבַר, יַעֲקֹב רַץ וּמְפָרְס לְצֵאתָ. עוֹבְרַת עַל פְּתַח עֲבוּדַת אֱלִילִים,

כג וַאֲמַר יְיָ לָהּ תִרִין עִמָּמִין בְּמַעֲיָכִי וְתִרְתִּין מִלְּכָן מִמַּעֲיָכִי יִתְפָּרֵשׁן וּמְלָכוּ מִמְּלָכוּ תִתְקַף וּרְבָא יִשְׁתַּעֲבִיד לְזַעֲרָא:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּכַטְנֶךָ וּשְׁנֵי לְאֻמוֹם מִמַּעֲיָךְ יִפְרְדּוּ וְלֹאִם מְלֵאִם יֵאָמֵן וְרַב יַעֲבֹד צַעֲרִיר:

שְׁלֹא פִסְקוּ מַעַל שְׁלַחְנָם לֹא צָנוּן וְלֹא חֲזָרַת, לֹא

כ"ג • וַיֹּאמֶר ה' לָהּ • עַל-יְדֵי שְׁלִיחַ, לְשֵׁם נֶאֱמַר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא אָמַר לָהּ. שְׁנֵי גוֹיִם בְּכַטְנֶךָ •

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

וְנִהְיָתָה לוֹ לְאִשָּׁה. (כא) אַחֲרֵי זֹאת, בְּקֶשׁ יִצְחָק לְהַמְלִיץ טוֹב אֲצֵל ה' בְּעַד אִשְׁתּוֹ כִּי הָיָה (כב) וְהִנֵּה הַצְּטוּפּוֹפוּ הַיְלָדִים בְּכַטְנָה וּלְכַף אֲמָרָה: לוֹ יַדְעִיתִי כִּי כָף הוּא (כג) וְאָמַר ה' לָהּ: הִנֵּה אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל

יִאֲמָץ • לא ישוו בגדלה, כְּשֶׁזָּה קָם זֶה נֹפֵל. וְכֵן
הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל כו) "אֲמַלְאָה הַחֲרֵבָה", לא נִתְמַלְאָה
צוֹר אֶלָּא מִחֲרַבְנָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם.

בימות החמה ולא בימות הגשמים (ע"ז יא). ושני
לְאָמִים • אין 'לאם' אלא 'מלכות'. מִמְעַיֵף פִּרְדוֹ •
מִן הַמַּעֲיֵם הֵם נִפְרָדִים, זֶה לְרַשְׁעוֹ וְזֶה לְתַמוֹ. מְלֵאֵם

כד ושלימו יומהא למילד והא תימיין
במעהא :

(כד) וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ לְלֶדֶת וְהֵנָּה תוֹמֵם בְּבִטְנָהּ:

וְהֵנָּה תוֹמֵם • חסר, ובתמר "תאומים" מלא, לפי
שְׁשֻׁנֵיהֶם צַדִיקִים, אָבֵל בְּאֵן אֶחָד צַדִיק וְאֶחָד רָשָׁע.

כש"י • וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ • אָבֵל בְּתֵמֶר כְּתִיב: "וַיְהִי בַעֲת
לְדָתָהּ", שְׁלֵא מְלֵאוּ יְמֵיהָ כִּי לִז' חֲדָשִׁים לְדָתָם.

כה ונפק קדמאה סמוק פלה בגלים (נ"א)
ככלן דשער וקרו שמה עשו :

(כה) וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כֶּלּוֹ בְּאֲדַרְתִּי שַׁעַר וַיִּקְרָאוּ
שְׁמוֹ עֵשׂוֹ:

עשׂו • הפל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר
בשערו ככּן שנים הרבה.

כש"י • אֲדָמוֹנִי • סימן הוא שיהא שופף דמים (בראשית
רבה). כֶּלּוֹ בְּאֲדַרְתִּי שַׁעַר • מְלֵא שַׁעַר, כְּטֹלִית שֶׁל
צָמֵר הַמְּלֵאָה שַׁעַר, פְּלוֹקִיר"א בְּלַע"ז. וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ

כו ובתר בן נפק אחוהי וידה אחידא בעקבא
דעשו וקרא שמה יעקב ויצחק בר שתיין
שניין פד גלידת תהוון :

(כו) וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצֵא אָחִיו וַיְדוּ אֶחָת בְּעֵקֶב עֵשׂוֹ וַיִּקְרָא
שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֵּין־שְׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם:

לגמר מלכותו, עד שנה עומד ונוטלה הימנו.
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב • הקדוש-ברוך-הוא (ס"א אפר: אפם
קרייתו לכבודכם שם, אף אני אקרא לכני בכורי שם. תנא הוא דכתיב:
"ויקרא שמו יעקב") דבר אחר: אביו קרא לו יעקב, על
שם אחיות העקב. בֵּין־שְׁשִׁים שָׁנָה • עֵשׂוֹ שְׁנַיִם
מִשְׁנֵשָׂאָה עַד שֶׁנַּעֲשִׂית בַּת י"ג שָׁנָה וְרֵאוּיָהּ לְהַרְיֹן,
וְעֵשׂוֹ שְׁנַיִם הִלּוּ, צָפָה וְהִמְתִּין לָהּ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה
אָבִיו לְשָׂרָה. בֵּינָן שְׁלֵא נִתְעַבְרָה, יָדַע שֶׁהִיא עֹקְרָה
וְהַתְּפַלֵּל עֲלֶיהָ. וְשִׁפְחָה לֹא רָצָה לִישָׂא לְפִי שֶׁנִּתְקַדַּשׁ
בְּהַר הַמּוֹרִיָּה לְהִיּוֹת עוֹלָה תְּמִימָה (יבמות סד).

כש"י • וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצֵא אָחִיו וְגו' • שְׁמַעְתִּי מִדְּרַשׁ
אֲגַדָּה, הַדּוֹרְשׁוֹ לְפִי פְּשׁוּטוֹ: 'בְּדִין הִיָּה אוֹחֵז בּוֹ
לְעַכְבּוֹ, יַעֲקֹב נוֹצֵר מִטְּפָה רֵאוּשׁוֹהָ וְעֵשׂוֹ מִן הַשְּׁנַיִה,
צֵא וּלְמַד מִשְׁפּוֹפְרֵת שְׁפִיָּה קְצָרָה, תֵּן בָּהּ שְׁתֵּי
אֲבָנִים, זו תחת זו. הַנִּכְנָסֶת רֵאוּשׁוֹהָ, תִּצָּא אֲחֵרוֹנָה,
וְהַנִּכְנָסֶת אֲחֵרוֹנָה, תִּצָּא רֵאוּשׁוֹהָ. נִמְצָא, עֵשׂוֹ הַנוֹצֵר
בְּאֲחֵרוֹנָה, יֵצֵא רֵאוּשׁוֹ, וְיַעֲקֹב שֶׁנוֹצֵר רֵאוּשׁוֹהָ, יֵצֵא
אֲחֵרוֹן, וְיַעֲקֹב בָּא לְעַכְבּוֹ שֶׁהִיא רֵאוּשׁוֹן לְלֶדֶת
כְּרֵאוּשׁוֹן לְיִצְרָה, וַיִּפְטַר אֶת רַחֲמָה וַיִּטַּל אֶת הַבְּכוֹרָה
מִן הַדִּין. בְּעֵקֶב עֵשׂוֹ • סימן שאין זה מספיק

כו ורבינו עולמנא והוה עשו גבר נחשירכו
גבר נפק לחקלא ויעקב גבר שלים משמש
בית אוילפנא :

(כו) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשׂוֹ אִישׁ יָדָע צִיד
אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים:

מעשרין את המלח ואת התבן? כסבור אביו שהוא
מדקדק במצות (נחומא). אִישׁ שָׂדֶה • כְּמִשְׁמַעוֹ, אָדָם
כְּטֹל וְצוֹדָה בְּקִשְׁתּוֹ חַיִּית וְעוֹפּוֹת. תָּם • אֵינוֹ בָּקִי
בְּכָל אֶלֶה, כְּלַבּוֹ בֵּן פִּיּוֹ. מִי שְׂאִינוֹ חָרִיף לְרֵמוֹת, קְרוּי
תָּם'. יֹשֵׁב אֲהָלִים • אֶהְלוֹ שֶׁל שֵׁם וְאֶהְלוֹ שֶׁל עֵבֶר.

כש"י • וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשׂוֹ • כֹּל זְמַן שֶׁהָיוּ
קְטָנִים, לֹא הָיוּ נִפְרָים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאֵין אָדָם מְדַקְדָּק
בָּהֶם מֵה טִיבָם, בֵּינָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְנֵי י"ג שָׁנָה, זֶה פִּרְשׁ
לְבִתֵּי מִדְּרָשׁוֹת וְזֶה פִּרְשׁ לְעִבּוּדַת אֱלִילִים. יָדַע צִיד •
לְצוּר וְלְרֵמוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיּוֹ וְשׁוֹאֵלוֹ: 'אָבֵא, הֵיאָף

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

שתי אמות בבטנה, ושני מרפזי-כח
ממענין יתפרדו כל אחד לעצמו,
ויתחזק האחד מן האחר, והגדול
בגיל ישרת את הצעיר ממנו.
(כד) וכאשר נשלמו ימיה ללדת והנה
תאומים בבטנה.
(כה) ויצא הראשון אדמוני, כלו
כסות משער, וקראו את שמו עשו.
(כו) ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחת
בעקב עשו וקרא את שמו יעקב, והנה

נקודות משיחות קודש ~

אדם לשדה ושם עוסק בציד. ומכאן שנאמר "יודע ציד" תחלה, מוכן שהפונה ל'צידה' המתרחשת בבית, לפני היציאה לשדה; ולכן מפרש שעשו הנה 'צד' ומרמזה את יצחק בפיו.
(לקוטי שיחות, כרך כה, עמ' 116)

לצוד ולרמות את אבי בפיו (רש"י כה, כז)
הקשו המפרשים, מה ראה רש"י להוציא את המלים "יודע ציד" מידי פשוטן (צדת בעלי חיים). ויש לומר, דאלו היתה הפונה לציד כפשוטו, צריך הנה הפתוב להקדים "איש שדה" ל"יודע ציד", שהרי קודם יוצא

כח וירחם יצחק ית עשו ארי מצידה הנה אכיל ורבקה רחיימת ית יעקב: **ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב:**

כש"י • בפיו • כתרגומו: בפיו של יצחק. ומדרשו: בפיו של עשו, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו.

כט) ויזר יעקב נזיר ויבא עשו מן השדה והוא עיף: כט ובשיל יעקב תבשילא ואתא (ג"א ועל) עשו מן חקלא והוא משלהי:

כש"י • ויזר • לשון בשול, כתרגומו. והוא עיף. ברציחה, כמה דתימא: (ירמיה ד) "כי עיפה נפשי להורגים".

ל) ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי על כן קרא שמו אדום: ל) ויאמר עשו לי יעקב עדישים להברות את האבל. ולמה עדישים? שדומות לגלגל, שהאבלות גלגל החזור בעולם. (ועוד, מה עדישים אין להם פה, כך האבל אין לו פה, שאסור לדבר, ולפיכך המנהג להברות את האבל בתחלת מאכלו ביצים, שהם עגלים ואין להם פה, כך אבל אין לו פה, כדאמרנו במועד קטן: אבל, כל ג' ימים הראשונים אינו משיב שלום לכל אדם, וכל-שפן שאינו שואל בתחלה. מג' ועד ד', משיב ואינו שואל וכו', ברש"י ישן).

כש"י • הלעיטני • אפתח פי ושפך הרבה לתוכו, כמו ששנינו: 'אין אוכסין את הגמל, אבל מלעיטין אותו'. מן האדם האדם • עדישים אדמות, ואותו היום מת אברהם, שלא יראה את עשו בן בנו, יוצא לתרבות רעה, ואין זו שבה טובה שהבטיחו הקדוש-ברוך-הוא. לפיכך קצר הקדוש-ברוך-הוא חמש שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה

לא) ויאמר יעקב מכרה כיום את בכרתו לי: לא ויאמר יעקב זבין כיום דלהן ית בכריתך לי:

כש"י • מכרה כיום • כתרגומו "כיום דלהן", כיום, שהוא ברור, כך מכר לי מכירה ברורה. בכרתך •

לב) ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה יזה לי בכרה: לב) ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה יזה לי בכרה:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

כח) אהב יצחק את עשו בגלל תשובתו מצמא. (כח) אהב יצחק את עשו בגלל תדענותו בציד, ורבקה אהבה את יעקב. (ל) ויאמר לי יעקב: האכלני מן האדם. (כט) אחרי זאת בשל יעקב תבשיל באשר נכנס עשו מן המדבר והוא האדמוני.

כ"ג • הנה אנכי הולך למות • (מתנודדת והולכת היא הבכורה, שלא תהא כל עת העבודה בבכורות כי שקט לוי יטל אותה, ועוד) אמר עשו: 'מה טיבה של עבודה זו? אמר לו: 'כמה אזהרות וענשין ומיתות תלויין בה', כאותה ששנינו:

לג ויאמר יעקב קיים לי פיוס דלהן וקיים לה זרפין זת בכרותה ליעקב:

לד ויעקב נתן לעשו לחם ונזיר עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויכו עשו את הבכרה: ויבט עשו על רשעו, שבה עבודתו של מקום.

לד ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה:

כו (א) ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה:

כז וירא אליו יהוה ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך:

כז וירא אליו יהוה ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך:

כח וירא אליו יהוה ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך:

כח וירא אליו יהוה ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך:

כט וירא אליו יהוה ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך:

כט וירא אליו יהוה ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך:

לד ויעקב נתן לעשו לחם ונזיר עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויכו עשו את הבכרה:

לד ויעקב נתן לעשו לחם ונזיר עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויכו עשו את הבכרה:

נקודות משיחות קודש ~

שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך (רש"י כו, ב) ברש"י מדגש החסרון שבחוץ לארץ, ואלו במדרש מדגשת מעלת ארץ ישראל (שהיא דומה למקום המקדש): 'מה עולה, אם יצאת חוץ לקלעים, נפסלה, אף את, אם יצאת חוץ לארץ, נפסלת'. ויש לומר, שהמדרש סבור שעל-ידי הבטחת הארץ קנה אותה אברהם בפעל,

ובכר אז היתה שונה ומיוחדת; ולכן מדגיש את מעלתה. אבל לדעת רש"י לא היתה עדין קנויה לאברהם בפעל, והיא היתה ארץ כמו כל הארצות; ולכן מדגיש רק את החסרון שבחוץ לארץ. ומהו חסרון זה - כתב רש"י לעיל (חיי שרה כד, ז): 'בחוץ לארץ לא היו באי עולם מכירים בה', ושמרו לא היתה רגיל בארץ.

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 201)

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

בבכורה. (א) אחרי זאת היה רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בתקופת אברהם, ולכן יצא יצחק לדרך אל ארץ מצרים, ויאמר אליך!

בבכורה. (א) אחרי זאת היה רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בתקופת אברהם, ולכן יצא יצחק לדרך אל ארץ מצרים, ויאמר אליך!

לג) אמר יעקב: השבע לי! ואני נשבע לו ומכר לו את בכורתו. (לד) ויעקב נתן לו לחם ותבשיל מעדשים (מקד ערשים אדומים). תכף אכל ושתה וקם ויצא לדרך, וזלזל עשו

ג דור פארעא דא ויהי מימרי בסעדה
ואברכה ארי לך ולבנה אתן ית כל ארעמא
האלין ואקם ית קנמא די קנמית לאברהם
אבוך :

(ג) גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכה בך
ולורעך אתן את כל הארצות האל והקמתיו את
השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך :

כ"ט - האל • כמו "האלה".

ד ואסגי ית בנה סגיאיין ככוכבי שמיא ואתן
לבנה ית כל ארעמא האלין ויתברכון בדיל
בנה כל עממי ארעא :

(ד) והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לורעך
את כל הארצות האל והתברכו בזרעך כל גווי
הארץ :

ש המקלל שונאו, אומר: 'תהא כפלונית', וכן: (ישעיה
סה) 'והנחתם שמכם לשבועה לבחירי', שהנשבע
אומר: 'אהא כפלוני, אם עשיתי כך וכך' !.

כ"י - והתברכו בזרעך • אדם אומר לבנו: 'יהא זרעך
פזרעו של יצחק', וכן בכל המקרא, וזה אב לכלן:
"בך יברך ישראל לאמר ישמך וגו'", וצ"ל לענין
הקללה מצינו בן: "והיתה האשה לאלה",
(במדבר ה)

ה הלף די קביל אברהם מימרי ונטר
מטרת מימרי פקודי קנמי ואורייתי :

(ה) עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו
מצותי חקותי ותורתו :

ואמות העולם משיבין עליהם, כגון: אכילת חזיר
ולבישת שעטנז, שאין טעם בדבר אלא גזרת הלף
וחקותיו על עבדיו. ותורתו להביא תורה שבכל-
פה, הלכה למשה מסיני (כ"ח).

כ"י - שמע אברהם בקלי • כשנסיתי אותו. וישמר
משמרתו • גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה,
כגון: שניות לעריות ושבבות לשבת (בימות כא). מצותי
דברים שאלו לא נכתבו, ראויין הן להצטוות, כגון:
גזל ושפיכות דמים. חקותי • דברים שצ"ל הרע

~ יום שני כ"ד מרחשון ~

ויתב יצחק בגרר :

(1) וישב יצחק בגרר :

ז ושאלו אנשי אתרא (על עיסק) לאתתה
ואמר אחתי היא ארי דחיל למימר אתתי
דלמא יקטלני אנשי אתרא על רבקה ארי
שפירת חיזו היא :

(1) וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי הוא
כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום
על רבקה פייטובת מראה הוא :

כ"י - לאשתו • על אשתו, כמו: (לעיל ב) "אמרי לי אחי הוא".

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

על עצמו את פקודותי ושמר את אשר
הטלתי עליו ממצוותי וחקותי
והלכותי.
(1) מיד עבר יצחק לגור בגרר.
(2) וכאשר שאלוהו תושבי המקום

לאברהם אביך.
(ד) וארבה את שושלתך ככוכבי
השמים, ואתן להם את כל הארצות
האלה, ויתברכו בם כל אמות הארץ.
(ה) וזאת בשכר אברהם אשר קבל

(ג) אמנם בזמן הקרוב תתגורר בארץ
הזאת (בגרר), ואני אהיה אתך ואשרה
את ברכתך בך לך ולשושלת
שלך אתן את כל הארצות האלה,
ואקם את השבועה אשר נשבעתי

(ח) וַיְהִי כִּי אָרְכוּ לֹו שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אַבְיִמֶלֶךְ מִלְּךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲנֵה יִצְחָק מִצְחָק אֵת רַבְקָה אִשְׁתּוֹ:

כ"ט - פ"י ארכו • אמר: 'מעשה אין לי לדאג, מאחר שלא אנסוה עד עכשו', ולא נזהר להיות נשמר. וישקף אבימלך וגו' • שראוהו משמש מטתו.

(ט) וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הִוא וַאֲיִךְ אִמְרַתְּ אַחֲתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלוֹ יִצְחָק כִּי אִמְרַתִּי פְּנֵי־אִמּוֹת עָלֶיהָ:

(י) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה־זֹּאת עֲשִׂיתְ לָנוּ פִּמְעַט שָׁכַב אֶחָד הָעַם אֶת־אִשְׁתְּךָ וַהֲבֵאתָ עֲלֵינוּ אִשָּׁם:

כ"י - אחד העם • המיחד בעם, זה המלך. והבאת עלינו אשם • אם שכב, כבר הבאת אשם עלינו.

(יא) וַיֵּצֵו אַבְיִמֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעַם לֵאמֹר הַנְּגִיעַ בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמַת:

(יב) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֲוָה וַיִּמְצָא בַשָּׂנֵה הַחֲוָה מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע "חס-ושלום" לומר שיצחק זרע דגן?

<p>ויש לבאר זה על-פי מה שכתוב בספר התנ"א (פכ"א) על האבות הקדושים ש"הן הן המרפכה, שכל איברייהם היו קדושים ומוקדלים מעניגי עולם הזה . . כל ימיהם".</p> <p>ובספר 'תורת חיים' (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) מקבאר שמטעם זה היו האבות רועי צאן דוקא, כי "אין בעסק</p>	<p>על הפסוק "ויזרע יצחק" (כו, יב) איתא בפרקי דרבי אליעזר (רפ"ג) "וכי יצחק זרע דגן חס-ושלום, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים".</p> <p>ולקאורה תמוה, מהו גודל הפלא בזה שיצחק זרע דגן, עד כפי כף שאומרים על זה "חס-ושלום"?</p>
---	---

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"א)

<p>(*) וַיֹּאמֶר לוֹ אַבְיִמֶלֶךְ: מַה עֲשִׂיתְ לָנוּ, כִּמְעַט לוֹ הִלֵּךְ אֶחָד מֵעַמְנוּ לִישֵׁן אֶצְלָה הֵייתָ מְבִיא עֲלֵינוּ אִשְׁמָה?!</p> <p>(יא) מִיֵּד הִכְרִיז אַבְיִמֶלֶךְ בְּקוֹל גְּבוּהָ מֵאֵד לְכָל־עַמּוֹ וַאֲמַר: כָּל מִי שְׂנִיִּיק לְגַבְרַת הַזֶּה וְלֹא־שָׁתוּ מִיֵּד הַרְגֵּהוּ.</p> <p>(יב) אֵזִי זָרַע יִצְחָק בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ,</p>	<p>מלך פלסטין טפס לאשנב גבוה להציץ דרכו, וראה והנה יצחק משחק עם רבקה אשתו.</p> <p>(ט) מייד זמן אבימלך את יצחק ואמר לו: הנה היא אשתך ולמה אמרת אחותי היא? אמר: היות שפחדתי כי ארצח בגללה.</p>	<p>על אודות אשתו אמר: אחותי היא. פי התנ"א להגיד אשתי היא, באמרו כפי שלא ירצחוני תושבי המקום בגללה היות שהיא בעלת הופעה זפה.</p> <p>(ח) וכך באשר התארכה תקופת ימי מגוריו במקום ההוא, אזי אבימלך</p>
--	--	--

זה שום טרדא כָּלֵל, וְכַל הַיּוֹם יוֹכַל לְהִיּוֹת פְּנוּי מִכָּל מַחְשָׁבָה, בְּלִמְיָהּ לְהַ' לְבַדּוֹ". מֵה־שְּׂאִי־בֶן "בְּעִבּוּדַת הָאֲדָמָה יֵשׁ טְרָדָא וְדָאגָה בְּחַרְיִשָּׁה וְזַרְיָעָה וְקַצִּירָה" (תורת חיים, ויחי קב, ב), וְלָכֵן מִתְמַה בְּמַדְרַשׁ "וְכִי יִצְחָק זָרַע דְּגָן חֶסֶד וְשְׁלוֹם", וְהַיְיָנוּ, דְּהַאִיף אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת שְׂיִצְחָק שְׁהֵי קָדוֹשׁ וּמוֹבְדָל (על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ה עמ' 47 - מתוך 'לקראת שבת')

מֵעֵינֵי עוֹלָם הַזֶּה, הַתְּעַסֵּק בְּ"זַרְיָעָה וְקַצִּירָה" חֶסֶד וְשְׁלוֹם!
 וְעַל זֶה מְתַרְץ, שְׂזַרְיַעַת יִצְחָק גַּם הִיא הֵיטָה "בְּלִמְיָהּ לְהַ' לְבַדּוֹ", כִּי לֹא זָרַע "דְּגָן" כִּי־אִם "זָרַע צְדָקָה לְעַנְיִים", וְלָכֵן אֵין בְּזַרְיַעְתּוֹ אֶת הַדְּגָן עֵינֵן גְּשָׁמִי, אֲלֵא "רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן לְבַדּוֹ".

לְמָה? לֹא מֵהַרְצֵן קֶשֶׁה וְהַשְׁנָה קֶשֶׁה. מֵאָה שְׁעָרִים • שְׂאֲמַדוּהָ כְּמָה רְאוּיָה לְעֲשׂוֹת, וְעֲשֵׂתָה עַל אַחַת שְׂאֲמַדוּהָ - מֵאָה. וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: 'אִמְדָּה זֶה, לְמַעֲשְׂרוֹת הַיָּהּ'.

כִּי־אֵין בְּאֶרֶץ הַהוּא • אֶף־עַל־פִּי שְׂאִינָה חֲשׂוּבָה כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֲצָמָה, כְּאֶרֶץ שְׂבַעַת הַגּוֹיִם (ב"ה). בְּשִׁנָּה הַהוּא • אֶף־עַל־פִּי שְׂאִינָה כְּתַקְנָה, שְׁהֵיטָה שְׁנַת רְעִבּוֹן (ב"ה). כְּאֶרֶץ הַהוּא בְּשִׁנָּה הַהוּא • שְׁנֵיהֶם

~ יום שלישי כ"ה מרחשון ~

יג) וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּלְךְ הַלֹּךְ וַיִּגְדַּל עַד כִּי־גָדַל מְאֹד: יג וַרְבָּא גְבַרְא וְאִזְל אֲזִיל (נ"י סג"י) וְרַבִּי עַד דִּי רַבָּא לְחַדָּא:

כִּי־אֵין כִּי־גָדַל מְאֹד • שְׁהֵי אֹמְרִים: זָכַל פְּרֻדוֹתָיו שֶׁל יִצְחָק, וְלֹא כִסְפוֹ וְזִכְבוֹ שֶׁל אַבְיִמְלֵךְ (ב"ה).

יד) וַיְהִי־לֹ מְקַנְה־צֹאן וּמְקַנְהָ בְּקָר וְעִבְדָּה רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: יד וַיְהִי לֵה גִיתִי עֲנָא וְגִיתִי תוֹרִין וּפְלִחְנָא (נ"י וְעִבּוּדָה) סַגִּיא וְקַנְיָאוּ בֵּה פְּלִשְׁתָּאִי:

כִּי־אֵין וְעִבְדָּה רַבָּה • פְּעֵלָה רַבָּה, בְּלִשׁוֹן לַע"ז אוֹבְרוּינ"א, "עִבּוּדָה" מְשַׁמַּע עִבּוּדָה אַחַת, "עִבְדָּה" מְשַׁמַּע פְּעֵלָה רַבָּה.

טו) וְכָל־הַבָּאֹת אֲשֶׁר חִפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בְּיָמָיו אֲבָרְהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָא: טו וְכָל בִּירִין דִּי חִפְרוּ עֲבָדֵי אַבּוּהִי בְּיּוֹמֵי אַבְרָהָם אַבּוּהִי טְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתָּאִי וּמְלֵאוּן עֶפְרָא:

כִּי־אֵין סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים • מִפְּנֵי שְׂאֲמְרוּ: 'תַּקְלָה הֵם לָנוּ, מִפְּנֵי הַגִּיטוֹת הַבָּאוֹת עָלֵינוּ'. 'טְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתָּאִי' לְשׁוֹן סְתִימָה, וּבְלִשׁוֹן הַתְּלִמוּד: מְטַמְטֵם אֶת הַלֵּב.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

וּמִיָּד מֵצֵא בְּאוֹתָהּ הַשְׁנָה? כּוֹל בְּכַמּוֹת פִּי מֵאָה בְּהַשְׁעָרָה זְהִירָה, וְהַשְׁרָה ה' אֶת בְּרַכְתּוֹ בּוֹ. וְהַזְמִנּוֹת מְכִירָה רַבּוֹת עַד אֲשֶׁר הִסְתַּכְּלוּ הַפְּלִסְטִינִיִּים עָלָיו בְּעֵין רְעָה. וּמִיָּד מֵצֵא הָאִישׁ וְהַמְשִׁיף

(טו) וְכָל הַבָּאֹת אֲשֶׁר בְּעֶבֶר חִפְרוּ אוֹתָם עֲבָדֵי אַבְרָהָם אָבִיו, כְּכָר סִתְּמוּ אוֹתָם הַפְּלִסְטִינִיִּים וּמְלָאוּ בָהֶם עֶפְרָא.

(יד) וְנִהְיָ לּוֹ עֲדְרֵי צֹאן וּבְקָר וְהַזְמִנּוֹת מְכִירָה רַבּוֹת עַד אֲשֶׁר הִסְתַּכְּלוּ הַפְּלִסְטִינִיִּים עָלָיו בְּעֵין רְעָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

אברהם, סתמום פלשתים אחרי מות אברהם, היינו, שבהסתלקות האהבה דקדושה (בחינת אברהם), יכול להיות ניקה לחיצונים - בחינת הוללות ושמחה דקליפה, והעצה לזה - התפירה דיצחק, מדת הנראה, שעל-ידי-זה שוללים את ניקת החיצונים כו'.

מבואר בכמה מקומות, שהענין ד'פלשתים' יכול להשתלשל מהענין ד'פלשתים' דקדושה, וזאת - למרות שפלשתים דקדושה היא בחינה נעלית ביותר, "התגלות השמחה בדביקות ה' בפילוש ובגלוי ובהתרחבות לאין קץ", באופן ד'ואתה לכה ברחבה', אף-על-פי-כן בהעדר הזהירות כו' יכול לבוא מזה שמחה של הוללות, בחינת פלשתים ד'לעומת-זה'. ולכן מציינו שהבארות שחפר

(שיחת שבת פרשת לך-לך, ח' מרחשון, ה'תשמ"ה)

טז ואמר אבימלך ליצחק אזל מעמנא ארי תקפתא מננא לחדא:

(טז) ויאמר אבימלך אל-יצחק לך מעמנו פיעצמת ממנו מאד:

יז ואזל מתמן יצחק ושרא בנחלא דגרגר ויתב תמן:

(יז) וילך משם יצחק ויחן בנחל-גרגר וישב שם: כ"ט - בנחל-גרגר • רחוק מן העיר.

יח ויתב יצחק וספר ית בירי דמנא די חפרו ביומי אברהם אבוהי וטמונון פלשתאי בטר דמית אברהם וקרא להן שמיהן כשמיהן די תודה קרי להן אבוהי:

(יח) וישב יצחק ויחפר ואת-בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות אשר-קרא להן אביו:

כ"ט - וישב ויחפר • את הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו ופלשתים סתמום, וקדם שנסע יצחק מגרגר חזר וחפרן.

יט וחפרו עבדי יצחק בנחלא ואשכחו תמן בירא דמייז נבעין:

(יט) ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו-שם באר מים חיים:

כו ונצו רעותא דגרגר עם רעותא דיצחק למימר די לנא מנא וקרא שמא דבירא עסקא ארי אתעסיקו עמה:

(כ) ויריבו רעי גרגר עם-רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם-הבאר עשק פי התעשקו עמו:

כ"ט - עשק • ערעור • פי התעשקו עמו • נתעשקו עמו עליה במריבה וערעור.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

מצאו שמא באר מים נובעים. (כ) מיד עוררו רועי גרגר מריבה נגד רועי יצחק באמנם: שלנו המים. ולכן קרא את שמא 'עשק' פי התעמתו עמו.

הבארות אשר היו חפורות בתקופת אברהם אביו, את אלו אשר כבר סתמו אותם הפלסטיניים אחר מות אברהם, וקרא להם שמות פשמות הידועים אשר קרא להם אביו. (יט) וכאשר חפרו עבדי יצחק בנחל

(טז) תכף לזאת אמר אבימלך ליצחק: צא ועזב אותנו כי אתה כבר עצמת מאד, יותר מאתנו. (יז) מיד יצא יצחק משם, וחסה בנחל גרגר והתגורר שמה. (יח) אחרי זאת שב יצחק וספר את

(כא) וַיַּחֲפְרוּ בְּאֵר אַחֲרַת וַיְרִיבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטִנָּה:

כ"א - שְׁטִנָּה • נושמו"ט בלע"ז.

כב וַאֲסַתְּלַק מִתְּמֹן וַחֲפַר בְּיַד אַחֲרֵי וְלֹא נָצוּ עֲלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבוֹת וַאֲמַר אַרְי קָעוּ אֶפְתִּי יְיָ לֵנָא וְנִיפּוּשׁ (נ"א וַיִּפְשַׁנָּא) בְּאַרְעָא:

(כב) וַיַּעֲתַק מִשָּׁם וַיַּחֲפַר בְּאֵר אַחֲרַת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאַרְץ:

כ"ב - וּפְרִינוּ בְּאַרְץ • כְּתַרְגוּמוֹ: וְנִיפּוּשׁ בְּאַרְעָא.

~ יום רביעי כ"ו מרחשון ~

(כג) וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שֶׁבַע: כג וַאֲסַתְּלַק מִתְּמֹן בְּאֵר שֶׁבַע:

כד וַאֲתַגְלִי לַהּ יְיָ בְּלִילָא הַהוּא וַאֲמַר אָנָּא אֱלֹהֵה דְאַבְרָהָם אָבוּךָ לֹא תִדְחַל אַרְי בְּסַעֲדָךָ מִיַּמְרֵי וַאֲבָרְכֶנְךָ וְאַסְגִּי יָת בְּנֶךָ בְּדִיל אַבְרָהָם עַבְדֵּי:

(כד) וַיִּרְא אֱלֹו יְהוָה בְּלִילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ אַל־תִּירָא כִּי־אֲתַתְּךָ אָנֹכִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבִּיתִי אֶת־זַרְעֶךָ בְּעִבּוֹר אַבְרָהָם עַבְדֵּי:

כה וּבְנָא תְּמֹן מִדְּבַחָא וְצִלִּי בְּשִׁמְא דִּינִי וּפְרַס תְּמֹן מִשְׁבְּנָה וּכְרוּ תְּמֹן עַבְדֵּי יַצְחָק בְּיַד:

(כה) וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטֹּשֶׁם אַהֲלוֹ וַיִּכְרוּ־שָׁם עַבְדֵּי־יַצְחָק בְּאֵר:

כו וַאֲבִימֶלֶךְ אָזַל לְוֹתָהּ מִגְרָר וְסִיעַת מִרְחֻמוּהִי וּפִיכַל רַב חֵילָה:

(כו) וַאֲבִימֶלֶךְ הֶלְךָ אֵלָיו מִגְרָר וְאַחֲזַת מִרְעָהּ וּפִיכַל שַׁר־צָבָאוּ:

שְׁתַּהֲיָה תַבַּת 'וְאַחֲזַת' דְּבוּקָה, אָכַל אִין 'דֶּרֶךְ אֶרְצָן' לְדַבֵּר עַל הַמְלָכוֹת כֵּן, סִיעַת אוֹהֲבֵיו. שְׁאִם כֵּן, כָּל סִיעַת אוֹהֲבֵיו הוֹלִיף עִמוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ אֵלָא סִיעָה

כ"ג - וְאַחֲזַת מִרְעָהּ • כְּתַרְגוּמוֹ: וְסִיעַת מִרְחֻמוּהִי, סִיעַת מְאוֹהֲבֵיו. וַיֵּשׁ פּוֹתְרִין מִרְעָהּ מ' מִסוּד הַתַּבַּח, כְּמוֹ: (שׁוֹפְטִים יד) "שְׁלֹשִׁים מִרְעִים" דְּשִׁמְשׁוֹן, כְּדִי

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

בְּסַבַּת אַבְרָהָם עַבְדֵּי. **(כז) וַיִּבְנֶה שְׁמָה מִזְבֵּחַ וַעֲשָׂה תַעֲמוּלָה בְּשֵׁם בּוֹרָא עוֹלָם, וּפְרַשׁ שְׁמָה אֶת אֱהֲלוֹ וַחֲצָבוּ שְׁמָה עַבְדֵּי יַצְחָק בְּאֵר. **(כח) וַאֲבִימֶלֶךְ בָּא אֵלָיו מִגְרָר וְאַחֲזַת הַמִּתְרוֹעֵעַ עִמוֹ וּפִיכַל רֹאשׁ צָבָאוּ.****

בִּישׁוּב. **(כג) אַחֲרֵי זֹאת עָלָה מִשָּׁם אֶל בְּאֵר שֶׁבַע. **(כד) מִיַּד בָּאוּתוֹ הַלֵּילָה נִגְלָה ה' אֵלָיו וַאֲמַר: אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ, אַל תִּירָא כִּי אֲנִי אֲתָךְ, וְהִשְׁרִיתִי אֶת בְּרַכְתִּי בְּתוֹכְךָ וְאַרְבָּה אֶת שׁוֹשְׁלַתְךָ****

(כא) וְכַאֲשֶׁר חֲפְרוּ בְּאֵר אַחֲרַת עוֹרְרוּ גַם כֵּן מְרִיבָה עִמוֹ עָלֶיהָ, וְלִכֵּן קָרָא אֶת שְׁמָהּ 'בְּעֵלַת הַעֲקָשׁוֹת'. **(כב) אַחֲרֵי זֹאת הִעֲתִיק יַצְחָק אֶת מְקוֹמוֹ מִשָּׁם, וַחֲפַר בְּאֵר אַחֲרַת וְלֹא רָבוּ עִמוֹ עָלֶיהָ, וְלִכֵּן קָרָא אֶת שְׁמָהּ 'בְּעֵלַת הַרְחִבוֹת' כִּי אָמַר: כַּעַת יִרְחִיב ה' לָנוּ, וַיִּפְעַל כִּפְנוֹ הַתַּפְתָּחוֹת וַצְמִיחָה**

אחת של אוהבים. לכן יש לפתור פלשון הראשון, ואל תתמה על תי"ו של 'אחזת', ו'אף-על-פי שאינה תבה סמוכה, יש דגמטה במקרא: (תהלים ט) "עזרת

מצר". (ישעיה נא) "ושכרת ולא מיין". אחזת • לשון קבצה ואגדה, שגאחזין יחד.

כז ואמר להון יצחק מה דין אתיתון לותי ואתון סגיתון יתי ושלחתוני מלותכון:

(כו) ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם:

כח ואמרו מחזא חזינא ארי הנה מימרא דני בסעדה ואמרנא תתקים פען מומתא דהנה בין אבהתנא פיננא ובינך ונגזר קים עמך:

(כח) ויאמרו ראו ראינו כיהיה יהוה עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונברתה ברית עמך:

כט ראו ראינו • ראו" באבדך, "ראינו" בך. תהי נא אלה בינותינו וגו'. האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה "בינינו ובינך".

~ נקודות משיחות קודש ~

האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה בינינו ובינך (רש"י כו, כח)

משמע שלא מהני (שלא מועילה). וכן הוא על-פי הלכה: "ואי אפשר להשביע הנולדים לאחר זמן" (שו"ע י"ד ס" רכה סל"ה). וראה גור אריה בשלח שם. אברבנאל ורמב"ן על הפסוק (נצבים כט, יג) ולא אתכם לבדכם וגו'.

האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה בינינו ובינך (רש"י כו, כח)

משמע, שמהני (שמועילה) שבועת האב על הבנים. וכן משמע ממה שגאמר (וירא כא, כג) "אם תשקר לי ולגיני ולגנדי" (וראה רש"י בראשית ד, טו). אבל בפירוש בשלח (יג, ט) כתב "השבוע השביע, השביעם שישביעו לבניהם" -

(לקוטי שיחות, כרך יט, עמ' 267)

כט אם תעבד עמנא בישא כמא די לא אנזיקנך וכמא די עבדנא עמך לחוד טב ונשלחנך בשלם את פען פריכא דני:

(כט) אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענך וכאשר עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוד יהוה:

כט ראו ראינו • פשאמרנו לך: "לך מעמנו". אתה • גם אתה (ספרים אחרים: עתה) עשה לנו כמו כן.

~ יום חמישי כ"ז מרחשון ~

(ג) ויעש להם משתה ויאכלו וישתו: לועבד להון משתנא ואכלו ושתאו:

(כז) ואמר להם יצחק: מה תשבתם לעצמכם כי באתם אלי, ואתם שנאתם אותי וגרשתם אותי ממקומכם.

(כח) אמרו: כי ראינו כי ה' אתך ואמרנו: נקים ברור הטלת ההאשמות בינינו ובינך ונערך אתך הסכם.

(כט) לא תעשה לנו רעה כשם שלא הזקנו לך, וכמו שעשינו אתך רק טוב צרוף, ויתר על כן שלחנו אותך

לא ואקדימו בצפרא וקדימו גבר לאחיהו ושלחנן יצחק ואזלו מלוחה בשלם:

(לא) וישפיו בפקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום:

לב ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק לו על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים:

(לב) ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים:

לג ויקרא אתה שבעה על פן שמא דקראת בארא דשבע (נ"י פאר שבע) עד יומא הדיון:

(לג) ויקרא אתה שבעה על-פן שם-העיר באר שבע עד היום הזה:

נ"י • שבעה • על שם הבית.

לד ויהי עשו בר ארבעין שנין ונסיב אתמא ית יהודית בת בארי חמאה וית בשמת בת אילון חמאה:

(לד) ויהי עשו בן-ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת-בארי החתי ואת-בשמת בת-אילון החתי:

ארבעים שנה, היה עשו צד נשים מתחת יד בעליהן ומענה אותן. כשהיה בן ארבעים, אמר: 'אבא בן ארבעים שנה נשא אשה, אף אני בן'.

נ"י • בן-ארבעים שנה • עשו היה נמשל לחזיר, שנקרא: (תהלים ט) "יכרסמנה חזיר מיער", החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו, לומר: 'ראו שאני טהור', כך אלו גוזלים וחוקמים ומראים עצמם כשרים. כל

(לה) ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה:

לה ותואה מסרבן ומרגון על מימר יצחק ורבקה:

נ"י • מרת רוח • לשון המראת רוח, כמו: (דברים ט) "ממרים הייתם", כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון. ליצחק ולרבקה • שהיו עובדות עבודת אלילים (כ"ח).

א והיה כד סיב יצחק וכהיא עינוהי מלמחזי וקרא ית עשו ברה רבא ואמר לה ברי ואמר לה הא אנא:

כו (א) ויהי כיוון יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את-עשו בנן הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני:

וראו מלאכי השרת והיו בוכים, וירדו דמעוניהם ונפלו על עיניו. לפיכך, כהו עיניו. דבר אחר: כד שיטל יעקב את הברכות.

נ"י • ותכהין • בעשן של אלו (שהיו מעשנות ומקירות לעבודת אלילים). דבר אחר: כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

- (לא) והשפיו לפני הנץ החמה ונשבעו כל איש לאחיו, ושלח אותם יצחק ויצאו לדרך מעמו בשלום.
- (לב) והיה באתו היום באו עבדי יצחק והודיעו לו על אודות הבאר אשר חפרו ואמרו לו: כבר מצאנו מים.
- (לג) ויקרא לה בשם 'שבעה' לכן שם הישוב באר-שבע עד היום הזה.
- (לד) וכאשר היה עשו בן ארבעים שנה התחמן עם אשה ושמה יהודית בת בארי החתי ועם בשמת בת אילון החתי.
- (לה) והיו עושות הפך דעת יצחק
- (א) וכאשר הודעו יצחק ויבאו עבדיו אליו ויאמרו לו: מצאנו מים, אמר לו: בני! אמר: הנני מוכן לברכה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הִיָּה יִצְחָק כְּלוּא בְּבֵית וְהִיָּה כְּמַטְף בְּמִשְׁפַּח מְלָשִׁים וְשִׁבְעַת שָׁנִים), עַל-אַחַת-כַּמָּה-וְיָכֵמָה שֵׁשׁ לְהִתְחַקֵּק בְּיֹתֵר מִכָּל דְּבוּר שֶׁל לְשׁוֹן-הַרְעָה עַל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל!

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 215)

כְּדִי שִׁיטֵּל יִצְקָב אֶת הַבְּרָכוֹת (רש"י כו, א) וְשֶׁל לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ הִיָּה הַקָּב"ה צָרִיף לְהַכְהוֹת אֶת עֵינָיו שֶׁל יִצְחָק, וְהָרִי הִיָּה יְכוּל לְגַלוֹת לוֹ שֶׁעָשׂוּ רָשָׁע. וְיֵשׁ לֹמֵר, שֶׁלֹּא רָצָה הַקָּב"ה לְדַבֵּר לְשׁוֹן-הַרְעָה עַל עָשׂוּ. וְהִגַּע בְּעֶצְמָךְ; אִם עַל עָשׂוּ הַרְשָׁע נִמְנַע הַקָּב"ה מִלְּדַבֵּר סָרְהָ (אף שֶׁכִּתְּוָצְאָה מִכָּף

בַּיָּאָמֵר הָאֵל כְּעַן סִיבִית לִית אֲנָא יַדְעָה יוֹמָא דְאֵימֹת:

(ב) וַיֹּאמֶר הַיְהוָה נָא זְקַנְתִּי לֹא יַדְעָתִי יוֹם מוֹתִי:

שְׁמָא לְפָרֶק אֲמִי אֲנִי מְגִיעַ וְהִיא בֵּת כַּ"ז מֵתָה, וְהָרִינִי בֶן חֲמֵשׁ שָׁנִים סְמוּךְ לְפָרֶקָה'. לְפִיכָף: "לֹא יַדְעָתִי יוֹם מוֹתִי", שְׁמָא לְפָרֶק אֲמִי, שְׁמָא לְפָרֶק אָבָא.

כַּ"ז" - לֹא יַדְעָתִי יוֹם מוֹתִי. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה: 'אִם מְגִיעַ אָדָם לְפָרֶק אָבוֹתָיו, יִדְאָג חֲמֵשׁ שָׁנִים לְפָנֵיהֶם וְחֲמֵשׁ שָׁנִים לְאַחַר בֶּן, וְיִצְחָק הִיָּה בֶּן כַּ"ג (פ' יצלב בן ס"ג כְּשֶׁחֲבַרְדָּה, דִּיק בְּרִש"י סוף הַסֵּדֶר), אָמַר:

~ נקודות משיחות קודש ~

הוא כלל "מטל השמים ומשמני הארץ" - ברכות הנעלות אף מברכת יצקב לבניו ומברכת משה לישראל. זוהי ההוראה לעבודתו של כל יהודי, אשר יצחק הוא אחד מאבותיו, ויש בו ענינים משל יצחק: גם כאשר יהודי נוהג לפי קו הגבורה, ולפיכך הוא מחמיר וכדומה, צריך הוא לנהוג כך רק כלפי עצמו. אף כאשר נוגע הדבר ליהודי אחר, עליו לנהוג לפי קו החסד, להתקרב אליו במדת הטוב, ולהשפיע עליו רוב טובה ביד רחבה, ללא צמצומים והגבלות, עד למדה המרבית - "מטל השמים" ו"משמני הארץ".

(על-פי לקוטי שיחות, כרך טו, פרשת תולדות)

הסיבה לחששו של יצחק שהוא יחיה חמש שנים פחות מ"פרק אמו" - הגיל הנמוך ביותר לפי הטבע (ועוד: גם ב"פרק אמו" החשיב יצחק רק את מאה עשרים ושבע השנים שהיא חיתה למעשה, ללא התחשבות בכך שחיה התקצרו, פי יצקב העקידה "פרחה נשמתה") - היא, היות יצחק בדרגה של קו הגבורה. ולכן הוא הביט על כל הענינים ומדד אותם לפי מדת הגבורה. כך היה נהגו של יצחק רק כלפי עצמו, אבל כאשר הוא ברך את היוצאת, היתה ברכתו באופן הנעלה ביותר של היסוף הגבורה והצמצום: היא כללה הן את הענינים של "שמים", והן את הענינים של "ארץ", ואף בהם עצמם

גִּיבְעֵן סַב כְּעַן זִינָה סִיפָה וְקִשְׁתָּךְ יַפּוּק לְחַקְלָא וְצוּד לִי צִידָא:

(ג) וְעַתָּה שְׂאֵ-נָא כְּלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתְּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי צִיד:

וְשִׁחַט יָפָה, שְׁלֵא תֵאכִילֵנִי נְבִלָה (כ"ז). וְצוּדָה לִי. מִן הַהַפָּקֵר וְלֹא מִן הַגְּזֵל.

כַּ"ז" - תְּלִיד • תְּרִיד, שְׂדֵרְךָ לְתוֹלָתָה. שְׂאֵ-נָא • לְשׁוֹן הַשְּׁחִזָה, כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ: (ביצה כח) 'אֵין מִשְׁחִזִין אֶת הַסִּפִּין, אָבֵל מְשִׁיָּאָה עַל גְּבִי חֲבָרְתָהּ'. חֲדָד סִפִּינְךָ

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ב) אָמַר: הִנֵּה כְּכֹר זְקַנְתִּי וְלֹא יַדְעָתִי תֵאָרִיף יוֹם מוֹתִי.
(ג) וְכַעַת שְׂאֵ כְלִיד, נִשְׁקָף וְקִשְׁתְּךָ וְצֵא אֶל הַמִּדְבָּר (מקום הַפָּקֵר) וְצוּד לִי צִיד.

שיעור יומי ליום חמישי כ"ז מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות סה

ד) וְעִשָּׂה לִי מִטַּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי וְהֵבִיאתִי לִי וְאָכְלָה בְּעִבּוֹר תְּבַרְכֶנָּה נַפְשִׁי בְּטָרִם אַמּוֹת:

ה) וּרְבֵקָה שָׁמַעַת בְּדַבַּר יִצְחָק אֶל־עֵשׂוּ בְּנֹו וַיֵּלֶךְ עֵשׂוּ הַשְּׂדֵה לְצוּד לְצוּד צִיד לְהַבִּיא:

כ"ט - לצוד ציד להביא. מהו "להביא", אם לא ימצא ציד, גביא מן הגזל.

ו) וּרְבֵקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמְר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת־אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עֵשׂוּ אַחִיךָ לְאִמְר:

ז) הֵבִיאתִי לִי צִיד וְעִשָּׂה לִי מִטַּעַמִּים וְאָכְלָה וְאִבְרַכְכֶנָּה לְפָנַי יְהוָה לְפָנַי מוֹתִי:

כ"ט - לפני ה'. ברשותו, שישכים על-ידי.

ח) וְעַתָּה בְנֵי שָׁמַע בְּקִלִּי לְאֲשֶׁר אָנִי מַצְוָה אֹתְךָ:

ט) לָךְ־נָא אֶל־הַצֹּאֵן וְקַח־לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים טַבִּים וְאִעֲשֶׂה אֹתָם מִטַּעַמִּים לְאֲבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהַב:

כ"ט - וקח-לי. משלי הם ואינם גזל, שכן כתב לה יצחק בכתבתה: 'לטל שני גדיי עזים בכל יום' (כ"ד). שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים הנה מאכלו של

י) וְהִבֵּאתִי לְאֲבִיךָ וְאָכַל בְּעִבּוֹר אֲשֶׁר יְבָרְכֶנָּה לְפָנַי מוֹתוֹ:

יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רְבֵקָה אִמּוֹ הֲנֵן עֵשׂוּ אַחִי אִישׁ שָׂעֵר וְאֲנֹכִי אִישׁ חָלָק:

כ"ט - איש שער. בעל שער.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ט) צא לדרך אל הצאן, וקח לי משם שני גדיים איכותיים מן העזים, אכין אותם מאכלים מגוננים לאביך כמו שהיא מחבב.	(ו) אמרה לייעקב בנה: הנה כבר שמעתי את יצחק אביך אומר לעשו אחיך באמרו:	(ד) והתקן לי מאכלים מגוננים כמו שאני מחבב, והבא אותם אלי ואכל מהם כדי שתברך אותך נפשי לפני שאמרת.
(י) ותכניסם אל אביך לאכל מהם כדי שיברךך טרם מותו.	(ז) בא אלי עם ציד והתקן אותו לי למאכלים מגוננים, ואכל מהם כדי שאברך אותך לפני ה' טרם מותי.	(ה) ורבקה שמעה בעת אשר דבר יצחק בואת אל עשו בנו, וכאשר יצא עשו לדרך אל המדבר לצוד ציד להביאו.
(יא) אמר לה: הנה עשו אחי איש בעל שער ואני איש ללא שער.	(ח) וכעת, הוי, בני! קבל ממני מה שאני פוקדת עליך בו.	

(יב) **אוּלַי יִמְשְׁנֵי אָבִי וְהָיִיתִי בְעֵינָיו כַּמַּתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בִרְכָה:**

כ"ט • יִמְשְׁנֵי • כְּמוֹ: (דברים כח) "מִמֶּשֶׁשׁ בַּצְּהָרִים".

(יג) **וְתֹאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלַלְתָּ בְנֵי אֵד שְׁמַע בְּקוֹלִי וְלֹד קַח־לִי:**

(יד) **וַיִּלְדֵּךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מַטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהַב אָבִיו:**

(טו) **וַתִּקַּח וּרְבִקָּה אֶת־בְּנֵיהָ עָשׂוּ בְנֵיהָ הַגְּדֹל הַחֲמֹדֹת אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּבֵית וַתִּלְבַּשׂ אֶת־יַעֲקֹב בְּנֵיהָ הַקָּטָן:**

כ"ט • הַחֲמֹדֹת • הַנְּקִיזוֹת, כַּתְּרֵגוֹמוֹ: 'דְּכִתְּא'. דְּכַר אַחַר: שְׁחַמַּד אוֹתָן מִן נַמְרֵד. אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּבֵית־אֶלָּא שְׁהִיָּה בְּקִי בְּמַעֲשֵׂיהֶן וְחוֹשְׁדֵן.

(טז) **וְאֵת עֵרַת גְּרִיִי הָעֵזִים הִלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חִלְקַת צְוָארָיו:**

(יז) **וַתִּתֵּן אֶת־הַמַּטְעָמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵיהָ:**

(יח) **וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי מִי אִתָּהּ בְּנֵי:**

(יט) **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנִכִי עָשׂוּ בְּכֹרֶךְ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוֹם־נָא שָׁבָה וְאֶכְלֶה מִצִּידֵי בַעֲבוּר הַתְּרַכְנֵי נַפְשֶׁךְ:**

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(יב) עלול אבי לגעת בי, אזי אהיה אצלו כמשחק ואביא על נפשי את מניעת השפע ולא את הברכה. (יג) אמרה לו אמו: עלי משלת האחריות להדף מעליך את מניעת השפע, הוי, בני! אך קבל ממני וצא לדרך וקח לי אותם. (יד) מיד יצא לדרך ולקח אותם והביאם אל אמו, ועשתה אותם מאכלים מגונים כמו שאביו מחבב. (טו) מיד לקחה רבקה את בגדי עשו, בנה הגדול יותר, המפארים אשר אצלה בבית, והלבישה אותם ליַעֲקֹב בנה הקטן ממנו. (טז) ואת עורות שני גרמי העזים הלבישתם על ידיו ועל חלק צווארו הנתן למגע בלטיפה. (יז) ונתנה את המאכלים המגונים ואת הלחם אשר עשתה ביד יַעֲקֹב בנה. (יח) ונכנס אל אביו ואמר: הוי, אבא! אמר: הנני מוכן לבקשתך. מי אתה, הוי, בני? (יט) אמר יַעֲקֹב לאביו: אני עשו בכורך, עשיתי כמו שפקדת עלי, קום עתה, שב ואכל מצידֵי כְּדֵי שֶׁתְּכַרְךְ אותי נפשך.

שיעור יומי ליום חמישי כ"ז מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות
 עש"י אֲנֹכִי עָשׂוּ בְּכֹרֶךָ • אֲנֹכִי, הוּא הַמְּבִיא לְךָ, וְעָשׂוּ | אֵלַי • שָׂבָה • לְשׁוֹן מִיִּסֵּב עַל הַשְּׁלֶחֶן, לְכֹף מִתְּרֹגֶם
 הוּא בְּכֹרֶךָ • עֲשִׂיתִי • כַּמָּה דְּבָרִים כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ | אֶסְתַּחֲרֶה'.

כ וַיֹּאמֶר יִצְחָק לְבָרָה מֶה דִּין אוֹחִיתָא
 לְאִשְׁפָּחָא בְּרִי וְאָמַר אַרְי זְמִין יְיָ אֱלֹהֶיךָ
 קְדָמִי:
 (ב) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנוֹ מֵה־זֶה מֵה־רַתְּ לְמַצָּא בְּנִי
 וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי:

כא וַיֹּאמֶר יִצְחָק לְיַעֲקֹב קְרִיב קָעַן וְאִמְשָׁךְ
 בְּרִי הַאֵת דִּין בְּרִי עָשׂוּ אִם לֹא:
 (כא) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גְּשֶׁה־נָּא וְאִמְשָׁךְ בְּנִי
 הַאֵתָה זֶה בְּנִי עָשׂוּ אִם־לֹא:

עש"י גְּשֶׁה־נָּא וְאִמְשָׁךְ • אָמַר יִצְחָק בְּלִבּוֹ: 'אֵין דֶּרֶךְ עָשׂוּ לִהְיוֹת שָׁם שְׂמַיִם שְׂגוּר בְּפִיו, וְזֶה אָמַר: "כִּי
 הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ"'.
 כב וַקְּרִיב יַעֲקֹב לֹת יִצְחָק אַבּוּהִי וּמְשָׁנָה
 וְאָמַר קָלָא קָלָא דְעַקֵּב וּדְנָא יְדוּהִי דְעָשׂוּ:
 (כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁחוּ וַיֹּאמֶר הַקָּל
 קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יְדֵי עָשׂוּ:

עש"י קוֹל יַעֲקֹב • שְׂמַדְבַּר בְּלְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים: "קוּם־נָא", אַבְל עָשׂוּ בְּלְשׁוֹן קְנִטוּרְיָא דְבַר: "קוּם אָבִי".
 כג וְלֹא אֶשְׁתַּמּוּדְעָה אַרְי הַנֶּאֱחָה יְדוּהִי פִידִי
 עָשׂוּ אַחִוְהִי שְׁעִירָן (נ"י שְׁעָרְנָנָן) וַיִּבְרַכָּה:
 (כג) וְלֹא הַפִּירוֹ כִּי־הָיוּ יָדָיו פִּידֵי עָשׂוּ אַחִיו שְׁעָרָת
 וַיִּבְרַכְהוּ:

כד וַיֹּאמֶר אֶתָּה דִּין בְּרִי עָשׂוּ וְאָמַר הָא אָנָּא:
 עש"י וַיֹּאמֶר אָנִי • לֹא אָמַר: 'אָנִי עָשׂוּ', אֶלָּא "אָנִי".
 כה וַיֹּאמֶר קְרִיב קְדָמִי וְאִיכּוֹל מַצִּידָא דְבָרִי
 כְּדִיל דִּי תִבְרַכְנֶךָ נִפְשִׁי וְקְרִיב לָהּ וְאָכַל
 וְאִיתִי (נ"י וְאָעִיל) לָהּ חֲמַרָא וְשִׁתִּי:
 (כד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גְּשֶׁה־נָּא וְשָׁקָה־לִּי בְּנִי:
 עש"י וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ
 וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:

כו וַיֹּאמֶר לָהּ יִצְחָק אַבּוּהִי קְרִיב קָעַן וּנְשָׁךְ
 לִי (נ"י וְשָׁךְ לִי) בְּרִי:
 (כה) וַיֹּאמֶר הַגִּישָׁה לִּי וְאִכְלָהּ מַצִּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ
 נִפְשִׁי וַיִּגַּשְׁלוּ וַיִּאֲכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתֶּה:
 (כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גְּשֶׁה־נָּא וְשָׁקָה־לִּי בְּנִי:
 (כו) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ
 וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:

כז וַקְּרִיב וּנְשָׁךְ לָהּ וְאִרַח יְתָ רִיחָא דְלְבוּשׁוּהִי
 וַיִּבְרַכָּה וְאָמַר הוּוּ (נ"א חוּוּ) רִיחָא דְבָרִי
 בְּרִיחָא דְחַקְלָא דִּי בְּרַכָּה יְיָ:
 (כז) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ
 וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:

כח וַיֹּאמֶר קְרִיב קְדָמִי וְאִיכּוֹל מַצִּידָא דְבָרִי
 כְּדִיל דִּי תִבְרַכְנֶךָ נִפְשִׁי וְקְרִיב לָהּ וְאָכַל
 וְאִיתִי (נ"י וְאָעִיל) לָהּ חֲמַרָא וְשִׁתִּי:
 (כח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גְּשֶׁה־נָּא וְשָׁקָה־לִּי בְּנִי:
 (כח) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ
 וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:

כט וַיֹּאמֶר לָהּ יִצְחָק אַבּוּהִי קְרִיב קָעַן וּנְשָׁךְ
 לִי (נ"י וְשָׁךְ לִי) בְּרִי:
 (כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גְּשֶׁה־נָּא וְשָׁקָה־לִּי בְּנִי:
 (כט) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ
 וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:

כס וַיֹּאמֶר לָהּ יִצְחָק אַבּוּהִי קְרִיב קָעַן וּנְשָׁךְ
 לִי (נ"י וְשָׁךְ לִי) בְּרִי:
 (כס) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גְּשֶׁה־נָּא וְשָׁקָה־לִּי בְּנִי:
 (כס) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ
 וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(ב) אָמַר: אֵיךְ הַזְדַּרְתָּ לְמַצָּא, הוּי, בְּנִי? אָמַר: הָרִי ה' אֱלֹהֶיךָ זְמַן
 בְּהַצְלָחָה בֵּין יְדֵי (לפנ"ג).
 (כא) אָמַר: גֵּשׁ אֵלַי כְּדֵי שְׂאָנַע כֶּךָ, הוּי, בְּנִי! הָאִם אַתָּה בְּנִי עָשׂוּ אוֹ שְׂמָא לֹא.
 (כב) וַיִּגַּשׁ אֵלָיו וַיִּנְגַע בּוֹ וְאָמַר: הַקּוֹל – קוֹל יַעֲקֹב, וְהַיְדִים הֵן יְדֵי עָשׂוּ.
 (כג) וְלֹכֵן לֹא נֹכַח לְדַעַת מִי הוּא כִּי הָיוּ שְׂתֵי קְדָיו כְּמוֹ יְדֵי עָשׂוּ אַחִיו מְלֵאוֹת שְׁעָר, מִיַּד בְּרַךְ אוֹתוֹ.
 (כד) כִּכְל זֹאת אָמַר לוֹ: הַאֲתָה בְּנִי עָשׂוּ? אָמַר: אָנִי הוּא.
 (כה) אָמַר: הַגֵּשׁ לִי כְּדֵי שְׂאֲכַל מַצִּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַךְ אוֹתָךְ נִפְשִׁי, וְהַגִּישׁ לוֹ וְאָכַל וְהִבִּיא לוֹ יַיִן וְשָׁתָה.
 (כו) וְאָמַר לוֹ יִצְחָק אָבִיו: גֵּשׁ אֵלַי, נִשְׁק אוֹתִי, הוּי, בְּנִי!
 (כז) וַיִּגַּשׁ וַיִּנְשָׁךְ אוֹתוֹ וְהָרִיחַ אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַךְ אוֹתוֹ וְאָמַר: הַבֵּט, הַנֶּה רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ גַּן פּוֹרַח אֲשֶׁר ה' בְּרַךְ אוֹתוֹ.
 (כח) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:
 (כט) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:
 (ל) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְהוָה:

כ"ט וַיִּרַח וַגּוֹ' • וְהָלָא אֵין רִיחַ רַע יוֹתֵר מִשְׁטָף הָעֵזִים, אֱלָא מְלַמֵּד שְׂנֵינְסָה עִמּוּ רִיחַ גַּן-עֵדֶן. פְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה' • שְׁנַתְּנָן בּוֹ רִיחַ טוֹב וְזֶהוּ שְׂדֵה תַפְחוּתִים, כֵּן דְּרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרֵנוֹס־לְבָרְכָה (תענית כ"ט:).

~ יום שישי כ"ח מרחשון ~

כח וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִפֶּלַח הַשָּׁמַיִם וּמִשְׂמַנֵּי הָאָרֶץ וַרְבֵּי דְגַן וְתִירֵשׁ:

הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבָךָ, בֵּין צְדִיק בֵּין רָשָׁע, יִתֵּן לָךְ. וּמִמֶּנּוּ לְמַד שְׁלֹמֹה, כְּשֶׁעָשָׂה הַבַּיִת סֵדֵר תְּפִלָּתוֹ, יִשְׁרָאֵל שֶׁהוּא בַעַל אֲמוּנָה וּמִצְדִּיק עָלָיו אֵת הַדִּין לֹא יִקְרָא אֶלְדֵּי תַגְר. לְפִיכָּה: (מלכים א ח) "וַנִּתְּתָה לְאִישׁ כָּכֵל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תִּדְעַ אֵת לִבּוֹ", אֶבֶל נִכְרִי, מְחַסֵּר אֲמִנָּה, לְפִיכָּה אָמַר: "אַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וַגּוֹ' וְעִשִּׂיתָ כָּכֵל אֲשֶׁר יִקְרָא אֶלְדֵּי הַנִּכְרִי", בֵּין רָאוּי בֵּין שְׂאִינוּ רָאוּי, מֵן לוֹ, כְּדִי שֶׁלֹא יִקְרָא אֶלְדֵּי תַגְר, בְּרִישׁ יִשָּׁן מְדִיק.

כ"ט וַיִּתֵּן לָךְ • יִתֵּן וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן (כ"ח). וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ, מוֹסֵב לְעֵנָן הָרֵאשׁוֹן: "רִיחַ רִיחַ בְּנִי", שְׁנַתְּנָן לוֹ הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא "כְּרִיחַ שְׂדֵה וַגּוֹ'", וְעוֹד יִתֵּן לָךְ: "מִטַּל הַשָּׁמַיִם וַגּוֹ'". מִטַּל הַשָּׁמַיִם • כְּמִשְׁמַעוֹ, וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה יֵשׁ לְהַרְבֵּה פְּנִים. (דְּבַר אִמֵּר, מֵהוּ "הָאֱלֹהִים"? בְּדִין, אִם רָאוּי לָךְ. יִתֵּן לָךְ. וְאִם לֹא, יִתֵּן לָךְ, אֶבֶל לְעֵשׂוֹ אָמַר "מִשְׂמַנֵּי

~ נקודות משיחות קודש ~

יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל זֶה הוּא מִצַּד סֵדֵר הַשְּׂתַלְשׁוּת, וְלֹא-חֲרִי-זֶה יִשְׁנֶנּוּ גַם הַעֲנָנִים דְּ"יִחְזוֹר וַיִּתֵּן", שְׂבָא עַל-יְדֵי עַבּוּדַת הַתְּשׁוּבָה, שְׂחוֹזֵר מְדַרְכּוֹ הַרְעָה, עַד שֶׁ"זְדוּנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזָכוּת", שְׂעַל-יְדֵי-זֶה מִמְשִׁיכִים 'אוֹר חוֹזֵר' מִבְּחִינַת שְׂלֵמַעְלָה מִסֵּדֵר הַשְּׂתַלְשׁוּת, לְמַעְלָה מֵאוֹר יִשְׂרָאֵל, כִּי שְׂזוּהֵי נְתִיבַת חֲדָשָׁה (וַיִּחְזוֹר וַיִּתֵּן)". וְכַאֲמוֹר, זֶהוּ גַם עֲנִינָה שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה. וְלָכֵן, כַּאֲשֶׁר פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה תִּהְיֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל הַפְּצָה, אֲזִי קָא אֶתִּי מֵר, דָּא מְלַכָּא מְשִׁיחָא.

"וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים וַגּוֹ'", וּמְפָרֵשׁ רַש"י, "יִתֵּן וַיִּחְזוֹר וַיִּתֵּן": לְכַאוּרָה אֵינוֹ מוּכָן: מֵהוּ הַצּוּרָף שֶׁ"יִחְזוֹר וַיִּתֵּן" - הָרִי גַם הַנְּתִיבָה הָרֵאשׁוֹנָה הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁ"כָּל הַנוֹתֵן יָפָה הוּא נוֹתֵן", וּבְפֶרֶט כַּאֲשֶׁר מְדוּבָר אוֹדוֹת הַנְּתִיבָה מִלְּמַעְלָה, שְׂאִינָה כְּמוֹ הַנְּתִיבָה לְמַטָּה, שֶׁמִּצַּד פֶּמָה מְנִיעוֹת וְהַגְּבֻלוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לִיתֵן לְכַתְחִילָה כָּל מֵה שְׂרוּצָה לִיתֵן, מֵה-שְׂאִין-כֵּן לְמַעְלָה שְׂאִין מְנִיעוֹת וְעִיכּוּבִים כָּלֵל, שֶׁהָרִי "מִי יֹאמֵר לָךְ מֵה תַעֲשֶׂה", כִּי שְׂבִנְתִּיבָה הָרֵאשׁוֹנָה נִיתֵן כְּכֹר הַכֵּל, וּמֵהוּ הַצּוּרָף שֶׁ"יִחְזוֹר וַיִּתֵּן"? אֶף הַעֲנָנִים הוּא - שֶׁהַנְּתִיבָה הָרֵאשׁוֹנָה הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל 'אוֹר

(ש"פ תולדות, מנב"ח כסלו, ה'תשכ"ז)

כט וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים עֲמִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ לְאֲמִים הֵוֶה גְבוּר לְאַחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּגֵי אַמְרֵךְ אַרְרִיךָ אֲרוּר וּמְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ:

כ"ט וַיִּתֵּן לָךְ • וַיַּעֲקֹב אָמַר לִיהוּדָה: "בְּגֵי אַבִּיךָ", לְפִי שֶׁהָיוּ לוֹ בְּנִים מִפְּמָה אִמָּהוֹת, וְכַאֲן שֶׁלֹא נִשָּׂא אֱלָא אִשָּׁה אַחַת, אָמַר: "בְּגֵי אַמְךָ".

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

כח) יתן לך ה' מטל השמים ומן השמן המבחר של הארץ ורבוני הדגנים ומיצי הפרות. (כ"ט) וישתחוּ לך הגוים ויכַנְעוּ לך מְרַכְזֵי-הַכֶּחֶס, וְהָיָה מוֹרָם וְרַבָּם שֶׁל אַחֶיךָ, וַיִּהְיוּ בְּגֵי אַמְךָ נְתוּנִים לְמִרוֹתֶיךָ. מִי שְׂמֵאָרָר אוֹתָךְ הוּא זֶה שְׂמֵינַע מִמֶּנּוּ הַשֶּׁפַע, וּמִי שְׂמַבְרֵךְ אוֹתָךְ יִהְיֶה מְבַרְךְ.

שיעור יומי ליום שישי כ"ח מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות סט
 ומצצריהם קודמים למברכיהם, לפיכך יצחק | תחלתן שלנה וסופן יסורין, לפיכך בלעם הקדים
 הקדים קללת אוררים לברכת מברכים. והרשעים ברכה לקללה.

לונה פד שיצי יצחק לברכא ית יעקב
 ונהו ברם מפק נפק יעקב מלות אפי יצחק
 אבוהי ועשו אחוהי אתא (נ"י על) מצידה:

(ל) ויהי כאשר בלה יצחק לברך את יעקב ויהי
 אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו
 אחיו בא מצידו:

ש"י • יצא יצא • זה יצא וזה בא.

לא ועבד אף הוא תכשילין ואעיל לנת
 אבוהי ואמר לאבוהי יקום אבא ויכול
 מצידא דברה בדיל די תברכני נפשך:

(לא) ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר
 לאביו יקום אבי ויאכל מציד בנו בעבר תברכני
 נפשך:

לב ואמר לה יצחק אבוהי מן את ואמר אנא
 ברך בורכך עשו:

(לב) ויאמר לו יצחק אביו מי אתה ויאמר אני בנך
 בברך עשו:

לג ותנה יצחק תנה רבא עד לחדא ואמר
 מן הוא דיכי דצד צידא ואעיל לי ואכלית
 מפלא עד לא תיעול וברכתה אף ברין יהי:

(לג) ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר
 מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מפל בטרם
 תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה:

ואכל מפל • מפל מטעמים שבקשתי לטעם, טעמתי
 בו (כ"ח). גם ברוך יהיה • שלא תאמר: 'אלולא
 שרמה יעקב לאביו, לא נטל את הברכות', לך
 הסכים וברכו מדעתו (כ"ח).

ש"י • ויחרד • כתרגומו: 'ותנה', לשון תמיהה.
 ומדרשו: ראה גיהנם פתוחה מתחתיו. מי אפוא •
 לשון לעצמו, משמש עם כמה דברים. דבר אחר:
 אפוא, איה פה, מי הוא ואפוא הוא הצד ציד?.

לד פד שמע עשו ית פתגמי אבוהי וצנח
 צנחא רבא ומריא עד לחדא ואמר
 לאבוהי ברכני אף אנא (נ"י לי) אבא:

(לד) בשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה
 ומרה עד מאד ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי:

לה ואמר על אחיך במרמה ויקח ברכתך:

(לה) ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך:

ש"י • במרמה • בחכמה.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

מברך. (לד) וכאשר שמע עשו את דברי
 אביו, צעק צעקה עצומה ומרירה
 מאד, ואמר לו: ברכני אני גם כן,
 אהה, אבי!
 (לה) אמר: כבר בא אחיך
 בהתחכמות ולקח את ברכתך.

שתברך אותי נפשך.
 (לב) ואמר לו: מי אתה? אמר: אני
 בנך בכורך עשו.
 (לג) ולכן נקלע יצחק למצוקה
 עצומה מאד ואמר: מי הוא אשר צד
 ציד והביאו אלי, וכך אכלתי ממנו
 טרם הגיעך וברכתי אותו? וכן יהיה?

(ל) וכאשר התפנה יצחק מהענקת
 ברכה ליעקב, והיה תוף לאחר צאתו
 מבין ידיו (מלפניו), ועשו אחיו הגיע
 מצידו.
 (לא) ועשה הוא גם כן מאכלים
 מגונים והביא אותם אל אביו ואמר:
 יקום אבי ויאכל מציד בנו כדי

לו ואמר זאת קרא שמה יעקב וחקמני דגן תרתין זמנין ת בכירותי נסיב והא קען קביל ברקתי ואמר הלא שבקת לי ברקתא:

(לו) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את-בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא-אצלת לי ברכה:

אמר לו: "את-בכרתי לקח", אמר: 'בכך הייתי מצר וחרד, שפא עברתי על שורת הדין. עכשו, לבכור ברכתי: "גם ברוך יהיה". ויעקבני. כתרגומי ויכמני, ארבני. ו'ארב", ו'כמן'. ויש מתרגמין: ו'חקמני', נתחכם לי. אצלת. לשון הפרשה, כמו "ויאצל" (ספרים אחרים: "ובצל").

כ"ט < הכי קרא שמו • לשון תימה הוא, כמו: (לקמן כט) "הכי אחי אתה?" שפא לכך נקרא שמו יעקב, על שם סופו, שהוא עתיד לעקבני. 'תנחומא': למה חרד יצחק? אמר: 'שפא עון יש בי שבכרתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס?' התחיל עשו מצעק: "ויעקבני זה פעמים", אמר לו אביו: 'מה עשה לך?'

לו ואתיב יצחק ואמר לעשו הא רב שותה לך (ג"י עלוף) ונת כל אחוהי יהבית לה לעבדין ועיבור ותמר סעדתה ולך הכא מה אעביד ברי:

(לז) ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך ואת-כל-אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותרש סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני:

שמתיו לך, ומה שקנה עבד, קנה רבו. ולכה אפוא מה אעשה • איה, אפוא, אבקש מה לעשות לך?.

כ"ט < הן גביר • ברכה זו שביעית היא, והוא עושה אותה ראשונה? אלא אמר לו: מה תועלת לך בברכה? אם תקנה נכסים, שלו הם, שיהי גביר

לח ואמר עשו לאבוהי הכרפתא תדא היא לך אבא ברך לי אף אגא אבא וארים עשו קלה ובכא:

(לח) ויאמר עשו אל-אביו הברכה אחת הוא-לך אבי ברכני גם-אני אבי וישא עשו קלו ויבך:

לח ואמר עשו לאבוהי הכרפתא תדא היא לך אבא ברך לי אף אגא אבא וארים עשו קלה ובכא:

כ"ט < הברכה אחת • ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו: (במדבר יג) "הבמתנים?" "השמנה היא?" (שמואל ב ג) "הכמות נבל"?.

לט ואתיב יצחק אבוהי ואמר לה הא מטובא דארעא יהא מותבך ומטלא דשמאי מלעלא:

(לט) ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל:

כ"ט < משמני הארץ וגו' • זו איטלי"א של יון (כ"ח).

מ ועל חרבך תיחי ונת אחוה תפלה ויהי פד יעברון פנויה על פתגמי אורייתא ומעדי גיריה מעל צורף:

(מ) ועל-חרבך תחיה ואת-אחיד תעבד והיה כאשר תרד ופרקת עלו מעל צוארף:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(לז) ויענה יצחק אביו ואמר: הנה מן השמן המבכר של הארץ יהיה מגורף ומטל השמים ממעל. (מ) על חרבך תחיה ואת אחיד תשרת. והיה אם השיגה דך ממון רב והתרת את מאסרו מעל צוארף.

אותם לו עבדים, ונדגנים ומיצי הפרות נתתי ברשותו, ולך עתה מה אעשה, אהה, בני שלי! (לח) ואמר עשו לאביו: האם ברכה יחידה היא לך, אהה, אביו! ברכני, אני גם כן, והרים קולו ובכה.

(לו) אמר: אכן נקרא שמו יעקב פי נטפל אלי פעמים, בראשונה לקח את בכרתי וכעת לקח את ברכתי. אחר זאת אמר: האם לא נשארה ברכה עבורי? (לז) ויענה לו ואמר: הנה כבר מניתי אותו להיות אדונך, וכל אחיו, שמת

שיעור יומי ליום שישי כ"ח מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות עא
כ"ט ◀ ועל-חרבך • כמו 'בתרבוך'. יש 'על' שהוא במקום אות ב', כמו: (יחזקאל לב) "עמדתם על חרבכם", בתרבוכם. (שמות ו) "על צבאותם", בצבאותם. והיה בפאשר תריד • לשון צער, כמו: (תהלים נה) "אריד

(מא) וישטם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבן יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את-יעקב אחי:
כ"ט ◀ יקרבו ימי אבל אבי • כמשמעו, שלא אצער את אבא. ומדרשי אגדה, לכמה פנים יש.

(מב) ויגד לרבקה את-דברי עשו בנה הגדל ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך:
כ"ט ◀ ויגד לרבקה • ברוח הקדש הגד לה מה שעשו מהרהר בלבן • מתנחם לך • נחם על האהרה לחשב מחשבה אחרת, להתנפר לך ולהרגך. ומדרש אגדה:

(מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברחלך אל-לבן אחי חרנה:
כ"ט ◀ ועתה בני שמע בקלי וקום ברחלך אל-לבן אחי חרנה • ברוח הקדש הגד לה מה שעשו מהרהר בלבן • מתנחם לך • נחם על האהרה לחשב מחשבה אחרת, להתנפר לך ולהרגך. ומדרש אגדה:

(מד) וישבת עמו ימים אחדים עד אשר-תשוב חמת אחיך:
כ"ט ◀ אחרים • מועטים.

(מה) עד-שוב אף-אחיד ממך ושכח את אשר-עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשפל גם-שניכם יום אחד:
כ"ט ◀ למה אשפל • אהיה שפולה משניכם. למד על הקובר את בניו שקרוי שפול, וכן ביעקב אמר: "פאשר שכלתי, שכלתי". גם-שניכם • ואם יקום

מב ואתחנה לרבקה ית פתגמי עשו ברה רבא ושלחת וקרת ליעקב ברה זעירא ואמרת לה הא עשו אחוה קמן לך למקטלך:
כ"ט ◀ ויגד לרבקה • ברוח הקדש הגד לה מה שעשו מהרהר בלבן • מתנחם לך • נחם על האהרה לחשב מחשבה אחרת, להתנפר לך ולהרגך. ומדרש אגדה:

מג וקצן פרי קבל מגי וקום אזיל לך לנתן לבן אחי לחרן:
כ"ט ◀ אחרים • מועטים.

מה עד דיתוב רוגזא דאחוה מנה ויתנשי ית די עבדת לה ואשלח ואדברנה מתמן למה אתפל אף תרויכו יומא חד:
כ"ט ◀ עד-שוב אף-אחיד ממך ושכח את אשר-עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשפל גם-שניכם יום אחד:

עליך ואתה תהרגנו, יעמדו בניו ויהרגוך. ורוח הקדש נזרקה בה ונתנבאה שביום אחד ימותו, כמו שמפרש בפרק 'המקנא לאשתו' (סוטה יב).
(מא) ולכך שמר עשו בלבן עוינות בצפייה לשעת פשו להפרע בשנאה ובכעס מיעקב בסבת הברכה אשר ברכו אביו, ואמר בלבן: עתידים להתקרב ימי האבל על אבי וארצח את יעקב אחי.
(מב) ואזי הודיעו לרבקה על אודות דבור עשו בנה הגדול יותר, ושלחה וקראה ליעקב בנה הקטן ממנו ואמרה לו: הנה עשו אחיד מאים עליך לרצח אותך.
(מג) וכעת, אהה, בני שלי, קבל ממני! קום וצא לדרך אל לבן אחי לחרן.

מו ואמרת רבקה ליצחק עקית פתיי מן קדם
פנת התאה אם נסיב יעקב אתמא מבנת
התאה כאלין מבנת ארעא למה לי חיים:

(מו) ותאמר רבקה אל יצחק גצתי בחיי מפני בנות
חת אם ללקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות
הארץ למה לי חיים:

כ"ט - קצתי בחיי • מאסתי בחיי.

א וקרא יצחק ליעקב ובריוף יתה ופקדה
ואמר לה לא תסב אתמא מבנת פנען:

כח (א) ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוהו
ויאמר לו לא תקח אשה מבנות פנען:

ב קום אזיל לפדן ארם לבית בתואל אבוקא
דאמך וסב לך מתמן אתמא מבנת לבן
אחוקא דאמך:

(ב) קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך
וקחלך משם אשה מבנות לבן אחי אמך:

כ"ט - פדנה • כמו לפדן. ביתה בתואל • לבית בתואל, כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א
בסופה (יבמות יא).

ג ואל שדי יברך יתך ויפשוך וינגנף יתחי
לכנשת שבטין:

(ג) ואל שדי יברך אתך ויברך וירבך והיית לקהל
עמים:

כ"ט - ואל שדי • מי שדי בברכותיו למתברכין מפיו, יברך אותך.

ד ויתן לך את ברכת אברהם לך ולרעך אתך
עמך למירתך ית ארע תותבותך די יתב יי
לאברהם:

(ד) ויתן לך את ברכת אברהם לך ולרעך אתך
לרשתך את ארץ מגרדך אשר נתן אלהים
לאברהם:

כ"ט - את ברכת אברהם • שאמר לו: "ואעשך לגוי גדול", "והתברכו בנצחך", יהיו אותן ברכות
האמורות לך, בשבילך, (מקד) יצא אותו הגוי ואותו
הזרע המברך.

~ שבת קודש כ"ט מרחשון ~

ה וישלח יצחק את יעקב ואל לפדן ארם
לות לבן בר בתואל ארמאה אחוקא דרבקה
אמה דיעקב ועשו:

(ה) וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן
בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו:

כ"ט - אם יעקב ועשו • איני יודע מה מלמדנו.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

ויפרך וירבך, ויהי ממך קהל אמות.
(ד) ויתן לך את ברכת אברהם, לך
ולרשותך שלך אחרך, להיות לך
קנין ושליו על ארץ מגרדך אשר
נתן ה' אותה לאברהם.
(ה) מיד שלח יצחק את יעקב, ויצא

מבנות פנען.
(ב) קום, צא לדרך אל פדן ארם, אל
בית בתואל סבך, וקח לך משם אשה
מבנות לבן דודך מצד אמך.
(ג) ובעל הפת והיכלת המריק ברכה
עד בלי די, הוא יברך על מצעריך

(מו) אמרה רבקה ליצחק: הנה לא
מצאתי טעם לחיי בגלל בנות חת, אם
תחתן יעקב עם אשה מבנות חת או
מבנות יושבי הארץ אזי למה לי חיות.
(א) וקרא יצחק ליעקב וברכו וצנה
עליו ואמר לו: אל תקח לך אשה

מִזֶּה הַפְּסוּק, שֶׁשָּׁהָה י"ח חֲדָשִׁים בְּדֶרֶךְ, דְּבֵית' הָיָה
 בִּימֹת הַגְּשָׁמִים וְסִכּוֹת' הָיוּ בִּימֹת הַחֶמְהָ. וְלַחֲשֹׁבוֹן
 הַפְּסוּקִים שֶׁחֲשַׁבְנוּ לְעִיל, מִשְׁפָּרֵשׁ מֵאֲבִיו עַד שֶׁיֵּרֵד
 לְמִצְרַיִם שֶׁהָיָה בֶּן ק"ל שָׁנָה, שֶׁשָּׂם אָנוּ מוֹצְאִים עוֹד
 י"ד שָׁנִים, אֲלֵא וְדַאי נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר בְּהַלִּיכְתּוֹ לְבֵית
 לָבָן לְלַמֵּד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ, וּבְשִׁבְלֵי זְכוּת הַתּוֹרָה לֹא יִעָנֵשׁ
 עֲלֵיהֶם, וְלֹא פָּרֵשׁ יוֹסֵף מִמֶּנּוּ אֲלֵא כ"ב שָׁנָה, מִדָּה
 כְּנֻגָּד מִדָּה. עַד כָּאֵן מִצְאָתִי בְּרֵשׁ"י יִשָּׁן. • עַל-נְשִׂיו •
 הוֹסִיף רְשָׁעָה עַל רְשָׁעָתוֹ (רְצָה לומר: מְרַשַׁעַת עַל מְרַשַׁעוֹת שֶׁהָיוּ
 לוֹ כְּבָר, וְקָל לְהִכְיִין), שְׁלֵא גֵרַשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת:

שֶׁלְפָנָי לְדַת יוֹסֵף וְשְׁלֹשִׁים שָׁל יוֹסֵף, וְתִשַׁע מִשְׁמַלְךָ
 עַד שֶׁבָא יַעֲקֹב, הָרִי נ"ג, וְכִשְׁפָּרֵשׁ מֵאֲבִיו הָיָה בֶּן
 ס"ג, הָרִי קי"ו וְהוּא אָמַר "שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה",
 הָרִי חֲסָרִים י"ד שָׁנִים, הָא לְמִדָּתָ, שֶׁאַחַר שֶׁקָּבַל
 הַבְּרָכּוֹת נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנִים (אֲבָל לֹא נִעְנַשׁ
 עֲלֵיהֶם, בְּזְכוּת הַתּוֹרָה. שֶׁהָרִי לֹא פָּרֵשׁ יוֹסֵף מֵאֲבִיו
 אֲלֵא כ"ב שָׁנָה, דִּהְיִינוּ מִי"ז עַד ל"ט, כְּנֻגָּד כ"ב שְׁפָרֵשׁ
 יַעֲקֹב מֵאֲבִיו וְלֹא כְּבָדוֹ, וְהֵם כ' שָׁנִים בְּבֵית לָבָן וְשָׁתִי
 שָׁנִים שֶׁשָּׁהָה בְּדֶרֶךְ, כְּדֹכְתִּיב: (לְקַמֵּן לֵג) "וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת
 וְלִמְקַנְהוּ עֲשָׂה סִפּוֹת", וּפְרָשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם-לְבָרְכָהּ

חסלת פרשת תולדות ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלא - רלו

אגרות קודש

בי"ה, י"ד מ"ח תשי"ח
 ברוקלין.

האברך הווי"ח אי"א מלאכתו מלאכת שמים
 יעקב שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאור ליום ד', דו"ח מבית הספר חב"ד אשר בשכונני לוד.

ולפלא על מספר המועט של התלמידים, ואף שכותב הטעמים בזה, כבר ראו במוחש בכל מקום וגם באה"ק ת"ו, אשר כשמשדלים, בזה באופן מתאים להוראת חז"ל, - יגעת מתקיימות גם ההבטחה ומצאת, ואין כוונתי להיות מהצועקין על עבר, אלא לזרז בהנוגע להבא, כי אף שאמצע זמן הלימודים הוא, הרי נמצאו בטח כמה מהמתיישבים חדשים בהשכונה שעדיין לא נרשמו ואין מקושרים לעי"ע עם בי"ס מיוחד, ואפשר ישנם עוד אופנים לעשות בהנ"ל, ובדאי יתייעץ עם עסקני חינוך חב"ד, ותשועה ברוב יועץ.

תקותי שנוסף על מלאכתו מלאכת שמים בהנוגע להזולת, מקיים הוא גם ומבשרך לא תתעלם, ז.א. הוספה בעניני תורה ומצות בכלל, ובלימוד תורת הנגלה וחסידות ביחוד. והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל האמור.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ג מרחשון < מפרק קח עד סוף פסוק קיב

יום שני, כ"ד מרחשון < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום שלישי, כ"ה מרחשון < פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום רביעי, כ"ו מרחשון < פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

יום חמישי, כ"ז מרחשון < מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום שישי, כ"ח מרחשון < מפרק קלה עד סוף פרק קלט

שבת קודש, כ"ט מרחשון < פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, ליזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ג מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנא, ל. מודעת זאת... עד עמ' 302, ומספר וד"ל:

ובפרט מצות הצדקה ששקולה פנגד כל המצות. – הרי שהיא גדולה גם ממצות התפלה, הרי אם לגבי תפלה בבית הכנסת – כך, על-אחת-כמה-זוכמה שהדבר כך לגבי צדקה, שבאם הוא רגיל לתת ואינו נותן – שואל עליו הקדוש-ברוך-

הוא וכו', הנם שהיא בלי נדר חס-ושלום, – שנתנתו בשנים שעברו היתה בלי נדר חס-ושלום, שכך הרי צריך להיות בכל דבר שעושים אותו כמה פעמים, לעשותו בלי נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך תמיד⁴, אף-על-פי-כן כל החיל אשר נגע וראת ה' בלבם⁵ – לא יאתה – לא ראוי,

לנפשם האלקית לתת מגרעות בקדש, – לתת פחות, ולמעט על-ידי-זה את ההמשכה מבחינת "קדש" – שנמשך מבחינת קודש – ב"מלכות" על-ידי ענין הצדקה, מאשר כבד הרגלו מדי שנה להפריש ממאדם, – כסף נקרא "מאדך", לפי הפירוש הראשון במשנה⁶, ויכול להיות שהכוונה היא גם למי שסכף לגביו הוא באופן של "מאד", להחיות רוח שפלים ונדבאים דלית להון מגרמיהון, – שאין להם משלהם – הכוונה לענין ארץ ישראל שאין להם משלהם, אלא מחכים לתמיכה הנשלחת להם, היא פחינת "ספת דוד הנופלת" וכו', – כך נקראת ארץ ישראל בזמן הגלות, וכך הדבר גם בשורש, ב"מלכות דאצילות", שנקראת כך (כנזכר ב"אגרת הקודש" סימן ד' וסימן כ"א), לקומם ולרומם – אותה, וכו', למהו – שתהיה ההתאחדות של אחד באחד וכו'. – לגבי נשמות ישראל משמעות הדבר, שצדקה "פועלת" התאחדות והתחברות של יהודי עם יהודי, ולגבי הספירות למעלה משמעות הדבר, שה"אחד" של "יחודא תתאה" (היחוד התחתון) של ספירת המלכות, הנעשה שורש ומקור לעולמות, יהיה בהתאחדות עם ה"אחד" של "ז"א" (זעיר אנופין) שלמעלה מעולמות, וזה היחוד של הקדוש-ברוך-הוא והשכינה, ששכינה, "מלכות דאצילות", מתאחדת עם "ז"א"

ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה הקודמת נתנו סכום כסף מסויים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה שנה יתנו (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא מסביר איך נוגע בצדקה

גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה, ולתת את הסכום המוקצב בנתינות מרובות, כפי שהסביר בפרוטרוט המעלה שבכך באגרת הקודש סימן כ"א), וגם ה"חשבון הגדול", שהנתינות מצטרפות לחשבון גדול, ואשר זה פועל למעלה ב"מלכות דאצילות", מקור כל העולמות.

מודעת זאת – הרי ידוע, מה שאמרו רז"ל: "כל הרגיל לבא לבית הכנסת ויום אחד לא בא – הקדוש-ברוך הוא שואל עליו, – אגב, לשון הגמרא שלפנינו היא "ולא בא יום אחד הקדוש-ברוך-הוא משאל בו", ודרוש בירור אם אכן רבנו הזקן גורס אחרת בגמרא, או שהוא מביא רק את "תוכן" המאמר ולא את לשונו ממש, שנאמר: מי ככם ורא ח' וכו'". – וכפי ההמשך שם: "שומע בקול עבדו" – הנביא, "אשר הלך חשכים ואין נוגה לו", שבהתאם לפירוש הגמרא שם הכוונה היא, שבאותו פעם הלך למקום של חושך ולא בא לבית הכנסת (אם ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה – שאז זה "חשכים"). ובהתאם לפירוש המפרשים בתנ"ך, הכוונה היא שהוא שרוי במצב של חושך וצרה, ואף-על-פי-כן לא היה צריך להימנע (מלבוא לבית הכנסת) אלא היה עליו כפי סיוס הפסוק "יבטח בשם ה' וישען באלקיו", ויש לייחס ענין זה גם למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב קשה יותר, ובגלל זאת יש ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים עברו – צריך הרי להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב של "חשכים", וכן בכל המצות, – לאו דוקא בענין התפלה בבית הכנסת, שבו דנה הגמרא, אלא כך הדבר גם בכל המצוות שהיה אדם רגיל לעשות דבר מצוה והוא נמנע מעשותו,

1. ברכות ו, ב. 2. ישעי' נ, י. 3. ב"ב ט, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. 4. שו"ע יו"ד סר"ג. 5. ע"פ לשון הכתוב - שמואל א' י, כו. 6. ברכות נד, א.

שכן, חשבון הרי שייך בדברים שהם בהגבלה ובהתחלקות – ו"מלכות" היא המקור לנבראים בעלי גבול שבהם ישנה התחלקות, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב¹²: "עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֶשְׁבוֹן". – "בריכה" ו"באר" מורות על "מלכות", וְהַמְּכֹון, – במה שאומרים שעל-ידי

אגרת הקדש

"חשבון גדול" בצדקה, נעשה "גדול הוי" בעיר אלקינו, הוא בְּנֹדַע, כִּי בְּ"אֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָּא" – בהתעוררות האדם למטה, המתבטא ב- הַמְּשַׁכֵּת חַיִּים חֵן וְחֶסֶד בְּמַעֲשֵׂה תְצַדְקָה פְּרִצוֹן הַטּוֹב וְסָבַר פְּנִים יְפוֹת – נעשה "אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלָא", – התעוררות למעלה, שיהיה יָאֵר הוּי"ה פְּנִי, הוא הַאֲרֵת וְהַמְּשַׁכֵּת חֵן וְחֶסֶד וְרִצּוֹן עֲלֵינוּ מִחַי חַיִּים אֵין סוּף בְּרֹדְ-הוּא – אֲשֶׁר לְגַדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר¹³ וְחֶשְׁבָּה בְּלָל – הרי

המעשה וכו' ולפי החשבון כמארו"ל כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול וכו' על דרך מארו"ל אימתי גדול הוי' כשהוא בעיר אלהינו וכו' היא בחי' ומקום החשבון כמ"ש עיניך ברכות בחשבון והמכוון כנודע כי באתערותא דלתתא המשכת חיים חן וחסד כמעשה הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות אתערותא דלעילא יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון עליון מחיי החיים א"ם ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה כלל אל בחי' מלכותך מלכות כל עולמים עלמא דאתגליא המחיה כל הברואים שבכל ההיכלות עליונים ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמ"ש אלף אלפים ישמשוניה וזהו חשבון גדול שע"י רוב מעשה הצדקה שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחבר ומתווך ב' קצוות הפכיים שהן קצה השמים לעילא ובחי' ולגדולתו אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בני"ע בחי' גבול ומספר וד"ל:

שגדולתו איננה בהתגלות, שכן היא למעלה מהשגת הנבראים – תימשך גדולת "אין-סוף ברוך-הוא" אל בְּחִינַת "מְלֻכוֹתֶיךָ מְלָכוֹת בַּל עוֹלָמִים"¹⁴, – מקור ושורש לכל העולמות, עֲלֵמָא דְאֲתַגְלִיא, – ה"עולם הגלוי" – כפי שנקראת "מלכות", הַמְּחִיָּה בַּל הַבְּרֹאִים שֶׁבְּכָל הַחִיבּוֹלוֹת – עולמות עֲלִיוֹנִים וְ- עולמות תַּחְתּוֹנִים, שֶׁחֵן בְּחִינַת מְסַפֵּר וְחֶשְׁבוֹן, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב¹⁵: "אֵלֶּף אֲלָפִים יִשְׁמְשׁוּנֶיהָ". – הרי שהם בחשבון וגבול של אלף אלפים. על-כל-פנים, הרי שעל-ידי ענין הצדקה בסבר פנים יפות, נעשה "חשבון גדול", שה"גדול הוי"ה" שהוא "אין סוף" בלי גבול, יימשך ב"חשבון" ב"מלכות", שהיא שורש ומקור הנבראים בעלי חשבון וגבול. וְזֶהוּ "חֶשְׁבוֹן גְּדוֹל", ש – נעשה עַל-יְדֵי רַב "מַעֲשֵׂה תְצַדְקָה – המביא ל"שלום", – כמו שכתוב¹⁶: "והיה מעשה הצדקה שלום", כמוסבר ב"אגרת הקודש" סימן י"ב, כִּי פְּרוּשׁ "שְׁלוֹם" הוּא דְכָר הַמְּחַבֵּר וְמִתּוֹךְ ב' קְצוֹת הַפְּכִיִּים, שֶׁחֵן קֶצֶה הַשָּׁמַיִם לְעִילָא, – למעלה, בְּחִינַת "וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר", – בחינה ומדרגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה, וְקֶצֶה הַשָּׁמַיִם לְתַתָּא, – למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה והמדרגה התחתונה שבכל עשר הספירות, הַמְּתַלַּבֵּשׁ בְּבְרִיאָהּ יִצְרָהּ-עֲשֵׂיהָ, בְּחִינַת גְּבּוּל וּמְסַפֵּר, וְדִי לְמִכּוּן:

הקדוש ומובדל מעולמות. וְהַכֵּל לְפִי רַב הַמַּעֲשֵׂה וְכו', – כפי שהוסבר בפרוטרוט ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שישנה מעלה במתן הסכום לצדקה, בנתינת רבות, לא בנתינה אחת, למרות שמדובר באותו סכום, שהרי, כפי שאומר הרמב"ם¹⁷ דבר זה מזכך

את הנפש, ועל פי חסידות הרי בכל נתינה נעשה היחוד העליון. יכול להיות שרבנו הזקן רוצה לציין כאן, שזה אמור גם כשאדם חושב שבשנה הבאה, כשמצבו יוטב, ישלים גם עבור שנה זו, (שכן, אם הוא חושב סתם, שהוא מפסיק לתת בגלל המצב הקשה – הרי כבר שלל זאת רבנו הזקן ב"אגרת הקודש" סימן ט"ז, שגם כשהיה רחמנא-ליצלן מצב של "לווים ואוכלים", אף-על-פי-כן אמר אז רבנו הזקן "לא טוב עושים לנפשם" ש"קופצים ידיהם" וכו'); אלא גם כשהוא חושב שבשנה הבאה ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"רוב המעשה" בשנה זו, ומה גם בהתאם למה שרבנו הזקן כתב ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שהנתינה ל"מעות ארץ ישראל" תהיה מדי שבוע או לכל הפחות מדי חודש – הרי שתחסרנה הנתינות של אותם שבועות או חדשים. וְלַפִּי הַחֶשְׁבוֹן, – כפי שיסביר להלן, שנוגע הדבר שיהיה "חשבון גדול", הממשיך את "גדול הוי"ה" וכו', יכול להיות שהכוונה היא כי הרי ישנה מעלה בחשבון גדול – כשהסכום הוא גדול, כמו במאות או באלפים, דבר שממשיך ממדרגה עליונה יותר, ש"מאה" הוא ב"כתר" וכו', הרי אם יפחית מהסכום שהיה רגיל לתת – יחסר הרי מהחשבון הגדול. כְּמוֹמֵר רַו"ל¹⁸: "בַּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מְצַמְרַפֵּת לְחֶשְׁבוֹן גְּדוֹל וְכו'", – והמשמעות ב"חשבון גדול" היא: עַל דְּרָךְ מֵאֵמֶר רַו"ל¹⁹: "אֵימָתִי גְּדוֹל הוּי"ה" – בְּשֶׁהוּא "בְּעִיר אֲלֵהֵינוּ" וְכו', – כלומר, כשהוי' מתלבש ומאיר ב"מלכות", עולם הדיבור, הנקרא "עיר אלקינו", שכן, כשם שהעיר מורכבת מהרבה בתים, והבתים מורכבים מאבנים רבות, כך "עולם הדיבור" כולל בתוכו הרבה אותיות וצירופים (אותיות נקראות "אבנים" בספר יצירה)²⁰, שמהן מתהווים העולמות והנבראים, וזה מגלה גדלות הוי', הֵיא – מלכות דאצילות, "עיר אלקינו", בְּחִינַת וּמְקוֹם הַחֶשְׁבוֹן²¹, –

7. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו. 8. בבא בתרא ט, ב. 9. זח"ב רכה, א. 10. ס"י פ"ד מי"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב. 12. שיר השירים ז, ה. 13. ל' הכתוב - תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב - תהלים קמה, יג. 15. דינאל ז, י. 16. ישעי' י, ז.

~ יום שני כ"ד מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 302, לא. נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו':

אל הלב. – רוח החיים והדם חוזרים מכל האברים אל הלב, ואם סבוב והלוך הרוח חיים הלו הוא כהלכתו, תמידו כסדרו המסודר לו מ – הקדוש ברוך הוא, חיי החיים ברוך הוא – אזי האדם בריא בתכלית, כי כל האברים מקשרים יחד ומקבלים

חיותם הראוי להם מהלב עלידי סבוב הלו. – של רוח החיים, אך אם יש איזה קלקול באיזה מקומן המונע ומעכב או ממעט סבוב והלוך הדם עם הרוח חיים המלבש בו – בדם, אזי נפסק או מתמעט הקשר הלו – אם הדם נפסק לגמרי – נפסק הקשר לגמרי, ואם מהלך הדם ורוח החיים מאיט – מתמעט הקשר, המקשר כל האברים אל הלב עלידי סבוב הלו, – של הדם ורוח החיים, ואזי נופל האדם למשכב וחלי, ה' ישמרנו. הרי, שהקשר בין האברים, בינם לבין עצמם, שעל-ידיזה הם קשורים ללב – נוגע גם

לבריאות הלב. וככה ממש, על-דרך-משל, הנה כל נשמות ישראל נקראים בחינת "אברי דשכינתא", – אברי השכינה, הנקראת – השכינה נקראת בשם "לב", כמו שכתוב: "יצור ללבי", וכמו שכתוב: "ושכנת בתוכם"; פרוש, – מה הקשר בין השכינה לבין הלב והתפשטותו בכל האברים? ב' לשון "שכינה" הוא שאור הוי"ה שוכן בעולמות בריאה-יצירה-עשיה להחיותם, והמשבת חיות זו – מה שאור הוי' מחיה את העולמות, היא עלידי התלבשות תחלה – שהחיות מתלבשת בנשמות

לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה (כביכול) ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשהן חסרות חסו-שלום ושורר פירוד הלבבות בין יהודי אחד למשנהו – מתהווה חולי כביכול בשכינה. שכן,

כפי שיסביר, נמשלה השכינה ללב, והיהודים לאברים, וקלקול באברים המשבש את מהלך הדם כראוי – מביא רחמנא-ליצלן למחלה באדם, וכך כביכול למעלה.

נודע בשערים! – בהם ידועים ענינים אלה, – שלא כבאגרת הקודמת, בה משתמש רבנו הזקן בלשון "מודעת זאת" (בלי הוספת המלה "בשערים"), שכן שם מדובר אודות מאמר חכמינו ז"ל הידוע לכל, ואילו כאן מדובר בענין הלקוח מ"תיקוני זהר", מה שכתוב ב'תיקונים', דשכינתא איהי מרעא בגלותא כביכול. – שהשכינה חולה (כביכול) בגלות. פרוש, – איזה קשר יש

חסו-שלום בין חולי לשכינה? על-דרך-משל, כמו הלו הנוף, המבדיל בין קדש וכו', – לחול, כך להבדיל בין מחלה בגוף לבין ענין הנקרא "מחלה" בשכינה, שפכת החלי והבריאות היא התפשטות והלוך החיות מהלב אל כל האברים, המלבשת – החיות הבאה מהלב, מלוכשת בדם הנפש היוצא מהלב אל כל האברים, – שהרי הדם נקרא "דם הנפש", וסובב סובב הלוך הרוח חיים ותדם – הוספת כ"ק רבינו: והרוח חיים מלוכש בו כדלקמן, תוף תוף כל האברים והגידים המבלעים בהם, – באברים, וחזור

אגרת הקדש

לא נודע בשערים מ"ש בתיקונים דשכינתא

איהי מרעא בגלותא כבי'. פי' ע"מ כמו חולי הנוף המבדיל בין קדש וכו' שסיבת החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב אל כל האברים המלוכשת בדם הנפש היוצא מהלב אל כל האברים וסובב סובב הלוך הרוח חיים והדם תוך תוך כל האברים והגידים המובלעי' בהם וחזור אל הלב ואם סיבוב והילוך הרוח חיים הלו הוא כהלכתו תמידו כסדרו המסודר לו מחיי החיים ב"ה אזי האדם בריא בתכלית כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב ע"י סיבוב הלו אך אם יש איזה קלקול באיזה מקומן המונע ומעכב או ממעט סיבוב והילוך הדם עם הרוח חיים המלוכש בו אזי נפסק או מתמעט הקשר הלו האברים אל הלב ע"י סיבוב הלו ואזי נופל האדם למשכב וחולי ה"י. וככה ממש ע"מ הנה כל נשמות ישראל נקראים בחי' אברי דשכינתא הנקראת בשם לב כמו"ש וצור לכבי וכמו"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה הוא שאור הוי' שוכן בעולמות ב"ע להחיותם והמשכת חיות זו היא ע"י התלבשות תחלה בנשמות ישראל

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצויד למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה". 3. ב"לוח התיקון" יתקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "עיי הגידים". 4. זח"ג יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כה, ת. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ".

בְּסוֹפֵן וְסוֹפֵן בְּתַחֲלָתָן, – שזה באופן שה'תחלה" (של העליון) נעוץ ונמצא בסוף (של התחתון), והסוף (של ה"תחתון") "נעוץ" ונמצא ב"תחלה" (של העליון). וּבְכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל מְכַנֵּה בְּשֵׁם "אוֹר יִשְׂרָ"ל וְ"אוֹר חוּזַר", – האור

הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון, והאור החוזר מהתחתון לעליון, וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹבֵי: "וְתַחֲתוֹת רְצוּא וְשׁוֹב". – שם מדובר על "חיות הקודש" שב"מרכבה", ועל פי קבלה זה מוסב על החיות האלקית של העולמות והנבראים בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על-כל-פנים, הרי, שלא זו בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה לעולמות ונבראים, אלא שהיא גם באופן של "אור חוזר", ו"שוב", מהנבראים אל השכינה שהיא מקור הנבראים, אֲשֶׁר עַל כֵּן, עַל פִּי

הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֵי אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר הַיִּטֵּב בְּמִכְתָּב, נִקְרָאת הַשְּׂכִינָה בְּשֵׁם "לֵב", וְהַנְּשֻׁמּוֹת בְּשֵׁם "אֲבָרִים"; לְהוֹדוֹת לָנוּ, כִּי בְּאֲשֶׁר כָּל הַנְּשֻׁמּוֹת דְּבוּקוֹת וּמְקַשְׂרוֹת יָחַד – אֲנִי סוֹבֵב וְתַלְוֵד תַּחֲתוֹת וְתַחֲשַׁפְעָה – מהשכינה לעולמות ומעולמות אל השכינה, סוֹבֵב סוֹבֵב, וְנִעְוֵץ סוֹפֵן בְּתַחֲלָתָן, לְקַשֵּׁר וּלְחַבֵּר בֵּלָן – כל הנשמות, ועל ידן – כל העולמות, לְהוֹי"ה אֶחָד וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ יְתַבְּרָה, וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹבֵי: "אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם בְּלִבְכֶם לְפָנַי הוֹי"ה אֱלֹהֵיכֶם" – "בְּלִבְכֶם" דִּיקָא, – דוקא, שדווקא כשכולם יחד באחדות, וְ"לְפָנַי" – המלה "לפני", דִּיקָא, – היא בדווקא, שעל-ידי היות כולם ביחד – עומדות הנשמות "לפני", ולמעלה מ"הוֹי" אלקיכם", למעלה מכפי שהוֹי" נעשה אלקיכם, החיות והכות של נשמות, "רְאִשֵׁיכֶם בּוֹ" – המדרריגות העליונות ביותר, מְחַטְבֵי עֲצִיב בּוֹ". – המדרריגות התחתונות ביותר – כשהם כולם עומדים באחדות – אז "אתם נצבים לפני הוֹי" אלקיכם", וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת נצבים, שהכוונה היא "כולכם לאחדים כאחד", שהמדרריגות העליונות ביותר עד המדרריגות התחתונות ביותר – הן כולם מאחדות יחד כדבר אחד. וְכֹה יוֹכֵן מְאֵמַר רַ"ל לֵי, כִּי

יִשְׂרָאֵל, לְפִי שְׂכַל הַנְּבִרָאִים אֵין עֲרוּךְ לָהֶם אֶל הַנְּבִירָא יְתַבְּרָה, דְּבִלָּא קָמִיהָ כְּלָא מְמַשׁ חֲשִׁיבִין, – שלגביו כולם נחשבים ככלום ממש. וְאֵי אֲפֹשֶׁר לָהֶם לְקַבֵּל תְּיוֹת מְאֹדוֹ וְשַׁפְעוֹ יְתַבְּרָה, לְהוֹיֹת נְבִירָאִים מְאִין לִישׁ וְחַיִּים וְקוֹמִים,

– שעל כך הם זקוקים לקבלת חיות, אור ושפע מהקודש ברוך הוא, והם אינם יכולים לקבל זאת, כִּי־אֵם עַל־יְדֵי הַנְּשֻׁמּוֹת – שבראש ובראשונה נמשכת החיות האלקית לנשמות ישראל ולאחר מכן היא נמשכת בעולמות, על-דרך שאנו אומרים בנוסח הברכות "אלקיני מלך העולם", בראש ובראשונה "אלקיני" – אלקות נמשכת לנשמות, ולאחר מכן "מלך העולם" – היא נמשכת בעולם, שְׁעָלוּ בְּמִחְשָׁבָה, – שורש הנשמות הוא במחשבה שלמעלה, וְקָרְמוֹ – והן למעלה, לְבִרְיָאֵת

עוֹלָמוֹת ש' – נבראו על-ידי בְּחִינַת הַדְּבִיר, – מחשבה, למשל, באדם היא הרי פנימית ולעצמו בלבד, ואילו דיבור הוא חיצוני ולזולת, כך באות הנשמות מהפנימיות של אלקות, והעולמות – מחיצוניות האלקות, הרי כדי שהאלקות תימשך בעולמות – בחיצוניות – עליה להימשך תחילה בנשמות – בפנימיות, בְּמֵאמַר רַ"ל לֵי: "בְּמִי נִמְלָךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא וְכוּ", – על בריאת העולמות? – בנשמות ישראל, בְּנִדְעָה בְּמִקּוֹם אַחֵר. – הרי, שנשמות הן למעלה מעולמות באופן שההמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט השני במשל, מה שרוח החיים חוזר מהאברים אל הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי החיות האלקית שבעולמות היא באופן של "רצוא ושוב", שהיא נמשכת מלמעלה למטה, מהשכינה אל העולמות, ואותה חיות חוזרת למקורה (בתורה ובעבודה של התחתונים). וְנִדְעָה בְּשִׁעְרֵים, – של אלה שידועים את הענינים, כִּי כָּל הַמְּשַׁבֵּת תַּחֲתוֹת וְתַחֲשַׁפְעָה מְעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים לְעוֹלָמוֹת תַּחֲתוֹנִים – מֵהֶם, הֵן כִּמּוֹ שְׁפָתוֹבֵי בְּסִפְרֵי יִצְרֵיהֶּ: "נִעְוֵץ תַּחֲלָתָן

8. ראה רות רבה פ"ב, א. ב"ר פ"ח, ז. 9. פרק א' משנה ז'. 10. יחזקאל א, יד. 11. נצבים כט, ט. 12. יומא ט, ב.

חולים" – לְשׁוֹן רַבִּים, – למרות שהכוונה היא לשכינה, הם כָּל הָאֲבָרִים וְכוּ': – כל אלה המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי השכינה", הם הרי בבחינת "נופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא "נופלים" ו"חולים" – לשון רבים. ב"לוח התיקון"

כתוב שצריך לומר כאן "ומ"ש", שלא כפי

שכתוב אצלנו "כמ"ש" – בהתאם לכך הרי זה בדרך של שאלה ותשובה, שמה שכתוב "נופלים" ו"חולים", לשון רבים –

הוא מפני שזה אמור לגבי כל האברים של השכינה, שגם אותם הקדוש-ברוך-הוא סומך ומרפא.

חָרַפְנוּ בֵּית שְׁנֵי וּנְפִילַת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת וְהִסְתַּלְקוֹת הַשְּׁכִינָה וְיִרְדָּתָה לְאָדוּם בְּכַחֲשֵׁי גִלּוֹת בְּכִיכּוֹל – שכן, כשבני ישראל בגלות, הרי זה שהשכינה נמצאת איתם בגלות כביכול¹, הַכֹּל הָיָה בְּעֵזֶן שְׁנֵאתָ חָנֶם וּפְרוּר לְכַבּוֹת –

בגלל שנאת חנם שבין יהודי אחד למשנהו,

ופירוד הלככות רַחֲמָנָא לְצִלָּן. וְלִכֵּן נִקְרְאוּת – השכינה, "חולה" על-דִּקְדָּמָשָׁל, – כמובא בתחילת האגרת,

מ"תיקוני זוהר", שבגלות – השכינה היא בבחינת חולה. כְּמוֹ שְׁאֹמְרִים: – בתפילת העמידה: "סוּמְךָ נוֹפְלִים וְרוֹפְאָ"

אגרת הקדש

שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום בבחי' גלות כבי' הכל הי' בעון שנאת חנם ופירוד לבבות ר"ל ולכן נקראת חולה עד"מ כמ"ש סומך נופלים ורופא חולים לשון רבים הם כל האברים וכו':

~ יום שלישי כ"ה מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 304, לב. ברך ה' חילם... עד עמ' קג, כנפש תדרשנו:

כפשוטו, כשהיא באה בפועל בבחינת הצדקה, שיש בה המעלה הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה העצמית בעבודת התפלה.

בְּרַךְ ה' חֵילָם וּפְעֵל יָדָם וְרִצְיָה, – כלשון ברכתו של משה רבנו לשבט לוי¹, שבהתאם לחכמינו ז"ל²

זה מוסב על העבודה בבית המקדש, וב"אבות דר' נתן"³ הרי כתוב: "ש לנו כפרה אחת שהיא

כמותה", שבזמן הגלות יש לנו דבר המכפר בדוגמת העבודה בבית המקדש, והוא – גמילות חסדים, שצדקה וגמילות חסדים הן כמו ענין העבודה בבית המקדש, ויש לומר, שלכן מתחיל רבנו הזקן את הברכה לעושי הצדקה, בלשון זו, לְרִצְוֹן לָהֶם לְפָנֵי ה' תְּמִיד, – יכול להיות שהכוונה היא, שכשם שעל-ידי נתינת צדקה, למרות שנותנים "חומש" בלבד, מעלה ה"חומש" את "ארבע הידות", ארבעת החלקים הנותנים מרווחיו, שגם הם יעלו להוי', כפי שמוסבר בסוף פרק ל"ד ב"תניא", כך גם בנדון דידן, ש"פועל ידם", לא רק של מצות הצדקה, אלא של כל היגיעה והפעולות – יהיו "לרצון להם לפני ה' תמיד", כַּה יִתֵּן וְכַה יוֹסִיף ה' לְאִמְצֵן לָפָם בְּגִבּוֹרִים⁴, – מהלשון נראה שאגרת זו באה כתוצאה מ"שמועה טובה" בענין הצדקה, שעל כך אומר רבנו הזקן "כה יתן וכה יוסיף", לחזק עוד יותר את לבם "בגבורים", בענין של "איזהו גבור הכובש את יצרו"⁵, לתת יותר מאשר

לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש" שסידרו בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה, "פותחין בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו הזקן על השלמת הש"ס ברוב עיירות ומנייני אנ"ש – כך גם האגרת האחרונה ב"אגרת הקודש" מתחילה בברכה, "ברך ה' חילם"; כפי הנראה מתוכן

האגרת, היא באה גם כן משמועה טובה שבעיירות ומנייני אנ"ש הונהג ענין הצדקה לארץ ישראל, בסדר של גבאי-צדקה – "מְעֵשָׂה", המעורר את ה"עושים", ורבנו הזקן נותן את ברכתו על כך גם ל"מְעֵשָׂה" וגם ל"עושים", ומסביר את המעלה הנוספת שישנה כשהתעוררות לצדקה באה מהאדם עצמו, על-ידי "עבודתו" העצמית, לגבי ההתעוררות כשהיא באה באמצעות אדם שני.

הרבי כותב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין האגרת הראשונה לאגרת האחרונה. בכך שבשתיהן מדובר על העלינות והפעולה של עבודת התפלה בכוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה מעומקא דלבא כו' עד מיצוי הנפש כו'", ומה שזה פועל בענינים רוחניים, לחזק את השכל המתבונן בגדלות ה' ובחזיון של אהבה ויראה, ובאגרת האחרונה מדובר אודות עבודת התפלה בהתעוררות של אהבת ה' בקריאת שמע "ולמסור נפשו באחד" ו"בכל מאדך"

13. מגילה כט, ב. 1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד.

בשנאחות ומתלבשת בפתילה בו, – כך, כדי שאלקות יאיר בעולם הזה, זקוקים ל"כלי" בו ייאחו האלקות וישמש כ"פתילה", המתבטל וכלה לגמרי באש האלקי, כמו שנתבאר במקום אחר¹¹. והגוף והכלי לאורו ותבנה, – ל"אור אין סוף", היא

מדת החסד ונדיבות הלב, לתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה בו, – למי שאין לו משל עצמו, הרי שמדת החסד ונדיבות הלב – הנתינה בסבר פנים יפות ובהרגשת העני – הם כלי לאורו יתברך, כמו שכתוב ב'תקונים'¹²: "וכמה גופין תקינות לון, – וכמה גופים תקינת להם – לקבלת האורות של הספירות, ואתקריאו בתקונא דא חסד דרועא ימינא", – והם נקראים ב'תיקון" זה: חסד – הזרוע הימנית, וכשם שלמעלה, חסד היא 'דרועא ימינא' (זרוע ימנית), כך מדת החסד של האדם היא כלי לימין ולגילוי של מעלה, וכל הגוף נכלל בימין, – "ימין" הוא כל עיקרו של הגוף, וכן אמר הפסוק¹³: "לבושו צדקה"¹⁴. – שצדקה היא לבושו – סתם – של כל ה"גוף" – של הקדוש ברוך הוא, לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף". והיו שאמרו דו"ל¹⁵: "אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, שנאמר¹⁶: "זרעו לכם לצדקה, קצרו לפי חסד"; – ששכר הצדקה הוא בהתאם לחסד שבאותה צדקה, כפי החסד ונדיבות הלב שהיו בנתינת הצדקה – כך הוא הקצירה והשכר לאותה צדקה. מדוע נקראת צדקה "זריעה" והשכר "קצירה"? שתקציר – של התבואה, הוא גילוי הזריעה הטמונה בארץ, וכן הוא הצדקה והחסד שישראל עושין בזמן הגלות, היא טמונה ונסתרת עד זמן התחייה, – עד תחיית המתים, כשם שהזריעה טמונה ונסתרת בארץ, שיתלבש – בזמן תחיית המתים, ויאיר אור אינסוף ברוך הוא בעולם הזה הנשמי, – ההתלבשות

יש ברצון לתת, ונדיב על נדיבות יקום, – יכול להיות שהכוונה היא, שה"מעשה" מעלתו למעלה מנדיבות ה"עושים", להיות גדול המעשה – מי שמעורר ומשפיע על אחרים לתת צדקה, שה"מעשה" הרי גדול מה"עושה"¹⁷, בכל עיר ומנין, ותחשב לו

ל"מעשה" לצדקה. – הצדקה של האחרים נחשבת כצדקה שלו. ועל העושה¹⁸ – זה שנותן הצדקה – עלידי ההתעוררות ה"מעשה", נאמר¹⁹: "צדקתו עמדת לעד" – "עמדת" לשון נקבה, שתקבל התעוררות לבו הטהור מ"גדול המעשה", – לא שהוא מתעורר בעצמו לתת הצדקה, שאז הוא "משפיע", אלא הוא מקבל את ההתעוררות מה"מעשה", ובנוגע להתעוררות זו הוא בבחינת "נקבה" שהיא "מקבלת", אף-על-פי כן עמדת – הצדקה שלו, לעד, פרוש, – מהי הכוונה שהצדקה שלו עומדת (נשארת) לעד? שכל הצדקה והחסד שישראל עושין בעולם הזה מנדבת להם הטהור – הן הנה חיות ונקמות בעולם הזה הנשמי עד זמן התחייה, – של תחיית המתים, שאז – בזמן תחיית המתים, הוא זמן גילוי אלקות ואור אינסוף ברוך הוא מבחינת סוכב כל עמין בעולם הזה, – "אור אין סוף" שבבחינת "סוכב" ו"מקיף" ולמעלה מכל העולמות – אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה בזמן תחיית המתים, וכן שנתבאר באריכות במקביל דאשתקד. וצריך להיות כלי ומכון להתלבש בו אור אינסוף ברוך הוא, כמו הגוף לנשמה על-דרך משל, – הגוף הוא כלי מתאים לקבלת הנשמה, והנשמה מתלבשת בגוף – כך צריך להיות כלי לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף" ברוך הוא, הסוכב כל עמין, שיתגלה בתחיית המתים, כמו שכתוב²⁰: "הלוא כה דברי כאש" – מה אש אינה מאירה בעולם הזה אלא

אגרת הקדש

להיות גדול המעשה בכל עיר ומנין ותחשב לו לצדקה ועל העושה נאמר צדקתו עומדת לעד עומדת לשון נקבה שמקבל התעוררות לבו הטהור מגדול המעשה אעפ"כ עומדת לעד. פי' שכל הצדקה והחסד שישראל עושין בעוה"ז מנדבת לבם הטהור הן הנה חיות וקיימות בעוה"ז הגשמי עד זמן התחייה שאז הוא זמן גילוי אלקות ואור א"ס ב"ה מבחי' סוכב כל עמין בעוה"ז וכמ"ש באריכות במכתב דאשתקד וצריך להיות כלי ומכון להתלבש בו אור א"ס ב"ה כמו הגוף לנשמה עד"מ כמ"ש הלא כה דברי כאש מה אש אינה מאירה בעוה"ז אלא כשנאחות ומתלבשת בפתילה בו כמ"ש במ"א. והגוף והכלי לאורו ית' היא מדת החסד ונדיבות הלב ליתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה בו כמ"ש בתיקונים וכמה גופין תקינת לון ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא וכל הגוף נכלל בימין וכך אמר הפייט לבושו צדקה. וזהו שארז"ל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד שהקציר הוא גילוי הזריעה הטמונה בארץ וכך הוא הצדקה והחסד שישראל עושין בזמן הגלות היא טמונה ונסתרת עד זמן התחייה שיתלבש ויאיר אור א"ס ב"ה

6. ע"ד לי הכתוב - ישע"י לב, ח. 7. ב"ב ט, א. 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן טו"ב. 10. ירמ"י כג, כט. 11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שבתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מאנה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, יב.

החסד המתעוררת בלב האדם מעצמו, – שלא על-ידי ההתעוררות של "מעשה", על-ידי התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע, ולדבקה בו, ולמסר נפשו ב"אחד", ו"בכל מאדך" בפשוטו וכו'. – כלומר בכסף שלך¹⁸,

שמהבת ה' ומסירות

נפשו לה' – באה

ההתעוררות למתן צדקה,

וב"אתערוהא

דלתתא" – בהתעוררות

שלמטה, מן האדם

ומסירות נפשו ורצונו

הפנימי להקדוש-ברוך-

הוא, ובמים הפנים

לפנים בן לב אדם

העליון בו' – שעל

הכסא – "אתערוהא

דלעילא" – ההתעוררות

מלמעלה, שבהתאם

להתעוררות שלמטה,

וכמידת מסירות

"פנימיות" רצונו

להקדוש-ברוך-הוא,

שהתבטאה בענין של

עשיה גשמית, בנתינת

צדקה – כך גם הוא

המשכת אור-אין-סוף ברוך-הוא הפוכב-כל-עלמין

למטה מטה בעולם הזה הגשמי בבחינת גלוי בזמן

התחיה, – של תחיית המתים, במבאר במכתב דאשתקד¹⁹

באריכות. – הרי כשהתעוררות לצדקה באה מעצמו,

מעבודתו בתפלה – היא נקראת "צדק", לשון זכר. שכן, הוא

"משפיע" וממשיך את האור ה"סובב כל עלמין", וכפי

שיסביר רבנו הזקן להלן, הוא ממשיך את ה"פנים" והפנימיות

של האור ה"סובב כל עלמין". אך, כשהתעוררות באה מאדם

אחר, אז זה רק בבחינת "מקבל", כלי לקבלת האור ה"סובב",

והמדובר בהארה בלבד מ"אור הסובב". וזהו – מה שלגבי

"צדק" הוא אומר "לפניו יתלך", שמוליך וממשיך "פנים"

העליונים – הפנימיות של "אור אין סוף", מלמעלה

מהאצילות עד עולם העשיה. וכעת עת לקצר, וכל טוב

מהם לא יבצר, "הטיבה ה' לטובים" – הנותנים נתינות

גדולות לצדקה, ולישרים בלבבותם²⁰, – הרוצים לתת יותר

– אלא שאין ידם משגת, בנפש תדרשנו: – כברכת ותפלת

הדורש טובתם – הכוונה לרבנו הזקן, כותב אגרת קודש זו.

וההתגלות הן הקצירה והזריעה של צדקה. באיזה אופן תהיה ההתלבשות וההתגלות של "אור אין סוף"? – יסביר רבנו הזקן להלן שזה על-דרך ועוד יותר, מאשר ההתלבשות וההתגלות בכלים של הספירות בעולם ה"אצילות". ובלשון

רבנו הזקן: ואיהו

וגרמוהי חד, – ומה

שהוא, "אור אין סוף"

שבאצילות, ו"גרמוהי",

הכלים, הם דבר אחד –

הם – הרי זה מוסב על

בחינת הפלים העשר

ספירות האצילות, –

שהם "חד", דבר אחד עם

"אור אין סוף"

שבאצילות, כמובא לעיל,

ב"אגרת הקודש" סימן

כ, וכל-שכן וקל-וחמר

אור אין-סוף ברוך-

הוא הפוכב כל עלמין

– שהוא מלמעלה

ממחינת

אצילות. – שהוא

למעלה לגמרי מעולמות,

והוא יתלבש ויתגלה

בזמן התחיה של תחיית

המתים. אם הכלי ל"אור אין סוף" שיתגלה בכלים של

הספירות שב"אצילות", הוא באופן שהוא בטל ומאוחד לגמרי

ב"אור אין סוף", עד שהם "חד", דבר אחד – הרי כל-שכן

וקל-וחמר שגילוי "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין",

שלמעלה לגמרי מעולמות, מן ההכרח שיהיה "וגרמוהי חד",

כלי לקליטת אור זה בפנימיות, – וזהו ענין הצדקה. ולפיכך

– ולכן, נקראת צדקה לשון נקבה, "צדקתו עמדת

לעד", – הרי ש"צדקה" היא לשון נקבה, שמקבלת הארה

מאור אין-סוף הפוכב כל עלמין, המתלבש – ומתגלה,

בתוכה בעולם הזה הגשמי בזמן התחיה. – של תחיית

המתים. הרי זו הוספה למה שנאמר לעיל, ש"עומדת" לשון

נקבה הוא במי שמקבל התעוררותו מאדם אחר, ולכן הוא

מצויין בלשון נקבה, מפני שההתעוררות לצדקה אצלו היא

בבחינת נקבה, מקבל – אלא הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה

ומקבל, מפני שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף"

ה"סובב"; היא כלי לקבלה, אבל – הפסוק²¹: "צדק לפניו

יתלך" הוא לשון זכר, – "צדק" ו"יהלך", היא מדת

אגרת הקדש

בעוה"ז הגשמי ואיהו וגרמוהי חד הם בחי' הכלים דע"ס דאצי' וכ"ש וק"ו אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין מלמעלה מעלה מבחי' אצי' ולפיכך נקראת צדקה לשון נקבה צדקתו עומדת לעד שמקבלת הארה מאור א"ס סובב כל עלמין המתלבש בתוכה בעוה"ז הגשמי בזמן התחיה. אבל צדק לפניו יהלך הוא לשון זכר היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם מעצמו ע"י התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע ולדבקה בו ולמסור נפשו באחד ובכל מאדך כפשוטו וכו' ובאתערותא דלתתא וכמים הפנים פנים כן לב אדם העליון בו' אתערותא דלעילא הוא המשכת אור א"ס ב"ה הסוכ"ע למטה מטה בעוה"ז הגשמי בבחי' גילוי בזמן התחיה כמבואר במכתב דאשתקד באריכות. וזהו לפניו יהלך שמוליך וממשיך פנים העליונים מלמעלה מהאצי' עד עולם העשי' וכעת עת לקצר וכל טוב מהם לא יבצר הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם כנפש תדרשנו:

המתים. אם הכלי ל"אור אין סוף" שיתגלה בכלים של הספירות שב"אצילות", הוא באופן שהוא בטל ומאוחד לגמרי ב"אור אין סוף", עד שהם "חד", דבר אחד – הרי כל-שכן וקל-וחמר שגילוי "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין", שלמעלה לגמרי מעולמות, מן ההכרח שיהיה "וגרמוהי חד", כלי לקליטת אור זה בפנימיות, – וזהו ענין הצדקה. ולפיכך – ולכן, נקראת צדקה לשון נקבה, "צדקתו עמדת לעד", – הרי ש"צדקה" היא לשון נקבה, שמקבלת הארה מאור אין-סוף הפוכב כל עלמין, המתלבש – ומתגלה, בתוכה בעולם הזה הגשמי בזמן התחיה. – של תחיית המתים. הרי זו הוספה למה שנאמר לעיל, ש"עומדת" לשון נקבה הוא במי שמקבל התעוררותו מאדם אחר, ולכן הוא מצויין בלשון נקבה, מפני שההתעוררות לצדקה אצלו היא בבחינת נקבה, מקבל – אלא הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה ומקבל, מפני שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב"; היא כלי לקבלה, אבל – הפסוק²¹: "צדק לפניו יתלך" הוא לשון זכר, – "צדק" ו"יהלך", היא מדת

17. תהלים פה, יד. 18. ברכות נד, א. 19. תהלים קכה, ד.

~ יום רביעי כ"ו מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, קדם ה' דוקא:

הרי עצם ידיעת פסק ההלכה – הוא ידיעת רצונו של הקדוש ברוך הוא; אך, כשקורא סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי אמת הדבר שבסיפורים אלה גלומים רמזים על ענינים רוחניים למעלה, נאו להיפך – העיקר הם הענינים הרוחניים למעלה, אלא שהם גם מרומזים בלבד בענינים הגשמיים של הסיפור כפי שאירע למטה, ככתוב בספרים⁴: "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים", אך כיוון שאין הוא יודע לגמרי מהענינים הרוחניים

שבועלמות העליונים, ידיעתו בסיפור התורה היא רק בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה כאן למטה (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו) – כיצד, איפוא, נעשה אדם מקושר על-ידיזה ל"חכמה עילאה"? [למשל, רבנו הזקן מסביר בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים רבים ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת הרחמים שב"אצילות", כפי שיעקב ממשיך על "מקור נשמות ישראל" ועל נשמות ישראל, דבר המרומז בפסוק "וישק יעקב לרחל ויבך" (יעקב היינו מדת הרחמים ד"אצילות", ורחל – "כנסת ישראל", מקור נשמות ישראל, וכו'). אך, כשאין הוא יודע מהענינים הרוחניים למעלה – הוא יודע רק את הסיפור כפי שהוא מופיע בפשוטו של העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי שידע את הענינים הרוחניים המרומזים בסיפורים – מקושר ב"חכמה עילאה"?]. הדבר יובן – על"פי מה שכתוב ב- ספר הפְּנוֹנוֹת: דָּף מו עמוד ב: כְּמוֹ שְׁהָאֲדָם עוֹסֵק – בתורה, לְמַטָּה, כֶּף – גם עוסק בתורה, דְּיוֹקֵן – דמות, הָאָדָם הָעֲלִיּוֹן – "אדם העליון", לְמַעְלָה כּו', – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן (ב"קונטרס אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא בספירות למעלה הנקראות "אדם העליון" – פרצוף של מוחין ומדות (כמו שזה בעשר הספירות) נקרא "אדם"), ו"אדם העליון" עוסק בתורה למעלה – הרי על-ידיזה שהאדם עוסק בתורה למטה, אפילו בסיפורי מעשיות שבתורה בלבד – הוא מקושר ב"חכמה עילאה" – על-ידי שה"דיוקן" שלו למעלה מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה עולה

קוֹנְטְרָס אַחֲרוֹן עַל כְּמָה פְּרָקִים עֲנִי בְּלִקְוֵי אֲמָרִים – "תניא" – חֶלֶק א פְּרָק מ שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (ראה ואהבה) הן "גדפינ'² (כנפיים) בלבד, כמו למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין הכנפיים העיקר של העוף, כפי הראיה שמובאת בהלכה, ש"ניטלו אגפיי כשרה"³, אם ניטלו הכנפיים של העוף – הוא כשר. שכן, העיקר הוא הראש והגוף, והכנפיים משמשים רק כדי לעוף בהם;

כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה נעשה על-ידי התורה והמצוות עצמן, ואילו האהבה והיראה הנקראות "גדפינ'" (כנפיים) משמשות רק כדי להעלות את התורה והמצוות למקום ולמדריגה השייכים לאותו יחוד, ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור אין סוף" ברוך-הוא שלא היה יכול להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.

הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה והיראה פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרהור" וכוונה בלבד – שהן כשלעצמן אינן פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל-ידי הכוונה דוקא מתעלות התורה והמצוות לעליו שבתחתן להתעלות, ושעל ידן יהיה היחוד למעלה והתגלות "אור אין-סוף ברוך-הוא" שעל-ידי אותו יחוד.

לְהַבִּין, אִיךָ הַקּוֹרֵא בְּסִפּוּרֵי מַעֲשֵׂיֹת שְׁפָתוֹרָה הוּא מְקַוֵּר בְּחֻכְמָה עֲלִיָּא – חכמה עליונה. כשיהודי לומד תורה בשכל והבנה – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם האצילות" – , שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא": השכל של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש ברוך הוא, ופסק ההלכה הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכשיטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יארע אף פעם, שיובא לפני בית-דין סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכן יהיה פסק הדין –

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) יראה". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (תולין נו, ב): נשתברו גפיי, דין דניטלו אגפיי בב"ח וט"ז שו"ע י"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב. 5. דפוס ונציא ש"פ.

זה עולה מצד קבלת עול – הוא בעולם ה"עשיה"6, **מְשׁוּם** **דְּבִקְעָא אֲוִירִין וְכוּ'.** – האוירים שבין העולם הזה הגשמי ועולם העשיה הרוחני, **מֵהַ שְׂאִין בְּן בְּהֶרְהוּר,** – כשהוא רק חושב באותיות בהרהור של מחשבה – אז אין זה עולה לעולמות האמורים, **אֶלָּא**

תְּדִיוֹקָן "שהוא שרש נשמתו וכו'." – גם הוא עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה). **וּמֵהַ שְׂבָתוֹב בְּזוּהַר חֶלֶק ג' דָּף קָה**

דְּהֶרְהוּר לָא עֵבִיד מִיְדֵי כו', – שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, **וְהִינוּ אֶפְלוּ לְטֹב,** – גם כשהרהור הוא מחשבה וכוונה טובה, הרי אם חסרה ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או דיבור אין הרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בזוהר שם, כשהוא מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל שום דבר לא טוב, שכן הוא מדבר שם, כמה שנאמר לגבי שבת8: "ממצוא חפצך ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים של חול – הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא חולין בקדושת השבת שלמעלה. ברם, זה רק כשהוא מדבר בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין הרהור והמחשבה פועלים שום פגם למעלה. הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא טוב, שום פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין טוב, שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור או המעשה – אין הרהור כשלעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, **עֵינֵן** – בזוהר **שָׁם וְכַ** – זוהר חלק ג' דף לא **עֲמִיד ב** – כך מסתבר – שזה גם לטוב, שאין הרהור פועל שום דבר – כשמעיינים בזוהר שם, שכן מדובר שם אודות "מים טובים", שכדי "לקבל" קדושת ושמתח "יום טוב", מן ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), על-ידי מעשה או דיבור, הממשיכים "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), (ו"תיפח רוחי" של מי שאומר שלא זקוקים למעשה או דיבור), ולאחר מכן מביא בזוהר שם שהדיבור כשבת בענינים של חול, פוגם למעלה, מה-שאיין-כן הרהור. הרי מובן מזה, שכונת הזוהר שם, שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין של טוב, אלא דוקא

למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה", אלא מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק בתורה – מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן יסביר להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא

בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול המתהווה מהדיבור, עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה – למעלה. וזה יכול להיות

גם במדרגה העליונה ביותר – בעולם ה"אצילות". **וְכַן יֵשׁ לֹאֲמַר** – רק **בְּהֶרְהוּר** – שהוא חושב **בְּאֲוִירִית הַתְּנוּבוֹת.** – בתורה שבכתב, כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק בתורה למעלה – הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור בלבד, **אֶבְל הַדְּבֹר** – כשהוא מבטא את אותיות התורה בדיבור, **יֵשׁ לֹאֲמַר דְּבִקְעָא וְסָלִיק** – ועולה **לְאֲצִילוֹת מְמֵשׁ,** – כלומר, לא רק בספירות ומדרגות שהן בחינת "אצילות" בעולמות אחרים – אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה שעבודתם היא בבחינת "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים הבטלים לגמרי להקדוש-ברוך-הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה לגמרי לרוכב עליה (כפי שמוסבר בפרק ל"ט, בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם ועבודתם עולות ב"אצילות"), **אִי** – שהדיבור בתורה עולה **לְבְרִיאָה** – כשהדיבור בא **בְּדְחִילוֹ וְדְחִימוֹ** – מיראה ואהבה, **שְׂבָלִיִים,** – הבאות מהשכל ומהתכונות בגדלות ה', אז, עולה הדיבור בעולם ה"בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא", פרק ט"ז, **אִי** – שהדיבור בתורה עולה **לְיִצְרָה** – כשהדיבור בא **בְּדְחִילוֹ וְדְחִימוֹ** – מיראה ואהבה, **מְבַעֲיִים,** – יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי, והיא האהבה המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום והמדרגה ששם עולות התורה והעבודה הבאות על-ידי יראה ואהבה טבעיות הוא בעולם ה"יצירה", שהוא עולם ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז בחלק הראשון של ספר ה"תניא", **וְכַ** – לימוד **מְקַרָּא** – בדיבור, **סָלִיק** – זה עולה **מְעוֹלָם תְּוָה לְעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂה,** – כאשר הוא רק אומר אותיות התורה, והמקום אליו

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות" – אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" – העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה – זה ב"יצירה", ו"מקרא" – ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגהה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה בתורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בח"פ פ"מ, בזח"ג המסומן שם ועוד) ריקיעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישעי' נח, יג.

מקרא – בדיבור, ומצות מעשיות שבעשית, – לימוד המקרא ומצוות מעשיות מוסיפים ריבוי אור ב"אצילות", שְׁעָקֵר הַיְחָוֵד – בספירות שב"אצילות" הנעשה על-ידי לימוד מקרא ועל-ידי מצוות מעשיות, הוא לְמַעַלָּה, – ב"אצילות", רק ה"פירות" –

שמהיחוד הנעשה למעלה, הם פְּעוֹלֵם הַזֶּה, על-ידי הַמְשַׁכֵּת אֹרֶךְ מְעַט מְוָעֵר – מעט מן המעט, לְמַטָּה – האור הנמשך למטה, ה"פירות", הוא על-ידי הַדְּבֹר וּמְעַשֶׂה, – מלימוד המקרא וקיום המצוות המעשיות – שהם "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), מַחֲשָׁאֵין בְּנֵן

בְּהַרְהוּר – בלי דיבור, לֹא נִמְשָׁךְ פְּלוּם, – למטה, אלא למעלה, – הרי במקום ובמדריגה שבהם נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות – שם מוסיף ההרהור ריבוי אור, וְלִבְנֵן – המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואיננו מבטא אותן בדיבור, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ, – "חובתו" – היינו: מַה שִׁירְדָּה נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם הַזֶּה רק לְהַמְשִׁיךְ אֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים לְמַטָּה, – שהאורות של העולמות העליונים יומשכו למטה בעולם הזה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּעֵין חַיִּים שְׁעָר כּו – שירידת הנשמה למטה היא כדי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ. – לא למען עצמה, שכן אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש הבהמית, על-ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם הזה, וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא על-ידי מעשה או דיבור, הרי בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע חובה זו ולא יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה – אֲבָל לְהַעֲלוֹת מִמַּטָּה לְמַעַלָּה, – שהתורה שהוא לומד והמצוות שהוא מקיים תעלנה למעלה, הוּא דְּוָקָא עַל-יְדֵי מַחְשָׁבָה מְוָבָה, – על-ידי כוונה של אהבת ה' ויראת ה' – הנקראת "מחשבה טובה", דְּבִלְא דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵימוֹ – בלי יראה ואהבה, הרי התורה שהוא לומד וכן המצוות שהוא מקיים לֹא פָּרְחָא לְעִילָא, – אינן פורחות (אינן עולות) למעלה, וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב בְּעֵין הַנְּבוּאָה פָּרַק בּו: "וְהַמְחַשְׁבָּה מְוָבָה כּו". – היא מעלה את התורה והמצוות למעלה. וְמַה שְׁפָתוֹב – בזהר האמור, דְּבִקְבַע רְקִיעֵין וְכוּ", – שזה בוקע רקיעים –

מעשה או דיבור. כך גם בזהר חלק ג' דף ל"א עמוד ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא", שעל-ידי פעולה למטה מתעוררת פעולה למעלה, אם הפעולה היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת ושוכנת עליו,

ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא ממשיכה רוח הטומאה על האדם רחמנא-ליצלן, והזהר מסיים שם, שמה שתלוי במעשה – הוא במעשה, ומה שתלוי בדיבור – הוא בדיבור. מזה גם מובן, שגם ללא טוב וגם לטוב, פועלים רק הדיבור או המעשה, ולא ההרהור. על-כּל-פנים יוצא מהזהר, שהרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו, שעל-ידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה – פועל הדבר, שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל-ידי-זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עלינה)? יסביר רבנו הזקן, שכוונת הזהר היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה); אך למעלה פועל ההרהור. ואדרבה, ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא על-ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים "אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של "קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר", בוא"ו, שזה המשך למה שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בזהר" – כלומר, שהוא מתחיל כאן ענין חדש, כפי שהרבי מציין בציוניו שם. כך, שאין זו קושיא על הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה פועלת ב"דיוקן האדם העליון למעלה", אלא, רבנו הזקן מתחיל להסביר את הזהר, שמה שכתוב בזהר ש"הרהור לא עביד מידי" הכוונה שאין הוא ממשך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל וכו'. יֵשׁ לוֹמֵר דְּהֵינּוּ לְאַתְעָרָא לְעִילָא – לעורר למעלה, שְׁיִמְשָׁךְ מִשָּׁם לְתַתָּא, – למטה, זאת אין ההרהור פועל, רק מְחַשְׁבָּתוֹ – העולה למעלה, נִשְׁאָרָה שָׁם, וּמוֹסִיפָה שָׁם אֹרֶךְ גָּדוֹל, בְּתוֹסֶפֶת וְרִבּוּי הָאֹרֶךְ פְּאֲצִילוֹת, על-ידי – לימוד

קונטרס אחרון

שיומשך משם לתתא רק מחשבתו נשארה שם ומוסיפה שם אור גדול בתוספת וריבוי האור באצי' ע"י מקרא ומצוות מעשיות שבעשית' שעוקר היחוד הוא למעלה רק הפירות בעוה"ז ע"י המשכת אור מעט מועיר למטה ע"י הדבור ומעשה משא"כ בהרהור לא נמשך כלום ולכן לא יצא ידי חובתו מה שירדה נשמתו לעוה"ז רק להמשיך אורות עליונים למטה כמו"ש בע"ח שכ"ו להמשיך אור אבל להעלות ממטה למעלה הוא דוקא ע"י מחשבה טובה דבלא דו"ר לא פרחא לעילא וכמ"ש בשער הנבואה פ"ב והמחשבה טובה כו' ומ"ש דבקע רקיעין וכו' והיינו אפילו בלא

אמרנו, שעל-ידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה – פועל הדבר, שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל-ידי-זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עלינה)? יסביר רבנו הזקן, שכוונת הזהר היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה); אך למעלה פועל ההרהור. ואדרבה, ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא על-ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים "אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של "קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר", בוא"ו, שזה המשך למה שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בזהר" – כלומר, שהוא מתחיל כאן ענין חדש, כפי שהרבי מציין בציוניו שם. כך, שאין זו קושיא על הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה פועלת ב"דיוקן האדם העליון למעלה", אלא, רבנו הזקן מתחיל להסביר את הזהר, שמה שכתוב בזהר ש"הרהור לא עביד מידי" הכוונה שאין הוא ממשך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל וכו'. יֵשׁ לוֹמֵר דְּהֵינּוּ לְאַתְעָרָא לְעִילָא – לעורר למעלה, שְׁיִמְשָׁךְ מִשָּׁם לְתַתָּא, – למטה, זאת אין ההרהור פועל, רק מְחַשְׁבָּתוֹ – העולה למעלה, נִשְׁאָרָה שָׁם, וּמוֹסִיפָה שָׁם אֹרֶךְ גָּדוֹל, בְּתוֹסֶפֶת וְרִבּוּי הָאֹרֶךְ פְּאֲצִילוֹת, על-ידי – לימוד

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי': מח' - כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק ס"ט) או - בפרט (בנוגע להרהור) - מח' שבמח', משא"כ הרהור: שמחשב (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורו" בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזקוני".

העליון", שהוא עשר הספירות של אותו עולם, וְכָל־שֶׁבֶן – שאינו עולה, בְּנִפְשֵׁי־רוּחַ־נְשָׁמָה – של ה"אדם העליון", שהן האור של "אצילות" המאיר באותו עולם, אֶפְלוּ – לא, בְּ"אָדָם – העליון" הַעֲשִׂיָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת: אֹדוֹת וְכֻלִּים. – גם שם לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של יראה ואהבה. וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב בְּתַקְוֹנִים¹⁰, דְּבָלָא דְחִילוּ וְרַחֲמֵמוּ – בלי יראה ואהבה, לָא יְכָלָא לְסַלְקָא וְלְמִיקָם קָדָם ה' דְּיָקָא: – אין זה יכול לעלות ולעמוד לפני הוי' דוקא, בעולם

שלמעלה זה יכול לעלות, אך "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו עולם, הספירות שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אומר כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחיהו) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה-עשיה, הם "ראשית היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף-על-פי-כן אין זה דומה כלל לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי יש לומר, שזה על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות", כפי שנראה שם קצת, והם מתאחדים עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר שם, שמזיווג "זו"נ" ד"בי"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על-ידי אור הנשמה שבהם.

שקול התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה למעלה, וְתִינּוּ אֶפְלוּ – כשהקול של דיבור התורה הוא בְּלֵא דְחִילוּ וְרַחֲמֵמוּ, – בלי יראה ואהבה, בְּמַפְלֵ־שֶׁבֶן מְדַבְּרִים בְּמַלִּים – אם לגבי דברים בטלים אומר שם בזה, שכשהוא מהרהר בדברים בטלים של עניני חול כשבת – אין זה פוגם, אך כשהוא מבטא דיבורים אלה בדיבור – זה עולה למעלה ועושה שם פגם, הרי אם דברים בטלים עולים – על-אחת-כמה- וכמה שדיבורים של קדושה – עולים [וְזֶה אֵינּוּ, דְּגַם שָׁם יֵשׁ אֵיזוֹ

תְּאֻנָּה – אין זו ראייה, שהרי גם שם – בדברים בטלים – ישנה איזו שהיא תאוה, שהוא מתאוה לדבר דיבורים אלה, במילא אין זה גשמיות בלבד, מה-ש-אין-כן גשמיות בלבד, יש לומר, אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא יש בזה גם משהו מרוחניות המחשבה – התאוה שבכך, בְּנִפְשָׁא אַחַר לִימָא תְּבוֹת אֶלוּ], – בנוסח אחר (בכתב-יד אחר) המלים "זה אינו שגם שם יש איזו תאוה" – אינו. דְּמִדָּה מוֹבָה – ענין טוב, מְרַבָּה, – ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה. הרי, אם לגבי ענין לא טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על-אחת-כמה-וכמה במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה למעלה. על-כל-פנים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי יראה ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתרין רבנו הזקן: תִּינּוּ "רְקִיעֵין" דְּיָקָא, שֶׁהֵן תְּ"הִיבְלוֹת" וְתְ"בְתִים", – של ה"אדם העליון", החיצונית של ה"אדם העליון", וְלֵא בְּגוֹף הָ"אָדָם הָעֲלִיּוֹן", – אין זה עולה בגוף של ה"אדם

קונטרס אחרון

דו"ר במכש"כ מדברים בטלים [ז"א דגם שם יש איזו תאוה. בנ"א ליחא תיבות אלן] דמדה טובה מרובה היינו רקיעין דוקא שהן ההיכלות והבתים ולא בגוף האדם העליון וכש"כ בנר"ן אפי' באדם דעשיה שהן י"ם אורות וכלים וז"ש בתקונים דבלא דו"ר לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' דוקא:

~ יום חמישי כ"ז מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 306, עיין ע"ח... עד עמ' קנד, אפים כנודע:

ושכינתו¹¹, שכן "ז"א" הוא "קדוש" ו"מובדל", למעלה מהעולם (הקדוש-ברוך-הוא), ו"מלכות" נקראת "שכינה" ששוכנת בעולם – הרי היחוד של ז"א ומלכות פועל שתומשך התגלות אלקות בעולם), הרי בשעה שהם נאצלו ונתגלו ממקורם (ספירות חכמה ובינה), הנה כיוון שאדם הראשון עדיין לא נברא ולא היה עדיין ענין קיום המצוות, הרי אם זעיר-

ענין 'עין חיים' שער הנקודות, שער ה פָּרְק ו, שְׂאִין הַחֲזוּת 'פְּנִים בְּפִנִּים' בִּיֵּאָם עַל־יְדֵי מְצוֹת מַעֲשִׂוֹת דְּיָקָא. – שם ב"עץ חיים", הוא אומר לפני זה, שהספירות "ז"א" ו"מלכות" שב"אצילות" ("ז"א" נקרא "דכר", וזכר ומשפיע, ו"מלכות" נקראת "נוקבא", נקבה ומקבל, וכשנעשה היחוד בין שניהם – זה נקרא יחוד קודשא-ברוך-הוא

קונטרס אחרון

עיין ע"ח שער הנקודות ש"ח פ"ו שאין החזרת פכ"פ כ"א ע"י מצות מעשיות דוקא. ומעם הדבר כי

10. ת"י (כה, ב). 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א פמ"א".

שְׁעַר מִזְבֵּחַ הַ, – הרי שעלידי המעשים הטובים, נעשה "כיסוח וקיצוץ" של ענינים אלה שיש בכוחם לתת יניקה לחיצונים – על-דרך-משל מזמירת הקוצים שבכרם שלא יפרעו לצמחים שבכרם, וְהִינוּ עַל-יְדֵי הַעֲלָאת הַטּוֹב הַגָּנוּז

בָּהֶם – בענינים של עשיה, הַמְלֻבָּשׁ בַּמַּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת – לְמַקְרוֹ, – של הטוב, שהוא לְקִדְשֵׁת הָאֲצִילוֹת שֶׁבְּכָר הַבְּרָה. – יכול דבר זה להביא לבירור הדברים הגשמיים הדורשים בירור ותיקון, להוציא את הטוב ולהעלותו לקדושה. וְמָה שֶׁתּוֹבֵשׁ – ב"עץ חיים", שְׁאֵדָם הָרָאשׁוֹן תִּקְוֶה גַם-בְּן עַל-יְדֵי תַפְלָה, – הרי, שלא רק על-ידי מצוות מעשיות יכולים לפעול זאת, אלא גם על-ידי תפלה? – הִינוּ עַל-יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר, – לא על-ידי

הכוונה הרוחנית שבתפלה, כִּי־אֵם עַל-יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר, דַּעֲקִימַת שִׁפְתָיו הִיוּ – היא, מַעֲשֵׂה², – הרי שגם בזה ישנו ענין של עשיה, כִּי הֵן – אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר הֵן מְנַפֵּשׁ תְּחִינּוֹת שֶׁבְּגוֹף וְדָמוֹ, אֲשֶׁר שְׂרָשֵׁן – וחיותן, מְנַגֵּה. – כפי שמוסבר בחלק ראשון של ספר ה"תניא", בפרק ל"ז, שאין בכוח הנפש האלקית לבטא מילות התורה או התפילה (שיש לבטא בשפתיים, פה, לשון ושיניים גשמיות) – רק על-ידי הנפש החיונית המלובשת באברי הגוף ממש. על-כל-פנים, יש כאן הרי גם "העלאת מ"ן" של "נוקבא דעשיה", כפי שהדובר במצוות מעשיות. וְהִנֵּה, תְּכַוֵּנִים הַעֲשִׂיָה – שמבררים על ידי מצוות מעשיות, עוֹלִין לִיצִירָה עַל-יְדֵי שֵׁם ב"ן, וּמִיצִירָה לְבְרִיאָה וְלִאֲצִילוֹת, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵשׁ בְּ – "עץ חיים" שְׁעַר מ"ן דְּרוֹשׁ יֵא סִימָן ז'. וְכֵן הֵנָּה – הנאמר בזהר (חלק ג' קה, א), כְּזוֹכֵר בְּסִימָן הַקּוֹדֵם ב"קונטרס אחרון", דְּהִרְהוּר – מחשבה בלבד, מבלי לבטא בדבור, לֵא עֵבֶד מִיָּדִי, – אינו פועל שום דבר, כִּי בְּלִי הַעֲלָאת מ"ן נִקְבִּין" מִתְּמַלְכִים: "שֶׁבְּנִגְה", – "העלאת מ"ן" זו היא דוקא מענינים של עשיה, כְּזוֹכֵר לְעִיל, אִי אֲשֶׁר לְהַמְשִׁיךְ מִפִּין מְלַמְעֵלָה לְזוּג וְעִירֵאֲנִיפִין וְנִקְבָא, – כדי שיהיה יחוד וזיווג זו"ג, "ז"א ו"מלכות", הוא על-ידי ההמשכה

אנפין ומלכות היו ביחוד של פנים בפנים, שהיתה נמשכת המשכה פנימית מזעיר-אנפין במלכות – היו הקליפות יכולות לקבל אז יניקה יותר מאשר נקבע להן (לינוק מקדושה), לכן הם היו אז ביחוד של "אחור באחור" בלבד, כלומר, שנמשכה רק החיצונית של זעיר-

אנפין ומלכות, כדי שלא תהיה יניקה לקליפות. אלא, אחרי שנברא אדם הראשון והוא קיים מצוות – דבר הפועל "כיסוח וקיצוץ הקוצים" (מפסיק את יניקת החיצונים), היה יכול להיות אז זעיר-אנפין ומלכות יהיו שוב ביחוד של "פנים בפנים". בלשון אחרת, היינו, שכדי שתהיה התגלות אלקות בעולם (ושקליפות לא תוכלנה לקבל יניקה ממנה) הרי זה דוקא כשמקיימים מצוות מעשיות. וְיָמַעַם הַדְּבָר, – אומר ב"עץ חיים", שם, כִּי עַל-יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים גֹּרֵם – האדם, וְזוּג הַעֲלִיּוֹן וְכוּ'. – ונעשה ההחזרה של "פנים בפנים" בזעיר-אנפין ומלכות. וְלִהְבִּין, אֲמַאי "מַעֲשִׂיּוֹת" דְּנִקְבָא? – מדוע על-ידי מצוות מעשיות דוקא גורמים את הזיווג העליון והחזרה של "פנים בפנים", ולא על-ידי מצוות אחרות? וְכֵן מָה שֶׁתּוֹבֵשׁ בְּ – "עץ חיים" שְׁעַר מ"ן וּמ"ד, כִּי צָרִיךְ תַּחֲלָה לְהַעֲלוֹת מ"ן נִקְבִּין דְּנִקְבָא דְּעִירֵאֲנִיפִין, – לפני הזיווג העליון – מן ההכרח שתהיה לפני זה העלאת מ"ן מְנוֹקְבָא דו"א, וְ"מ"ן נִקְבִּין דְּנִקְבָא" הֵן כְּחִינַת עֲשִׂיָה, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵשׁ שֵׁם פָּרְק א. – כלומר, שֶׁמֶן הַהִכְרַח שֶׁתְּהִיָה לְפָנָיו ז' "העלאת מ"ן" מעניני העולם, שהענינים של "העולם" (ששרשם מ"מלכות" (נוקבא דו"א)) יתעלו למעלה בקדושה – שזאת, על-ידי מצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים של העולם, ורק אז יכול להיות הזיווג העליון ושתימשך התגלות אלקות בעולם. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד מבטיחים, שבשעה שישנה התגלות אלקות בעולם, לא תוכלנה הקליפות לינוק תוספת יניקה מהקדושה: וְהִנֵּה, הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים – של המצוות המעשיות, נִקְבָאִים – ב"עץ חיים", "בְּסוֹחַ וְקִצוּץ הַקּוֹצִים", – שבכרם, הַנִּתְחָזִים בְּ – בכחינת אַחֲרָיִם, שֶׁהֵן כְּחִינַת עֲשִׂיָה, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵשׁ בְּ – "עץ חיים"

קונטרס אחרון

ע"י מע"ט גורם זיווג העליון וכו'. ולהבין אמאי מעשיות דוקא יובן ממ"ש בשער מ"ן ומ"ד כי צריך תחלה להעלות מ"ן דנוק' דו"א ומ"ן דנוק' הן בחי' עשיה כמש"ש פ"א. והנה המע"ט נק' כסוח וקיצוץ הקוצים הנאחזים באחוריים שהן בחי' עשיה כמש"ש בשער מ"ז פ"ה והיינו ע"י העלאת הטוב הגנוז בהם המלובש במצות מעשיות למקורו לקדושת האצי' שכבר הובררה. ומ"ש שם שאדה"ר תיקן ג"כ ע"י תפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקימת שפתיו הוי מעשה כי הן מנפש החיונית שבגוף ודמו אשר שרשן מנוגה. והנה הכירורים דעשי' עולין ליצי' ע"י שם ב"ן ומיצ' לבריאה ולאצי' כמש"ש בשער מ"ן דרוש י"א סי' ז'. ובוה יובן דהרהור לא עבד מידי כי בלי העלאת מ"ן מהמלכים שבנוגה א"א להמשיך טיפי' מלמעלה לזווג זו"ג כי רוצה לינק מאמו ולא להשפיע

2. סנהדרין סה, א. 3. התואר "מלכים" מוסבר באריכות בחסידות ובקבלה. ההסברה בקיצור היא, שכל הדברים שהם בקליפות נפלו לשם משבעת ה"מלכים" של "עולם התהוה", ו"מלכים" אלה שנפלו ב"קליפת נוגה" מתבררים ומתעלים על ידי עבודת האדם.

ב"אין סוף", וְהֵן – מפרש רבנו הזקן, פְּנִינֹת הַתְּפִלָּה וְיַחְדָּיִם
עֲלוּנִים לְיִדְעִים וּמְשִׁיגִים לְאַסְתַּכְּלָא כו', – למסתכלים,
עד "אין סוף", בהם יכול להיות הענין של לפעול בעולם על
ידי כוונת בלבד – בלי דיבור, כִּי נִפְשֵׁירוּחַ נִשְׁמָה שְׁלָהֶם
עֲצָמָן הֵן – העלאת "מין
נוקבין", בְּמִסִּירַת

נִפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה,
וּבְנִפְלִית אַפִּים, – של
תחנון, בו אומרים "אליך
ה' נפשי אשא", שהוא
ענין של מסירות נפש,
בְּנִדְעָה: – הרי כיוון

שהנפש, רוח ונשמה שלהם, הן כשלעצמן, על-ידי מסירות
נפשם, "העלאת מין" – יש בכוחם "לפעול" גם כשחסר ענין
הדיבור (והעלאת המין הנעשה על-ידי דיבור), אך, דבר זה
אמור ביחודי סגולה, ואילו הסדר בכל בני ישראל הוא –
שעל-ידי "העלאת מין" של עשיה הנעשה על ידי מצוות
מעשיות או על-ידי דיבור – דוקא על-ידיזוה ממשכים היחוד
"פנים בפנים" של ז"א ומלכות, היחוד של קודשא-בריך-הוא
ושכינתו, וזה ממשיך התגלות אלקות בעולם.

שנמשך אור עליון שלמעלה משניהם, על-דרך כמו שהוא
ביחוד "דכר" (זכר) ו"נוקבא" (נקבה) למטה, הרי כתוב: "זכר
ונקבה ברא אותם ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו
ורבו", שצריכה להיות ברכה והמשכה מכוח עליון בשביל

היחוד והתולדות הבאים
מהיחוד – ואי אפשר
להמשיך את ה"טיפין" –
ההמשכה מלמעלה – אם
אין "העלאת מין" של
הביוורים מ"נוגה", כִּי –
ז"א, רֹצֵחַ לִינֵק
מֵאִמּוֹ – מ"בינה", וְלֹא

לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה, – ז"א" רוצה לקבל מ"בינה", – שממנה
היא באה – ולא להשפיע ב"מלכות". רק על-ידי "העלאת מין"
מ"נוגה" דוקא, ממשיכים מלמעלה אור עליון, דבר שפועל
שז"א יהיה במצב של המשכה וירידה כדי להתייחד ולהזדווג
עם "מלכות", בְּמִן שְׂכָתוֹב בְּ – עֵץ חַיִּים שְׁעַר מִן דְּרוֹשׁ
כִּי וְעֵין זֹהַר פְּרִשְׁתַּת פְּקוּדֵי, דָּה רַמְד עֲמוּד ב: דְּאִית סְדוּרָא
כו' לְאַסְתַּכְּלָא כו', – שקיים סדר (של תפלה ודיבור, וקיים
גם סדר של תפלה על-ידי כוונה) והסתכלות, עד למעלה מעלה

~ יום שישי כ"ח מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנד, להבין מ"ש בשער... עד עמ' 308, פ' פקודי).

שאומר (ב"שער הנבואה" פרק ב'), שעל-ידי תורה שלא
ככוונה, נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ועל-ידי מצוות
שלא ככוונה, נבראים מלאכים בעולם ה"עשיה". "בלי כוונה"
היינו בלי כוונה לשמה הבאה מצד אהבה ויראה, אך אין זה
שזה בלי מחשבה וכוונה כלל, כפי שרבנו הזקן מציין זאת שם
במלים "וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה", שבהתאם
לביאורו של אבי הרבי, הגאון הצדיק המקובל הרב ר' לוי
יצחק נשמתו-עדן הכוונה היא, שכיוון שהמלאכים הם בעלי
חומר וצורה, הרי זה מורה, שהתורה שממנה נבראו המלאכים,
יש בה גם "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד בדיבור יש
בו גם מחשבה וכוונה (שהן ה"צורה"); אלא "בלי כוונה"
היינו, בלי כוונה "לשמה" הבאה מאהבה ויראה.

על-כיל-פנים, הרי מתורה שלא ככוונה נבראים מלאכים בעולם
ה"יצירה". היינו, שהתורה "עולה" בעולם ה"יצירה", ומעליה
זו של התורה נבראים שם מלאכים. על כך נשאלת השאלה:
בתפלה אין אנו מוצאים כך: כשהתפלה היא בלי כוונה – היא
נדחית למטה. כיצד, איפוא, בשעה שהתורה והתפלה הן
ככוונה – משתוות תורה ותפלה במדרגה בה הן עולות (שאם
הכוונה היא כזו שיש לה שייכות לעולם ה"בריאה" – העליה
גם של תורה וגם של תפלה היא בעולם ה"בריאה"; ואם
הכוונה היא כזו שיש לה שייכות ל"יצירה" – העליה היא

בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", הסביר
רבנו הזקן, מקום ומדרגת העולם שבו עולות הנשמות
על-ידי תורתן ועבודתן, והסביר, שזה תלוי באיזו כוונה (של
אהבת ה' ויראת ה') נעשו תורתן ועבודתן: אם הן היו
באהבה ויראה (שכליות) שנוצרו משכל והתבוננות בגדלות
ה' – הן עולות בעולם ה"בריאה" שהוא עולם ההשגה; ואם
האהבה והיראה הן טבעיות (שהן בטבע בני ישראל) – הן
עולות בעולם ה"יצירה" שהוא עולם המדות.

כן אמר רבנו הזקן, שהתורה והעבודה עצמן עולות בספירות,
שהן בחינת האלקות של העולמות. אך, כל זה הוא כשהתורה
והעבודה באות מתוך כוונה לשמה – מצד אהבה ויראה – הרי
בהתאם לכוונה כך היא העליה – בעולם ה"בריאה" או בעולם
ה"יצירה" וכו'; אך, כשהתורה איננה לשמה, כשחסרה הכוונה
לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם פניה (שהפניה
מתלבשת בתורה ואינה מאפשרת לה לעלות), אלא שחסר
ה"לשמה" של אהבת ה' ויראת ה' (שהוא לומד סתם, כי כך
הרגילו אותו), אין הלימוד שלו עולה בספירות של העולמות,
שהספירות הן אלקות ו"בלא דחילו ורחימו לא יכלא למיקם
קדם הוי" (בלי אהבה ויראה אין זה יכול לעמוד לפני ה',
שיעלה לאלקות), אלא הוא עולה בחיצוניות העולמות, מקומם
של המלאכים. על כך הביא רבנו הזקן מרבי חיים וויטאל,

(תחתון) מהרקייען תתאין ש"מדברין גו עלמא". וכפי שאומר שם להלן בזה: **דאקריין צלותין פסילאן כו"**, – הנקראות תפלות פסולות, **ועין שם פרשת ונקהל דף רא עמוד ב:** – שם אומר הזוהר, **"אי היא מלה פדקא יאות כו"**. – אם המלה (של תפלה)

היא כדבעי (כלומר, התפלה היא בכוונה – הממונה "נשיק לה" (מנשק אותה) ומעלה אותה למעלה). מכך מובן, שרק כשהיא "כדקא יאות" (כדבעי – בכוונה) היא עולה למעלה, אך כשהתפלה היא שלא בכוונה – אין היא עולה למעלה. נשאלת הרי השאלה, כיוון שעם כוונה משתוות התורה והתפלה, מדוע, איפוא, כשחסרה הכוונה, נבראים מהתורה מלאכים בעולם ה"יצירה" (שכן באותו עולם עולה

ב"יצירה"), ואילו כשהן שלא בכוונה, קיים הבדל בין תורה לתפלה, שבתורה היא עולה בעולם ה"יצירה" ונבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ובתפלה שלא בכוונה היא נדחית למטה? בנושא זה דן רבנו הזקן ב"קונטרס אחרון" שנלמד להלן:

קונטרס אחרון

להבין מ"ש בשער היחודים פ"ב דע"י תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם היצירה ושם הביא מהזוהר פ' שלח דלית קלא דאתאביד כו' בר קלא דאורייתא וצלותא דסליק ובקע כו' והנה מכוונת התפלה נבראו מלאכים בעולם הבריאה כמו מכוונת התורה ובלא כוונה נדחית למטה לגמרי כמ"ש בזהר פ' פקודי דרמ"ה ע"ב גו רקייע תתאה כו' דאקריין צלותין פסילאן כו' וע"ש פ' ויקהל דר"א ע"ב אי היא מלה כדקא יאות כו'. אך ההפך בין תורה לתפלה שלא בכוונה מובן מאליה כי לימוד התורה הוא מבין ויודע מה שלומד דבלא"ה לא מיקרי לימוד כלל רק שלומד סתם בלא כוונה לשמה מאהבת ה' שבלבו בבחי' גילוי רק מאהבה המסותרת הטבעית אך אינו לומד שלא לשמה ממש להתגדל כו' דהא לא סליק לעילא מן שמשא כמ"ש בפ' ויחי דרכ"ג ע"ב והיינו משום

להבין מה שכתוב בשער היחודים פרק ב, – "שער היחודים" של רבי חיים וויטאל (כפי שנדפס ב"שמונה שיערים" המצויים בידיו) הוא חלק מ"שער רוח הקודש". וכפי שהעיר הרבי (באחת משיחותיו הקדושות), כתוב בהקדמת "שער היחודים" שהוא מתחלק לכמה "שערים" ("שער הנבואה", "שער רוח הקודש" ו"שער תיקון עוונות"). והרבי העיר על דיוקו של רבנו הזקן, שבפרק מ' ב"תניא" הוא

התורה), ואילו התפלה נדחית למטה, ברקיע תתאה? **אך ההפך בין תורה – שלא בכוונה, לתפלה שלא בכוונה – מובן מאליה, כי לימוד התורה – כשאוברים שהוא שלא בכוונה, היינו ש-הוא מבין ויודע מה שלומד, דבלאו-הכי לא מיקרי לימוד כלל, – בלי זה אין זה נקרא לימוד כלל, רק – לימוד שלא בכוונה הוא, שלומד סתם, בלא פונה לשמה – הבא מאהבת ה' שבלבו בבחינת גילוי, – שכן צריך להיות לימוד התורה לשמה – שמצד האהבה הגלויה שבלבו להקדוש-ברוך-הוא – הוא לומד תורה, אך אצלו אין הדבר כך, רק מאהבה המסותרת הטבעית, – אהבה זו בלבד שורת אצלו בשעה שהוא לומד תורה, אך חסרה בו אהבה שתהיה גלויה בלבו, שאהבה זו תביא אותו ללימוד את התורה שהוא לומד, אך אינו לומד "שלא לשמה" ממש – שהלימוד יהיה מצד פניה להתגדל – שיקראו לו "רב" וכדומה, כו', דהא לא סליק לעילא מן שמשא, – סוג לימוד כזה אינו עולה למעלה מהשמש, כמו שכתוב ב' – וזהו פ' פרשת ויחי דף רבג עמוד ב, – שמה שהפסוק אומר: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", אין הכוונה לעמל התורה ש"לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש. לאחר מכן הוא אומר שם, שאפילו "עמלא דאורייתא" (עמל תורה), אם זה "בגין יקרא דילי" (בשביל יקרו וכבודו העצמי), הוא**

מצוין על ענין אחד (שהוא מביא מ"שער היחודים") שזה ב"שער הנבואה", ועל ענין שני – שהוא ב"שער היחודים". בהתאם לכך, נדרשת הסברה, מדוע בפרק מ' וכשהוא מדבר על הענין ש"תורה שלא לשמה" נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה" – הוא מביא זאת מ"שער הנבואה" פרק ב'. **דעל-ידי תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם היצירה, ושם הביא מהזוהר פ' פרשת שלח: – שמשם מסתבר, "דלית קלא דאתאביד כו' – אין קול הנאבד מהעולם, אלא באיזה מקום שהוא נשאר הקול, וכפי שהוא מביא שם מהזוהר, שאפילו הקול של הכאה במקל יש לו השפעה, עד להשפעה על קול אחר שנשאר באיזה שהוא מקום בעולם, בר קלא דאורייתא וצלותא דסליק ובקע כו'". – חוץ מקול התורה והתפלה שעולה ובקע את הרקיע, הרי שאין קול התורה והתפלה נשאר למטה – אלא הוא עולה למעלה. והנה, מכוונת התפלה נבראו מלאכים בעולם הבריאה כמו מכוונת התורה, – משתוות הרי תורה ותפלה בענין העבודה והכוונה, ששתיהן עולות באותה מדריגה – בעולם ה"בריאה", ובלא פונה נדחית – התפלה, למטה לגמרי, כמו שכתוב בזהר פ' פרשת פקודי דף רמה עמוד ב: "גו רקייע תתאה כו' – כשהתפלה אינה "יאה" (בלשון הזוהר), כלומר, שהיא בלא כוונה, היא נדחית ב"רקיע תתאה"**

– ביום אחד התפלל חלק אחד מהתפלה בכוונה, וביום שני – חלק שני, וכו', הרי כשמתאספות יחד, מכל התפילות שבמשך שנה שלימה, תפלה אחת בכוונה – עולות אז⁴ כל התפילות של כל השנה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בַּמִּקְדָּשׁ מִלֶּחַ פְּרִשֶׁת פְּקוּדֵי. – על כל פנים,

הרי, שתורה שלא בכוונה, היא למעלה בפרט אחד, מאשר תפלה שלא בכוונה, שמתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ואילו תפלה שלא בכוונה נדחית למטה. מצד שני, כאשר

ה"שלא בכוונה" של תורה מבוסס על ענין שאינו מאפשר לה לעלות למעלה (שוזוהי פניה) – היא אז למטה מתפלה שלא בכוונה. שכן, בתפלה – כשהוא מתפלל, לאחר מכן, תפלה בכוונה, כולל גם תפלה אחת מלוקטת מתפילות שנה שלימה – עולה שוב התפלה למעלה; ואילו בתורה הרי גם כשהוא חוזר עליה בכוונה לשמה, אין זה מועיל לתורה שלמד מתוך פניה – אלא עליו לעשות תשובה, ועד שהוא עושה תשובה – התורה היא בגלות ב'קליפה' שממנה באה הפניה. אלא, כיוון שכל יהודי הרי סוף-כל-סוף יעשה תשובה, שהרי "לא ידה ממנו נדח" – לכן, "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה" (כולל "שלא לשמה" של פניה), כי הרי סוף-כל-סוף יהיה "בא לשמה", כשיעשה תשובה, כפי שמסביר רבנו הזקן בסוף פרק ל"ט ב'תניא".

גם כן "תחת השמש", שכן, אין זה עולה למעלה, וְהֵינּוּ מְשׁוּם שְׁמַחְשִׁבְתוּ וְכִנְנְתוּ – שהוא עושה זאת לשם פניה של כבוד וכדומה, הֵן מִתְלַבְּשׁוֹת בְּאוֹתִיּוֹת הַדְּבִיר – בדברי התורה שביטא כדיבורו, וְאֵינֶן מְנִיחוֹת אוֹתָן לְסֻלְקָא לְעֵילָא. – לעלות למעלה

– הפניה שבאה מצד ה'קליפה' עוצרת את אותיות הדיבור של תורה למעלות למעלה, וְהָפִי נָמִי – וכן גם כאן בַּתְּפִלָּה שְׁלֹא בְּכוּנָה, – דפיה"מ – אבל זה לא משווה אותה צלוחת פסילאה – כיון דיש אצלו

כוונתו הכללית – לשמים. וזהו דממשיך ומבאר³ – שְׁמַחְשִׁב מַחְשְׁבוֹת זְרוֹת – שלא מפיה"מ – דמ"ז זו מתלבשת בהדבור וממשיכו למקומה כו' למטה כו'³ – כלומר, בלי הכוונה של פירוש המילות, שאינה עושה את התפלה – פסולה, כיוון שיש לו את הכוונה הכללית, שהוא מתפלל "לשם שמים", אלא שמחשב מחשבות זרות, כלומר, מחשבות שלא מפירוש המילות – הרי מחשבה זרה זו מתלבשת כדיבור ומורידה אותו למטה – מחשבות זרות אלו אינן מאפשרות לאותיות התפלה לעלות למעלה, (אֵלָא מִפְּנֵי שְׁכִינְתוֹ לְשָׁמַיִם, – הוא הרי מתפלל להקדוש-ברוך-הוא, אלא שמתערבבות מחשבות זרות בתפלתו, לְכַף – לכן, יֵשׁ לָהּ תְּקוּן בְּקָל לְחֹזֵר וְלַעֲלוֹת, – מהמקום שאליו נדחתה, כְּשִׁמְתַּחֲלָל בְּכִנְיָה אֶפְלוֹ תְּפִלָּה אַחַת מְלֻקְטָת מִתְּפִלוֹת כָּל הַשָּׁנָה,

~ שבת קודש כ"ט מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 308, ומ"ש ב'פ' פקודי... עד עמ' קנה, כמ"ש דר"י:

אם זו מלה כדבעי (אם התפלה היא בכוונה), היא עולה איתה עד לאויר הרקיע העליון, הרי, מתי היא עולה לרקיע? – דוקא כשזה "מלה כדקא יאות", כשהיא בכוונה, כיצד זה תואם, איפוא, למה שאומר בפרשת פקודי, שגם כשהתפלה היא שלא בכוונה היא עולה על-כל-

פנים ברקיע תתאה (התחתון)? לֹא קִשְׁיָא מִיָּדִי; – לא קשה כלל, דְּרַקִּיעַ תְּתָאָה –

וְמָה שְׁכָתוּב ב' – זוהר פְּרִשֶׁת פְּקוּדֵי: – דף רמ"ה עמוד ב', הנזכר לעיל, שתפלה שלא בכוונה נדחית "גו רַקִּיעַ תְּתָאָה", – לרקיע התחתון, הרי על-כל-פנים התפלה עולה ב"רקיע תתאה", וְכ' – זוהר פְּרִשֶׁת וְיִקְהַל – דף ר"א עמוד

ב' הנזכר לעיל, מִשְׁמַע דְּדוּקָא אִי אִיהִי מְלָא בְּרַקָּא יֹאֵת, סְלָקוּן עִמָּה עַד אוּרֵי דְרַקִּיעַ דְּלְעֵילָא כו' – שדוקא

קונטרס אחרון

ומ"ש ב'פ' פקודי גו רקיע

תתאה וב'פ' ויקהל משמע דדוקא אי איהי מלה כדקא יאות סלקין עמה עד אוירא דרקיע דלעילא כו'. לק"מ

3. הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מל' הזוהר שם משמע שצריך להתפלל "צלוחת אחרא זכאה" וכ"ד סלקא" מעלין עמה (כיון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" שא"צ בתפלה זו כל הי"ח ברכות בכוונה. וצע"ק (בכל אופן) הל' במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

התחתון, מאיננו רְקִיעֵין דְּמַדְבְּרֵי גוּ עֲלְמָא שְׂבַפְרֶשֶׁת פְּקוּדֵי – מאותם רקיעים המנהיגים בעולם, הן דְּמַלְכוּת דְּעֵשִׂית, וְדְפְרֶשֶׁת וְיַקְהֵל – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל שבזוהר, הן דְּיַעֲרֵי אַנְפִּין דְּעֵשִׂית, כְּמוֹ שְׂבַתוֹב בְּעֵין חַיִּים שְׁעַר הַשְּׂמֹת פֶּרֶק ג גְּבִי "יַעֲרֵי אַנְפִּין" דְּעֵשִׂית, עֵינָן שָׁם. – אפשר ללמוד, שבשאלה היתה הסכרא, שה"רקיע תתאה" שבזוהר פרשת פקודי, הוא גם המקום והמדריגה של "רקיע דלעילא" אשר בזוהר פרשת ויקהל, שהרי גם "רקיע תתאה" הוא "לעילא מן השמש, ואילו למעלה מן השמש, ואילו בתירוח הן שתי מדריגות נפרדות, בזוהר פרשת פקודי הוא "מלכות דעשיה" ובפרשת ויקהל

התחתון, מאיננו רְקִיעֵין דְּמַדְבְּרֵי גוּ עֲלְמָא שְׂבַפְרֶשֶׁת פְּקוּדֵי הן דְּמַלְכוּת דְּעֵשִׂית, וְדְפְרֶשֶׁת וְיַקְהֵל – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל שבזוהר, הן דְּיַעֲרֵי אַנְפִּין דְּעֵשִׂית, כְּמוֹ שְׂבַתוֹב בְּעֵין חַיִּים שְׁעַר הַשְּׂמֹת פֶּרֶק ג גְּבִי "יַעֲרֵי אַנְפִּין" דְּעֵשִׂית, עֵינָן שָׁם. – אפשר ללמוד, שבשאלה היתה הסכרא, שה"רקיע תתאה" שבזוהר פרשת פקודי, הוא גם המקום והמדריגה של "רקיע דלעילא" אשר בזוהר פרשת ויקהל, שהרי גם "רקיע תתאה" הוא "לעילא מן השמש, ואילו למעלה מן השמש, ואילו בתירוח הן שתי מדריגות נפרדות, בזוהר פרשת פקודי הוא "מלכות דעשיה" ובפרשת ויקהל

קונטרס אחרון

דרקיע תתאה מאיננו רְקִיעֵין דְּמַדְבְּרֵי גוּ עֲלְמָא שְׂבַפְרֶשֶׁת פְּקוּדֵי הן דְּמַלְכוּת דְּעֵשִׂית וְדְפִי ויקהל הן דו"א דעשיה' כמ"ש בע"ח שער השמות פ"ג גבי ז"א דעשייה ע"ש. והא דמשמע לכאורה כפ' פקודי דגם תפלה פסולה עולה עד היכל הראשון שממנו נדחית למטה והוא בוז"א דבריאיה. לק"מ שהרי אפי' כל העוונות ממש קלות וחמורות עולות לשם אפי' עד היכל הד' כמ"ש דרנ"ב ע"א אלא ודאי שאין מהות העליות שוות ואין ערוך ודמיון ביניהם אלא בשיתוף השם בלבד וד"ל. וזוהר יובן ג"כ מש"ש דרמ"ז שבהיכל הב' [אולי צ"ל אזדמן הממונה. ואולי צ"ל קיימין הלבושים] ממונה על הלבושים שמלבישים הנשמה ממעשה המצות אף שהן בג"ע התחתון דעשיה' כמש"ש דר"י.

בשם "עליה", וְדִי לְמַבְיָן. – כלומר, העליה של הענינים הטובים, היא עליה שהדבר מתעלה שם במדריגה עליונה יותר בקדושה, ופועל מה שהוא צריך לפעול; ואילו בעליה של עוונות – הדבר הפוך, היא פועלת שם – במדריגה העליונה יותר שבקדושה – פגם. על-דרך-זה מה שאומרים שתפלה פסולה עולה עד "היכל הראשון", אין זה ענין העליה שבתפלה בכוונה. וְכֹה יוֹבֵן גַּם-בְּנָן

מה שְׂבַתוֹב שָׁם – בזוהר דף רמו, שְׂבַתוֹב הַב' [אולי צריך להיות: אֲדַמְן הַמְּמוֹנָה. ואולי צריך להיות: קְמִיִן הַלְּבוּשִׁים] מְמוֹנָה עַל הַלְּבוּשִׁים שְׂמַלְבִּישִׁים הַנְּשָׂמָה מְמַעְשֵׂה הַמְּצוּת, – מובאות כאן גירסאות שונות שרכנו הזקן מעתיק כאן מהזוהר: או "אזדמן הממונה", הממונה נמצא במזומן, או "קיימין הלבושין", עומדים שם הלבושים, הוספת כ"ק רבינו: וואס אזדמן או קיימין איז בהיכל הב' – מדגיש זיער שייכות צו היכל הב' – [אזדמן וקיימין הוא בהיכל הב' – מדגיש – שייכותם להיכל הב'], אַף שְׂחֵן – מעשה המצוות ובמילא הלבושים לנשמה הנעשים ממעשה המצוות, הן בְּגַן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן דְּעֵשִׂית, כְּמוֹ שְׂבַתוֹב שָׁם – בזוהר, דף ר"י. – כיצד, איפוא, אומרים שבהיכל הב' שבעולם ה"בריאיה" ישנו הממונה או הלבושים שממעשה המצוות? אלא, כאמור לעיל, מהות העליה אינה דומה, ובמילא מובן, שמבלי הבט על כך שהמקום והמדריגה למצוות המעשיות הוא בגן-עֵדֶן התחתון של עולם ה"עשיה" – אין בכך סתירה למה שאומרים שהנשמה עולה בהיכל הב' של עולם ה"בריאיה" ואשר משם באים הלבושים לנשמות ממעשה המצוות – שכן, "מהות" העליה אינה דומה, מה שאומרים שהעליה היא עד עולם ה"בריאיה" על ענין שיש לו שייכות למעשה המצוות – אין זו העליה הנעשית ממעשה המצוות עצמן בגן-עֵדֶן התחתון של עולם ה"עשיה", ולכן, למרות שהמדריגה ממעשה המצוות

הוא "ז"א דעשיה", שם עולה התפלה כשהיא "כדקא יאות", כדבעי, ומשם – למעלה יותר באלקות של עשר הספירות של "יצירה" ו"בריאיה" – כזכור לעיל, אלא בעיקר הוא רוצה "להודיע" את הדיוק, שבאם אין זה "כדקא יאות", כדבעי, אין היא עולה אף לא "בוז"א דעשיה" – כי אם ב"מלכות דעשיה". יכולים להסביר בזה, שבתפלה שלא בכוונה, כשהתפלה נדחית ל"רקיע תתאה", אין זה ענין של עליה של תפלה לפעול הפעולה שעל התפלה לפעול, כי כדי לפעול מילוי הבקשות שבתפלה – צריך הרי להימשך מלמעלה מהעולם – בעולם, לפעול רפואתו של חולה או ברכת השנה וכדומה, הרי בשעה שהתפלה נדחית עד "מלכות דעשיה" – הרי זה המקום והמדריגה שמהם מקבלים כל עניני העולם חיות, אי אפשר הרי שתהיה משם המשכה למלא ענין החסר בעולם, ואילו בשעה שהעליה היא ב"ז"א דעשיה" (וזאת על-ידי תפלה בכוונה) שמשם יכולה להימשך המשכה בעולם למלא את הבקשה בענינים החסרים בעולם. וְהָא דְּמַשְׁמַע – ומה שנראה לְכַאוּרָה בְּפֶרֶשֶׁת פְּקוּדֵי – בזוהר, דְּגַם תְּפִלָּה פְּסוּלָה – תפלה שלא בכוונה, שמחשבות זרות מתערבות בה, עוֹלָה עַד הַיְכָל הָרִאשׁוֹן שְׂמַמְנוּ נְדָחִית לְמַטָּה, וְהוּא בְּיַעֲרֵי אַנְפִּין דְּבְרִיאָה – ה"היכל הראשון" הוא בזעיר-אנפין דבריאיה. הרי, שאפילו תפלה פסולה עולה לכתחילה עד זעיר-אנפין דבריאיה? – לֹא קִשְׁיָא מִדְּיָ; – לא קשה כלל,

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה'". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה' על הלבושין". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק דלכאורה יותר מזה איתא שם – דהלבוש איתעביד בהאי היכלא ע"י מעשה המצווה".

עצמן היא בגן-עדן התחתון של עולם ה"עשיה", אין זה סותר באים הלבושים ממעשה המצוות, שכן עליה זו איננה עליה למה שהנשמות יכולות לעלות בעולם ה"בריאה" ואשר משם ממש כפי העליה שממעשה המצוות עצמן.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק וב' קודמים עם המוסגר בו.

ידוע המבואר בכ"מ בדא"ח, שמצד ענין הבינה שבשכל אפשרי לבוא לידי מסקנות הפכיות בענין אחד אם לחסד או לגבורה, ורק הדעת החזק קובע בזה, וה"ה בהנוגע להידיעה אודותה כותב, בהמשך לקטע במכ"ע שמצרף למכתבו, ומה שלומד אני בזה הוא ההיפך ממה שלומד הוא, כנראה ממכתבו פעל זה עליו נמיכת רוח איך שמתחרים בהם וכו', ולדעתי המסקנא מזה הוא שתושבי... מכירים בהכרח חינוך תורני, אף שלע"ע אין מבחינים בין תכלת לקלא אילן, ואפילו למה שעוד פחות יותר, מקלא אילן, ובמילא עתה קלה יותר התעמולה בשטח זה.

ומסקנא בנקודה שני' עד כמה יקר הזמן בעיני חינוך, ולא רק מצד המתחנכים, שבאם אובדים יום אחד, מי יודע אם ישמע הילד-ה והוריו לדברים המבארים חינוך עטה"ק, אלא אפילו גם בהנוגע להמורים והעסקנים, שהרי עתה רואים בעליל, שבאם היו עוד מוסיפים יותר בענין התעסקות ב... היו כובשים עוד שטח ועוד שטח, ובמילא הי' מתמעט המקום פנוי, וכיון שאין צועקין על העבר, מובן שכוונתי בזה בהנוגע לעתיד, ובפרט אודות המוסד המתחרה שנדפס שאינו רק פעמים בשבוע, נותן להם האפשרית הכי גדולה להתפשט יותר ויותר, שהרי הכל מודים בחילוק עיקרי שאין דומה ביקור בבי"ס פעם בשבוע או ה' פעמים בשבוע, ובפרט שלאנשי חב"ד ישנו הענין דהקעמפ, המבצע דחג הסוכות שעבר וכו', והרי אפילו התועדות די"ט כסלו ויו"ד שבט יש לנצלם בכיוון האמור, וכמו שהסבירו רבותינו נשיאנו גם בהם תועלתו במעשה בפועל, ובהתועדות כאלו דברו רבותינו נשיאנו בהנוגע לחיזוק המוסדות וכו', וכמו שכתבתי זה כ"פ כיון שהנ"ל הוא דרישת השעה ב... פשוט שניתנו להם הכחות והאפשרית למלאות הדרישה במילואה.

ומזה מובן ג"כ שהתאוננות שאחדים מהמורים אינם מומחים כ"כ במקצוע החינוך וכו', אף שמובן שיש לעשות בזה לתקן ולשפר, אבל פשיטא שאסור ליפול ברוח, והוא נוסף על הענין שבודאי גם אצל האחרים לא מלאכי השרת מתעסקים כ"א בני אדם קרוצי חומר, הנה גם זה פשוט שאצלם אינה אותה המסירה ונתינה שבדין, ועוד והוא העיקר, אין שם התעוררות ר"ר של רבותינו נשיאנו הקי, וק"ל.

בהמשך לכל הנ"ל, הנה אחכה לבשו"ט שמוסיפין עוד יותר בהנוגע להקעמפ הבע"ל, ובאופן לנצלו גם להימים וחדשים שלאחרי זה, ומכש"כ וק"ו מאשתקד, וכן גם ע"ד חגיגת י"ט כסלו וניצולה וכן ימי חנוכה בכיוון האמור, והשי"ת יברכם בהצלחה מופלגה בכל זה מתוך בריאות הנכונה ובשמחה וטוב לבב.

בברכה.

לוח היום יום ...

יום ראשון	כג חשוון	ה'תש"ד
-----------	----------	--------

שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.

צוויי און צוואנציג מאָל האָט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאָדערונג פון דער מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאָס איז דאָך מרידה במלכות? דער צ"צ האָט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אָבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואָס איז גרעסער?

תרגום

עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם פְּעָם אָסְרוּ אֶת הַצֵּמַח צְדָק בְּאִסְיַת הַרְבָּנִים בְּפֶטֶרְבוּרְג, תר"ג, בְּגִלְלַת הַתְּנַגְדוֹתָיו לְדַרְיֵשֶׁת הַמְּלָכוֹת אוֹדוֹת שְׁנוּיִים בְּחִנּוּךְ וְכוּ'. שְׁאָלוּ הַשָּׂר: זוֹ הֲרֵי מְרִידָה בְּמַלְכוּת? הַשֵּׁיב הַצֵּמַח צְדָק: מוֹרֵד בְּמַלְכוּת חַיֵּב מִיתָה בְּגוּף, אֶךְ מוֹרֵד בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם חַיֵּב מִיתָה בְּנֶפֶשׁ. מַה אִם כֵּן גְּדוֹל יוֹתֵר?

יום שני	כד חשוון	ה'תש"ד
---------	----------	--------

שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג־קיד.
תניא: לא. נודע . . . האברים כו'.

בְּעֵינַיִם הַגְּשָׁמִיִּים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמִטָּה מְמַנּוּ, וּלְהוֹדוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ כִּי־טוֹב, עַל חֲסֵדוֹ אִתּוֹ עִמּוֹ. –
בְּעֵינַיִם הַרוּחָנִיִּים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מְמַנּוּ, וּלְהִתְחַנֵּן לַה' שִׁיתֵּן לוֹ דְּעָה טוֹבָה לְהִתְלַמֵּד מְמַנּוּ, וְכַח וְעַז שִׁיּוּכַל לְעֲלוֹת בְּעֲלוּי.

יום שלישי	כה חשוון	ה'תש"ד
-----------	----------	--------

שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: לב. ברך . . . כנפש תדרשנו.

השגחה העליונה בריינגט יעדען אין זיין וואוינאָרט צוליב חיזוק היהדות והרבצת התורה.
ווען מען אַקערט און מען פארזייט – וואַקסט.

— תרגום —

ההשגחה העליונה מביאה כל אחד למקום מגוריו לשם חזיק היהדות והרפצת התורה.
כְּאֶשֶׁר חוֹרְשִׁים וְזוֹרְעִים – צוֹמֵת.

ה'תש"ד

כו חשון

יום רביעי

יום
רביעי

שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: להבין איך . . . ה' דוקא.

הַדְרֵךְ הָאֲמִתִּי הוּא שְׂצָרִיכִים לְדַעַת מֵהוּת עֲצָמוֹ, בְּהִכָּרָה אֲמִתִּית בְּחִסְרוֹנוֹת עֲצָמוֹ
וּבְמַעֲלוֹת עֲצָמוֹ. וְכֹאֶשֶׁר יוֹדְעִים אֶת הַחִסְרוֹנוֹת – לְתַקְּנָם בְּעִבּוּדָה בְּפִעֵל, וְלֹא לְצִאֵת
יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּאַנְחוֹת בְּלִבָּד.

ה'תש"ד

כו חשון

יום חמישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: עיין ע"ה . . . אפים כנודע.

ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו
מחסידי הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א
אידען, וועט השי"ת ד"ך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר
א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.

— תרגום —

רַבִּי אֵיִזִיק הַלּוֹי מֵהָאֲמָלִי סִפֵּר: כְּשִׁבַּאתִי לְלִיאֲזַנָּא מְצָאתִי מְזֻקְנֵי הַחֲסִידִים
שֶׁהָיוּ מִחֲסִידֵי הָרַב הַמַּגִּיד וְהָרַב הַקְּדוֹשׁ הָרַב מִנְחֵם מַעֲנַדֵּל מֵהָאֲרָאֲדָאק, וְהָיוּ
מְרַגְלֵי אֲפֹמִיִּיהוּ [וְהָיוּ רַגְלִים לּוֹמֵר]: "אָהוּב יְהוּדִי, ה' יִתְבָּרַךְ יֵאֱהָבֵךְ. עֲשֵׂה טוֹבָה
לְיְהוּדִי, ה' יִתְבָּרַךְ יֵיטִיב לָךְ. קָרֵב יְהוּדִי, ה' יִתְבָּרַךְ יִקְרָבֵךְ."

ה'תש"ד

כח חשון

יום ששי

יום
שישי

שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: להבין מ"ש . . . 308 פקודי.

עַנְיָן הַהִשְׁגָּחָה פְּרָטִית הוּא, דְּלֹא זֶה בְּלִבָּד דְּכָל פְּרָטִי תְּנוּעוֹת הַנִּבְרָאִים
לְמִינֵיהֶם הֵם בְּהִשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְהִיא הִיא חַיּוֹת הַנִּבְרָא וְקִיּוּמוֹ, אֲלֵא עוֹד זֹאת
דְּתְנוּעָה פְּרָטִית שֶׁל נִבְרָא יֵשׁ לָהּ יַחַס כְּלָלִי לְכָלִּלוֹת כּוֹנֵת הַבְּרִיאָה... דְּבִצְרוּן
וְאֲחוּד כָּל הַפְּעֻלוֹת הַפְּרָטִיּוֹת... נִשְׁלָמָה כּוֹנֵה הַעֲלִיּוֹנָה בְּסוּד הַבְּרִיאָה כְּלָה.
וְיִתְבּוֹנֵן הָאָדָם: וּמָה אִם תְּנוּעַת עֶשֶׂב בָּאָה בְּהִשְׁגָּחָה פְּרָטִית וְנוֹגַעַת לְהַשְׁלֵמַת
כּוֹנֵת הַבְּרִיאָה, מִיָּן הַמְדַבֵּר בְּכָלִּל וְיִשְׂרָאֵל עִם קְרוּבוֹ בְּפִרְט עַל-אֲחַת-כְּמֵה-וְכֵמָה.

שבת
קודש

שבת

כט חשוון

ה'תש"ד

מְבָרְכִים ראש חֹדֶשׁ כְּסֵלוֹ. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יום הַתְּנוּעוֹת.
שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ק.
תניא: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצי'.

עֲבוּדָה הַקְּדוּשָׁה בְּאֲמִירַת תְּהִלִּים בְּצַבּוּר, אֵין דִּי בְּאָר גְּדֹל הַזְּכוּת שֶׁל הַמִּשְׁתַּתְּפִים
בְּנֵה, וְגְדֹל הַנַּחַת רוּחַ שֶׁל מַעֲלָה כַּמְבָאָר בְּסִפְרֵי קֹדֶשׁ, וְאֶפֶס קִצְהוּ בְּקִנְטָרִים
"תִּקְנַת אֲמִירַת תְּהִלִּים בְּרַבִּים" (קִבֵּץ מִכְתָּבִים, א), וְאֲשֶׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל, וּבְגִלָּל זֹאת
תִּתְּבָרְכוּ אַתֶּם נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, ה' עֲלֵיהֶם יִחִיו, בְּכַרְיָאוֹת נְכוּנָה וּבְפִרְנָסָה
בְּהַרְחֵבָה גְּדוּלָה, וְלִרְגְלֵיכֶם יוֹשְׁעוּ כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל שִׁיחִיו בְּמַחְנַנְכֶם הַטְּהוּר בְּתוֹךְ
כָּלֵל אַחִינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהַדְּרוֹשׁ לָהֶם בְּגֶשֶׁם וּבְרוּת.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג מ"ח תשי"ח
ברוקלין.

מר אברהם משה שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' חשוון, בו מעורר מ"ש בפרק י"א באגרת התשובה לרבנו הזקן, דאיך
אפשר שחוזרים וחוטאים בין ברכת סלח לנו וגואל ישראל.

אבל אינו מבאר, מה מכריחו לפרש כן דברי רבנו הזקן, שדבריו חוזרים וחוטאים הוא
לזמן הנ"ל, כי אף שבהנוגע לבקשת מחילה וסליחה רב לסלוח הוא תומ"י שמבקשים סלח לנו, כי
מה יעכב*, הנה בהנוגע לגאולה אף שהלשון הוא נגאלין מיד, אין פירושו כמיד הנ"ל, שהרי סדר
ישנו בגאולה, ביאת אלי' הנביא וכמה ענינים לפני זה ולאחרי זה, וכמבואר בכמה מאמרי רז"ל.

דאי"ג ענין הגאולה מיד שלאחר התשובה, כן הוא גם לשון הרמב"ם הלכות תשובה פרק
ז' הלכה ה'.

בטח יודע משלשת השיעורים בחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן
ולהבא.

בברכה.

* ולהעיר גם מקידושין מט, ב.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ג מרחשון ~

מיצד מקבלים אחריות?

כדי לקבל עליה חיוב שמירה אלא רק הכניס את פירותיו לחצר. ומכל מקום, מאחר ובכוונתו לקבל עליה אחריות, הרי הוא מתחייב בכך (פסקי הרא"ה ב"מ קונטרס הראיות פא, ב). אולם למעשה נחלקו ראשונים בדבר, והרמב"ם פסק (הל' שכירות פ"ב ה"ח) ששומר אינו מתחייב על ידי הסכם בדיבור בלבד ללא משיכת החפץ. ולפי זה יש להבין: הכיצד בעל הפירות מתחייב באחריות על הבהמה ללא משיכה? והביאור:

בשומר רגיל המקבל עליו לשמור את הדבר מכל נזק, גם אם לא נגרם על ידו, ההתחייבות חלה רק על ידי קנין, אך בנידון-דין קבלת האחריות היא על נזק שייגרם לבהמה מחמת הפירות שלו, ואע"פ שאם בעל החצר היה נשאר במקום היה בעל הפירות נפטר משום שעל הבעלים מוטל לשמור בעצמו שבהמתו לא תינזק, אך כאשר הוא עוזב את המקום בידיעת בעל הפירות, הרי הוא מקבל על עצמו את האחריות שפירותיו לא יגרמו לנזק, וקבלת אחריות זו חלה אף ללא קנין (ראה תורת מיכאל כה, קבא דתירוצא כד).

הלכות נזקי ממון פרק ג, הלכה יד: **הַכְּנִיסָן שְׁלֵא בְּרֶשֶׁת, וְאֶכְלְתָן בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, וְהִזְקָה בְּאֶכְלְתָן – בְּעַל הַפְּרוֹת פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לָהּ שְׁלֵא תֹאכַל. וְאִם הַכְּנִיסָן בְּרֶשֶׁת, וְהִנִּיחוֹ בְּעַל הַחֲצֵר אֶת זֶה לְשֹׁמְרוֹ, וְאֶכְלְתָן בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, וְהִזְקָה בְּאֶכְלְתָן – בְּעַל הַפְּרוֹת חַיִּב; שְׂבִיבִין שֶׁרָאָה הַבְּהֵמָה אוֹבְלֵת דְּקָרִים מְזוּקִין לָהּ וְהִנִּיחָה – חַיִּב, שֶׁחֲרִי אִין בְּעַלֵי הַחֲצֵר מְצוּיִין שֶׁם לְהַעֲבִיר הַבְּהֵמָה מִהֵן.**

כאשר בעל הבית נמצא במקום, עליו לשמור על בהמתו שלא תאכל מן הפירות ותינזק, ולכן בעל הפירות פטור מאחריות (וזה הכוונה "מפני שהיה לה שלא תאכל" היינו שהיה על הבעלים לשמור שלא תאכל, שהרי אין מקום לתביעה כלפי הבהמה), אך אם בעל החצר עזב את המקום בידיעת בעל הפירות, בעל הפירות מקבל על עצמו לשמור על הבהמה שלא תינזק מהפירות ואם לא שמר כראוי, עליו לשלם (ראה בבא קמא מח, א, סמ"ע חו"מ סי' שצג ס"ד).

יש שהוכיחו מאכן כי אין צורך במעשה קנין לשם קבלת שמירה, ודי בסיכום בדברים בלבד כדי לחייב את השומר באחריות על החפץ, שהרי בעל הפירות לא משך את הבהמה

~ יום שני כ"ד מרחשון ~

מתי גובים משותף אחד את חלקו של השני?

והקשו אחרונים (קצות החושן סי' כה סק"ב, מנחת חינוך מ' נא): הרמב"ם פסק (להלן פ"ב הכ"א): "שור של הדיוט ושל פסולי המוקדשין שנגחו כאחד, אם תם הוא זה של הדיוט משלם חצי נזק ואם מועד נזק שלם, שהניזק אומר לו כל שאוכל להוציא מזה אוציא והשאר ממך, וזה הואיל והקדש הוא ופטור, אתה תשלם לי הכל". וכדעת רבי נתן (ב"ק נג, ב), שכאשר לא ניתן לגבות משותף אחד את חלקו בנזק גובה הניזק מהשני את חלקו של הראשון, וכיון שאי אפשר לגבות משור של פסולי המוקדשין שהוא של הקדש, בעל השור של הדיוט משלם הכל.

ומדוע אם-כן בשור של שלמים שהזיק אינו גובה מן הבשר כנגד חלק האימורין שאינו יכול לגבות?
ותירצו (ע"פ ד"ם של שלמה, ב"ק פ"ה סי' מ):
בשור של הדיוט ושור של פסולי המוקדשין שנגחו יחד,

הלכות נזקי ממון פרק ח, הלכה ב: **שְׁלָמִים שֶׁהִזְקוּ, גוֹבָה מִבְּשָׂרָן; וְאִינוּ גוֹבָה מִן הַבָּשָׂר כְּנֶגְדַּי הָאִמּוּרִין – שֶׁהָאִמּוּרִין שֶׁל קָרְבָּנִים מוֹעֲלִין בָּהֶן.**

שור תם של קרבן שלמים שהזיק, ומשלם חצי נזק מגופו – התשלום צריך להיות הן מבשר השלמים (הנאכל ע"י הבעלים) והן מהאימורין (הקרבים על המזבח), אלא שאי אפשר לגבות את חלק התשלום של האימורין (שמועלין בהן) והם 'ממון גבוה'. ויתירה מזו: אף "אינו גובה מן הבשר כנגד אימוריהן". כלומר, אין הניזק גובה מן הבשר את חלק שווי הנזק שאינו יכול לגבות מן האימורין. וכפי שמפרט הרמב"ם בהלכה הבאה: אם חצי הנזק (ששור תם משלם) הוא דינר, ושווי בשר השלמים הוא דינר וחצי (והאימורין חצי דינר), בעל השור משלם לניזק רק שלשת רבעי הדינר (חצי שווי הבשר), ואינו מוסיף עוד רבע דינר כנגד דמי הנזק שאינו גובה מן האימורין.

כיון שכל אחד לבדו יכול לעשות את כל הנזק, יכול כל אחד מהבעלים לומר לחברו 'שורך אחראי לנזק שנעשה', ולכן האחד משלם עבור חברו כשאי אפשר לגבות ממנו, אבל

בשור של שלמים שהזיק – בשור השור לבדו, אינו יכול להזיק בלי האימורין, ולכן אין הניזק יכול לגבות מהבשר את החלק שאינו יכול לגבות מן האימורין.

~ יום שלישי כ"ה מרחשון ~

'ובערת הרע מקרבך'

ה'מגיד משנה' דין 'ובערת הרע' נאמר רק באדם ולא בבהמה. והקשו אחרונים (חתם סופר, חולין קמ, א. שואל ומשיב תנינא ח"א סי' פח, ועוד):

אמרו בגמרא (חולין קמ, א) לענין מצורע שצריך להביא לטהרתו "שתי צפורים חיות", אחת לשחיטה ואחת לשלחה על פני השדה (ויקרא יד ד-ח), שאי אפשר להביא עוף שהרג את הנפש, כי כיון שהוא נידון לסקילה (כדין שור שהרג את הנפש) צריך להביאו לבית-דין ולקיים בו מצוות 'ובערת הרע מקרבך', ואין לשלחו לחופשי. ואם כן מפורש שמצוות 'ובערת הרע מקרבך' נאמרה לא רק באדם!

וכתב ה'מעשה רוקח' שאכן גם הרמב"ם סובר כהראב"ד שדין 'ובערת הרע מקרבך' לא נאמר רק באדם אלא גם בבהמה, כי אין הבדל אם הרע נעשה על ידי האדם או על ידי הבהמה.

הלכות נזקי ממון פרק י, הלכה ז: שור שהוא מרפה שָהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ... אֵינוֹ נִסְקָל, שְׁנֵאמַר: "וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוֹמֵת" – כְּמִיתַת הַבְּעֵלִים, כִּד מִיתַת הַשּׁוֹר; וְכִיוֹן שֶׁבְעֵלְיוֹ כָּמַת הֵן הַשּׁוֹבֵי, וְאֵין צְרִיכִין מִיתָה – הָרִי זֶה פְּטוּר.

אדם 'טריפה' (שאינו יכול לחיות) שהרג אדם אחר, אינו חייב מיתה, ומהפסוק "השור יסקל וגם בעליו יומת" האמור בשור שהרג אדם, למדים כי כשם שאין לחייב את בעל השור כשהוא טריפה בעונש מיתה כך אין לסקול שור טריפה. ומוסיפה הגמרא (סנהדרין עח, א) שאם אדם טריפה הרג אדם אחר בפני בית-דין, הרי הוא חייב מיתה שנאמר 'ובערת הרע מקרבך', ובית-דין שראו את מעשה ההריגה צריכים לבער את הרע ולהמית את הרוצח.

וכתב הראב"ד שלפי זה גם שור טריפה שהרג את הנפש בפני בית-דין ממיתין אותו משום 'ובערת הרע', אך לדעת

~ יום רביעי כ"ו מרחשון ~

בור מגולה שהתכסה וחזר והתגלה

ממנו שם מזיק אלא שהוא שמור לפי שעה, וכיון שנסתלקה ממנו השמירה, בעל הבור מתחייב על נזקיו ואין החיוב על מעשי השני אלא על המעשים שלו.

ובאופן נוסף יש לבאר כי מחלוקת הרמב"ם והראב"ד תלויה ביסוד חיובו של האדם על נזקי ממנו. לדעת הרמב"ם, עצם הבעלות מטילה אחריות לשאת בנזקים שייגרמו על ידי רכושו, אלא שאם עשה כל שביכולתו לשמור על ממנו שלא יזיק פטרה אותו התורה, אך אינו נפטר על ידי שמירה של אדם אחר. ולכן כיוסו הבור על ידי השני אינו פוטר את בעל הבור מאחריות.

ואילו לדעת הראב"ד החיוב הוא משום שבעל הממון בעצמו גרם לנזק בכך שלא שמר כראוי, ולכן במקרה זה אף שמלכתחילה פשע בכך שהשאיר את הבור גלוי, אך משעה שנסתם על ידי השני שוב איננו פושע שהרי כעת אינו עלול להזיק, ולכן אין לחייבו אלא אם פשע שוב כאשר נודע לו שהבור התגלה ולא כיסהו.

הלכות נזקי ממון פרק יב, הלכה ו: המוציא בור וְכִסְהוּ, וְחָזַר וְנִגְלָהוּ – בְּעַל הַבּוֹר תִּכְבּ, וְזֶה הָאֲחֵרִין פְּטוּר.

לדעת הרמב"ם, מאחר והראשון פשע כשהשאיר את הבור מגולה, האחריות מוטלת עליו. ואע"פ שלאחר מכן הבור נסתם על ידי השני, כיון שחזר ופתחו כפי שהיה בתחילה, חוזרת האחריות לראשון.

והראב"ד השיג על הרמב"ם וכתב שהראשון חייב רק כאשר ידע שהבור חזר והתגלה והיתה לו אפשרות לכסותו ולא כיסה, אך אם אירע נזק קודם לכן, הרי הוא פטור.

וביאור המחלוקת:

לדעת הראב"ד, כאשר הבור מכוסה (אף שהתכסה ע"י השני ולא ע"י בעל הבור) אין הוא נחשב בגדר מזיק כלל, וכאשר השני נטל את הכיסוי הוא יצר בכך את המזיק, ואע"פ שאין לחייבו על כך שהרי זכותו לקחת את הכיסוי שלו, אך גם את הראשון אין לחייב על מעשי השני, אלא שהראשון חייב לכסותו שוב מיד כשנודע לו שהבור גלוי, אך קודם לכן הרי הוא אנוס ופטור. ואילו לדעת הרמב"ם גם כאשר הבור מכוסה, לא פקע

(לבוש מורדכי בבא קמא סי' טז)

~ יום חמישי כ"ז מרחשון ~

טובת הנאה אינה ממון

סתירה לדבריו (כאן ובהל' אישות) שטובת הנאה אינה ממון!
ותירץ ה'מחנה אפרים' (הל' טובת הנאה סי' א):
הרמב"ם אכן סובר שטובת הנאה אינה ממון (כפי שכתב כאן
ובהל' אישות), אך כאשר בעל הבית אסר על חלק מהכהנים את
הנאתו, אסורים הם ליטול את התרומה (אף שטובת הנאה אינה ממון)
כי ביד הבעלים הכוח לתת את התרומה לאיזה כהן שירצה
ואסור לכהן ליטלה שלא מדעת בעל הבית, ונמצא שנהנה
מבעל הבית כשמקבל ממנו, והנאה זו אסורה. ומה שאינו
יכול לקדש אשה בהנאה זו הוא משום שהנאה זו אינה
מורגשת בשעת הקידושין.
וה'חתם סופר' (נדריים פד, ב) ביאר:
אמנם בעל הבית אין לו במתנות הניתנות לכהן או ללוי
אלא טובת הנאה ואינה ממון, אבל הכהן והלוי המקבלים את
המתנות יש להם הנאת ממון, ולכן נאסר עליהם ליטול אותם.

הלכות גניבה, פרק ב הלכה ה: **גָּנַב תְּרוּמָה מִבְּעֻלָּיהָ
הַיִּשְׂרָאֵלִים שֶׁהִפְרִישוּהָ, אִינוּ מְשַׁלְּם תְּשֻׁלּוּמֵי כֶּפֶל; שְׂאִין לָהֶם
כֶּה אֱלָא טוֹבַת הַנְּיָה, וְטוֹבַת הַנְּיָה אִינְהָ מִמּוֹן.**
לדעת הרמב"ם, טובת הנאה (הזכות של בעל הבית לתת את התרומה
לכל כהן שירצה) אינה ממון. וכיון שהתרומה שנגנבה אינה ממון
הבעלים, הגונב תרומה פטור מתשלום כפל. וכן פסק בהל'
אישות (פ"ה ה"ו): ישראל שקידש אשה בתרומה, אינה
מקודשת כי אין לו בה אלא טובת הנאה וטובת הנאה אינה
ממון.
ובהלכות נדרים (פ"ז ה"א) הקשה ה'כסף משנה' מדברי
הרמב"ם (ס) שכתב: מי שאסר הנאתו על חלק מהכהנים
והלוויים – אסורים הם ליטול ממנו תרומה ומעשר. ומוסבר
בגמרא (נדריים פה, א) שזהו משום שזכות הבעלים לתת את
המתנות (תרומה או מעשר) לכל כהן או לוי שירצה, וטובת הנאה
זו חשובה כממון שלו ולכן יכול לאסרם עליהם. והרי זו

~ יום שישי כ"ח מרחשון ~

קנה מן הגנב – מתי חל הקניין?

לא התייאשו הבעלים). ולפי זה, גם בגנב שמכר חפץ שנגנב, אם
ייאוש הבעלים היה לאחר שהגיע לידי הקונה, אין הייאוש
מועיל ולא קנה הלוקח כיון שבא לידו באיסור – שלא
כדברי הרמב"ם שגם אם נתיאשו הבעלים לאחר שינוי רשות
קנה הלוקח!
ואכן, לדעת הרמב"ן ('מלחמות' בבא קמא קיד, א ס) שינוי
רשות קונה רק אם היאוש קדם לשינוי הרשות, אבל שינוי
הרשות קדם ליאוש אינו קונה שבשעה שבאה הגזילה לרשות
הקונה עדיין היתה ברשות בעליה ובאיסור באה לידו. וכן
היא דעת הרשב"א והרא"ש (צויינו בש"ך ח"מ סי' שנג סק"ד).
ובחדושי רבי מאיר שמחה (בבא מציעא כו, ב) ביאר את שיטת
הרמב"ם:
יאוש בעלים אינו קונה בגניבה (לעיל פ"א ה"ב) משום
שהגנב בגניבתו גרם לבעלים להתייאש, אבל בקונה מן הגנב,
מעשה הגניבה הייתה הסיבה ליאוש ולא הוא גרם לכך, ולכן
היאוש קונה גם כשהחפץ ברשותו.

הלכות גניבה פרק ה, הלכה ג: **נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעֻלִים מִן
הַגֵּנֵבָה – בֵּין שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ וְאַחַר כִּד מִכַּר הַגֵּנֵב, בֵּין שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ אַחַר
שֶׁמִּכַּר – קָנָה הַלּוֹקֵחַ בִּיְאֻשׁ וְשִׁנוּי רִשׁוּת, וְאִינוּ מִתְחַוֵּר הַגֵּנֵבָה
עֲצֻמָּה לְבַעֲלָיָה; אֱלָא נִתַּן לָהֶם תְּדִמִים.**
נחלקו אמוראים (בבא קמא קטו, א) בגנב שהעביר (במכירה או
במתנה) את החפץ שנגנב לרשות אדם אחר. לדעת רב, הלוקח
קנה ב'יאוש ושינוי רשות' בין אם היה יאוש בעלים תחילה
ואחר כך שינוי רשות, ובין אם היאוש היה לאחר שהגניבה
הגיעה ליד הלוקח. ולדעת רבי יוחנן, הלוקח קנה רק במקרה
שהיה שינוי רשות ואחר כך יאוש.
ופסק הרמב"ם כרב, שגם אם נתיאשו הבעלים לאחר
שהגנב מכר את הגניבה, "קנה הלוקח ביאוש ושינוי רשות".
והקשה הש"ך (ס):
לדעת אב"י (בבא מציעא כב, א), והלכה כמותו (הל' גז"א פ"ד
ה"ה), 'יאוש שלא מדעת' (חפץ שאבד לבעליו ובשעה שמצאוהו עדיין לא
נודע לבעליו וכשנודע לו התייאש ממנו) אינו יאוש ולא קנה המוצא
כיון שבשעה שבאה לרשותו היא באה באיסור גזל (שהרי עדיין

~ שבת קודש כ"ט מרחשון ~

חילול שבת להצלה מגנבים

על ממונו'. כלומר, מטבעו אין האדם יכול להחריש ולראות שחומסים את ממונו מבלי להתנגד, ולכן חוששים ש'ברגע האמת' יתקומם נגד הגנב ויבוא לידי סכנת נפשות, ולכן מותר להקדים ולהרוג את הגנב כדי למנוע סכנת נפשות (ראה חידושי רבי ראובן ב"ב סי' ו, א. מנחת שלמה ח"א סי' ז, ב).

והנה, כתב ה'מגן אברהם' (ארי"ח סי' שכט, ז) שאם באו גויים בשבת ליטול מאדם את ממונו, אסור לו לחלל שבת כדי לגרשם אלא יאפשר להם לקחת את ממונו ולא יחלל שבת, וכן פסק אדמו"ר הזקן (שם ס"ז). ולכאורה הדברים סותרים להלכה זו שמותר להרוג את הבא במחתרת אפילו בשבת! והביאור:

בגנב יחיד יש לחשוש שבעל הבית יתקומם נגדו, ולכן מותר להקדים ולהרוגו כדי למנוע סכנה, אך בכנופיה ברור לבעל הבית שאין לו סיכוי לגבור עליהם ולא ינסה להתקומם נגדם, וכיון שאין חשש שיבוא לידי סכנה לא הותר לו מלכתחילה לחלל שבת (שבט הלוי ח, פח).

הלכות גניבה פרק ט, הלכה ז: **הבא במחתרת, בין ביום בין בלילה - אין לו דמים... ורשות יש לכל להרוגו בין בחל בין בשפת.**

ברודף אחר חברו להורגו, פסק הרמב"ם (הלכות רוצח א, ו): 'כל ישראל מצווין להציל הנרדף, ואפילו בנפשו של רודף', אך בהלכה זו, לגבי הבא במחתרת כתב, "ורשות יש להורגו" ולא חובה.

והטעם, כי הבא במחתרת לא בא במטרה להרוג אלא לגנוב, רק שאם בעל הבית יתנגד יהרגנו, ולכן מותר לבעל הבית להקדים ולהורגו, אך אין חובה להורגו שהרי בעל הבית יכול לוותר על ממונו ולהציל עצמו מבלי להרוג את הגנב.

אך לפי זה צריך ביאור: מדוע מותר להורגו אפילו בשבת, והרי חובה לוותר אפילו על כל ממונו כדי לא לחלל שבת, ומאחר שיכול למנוע את הצורך בהריגת הגנב על-ידי ויתור על ממונו, למה רשאי להורגו?

והביאור:

אמרו בגמרא (סנהדרין עב, א): 'חזקה אין אדם מעמיד עצמו

אגרות קודש

ב"ה, י"ג מ"ח תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

נבהלתי כשהראוני גליון תוצאות הבחינות דתלמידי תורת ד... אשר בקרו כאן במשך חדש תשרי העבר בהנוגע אליו, ולפרש סיבת הבהלה אך למותר הוא, כיון שהוא הי' הנבחן, ובודאי ידועות לו ג"כ סיבות תוצאות הבחינה שכללותן הודעת חז"ל, לא יגעת ומצאת אל תאמין, ומה שמוסיף עוד בהבהלה שהוא האומנם שכל מה שכתב עדי"ז בתחלת שנה העברה הי' ללא תועלת כלל.

איני יודע עד כמה פעלו עליו תוצאות הבחינה, אבל יודע אני מה שהי' צריכות לפעול, ויהי רצון שאתבשר טוב, שלא רק שידוע מה שצריכות לפעול אלא שבא זה בפועל בכל שלשת הקוים דתורה עבודה וגמ"ח (כללות המצות) ואין לך דבר העומד בפני הרצון, וכידוע הפתגם מאזשעס דא ניע האטשעס (יכול אתה אבל אינך חפץ), ויהי רצון שיבשר טוב בהנ"ל בחסד וברחמים.

המצפה לבשו"ט.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ג מרחשון ~

הלכות נזקי ממון

פרק שלישי

(1) נתבארו בו עניני השן שהוא האכילה וכל דבר שהבהמה נהנית ממנה. וכן נתבארו בו משפטי המכניס בהמתו ברשות שאינה שלו אם הזיקה בשן ורגל או הזוקה, וחילוקיהם בין כנסה ברשות לשלא ברשות.

א. הבהמה מועדת לאכל פרות או ירקות וכיוצא בהן.² לפיכך, אם נכנסה לרשות הנזק ואכלה דברים שדרכה לאכלם - משלם נזק שלם; שנאמר: ובער בשדה אחר מיטב שדהו וגו'.³ ואם אכלתם ברשות הרבים - פטור;⁴ ואם נהנית - משלם מה שנהנית,⁴ לא מה שהזיקה.

(2) משנה, בבא קמא יט: (3) כי כתוב "בשדה אחר", ופירשו חכמים: ברשות הניזק. הטעם שהוא פטור, מכיוון שיש לבהמה רשות ללכת ברשות הרבים, ודרכה ללכת ולאכול. (4) הדמים שבעל הבהמה חסך לו על ידי האכילה.

ב. פיצד? נכנסה לרשות הנזק ואכלה שמשמין או לט וכיוצא בהם בשדה דינר - משלם דינר.⁵ ואם אכלתן ברשות הרבים ונהנת - רואין אותן פאלו הם שעורים⁶ או עמיר,⁷ ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול.⁸

(5) דינר של כסף = זוז. אף על פי שאין רגילים להאכיל שומשמין לבהמה משלם דינר, כי שן ברשות הניזק משלם נזק שלם והנזק הוא דינר. (6) ברשות הרבים פטורים מלשלם את דמי הנזק של האכילה. החיוב הוא רק משום שבעל הבהמה נהנה, כי לולא אכלה היה צריך לתת לה אוכל. משום כך ישלם לא דמי שומשמין, אלא דמי שעורים או עמיר, שרגילים להאכיל את הבהמה. (7) שעורים בשיבולים שרגילים להאכיל את הבהמה בזמן הקציר (ראה מגיד משנה וכסף משנה). (8) דהיינו שני שלישי המחיר. בבא בתרא קמו: גם במקרה שדרכו להאכילה שעורים הוא משלם בזול, מכיוון שזה היה בעל כורחו (דברי הרמ"ה המובאים בנימוקי יוסף שם, כ.).

ג. אכלה אכלים הרעים לה, כגון שאכלה חטין - הואיל ולא נהנית, פטור. אכלה אכלין שאין דרכה לאכלן, כגון שאכלה פסות או פלים, בין ברשות הנזק בין ברשות הרבים - משלם חצי נזק; שעה שנוי הוא,⁹ ודרך בני אדם להניח עליהם¹⁰ וכסותן ברשות הרבים עד שיינחו מעט.

(9) ודינו כתולדה דקרו. (10) על כן אין לפטור מטעם "כל המשנה ובא אחר ושנה בו פטור", ראה למעלה פרק ב, הלכה יט.

ד. בהמה שהיתה עומדת ברשות הנזק ותלשה פרות מרשות הרבים ואכלתן ברשות הנזק - הרי הדבר ספקי,¹¹ לפיכך אינה משלמת אלא מה שנהנית;¹² ואם תפש הנזק פמה שהזיקה - אין מוציאין מידו, שהרי ברשותו אכלה.

(11) אם להתחשב במקום העקירה, ואינו משלם אלא מה שנהנית, או במקום הנזק ומשלם מה שהזיקה. זוהי בעיית רבי זירא שלא נפתרה, בבא קמא כ. (12) כי אין מוציאים מספק. גירסת רבינו בגמרא שם כגירסת רבינו חננאל: "דקאי ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות הרבים לרשות היחיד", ולא כגירסתנו שם.

ה. פלב שונכנס לחצר ונטל פת או בשר והוציאן לרשות הרבים או לחצר אחרת¹³ ואכלם שם - מה שנהנה משלם;¹⁴ ואכלם בשדה של בעל החצר - משלם נזק שלם פאלו אכלן בתוך החצר,¹⁵ שהרי ברשות הנזק אכל. וכן פל פיוצא בזה.

(13) של בעלים אחרים. (14) כי הולכים אחרי מקום האכילה, והיא הייתה ברשות הרבים וראה הלכה ד. (15) במשנה שם כא: "הכלב שנטל חררה והלך לגדיש - של בעל החררה - אכל החררה ... על החררה משלם נזק שלם". מכאן אתה למד שאם אכל ברשות הניזק, אפילו לא באותו מקום ששם נטל את האוכל, משלם נזק שלם.

ו. בהמה שאכלה אכלין שאין דרכה לאכלן אכל אוכלתן על ידי הדחק, כגון פרה שאכלה שעורים,¹⁶ וחמור שאכל פרשינים¹⁷ או דגים, וחזיר שאכל חתיכת בשר, וכלב שלקק את השמן, וחתול שאכל תמרים, וכן פל פיוצא פאלו: אם אכלה ברשות הנזק - משלם נזק שלם,¹⁸ וברשות הרבים - פטור; ואם נהנית - משלם מה שנהנית.

(16) שהם מאכל חמור. (17) שהם מאכל פרה. שם יט: כל הדוגמאות לקוחות מדברי הברייתא ומדברי רב פפא, שם. (18) כדין שן, אף על פי שאכלתם על ידי הדחק.

ז. תיה שונכנסה לרשות הנזק וטרפה ואכלה בהמה או בשר - משלם נזק שלם, שעהו דרכה;¹⁹ אכל פלב שאכל כבשים קטנים,²⁰ או חתול שאכל תרנגולים גדולים - הרי זה שנוי²¹, ומשלם חצי נזק.²²

(19) לשון הברייתא שם טז: (20) אפילו קטנים. (21) כי אין זה דרכו. בגמרא כתוב סתם: כלב שאכל כבשים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) כשהיא עומדת על הבהמה (נימוקי יוסף שם).
38) ומשלם מה שהזיקה.

יא. בהמה שהחלקה באבן או במימי רגליה ונפלה לגנה³⁹ ונחבטה על גבי פרות וירקות או שאכלה - משלם מה שנהנית. אפלו הלכה מערוגה לערוגה, ואפלו נשארה שם כל היום כלו⁴⁰ - אינו משלם אלא מה שנהנית⁴¹. ומה הנאה יש לה בחבטיה? שהרי מצאה מקום רך ולא נתרסקו איבריה. אבל אם ירדה פדרפה ואכלה - משלם מה שהזיקה. ואפלו טנפה פרות במי לדה⁴² - משלם מה שהזיקה, מפני שתחלתו בפשיעה. וכן אם דחפתה חבטה ונפלה - משלם מה שהזיקה, מפני שהיה לו להעבירן אחת אחת, פדי שלא ידחפו זו את זו.

39) משנה בבא קמא נה: ופירושו של רב כהנא ורבא, שם נח. 40) ואפשר היה להוציאה. 41) ואינו משלם נזק שלם, מכיוון שהכניסה לגינה הייתה באונס. דעת רבי יוחנן שם. 42) דוגמא של רבי ירמיה שם נח. אף על פי שזה אונס, שלא ידע שתלד, משלם נזק שלם, כי תחילתו בפשיעה, שלא שמר עליה ונתן לה להיכנס לגינה, וכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב.

יב. החלקה ונפלה, ויצאת⁴³ וחוזרה לגנה, אף על פי שחוזרה שלא לדעת הבעלים⁴⁴ - משלם מה שהזיקה, מפני שהיה לו לשמרה⁴⁵ שלא תחזור; שהדבר ידוע, שפינן שייעה דרך הגנה, הרי היא חוזרת מאליה.

43) מן הגינה. 44) כגון שנעל בפניה שלא כראוי. 45) שמירה מעולה.

יג. הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ושברתן בהמתו של בעל הבית - פטור. ואם הזיקה בהן - בעל הקדרות חייב. ואם הכניס ברשות - פטור⁴⁶. ואם קבל עליו בעל הבית לשמור את הקדרות - בעל הבית חייב.

46) בעל הקדרות פטור, אם הבהמה הוזקה, בעל הבית חייב לשמור על בהמתו שלא תינזק, ואם הבהמה שברה את הקדרות, בעל הבית פטור, כי לא קיבל על עצמו שמירה על הכלים. זוהי דעת רבי שם, ושמואל פוסק כרבי, שם מח: והלכה כשמואל בדיני.

יד. וכן אם הכניס פרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ואכלתם בהמתו של בעל הבית - פטור⁴⁷. ואם החלקה בהן והזיקה - בעל הפרות חייב. ואם הכניס ברשות - פטור. ואם קבל עליו בעל הבית לשמור את הפרות - בעל הבית חייב⁴⁸. הכניסן שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית והזיקה באכילתן - בעל הפרות פטור, מפני שהיה לה שלא

והתול שאכל תרנגולים, הרי זה משונה. אחר כך בא שם פירוש, שזה נאמר רק בגדולים, אבל בקטנים - דרכו הוא. רבינו מפרש כנראה, ש"גדולים" מוסב רק על תרנגולים שאכלם חתול, אבל בכלב שאכל כבשים אין הבדל, ואף קטנים אין דרכו לאכלם. משום כך זה שינוי ומשלם חצי נזק. 22) אף על פי שהוא נהנה, אין זה תולדה דשן, אלא תולדה דקרן, שם טו:

ח. סל שיש בו לחם, ונכנס חמור²³ ושבר הסל ואכל הלחם - משלם על הסל ועל הלחם נזק שלם, שזה הוא דרכו²⁴. וכן שעיר עזים²⁵ שראה לפת וכיוצא בו על פי החבית, ונסתפף בחבית ואכל את הלפת ושבר את החבית - משלם על שניהם נזק שלם²⁶; פשם שדרכו לאכל, כך דרכו להתלות בגלים ולעלות פדי לאכל. וכן כל פיוצא פזה. אבל אם נכנס החמור ואכל את הלחם ואחר כך שבר את הסל - על הלחם משלם נזק שלם, ועל הסל חצי נזק²⁷. וכן כל פיוצא פזה.

23) לרשות הניזק. 24) לשבר את הסל בשעת אכילת הלחם. 25) עד בן שנה, שם כ. 26) על הלפת מדין שן, ועל החבית מדין רגל. 27) כי זה משונה.

ט. בהמה שאכלה מתוך הרחבה²⁸, בין דרך הליכתה בין שעמדה²⁹ ואכלה - משלם מה שנהנית. ואפלו חוזרה על צדי הרחבה³⁰ ואכלה מהן. אבל אם הניחה את הרחבה והלכה ועמדה בצדי הרחבה³¹ ואכלה - משלם מה שהזיקה³². אכלה מפתח החנות³³ - משלם מה שנהנית³⁴; מתוך החנות - משלם מה שהזיקה.

28) שוק, משנה שם יט: 29) דרכה של בהמה לאכול, ועל כן ברשות הרבים פטור, ומשלם מה שנהנית בלבד, שם כ. 30) קרן זוית. 31) שדינם כדין רשות היחיד של בעל הפירות, אין בעל הבהמה משלם מה שהזיקה, כי דרכה בלכתה ברחבה, להחזיר ראשה לצדי הרחבה, דעת שמואל שם כא. 32) כדין בהמה שאכלה ברשות הניזק, שם. 33) הפתוחה לרשות הרבים. 34) כדין שן ברשות הרבים, שם יט:

י. היתה מהלכת ברשות הרבים ופשטה צוארה ואכלה מעל גבי חביתה, ואפלו עמדה³⁵ - משלם מה שנהנית; שפן דרך הבהמות³⁶ לאכל זו מעל גבי זו. ואם קפצה ואכלה³⁷ על גבי חביתה - משלם מה שהזיקה; שגפי חביתה פחצר הנזק הוא חשוב³⁸.

35) שם כ. ואף על פי שגם הבהמה רשות הניזק היא. וטעמו של דבר, משום שהבהמה המזיקה עומדת ברשות הרבים הרי זה דומה לחזרה על צידי הרחבה שבהלכה ט, ואינו דומה לאכלה מפתח החנות שהוא חצר הניזק ממש (ראה בכסף משנה). 36) ודינה כדין שן ברשות הרבים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9) ג"כ אונס. (10) בכל שלושת מקרי אונס אלה חייב בעל הצאן, כי תחילתו בפשיעה (לא נעל כראוי) וסופו באונס חייב. שם נו. (11) לשון המשנה שם נה: הליסטים חייבים בעד נזקי הבהמה משעה שהוציאה מרשות הבעלים, בין אם הוציאה בידים, ובין אם הכישוה במקל ויצאה, שם נו:

ב. הפורץ גדר לפני בהמת חברו¹² ויצאת והזיקה: אם היה גדר חזק ובריא - חייב¹³, ואם היה פתול רעוע¹⁴ - פטור בדיני אדם¹⁵ וחייב בדיני שמים¹⁶. וכן הנותן סם המות¹⁷ לפני בהמת חברו - פטור מדיני אדם¹⁸ וחייב בדיני שמים¹⁹.

12) מתוך כוונה שתצא הבהמה ותזיק. (13) על הנזקים שהזיקה הבהמה, כדין כל מזיק, שם נה: מה שאין כן בפריצה לסטים בהלכה הקודמת שכוונתם לגנוב, ולכן אינם חייבים אם לא הוציאה בידים או הכישוה. (14) והבהמה אינה משתמרת. (15) על הנזק שהזיקה הבהמה, כדין כל גורם בנזקים. (16) על שגרם לבעלים שישלמו, מכיון שפשעו ולא שמרו כראוי (ראה הלכה א), ויתכן שלולא פרץ לא היתה יוצאת ולא היתה מזיקה, שם נו (בדבר ההבדל בין פריצה ליסטים ובין הפורץ גדר לפני בהמת חברו - ראה תשובות הרמב"ם, הוצאת פריימן, סי' שלט). (17) שם מז: (18) שלא היה לה לאכול, ולכן זה גרם נזק בלבד. (19) שגרם נזק מתוך כוונה.

ג. המעמיד בהמת חברו²⁰ על גבי קמת חברו²¹ - המעמיד חייב²² לשלם מה שהזיקה²³. וכן אם הפישה²⁴ עד שהלכה לקמת חברו והזיקה - זה שהפישה חייב.

20) וכל שכן בהמתו. (21) תבואת חברו שטרם נקצרה. (22) על ידי מעשה המשיכה נעשה אחראי לכל נזקה, והרי ידע שדרכה לאכול תבואה, שם נו: (23) כי המעמיד, דינו כמזיק בידים. (24) אף על פני שלא הכניסה בידים לקמה, דינו כמעמיד, שם.

ד. המוסר בהמתו לשומר הנגם או לנושא שוכר²⁵ או לשוכר²⁶ או לשואל²⁷ - נכנסו תחת הבעלים²⁸, ואם הזיקה - חייב השומר. במה דברים אמורים? בזמן שלא שמרוה פלל; אבל אם שמרוה שמירה מעלה³⁰ פראוי, ויצאת והזיקה - השומרים פטורים³¹ והבעלים חייבים. אפלו המיתה את האדם³². שמרוה שמירה פחותה³³: אם שומר הנגם הוא - פטור³⁴, ואם שומר שוכר או שוכר או שואל הוא - חייב³⁵.

25) מקבל שכר שמירה. (26) מקבל בהמה לשימוש תמורת תשלום. (27) מקבל בהמה לשימוש ללא תשלום. (28) וכשם שהבעלים חייבים בנזקי בהמתם, כך חייב השומר בתקופת שמירתו, שם מה. (29) שכולם חייבים, ואף שומר חנם. (30) דלת שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. (31) שם מה. (32) מקומו של משפט זה, אחרי המשפט הבא "שמרוה שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור",

תאכל. ואם הכניסין ברשות, והניחו בעלי החצר את זה שהרשהו בחצר לשמרו, ואכלתן בהמתו של בעל הבית והזיקה באכלתן - בעל הפרות חייב⁴⁹; שפיון שראה הבהמה אוכלת דברים המזיקין לה והניחה - חייב, שהרי אין בעלי החצר מצויין שם להעביר הבהמה מהן. ומעשה באשה שנקנסה לאפות בתנור בבית שכוונתיה, והניחה ונתעלמו פדי שלא יביטו בה⁵⁰ בעת לישתה ואפיתה, ובא עז של בעל הבית ואכל הפצק ומת, וחייבה חכמים לשלם דמיו. וכן כל פיוצא בזה.

47) מלשלם מה שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית. (48) על הפירות שאכלה בהמתו. (49) כי השמירה מוטלת עליו. (50) כשהיא מגלה זרועותיה מטעמי צניעות.

טו. המגדיש⁵¹ בתוף שדה חברו שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל השדה - פטור⁵². ואם החלקה והזיקה - בעל הפרות חייב. אכלתן והזיקה באכלתן - פטור⁵³. ואם הגדיש ברשות - בעל השדה חייב⁵⁴, אף על פי שלא קבל עליו לשמרו; שהשומר בגרנות, פיון שאמר לו 'הגדיש בכאן' - כמי שאמר לו 'הגדיש ואני אשמר לך' הוא חייב.

51) העושה גדיש (של התבואה שנקצרה). שם נט: (52) מלשלם בעד הנזק, אבל משלם לפי שנהנית. (53) כי היה לה שלא תאכל, כלמעלה הלכה יד. (54) מדובר כשבעל השדה הוא שומר הגדישים של כל בני הבקעה.

פרק רביעי

1) נתבאר בו איכות השמירה, שהבעלים פטורים בנזקי שן ורגל אם עשאוה, וכן אם מסרו בהמתם לאחרים והזיקה, ומהו דין המפקיד, ומהו דין הנפקד בשלימות. ונסתים הפרק בכיורו כיצד שמין הנזק שהזיקה הבהמה בשן ורגל לפי שיש חילוק בשומא כמבאר שם.

א. הפוגס צאן לדיר² ונעל בפניהן גדלת שיכולה לעמד ברוח מצויה³, ויצאה והזיקה - פטור⁴. ואם אינה יכולה לעמד ברוח מצויה, או שהיו פתלי הדיר רעועין⁶ - הרי לא נעל בפניהם פראוי, ואם יצאת והזיקה - חייב. ואפלו חתרה⁷ ויצאת. ואפלו נפרצה מחיצה פליה⁸ או פריצה לסטים⁹ - בעל הצאן חייב¹⁰. היתה מחיצה בריאה, ונפרצה פליה או שפריצה לסטים, ויצאת והזיקה - פטור. הוציאה לסטים והזיקה - לסטים חייבים¹¹.

2) מקום מוקף גדר. (3) כך מפרשת הבריייתא את דברי המשנה "ונעל בפניה כראוי", בבא קמא נה: (4) מכיון ששמר כראוי. (5) שם. (6) והצאן יכולים להרים אותם, הרי לא נעל בפניהם כראוי, ופשיעה היא, שם נו. (7) ונפלה המחיצה, שזהו מקרה אונס. (8) אונס הוא, אבל ביום אין זה אונס, כי בוודאי ידע על כך והיה לו לתקן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא נגחן וקיבל עליו שמירתו. (52) כי לא קיבל על עצמו שמירת נגחן.

ט. שאלו פשהוא תם, והועד פבית השואל⁵³, והחזירו לבעליו⁵⁴ - חזרו לתמותו; הואיל ונשתנית רשות⁵⁵ - בטלה ההעדה⁵⁶. והבעלים משלמין חצי נזק, והשואל פטור שהרי החזירו⁵⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והועד פבית השואל"

שור שאול שהועד אצל השואל והוחזר לבעליו, חוזר לתמותו. ובסיבת הדין, כתב הרמב"ם "הואיל ונשתנית רשותו בטלה ההעדה". אבל בשור שנמכר או ניתן במתנה, כתב (פ"ו ה"ו) "...חוזר לתמותו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו".

וצריך להבין, מדוע שינה הרמב"ם לשונו בין שור השואל לשור הנמכר. שבשואל כתב בטלה ההעדה, ובמכור כתב שהרשות שנשתנית משנה דינו. וגם, מדוע הוסיף בשור השואל "והשואל פטור שהרי החזירו" והלא סיבת הפטור היא שחזר לתמותו הואיל ובטלה ההעדה.

דין "רשות משנה" קשה לכאורה להבנה, שהרי שור מועד הוא זה "העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד, ותם נעשה מועד כאשר הרגיל בשינויו פעמים רבות" ואינו תלוי ברשות בה נמצא אלא בהרגלו של השור.

והסביר זאת המאירי "שיציאת השור מרשות לרשות, משנה מזלו וטבעו". אבל רש"י הסביר (בבא קמא לט, א. במשנה) ש"הרשות משנה את דין העדות". ומדויק בלשונותייהם מצינו שאת דין "רשות משנה" אפשר להסביר בשני אופנים. א: לגבי השור שאם נגח שלוש פעמים נעשה מועד. ב: לגבי הבעלים שאין לחייבם נזק שלם אלא אם כן התרו בהם שלוש פעמים. המאירי סבר שזהו עניין שבטבעו של השור, וכאשר עובר לרשות בעלים חדשים, משתנה התנהגותו על פי הסדרים החדשים.

אבל רש"י דיבר מצד העדת הבעלים, שכיון שגזירת הכתוב שאי אפשר לחייב את הבעלים בלי העדה חדשה בפניהם ובפני בית-דין, לכן בטלה ההעדה של השואל. ויש לומר שהרמב"ם סבר שדין "רשות משנה" כולל את שני האופנים, אלא שסובר כמו המאירי גבי מכירה ומתנה, שבזה כתב "...חוזר לתמותו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו" כי שינוי הנהגת הבעלים החדשים גורם שינוי התנהגות השור משא"כ גבי שואל כשאין שינוי רשות ממש, לא מסתבר לומר שהשור ישנה את התנהגותו כשהוא עדיין של הבעלים הראשונים וגם השואל לא ישנה כל כך ממנהג הבעלים

ראה תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן, סי' שמ. (33) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (34) כי די לו בשמירה זו, ואין זו פשיעה. והבעלים חייבים אפילו המיתה אדם והשור נסקל, והשומר חנם פטור מהחזיר דמי שור לבעליו, והבעלים חייבים בכופר. (35) בכל הנזקים, כי חובתם לשמור שמירה מעולה. ואם השור המית אדם ונסקל, חייבים להחזיר דמי שור לבעליו, ואם מועד הוא משלמים כופר, שם מה.

ה. הניחה בחמה, אפלו חתרה³⁶ ויצאת והזיקה - חיב³⁷ זה שהניחה שם; שפיון שהניחה בחמה הרי היא מצטערת, וכורחת ועושה כל שאפשר לה לעשות³⁸.

(36) ופרצה כותל בריא, שכרגיל אונס הוא. (37) שפשיעה היא שהניחה בחמה, שהיה עליו לדעת שהבהמה תעשה גם דברים שאינה רגילה בהם, כדי לצאת מן החמה. (38) שם נו.

ו. מסר בהמתו³⁹ לחרש⁴⁰ שוטה וקטן, אף על פי שהיה השור קשור⁴¹ - הבעלים חיבין; שדרך השור וכיצא בו להתיר הקשר⁴² ולצאת ולהזיק. אפלו שמורה שמירה מעלה, וחתרה⁴³ ויצאה והזיקה - הבעלים חיבין⁴⁴.

(39) משנה שם נה: (40) מלידה, שאינו שומע ואינו מדבר, ודינו כשוטה וקטן, שאינם בני דעת, ואינם בני שמירה. (41) שם ט: (42) נימוק הגמרא שם. (43) שזה אונס. (44) כי תחילתו בפשיעה, שמסרוה לחרש שוטה וקטן. ואע"פ שהשור קשור כראוי, כי דרכם של חרש שוטה וקטן לשחק בחבל, ומתוך כך מתרופף הקשר ויוכל השור להתירו, שם נו.

ז. מסר שורו לחמשה⁴⁵, ופשע בו אחד מהן, ויצא והזיק: אם אינו משתמר אלא בחמשתן - זה שפשע בשמירתו חיב⁴⁶, ואם משתמר בשארן - אף אלו הנשארים חיבין⁴⁷.

(45) שם י. (46) בכל, כי פשיעתו גרמה לנזק. (47) כי גם הם פשעו, ואין להטיל את כל האשמה על זה שפשע בלבד, ועל כן כולם חייבים.

ח. שאלו בחזקת תם⁴⁸ ונמצא מועד: אם ידע השואל שהוא נגחן⁴⁹ - הבעלים משלמים חצי נזק, שפל מקום שהוא הולך הרי שם בעליו עליו⁵⁰, והשואל משלם⁵¹ חצי נזק, שאפלו היה תם (פשעלה בדעתו) חצי נזק היה משלם, שהרי ידע שהוא נגחן; ואם לא ידע שהוא נגחן - אין השואל חיב פלוס⁵², והבעלים משלמין נזק שלם.

(48) שם מ. (49) אולם לא ידע שהוא מועד. (50) על השור, ואין כאן שינוי רשות ממשאיל לשואל, ולכן לא בטלה ההעדה (ראה הלכה ט), שם מ: (51) מכיון שידע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(67) למעלה פרק א הלכה ז. (68) חצי נזק או פחות מזה, אם הבהמה המזיקה אינה שוה שיעור דמי חצי הנזק. (69) בבא-קמא סוף דף מ.

יג. **כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה פְּרוֹת מִחֲבָרִין⁷⁰ - מְשַׁעְרִין מֵה שֶׁהִזִּיקָה בְּשָׂשִׁים, וּמִשְׁלָם זֶה שְׁנֵת־חַיִּב לְשָׁלֵם, בֵּין הַבְּעָלִים בֵּין הַשּׁוֹמְרִים. פִּיֶּצֶד?⁷¹ הֲרֵי שְׂאֲכָלָה בֵּית סָאָה⁷² - שְׁמִין שְׂשִׁים בֵּית סָאָה בְּאֹתָהּ הַשְּׂדֵה⁷³, כִּמָּה הִיָּה שְׂוֵה וְכִמָּה הוּא שְׂוֵה עֵתָה אַחַר שְׁנֵפֶסֶד בּוֹ הַבֵּית סָאָה, וּמִשְׁלָם הַשְּׂאָר. וְכֵן אִם אֲכָלָה קָב אוֹ רֶבַע, אֶפְלוּ קִלְחָ⁷⁴ אֶחָד - שְׁמִין אוֹתוֹ בְּשָׂשִׁים.**

(70) לקרקע. (71) שם משנה נה: (72) שטח זריעה של סאה תבואה. סאה = ששה קבים (קב בערך שני ליטר). (73) חישוב זה בא שלא לקפח לא את המזיק ולא את הניזק. בית סאה בודד מחירו גדול מדי, והיה בזה קיפוח המזיק, וחישוב המחיר לפי השדה כולו - גם כשהוא מכיל מאות סאין - כמה שוה כולו וכמה הוא שוה פחות בית סאה אחד, ההפרש יהיה נמוך מדי, ויש בזה קיפוח הניזק. כדרך בניינים, בא חישוב בית סאה אחד לפי חלקת קרקע בת ששים סאין באותו השדה, שמים כמה שוה חלקה זו של ששים בית סאה בשדה זה, וכמה שוה חלקה זו לאחר שאכלו בית סאה. את ההפרש בין שני המחירים, משלם בעל הבהמה או השומר. שם נח: כרבי יוסי בר חנינא. (74) גבעול עבה של צמח.

יד. **אֲכָלָה פְּרוֹת גְּמוּרִין⁷⁵ שְׂאִין צְרִיכִים לְקַרְקַע⁷⁶ - מִשְׁלָם דְּמֵי פְּרוֹת גְּמוּרִין בְּשׁוּיָהֵן⁷⁷: אִם סָאָה⁷⁸ - דְּמֵי סָאָה, וְאִם סָאֲתִים - דְּמֵי סָאֲתִים. הֲרֵי שְׂאֲכָלָה פְּרוֹת דְּקָל אֶחָד, וְכֵן הַלּוֹקֵט⁷⁹ פְּרוֹת דְּקָל חֲבָרֵי וְאֶבֶל: אִם הִיָּה דְּקָל רוֹמִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שְׂאִין הַתְּמָרִים שְׁלוֹ יָפוֹת - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּשָׂשִׁים עַל גַּב הַקְּרָקַע⁸⁰; וְאִם דְּקָל פְּרָסִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הוּא, שֶׁהַתְּמָרִים שְׁלוֹ יָפוֹת בְּיֹתֵר - מְשַׁעְרִין הַדְּקָל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כִּמָּה הִיָּה שְׂוֵה⁸¹ וְכִמָּה הוּא שְׂוֵה עֵתָה⁸².**

(75) שכבר בישרו כל צרכם. (76) אבל עדיין לא נתלשו. (77) ולא חישוב אגב השדה. (78) משנה שם נה: (79) לענין החישוב האמור, אין הבדל אם בהמתו הזיקה או הוא עצמו הזיק. (80) שבה צומח הדקל. (81) לפני הנזק. (82) לאחר הנזק. הפרש זה ישלם בעל הבהמה שהזיקה או האדם המזיק. ראה שם נח: נט.

פְּרָק חֲמִישִׁי

1) מבאר, ששוחטין את הבהמה המזוקת בשן ורגל אחר התראה לבעלים כדי שלא תזיק. ונמשך לזה שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל כדי שלא תזיק בשן ורגל. ונמשך לזה ביאור התנאי שהתנה יהושע ברעיית הבהמות ביערות, ונמשכו לזה כל התנאים שהתנה בארץ והם עשר, ורוב ענינם הכניסה ברשות חבירו ולקחת משם אם זה דבר והם

כלפי השור. לעומת זאת, בעניין שואל סובר כרש"י ולכן כתב ש"בטלה ההעדה" והכוונה לביטול ההעדת הבעלים מכיון שההתראה שהיתה לשואל אינה מחייבת את המשאל כשהזור השור לרשותו ומעתה הוא צריך להתראה בפני עצמו. ולכן הוסיף הרמב"ם בסיבת הפטור דשואל "שהרי החזירו" כי היה מקום לומר שמכיון שהשואל הוא שעשהו לשור נגחן, נחייב את השואל לשלם את חצי הנזק השני שאי אפשר לחייב את הבעלים. קא משמע לן הרמב"ם שכיון שהחזירו בטלה כל העדה שהיתה לשואל ואין לחייבו שום ממון. עפ"י ידוויק גם לשון הרמב"ם בהמשך ההלכה שם (פ"ו ה"ו) "אבל אם השאלו או מסרו לשומר הרי הוא בחזקתו" הכוונה בחזקת נגחן אלא שאין העדת בעלים, והוא הניגוד לתחילת ההלכה במכר או מתנה שחזקת השור השתנית הואיל ונשתנו הבעלים.

(על פי לק"ש חלו" עמוד 102 מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(53) שהזיק בתוך ימי שאילתו שלוש פעמים. שם מ. (54) ואחר-כך הזיק. (55) מרשות השואל לרשות המשאל. (56) כרב פפא שם מ: שרשות משנה. (57) ופסקה אחריותו.

י. **שׁוֹמֵר שְׂקָבֵל עָלָיו שְׁמִירַת גּוֹף הַבְּהֵמָה⁵⁸ בְּלֶבֶד אֶבֶל לֹא שְׁמִירַת נְזָקֶיהָ⁵⁹, וְהִזִּיקָה - פְּטוּר מִלְּשָׁלֵם, וְהַבְּעָלִים חַיְבִים. קָבֵל שְׁמִירַת נְזָקֶיהָ⁶⁰, וְהִזִּיקָה - חַיִּב הַשּׁוֹמֵר; וְאִם הִזִּיקָה - פְּטוּר⁶¹, וְהַבְּעָלִים עוֹשִׂים דִּין עִם הַמְּזִיק.**

(58) שלא תזוק. (59) שלא תזיק. (60) אבל לא שמירת גופה. (61) כי קיבל שמירת נזיקה בלבד. שם יג: יד. לא פירש רבינו מה הדין כשקיבל עליו שמירה סתם, ולא פירש אם שמירת גופה או נזיקה או שתיהן, עיין שם מח:

יא. **מִסֵּר הַשּׁוֹמֵר לְשׁוֹמֵר אַחֵר⁶² - הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן חַיִּב לְשָׁלֵם לְנֹזֵק. שֶׁהַשּׁוֹמֵר שְׁמִסֵּר לְשׁוֹמֵר⁶³ - חַיִּב⁶⁴. וְהֲרֵי הַנֹּזֵק אוֹמֵר לוֹ: לָמָּה לֹא שְׁמַרְתָּ אֶתָּה בְּעֲצָמְךָ וּמִסֵּרְתָּ לְאַחֵר? שְׁלָם לִי אֶתָּה, וְלָךְ וְעָשֵׂה דִין עִם הַשּׁוֹמֵר שְׁמִסֵּרְתָּ לוֹ אֶתָּה. מִסֵּר הַשּׁוֹמֵר לְבָנוֹ אוֹ לְבֶן בֵּיתוֹ אוֹ לְמִסְעָדוֹ⁶⁵ - נִכְנסוּ תַּחַת הַשּׁוֹמֵר וְחַיְבִים⁶⁶.**

(62) והזיקה הבהמה בזמן שמירתו של השומר השני. (63) בלי דעת בעלים. (64) בכלל, אפילו באונסין. שם נו: (65) לעזורו. (66) והשומר פטור, אפילו אי-אפשר לגבות מהם. הטעם הוא, שדרכו של שומר למסור לבנו וכו', ועל דעת כן הפקידו אצלו הבעלים. שם: בבא מציעא לו.

יב. **כָּל שׁוֹמֵר שְׁנֵת־חַיִּב לְשָׁלֵם וְאִין לוֹ, וְהִיָּה הַמְּזִיק תָּם שֶׁהוּא מִשְׁלָם חֲצֵי נֹזֵק מְגוּפוֹ⁶⁷ - הֲרֵי הַנֹּזֵק מְשַׁלֵּם מִן הַבְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה, וְיִשְׁאָר דְּמֵי מֵה שְׁנֵת־חַיִּב הַנֹּזֵק⁶⁸ חַיִּב עַל הַשּׁוֹמֵר לְבַעַל הַבְּהֵמָה⁶⁹.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להיות קוצים, כגון הזמי והגיגי¹⁹. והוא, שיהיו להים²⁰ ומחברין²¹. ובלבד שלא ישרש²². אבל שאר עצים - אסור.

ג) וכן התנה, שיהיה כל אדם מתר ללקט²³ עשבים העולין מאליהן בכל מקום²⁴, חוץ משדה תלתן²⁵ שזרעה לבהמה²⁶.

ד) וכן התנה, שיהיה אדם קוטם נטיעה²⁷ בכל מקום²⁸, חוץ מגרופיות של זית²⁹. ואינו קוטם מן האילנות אלא בזית - כפיצה³⁰, וקנים וכווננים - מן הפקק ולמעלה³¹, ובשאר האילן - מתוכו של אילן³², לא מחדו³³. וכשהתיר לקטם, לא התיר אלא מחדש³⁴ שאינו עושה פרות, אבל לא מיטשן שעושה פרות. ואינו קוטם אלא ממקום שאינו רואה פני חמה³⁵.

ה) וכן התנה, שהמעין היוצא בתחלה³⁶ - בני אותה העיר שייצא בגבולם מסתפקין ממנו³⁷, אף על פי שאין עקרו בחלקם³⁸, ואין לאחרים להסתפק עמהם ממנו.

ו) וכן התנה, שיהיה כל אדם מתר לצוד דגים מים טבריה³⁹. והוא, שיעזר בחפה בלבד⁴⁰. אבל לא יפרש קלע⁴¹ ויעמיד ספינה⁴² שם אלא בני השבט⁴³ שהגיע אותו הים בחלקם.

ז) וכן התנה, שכל אדם שצריך לנקבו - מסתלק מן הדרך ונכנס אחורי הגדר שפגע בו⁴⁴ ונפנה שם. ואפלו בשדה מלאה פרסם⁴⁵. ונוטל משם צרור⁴⁶ ונקנת.

ח) וכן התנה, שכל התועה בין הפרמים וכיוצא בהן - מפסג⁴⁷ ועולה מפסג ויורד, עד שייצא לדרך.

ט) וכן התנה, שבזמן שיורבה הטיט בדרך הרבים או נקיעי מים - יש⁴⁸ לעוברי דרכים להסתלק לצדדי הדרך ומהלכין שם, אף על פי שהן מהלכין בדרך שיש לה בעלים⁴⁹.

י) וכן התנה, שמת מצנה⁵⁰ קונה מקומה⁵¹ ונקבר במקום שיימצא בו⁵². שלא יהא משל על המצור⁵³ ולא בתוף תחום המדינה⁵⁴; אבל אם נמצא על המצור⁵⁵ או שהיה בתוף התחום - מביאו לבית הקברות.

13) שם פ. פא: 14) עם נוחלי הארץ. 15) ואין לבעל היער זכות לעכב. 16) ואין נזק ניכר. אין מרעין שם בהמה גסה מפני שמפסידים את האילנות. 17) ויש חשש לכליון האילנות. 18) בלתי חשובים. 19) קוצים וברקנים. 20) אבל יבשים אסור, מפני שראויים להסקה לבעל השדה, ואינו מפקירם. 21) אבל תלושים אסור, כי בעל השדה תלשם לעצמו. 22) שלא יעקור השרשים. 23) מכיון שהעשבים מזיקים לזרעים. 24) אפילו בשדות, כדי להאכיל לבהמתו. 25) מין קטנית, שנותנים לקדירה כעין תבלין. העשבים הגדלים עמו מועילים לו, ומשום כך אסור.

דומים לשן ורגל באי זה יחס דמיון. ונמשך לזה לבאר מה שתיקן שלמה וכיוצא בזה. ונסתיים הפרק בביאור דיני הרעיה בארץ ישראל וגידול הדברים המזיקים בכל מקום.

א. בהמה שהיתה רועה, ופרשה² ונכנסה בשדות ובכרמים³, אף על פי שעדין לא הזיקה - מתרין בבעליה⁴ שלש פעמים; אם לא שמר בהמתו ולא מנעה מלרעות - יש רשות לבעל השדה לשחטה⁵ שחיטה כשרה⁶, ואומר לבעליה: בואו ומכרו בשר שלכם. מפני שאסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק. אפלו לגרם הנזק אסור.

2) מקום המרעה. 3) ועלולה להזיק בשדותיהם של אחרים. 4) ולא כמו בשור הנגח שההתראה באה אחרי שהזיק. 5) כדי למנוע הזיק משהו. 6) כדי לא לגרום הפסד רב לבעל הבהמה. 7) על-ידי חוסר שמירה על בהמתו. מקור ההלכה הזאת בבבא-קמא כג: "הני עזי דשוקא מתרין במרייהו". בגמרא שלנו הגירסא "דמפסדי", כלומר ההתראה היא רק לאחר שהזיקו. אולם בכתב-יד ה, בהלכות גדולות, בספר המקח והממכר לרב האי גאון וברי"ף - אין גירסא זו. לפי זה, יכול רבינו לפרש, שמתרים בבעליה "אף-על-פי שעדיין לא הזיקה". זוהי תשובה לתמיהת הכסף-משנה שכתב: "ומ"ש אע"פ שלא הזיקה, איני יודע מנין לו". רש"י, בעלי התוספות, הראב"ד ועוד מפרשים "עזי דשוקא" - העומדות לשחיטה. רק אלה מותר לבעל השדה לשחוט. אולם רבינו מפרש כפשוטו, עזים שרועות בשוק (ראה מגיד-משנה), ולא דוקא בעומדות לשחיטה. וכן גם דעת רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ז'.

ב. לפיכך אסרו חכמים⁸ לגדל בהמה דקה וחיה דקה בארץ ישראל¹⁰ במקום השדות והכרמים, אלא בייערים ובמדברות שבארץ ישראל¹¹. ומגדלין בסוריא¹² בכל מקום.

8) בבא-קמא עט: במשנה. 9) כגון עזים, מפני שבהמה דקה דרכה להכנס לשדות וכרמים ולהזיק, ואסור לאדם להזיק או לגרום נזק, אפילו אם דעתו לשלם. 10) משום ישוב ארץ ישראל. 11) כי כאן אין נזק. 12) שהיא מחוץ לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ורוד כבשה, וכיבוש יחיד אינו כבוש לקדש בקדושת הארץ, ודינה כדן חוצה לארץ שמותר שם לגדל, ואם יזיקו ישלמו.

ג. עשרה תנאים¹³ התנה יהושע¹⁴ ובית דינו בשעה שחלק את הארץ, ואלו הן:

א) התנה, שמרעין בהמה דקה בייערים¹⁵ שאילניהן גסין¹⁶, אבל אין מרעין שם בהמה גסה. ובייער שאילניו דקים¹⁷ - אין מרעין בו לא גסה ולא דקה אלא מדעת בעליו.

ב) וכן התנה, שיהיה כל אדם מתר ללקט עצים משדה חברו. והוא, שיהיו עצים פחותים¹⁸ וקרוכים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

62) דברי רב פפא, שם. (63) כי דריסת הרגל מזיקה לקרקע שבבבל אחרי ירידת הטל.

ז. אף על פי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, מתיר להשהותה קדם לרגל שלשים יום⁶⁴ וקדם למשחה בנו שלשים יום. והטבח⁶⁵ לוקח⁶⁶ ושוהט, לוקח ומשחה עד שישחט מעט מעט. ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר⁶⁷; אלא כל המשחה - משחה בתוך ביתו, כדי שלא תזיק.

64) לצרכי סעודת החג, שם עט: (65) הקונה ומוכר לאחרים. (66) קונה. (67) כרכן גמליאל שם פ.

ח. וכבר עשו בכל בארץ ישראל⁶⁸ לאסור בה גדול בהמה דקה וחדה דקה, מפני שהיו רב השדות והפרמים שם באותם הימים של ישראל.

(68) שם.

ט. וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום⁶⁹. ולא את הפלג, אלא אם כן היה קשור בשלשלת. אבל מגדל הוא פלגים בעיר הסמוכה לספר⁷⁰, ביום קושרו ובלילה מתירו. ואמרו חכמים: ארור מגדל פלגים וחזירים, מפני שהזקן מרבה ומצוי.

(69) שם פב. (70) לגבול לשם שמירה, שם פג.

י. רועה שעשה תשובה⁷¹ - אין מחזיקין אותו למכר מיד⁷², אלא מוכר על יד על יד⁷³. וכן מי שנפלו לו פלגים וחזירים בירשה⁷⁴ - אין מחזיקין אותו למכר מיד, אלא מוכר מעט מעט.

71) שלא לגדל עוד בהמה דקה, שם פ. (72) מכיון שמפסיד הרבה וימנע מתשובה. (73) קמעא, קמעא. (74) כגון גר שירש את אביו גוי.

~ יום שני כ"ד מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) מבאר דין הקרן שהיא תמה מתחלתה, כיצד תהיה מועדת, אם למין אחד או לכל המינים, אם לימים ידועים או לכל הימים, אם לסיבה ידועה או שלא בסיבה.

א. אי זהו מועד²? כל שהעידו בו שלשה ימים³. אבל אם נגח ביום אחד או נשף או רבץ או בעט או נגף אפלו מאה פעמים - אין זה מועד. העידו בו שלש פתי עדים ביום אחד⁴ - הרי זה ספק⁵ אם הועד או לא הועד.

2) בבא קמא כג: (3) התרו בבעל השור שלושה ימים על שלוש נגיחות, כגון שנגח השור ביום ראשון והתרו בו שישמרהו, וחזר ונגח ביום שני והתרו בו, וחזר ונגח בשלישי והתרו בו. אבל אם נגח ביום אחד, אפילו הודיעוהו על כל אחת בשעתה והתירוהו, אין זה מועד, כי ייתכן שהיה

26) כי העשבים המעורבים בתלתן הם מספוא טוב. אבל אם זרעה לאדם מותר אף בשדה תלתן, כי האדם מעוניין בתלתן שיניקתו מן הקרקע מרובה ביותר, והעשבים מזיקים לו. סימן היכר שהתלתן זרוע לאדם הוא, שמסודר ערוגות ערוגות. (27) קוצץ ענף מן האילן לשם נטיעה או הרכבה. (28) אף מאילן חברו, ואין בעל האילן רשאי לעכב על ידו. הטעם, משום ישובה של ארץ ישראל. (29) כשהזית מזקין ופירותיו מועטים, קוצצים אותו ומשאירים שתי גרופיות (ענפים), והן מחליפות ומוציאות בדים. משום כך אסור לקטום מהם נטיעה, כי הוא מקלקל אותן, אבל בעץ זית גדול ובעל ענפים, מותר. (30) יניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע, היינו מן המקום שהשרשים מתחילים להתפצל כגובה ביצה. (31) מן הקשר הסמוך לגזע ולמעלה, מותר לקטום. (32) הגירסא הנכונה היא: "מאיבו". פירוש: ענפים רבים ודקים. ויש גורסים: "מחיבו" - פירוש ממחבואו, מאמצע האילן שיש שם הרבה ענפים. ראה רש"י שם. (33) מן הענף שלמעלה. (34) בד שגדל וניתוסף בשנה זו, שעדיין אינו עושה פרי. (35) מענפים הנסתרים בתוכו של אילן, אבל לא מן הענפים המגולים לצד השמש, מפני שהם עיקר האילן ומקור הפירות שבו. (36) מחדש. (37) ללא תשלום. (38) אלא בשדהו של אחד. (39) אף-על-פי שהוא כולו בחלקו של שבת נפתלי רשאים בני כל שבטי ישראל לצוד ממנו. (40) שאינה מפריעה לתנועת האניות. (41) לתקוע יתדות ולעשות גדרי קנים במים שייכדו שם דגים. (42) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה. (43) להם גם זה מותר. (44) שנודמן לו. (45) זעפון, צמח שלפרחיו ריח חריף וטוב. (46) מן הגדר, ואינו חושש לפריצת הגדר. (47) מנתק וכורת את הזמורות, המעכבות בדרך, ואינו חייב ללכת סחור סחור לכרם. (48) רשות. (49) כגון בקצה השדות. (50) מת שנמצא, ואין כאן קרובים שיטפלו בו. (51) שעליו נמצא. (52) ואין בעל המקום רשאי לעכב. (53) על הדרך, שמת מצוה קונה מקומו שעליו נמצא. (54) עיר. (55) והעוברים מאהילים עליו ונטמאים, דעת רב יביבי (בבא קמא פא:) "מפנהו לכל מקום שירצה".

ד. שלמה תקן⁵⁶, שיהיו עובדי דרכים מתרין בימות החמה⁵⁷ להלך בשבילין שבשדות⁵⁸ שיש להן בעלים עד שתתיר רביעה שנייה⁵⁹.

56) שם פא: (57) לאחר שכלו פירותיו מן השדה. (58) כדי לקצר את הדרך. (59) הגשם שזמנו כרגיל בעשרים ושלושה במרחשון. לפני גשם זה אין דריסת הרגל מזיקה לשדות. מכאן ואילך הזרעים יוצאים וצומחים, ונפסדים כשדורסים עליהם.

ה. ותקנות אלו פלג⁶⁰ נוהגות בכל מקום, אפלו בחוצה לארץ⁶¹.

60) עשר התקנות של יהושע, ותקנת שלמה. (61) כדעת שמואל (שם).

ו. ומשירד הטל בכלל⁶² אסור⁶³ להלך בשבילין שיש להן בעלים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או ברשות מקבל המתנה ישלם חצי נזק מגופו. (21) שיצא מרשות המוכר ונכנס לרשות הקונה. (22) והכל מתחיל מחדש. דעת רב פפא שם מ: (23) אין כאן שינוי רשות "משום שכל מקום שהולך שם בעליו עליו", שם. (24) נעשה שפוי בדעתו. (25) וחובת השמירה עברה לבעלים. (26) אם נעשו מועדים אצל האפוטרופוס, נשאר להם דין מועד גם לאחר שבוטלה האפוטרופוס. (27) גם בהיותם אצל האפוטרופוס, ואין כאן שינוי רשות. דעת רבי יוסי במשנה שם לט.

ז. בהמה שהועדה וחזרה בה מדבר שהועדה לו - חזרה לתמותה. כיצד? שור שהועד לגח, וחזר שלא יגח, אף על פי שהוא נוגף²⁸ - הרי זה תם לנגיחה. ומאימתי הוא חזרתו? עד שיהיו התינוקות מממשמשיין בו²⁹ ואינו נוגח. וכן בשאר הדברים³⁰ שהועד להן - עד שיממששו בו ולא יהיה עושה אותן.

(28) בגופו (לא בקרניו). (29) "שמושכין אותו ומשחקים בו ואינו מנגחם" (פירוש המשניות לרבינו). דעת רבי מאיר במשנה שם כג: כד. (30) כגון נגיפה, נשיכה ובעיטה, השווה למעלה פרק א, הלכה ה.

ח. שור שהוא מועד למינו³¹ - הרי זה אינו מועד לשאינו מינו³². הועד לאדם - אינו מועד לבהמה³³. הועד לקטנים³⁴ - אינו מועד לגדולים³⁵. לפיכך, אם הזיק את מין שהוא מועד לו - משלם נזק שלם, ואם הזיק לשאר המינים - משלם חצי נזק. הריהו מועד לשפלות - אינו מועד לימות החל³⁶; ואם הזיק בשפלות - משלם נזק שלם, ובימות החל - משלם חצי נזק. ומאימתי היא חזרתו? משיימששו התינוקות בו פיו³⁷ שהוא מועד לו ולא יהיה מזיק נזק שהועד לו.

(31) לשוורים. (32) כגון סוסים וגמלים וכל שכן אדם, כדעת רב פפא בפירוש דברי המשנה בבא קמא לו. שסתמו אינו מועד. (33) וכל שכן הועד לבהמה שאינו מועד לאדם. (34) כגון עגלים. (35) אפילו באותו מין. (36) בשבת מפני שהוא בטל ממלאכתו, דעתו זחה עליו ונוגח (רש"י). (37) בדוגמא שלפנינו - בשבת.

ט. נגח שור היום, וחמור למחר, ונגמל פיום שלישי - נעשה מועד לכל³⁸. ראה שור היום ונגחו, ולמחר ראה שור ולא נגחו, ופיום השלישי ראה שור ונגחו, ובכביעי ראה שור ולא נגחו, ובחמישי ראה שור ונגחו, ובששי ראה שור ולא נגחו - נעשה מועד לסרוגין³⁹ לשורים. וכן כל פיוצא פזה⁴⁰.

(38) כלומר, לכל שלושת המינים האלה (מגיד משנה). מכיוון שנתקימה העדות על ידי שלושת המינים, ואין צורך בשלוש נגיחות לכל מין ומין. שם לו. "ואם תמצא לומר

זה מקרה, מכיוון שכל זה קרה ביום אחד. (4) על שלוש נגיחות של שלושה ימים. (5) בעייתא שלא נפתרה, שם כד. אם שלושה ימים שאמרו, הם כדי שהשור יהיה מועד להזיק, ואם כן כאן, כשנגח שלוש פעמים בשלושה ימים נעשה מועד אף על פי שכל שלוש ההתראות היו ביום אחד, או צריכים שלושה ימים להתרות כבעל השור שישמור על שורו, וכאן התרו ביום אחד בלבד ואם כן לא הועד.

ב. אין העדה אלא בפני הבעלים ובפני בית דין; שניאמר: והועד בכעליו, ואין העדה אלא בבית דין⁶¹.

(6) מסירת עדות אינה אלא בפני בית-דין.

ג. שור של חרש שוטה וקטן⁷ ומי שהוא במדינת הים שנגחו - פטורין; אבל בית דין מעמידין להם אפוטרופוסין⁸ ומעידין בהן בפני האפוטרופוסין⁹.

(7) שאינם בני-דעת, שם לט. (8) במקום הבעלים. (9) ומתרים בו שישמור על השור.

ד. הזיקו אחר שהועדו בפני אפוטרופוסין: אם עדין הוא תם - משלם חצי נזק¹⁰ מגופו; ואם הועד בו שלשה ימים ואחר כך הזיק - משלם נזק שלם מן היפה¹¹ שפונכסי אפוטרופוסין¹², ולכשיגדלו היתומים¹³ יעשו דין עם האפוטרופוסין וישלמו להן¹⁴.

(10) כדעת החכמים "מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו", שם. (11) מן המעולה. (12) מפני שלא שמרו אותו כראוי. זוהי דעת רבי יוסי בר חנינא, שם. (13) כוונתו לשור של קטן. (14) כי אחרת, איש לא יסכים להיות אפוטרופוס.

ה. שורים שמשחקין בהן¹⁵ ומלמדין אותן לגח¹⁶ זה את זה - אינם מועדים זה לזה. ואפלו המיתו את האדם - אינן חייבין מיתה; שניאמר: פי יגח¹⁷ - לא שייגיחוהו¹⁸.

(15) לפני קהל. (16) "וזה אינו מטבע השור אלא ברצון בעליהם" (פירוש המשנה לרבינו), משום כך אינם מועדים ומשלמים חצי נזק כחם. (17) מעצמו. (18) נגד טבעו העצמי, שם לט, מא.

ו. שור שהועד¹⁹ ונמפר או נתן במתנה - חזר לתמותו²⁰; שהרשות שנישתנית²¹ משנה דינו²². אבל אם השאילו או מסרו לשומר - הרי הוא בחזקתו²³. וכן שור שהועד בפני אפוטרופוסין, ונתפקח החרש ונתשפה²⁴ השוטה והגדיל הקטן, אף על פי שבטלו האפוטרופוסין²⁵ - הרי הן מועדין בחזקתן²⁶, שגרי ברשות בעלים הן²⁷.

(19) שנעשה מועד. (20) דינו כחם, ואם יגח ברשות הקונה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. וְכָל אֵלֹה הַסְּפָקוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֵין מְחִיבֵין בָּהֶן אֶת הַמְזִיק אֲלֵא חֲצֵי נֶזֶק⁴⁷; וְאִם תִּפְשׂ הַנֶּזֶק נֶזֶק שְׁלָם - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ⁴⁸.

(47) כדין חם. (48) מחמת ספק.

פָּרָק שְׁבִיעִי

1) נתבאר בו חיוב קרן התמה אחר השמירה. וכן נתבאר שם התם והמועד שהזיקו גוף האדם ולא המיתוהו. וכן נתבאר משפטי המכניס בהמתו לרשות שאינה שלו ושם הזיקה בקרן או הווקה מה דינו, וכן נתבאר שם משפטי תשלומי הנזק כיצד הוא וממה הוא, וכל פרטי תשלומי נזקי הקרן.

א. שוֹר שֶׁקָּשְׂרוּ בַעֲלָיו בְּמוֹסְרָה² וְנֶעַל בְּפָנָיו כְּרֵאוֹ³, וְיִצֵּא וְהִזִּיק⁴: אִם תָּם הוּא - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק⁵, וְאִם הִיָּה מוֹעֵד - פְּטוּר; וְשִׁנְאָמַר: וְלֹא יִשְׁמְרֵנִי⁶, הָא אִם שְׁמֹר⁷ - פְּטוּר⁸, וְשִׁמּוֹר הוּא זֶה. וְכֵן אִם הִזִּיק בְּדָבָר שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ מִתְחַלְתּוֹ, כְּגוֹן שְׂאֵבֶל דְּבָרִים הִרְאוּיִים לוֹ אוֹ שֶׁבֶר בְּרִגְלָיו בְּדֶרֶךְ הַלּוֹכוֹ - פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם⁹.

2) בחבל. (3) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (4) כגון שנגח. (5) כי זוהי שמירה פחותה, שכל אדם נזהר בה, ולכן מחייבת אותו התורה בחצי נזק, כדי שישמור שמירה מעולה. (6) חיובו תלוי בחוסר שמירה. (7) שמירה כל שהיא. (8) דעת ר' יהודה, בבא-קמא מה: (9) בשן וברגל מספקת שמירה פחותה לדעת הכל, שם נה:

ב. הִיָּה מוֹעֵד לְקָרְן יְמִינִי¹⁰ וְאֵינוֹ מוֹעֵד לְקָרְן שְׂמָאל, וְיִצֵּא אַחַר שְׁשִׁמּוֹר כְּרֵאוֹ וְנִגְחָה, בֵּין בְּקָרְן יְמִין בֵּין בְּשָׂמָאל - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק¹¹.

10) שם. (11) אף-על-פי שהוא מועד לקרן ימין, ומועד אם שמרו כראוי פטור, הוא פטור על החצי הנוסף של מועד בלבד, אבל החצי שהיה חייב בו בעודו תם אפילו אם שמרו כראוי, ממשיך הוא להיות חייב בו גם לאחר שהועד. בלשון הגמרא - "צד תמות במקומה עומדת". כדעת רב אדא בר אבהו, המפרש כך דברי ר' יהודה במשנה. בהלכה הקודמת הביא רבינו את דברי ר' יהודה במשנה כלשונם, ובהלכה ב - את פירוש הגמרא לדעת ר' יהודה. בזה מיושבת תמיהת ה"שלטי גבורים" בסוגיא זו.

ג. בְּהֵמָה שֶׁחִבְּלָה בְּאָדָם, בֵּין בְּכֹנֶה בֵּין שְׁלֵא בְּכֹנֶה: אִם תִּמָּה הִיא - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק מִגּוֹפָה¹², וְאִם מוֹעֵדֶת הִיא - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלָם. וּפְטוּר מִן הַשְּׂבָת¹³ וּמִן הַבְּשֵׁת וּמִן הַצְּעָר¹⁴ וּמִן הַרְפוּי; וְשִׂאֲרָבֵעָה דְּבָרִים אֵלֹו לֹא חִיבָה בָּהֶן תּוֹרָה אֲלֵא בְּאָדָם¹⁵ שֶׁחִבְּל בְּחֵבֶר, אֲבָל בְּהֵמָה שֶׁחִבְּלָה בְּאָדָם - הִרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִזִּיקָה מְמוֹנוֹ וְשִׂאֲנוֹ חֵקֵב אֲלֵא חֲצֵי נֶזֶק בְּלֶבֶד. לְפִיכָף, שׁוֹרוֹ שְׂפִישׁ - פְּטוּר¹⁶, וְאִם פִּישׁ הוּא בְּעֵצְמוֹ - חֵיב, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר¹⁷. וְשׁוֹרוֹ שֶׁחִבְּל בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ¹⁸, אוֹ שֶׁהִדְלִיק גְּדִישׁ חֵבֶר בְּשֵׂבֶת -

... ורבינו דרכו לפסוק כאם תמצא לומר. ראה למעלה פרק שני הלכה יט הערה סט. (39) אם יגח ביום השביעי ישלם נזק שלם ועל נגיחה ביום השמיני לא ישלם אלא חצי נזק. (40) כגון דילוג של שני ימים ויותר.

י. רָאָה שׁוֹר הַיּוֹם וְנִגְחָו, וְלִמְחָר רָאָה חֲמֹר וְלֹא נִגְחָו, וּבְשִׁלְשֵׁי רָאָה סוּס וְנִגְחָו, וּבְרִבְעֵי רָאָה גָּמָל וְלֹא נִגְחָו, וּבְחֲמִישֵׁי רָאָה פֶּרֶד וְנִגְחָו, וּבְשִׁשֵׁי רָאָה עֲרוּד⁴¹ וְלֹא נִגְחָו - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְסִרוּגֵין לְכָל⁴²; וְאִם נִגְחָ בַיּוֹם שֶׁהוּא מוֹעֵד לּוֹ⁴³ אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת הַיְמִינִין שֶׁנִּגְחָ בְּסִרוּגֵין - הִרִי זֶה מוֹעֵד.

(41) חמור הבר. (42) זה צירוף של שתי הדוגמאות שבהלכה הקודמת. "לכל" לאו דוקא, כי אינו מועד אלא למינים שנגח כדברי רבינו בסוף הלכה זו. (43) שביעי, תשיעי וכו'.

יא. נִגְחָ בְּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי לְחֹדֶשׁ זֶה, וּבְשִׁשָּׁה עֶשְׂרֵי לְחֹדֶשׁ שְׁנֵי, וּבְשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי לְחֹדֶשׁ שְׁלִישִׁי - אֵינוֹ מוֹעֵד, עַד שִׁישְׁלֵשׁ בְּדִלּוּג⁴⁴. שְׁמַע קוֹל שׁוֹפָר וְנִגְחָ, קוֹל שׁוֹפָר וְנִגְחָ, קוֹל שׁוֹפָר וְנִגְחָ - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְשׁוֹפְרוֹת⁴⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(44) שיהיו שלושה דילוגים, כי הנגיחה הראשונה שלא הייתה בדילוג אינה מן החשבון ולכן הועד רק בנגיחה רביעית וחייב נזק שלם על החמישית (כך פירש רש"י אליבא דשמואל) ואין זה דומה לסירוגין שבהלכה ט, ראה תוספות שם, ב דיבור המתחיל יום, שאין להשוות סירוגין של מינים לסירוגין של ימים, שם. (45) ואין אומרים שהנגיחה הראשונה באה רק מרוב כהלה מקול השופר. אם יגח פעם רביעית לקול השופר, ישלם נזק שלם מן העלייה, שם.

יב. נִגְחָ שְׁלֹשָׁה שְׁוֹרִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה, וּבְרִבְעֵי נִגְחָ חֲמֹר, וּבְחֲמִישֵׁי נִגְחָ גָּמָל; אוֹ שֶׁנִּגְחָ חֲמֹר וְגָמָל בְּתַחֲלָה בְּשְׁנֵי יָמִים זֶה אַחַר זֶה, וְאַחַר כֵּף נִגְחָ שְׁלֹשָׁה שְׁוֹרִים זֶה אַחַר זֶה - הִרִי זֶה סְפֵק⁴⁶ אִם הוּא מוֹעֵד לְשְׁוֹרִים בְּלֶבֶד אוֹ לְשִׁלְשֶׁת הַיְמִינִין הוּא מוֹעֵד. וְכֵן אִם נִגְחָ בְּשִׁלְשׁ שְׂבָתוֹת זוֹ אַחַר זוֹ וּבְאֶחָד בְּשֵׁבֶת וּבְשְׁנֵי בְּשֵׁבֶת; אוֹ שֶׁנִּגְחָ בְּחֲמִישֵׁי בְּשֵׁבֶת וּבְעֶרֶב שְׂבָת וּבִיּוֹם הַשְּׂבָת וּבְשֵׁבֶת שְׂבָתוֹת הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ - הִרִי זֶה סְפֵק אִם הוּא מוֹעֵד לְשְׂבָתוֹת בְּלֶבֶד אוֹ לְשִׁלְשֶׁת הַיָּמִים שֶׁשְׁנִים מִהֶן חוֹל.

(46) אם שור שלישי - ובבעיא ב', שור ראשון - אנו מצרפים עם השוורים, ואז הוא מועד לשוורים בלבד, או דנים אותו אחר חמור וגמל, ומועד הוא לשלושת המינים. בעיניי שלא נפתרה, שם. וכן אם נגח בשלושה שבתות, אם שבת שלישית - ובבעיא ב', שבת ראשונה - מצרפים לשבתות, ומועד לשבתות בלבד, או לשני ימי החול שלאחריה - ובבעיא ב', שלפניה - ומועד הוא לשלושת הימים, ששניים מהם חול.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁחָפַר בְּחֶצֶר בּוֹרוֹת שִׁיחִין³³ וּמְעוֹרוֹת - בַּעַל הַשּׁוֹר חֵיב בְּנִזְקֵי חֶצֶר, וּבַעַל חֶצֶר חֵיב בְּנִזְקֵי הַבוֹרוֹ³⁴, שֶׁהָרִי עָלָיו לְסַתְּמוֹ³⁵.

31) מימרת רבא שם, מח. 32) כגון שנתקל בו. 33) חפירות ארוכות. 34) אם הפקיר רשותו, אף-על-פי שנעשה על-ידי שור, ונתבאר בהלכה הקודמת, ששור שעשה בור אין בעליו חייבים בנזקיו. 35) לפני שהפקירו, שהרי בורו הוא, וכאשר מפקירו הריהו נותן תקלה ברשות הרבים, ועל כן הרי הוא כאילו עשאו בעצמו.

ז. הַזֵּיק בַּעַל הַבַּיִת אֶת הַשּׁוֹר³⁶: אִם הִזִּיקוּ שְׂלֵא לְדַעַת - פְּטוּר, שֶׁהָרִי אוֹמְרִין לוֹ³⁷: לְמָה נִכְנַסְתָּ שְׂלֵא בְּרִשּׁוֹת, שְׂלֵא יִדְעֵתִי עַד שֶׁשָּׁגַגְתִּי בָּךְ; וְאִם הִזִּיקוּ לְדַעַת - חֵיב³⁸ נֹזֵק שְׂלֵם, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְהוֹצִיאָו מִרִשּׁוֹתוֹ, אֲבָל לְהִזִּיקוֹ אֵין לוֹ רִשּׁוֹת.

36) גם זה מדברי רבא שם. 37) בעל החצר לבעל השור. 38) דעת רב פפא שם.

ח. שְׁמִינִין³⁹ לְנִזְקִין. בֵּיצֵד? הָרִי שֶׁשָּׁבַר כְּלֵי שֵׁל חֶבְרִי - בֵּין הוּא בֵּין בְּהֵמָתוֹ - אֵין אוֹמְרִים לְמִזִּיק: קַח אֶתָּה הַכְּלֵי הַשְּׁבוּר וְשְׂלֵם לָזֶה דָּמֵי הַכְּלֵי, אֲלֵא אוֹמְרִין בְּמָה פְּחַת הַכְּלֵי מְדַמִּין, וְנוֹתֵן לוֹ כֹּל הַפְּחָת⁴⁰ - אִם הַמִּזִּיק מוֹעֵד, אוֹ חֶצֵי הַפְּחָת - אִם הִיָּה תָּם. שְׁנֹאֲמַר: וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ - לְנִזְק, פְּחַת הַנְּבִלָה⁴¹ שֶׁל נֹזֵק⁴². וְשִׁבַּח הַנְּבִלָה⁴³ - חוֹלְקִין אוֹתוֹ⁴⁴ הַנֹּזֵק וְהַמִּזִּיק.

39) מעריכים. 40) אם הכלי היה שוה 10 ש"ח, ולאחר שנשבר שווה 2 ש"ח, הרי הפחת 8 ש"ח, והכלי השבור שייך לניזק. 41) אם פחתו דמיה משעת המיתה עד שעת המשפט. 42) והמזיק ישלם חצי נזק או נזק שלם, לפי מחיר הנבילה בשעת המיתה. 43) אם מחירה עלה משעת המיתה עד שעת המשפט. 44) כדעת ר' יהודה, ולפי תשובת ר' יוחנן, שם לד:

ט. בֵּיצֵד? שׁוֹר שָׁוָה מְאֵתִים שֶׁנִּגְחָהוּ וְהָרִי וְהָרִי הַנְּבִלָה שָׁוָה בְּשַׁעַת מִיתָהּ מְאָה, וּבְשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין פְּחָתָהּ וְהָרִי שָׁוָה שְׁמוֹנִים - אֵין הַמִּזִּיק מְשַׁלֵּם אֲלֵא מְאָה, אִם הִיָּה מוֹעֵד; וְאִם הִיָּה תָּם - מְשַׁלֵּם לוֹ חֲמִשִּׁים מְגוּפוֹ⁴⁵.

45) והנבילה לניזק.

י. הַשְּׁבִיחָה הַנְּבִלָה וְהָרִי הִיא שָׁוָה בְּשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין מְאָה וְעֶשְׂרִים - הָרִי הַמִּזִּיק מְשַׁלֵּם לוֹ תְּשַׁעִים⁴⁶, אִם הִיָּה מוֹעֵד; וְאִם הִיָּה תָּם - מְשַׁלֵּם אַרְבָּעִים וְחֲמִשָּׁה מְגוּפוֹ. וְזֶהוּ שְׁנֹאֲמַר: וְגַם אֶת הַמֵּת יִחְצוּן - [שִׁבַּח הַמֵּת יִחְצוּן].

46) מחלקין את השבח בין המזיק והניזק, וכאילו הנבילה שוה מאה ועשר. א"כ הנזק הוא תשעים.

חֵיב בְּנִזְקִין; וְאֵלוֹ הִיָּה הוּא בַּעֲצָמוֹ הָעוֹשֶׂה זֶה - פְּטוּר מִשְׂלֵם¹⁹, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר²⁰.

12) כדעת החכמים, האומרים "כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך משפט שור באדם. מה שור בשור - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם, אף שור באדם - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם", בבא קמא לג. 13) מה שהפסיד בזמן המחלה. אם נשברה ידו, אין מעריכים לפי העבודה שעשה לפני שנשברה ידו, כי זה נכלל כבר בנזק, אלא רואים אותו כשומר קישואים, עבודה שיוכל לעשות גם ביד שבורה לאחר שיכריא. ומשלם את ההפסד של שכר עבודה זו בימי מחלתו. 14) אפילו שילם בעד היד, מעריכים כמה היה אדם נותן שיורידו לו את היד בסם ללא כאב, במקום שישברו לו את היד. הפרש זה הוא חשבון הצער. 15) שם פז. והטעם - "ואיש כי יתן מום בעמיתו" (ויקרא כד, יט), איש בעמיתו ולא שור בעמיתו, שם כו. דין נתינת מומים שחייבה תורה בארבעה דברים, הוא רק באדם שחבל ולא בשור בעמיתו של בעליו. 16) כגון לכלך את האדם, משנה שם לד: 17) בהלכות חובל ומזיק, פרק א. 18) של בעל השור. 19) מפני שהוא חייב מיתה על מעשה זה, ואין אדם מת ומשלם על מעשה אחר. 20) הלכות חובל ומזיק, פרק ד.

ד. הַמְּכַנֵּס שׁוֹרוֹ לְחֶצֶר בַּעַל הַבַּיִת שְׂלֵא בְּרִשּׁוֹת, וְנִגְחָו שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ נִשְׁכוּ בְּלָבוֹ - פְּטוּר²¹. וְאִם נִגַּח הוּא שׁוֹר שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת: אִם הִיָּה תָּם - מְשַׁלֵּם חֶצֵי נֹזֵק²², וְאִם הִיָּה מוֹעֵד - מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׂלֵם, בְּדִין הַנּוֹגַח בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים.

21) בעל הבית יכול לומר לבעל השור: מי הרשה לך להכניס שורך לחצרי, בבא-קמא מז: 22) כדעת החכמים במשנה, שם כד:

ה. נָפַל לְבוֹר שֶׁבְּחֶצֶר זוֹ וְהִכְאִישׁ אֶת מִימּוֹ²³: אִם הַבְּאִישׁ אֶת מִימּוֹ מִיָּד²⁴ בְּשַׁעַת נְפִילָה - חֵיב²⁵ בְּנִזְקֵי הַמַּיִם, וְאִם אַחֵר זָמַן - פְּטוּר; שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂה הַשּׁוֹר תְּקֵלָה²⁶ כְּבוֹר, וְהַמַּיִם הָרִי הֵן כְּכֵלִים, וְלֹא מְצִינוּ בּוֹר שֶׁחֵיב בוֹ אֶת הַכְּנִיסִים בְּרִשּׁוֹת - בַּעַל הַשּׁוֹר פְּטוּר²⁸. וְאִם קָבַל עָלָיו בַּעַל הַבַּיִת לְשֹׁמֵר - הָרִי הוּא²⁹ חֵיב בְּנִזְקֵי הַשּׁוֹר³⁰ שֶׁנָּפַל לְבוֹר.

23) המכונסים בו, שם מז: 24) כגון שהיה מלוכלך בצואה. 25) כדן מזיק ממש. 26) ודינו כבור, שם מח: 27) דין זה לומדים מן הפסוק "ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג) שור ולא אדם, חמור ולא כלים. שם כח: 28) כי בעל החצר חייב לשמור על בורו, אבל גם בעל החצר פטור על הנזק שהוזק השור. 29) בעל החצר. 30) דעת רבי במשנה שם מז: , ושמואל פסק כמותו שם מח: , והלכה כשמואל בדנינים.

ו. הַכְּנִיסִי שׁוֹרוֹ³¹ לְחֶצֶר בַּעַל הַבַּיִת שְׂלֵא בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיק אֶת בַּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁהִזִּק בוֹ בַּעַל הַבַּיִת³², או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחר הנזק יצאו לרשות אדון אחר, וכן נתבאר שם האיך בית דין גובים נזקין אלו, ואי זו ראייה צריך הניזק כדי שיגבו לו נזק.

א. שור של ישראל שנגח שור של הקדש, או שור של הקדש שנגח שור של ישראל - פטור; שנאמר: שור רעהו²¹. וכל הקדשים³ שחייבין בהן מעילה⁴ - אין בהן דין נזקין⁵. ופסולי המקדשין⁶ - יש בהן דין נזקין⁷, בין שהזיקו בין שהזיקו, שהרי יצאו לפדיון ולהיותם חלין.

(2) "וכי יגוף שור איש את שור רעהו", ולא שור של הקדש, משנה בבא-קמא לו: (3) בין קדשי מזבח, כגון בהמת עולה או בהמת חטאת משהוקדשה עד אחר זריקת הדם, ובין קדשי בדיק הבית. (4) אם נהנה מהם בשוגג, משלם חומש נוסף על הקרן, ומביא קרבן אשם מעילות. (5) כי נקראים "קדשי ה'". (6) כגון שנפל בהם מום ונפדו. (7) כי "שור רעהו" נקרא, שם נג: ואף-על-פי שיש בהם קצת קדושה, שאסורים בגיזה ועבודה.

ב. שלמים⁸ שהזיקו - גובה⁹ מבשרם¹⁰, ואינו גובה מן הבשר פנגד אמורי¹¹; שהאמורים של קדשים קלים¹² מועלין בהן, כמו שבארנו בהלכות מעילה¹³. וכן תורה שהזיקה¹⁴ - גובה מבשרה, ואינו גובה מן הלחם¹⁵ הבא עמה; שאין הלחם מפלל בשר¹⁶.

(8) הנמנים עם קדשים קלים, וממון בעלים הם, שם יג. (9) חצי נזק. (10) כי תם גובה מגופו, והבשר ממון בעלים הוא. (11) החלקים שמקריבים על גבי המזבח, כגון החלב המכסה את הקרב, שתי הכליות ועוד (ויקרא ג, ג-ד). ביאור לדין זה בהלכה הבאה. (12) כגון שלמים, תודה, בכור, מעשר בהמה ועוד, שהבשר נאכל ואת האימורים מקריבים על המזבח. (13) פרק ב. (14) שם יג: (15) ויקרא ז, יב. (16) ותם גובה מגופו של המזיק בלבד.

ג. וכיצד גובה? שאיכל הנזק וחבורתו מן הבשר בקדשה¹⁷ פנגד חצי נזק שלו. וכיצד אינו גובה פנגד האמורים? שאם היה לו לגבות פחצי נזקו שנה דינר, והיה כל הבשר עם האמורים שנה שני דינרים, והבשר בלא אמורים שנה דינר וחצי - אינו גובה שני שלישי הבשר¹⁸, אלא חצי הבשר בלבד¹⁹.

(17) כדין קדשים קלים. (18) כלומר, חצי נזק כולו מן הבשר. (19) כלומר, שלושת רבעי דינר. ורבע הדינר, כנגד החלק המגיע לו מן האימורים, מפסיד הניזק. המזיק יכול לטעון: הבשר שלי והאימורים של הקדש. אני משלם מן הבשר שלי בהתאם לחלקי המוטל עלי, ואין אני אחראי לחלק האימורים, שהם קדשי ה'.

ד. וכן שור הפקר²⁰ שהזיק - פטור; שנאמר: שור רעהו - עד שיהיו הנכסים מיוחדים לבעלים²¹. כיצד? שור הפקר שנגח, וקדם שיתפש אותו הנזק באחר וזכה בו - הרי זה פטור²². ולא עוד, אלא

יא. שור שנה מאתים⁴⁷ שנגח שור שנה מאתים והפחיתו חמשים, ובשעת העמדה בדין השביח הנזק והרי הוא שנה ארבע מאות זוז, ואלולא הנגיחה שהפחיתו היה שנה שמונה מאות⁴⁸ - בין שפטמו בין ששבח מאליו - אין נותן אלא בשעת הנזק⁴⁹. פחש מחמת המכה⁵⁰ בשעת העמדה בדין, והרי הפחת שנה מאה⁵¹ - נותן לו בשעת העמדה בדין.

(47) ברייתא שם לד. (48) והנזק הוא ארבע מאות זוז, והניזק תובע מאתים בתם או ארבע מאות במועד. (49) מועד חמשים, ותם עשרים וחמש. (50) אבל אם הפחת בא מחמת מלאכה, נותן כבשעת הנזק, כי אין המזיק אשם בזה. (51) במקום חמשים בשעת הנזק, שם, ואין זה דומה לפחת נבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, שהפחת של ניזק, כי שם הפחת בא מאליו בגלל קלקול הנבילה, והיה לו לניזק למכרה מיד, אבל במקרה שלנו סבור הניזק לפעמים שהבהמה תתרפא והיא נכששת, ומכיון שזה בא מחמת המכה, חייב המזיק.

יב. השביח המזיק⁵² בשעת העמדה בדין: אם מחמת שפטמו⁵³ שבח - אינו משתלם ממנו אלא מה שהיה שנה בשעה שהזיק; ואם מחמת עצמו השביח⁵⁴ - משתלם חצי נזק ממנו פלו בשעת העמדה בדין.

(52) כגון שור תם שזה 50 ש"ח נגח שור, והנזק הוא בשיעור 200 ש"ח. חצי נזק - 100 ש"ח, אולם בתם גובים מגופו, והריהו שזה 50 ש"ח בלבד. בשעת העמדה בדין, עלה מחירו של המזיק למאה ש"ח. הניזק תובע כעת את כל חצי הנזק בסך מאה ש"ח מן המזיק. (53) בעל המזיק לשורו. (54) כלומר 50 ש"ח בלבד. בעל המזיק יכול לטעון: אני הוצאתי כסף ופטמתי את שורי, ואתה תקח?! (שם).

יג. על המזיק לטרח⁵⁵ בנבילה עד שפמציא אותה לנזק. כיצד? כגון שגפול השור לבור ומת - מעלה הנבילה מן הבור ונותנה לנזק, ואחר כך שמין לו פחת נבילה. שנאמר: פסוף לשיב לבעליו והמת⁵⁶ יהיה לו - מלמד, שהוא חייב להשיב את הנבילה ואת הפחת שפחתה מן החי לנזק⁵⁷; ואם היה תם - חצי הפחת, כמו שבארנו.

(55) גובה הניזק כל חצי הנזק, כי השור שייך לניזק, כדעת ר' עקיבא שם לג. "הוחלט השור" לניזק. (56) דעת אבא-שאלו ואחרים, שם יא. (57) משמע, שאף את המת ישיב לבעליו. (58) זהו פירוש ל"כסף ישיב לבעליו". (59) למעלה הלכה ח.

פרק שמיני

(1) נתבארו בו מהות הבעלים שבעלי החיים המזיקים הם שלהם, או שהזיקו ובשעת הנזק לא היו להם בעלים, או שהזיקו דבר שאינו של הדיוט. וכן אם היו להם בעלים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקדישו - אינו מקדש. נתנו במתנה - לא עשה ולא כלום. קדמו³⁸ בעלי חובות של מזיק³⁹ ותפסוהו, בין שחב עד שלא הזיק⁴⁰ בין הזיק עד שלא חב - לא זכו, אלא הנזק גובה ממנו⁴¹; שאפלו היה של בעלי חובות מתחלה⁴² והזיק - הרי זה גובה מגופו.

36) המשך הברייתא הקודמת. 37) כי השור הוחלט, וגופו שייך כבר לניזק. 38) לפני שבא הניזק. 39) שלהם חייב המזיק כסף. 40) אפילו אם החוב שלהם קדם לניזק, והם הראשונים בתור לפני הניזק. 41) משור המזיק. 42) לפני שהזיק, שם לה.

ט. מועד⁴³ שהזיק, בין עמד בדין בין שלא עמד בדין, והקדישו או מכרו או נתנו במתנה או שחטו - מה שעשה עשוי⁴⁴. קדמו בעלי חובות והנהיגוהו⁴⁵, בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב - זכו בו; לפי שאין משתלם הנזק⁴⁶ אלא מן המעלה שבנזקי המזיק⁴⁷, והרי כל נכסיו משעבדין⁴⁸ לנזק זה.

43) המשך הברייתא הקודמת. 44) והשור כולו קנינו של ההקדש, של הקונה, או של מקבל המתנה. 45) לרשותם. 46) מגופו. 47) ודינו כבעל-חוב, ובמטלטלין אין דין קדימה, ובעל-חוב מאוחר שקדם וגבה מהם, זכה. 48) ואין שעבודו על גוף השור במיוחד, כמו בתם.

י. כשפית דין נזקין לגבות לנזק מנכסי המזיק - גובין מן המטלטלין תחלה⁴⁹; ואם לא היו לו מטלטלין כלל או שלא היו לו מטלטלין כנגד כל הנזק - גובין השאר מן הקרקע המעלה שבנכסי המזיק⁵⁰. וכל זמן שימצאו מטלטלין, ואפלו סבין⁵¹ - אין נזקין לקרקע.

49) "כסף ישיב לבעליו" (שמות כא, לד) לרבות שוה כסף, ואפילו סובין, שם ז. וכדעת רב פפא (שם עמוד ב), שכל מטלטלין הם בחינת "מיטב", כי אם אי-אפשר למכור במקום זה, יימכרו במקום אחר. 50) "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שם כב, ד), וכדעת ר' עקיבא, שהכוונה למיטב שדהו של מזיק (שם ז.). בקרקע דרוש "מיטב", כדי שישגי בנקל קונה. 51) קליפות גרגרי התבואה הנשארות בנפה אחרי שהוציאה את הקמח.

יא. מת המזיק קדם שישלם - אין בית דין נזקין למטלטלין של יתומים⁵², אלא לקרקע. וגובין לנזק מן הזבורית⁵³. מפני שהנזק נעשה כבעל חוב⁵⁴, והמטלטלין אינן משעבדין לבעל חוב. ואם תפס הנזק המטלטלין פחיי המזיק - גובין לו מהם לאחר מותו⁵⁵.

52) כי מטלטלין של יתומים אינם משועבדים לא לבעל-חוב ולא לניזק (שם יד:). משמע, שאפילו מטלטלין של יתומים גדולים אין גובים. 53) הקרקע הגרועה ביותר, משנה

שור המיחד לבעלים שהזיק, ואחר שהזיק הקדישו או הפקירו - הרי זה פטור; עד שהיה לו בעלים בשעת הזקו ובשעת העמדה בדין²³.

20) בלי בעלים, שם יג: 21) משנה שם ט: 22) כי בשעת הנגיחה לא היו לו בעלים. 23) שנאמר: "והועד בבעליו... והמית איש" (שמות כא, כט) עד שתהא מיתה והעמדה בדין שווין כאחד, כלומר בבעל אחד, שם.

ה. שור של ישראל²⁴ שנגח שור של עובד כוכבים, בין תם בין מועד - פטור; לפי שאין העובדי כוכבים מחיבין²⁵ את האדם על בהמתו שהזיקה, והרי אנו דנין להם פדיגיהם²⁶. ושור של עובד כוכבים שנגח של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק שלם; קנס זה הוא לעובדי כוכבים, לפי שאין זהירין במצות ואין מסלקין הנזק²⁷, ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן - אין משמרינן אותה, ומפסידין קמון הבריות.

24) משנה שם לו: 25) בית-הדין שלהם אינו מטיל על בעל הבהמה חובת תשלום בעד נזקי בהמתו, ואינו רואה בזה נושא לטיפול בית המשפט. 26) ירושלמי בבא-קמא פרק ד הלכה ג, "ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר: כדיניהם". 27) מתוך שאין חסים על ממון זולתם. לפי הגמרא (שם לח.). ודין זה נאמר רק בעמים שלא קיבלו עליהם שבע מצוות בני נח.

ו. שור תם שהזיק²⁸, אם מכרו המזיק עד שלא עמד בדין²⁹, אף על פי שהוא מכור³⁰ - הרי הנזק גובה הימנו³¹, וחוזר הלוקח וגובה מן המזיק שמכר לו; שפיון שנגח קול יש לו³², ולא היה לו ללוקח לקח עד שיגבה הנזק.

28) ברייתא, שם לג: 29) עם הניזק. 30) והקונה רשאי לעבוד בשור. 31) כי שור תם גובים מגופו, וכאילו עשו אותו אפותיקי לניזק. 32) ואינו דומה לשאר אפותיקי של מטלטלין, שאין גובים מן הקונה. ברייתא זו, לפי דעת רבינו, נאמרה לדעת ר' עקיבא, שאמר "הוחלט השור", אולם זה דוקא לאחר שעמד בדין, ולא לפני שעמד בדין (עי' מאירי לבבא-קמא עמוד 102, ועי' מגיד-משנה).

ז. הקדישו המזיק - הרי זה מקדש³³, פדי שלא לאמרו³⁴: הקדש יוצא בלא פדיון. שחטו - גובה מפשו. נתנו במתנה - מה שעשה עשוי³⁵, ויגבה הנזק ממנו.

33) אפילו לדעת רבי עקיבא. 34) היודע שזה שורו של פלוני ואינו יודע שנגח, וראה שהקדישו יוצא לחולין, יאמר: הקדש יוצא בלא פדיון, שם. 35) ורשאי המקבל לעבוד בו, כמו בדין מזיק שמכר.

ח. הזיק ועמד בדין³⁶ ואחר פה מכרו - אינו מכור³⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גיטין מח: (54) התובע חוב מן היתומים. (55) כי זכה בהם בתפיסתו, דברי רבא בבא-קמא יד:

~ יום שלישי כ"ה מרחשון ~

פָּרָק הַשְּׁעִי

1) נתבאר מהו הנקרא "גוף הנזק" כדי שיהיו תשלומי התם נגבים ממנו. וכן נתבאר בו אם אירע ספק או מחלוקת בין המזיק והניזק, דינם ופרטי דברים אלו וכן משפט מזיק אחד שהזיק לשנים וכיוצא בזה באלו הדברים.

א. בהמה² מעֲבֵרַת שְׁהִיזָהּ - גֹּבֵה חָצִי נֶזֶק מִמֶּנָּה וּמְזִלָּה³; מִפְּנֵי שְׁהוּא מְגוּפָה⁴. אָבֵל תִּרְנַגְלַת שְׁהִיזָהּ - אֵינּוּ גֹבֵה⁵ מִבְּצִיטָה⁶; מִפְּנֵי שְׁהִבִיעָה אֵינָה מְגוּפָה, אָבֵל מְבַדְּלַת וּמְפַרְשֶׁת מִמֶּנָּה⁷.

2) בבא קמא מו. (3) ואם הפרה איננה, גובה כל חצי הנזק מן הוולד. זוהי דעת רבא שם, מזו. (4) הוולד, בהיותו עובר בשעת הנגיחה, גוף אחד הוא עם הפרה. על כן גם בתם שאינו גובה אלא מגופו, גובה אף מן הוולד. (5) חצי הנזק. (6) שהטילה לאחר שהזיקה. זהו המשך דברי רבא, שם. (7) אינה מחוברת לגוף התרנגולת אפילו בהיותה עוד במעייה, מה שאין כן וולד בהיותו עובר שמחובר לפרה. ומוזה אתה למד, שאם ידוע שהביעה הייתה מקושרת לאשכול או לאם בשעה שהזיקה, גובים ממנה (לפי מגיד משנה וכדעת התוספות).

ב. מעֲבֵרַת שֶׁנִּגְחָה וְנִמְצָא וְלָדָה בְּצֵדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֵא נִגְחָה לָּדָה⁸ או אַחַר שֶׁנִּגְחָה לָּדָה⁹ - מִשְׁלֵם חָצִי נֶזֶק מִן הַפֶּרָה¹⁰, וְאֵינּוּ גֹבֵה מִן הַיֶּלֶד כְּלוּם¹¹ עַד שֶׁיִּבְיֵא¹² רֵאָיָה שֶׁבִשְׂעָה שֶׁנִּגְחָה הֵיטָה מְעַבְרַת; שֶׁהִמּוּצִיא¹³ מִחֲבָרוֹ עָלָיו לְהֵבִיא הַרְאָיָה¹⁴.

8) ואין לוולד כל חלק בנגיחה, וכל חצי הנזק משתלם אך ורק מגוף הפרה. (9) ואז גובה חצי הנזק מן הפרה ומוולדה, כמו בהלכה הקודמת. (10) בנוגע לתשלום מגוף הפרה אין הבדל אימתי נולד הוולד. (11) אפילו במקרה שהפרה איננה. בניגוד לדעת סומכוס (במשנה, שם), שממון המוטל בספק חולקים, וגובים מן הוולד רבע נזק, היינו חצי מחצי הנזק. (12) הניזק. (13) ממון. (14) זוהי דעת החכמים, דם, מו:

ג. שוֹר שֶׁנִּגְחָה פָּרָה מְעַבְרַת וְנִמְצָא עֲבָרָה נּוֹפֵל¹⁵ בְּצֵדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֵא נִגְחָה הַפִּילָה¹⁶ או מִחֲמַת נִגְיָה הַפִּילָה¹⁷ - מִשְׁלֵם נֶזֶק הַפֶּרָה¹⁸, וְאֵינּוּ מִשְׁלֵם נֶזֶק הַיֶּלֶד¹⁹; שֶׁהִמּוּצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו הַרְאָיָה.

15) מת. (16) ובעל השור אינו אשם בנזק העובר. (17) ובעל השור חייב אף בחצי נזק של העובר, כלומר, חצי דמי העובר, אם השור היה תם, ונזק שלם אם היה מועד. (18) תם כדינו ומועד כדינו. (19) אפילו היה מועד אינו משלם כלום, בניגוד לדעת סומכוס, שתם משלם רבע ומועד חצי דמי העובר.

ד. נִגְחָה פָּרָה מְעַבְרַת וְהַפִּילָה - אֵין שְׁמִין פֶּחַת פָּרָה²⁰

יב. פָּכָר תִּקְנֵי הַגְּאוּנִים⁵⁶ לְגִבּוֹת פְּעַל חוֹב מִן הַמְטַלְטְלִין⁵⁷, וּפְשֻׁטָה תִּקְנֵה זֶה בְּכָל בְּתֵי דִינֵין. לְפִיכָף מְגַבִּין הַנְּזִיקִין⁵⁸ מִן הַמְטַלְטְלִין שֶׁל יְתוּמִים. וְאִם לֹא הֵינַח מְטַלְטְלִין⁵⁹ - גּוֹבֵין לוֹ מִן הַזְּבוּרִית⁶⁰; שֶׁפֶל הַבָּא לְפָרַע מִנְכָסֵי יְתוּמִים - לֹא יִפְרַע אֶלָּא מִן הַזְּבוּרִית, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁶¹.

56) ר"ף בבא-קמא (הוצאת וילנא ו.1) (57) מכיון שהרבה בני אדם אין להם קרקע, והמלוה סומך על המטלטלין (מאירי). (58) ודינם כבעל-חוב, דעת הר"ף שם. (59) הסדר כמו במזיק: קודם מטלטלין, ואם אין מטלטלין גובה קרקע. (60) ולא עידיה כמו ממזיק עצמו. (61) בהלכה יא.

יג. אֵין הַנְּזִיקִין⁶² מִשְׁתַּלְמִין, וְאֵין תִּבְיִין בְּכַפְרָה⁶³, וְאֵין הַפְּהֵמָה נִהְרַגַת⁶⁴, אֶלָּא בְּרִוְרָה⁶⁵ וּבְעֵדִים הַפְּשָׁרִים⁶⁶ לְהַעֲדֵי. שְׁלֵא תֵאמַר: הוֹאִיל וְאֵין מְצוּיִין פְּאָרוֹת הַסּוֹסִים וּבִרְפַת הַבְּקָר וּגְדִירוֹת צֵאן אֶלָּא הַעֲבָדִים וְהָרוּעִים⁶⁷ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אִם הֵעִידוּ שֶׁבְּהֵמָה זֶה הִזִּיקָה אֶת זֶה - שׁוֹמְעִין לָהֶם, וְאִם הֵעִידוּ קִטְנִים אוֹ נְשִׁים שְׁאֵדָם זֶה חָבַל אֶת זֶה אוֹ הֵעִידוּ בְּשֶׁאֵר נִזְקִין - סוֹמְכִין עָלֵיהֶן⁶⁸. אֵין הַדָּבָר בֵּן, אֶלָּא אֵין מַחֲבִיבִים לְעוֹלָם מִמּוֹן עַל פִּי עֵדִים עַד שֶׁיִּהְיוּ עֵדִים הַפְּשָׁרִים לְהַעֲדֵי שֶׁאֵר עֵדוּת⁶⁹, וְיַעֲדוּ⁷⁰, וְיַחֲבִיבוּ בֵּית דִּין הַמְזִיק לְשֵׁלֵם.

62) משנה בבא-קמא יד: (63) מועד שהמית את האדם משלם כופר ליורשים. (64) כשהמיתה אדם. (65) ולא על יסוד אומדנא. (66) ולא בעבדים, בנשים ובגויים. (67) הרועים פסולים לעדות, כי דינם כגולנים, מפני שמרעים בהמתם בשדות אחרים, סנהדרין כה: (68) מכיון שאין עדים אחרים שראו, ואין לדמות למקרים שאפשר להזמין מראש עדים כשרים, כגון כהלואה ועוד. (69) כגון הלואה. (70) על הנזק וכו'.

יד. שוֹר שֶׁהִיָּה רוּעָה⁷¹ עַל גְּבֵי הַנְּהָר⁷² וְנִמְצָא שוֹר הָרוּג בְּצֵדוֹ, אִף עַל פִּי שְׂעָה מִנְּגַח זֶה מוּעַד לְגַח, זֶה מִנְּשֹׁף זֶה מוּעַד לְשׁוֹף - אֵין אוֹמְרִים⁷³: בִּידוּעַ שְׂעָה נִשְׁכּוֹ וְזֶה נִגְחוֹ. וְאֶפְלוּ גִמְלָה הָאוֹחֵר⁷⁴ בֵּין הַגְּמָלִים וְנִמְצָא [גִּמְלָה] הָרוּג בְּצֵדוֹ - אֵין אוֹמְרִים⁷⁵: בִּידוּעַ שְׂעָה הָרִגוֹ, עַד שֶׁרְאוּהוּ עֵדִים כְּשָׁרִים.

71) בבא-בתרא צג. (72) רשב"ם כגמרא שם אומר: לא גרסינן "על גב הנהר". לעיני רבינו כן היתה הגירסא "ע"ג נהר". (73) לשון הגמרא שם. והטעם הוא, מכיון שיש שם עוד שוורים, אין דנים לפי אומדנא בלי ראיה ברורה. (74) נושך ובוטט. (75) פלוגתא של תנאים שם, ופסק כתנא-קמא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִהֵן הַזֵּיקָה³⁷, וְאִין הַעֲדִים יוֹדְעִים אִי זֶהוּ מְשַׁנְיָהֶם, זֶה אֹמֵר: שׁוֹרֶף הַזֵּיק, וְזֶה אֹמֵר: שׁוֹרֶף הַזֵּיק - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין³⁸. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם שֶׁל אִישׁ אֶחָד - חָיִב לְשַׁלֵּם³⁹ מִגּוּף הַפְּחוּת שֶׁבְּשַׁנְיָהֶם⁴⁰. וְאִם הָיוּ מוֹעֲדִין - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שֶׁלֵּם מִנְּכַסֵּי⁴¹.

37) ולא כמו בהלכה הקודמת שספק הוא, אם השור הזיק. במקרה זה לו הודה המזיק, היה חייב לשלם, ואין לפטור אותו כדין מודה בקנס, כי ישנם עדים ואף על פי שאינם יודעים שורו של מי הזיק, מועילה עדותם שלא לדונו כמודה בקנס (לחם משנה, הלכה ט). (38) על יסוד הכלל הנזכר בהלכה הקודמת "המוציא מחברו עליו הראייה". (39) כי ודאי הוא ששורו הזיק. (40) כשהוא תם. ואם כולו אינו שווה דמי חצי הנזק, מפסיד הניזק את ההפרש, כי המזיק יוכל לטעון שמא הפחות הזיק. (41) כי התשלום מוטל על בעל השור ועל נכסיו ולכן אין כל משקל לשאלה: מי הזיק.

ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴²? בְּשִׁשְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים עוֹמְדִין; אֲבָל אִם מֵת אֶחָד מֵהֶן אוֹ אֶבֶד, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן תָּם, אָף עַל פִּי שֶׁהָיוּ שֶׁל אִישׁ אֶחָד - פְּטוּר, שְׁהָרִי אֹמֵר לוֹ: הִבֵּא רְאִיָּה⁴³ שֶׁזֶה הָעוֹמֵד הוּא שְׁהָזִיק וְאִשְׁלֵם לָךְ.

42) שאם היו שניהם של איש אחד חייב לשלם. (43) כי המוציא מחברו עליו הראייה. שמא המזיק זה שאבד או שמת, ותם אינו משלם אלא מגופו. [ודין זה נאמר רק כשנאבד התם, אבל כשנאבד המועד חייב בעל השוורים בחצי נזק ממה נפשו, אם המועד הזיק, חייב לשלם מנכסיו נזק שלם, ואם התם הזיק, הרי הוא עומד לפנינו ואפשר לגבות מגופו. כך פירש בעל מאירת עיניים בחושן משפט סימן ת סעיף קטן ה. אולם סגנונה של הלכה זו כאן מתנגד לפירושו זה. רבינו כותב אם מת "אחד מהם", ומשמע שאין כל הבדל איזה מהם מת. מתקבל איפוא על הדעת פירושו השני, שהמדובר כשלא ידוע איזה מהם תם ואיזהו מועד].

ט. הָיוּ שְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים⁴⁴ הַרֹדְפִין אֶחָד גְּדוֹל⁴⁵ וְאֶחָד קָטָן⁴⁶, הַנֶּזֶק אוֹמֵר: גְּדוֹל הַזֵּיק, וְהַמִּזִּיק אוֹמֵר: קָטָן הַזֵּיק; הָיָה אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד, הַנֶּזֶק אוֹמֵר: מוֹעֵד הַזֵּיק⁴⁷, וְהַמִּזִּיק אוֹמֵר: תָּם הַזֵּיק⁴⁸ - הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הִרְאִיָּה⁴⁹.

44) שם לה: הלכה זו עוסקת במקרה שאין עדים כלל. 45) המספיק לתשלום חצי נזק. (46) שאינו מספיק לתשלום חצי נזק. (47) ואתה חייב לי נזק שלם. (48) ומגיע לך רק חצי נזק ומגופו של הנוגח. (49) ואם הניזק לא יביא ראייה, לא יקבל אפילו מה שהודה בו המזיק, בהתאם לכלל "טענו חיטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי השעורים", שם לה: (ראה פירוש המשנה לרבינו). ואפילו לדעת האומרים שבתם ומועד אין לדונו כטענו חיטים והודה לו בשעורים, מפני שגם התם בכלל נכסי המזיק ונכלל בטענתו של הניזק, אף על פי כן פטור

בְּפָנָי עֲצָמָה וּפְחַת הַגֹּלֶד בְּפָנָי עֲצָמָה²¹, אֲלֵא שְׁמִין כַּמָּה הֵיטָה הַפְּרָה שְׁוֹה פְּשִׁיטָה מְעַבְרָת²² וּבְרִיאָה²³ וְכַמָּה הֵיטָה עֲכָשׁוּ²⁴, הֵיא וְהַגֹּפֶל שְׁלָה, וּמְשַׁלֵּם הַפְּחַת²⁵, או חֲצִי²⁶ - אִם הָיָה תָּם.

20) ההפרש בין דמי הפרה החיה לדמי הפרה המתה. 21) ההפרש בין דמי הוולד החי לדמי הוולד המת. 22) מחיר זה כולל דמי עובר ולא דמי וולד חי, שדמיו מרובים מדמי עובר. חישוב זה הוא לטובת המזיק הטוען: שורי הזיק פרה מעוברת, על כן גם החישוב צריך להיות לפי דמי פרה מעוברת. (23) כשהיא מעוברת היא נראית בריאת בשר ושמנה, וזה מעלה את דמיה. (24) לאחר הנגיחה. (25) אם הוא מועד. (26) חצי הפחת.

ה. הֵיטָה הַפְּרָה לְאַחַר וְהַגֹּלֶד לְאַחַר: הָרִי פְּחַת הַשְּׁמִין²⁷ שֶׁפְּחַת גּוּף הַפְּרָה²⁸ - לְבַעַל הַפְּרָה, וּפְחַת הַנֶּפֶח²⁹ - חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּעַל הַפְּרָה עִם בְּעַל הַגֹּלֶד³⁰, וְהַגֹּפֶל - שֶׁל בְּעַל הַגֹּלֶד.

27) כשהפרה מעוברת היא מוסיפה שומן, וזה בא בחישוב דמי הנזק. (28) שהרי השומן נבלע באיברייה, ואין לגוף העובר חלק בו. משום כך פחת זה שייך לבעל הפרה. (29) כשהפרה מעוברת הנפח שלה גדול יותר ונראית בעלת איברים גדולים, ומחירה עולה. גם זה בא בחישוב דמי הנזק. (30) ובעל הוולד מקבל חצי, שהרי גם לגוף הוולד חלק בגידול הנפח.

ו. שׁוֹר שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר שׁוֹר אַחַר וְהַזֵּיק³¹, הַנֶּזֶק אוֹמֵר: שׁוֹרֶף הַזֵּיק, וְזֶה אֹמֵר: אִינִי יוֹדֵעַ³², שְׁמָא בְּסַלַע לָקָה - הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הִרְאִיָּה. וְאָף עַל פִּי שֶׁהַנֶּזֶק אוֹמֵר: אִנִּי יוֹדֵעַ פְּדוּאִי, וְזֶה אֹמֵר: אִינִי יוֹדֵעַ. טַעַן הַנֶּזֶק וְאֹמֵר: וְדָאִי אֶתָּה יוֹדֵעַ³³ שֶׁשׁוֹרֶף הַזֵּיק - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁴ שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ, אִם הָיָה מוֹעֵד; אֲבָל אִם הָיָה תָּם - פְּטוּר אָף מִשְׁבוּעַת הַסֵּת; שְׁאִפְלוֹ הוֹדָה מְעַצְמוֹ³⁵ - פְּטוּר, שְׁחֲצִי נֶזֶק קָנָס הוּא, וּמוֹדָה בְּקָנָס - פְּטוּר הוּא³⁶.

31) הנרדף. (32) כך מפרשת שם הגמרא את המשנה "רישא ניזק ברי ומזיק שמא". אין מחייבים לשלם כסף אלא על פי הוכחה ברורה, ואין טענת הניזק-התובע מספקת, אפילו היא חזקה מטענת הספק של המזיק. (33) ואתה טוען "איני יודע" כדי להשתמט מן התשלום. (34) שבועה שתקיננה חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין לתובע עדים (שבועות מ:); ופירוש המלה "היסת" הוא, החכמים הסיתוהו להישבע, כדי להפיס את דעת התובע. שבועה כזו שונה מיתרו השבועות בזה, שאינה צריכה נקיטת חפץ, כלומר, אין הנשבע אוחז ספר תורה (רבינו בפרק יא מהלכות שבועות הלכה יג). (35) ששורו נגח. (36) בבא קמא סד: דין זה לומדים מן הפסוק "אשר ירשיעון אלוהים" (שמות כב, ח), ולא המרשיע את עצמו.

ז. הָיוּ שְׁנֵים רוֹדְפִים אַחַר אֶחָד, וְהָרִי עֲדִים שְׁאֶחָד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדבר נתבאר שם (מגיד משנה). (64) אף ממה שהודעה. (65) כי הוא כופר בחיטים. (66) כי התובע מודה שהנתבע אינו חייב לו. (67) ואף על פי שמודה בקנס פטור ובכל מודה בקנס הדין הוא שאפילו אם תפס מוציאים מידו, סובר רבינו שחצי נזק עדיף על קנס אחר, ואין מוציאים מיד הניזק אם תפס. וכן פירש גם הראב"ד, מובא כאן במגיד משנה.

יב. שור שנגח ונזר ונגח שור אחר - הרי הנזק הראשון והבעלים שתפין בו. פיצד? שור שנה מאתים שנגח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה פלוס - הנזק נוטל מאה, ובעל השור מאה. חזר ונגח שור אחר⁶⁸ שנה מאתים, ואין הנבלה יפה פלוס - האחרון נוטל מאה, והנזק שלפניו עם הבעלים נוטלין חמשים חמשים⁶⁹. חזר ונגח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה פלוס - האחרון נוטל מאה⁷⁰, ונזק שלפניו חמשים⁷¹, והנזק הראשון עם הבעלים עשרים וחמשה עשרים⁷². וכן על דרך זה חולקין והולכים⁷³.

(68) חייבים שני השותפים, היינו הבעלים והניזק, בתשלום חצי נזק בסך מאה זוז. (69) הבעלים והניזק הראשון מחלקים ביניהם את מאה הזוזים הנותרים. (70) כי כולם אחראים לנזקו. (71) חלקו בשור היה מאה, כלומר חצי השור, על כן עליו להשתתף בתשלום חצי הנזק ב-50%, היינו, חמישים זוז, ונשארים לו חמישים זוז בלבד. (72) חמישים זוז הנותרים מחלקים ביניהם הבעלים והניזק הראשון שווה בשווה, כי חלקיהם בשור שווים היו. (73) במקרה שחזר לתמותו (למעלה פרק ו הלכה ז), או שהיה מועד לשוורים ונגח מין אחר, שאם לא כן אין כל אפשרות לדין זה, שהרי אחרי שלוש נגיחות נעשה מועד.

יג. נזק שתפס בהמה שהזיקה, לגבות חצי נזקו מגופה - נעשה עליה שומר שקר⁷⁴ לנזקין; ואם יצתה והזיקה - הנזק הראשון תיב⁷⁵ בנזיקה, והבעלים פטורין. פיצד? שור שנה מאתים שנגח והפסיד מאתים, ותפסו הנזק לגבות ממנו מאה, וחזר ונגח והפסיד במאה וארבעים - הרי הנזק האחרון משתלם שבעים, והנזק הראשון שתפסו משתלם מותר נזקו, והוא שלשים⁷⁶, והבעלים מאה⁷⁷. וכן כל פיוצא בזה⁷⁸.

(74) כדין המלווה על המשכון (בבא מציעא פ:). (75) כי הוא אחראי לשמירת השור. (76) כי הוא אחראי לכל חצי הנזק בסך שבעים זוז. (77) חלקו הקודם בשור בעינו עומד, משנה שם לו. וגמרא לו: (78) אם מספר הניזקים גדול יותר, תמיד אחרון אחרון נשכר, וחלק הבעלים שמור ועומד.

יד. שני שורים תמים שחבלו זה בזה - משלמין בפותר⁷⁹ חצי נזק. שניהם מועדין, או מועד ואדם

המזיק מכלום, כדין מודה בקנס, שהרי אין עדים. הטעם של הכלל הוא: התובע עצמו מודה שהנתבע אינו חייב לו שעורים, והודאת בעל הדין כמאה עדים. וראה חושן משפט סימן פח עוד כמה טעמים.

י. לא היתה שם⁵⁰ ראיה ברורה שנה הזיק, אלא עדים מעידים שאחד משני אלו הזיק - משלם המזיק כמו שאומר⁵¹. ואם טען הנזק: שאתה יודע ודאי, שנה הזיק בפניך⁵² - הרי המזיק נשבע שבועת התורה⁵³ ומשלם כמו שהודה, שהרי הודה במקצת.

(50) במקרה המתואר בהלכה הקודמת. (51) ואין זה דומה לטענו בחיטים וכו', כי שם אין עדים כלל וכאן דנים במקרה שיש עדים (מגיד משנה) וראה ש"ך חושן משפט סימן פח סעיף קטן טו. (52) כגון במקרה של תם ומועד טוען הניזק: אתה יודע שהמועד הזיק. (53) כדין כל מודה במקצת, ולא ככופר הכל שנשבע שבועת היסת (ראה למעלה הלכה ו). וטעמו של דבר הוא: כשהניזק אינו טוען שהמזיק עצמו יודע, מתקבלת על הדעת טענת המזיק שלא ידוע לו איזה שור הזיק ולכן הוא פטור משבועה (ש"ך חושן משפט סימן ת סעיף קטן ד), מה שאין כן כשהניזק טוען: אתה יודע שהגדול הזיק.

יא. היו הנזקין שנים, אחד גדול ואחד קטן, והמזיקין אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר: גדול הזיק את הגדול⁵⁴ והקטן את הקטן⁵⁵, והמזיק אומר: לא פיי⁵⁶, אלא קטן הזיק את הגדול⁵⁷ וגדול את הקטן⁵⁸; או שהיה אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר: המועד הזיק את הגדול⁵⁹ ותם הזיק את הקטן⁶⁰, והמזיק אומר: תם הזיק את הגדול⁶¹ והמועד הזיק את הקטן⁶² - המוציא מחברו עליו הראיה. לא היתה שם ראיה ברורה⁶³ - המזיק פטור⁶⁴. למה זה דומה? לזה טוען את חברו חטים והודה לו בשעורים, שהוא נשבע שבועת הסת⁶⁵ ופטור אף מדמי שעורים⁶⁶, כמו שיתבאר בהלכות טוען. ואם תפס הנזק - הרי משלם⁶⁷ לקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן, כמו שהודה המזיק; אבל אם לא תפס - אין מוציאין מן המזיק פלוס.

(54) וגוף המזיק הגדול מספיק לתשלום חצי הנזק הגדול, מה שאין כן גוף הקטן. (55) ומגופו אקבל חצי הניזק הקטן, ודמי חצי נזק שורי הגדול אקח משורך הגדול. (56) לא כן. (57) ותיקח רק את הקטן לתשלום חצי נזקו של הגדול, אף על פי שחצי נזק של הגדול מרובה על כל שוויו, ותפסיד את השאר. (58) ותיקח חצי נזק הקטן מן הגדול. (59) ואתה חייב לשלם לי מנכסין דמי שור גדול. (60) ומגופו אקח חצי הנזק של הקטן. (61) ותיקח אותו בלבד, ואף על פי שאינו שווה חצי דמי הגדול שניזק ותפסיד את ההפרש. (62) ומגיע לך מנכסי דמי קטן בלבד. (63) הכוונה שאין שם עדים כלל, כי במקרה שיש עדים על הנגיחה, אלא שאינם יודעים איזה מהם הזיק את הגדול, נאמר למעלה בהלכה י, שמשלם כמו שאומר המזיק, וטעם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה פ"א, ה"א (וראה ערויות פ"א מ"ב). (10) הלא שניהם נסקלים. (11) פטור מלשלם דמי האדם ההרוג ליורשיו, כי כתוב מפורש "ובעל השור נקי" (שמות כא, כח). שם מא, ומא: (12) שמות כא, ל. (13) אדם או בהמה, אבל מועד לחבל אדם - אינו חייב כופר, שם.

ג. והואיל וכל בהמה חיה ועוף שהרגו את האדם¹⁴ נסקלין, היאך ימצא מועד להרג¹⁵ עד שישלמו בעליו את הפפר? כגון שהרג שלשה עובדי פוכבים¹⁶ ואחר כך הרג ישראל; שהמועד לעובד פוכבים הרי זה מועד לישראל¹⁷. או שהרג שלשה ישראל טרפה¹⁸ ואחר כך הרג שלם¹⁹. או שהרג וברח²⁰, וברביעי נתפס; שאין הבעלים חייבין כלפך עד שיפקל השור²¹. וכן אם ספן שלשה בני אדם²² כאחד, או שהרג שלש בהמות²³ - הרי זה מועד להרג²⁴, ובעלים משלמין את הפפר²⁵. וכן אם הפירו עדים את פעל השור ולא הפירו את השור²⁶ בפעם ראשונה ושניה ושלישית, וברביעית ראו שורו שהרג²⁷ ולא היו יודעין אם זה הוא השור שהרג בשלש פעמים הראשונות או אחר היה²⁸ - הואיל והועדו הבעלים שיש להם בבקרם שור שהרג שלש פעמים, היה להם לשמור כל בהמתם²⁹, ומאחר שלא שמרו - משלמין את הפפר.

(14) בפעם הראשונה. (15) זוהי קושיית הגמרא, שם. (16) תשובת ר' שימי, שם. שור שהמית גוי פטור, למעלה הלכה א. (17) המגיד-משנה תמה על רבינו שפסק כדעת רב שימי, שהרי הגמרא מתפלאה על רב שימי, ומקשה: "ומועד לגויים הוא מועד לישראל?!" ומסיימת ואומרת, "אלא אמר ר' שמעון בן לקיש...", וזאת אומרת שתשובת רב שימי נדחתה. והוא מתרץ ואומר: שרבינו אינו גורס "אלא", והוא מפרש בניחותא, ש"מועד לגויים הוא מועד לישראל", ור' שמעון בן לקיש אומר טעם שני. (18) אדם שיש בו אחד הדברים שמטריפים בבהמה, כגון שניקב קרום מוחו, ואין סוקלים שור על טריפה, מכיון ש"אדם הרוג הרג". (19) ומועד לטריפה הרי זה מועד לשלם, שם. (20) שלוש פעמים, שם. (21) כמו שכתוב: "השור יסקל... אם כופר יושת עליו" (שמות כא, כט-ל). על כן אם לא נתפס, אין הבעלים משלמים כופר. (22) ולא מתו, וכשהרג אדם רביעי מתו כולם, בבא-קמא מא. (23) שם. (24) ומה שפסק רבינו למעלה פרק ו הלכה ח, שמועד לאדם אינו מועד לבהמה, וכל-שכן שמועד לבהמה אינו מועד לאדם, לא נאמר אלא במועד להזיק, אבל במועד להרג בהמה מועד גם לאדם, ומכל-שכן להיפך. ראה מאירי בבא-קמא עמוד 127, וסוף-משנה כאן. (25) כשהרג אדם אחרי ג' הבהמות. (26) הם יודעים מי הוא בעל השור שהמית, אבל אינם יודעים לציין בדיוק איזה שור הוא, כי יש לו לאיש זה כמה שוורים. (27) ויודעים בדיוק איזה שור הרג ברביעית. (28) שגם כן שייך לאותם הבעלים, אבל יודעים הם ששור אחד נגח כל שלש הנגיחות הראשונות.

שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה - מְשַׁלְּמִין בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלָם. אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד: מוּעָד תָּם⁸⁰ - מְשַׁלְּם בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלָם, תָּם בְּמוּעָד - מְשַׁלְּם בְּמוֹתֵר חֲצֵי נֶזֶק. כִּיצַד? שׁוֹר תָּם שֶׁהִפְסִיד⁸¹ בְּשׁוֹר תָּם אַחַר שְׁוֵה מְנָה, וְחִזַּר זֶה הָאֲחֵרוֹן וְהִפְסִיד בְּרֵאשׁוֹן שְׁוֵה אֲרֻבָּעִים - הָרִי בַעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלְּם לְבַעַל הָאֲחֵרוֹן שְׁלָשִׁים⁸². הָיָה שְׁנֵיהֶם מוּעָדִין - בַּעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלְּם שְׁשִׁים. הָרֵאשׁוֹן מוּעָד⁸³ וְאֲחֵרוֹן תָּם⁸⁴ - בַּעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלְּם שְׁמוֹנִים. הָרֵאשׁוֹן תָּם⁸⁵ וְהָאֲחֵרוֹן מוּעָד⁸⁶ - בַּעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלְּם עֶשְׂרֵה.

(79) בהפרש של דמי שתי החבלות שכל אחד חייב. (80) אם הנזק שהמועד הזיק עלה על דמי חצי הנזק שהזיק התם. (81) שעשה הפסד. (82) חצי ההפרש. (83) וחייב מאה זוז. (84) וחייב עשרים זוז. (85) וחייב חמישים זוז. (86) וחייב ארבעים זוז. משמיענו רבינו שלא תחשוב שמעמידים נזק תחת נזק, אפילו במועד ותם, והמועד משלם רק את הנזק העודף, ובדין ראשון מועד ואחרון תם משלם המועד רק שישים, אין הדין כן, אלא משלם שמונים, היינו מאה נזק שלם פחות חצי הנזק שהזיק התם.

פֶּרֶק עֶשְׂרִי"א

(1) נתבאר בו משפט בהמה שהמיתה את האדם אם היא תמה ואם היא מועדת, שהבעלים משלמים את הכופר, וכיצד היא נעשית מועדת לדבר זה, ומהות הבעלים שהבהמה הממיתה היא שלהם, וכיצד תמית ובאי זה רשות ואי זה נפש תמית ותהיה חייבת.

א. שׁוֹר שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם בְּכָל מְקוֹם² - בֵּין גְּדוּלָּה³ בֵּין קֶטַף⁴, בֵּין עֵבֶד⁵ בֵּין בֶּן חוּרִין, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד⁶ - הָרִי זֶה נִסְקָל. וְאִם הִמִּית אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁷ - פָּטוּר, כְּדִינֵיהֶם⁸.

(2) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (3) בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות. (4) שהרי כתוב בפירוש "או בן יגח או בת יגח, כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא). (5) שכתוב "אם עבד יגח השור... והשור יסקל" (שם לב). (6) שבשניהם כתוב עונש סקילה. בתם - "סקול יסקל השור", ובמועד - "השור יסקל" (שם כח, טט). את כל הדינים הנ"ל מביאה המשנה בבא-קמא מא. (7) השוה למעלה פרק ח הלכה ה. (8) והרי אנו דנין להם כדיניהם, כנאמר למעלה.

ב. אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד שְׁאֵר בְּהֵמָה חֲתָה וְעוֹף⁹ שֶׁהִמִּיתוּ - הָרִי אֵלָיו נִסְקָלִין. מֵה בֵּין תָּם שֶׁהָרַג אֶת הָאָדָם לְמוּעָד¹⁰ שֶׁהָרַג אֶת הָאָדָם? שֶׁהִתָּם פָּטוּר מִן הַפָּפֶר¹¹, וְהַמוּעָד חַיֵּב בְּכָפֶר¹²; וּבְלִבְד שֶׁהִיָּה מוּעָד לְהָרַג¹³.

(9) אמנם בתורה כתוב "וכי יגח שור", אולם "שור" הוא דוגמה בלבד, ולקוחה מן המציאות היום-יומית. וראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להם אפוטרופוס. (45) השייך ליתומים או לחרש ושוטה. (46) ברייתא שם, מ. (47) בניגוד לחצי נזק ונזק שלם, שחייב האפוטרופוס לשלם, וחוזר וגובה מן היתומים כשיגדלו. השוה למעלה פרק ו הלכה ד.

ז. שור שהוא טרפה⁴⁸ שהרג את הנפש⁴⁹, או שהיה השור של אדם טרפה - אינו נסקל⁵⁰; שנאמר: וגם בעליו יומת - כמיתת הבעלים כף מיתת השור⁵¹, ובנין שבעליו כמת הם השויבים ואינו צריכין מיתה⁵² - הרי זה פטור⁵³.

(48) כגון ניקב קרום מוחו, או יש בו אחד משאר י"ז סוגי טרפות. (49) בפני עדים, אבל אם הרג בפני בית-דין הורגים אותו משום "ובערת הרע מקרבך" (דברים יג, ו - ראב"ד). (50) זוהי דעת רב אשי בסנהדרין עת. (51) מקישים זה לזה, מכיון שהתורה כתבתם בפסוק אחד, שם. (52) ואין לקיים בו "וגם בעליו יומת". [בגמרא שם נימוק אחר, שעדות זו אי אתה יכול להזימה, ואולי שני הנימוקים עולים בקנה אחד]. (53) לפיכך גם שורו פטור ואין מקיימים בו "השור יסקל". אותו הנימוק גם בשור שהוא עצמו טריפה והרג את הנפש. אילו בעליו היו טריפה, היו פטורים ממיתה, כך גם שורו שהוא טריפה פטור ממיתה.

ח. המששה⁵⁴ קלב בחרו והרגו - אין הפלב נסקל⁵⁵. וכן אם גירה בו בהמה או חיה והרגוהו. אבל אם ששה בו נחש, ואפלו השיכו בו⁵⁶, והרגו - הנחש נסקל⁵⁷; שארס הנחש שממית מעצמו מקיא⁵⁸. לפיכך, זה האדם שהשיף בו נחש פטור ממיתת בית דין⁵⁹.

(54) בקול או בתנועת יד. (55) כדין שור שהגינו אותו, שאינו חייב מיתה, ראה למעלה פרק ו הלכה ה. (56) שם את שני הנחש בגוף האדם. (57) כדעת החכמים במשנה סנהדרין עו: עת. (58) ולפיכך דינו כהורג מעצמו וחייב, שם עת. (59) אבל חייב בדיני שמים, כי גרם למות האדם.

ט. אין הבהמה נסקלת אם המיתה עד שנתפונה להזיק למי שהיא חייבת עליו סקילה⁶⁰. אבל שור שהיה מתפונן להרג את הבהמה והרג את האדם⁶¹, נתפונן לעובד פוכבים והרג לישראל, נתפונן לנפלים⁶² והרג בן קומא - פטור מן המיתה⁶³. ואם היה מועד⁶⁴ - הבעלים חייבין בכפר⁶⁵, או בקנס אם המית עבד⁶⁶; ואף על פי שהרג בלא פונה⁶⁷, הואיל והוא מועד לזה⁶⁸.

(60) אפילו אם לא נתכוונה לזה שהרגה, כגון נתכוונה להרוג את ראובן והרגה את שמעון - נסקלת, כי אילו הרגה את ראובן, גם כן היתה חייבת סקילה, בבא-קמא מד: (61) משנה שם מד. (62) כל הדוגמאות האלה מובאות במשנה שם. (63) כמיתת הבעלים כך מיתת השור, וכשם שבעל השור שלא נתכוון פטור, כך גם השור שלא נתכוון

(29) מכיון שאינם יודעים איזהו הרג. זוהי תשובת רבינא בגמרא, שם.

ד. זה שפתוב בתורה³⁰ 'וגם בעליו יומת' - מפי השמועה³¹ למדו, שחייב מיתה זו בידי שמים³²; ואם נתן פקר הנהרג³³ - מתכפר לו. ואף על פי שהכפר פפרה³⁴, ממשננין מי שנתחייב בכפר³⁵ בעל קרחה.

(30) בשור מועד שהרג אדם. (31) מפי קבלת חכמינו ז"ל. (32) ולא בידי אדם. במסכת סנהדרין טו: דרשו: "אמר קרא "מות יומת המכה רוצח הוא" (במדבר לה, כא), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו". (33) תשלום דמי הנהרג. זוהי דעת החכמים: "נתן פדיון נפשו" (שמות כא, ל) דמי נזיק, שם מ. (34) וחייבי כפרה, כגון חייבי חטאות ואשמות - אין ממשכנים אותם. (35) ואינו דומה לחייב קרבן חטאת או אשם, שמוחזק בעינינו שלא יתשל, ויביא את הקרבן לה', ועל כן אין צורך למשכן אותו. אבל בכופר עלול אדם להקל, כי הוא משלם אותו לחבירו, ויראה בזה חוב רגיל. ולפיכך יש צורך למשכן אותו, אם אינו משלם. זוהי בעיא שלא נפתרה בגמרא שם, ורבינו פוסק לחומרא. ואף-על-פי שדרכו לפסוק שאין מוציאים ממון בבעיא שלא נפשטה, בתשלומי כפרה דין לחומרא, וכן בהלכה ה; ובחידושי הרשב"א תירץ, שרבינו אומר שבית דין ממשכן את זה שנתחייב בכופר, והאיבעיא בגמרא מתכוונת ליורשי הנהרג (מגיד-משנה).

ה. שור³⁶ של שני שתפין שהרג - פל אחד מהם משלם פקר שלם³⁷; שהרי פל אחד מהן צריך פפרה גמורה³⁸.

(36) מועד. (37) ואינו דומה לנזק רגיל, שכל אחד מן השותפים משלם חצי. (38) מה-שאיין-כן בנזק רגיל, שצריך רק להשלים להניזק דמי נזקו בשלמותם. גם זו בעיא שלא נפתרה בגמרא, שם. גם כאן מחמיר רבינו, משום שאין זה ספק ממון סתם שפוסקים לקולא לנתבע, אלא זה ענין של כפרה.

ו. אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו³⁹, אם היה לו בעלים; אבל אם לא היה לו בעלים, כגון שור המדבר⁴⁰ ושור של הקדש ושור של גר שמת ואין לו יורשין אם המית - הרי זה נסקל⁴¹, וגומרין דינו אף על פי שאין לו בעלים⁴². וכן שור האשה⁴³ ושור היתומים⁴⁴ ושור האפוטרופוסים⁴⁵ שהמיתו - נסקליו. ואין האפוטרופוסים משלמין את הכפר⁴⁶; שהכפר פפרה הוא⁴⁷, ואין הקטנים והתורשים והשוטים בני חוב כדי שיהיו צריכין פפרה.

(39) שם מד: (40) שהוא הפקר ואין לו בעלים. (41) משנה שם, וכדעת החכמים. (42) כי ההעדה בבעלים בתורה נאמרה רק בשיש לו בעלים. (43) אף-על-פי שבתורה כתוב "בעל השור", לשון זכר (רש"י). (44) שאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֶת הַכֹּפֶר⁸⁶; שֶׁהֲרֹגַל מוֹעֵדֶת⁸⁷ לְהִזִּיק בְּדַרְךְ הַלּוּכָה, וּבְרִשׁוֹת הַנֶּזֶק חֵיב אֶף עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגֵל⁸⁸, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנו⁸⁹. נִמְצְאָתָ לָמַד: שֶׁהַמוֹעֵד שֶׁהַמֵּית בְּכוּנָה⁹⁰ - נִסְקָל, וְהַבְּעָלִים חֵיבִין בְּכֹפֶר; וְאִם הַמֵּית שְׂלָא בְּכוּנָה⁹¹ - פְּטוּר מִן הַמֵּיתָה, וְהַבְּעָלִים חֵיבִים בְּכֹפֶר. וְתָם שֶׁהַמֵּית שְׂלָא בְּכוּנָה - פְּטוּר מִן הַמֵּיתָה וּמִן הַכֹּפֶר⁹²; וְאִם נִתְפָּוֶן לְהַמֵּית - נִסְקָל, וְהַבְּעָלִים פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר, וְכֵן מִקְנֵס שְׂל עֶבְד⁹³.

(84 שם, כו. 85) שזוהי "רגל" ברשות הניזק. (86) מיד בפעם הראשונה, ולא כמו בקרן שחייב בכופר רק לאחר שלוש נגיחות. (87) מתחילתה, ולפיכך הבעלים משלמים כופר בפעם הראשונה כמו קרן אחר שלוש פעמים. (88) מה-שאיין-כן ברשות הרבים שפטור על שן ועל רגל. (89) למעלה פרק א הלכה ה, ז. (90) כגון נגח. (91) כמו הדוגמה של "דרסה על גבי תינוק דרך הילוכה", והדוגמאות למעלה הלכה ט. (92) כי דין הכופר נאמר בתורה במועד בלבד, שמות כא, ל. (93) תם שהרג עבד פטור מלשלם שלושים שקלים, כי דין זה נאמר בתורה במועד בלבד, ראה למעלה הלכה ט.

יד. נִרְאָה לִי⁹⁴, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהַתָּם שֶׁהַמֵּית בְּכוּנָה עֶבֶד או שִׁפְחָה פְּטוּר מִן הַקֶּנֶס, שֶׁהוּא שְׁלֹשִׁים סֵלַע הַקְּתוּב בַּתּוֹרָה⁹⁵, אִם הַמֵּית שְׂלָא בְּכוּנָה⁹⁶ - מִשְׁלָם חֲצִי דְמֵי הָעֶבֶד או חֲצִי דְמֵי הַשִּׁפְחָה מְגוּפוֹ⁹⁷, כְּאֵלוֹ הַמֵּית שׁוֹר חֲבֵר⁹⁸ או חֲמֹרוֹ.

(94) זוהי סברת עצמו, בלי מקור ברור בתלמוד ובגאונים. (95) שמות כא, לב. בתורה כתוב "שקלים". בלשון המשנה נקרא שקל זה בשם סלע. גם התרגום אונקלוס מפרש שם "שקלים" - סלעים. (96) ודינו הוא שפטור מסקילה. (97) כדין תם שהזיק, שמשלם חצי נזק מגופו. (98) כי על עבדו ועל אמתו, אומרת התורה במפורש - באותו פרק, פסוקים אחדים לפני כן - "כי כספו הוא", כלומר דינו כשורו וכחמורו, אבל תם שהרג אדם שלא בכוונה פטור אף מחצי דמיו, מפני שאין דמים לבן חורין (מגיד-משנה).

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

(1) נתבאר בו כמות הכופר לפי [מה] שהוא הנהרג אם בן חורין או עבד, וכן [אם] בהמה אחת המיתה והזיקה מה דינה, וכן אם הוציאו הבעלים הבהמה מרשותם אחר שהמיתה, ותשלום דיני בהמה ההורגת.

א. כִּמָּה הוּא הַכֹּפֶר? כְּמוֹ שְׂרָאוֹ הַדִּינִין² שֶׁהוּא דְמֵי הַנְּהִירָג³, הַפֶּל לְפִי שְׂוִיוֹ שְׂל נְהִירָג. שְׂנֶאֱמַר: וְנָתַן פְּדִיֹן נַפְשׁוֹ⁴ כִּכְלֵ אֲשֶׁר יוֹשֵׁת עָלָיו⁵. וְכֹפֶר הַעֲבָדִים - בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים⁶, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקֻבוֹת⁷ - הוּא הַקֶּנֶס הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה: שְׁלֹשִׁים סֵלַע כֶּסֶף יָפָה, בֵּין שֶׁהָיָה הָעֶבֶד שׁוּהָ מֵאָה מְנָה⁸ בֵּין שְׂאִינוֹ שׁוּהָ אֶלָּא דִּינָר. וְכָל הַמַּעֲכָב גֵּט שֶׁחָרוּר⁹ - אֵין לוֹ קֶנֶס¹⁰, הוֹאִיל וְאֵין לוֹ אֲדוּן¹¹, שֶׁהָיָה יֵצֵא לְחֵרֶת.

פטור, שם. (64) כגון שהרג לפני כן שלוש בהמות. (65) אם המית בן חורין, כדעת שמואל "פטור ממיתה וחייב בכופר", שם עמוד א, וכדעת ר' יוחנן: "לרבות כופר שלא בכוונה ככופר בכוונה", שם מג: (66) ישלם שלושים שקלים, כמו שכתוב: "אם עבד יגח השור או אמה, כסף שלשים שקלים יתן לאדניו" (שמות כא, לב). סכום זה עליו לשלם בין אם העבד שווה פחות ובין אם הוא שווה יותר, ומשום כך נחשב לקנס. השווה למעלה פרק ב, הלכה ח. (67) כדעת ר' יוחנן: ". . . לרבות עבד שלא בכוונה כעבד בכוונה", שם מג: (68) לכן משלם כופר אף-על-פי שהשור אינו נסקל, ואין זה דומה לדין הרג וברח, שאין הבעלים חייבים בכופר מפני שהשור אינו נסקל (למעלה הלכה ג), מכיון ששם השור חייב סקילה, אבל בדין שלפנינו השור פטור מסקילה (כסף-משנה למעלה הלכה ג).

י. הֵיָה מוֹעֵד לְפֶלֶל⁶⁹ עַל בְּנֵי הָאָדָם בְּבוֹרוֹת, וְרִאָה יָרָק בְּבוֹרוֹ⁷⁰ וְנִפְלַל לְבוֹר בְּשִׁבִיל הַיָּרָק, וְהֵיָה שֵׁם אָדָם וְמָת; או שֶׁהָיָה מוֹעֵד לְהַתְּחַכֵּף בְּקִתְלִים⁷¹ וּלְהַפִּיל⁷² עַל בְּנֵי אָדָם, וְנִתְחַכֵּף בְּכִתְלֵי הַנְּאֲתוֹ, וְנִפְלַל⁷³ עַל אָדָם וְמָת מִחֲמַת חֲפוּכוֹ - הַשׁוֹר פְּטוּר מִמֵּיתָה, לְפִי שְׂלָא נִתְפָּוֶן לְהַמֵּית; וְהַבְּעָלִים חֵיבִין בְּכֹפֶר, שֶׁהָיָה זֶה מוֹעֵד לְפֶלֶל בְּבוֹרוֹת עַל בְּנֵי אָדָם או לְהַפִּיל עֲלֵיהֶם הַקְּתָלִים. וְהֵיָאָף יוֹדַע שֶׁנִּתְחַכֵּף לְהַנְּאֲתוֹ?⁷⁴ כְּשֶׁנִּתְחַכֵּף לְאַחַר שֶׁהַפִּיל וְהַמֵּית⁷⁵.

(69) שם מח: (70) דוגמת רב יוסף, שם. (71) שם מד. (72) את הכתלים. (73) הכותל מחמת חיכוכו. (74) ולא נתכוון להרוג אדם. (75) גמרא שם.

יא. אֵין הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֹּפֶר עַד שֶׁתָּמִית בְּהֶמְתָּן חוּץ מִרְשׁוֹתָן; אֲבָל אִם הַמֵּית בְּרִשׁוֹת הַמִּזְיָק, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּסִקִּילָה⁷⁶ - הַבְּעָלִים פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר⁷⁷. כִּי־צַד? הַנֶּקֶס לְחֻצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׂלָא בְּרִשׁוֹתוֹ, וְאֶפְלוֹ נִקְנַס⁷⁸ לְתַבְעֵ שְׂכָרוֹ⁷⁹ או חוֹבוֹ⁸⁰ מִמְּנוֹ, וּנְגָחוֹ שׁוּרוֹ שְׂל בְּעַל הַבַּיִת וְמָת - הַשׁוֹר בְּסִקִּילָה, וְהַבְּעָלִים פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר; שֶׁהָיָה אֵין לוֹ רִשׁוֹת לְכַנֵּס לְרִשׁוֹתוֹ שְׂל זֶה שְׂלָא מְדַעְתּוֹ.

(76) טענת הבעלים: "באיזו רשות נכנסת לחצרי", מועילה לענין תשלומי ממון וקנס בלבד, אבל לא לענין מיתת השור, בבא-קמא כג: (77) לגבי כופר מועילה טענה זו. (78) פועל. (79) ברייתא שם, לג. (80) המלווה מן הלווה.

יב. עֶמֶד בְּפֶתַח⁸¹ וְקָרָא לְבַעַל הַבַּיִת, וְאָמַר לוֹ 'הֵן', וְנִקְנַס⁸²; וּנְגָחוֹ שׁוּרוֹ שְׂל בְּעַל הַבַּיִת - הָרִי הַבְּעָלִים פְּטוּרִין; שְׂאִין מְשַׁמַּע 'הֵן' אֶלָּא עֶמֶד בְּמִקוּמָה⁸³ עַד שְׂאֲדַבֵּר עִמָּהּ.

(81) שם. (82) כי הבין את תשובת "הן" כנתינת רשות להכנס. (83) כדעת החכמים בברייתא.

יג. בַּהֲמָה שֶׁנִּקְנַסָּה לְחֻצֵר הַנֶּזֶק, וְדָרְסָה עַל גְּבִי תִינוּק⁸⁴; דֶּרֶךְ הַלּוּכָה⁸⁵ וְהִרְגָתָהּ - הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועל כן זוכה בו המזיק. מקור הלכה זו בגיטין מב. ומג. לפי תשובת רבא, שם.

ג. שור שנגח אשה ויצאו ילדיה¹⁸, אף על פי שהיא מועד¹⁹ ליגח - הבעלים פטורין מדמי ולדות; שלא חיבה תורה בדמי ולדות אלא לאדם²⁰.

18 מתים. 19 וכל-שכן כשהוא תם. 20 שהכה אשה ויצאו ילדיה, כמו שכתוב: "וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה . . . ענוש יענוש" (שמות כא, כב), מכאן אמר ר' עקיבא: "אנשים" ולא שוורים. שם מב.

ד. נגח שפחה²¹ ויצאו ילדיה - משלם דמי ולדות²²; שזה דמי שנגח המור מעפרת²³. ואם היה תם - משלם חצי דמי ולדות מגופו.

21 כנענית. 22 אם הוא מועד, דעת רב פפא שם, מט. 23 שם.

ה. כיצד שמיין²⁴ אותה? אומדין כמה היה שפחה זו שזה פשהיתה מעפרת²⁵ וכמה היא שזה עתה²⁶, ונותן לבעליה הפחת²⁷ או חציו²⁸. ואם המית²⁹ השפחה - משלם הפקר הקצוב בתורה בלבד³⁰, כמו שבארנו³¹.

24 מעריכים את השפחה שניגחה ויצאו ילדיה, לשם חישוב דמי הנזק. 25 לפני הנגיחה. מחירה אז גבוה גם בגלל העובר וגם בגלל עצמה, שנראית משוכחת ובעלת איברים. 26 לאחר שנגחו אותה ויצאו ילדיה. חישוב זה עושה המשנה בבא-קמא מח: 27 כשהוא מועד. 28 כשהוא תם. 29 והוא מועד. 30 שלושים שקלים, ואינו משלם דמי ולדות. 31 למעלה הלכה א, שאפילו היתה שווה מאה מנה, משלם שלושים סלעים בלבד.

ו. שור שנתפון לבהמה ונגח את האדם, אף על פי שאם המיתו פטור³² כמו שבארנו³³, אם חבל בו³⁴ - חייב פנזק³⁵. ואם תם הוא - משלם חצי נזק מגופו³⁶, ואם מועד - נזק שלם.

32 ממיתה. 33 למעלה פרק י, הלכה ט. 34 הזיקו ולא הרגו. 35 כשם שחייב בתשלומי כופר כשהרג שלא בכוונה, שם מד: 36 כדעת החכמים האומרים "כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך משפט שור באדם. מה שור בשור, תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם; אף שור באדם, תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם", שם לג. וראה למעלה פרק ז, הלכה ג.

ז. שור תם שהמית³⁷ והזיק³⁸ - דנין אותו דיני נפשות, ואין דנין אותו דיני ממונות³⁹; ומועד שהמית והזיק - דנין אותו דיני ממונות⁴⁰, וחוזרין ודנין אותו דיני נפשות. קדמו ודנהו דיני נפשות תחלה - חוזרין ודנין אותו דיני ממונות⁴¹.

37 אדם. 38 ואחר-כך הזיק ממון. 39 שתם אינו

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכל לפי שויו של נהרג"

במהותו של תשלום כופר, יש לחקור האם הוא חיוב נפרד בפני עצמו, או שבא במקום מיתה (ונפק"מ כשהשור פטור ממיתה, אם חייב או פטור מכופר). ויש לומר שאין לך אלא חידושו המפורש בקרא - עצם תוכן תיבת כופר שמשמעותו שבא במקום.

ולחידודי יש לומר, שהדבר תלוי בשתי מחלוקות: א. האם כופר הוא דמי מזיק וא"כ הוא במקום מיתתו בידי שמים, או שהוא דמי נזק וכל עניינו השלמת חיסרון הניזק וא"כ הרי הוא חיוב בפני עצמו. ב. האם יש כופר על המתה שלא בכוונה (שאו פטור ממיתה) ואם יש הרי שהוא חיוב בפני עצמו. או שאין כופר שלא בכוונה וא"כ חיוב הכופר הוא במקום מיתה, וכיון שפטור ממיתה פטור גם מכופר.

ומכיון שפסק הרמב"ם שכופר הוא דמי נזק - הכל לפי שויו של נהרג" - ושיש כופר שלא בכוונה (נזקי ממון פ"י הי"ג) מוכח שסובר שהוא חיוב בפני עצמו.

(על פי לקו"ש ח"ג עמוד 299

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) ולא כמו שרואים היורשים. 3) ולא דמי בעל השור שהמית, אף-על-פי שהכופר בא לכפר על נפשו, דין זה הוא כדעת החכמים, בבא-קמא מ. 4) של הנהרג. 5) ע"י בית הדין. 6) כי התורה אינה מבחינה וכותבת "אם עבד יגח השור", שם, לב. 7) כי כתוב "אם עבד יגח השור או אמה". 8) לשון המשנה שם מא. משום כך נקרא תשלום שלשים הסלעים "קנס", כי הוא סכום קבוע בין אם העבד שוה יותר או פחות מזה. 9) עבד שיצא לחירות אלא טעון עדיין שטר שחרור, כגון שחיסרו רבו אחד מכ"ד ראשי איבריו, או שהפקירו או הקדישו, גיטין מב: 10) אם המית אותו שור מועד - אין לבעליו קנס. 11) והתורה אמרה: "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו". זוהי בעיא בגמרא שם, שלא נפתרה, ולפיכך בעל השור פטור, כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

ב. למי נותנין הפקר? ליורשי הנהרג. ואם המית אשה - הפקר ליורשיה מאביה, ואינו לפעל¹². המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין¹³ - נותן חצי קנס¹⁴ לרבו, והחצי האחר¹⁵ ראוי לתן¹⁶ ואין מי יקחנה¹⁷.

12) הכופר אינו משתלם אלא לאחר מיתתה, ולא זכתה בו האשה מחיים, ואין הבעל יכול לרשת אותה, כי הוא יורש רק מה שאשתו החזיקה בו מחיים. "אין הבעל נוטל בראוי - לבוא לאחר מיתתה - כבמוחזק", שם מב: 13) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר אחד מהם את חלקו. 14) חמשה עשר סלעים. 15) שהוא בן חורין. 16) חצי כופר ליורשיו. 17) שהרי אין לו יורשים, כי אין לעבד קידושין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. שור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים - בלן פטורין; לפי שאין גומרין דינו של שור אלא בפני השור⁵⁵, כדין האדם⁵⁶. נגמר דינו ואחר כך נתערב באחרים, אפלו באף - בלן נסקלים⁵⁷; ונקברין ואסורין בהנאה, כדין בהמה נסקלת⁵⁸.

(55) ומכיון שאין מכירים אותו, אין זה בפניו. (56) "השור יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים בפניהם אף שור בפניו, שם מה. (57) ואינו בטל ברוב, כי בעלי חיים חשובים הם ודבר חשוב אינו בטל, ומכיון שכולם אסורים בהנאה, אין הפסד לבעלים בסקילה, על כן סוקלים אותם, כדי לקיים מצות סקילה בשור שנגמר דנו, סנהדרין עט: פ. (58) ולא כדין נבילה סתם שמותרת בהנאה.

יא. פרה מעפרת שהמיתה את האדם, וכן כל בהמה שנתעברה בה עברה⁵⁹ - הרי עברה כמותה; היא ועברה נגתה⁶⁰, היא ועברה נרבעה.

(59) כגון שנרבעה על-ידי אדם וחייבת מיתה, ויקרא כ, טו. (60) וגם העובר חייב סקילה, דעת רבא שם, פ.

יב. נגחה והמיתה ואחר כך נתעברה⁶¹: אם עד שלא נגמר דינה נתעברה, וילדה קדם גמר דין - וילדה מתה⁶²; ואם ילדה אחר גמר דין - וילדה אסורה⁶³, שהעבר ירף אמו הוא⁶⁴. ואם נתערב וילד זה באחרים - פונסין את כלם בכפה⁶⁵ עד שצמותו שם⁶⁶.

(61) כלומר שהעובר לא היה בשעת הנגיחה. (62) כי לא היה בשעת הנגיחה, וגם לא בשעת גמר הדין. (63) אף-על-פי שלא היה בשעת הנגיחה. אבל אינו נסקל, מכיון שלא היה בשעה שנגחה. (64) ומכיון שנגמר דינה של האם, ואסורה באכילה ובהנאה, גם העובר אסור. במה דברים אמורים כשנתעברה לפני גמר דין, אבל נתעברה לאחר גמר דין וילדה, הוולד מותר, מפני שגם הזכר המותר באכילה גרם לוולד, וזה וזה גורם מותר (רבינו בהלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה יד). (65) בחדר מאסר. (66) ואין סוקלים אותם, כי הוולד האסור עצמו אינו חייב סקילה, ברייתא שם, ס.

יג. שור הנסקל שהוזהרו עדיין⁶⁷ - כל הקודם בו זכה⁶⁸, שהרי משנגמר דינו הפקירוהו פעליו⁶⁹. ואם העידו שבעליו רבעהו⁷⁰, והזים⁷¹ את העדים - הרי השור לבעליו, והקודם ומשכו לא זכה בו; שפיון שהפעל יודע פצעמו שלא חטא ושאלו עדי שקר הם, והרי הוא מיחל⁷² להזמם, לא הפקיר.

(67) שבאו עדים והעידו על עדי הנגיחה: עמנו הייתם באותה שעה במקום אחר, ולפי התורה מאמינים לעדים המזימים, ופסק-הדין של סקילה מתבטל. (68) מימרא של רבי יוחנן, כריתות כד. (69) כי האמין לעדים, וסבור היה

משלם אלא מגופו, והרי הוא נסקל. (40) ומשלם מן העליה. (41) אף-על-פי שכבר נגמר דינו לסקילה ואין לו בעלים. כל ההלכה הזאת כלשונה היא ברייתא שם, צ: אמנם שם כתוב: "קדמו ודנוהו דיני נפשות, אין חוזרין ודנין אותו דיני ממונות", אולם זה מדובר - לפי רבא אליבא דרבי עקיבא - במקרה שברח השור לאחר שדנוהו להסקל, אבל אם לא ברח, גם אם קדמו ודנוהו דיני נפשות, חוזרים ודנים אותו דיני ממונות.

ח. ומהיכן משתלם? ⁴² מן השבחה שהשביח בדיקתו⁴³ אחר שנגמר דינו; שפיון שנגמר דינו לסקילה אין לו בעלים שיתחייבו בנזקיו⁴⁴. דנוהו דיני נפשות וברח - אין דנין אותו דיני ממונות⁴⁵.

(42) במקרה שקדמו ודנו אותו דיני נפשות, ואחר-כך חזרו ודנו אותו דיני ממונות. (43) מן השכר שמכניס השור בחרישתו. (44) ולכן אי-אפשר לגבות מן הבעלים, ואף-על-פי שבשעה שהזיק היו לו בעלים. (45) כי אפשר לגבות רק מחרישת השור, והוא איננו. ברייתא שם צ: ולפי פירוש רבא אליבא דרבי עקיבא שם צא. [רש"י שם מפרש כשברחו הבעלים, אולם רבינו מפרש כשברח השור, כך הבינו דבריו הראב"ד ומגיד-משנה].

ט. שור שהמיתה את האדם⁴⁶ והקדישו בעליו - אינו קדוש⁴⁷; וכן אם הפקירו - אינו מפקר; מכרו - אינו מכור; החזירו שומר לבעליו⁴⁸ - אינה חזרה⁴⁹; שחטו - פשוט אסור בהנאה⁵⁰. במה דברים אמורים? אחר שנגמר דינו לסקילה; אבל עד שלא נגמר דינו לסקילה, אם הקדישו - מקדשו⁵¹; ואם הפקירו - הרי הוא מפקר⁵²; מכרו - הרי זה מכור; החזירו שומר לבעליו⁵³ - הרי זה מחזר⁵⁴; ואם קדם ושחטו - הרי זה מתר באכילה.

(46) הלכה זו מקורה במשנה ובברייתא שם, מד: , מה. (47) כי לאחר שנגמר דינו לסקילה, אין לבעלים כל זכות על השור. (48) לאחר שהמיתה אדם ברשותו, ונגמר דינו לסקילה. (49) והשומר חייב לשלם דמי השור לבעליו. (50) בברייתא פסחים כב: ובבבא-קמא מא. למדו דין זה ממה שנאמר בתורה (שמות כא, כח) "סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו". ושאלו: אם השור נסקל, למה צריך להוסיף ולהשמיענו שהוא אסור באכילה, הלא אסור משום נבילה? ואם נתכוון לאסרו בהנאה, היה עליו לכתוב "ולא יהנה", אלא "מגיד לך הכתוב, שאם שחטו אחר שנגמר דינו אסור" וכו', וגם עורו אסור בהנאה, מהכתוב שם "ובעל השור נקי", ופירש בן זומא "נקי מנכסיו", ותנאים אחרים למדו הנאת עורו מ"את בשרו" - הטפל לבשרו. (51) והנהנה ממנו מעל. (52) ומי שזכה והשתמש בו לאחר שהמיתה אדם - הרווח שלו. (53) לאחר שהמיתה אדם ברשותו. (54) והשומר פטור, אפילו אם אחר שהחזירו יגמרו דינו של השור לסקילה, כי בזמן שהחזירו השומר, יכלו הבעלים לשחוט אותו ולאכלו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְכִסּוֹתָו וְלֹא עֲשֵׂהָ, הָרִי זֶה חֵיב בְּנִזְקָיו. וְאָחֵד
הַחֹפֵר אוֹ הַלּוֹקֵחַ²³ אוֹ שֶׁנִּתֵּן לוֹ בְּמַתְנָה; שֶׁנֶּאֱמַר:
בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם - מִי שֵׁשׁ לוֹ בְּעֵלִים מִכָּל מְקוֹם²⁴.

20) ברשותו, כגון ששקעה האדמה, ובהפקיר רשותו ולא הפקיר בוורו מדובר, כמו בהלכה הקודמת. 21) בין אם זו בהמתו ובין אם זו בהמת חבירו. במקרה שזו בהמת חבירו, חייב בעל הבהמה בנזקי החצר, והאחריות לבור נופלת על בעל הבור ולא על בעל הבהמה, כי יכרה "איש" בור, אמרה תורה, ולא "שור" בור, וחובת הכיסוי מוטלת על בעל החצר בלבד. 22) כי זה בוורו, שם מח. 23) הקונה. 24) כולל קנייה ומתנה. מקור דין זה במכילתא דרבי שמעון בן יוחאי. שם נאמר: "... מניין לרבות את שירש ולקח ושניתן לו במתנה? תלמוד לומר בעל הבור ישלם, לרבות את שירש ולקח ושניתן לו במתנה" ובירושלמי בבא קמא פרק ה הלכה ו, לומד זה מהפסוק "או כי יכרה", כנראה מהמלה "או".

ד. אָחֵד הַחֹפֵר אוֹ הַמְגִלָּה²⁵ מְקוֹם שֶׁהִיא מְכֻסָּה; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר²⁶ אוֹ כִּי יִכְרֶה. וְאִם כִּסְּהוּ כְּרִאוּי²⁷, אָף עַל פִּי שֶׁהִתְלַיַּע²⁸ מִתּוֹכּוֹ²⁹ וְנִפְלַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְזֶמֶת - פְּטוּר³⁰; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִכְסְנוּ. הָא אִם כִּסְּהוּ - פְּטוּר³¹. כִּסְּהוּ בְּדָבָר שֶׁיִּכּוֹל לְעַמֵּד בְּפָנָי שְׁוֹרִים וְאֵינוֹ יִכּוֹל לְעַמֵּד בְּפָנָי גְּמָלִים, וְהִלְכוּ עֲלָיו גְּמָלִים וְנִתְרוּעַע³², וְהִלְכוּ עֲלָיו שְׁוֹרִים וְנִפְלוּ בוֹ: אִם אֵין הַגְּמָלִים מְצוּיִין בְּאוֹתוֹ מְקוֹם - הָרִי זֶה פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁזֶה אֲנִס³³; וְאִם יְכוּאוּ³⁴ שָׁם גְּמָלִים אֶפְלוּ לְפָרְקִים - הָרִי זֶה חֵיב³⁵.

25) בור שנחפר על ידי אחר. 26) יסיר את המכסה מבור שהיה קיים כבר. 27) כיסוי שיוכל לעמוד בפני שור. 28) ואינו יכול לעמוד בפני שור. 29) ולא ניכר מבחוץ. 30) כי אנוס הוא, שם נב. 31) ואינו מחוייב לבדוק את הכיסוי ולדרוך עליו ולנקוש עליו, כדי להיווכח אם התליע או לא. 32) ונתקלקל, ואינו יכול לעמוד בפני שוורים. 33) כי לא היה צריך להעלות על דעתו, שיעברו שם גמלים, מכיוון שאין גמלים מצויים שם. 34) כלומר, ואם באו ונתרועע הכיסוי, ואחרי כן הלכו שם שוורים ונפלו. 35) כי היה צריך להעלות על דעתו, שיעברו שם גמלים, כדעת ה"אכא דאמרי" שם, נב:

ה. הַתְּלַיַּע מִתּוֹכוֹ וְנִפְלוּ בוֹ שְׁוֹרִים, אָף עַל פִּי שֶׁהַגְּמָלִים מְצוּיִין שָׁם תָּמִיד וְהָרִי הוּא פּוֹשֵׁעַ לְגְּמָלִים³⁶ - הוֹאִיל וּמַחְמַת שֶׁהִתְלַיַּע³⁷ נִפְלוּ בוֹ הַשְׁוֹרִים, הָרִי זֶה פְּטוּר³⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה³⁹.

36) ולו נפלו בו גמלים היה חייב. 37) ולא שנתרועע מחמת הגמלים. 38) כי אין כל קשר בין הפשיעה ובין מיתת השוורים, שם. 39) שאין אפשרות לתלות את הנזק בפשיעה. ואין זה דומה לתחילתו בפשיעה וסופו באונס שלמעלה בפרק ד, הלכה א, כי שם לולא פשיעתו לא היה מגיע האונס (ראה תוספות כאן).

שאינ לו כלום בשור זה, מכיון שאסור בהנאה. 70) והשור חייב סקילה. 71) בעל השור הביא עדי הזמה. 72) מצפה. 73) מימרא של רבא שם.

~ יום רביעי כ"ו מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) נתבאר בו מה ענין הבור, וכאי זה רשות יהיה ואי זה דבר יזוק בו ויהיה חייב. ואי זה היא שמירתו, וכמה שיעורו ורוב משפטי הבור וענינו.

א. הַחֹפֵר בּוֹר² בְּרִשׁוֹת הָרְבִים³, וְנִפְלַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר⁴ וְזֶמֶת, אֶפְלוּ הֵיא הַבּוֹר מְלֵא גִזּוֹת שֶׁל צְמָר⁵ וְכִיּוּצָא בְּהֵן⁶ - הָרִי בְּעַל הַבּוֹר⁷ חֵיב לְשַׁלֵּם גְּזֵק שְׁלֵם; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם⁸. וְאָחֵד⁹ שׁוֹר וְחֲמוֹר אוֹ שָׂאֵר מִיַּיְי בְּהֵמָה תִּהְיֶה וְעוֹף. לֹא נֶאֱמַר שׁוֹר וְחֲמוֹר אֶלָּא בְּהוֹרָה¹⁰.

2) משנה, בבא קמא נ: 3) מקום שאינו רשאי לחפור שם. 4) הדוגמא לקוחה מן התורה "וכי יפתח איש בור ... ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג). 5) הדוגמא של שמואל, שם. 6) ריפוד רך המונע חבטה, והמוות לא בא מחמת החבטה אלא מחמת ההבל (האוויר המחניק) של הבור. 7) החופר נקרא בעל הבור וחייב, מכיוון שעשהו, אף על פי שאינו שלו. 8) ולא חשוב אם המוות בא מחבטה או מהבל. 9) ודין אחד. 10) דוגמא מן המציאות היום-יומית, משנה שם נד:

ב. אָחֵד הַחֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹת הָרְבִים, אוֹ הַחֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹתוֹ¹¹ וּפְתָחוֹ לְרִשׁוֹת הָרְבִים¹² אוֹ פְתַח לְרִשׁוֹת חֲבֵירוֹ¹³, אוֹ שֶׁחָפַר וּפְתַח לְרִשׁוֹתוֹ¹⁴ וְהִפְקִיר רִשׁוֹתוֹ¹⁵ וְלֹא הִפְקִיר בּוֹרוֹ - הָרִי זֶה חֵיב¹⁶ בְּנִזְקָיו. אֶכָּל אִם הִפְקִיר רִשׁוֹתוֹ וּבוֹרוֹ, אוֹ שֶׁהִפְקִיר בּוֹרוֹ שֶׁבְּרִשׁוֹתוֹ¹⁷ אוֹ הִקְדִּישׁוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר: בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם - מִי שֵׁשׁ לוֹ בְּעֵלִים, וְזֶה הִפְקִיר; וּבִתְחִלָּה¹⁸ בְּרִשׁוֹת חֲפָר¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁחָפַר בְּרִשׁוֹתוֹ.

11) כגון בחצירו, מקום שמותר לו לחפור שם. 12) והפתח של הבור, שדרכו אפשר ליפול, נמצא ברשות הרבים. משום כך חייב בעל הבור. 13) אף על פי שהפתח נמצא ברשות היחיד, שאין רבים מצויים בה, בכל זאת חייב. 14) כלומר גם החפירה וגם הפתיחה נעשו ברשותו. 15) וכל אחד רשאי להיכנס לשם. 16) כי הוא בעל הבור, והתורה אומרת "בעל הבור ישלם", אף על פי שחפר את הבור וגם פתחו בחצירו. 17) ולא הפקיר רשותו. 18) כאשר חפר את הבור. 19) ואין לחייבו על מעשה החפירה, כשם שמחייבים את החופר ברשות הרבים על מעשה החפירה, אף על פי שאינו בעל הבור. כל ההלכה הזאת במשנה שם מט: ובגמרא שם נ.

ג. אָחֵד הַחֹפֵר בּוֹר אוֹ שֶׁנֶּחְפַר מְאֵלוֹ²⁰ אוֹ שֶׁחָפַרְתּוּ בְּהֵמָה²¹ אוֹ תִּהְיֶה - הוֹאִיל וְהוּא חֵיב לְמַלְאָתוֹ²² אוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חריץ⁶⁰. ולמה נאמר⁶¹ בור? עד שיהיה בו פדי להמית⁶². וכמה פדי להמית? עמק עשרה טפחים. אכל אם היה פחות מעשרה, ונפל לתוכו שור או שאר בהמה חיה ועוף ומת - פטור⁶³; ואם הזקו - חיב⁶⁴ בעל התקלה⁶⁵ גזק שלם.

(57) עגול. (58) ארוך. (59) מרובעת ומכוסה בקירוי. (60) רחב ומרובע כמערה ואינה מקורה. כל הנ"ל דינם כדין בור. (61) בתורה (שמות כא, לג). (62) או בהבל או בחבטה. וסתם בור יש בו עומק של עשרה טפחים, ויש בו כדי להמית. (63) כי לא הבור המיתו. (64) כי כל בור בכל עומק שהוא יש בו כדי להזיק. (65) בעל החפירה. אין רבינו אומר: "בעל הבור", כי פחות מעשרה טפחים אין עליו שם בור.

יא. היה עמק הבור תשעה, ומהן טפח אחד מים - חיב; שהטפח של מים⁶⁶ חשוב כעמק שני טפחים בבישעה. היה עמק שמונה, ומהן שני טפחים מים, או שהיה עמקו שבעה, ומהן שלשה טפחים מים, ונפל לתוכו שור וכיוצא בו ומת - אין מחיבין אותו לשלם⁶⁷; ואם תפס הנזק - אין מוציאין מידו⁶⁸; שהדברים האלו יש בהן ספק.

(66) מוסיף הבל ושקול כשני טפחים יבשה. (67) בעיות שלא נפתרו, והמוציא מחבירו עליו הראייה, שם (לרבינו כאן גירסה אחרת מאשר בגמרא שלנו, ראה שם). הבעיית היא: אם גם בשניים ובשלושה טפחים מים, אומרים שמוסיפים הבל במידה כזאת שהם שקולים כנגד ארבעה ושישה טפחים יבשה, או מכיוון שהבור אינו עמוק, אין תוספת הבל כזאת. (68) כמו בכל מקרה של ספק.

יב. החופר בור עמק עשרה טפחים, וכאן אחר והשלימו לעשרים, וכאן אחר והשלימו לשלשים⁶⁹ - גלן חיבים⁷⁰. חפר הראשון פחות מעשרה⁷¹ אפלו טפח, וכאן האחרון והשלימו לעשרה⁷², בין שחפר בו טפח⁷³ או שהגביה בגן על שפתו טפח⁷⁴ - זה האחרון חיב⁷⁵. סתם טפח שהוסיף⁷⁶ או שפטר טפח שבנה⁷⁷ - הרי זה ספק אם פטר נסתלק מעשה ראשון⁷⁸ או עדין לא נסתלק.

(69) זוהי הדוגמא של הברייתא. (70) אם נפל לתוכו שור והזק או מת, מפני שכולם שותפים בבור זה של ל' טפחים, כרב וביד בלשון ראשון, שם עמוד ב. (71) שאין בו כדי להמית. (72) ועשה אותו לבור, שיש בו כדי להמית. (73) והוסיף את הטפח מלמטה. (74) כגון שהניח אבן על שפת הבור, והוסיף מזה טפח למעלה מן הבור, דוגמא של רבא שם, נא: (75) ככול, בין בנזקים ובין במיתה, כדעת רבנן, שם. הטעם הוא, מכיוון שהאחרון עשה בור שלא היה קיים קודם, היינו בור שיש בו כדי להמית, לפיכך הוא לבדו חיב. ואין זה דומה למקרה הקודם, שהשלימו לכ', כי שם גם קודם לכן היה

ו. המוצא בור וכסהו וחרו וגלהו - בעל הבור חיב⁴⁰, וזה האחרון⁴¹ פטור. סתמו בעפר וחרו והוציא את כל העפר - זה האחרון חיב⁴²; שפיון שפנתמו בעפר נסתלק מעשה ראשון⁴³.

(40) זה שהבור שלו, שהשאירו מגולה. (41) שכיסה וגילה. (42) סתם והוציא את כל העפר. (43) נסתלק הבור שעשה הראשון, וכשהוציא השני את העפר, הריהו חופר בור חדש וחיב, שם כט:

ז. בור של שני שתפין, ועבר הראשון ולא פסהו, השני ולא פסהו - הראשון חיב⁴⁴ עד שימסר דליו⁴⁵ לשני; ומשמסר דליו לשני לדלות ממנו נפטר הראשון ונתחיב השני לכסותו. פסהו הראשון⁴⁶, וכאן השני ומצאו מגלה ולא פסהו - השני חיב. ועד אימתי יהיה השני לבדו חיב? עד שידע הראשון שהבור מגלה, וכדי שישפך פועלים⁴⁷ ויכרת ארזים ויכסנו. וכל שימות בו תוך זמן זה - הרי השני לבדו חיב⁴⁸ בו; וכל שימות בו אחר זמן כזה⁴⁹ - שניהן חיבין לשלם, שהרי שניהן פשעו בו.

(44) כי מרגע שהראשון דלה והשאיר את הבור פתוח, נתחיב בנזק שיבוא. וזוהי גירסת הרי"ף ורבינו במשנה, שם, שלא כגירסה במשנתנו האומרת, "השני חיב. (45) את הדלי לדלות מים (ואולי שימש הדלי גם כסיו לבור, השווה לקמן הלכה ט). וזוהי דעת רבי אליעזר בן יעקב שם נא: (46) לאחר שנשתמש בו, משנה שם נב. (47) שיעור הזמן הדרוש לשכירת פועלים. הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן שם. (48) כי הראשון הוא אנוס. (49) הדרוש לפעולות האמורות ולא עשאן.

ח. המוסר בורו לשומר - חיב בנזקיו⁵⁰. ואם מסרו לחרש שוטף וקטן⁵¹, אף על פי שהיה מכסה⁵² - הרי הבעלים חיבים; שהבור עשוי להתגלות⁵³, ואלו אין בהן דעת⁵⁴.

(50) השומר חיב, כי נכנס במקום הבעלים, השווה למעלה פרק ד, הלכה ד. (51) שאין בהם דעת לשמור. (52) כראוי, שם י. (53) על ידי שקיעת העפר, והבעלים היו צריכים להעלות זאת על דעתם. (54) לתקן ולכסות את הבור. לפיכך אין זו שמירה מספקת, והבעלים חייבים.

ט. המכסה בורו בדליו של חברו⁵⁵, וכאן בעל הדלי ונטל דליו - בעל הבור חיב⁵⁶.

(55) שלקח מבורו של חברו שלא ברשות. (56) על הנזקים שהזיק בורו המגולה, כי צריך היה להעלות על דעתו, שבעל הדלי יקח את הדלי. ואין מחייבים את בעל הדלי שיוודיע לבעל הבור, שלקח את דליו, שם ל.

י. אהד החופר בור⁵⁷ או שיתח⁵⁸ או מערה⁵⁹ או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

92) שעלתה על התל ונפלה. (93) כשיעור העומק של בור, שיש בו כדי להמית. (94) כדעת שמואל, שהתורה אמרה "ונפל", בכל נפילה שהיא חייב, ולא דווקא לתוך עומק, שם. (95) כי המיתה אינה מצוייה בנפילה פחותה מעשרה טפחים, ולכן במקרה של מיתה בנפילה כזו, הרי זה כאונס. (96) כל גובה שהוא, כדעת תנא קמא, תוספתא שם פרק ו'; ירושלמי שם פרק א, הלכה ב. (97) ועל כן פשע בעל התל, שהיה לו להעלות על דעתו, שהתל יזיק. (98) שלא היה לו להעלות על דעתו אפשרות של מיתה.

טז. וכן אינו חייב על מיתת הבהמה בבור או על חביטתה בתל אלא אם היתה הבהמה קטנה או חרשת או שוטה⁹⁹ או סומא או שנפלה בלילה¹⁰⁰, אבל אם היתה פקחת ונפלה ביום ומתה - פטור; שזה כמו אנס, מפני שדרך הבהמה לראות ולסור מן המכשולות. וכן אם נפל לתוכו אדם ומת, אפלו היה סומא או שנפל בלילה, בין שהיה בן חורין או עבד - הרי זה פטור¹⁰¹. ואם הזק בן האדם או הבהמה הפקחת - חייב נזק שלם¹⁰², כמו שבארנו¹⁰³.

99) שאינו בנות דעת. (100) אפילו הייתה פקחת. (101) שם, דין זה הוא גזירת הכתוב "ונפל שמה שור", ודורשים "שור" ולא אדם, בבא קמא כח: (102) טעמו של דבר, אדם אין דרכו להתבונן בדרכים. ובהמה נזהרת אמנם ממכשולים גדולים ומסוכנים ביותר, אבל לא ממכשולים קטנים. (103) בהלכה הקודמת, שחייבים על נזקי בהמה בבור פחות מ"י טפחים.

יז. נפל לתוכו שור פסולי המקדש¹⁰⁴ ומת - הרי זה פטור; ושנאמר: והמת יהיה לו - מי שהמת שלו¹⁰⁵, יצא זה שהוא אסור בהנאה ודינו שייקבר.

104) כגון שור קרבן שנפל בו מום ואפילו לאחר שנפדה. (105) שיוכל ליהנות ממנו. כל זה לשון רבא, שם נא.

יח. היה חופר בבור, ונפלה הבהמה בתוך הבור מקול החפירה ומתה: אם נפלה מלפניה - חייב; מאחריה, כגון שנבעתה¹⁰⁶ וחזרה על עקבה לאחור ונפלה¹⁰⁷ ומתה - פטור; ושנאמר: ונפל - עד שיפיל דרך נפילה¹⁰⁸. נפלה לפניה מקול החפירה חוץ לבור ומתה - אין בית דין מחייבין אותו¹⁰⁹; ואם תפס הנזק - אין מוציאין מידו. ואם נפלה לאחוריה חוץ לבור ומתה או הזקה - בעל הבור פטור¹¹⁰.

106) שנבהלה. (107) לתוך הבור. (108) זוהי נפילה על הפנים ולא על העורף. (109) כי הבהמה מתה מחבטה בקרקע רשות הרבים ולא בקרקע של הבור ולא בהבלו. (110) לדעת הכול, שם.

יט. שור שדחף בהמה לתוך הבור ומתה: אם מועד הוא - בעל הבור משלם מחציה, ובעל השור

בור שעשוי להמית. (76) מלמטה. (77) מלמעלה. (78) ברגע שהאחרון הוסיף את הטפח, וכל הבור ברשותו של האחרון הוא, ואם כן אפילו סתם את הטפח שלו, נשאר בור של ט' של הראשון כמקודם, והראשון חייב.

יג. חפר הראשון בור עמק⁷⁹, ויבא האחרון והרחיבו⁸⁰, ונפל לתוכו שור ומת: אם מחמת הבל⁸¹ מת - האחרון פטור, שהרי מעט הבל⁸²; ואם מחמת חבטו⁸³ מת - האחרון חייב, שהרי הוא קירב הזק בור זה⁸⁴. וכן אם נפל השור מאותו הצד שהרחיב האחרון - האחרון חייב, שהרי קירב הזק בור זה, אף על פי שמת מן ההבל⁸⁵; ואם מן הצד שחפר הראשון נפל⁸⁶ - הראשון חייב, שזה האחרון מעט הבלו.

79) שיש בו כדי להמית. (80) והגדיל את שטח הבור ואת אפשרות הנפילה לתוכו. (81) האוויר הלא טוב שבבור. (82) כי במידה שהבור רחב יותר, האוויר שבתוכו פחות מזיק. (83) המכה שקיבל מקרקעית הבור. (84) בזה שהגדיל את שטח הבור ושטח החבטה בתוכו. כדעת רב אשי, שם נא: (85) והלא האחרון מיעט את ההבל, בכל זאת הוא חייב, כי ייתכן שלולא הרחיב את פי הבור, לא היה השור מגיע למקום פי הבור שבתחילה, ולא היה נופל לתוכו. (86) זהו פירוט לדין הראשון שבהלכה זו, שמת מחמת הבלו, האחרון פטור, ואם מחמת חבטו מת, האחרון חייב. הבדל זה בין שני הצדדים הוא כדעת ה"ש אומרים" בשם רב אשי, שם. לדעת רבינו שתי הלשונות של רב אשי שם משלימות זו את זו, (כסף משנה).

יד. בור שחייבה עליו התורה - אפלו לא מתה הבהמה אלא מהבלו⁸⁷, ואין צריך לומר אם מתה מחבטו⁸⁸. לפיכך, אם היה עמק הבור קרובו - אין לו הבל⁸⁹, ואם לא נחבטה בו הבהמה ומתה - פטור⁹⁰. היה עמקו יתר על רחבו - יש לו הבל, ואם מתה בו הבהמה - חייב אף על פי שלא נחבטה בקרקעיתו⁹¹.

87) שבא מאליו ולא מעצם הבור. (88) שנחבט השור בקרקעית הבור גופו. דין זה הוא כדעת שמואל שם, נ: (89) אין האוויר שבו מזיק, מחלוקת רבה ורב יוסף שם נא: (90) כי המוות לא בא מפאת הבור. (91) כי מתה מחמת הבל הבור, שם.

טו. עשה תל גבוה ברשות הרבים, ונחבטה בו הבהמה⁹² ומתה: אם היה גבוה עשרה טפחים⁹³ - חייב לשלם⁹⁴, ואם היה פחות מעשרה - פטור על מיתת הבהמה⁹⁵. אבל אם הזקה בלבד - חייב לשלם נזק שלם, ואפלו בתל גבוה כל שהוא⁹⁶ או בחפירה כל שהיא; שהנזק בכל שהוא דבר מצוי וידוע⁹⁷, ואין המיתה בכל שהוא מצויה, והרי הוא כמו אנס⁹⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) נתבארו בו הדברים שבעל הבור פטור מנזיקה, ונזכרה בו תולדת הבור והוא המניח תקלה כנוצר שם, ונתבארו בו פרטי משפטי תולדה זו בשלימות, ונמשך לזה ביאור הדברים שאדם מורשה לעשותן ברשות הרבים, וכיצד יעשה אותם, ומה שאינו ראוי לעשותם שם, ומשפט הרבים עם היחיד בכל מה שהוא ברשותם או על רשותם וכיוצא בזה.

א. פְּלִים שֶׁנִּפְּלוּ לְבוֹר² וְנִשְׁתַּבְּרוּ - בְּעַל הַבוֹר פְּטוֹר; שְׁנֵאמַר: וְנִפַּל שָׂמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³ לְמַדוּ: שׁוֹר - וְלֹא אָדָם⁴, חֲמוֹר - וְלֹא פְּלִים⁵. אֶפְלוּ נִפַּל שׁוֹר בְּכִלְיוֹ⁶, וּמַת הַשׁוֹר וְנִשְׁתַּבְּרוּ פְּלִיו - חֵיב עַל הַבְּהֵמָה וּפְטוֹר עַל הַפְּלִים.

2) משנה בבא-קמא יב. (3) ששמע תלמיד מפי רבו בעל-פה, ורבו מרבו עד משה רבינו. (4) אם אדם נפל לבור ומת, בעל הבור פטור. (5) וכל שאינו בעל חיים, נכלל בדין כלים ופטור, שם נג: (6) כגון העול והמחרישה, ולא כמו בדין הראשון שנפלו כלים בלבד.

ב. הַבוֹר מְאֻבּוֹת נְזִיקִין הוּא, וְתוֹלְדוֹתָיו⁸ כְּמוֹהוּ מוֹעֲדֵין מִתְחַלְתֵּין⁹. וְכָל הַמְּנִיחַ תִּקְלָה¹⁰ - הָרִי זוֹ תוֹלְדָת הַבוֹר¹¹. וְאִם הִזִּק בָּהּ אָדָם¹² אוֹ בְּהֵמָה - מִשְׁלֵם זֶה שֶׁהֵנִיחַ הַתִּקְלָה נִזְק שְׁלָם¹³, בֵּין הַפְּקִיר הַתִּקְלָה בֵּין לֹא הַפְּקִירָה¹⁴; וְאִם הִזְקוּ בָּהּ פְּלִים - פְּטוֹר¹⁵.

7) מעיקרי נזיקין המפורשים בתורה, הכוללים בתוכם שאר נזיקין שהם תולדות. שם ב. (8) הנזיקין הדומים לבור. (9) וחייבים לשלם נזק שלם, אף כשהזיקו בפעם הראשונה. (10) ברשות הרבים. (11) שם כח: (12) בור בנוזקי אדם חייב, כי התורה מיעטה את האדם רק במקרה שמת, שם. וכן פסק רבינו למעלה בפ"ב הי"ז. (13) כדין בור. (14) דינה כבור ולא כממונו, דעת שמואל שם, שם. (15) שם.

ג. פִּיצֵד? הַמְּנִיחַ¹⁶ אֲבָנוּ אוֹ סַפִּינוּ¹⁷ אוֹ תַבְנוּ¹⁸ אוֹ מִשְׁאוֹ¹⁹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְהִזְקוּ בֵּהֶן בֵּין אָדָם בֵּין בְּהֵמָה - חֵיב נִזְק שְׁלָם²⁰. וְכֵן אִם הֵנִיחַן בְּרִשׁוֹתָו, וְהַפְּקִיר רִשׁוֹתוֹ וְלֹא הַפְּקִירָן. נִתְקַל בְּקִרְקַע וְנִחַבֵּט בְּתִקְלָה זוֹ וְהִזִּק בָּהּ - חֵיב בְּעַל הַתִּקְלָה²¹. וְאִם הִזְקוּ פְּלִים בְּכָל אֵלֹו אוֹ נִטְנְפוּ²² - פְּטוֹר²³.

16) תקלה שדינה כבור. (17) שם ג: (18) כדי שירקב ויעשה זבל, שם ל. (19) שהיה עייף ורצה לנוח. (20) שם כח: (21) אף-על-פי שגם הקרקע השתתפה בנוזק, חייב בעל התקלה לשלם הכל, מכיון שהקרקע הפקר היא, ואינה בדין תשלומין. דין זה הוא כדעת ר' נתן, שם כח: השהה למעלה פרק יב, הלכה יט וכו'. (22) כגון השופך מים ברשות הרבים ונתלכלכו כליו של אחר, שם ל. (23) כי דין המים כדין הבור, שפטור בכלים.

ד. הַכְּנִיס שׁוֹרוֹ²⁴ לְחֻצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת,

מְחֻצָּה¹¹¹; וְאִם תָּם הוּא - בְּעַל הַשׁוֹר מִשְׁלֵם רְבִיעַ מְגוּפוֹ¹¹², וּבְעַל הַבוֹר מִשְׁלֵם שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים¹¹³ מִן הַיָּפָה שֶׁבְּנִכְסָיו. שְׁבַע הַנְּבֵלָה אוֹמֵר לְבַעַל הַבוֹר: פָּחַת נְבֵלָה¹¹⁴ זוֹ יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ¹¹⁵; אִף עַל פִּי שְׁהִיא גְדוּלָה וּפְקֻחַת¹¹⁶, בֵּין שֶׁנִּדְחַפָּה הָרִי זוֹ כְּמִי שֶׁנִּפְּלָה בְּלִילָה¹¹⁷; כֹּל שְׂאֵנִי יְכוּל לְהוֹצִיא מִבְּעַל הַשׁוֹר אֲנִי מוֹצִיא¹¹⁸, וְהִשְׁאָר אֶתָּה חֵיב לְשַׁלְּמוֹ.

111) כי שניהם המיתוהו. כדעת רבי נתן שם. 112) שאילו השור לבדו היה ממית, היה משלם חצי נזק מגופו, עכשיו שיש לו שותף, גם התשלום הוא למחצה, דהיינו רבע הנזק מגופו. 113) במקום חצי. 114) ההפרש בין מחיר הבהמה בחיים לבין מחירה לאחר מיתה. 115) כי בהמה שלי נמצאה מתה בתוך בורך, ואתה אחראי לכל הנזק. 116) ואמרנו בהלכה טז, שאם נפלה ביום ומתה, בעל הבור פטור. 117) כי אין מקום לנימוק הקודם "שדרך הבהמה לראות ולסור מן המכשולות". 118) ומבעל השור אי אפשר להוציא יותר מרבע. כל הטענה הזאת של הניזק כלפי בעל הבור מובאת בגמרא, שם, שם.

כ. וְכֵן הַמְּנִיחַ אֲבָן עַל פִּי הַבוֹר¹¹⁹, וְכֹא הַשׁוֹר וְנִתְקַל בָּהּ, וְנִפַּל לְבוֹר וְנָתַת - הַמְּנִיחַ אֶת הָאֲבָן מִשְׁלֵם מְחֻצָּה¹²⁰, וּבְעַל הַבוֹר מְחֻצָּה.

119) על שפת הבור. (120) כי הוא ובעל הבור המיתוהו. אין בעל האבן יכול להטיל את כל האחריות על בעל הבור בטענה, שלולא הבור לא הייתה האבן גורמת נזק לשור, כי בעל הבור יכול לענות: לולא נתקל באבן, לא היה נופל בבור. על כן מידת אחריותם שווה, וכל אחד משלם חצי הנזק.

כא. וְכֵן שׁוֹר שֶׁל הַדְּיוּט וְשֶׁל הַמְּקַדְּשִׁין¹²¹ שֶׁנִּגְחוּ פְּאֻחַד: אִם תָּם הוּא זֶה שֶׁל הַדְּיוּט - מִשְׁלֵם חֻצִי נִזְק¹²², וְאִם מוֹעֵד - נִזְק שְׁלָם. שֶׁהִנְזַק אוֹמֵר לוֹ: כֹּל שְׂאוּכַל לְהוֹצִיא מִזֶּה אוֹצִיא, וְהִשְׁאָר מִמֶּךָ; וְזֶה הוּאֵיל וְהַקֵּדֶשׁ הוּא וּפְטוֹר, אֶתָּה תִּשְׁלֵם לִי הַכֹּל¹²³.

121) שלא נפדה, או שאין לו פדיון, כגון בכור בעל מום. 122) ואין שותפות של הקדש מועילה לו כלום, מכיוון שאי אפשר לגבות ממנו בדין. (123) כי כל אחד משני השותפים אחראי לנזק כולו, כדעת רבא שם נג.

כב. מִי שְׁהִיָּה חוֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְנִפַּל עָלָיו שׁוֹר וְהָרְגוּ - בְּעַל הַשׁוֹר פְּטוֹר¹²⁴. וְאִם מַת הַשׁוֹר - נוֹטֵל בְּעַל הַשׁוֹר דָּמֵי שׁוֹרוֹ מִיּוֹרְשֵׁי בְּעַל הַבוֹר¹²⁵.

124) כי חופר הבור פשע, ואין השור נסקל, כי לא נתכוון להזיק, בבלי ערכין ז. ראה למעלה פרק י, הלכה ט. 125) אף על פי שזהו חוב בלי שטר גובה מן היורשים, בהתאם לדעתו בהלכות מלווה ולווה סוף פרק יא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(44) משנה שם, כת. כגון שנתקל במשהו, ומתוך כך נשבר הכד. (45) וניזוק. (46) כדעת ר' יהודה שם. (47) כי לא שבר את הכד בכוונה, אלא נשבר לאחר שנתקל במשהו. (48) כדעת החכמים שם, כת. (49) כי בדרך כלל אדם מפקיר אותם. (50) ואין זה דומה לדין הפקיר הכד שלמעלה בהלכה ה'. (51) אבל אם שבר את הכד בכוונה, אפילו הפקיר את חרסיו חייב, כלמעלה הלכה ה'; שם כת: (52) שם כת. (53) כי חרסיו הם כבור. (54) ברייתא שם כת: (55) והפקירה והווק בה אחר. בעל הגמל פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואם לא הפקיר את הגמל והווק בה אחר, חייב משום בור. (56) במים, או בחרסיו או בגמל. (57) שבור פטור בכלים, בין בשבירתם ובין בהזקם. (58) למעלה הלכה א וב.

ח. שני קדרים⁵⁹ שהיו מהלכין בדרך זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון: אם היה לראשון לעמד ולא עמד - חייב הראשון בנזקי שני, שאף על פי שהוא אנוס בשעת נפילה - אינו אנוס בהיותו מטל בדרך, והרי הוא יכול לעמוד⁶⁰; ואם לא היה לו לעמד⁶¹ - פטור⁶², ואף על פי שלא הזהיר⁶³ לזה שנתקל בו, מפני שהוא טרוד בנפשו⁶⁴.

(59) מוכרי קדירות, משנה שם לא. (60) ועל כן הוא חייב כבור, כי הרי גופו אינו הפקר, שם. (61) פירוש: לא הספיקה השעה לעמוד. (62) כי אנוס הוא. (63) ואפשר לחייב אותו על שלא הזהיר, בכל זאת פטור. (64) דעת רבי יוחנן שם.

ט. במה דברים אמורים שהוא חייב בנזקיו של שני? כשהזק גופו של שני; אבל אם הזקו כלי - פטור; שאינו חייב על הכלים כבור, וכל תקלה⁶⁵ תולדת בור הוא, כמו שבארנו⁶⁶.

(65) כגון גופו של הראשון. (66) למעלה הלכה ב.

י. הקדרים והזנגים⁶⁷ וכיוצא בהן שהיו מהלכין זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון, והשלישי בשני, וכל אחד מהן יש לו לעמד⁶⁸ ולא עמד - הראשון חייב בנזקי גופו של שני, בין שהזק בגופו של ראשון המטל בארץ בין שהזק במשא⁶⁹; והשני חייב בנזקי גופו של שלישי, אם הזק בגופו של שני⁷⁰, אבל אם הזק במשא⁷¹ של שני שנפל - פטור. שהרי אמר לו השני⁷¹: בור זה, שהוא משאי, אין אני הפורה אותו; שהרי ראשון הפיל השני עם משאו. ואם הזהירו זה את זה - פלן פטורין⁷².

(67) ברייתא שם לא. לפי פירוש רבא. (68) יש לו שהות ואפשרות לעמוד. (69) אם לא הפקירו, כלמעלה הלכה ז. (70) אפילו לא הפקירו. (71) טענה זו מביאה הגמרא שם, לא: (72) אפילו יכול היה לעמוד ולא עמד, שם לא.

והרפיץ גללים²⁵, ונטנפו בהן פליו של בעל הבית - פטור²⁶; שהגלל זה תולדת בור הוא, ולא מצאנו בור²⁷ שחייב בו על הכלים.

(24) שם, מח. (25) צואת הבקר. (26) בעל השור. (27) אפילו אם הכלים לא נשברו ולא נטנפו בלבד, שם כת: ה. המניח את הפד²⁸ ברשות הרבים, והלף [המהלף] ונתקל בה ושברה - פטור, לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרך²⁹ פשהו מהלכין. ואם הזק בה - הרי בעל הפד חייב בנזקיו³⁰, ואפילו הפקיר הפד³¹; שכל המפקיר נזקיו במקום שאין לו רשות³² לעשותה מתחלה³³ - חייב כאלו לא הפקירין³⁴.

(28) כדי לנוח, שם כז: (29) מפני שאדם שקוע במחשבתו וטרוד בעניניו, שם כז: (30) כי הכד דינו כבור, וחייב בנזקי אדם. (31) מחלוקת ר' יוחנן ור' אלעזר, שם כת: (32) כגון ברשות הרבים. (33) אבל אם חפר בו ברשותו, והפקיר רשותו ובורו - פטור, מכיון שבתחילה ברשות חפר, ראה למעלה פרק יב, הלכה ב. (34) והאחריות נופלת עליו, כאילו הוא עדיין בעל הבור.

ו. הניח את הפד במקום שיש לו רשות להניחה שם, כגון מקום הקרנות³⁵ של גתות³⁶ וכיוצא בהן³⁷, ונתקל בה ושברה - חייב³⁸; ואם הזק בה מהמהלף - בעל הפד פטור, מפני שהיה לו להסתכל³⁹. ואם היתה אפלה⁴⁰, או שמלא כל הדרך פדים⁴¹ - פטור⁴² על שבירתה; ואם נתקל בה - הרי בעל הפד חייב⁴³. וכן כל כיוצא בזה.

(35) הרחבה לפני הגיתות. (36) מקום שדורכין בו ענבים לעשות יין. (37) כגון קרנות של בית הכר, שכותשים בו זיתים כדי להוציא שמנם. במקומות אלו רשאים להניח את הכלים, כי אין די מקום בפנים הגת או בית הכר. (38) בבא-קמא כז: (39) כי ידוע שמקומות אלו מלאים כלים. (40) הדוגמא של שמואל, שם. (41) ואין מוצא לעובר אלא לדרך על הכדים, דוגמא של רב, שם. (42) מפני שהטענה, "היה לו להסתכל" נופלת: באפלה - אי אפשר לראות, ובמילא כל הדרך כדים, אי אפשר לעבור, ואפילו יחבונן בדרך, בלי שישבור כד. (43) מכיון שבגלל האפלה או משום שהדרך חסומה בכדים נתקל אין להאשימו, ולפיכך יש לחייב את בעל הכר.

ז. נשברה פדו ברשות הרבים⁴⁴, והחלק אחד במים⁴⁵ או שלקה בתרסייה - פטור⁴⁶ מדיני אדם, לפי שאנוס הוא⁴⁷; וחייב בדיני שמים⁴⁸, מפני שלא סלק התרסים. והרי חרסיו והמים פהפקר⁴⁹, ולא הפקיר אלא אחר שאנוס⁵⁰, ולפיכך פטור⁵¹. ואם נתבונן לזפות בתרסייה⁵², והזק בהן אחר - חייב⁵³. והוא הדין לנפלה גמל⁵⁴ ולא העמידה⁵⁵ וכל כיוצא בה. ואם הזקו כלים בכל אלו⁵⁶ - פטור⁵⁷, בין הפקיר בין לא הפקיר, כמו שבארנו⁵⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. יש⁹⁸ לכל אדם להוציא את הזבל והגללים⁹⁹ לרשות הרבים בפשעת הוצאת זבלים ולצבור אותן שם שלשים יום¹⁰⁰ כדי שיהיה נשוף¹⁰¹ ברגלי אדם [ורגלי בהמה]. ואף על פי כן, אם הזיק - חייב לשלם¹⁰². וחיבין על זה הגלל משום גזל¹⁰³; פיון שאין בו שבח¹⁰⁴ אם גרוש, לא קנסו בו.

98 רשות. 99 צואת הבהר. 100 דעת רבי יהודה, שם ל. 101 נדרך. 102 כדעת תנא-קמא החולק שם על ר' יהודה הפוטרו מניזקין, ואומר: "כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים, אם הזיקו חייבין לשלם". 103 אם בא אחר ולקח אותו, בניגוד לתבנו וקשו, שכל הקורם בהן זכה. 104 כדעת רב שאמר "קנסו גופו משום שבחך", ומכיון שאין שבח בגלל, לא קנסו, ואסור לאחר לקחת אותו משום גזל.

טז. אין שורין טיט ברשות הרבים¹⁰⁵, ואין לזבנים לזבנים¹⁰⁶; אבל גובלין טיט¹⁰⁷ ברשות הרבים, אבל לא לזבנים.

105 אין נותנים את הטיט במים, כדי שיתרכך, מפני שמשהה אותו ימים רבים, משנה, בבא מציעא קיח: 106 מפני שמשאר אותן זמן רב עד שיתייבשו. 107 מערבבים אותו במים על-מנת לתתו מיד בבנין.

יז. הבונה ברשות הרבים¹⁰⁸ - המביא אבנים מביא והבונה בונה¹⁰⁹. וכלן שהזיקו - חייבין¹¹⁰ לשלם נזק שלם.

108 לשון המשנה, שם. 109 מקבל את האבנים מיד המביא וקובע אותן בבנין, ואל ישהה אותן ברשות הרבים. 110 כמו בהלכה טו.

יח. החוצב¹¹¹ שחצב אבן¹¹² ומסרה לסתת¹¹³, והזיק בה אדם¹¹⁴ או בהמה - הסתת חייב. וסתת שמסר לתמר¹¹⁵ - התמר חייב. מסר תמר לכתף¹¹⁶ - הכתף חייב. מסר תמר לבונה - הבונה חייב. מסרה הבונה לזה שמתקן ישיבתה בפניו¹¹⁷ - המתקן חייב. ואם אחר שהעלוה על גבי הדימוס¹¹⁸ נפלה והזיקה, והיו עושין בקבלנות¹¹⁹ - כלן חייבין¹²⁰; ובשכירות¹²¹ - האחרון חייב¹²², וכלן פטורין¹²³.

111 בבא מציעא קיח: 112 שעקר אבנים מן החצבה. 113 הנותן צורה לאבן ומחליקה. 114 בשעה שהיתה תחת ידו של הסתת. 115 המעביר את האבנים המסותתות על גבי חמור למקום הבנין. 116 הנושא את האבנים על הכתף ומוסרן לבנאי, העומד על החומה. 117 שתהיה מונחת בדיוק במקומה הנכון בשורה אחת עם שאר האבנים. 118 שורת הבנין. 119 שקבלו עליהם לעשות את כל המלאכה, וכולם שותפים בה, ומשום כך כולם אחראים ביחד לנזק. 120 אבל כל זמן שהאבן בידי אחד מהקבלנים, הוא לבדו אחראי. 121 המקבל שכרו לפי שעות העבודה. 122 זה ששם את האבן על גבי

יא. נפל הראשון והיה מטל לרחב הדרך⁷³, ונתקל אחד בראשו ואחד ברגליו ואחד בכטנו - הרי הוא חייב בגזקי פלן⁷⁴, הואיל והיה לו לעמוד ולא עמד.

73 שם לא: 74 "ואם מחמת ראשון נפלו, ראשון חייב בגזקי כולם", ברייתא שם לא.

יב. השופף את המים ברשות הרבים⁷⁵, והזיק בהן אחר - חייב בגזקיו⁷⁶; ואם נטנפו פליו - פטור⁷⁷, כמו שבארנו⁷⁸. נבלעו המים בארץ⁷⁹ ונשארה הארץ חלקה, והחלק ונפל והזיק פתקע - הרי זה חייב בגזקיו⁸⁰.

75 משנה שם ל. 76 כי יש למים דין בור, ואין הבדל אם הפקיר או לא, כי המפקיר נזקיו חייב, השווה למעלה הלכה ב זו. 77 כי בור פטור בכלים. 78 למעלה הלכה א. 79 גמרא שם. 80 אף-על-פי שהזיק בקרקע והקרקע אינה שלו, כי גם הבור שכתורה הפקר הוא, ובכל זאת חייבה התורה, אם אדם נחבט בקרקע הבור וניזוק. הלכה זו היא כדעת שמואל, שכל תקלה, בין הפקירה ובין לא הפקירה - דינה כבור, ראה למעלה פרק יב, הלכה יד.

יג. פל אלו⁸¹ שפותקין ביבותיהן⁸² וגורפין מערותיהן⁸³ - אין להן רשות לשפף המים ברשות הרבים בימות החמה⁸⁴; אבל בימות הגשמים - יש להן רשות⁸⁵. ואף על פי כן⁸⁶, אם הזיק אדם או בהמה במים - חייבין נזק שלם⁸⁷.

81 ברייתא שם, ו. ול. 82 שפותחים את צינורות השופכין, כדי שהמים יזרמו לרשות הרבים. 83 ומנקים מערותיהם ומשליכים את הזבל לרשות הרבים. 84 מפני שהרחובות נקיים ואסור ללכלך אותם. 85 מכיון שהרחובות מלוכלכים. 86 אף-על-פי שעשו ברשות בית-דין. 87 כי בית הדין הרשה להם לשפוך את המים לרשות הרבים בתנאי שיקבלו על עצמם אחריות לנזקים.

יד. לא יוציא אדם⁸⁸ תבנו⁸⁹ וקשו⁹⁰ לרשות הרבים כדי שידושו ויעשו לו זבל⁹¹. ואם הוציא - קנסוהו חקמים⁹² שיהיו פתקע⁹³, וכל הקורם בהן זכה מצת שגדושו והשפיתו⁹⁴. ואם קדם אדם וזכה בהן משעת הוצאה לרשות הרבים - אין⁹⁵ מוציאין מידו⁹⁶. ואף על פי שהן פתקע, אם הזיק בהן אדם או בהמה - הרי זה המוציא חייב לשלם⁹⁷.

88 שם ל. 89 זה שנשאר אחר דישה. 90 מה שמשאירים בקרקע אחר קצירה. 91 לזבל את שדהו. החכמים אסרו להוציא תבן וקש לרשות הרבים, כיוון שבני אדם מתחלקים בהם וניזוקים. 92 כדי שלא יוציאו. 93 כחפץ בלי בעלים. 94 כלומר, לאחר שהשאר אותם זמן רב ברשות הרבים ונעשו זבל. 95 שעדיין לא השביחו. 96 כי זוהי בעיא שלא נפתרה, אם קונסים אותו מיד משעה שהוציאם, או לאחר שהשביחו, שם ל: 97 כדן בור, כדי שלא ירויח על-ידי הקנס שהוטל עליו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שִׁיחִיָּן¹⁴⁴ וְלֹא מַעְרוֹת¹⁴⁵, וְאָף עַל פִּי¹⁴⁶ שֶׁהֶעֱגֵלָה
יְכוּלָה לְהִלָּף עַל גְּבִיּוֹתָהּ וְהִיא טְעוּנָה אֲבָנִים, שֶׁמָּא
תִּפְחַת¹⁴⁷ מִלְמַטָּה שְׁלֹא מִדַּעְתָּהּ. וְהַחֹפֵר בּוֹר לְצַרְבֵי
רְבִים¹⁴⁸ - מִתָּר¹⁴⁹.

(141) לא יפנה אבניו מרשותו לרה"ר, כי הן מכשול לרבים,
וגם הוא עצמו עלול להתקל בהן, שם נ: (142) אפילו אם
הוא מקבל עליו אחריות לנזקים העתידיים לבוא, משנה בבא
בטרא ס. (143) עגולים. (144) ארוכים. (145) מרובעות
ומקורות. (146) שהכיסוי חזק, שלא כדעת ר' אליעזר
המתיר במקרה זה. (147) נימוקו של תנא-קמא שם,
שאף-על-פי שהמכסה כעת חזק, חוששים שיתקלקל בעתיד,
ואף-על-פי שאינו רשאי לעשות זאת, אם עשה וכסה כראוי
- פטור, כמבואר למעלה פרק יב בכמה הלכות (מגיד-
משנה). (148) שישתו ממי הגשמים הצבורים בו.
(149) בבא-קמא נ.

כד. אֵין מוֹצִיאִין¹⁵⁰ זִיזִין¹⁵¹ וְגִזְזוּטְרָאוֹת¹⁵² לְרִשּׁוֹת
הַרְבִּים אֲלָא אִם פֶּן הָיוּ לְמַעְלָה מִגְּמָל וְרוֹכְבּוֹ¹⁵³;
וְהוּא¹⁵⁴, שְׁלֹא יִאֲפִיל הַדֶּרֶךְ עַל בְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים.
וְאִם רָצָה, כּוֹנֵס לְתוֹךְ שְׁלוֹשֵׁי¹⁵⁵ וּמוֹצִיאֵהוּ. כּוֹנֵס¹⁵⁶ וְלֹא
הוֹצִיאֵהוּ¹⁵⁷ - הָרִי זֶה מוֹצִיא כָּל זְמַן שִׁירְצָה¹⁵⁸. אֲבָל
אֵינוֹ יְכוּל לְהַחֲזִיר כְּתָלִים לְמִקְוֵי לְעוֹלָם¹⁵⁹; שֶׁכָּל
מְצָר¹⁶⁰ שֶׁהִזְזִיקוּ בוֹ רְבִים¹⁶¹ - אֶסּוּר¹⁶² לְקַלְקֵלוֹ.

(150) כדי שלא יכשלו בהן עוברי דרך, משנה בבא בטרא ס.
(151) קורות קטנות. (152) קורות גדולות הבולטות מן
הבית לרשות הרבים. (153) כמו באילן בהלכה כו לקמן,
שמקורה במשנה בבא-בבא כז: כן פסק הרי"ף סוף חזקת
הבתים. (154) בתנאי. (155) כונס את הכותל לתוך
הקרקע שלו, ומשאיר מן הקרקע לחוץ כדי שיעור הוצאת
הזיזין. (156) את הכותל. (157) את הזיזין. (158) ואין
אומרים שאם לא הוציא את הזיזין מיד, ויתר עליהם ואבד
זכותו, שם ס: (159) מכיון שבינתיים החזיקו רבים באותה
חלקת קרקע. זוהי דעת רבי יוחנן שם. (160) דרך.
(161) ברשות. (162) לבעל הדרך, דעת רב יהודה, שם.

כה. לְקַח¹⁶³ חֶצֶר וּבָהּ זִיזִין וְגִזְזוּטְרָאוֹת יוֹצְאוֹת
לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים - הָרִי זֶה בְּחִזְקָתָהּ¹⁶⁴; וְאִם נִפְלָה -
חֹזֵר וּבוֹנֶה אוֹתָהּ¹⁶⁵ כְּשֶׁהִיָּתָה.

(163) קנה, שם ס. (164) וטוענים ללוקח ואומרים, שהזיזין
והגזוזטראות בהיתר נעשו, מתוך הנחה שהמוכר כונס בתוך
שלו היה. אבל במקרה שהרבים תובעים לדין את זה שבנה
הבית, והוא טוען שנכנס בתוך שלו, עליו להביא ראיה.
(165) ואינו צריך להביא ראיה, שהמוכר כונס בתוך שלו
היה, אלא מספיקה ההוכחה, שכך קנה את החצר עם הזיזין.

כו. אֵילָן שֶׁהוּא נוֹטָה¹⁶⁶ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים¹⁶⁷ - קוֹצֵץ¹⁶⁸
כְּדֵי שִׁיְהִיָּה הֶגְמָל עוֹבֵר בְּרוֹכְבּוֹ¹⁶⁹. וּמִגִּיחִין מְקוֹם
פְּנוּי¹⁷⁰ מִשְׁתֵּי שְׁפֹתוֹת הַנְּהָר¹⁷¹ פְּרָחֵב כְּתָפֵי הַמַּלְחִים
שִׁיּוֹרְדִין שָׁם וּמוֹשְׁכִין הַסְּפִינָה¹⁷². וְכָל אֵילָן הַנִּמְצָא

הדימוס. (123) כי אינם אחראים למלאכה כולה, אלא כל
אחד לעבודתו.

יט. הַפְתַּל וְהָאֵילָן¹²⁴ שֶׁנִּפְלו לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהִזְזִיקוּ
- פְּטוּר מִלְשֵׁלֶם¹²⁵, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִפְקִידוּן¹²⁶; לְפִי
שֶׁאֵינָן דּוֹמִים לְבוֹר, שֶׁהָרִי אֵין תִּחְלַתָּן לְהִזְזִיק¹²⁷.
וְאִם הָיוּ רְעוּעִין - בֵּית דִּין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן לְקַץ אֶת
הָאֵילָן וְלִסְתֹר אֶת הַפְתַּל. וְכִמָּה הַזְּמַן? שְׁלֹשִׁים
יוֹם¹²⁸. נִפְלו בְּתוֹךְ הַזְּמַן וְהִזְזִיקוּ - פְּטוּר; לְאַחַר
הַזְּמַן - חַיֵּב, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂהָה אוֹתָן.

(124) משנה שם קיז: (125) כי אין בעל הכותל או בעל
האילן אשם בכך. (126) ולדעת הכל, בין לרב ובין
לשמואל, תקלה שהפקידוה דינה כבור. (127) וברשות בנה
את הכותל או נטע את האילן, ומשום כך פטור. (128) זהו
זמן בית-דין בכל מקום בתלמוד, שם קיח.

כ. הַמְצַנִּיעַ אֶת הַקּוֹצֵץ¹²⁹ וְאֶת הַזְּכוּכִית, וְהַגּוֹדֵר גְּדֵרוֹ
בְּקוֹצִים וְהַפְרִיחַ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים¹³⁰, וְהִזַּק אֶחָד בְּהֵן
- חַיֵּב¹³¹ נֹזֵק שְׁלֵם. וְאִם גָּדַר בְּקוֹצִים בְּצַמְצוּמֵם¹³²
בְּתוֹךְ רִשּׁוֹתוֹ - פְּטוּר, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם
לְהַתְחַבֵּף בְּכְתָלִים¹³³.

(129) בתוך כותל, משנה בבא-קמא ל. (130) הקוצים היו
בולטים מחוץ לכותל לתוך רשות הרבים. (131) כי אסור
לשים מכשול ברשות הרבים. (132) ולא יצא מחוץ לכותל
כלום. (133) ולכן אין לדונו כדין נותן מכשול ברשות
הרבים. טעם זה "שאין דרך בני אדם..." מובא בגמרא שם.

כא. הַמְצַנִּיעַ קוֹצֵי¹³⁴ וְזְכוּכִיתָיו בְּתוֹךְ פְּתָלוֹ שֶׁל
חֲבֵרוֹ, וּבָא בְּעַל הַפְתַּל וְסָתַר אֶת פְּתָלוֹ, וְנִפְלָל לְרִשּׁוֹת
הַרְבִּים וְהִזְזִיקוּ¹³⁵: אִם כְּתָל רְעוּעַ הָיָה - הַמְצַנִּיעַ
חַיֵּב¹³⁶, וְאִם כְּתָל פְּרִיא הוּא - בְּעַל הַפְתַּל חַיֵּב¹³⁷.

(134) ברייתא, שם. (135) הקוצים או הזכוכית. (136) כי
הוא פשע, שהיה צריך להעלות על דעתו, שיהרסו את
הכותל הרעוע. (137) בעל הקוצים פטור, שלא היה עליו
להעלות על דעתו שישתרו את הכותל. ובעל הכותל הבריא,
שהיה מחוייב להצניע את הקוצים לאחר הריסת הכותל, ולא
הצניעם - חייב.

כב. חֲסִידִים¹³⁸ הָרְאוּשׁוֹנִים הָיוּ מְצַנִּיעִין אֶת הַקּוֹצִים
וְאֶת הַזְּכוּכִיתוֹת בְּתוֹךְ שְׁדוּתֵיהֶן בְּעִמְקֵי שְׁלֹשָׁה טַפְחִים
בְּאַרְצָן, כְּדֵי שְׁלֹא יִפְתְּלֵם הַמַּחְרָשָׁה. וְאַחֲרֵיהֶם
שׁוֹרְפִים¹³⁹ אוֹתָם בְּאֵשׁ, וְאַחֲרֵיהֶם מְשַׁלְּכִים אוֹתָם
לַיָּם אוֹ לַנְּהָר¹⁴⁰, כְּדֵי שְׁלֹא יִזַּק בָּהֶם אָדָם.

(138) אנשים העושים לפנים משורת הדין, שם. (139) כגון
רב ששת, שם. (140) כגון רבא, שם.

כג. לֹא יִסְקַל אָדָם¹⁴¹ מִרְשׁוֹתוֹ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים. וְאֵין
עוֹשִׂין חֲלָל¹⁴² תַּחַת רִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְלֹא בּוֹרוֹת¹⁴³ וְלֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו מרחשון - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִם לֹא הִרְחִיק פְּרָאוֹי¹³, וְעֵבְרָה הָאֵשׁ וְהִזְיקָה - חֵיב לְשֵׁלֶם נֶזֶק שְׁלֹם. הִרְחִיק פְּרָאוֹי, וְעֵבְרָה וְהִזְיקָה - פְּטוּר¹⁴; שְׂזוּ מִכָּה בִּידֵי שְׂמִים הִיא¹⁵. וְכֵן אִם עֵבְרָה¹⁶ נָהַר אוֹ שְׁלוּלִית¹⁷ שְׁיֵשׁ בְּהֵן מִים וְרַחֲפָן שְׂמוֹנָה אַמּוֹת - פְּטוּר¹⁸.

8) משנה שם פא: (9) הגבול המפריד בין רשותו לרשות חברו. (10) ואין אדם רשאי לעשות ברשותו ככל העולה על רוחו, שמעשיו מביאים נזקים לאחרים. (11) שאלת המשנה, שם. (12) במדה שהאש גבוהה וגדולה יותר, צריך המרחק להיות גדול יותר. זוהי דעת רבי שמעון במשנה שם, לפי פירושו של רבה בר אבוה. (13) אם האש לפי גדלה, יכולה, למשל, להגיע עד מרחק עשרים אמה, והוא הרחיק פחות מזה. (14) בניגוד להלכה הקודמת שחייב בכל מרחק שהוא, מכיון שהדליק בשדה חבירו שלא ברשות. (15) ואין המדליק אשם בכך, ועצם ההדלקה ברשות היתה. (16) ברייתא שם סא. (17) מקום שבו מתקבצים מי גשמים. (18) כי אין דרך האש, אפילו היא גדולה, לעבור רוחב שמונה אמות מים, אבל אם אין בהם מים, קובעים את הדין לפי הכלל הקודם, אם הרחיק כראוי או לא.

ג. עֵבְרָה גְּדֵר¹⁹ - אוֹמְדִין גְּבֵה הַגְּדֵר וְגֵבֵה הַדְּלָקָה²⁰ וְהַעֲצִים אוֹ הַקּוֹצִים²¹ הַמְצוּיִין שָׁם: אִם אֵינָה רְאוּיָה לְעֵבֵר - פְּטוּר, וְאִם רְאוּיָה לְעֵבֵר - חֵיב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֵשׁ הַקּוֹדְחַת²²; אֲבָל אִם הָיָה לָהּ לֵהב גְּדוֹל הַעוֹלָה וְנִכְפַף מִגְּבֵה עֲלִית הַלֵּהב, וְהָיוּ עֲצִים מְצוּיִין שָׁם - אֵין לָהּ אֲמִד²³, אֲלֹא אֶפְלוּ עֵבְרָה אֶלָּף אַמָּה²⁴ - חֵיב.

19) משנה שם סא. (20) במדה שהדליקה גבוהה יותר, צריכה גם הגדר להיות גבוהה יותר. (21) שהאש נאחזת בהם בקלות. (22) נוקבת ושורפת בלי שלהבת גדולה, מלשון "אש קדחה באפי" (דברים לב, כב). זוהי גירסת רבינו חננאל ופירושו, וראה אוצר הגאונים לבבא-קמא עמוד 63. זוהי גם גירסת רבינו. בגמרא שלנו הגירסא "קולחת". [המשנה קובעת גובה של ארבע אמות, ובגמרא אומר רב שגובה זה מספיק "בקודחת" או "בקולחת", והלכה כמותו נגד דעת שמואל, בניגוד לכלל שהלכה כשמואל בדיני ממונות. ולפלא, למה רבינו אינו מזכיר כלל את השיעור של ארבע אמות]. (23) אין לה שיעור, כי האש הולכת ומתקדמת בלי הרף. (24) בברייתא שם, סא. "אפילו עד מאה מיל".

ד. נִפְלָה דְּלָקָה בְּחִצְרוֹ²⁵, וְנִפְלָה גְּדֵר שְׁלֵא מִחַמַּת הַדְּלָקָה²⁶, וְעֵבְרָה הַדְּלָקָה בְּחִצְרָא אַחֲרֵת, אִם הָיָה יָכוֹל לְגַדֵּר הַגְּדֵר שְׁנִפְלָל וְלֹא גְּדָרוּ - חֵיב²⁷. לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה²⁸? לְשׂוּרוֹ שְׁיֵצֵא²⁹ וְהִזִּיק, שְׁהָיָה לוֹ לְשִׁמְרוֹ וְלֹא שְׁמָרוֹ.

25) פרצה שריפה מחמת האש שהצית בעל החצר, שם כג. 26) אילו נפלה מחמת הדליקה היה חייב, אפילו לא היתה

בְּרֵחַב זֶה - קוֹצֵצִין אוֹתוֹ מִיָּד, וְאֵין מִתְרִין בְּכַעְלֵיו, שְׁהָרִי מְעַכֵּב מוֹשְׁכֵי הַסְּפִינָה.

166) בבא-בתרא כז: (167) שענפיו יוצאים לרשות הרבים. 168) מן הענפים מלמטה. (169) מתחת לענפים העליונים, כדעת תנא-קמא במשנה, שם. (170) מאילנות ומענפים, בבא-מציעא קז: (171) כי פעמים באה הספינה משפת הנהר מכאן, ופעמים משפת הנהר מכאן. (172) לצד היבשה, ומטים עצמם באלכסון לצד היבשה.

כז. מִי שְׁהִיתָה¹⁷³ דֶּרֶךְ הַרְבִּים עוֹבְרַת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ¹⁷⁴, נִטְלָה¹⁷⁵ וְנִתְנָה לָהֶם מִן הַצַּד - מָה שְׁנַתֵּן נִמְן וְזָכוּ בוֹ, וְזֶה שְׁנַטְלָה לֹא זָכָה בוֹ¹⁷⁶. וְכֵמָה רַחֵב דֶּרֶךְ הַרְבִּים? אֵין פְּחוֹת מִשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה¹⁷⁷.

173) משנה בבא-בתרא צט: (174) בדיעת הבעלים. 175) בעל השדה לעצמו. (176) "שכל מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו", כלמעלה הלכה כד. (177) משנה שם, וראה שבת צט.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי

1) נתבארו בו דיני ההבערה בשלימות. וסבת זה הסדר הוא, שראוי להקדים נזקי בעלי החיים לנזקי הבור לפי שהם הולכים ויוצאים לחוץ ומזיקים, ונזקיהם מצויים יותר. וראוי להקדים נזקי הבור לנזקי האש לפי שנזקי הבור או נזקי תולדותיו מצויים יותר. והפרק המדבר בדברים המבארים ענייני שלשה אבות בעלי החיים והם: הקרן והרגל והשן בכלל הם ותולדותיהם ראוי להיותו ראשון, כי יש להקדים כללים לפרטים, ואחר-כך יש לבאר פרטי כל אחד מהם. והתחיל רבינו בפרק שני בביאור תולדות השן והרגל לפי שהן מועדות מתחלתן ונזקיהם מצויים יותר. ויש להקדים הרגל לשון, לפי שידוע שאין חיוב השן והרגל אלא ברשות הניזק, ואם-כן בהמצא נזק השן כבר קדם לו הרגל, ר"ל שכבר נכנסה הבהמה ברשות הניזק. ואחר ביאור זה במעט עיון תתבאר למבין סיבת סדר כל הלכות אלו.

א. הַמְדִלִיק² בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ³, וְעֵבְרָה הַדְּלָקָה⁴ [וְהִזְיקָה] - חֵיב לְשֵׁלֶם נֶזֶק שְׁלֹם⁵; שְׁנִנְאָמֵר: פִּי תִצֵּא אֵשׁ וּמִצֵּאָה קִצִּים וְנִנְאָכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה וְגוֹמֵר, שְׁלֹם יִשְׁלֹם⁶ הַמְּבַעֵיר וְגוֹמֵר. וְהַבְּעֵרָה מֵאֲבוֹת נְזִיקִין הִיא⁷.

2) בבא-קמא ס. (3) בלי רשות. (4) למקום אחר ושרפה. (5) כי אש מועדת מתחילתה. המדליק חייב, אפילו עברה האש מרחק גדול ובלתי צפוי מראש, הואיל והדליק שלא ברשות. (6) בין אם זה גדיש (תבואה שכבר נקצרה) ובין אם זה קמה (תבואה שעדיין מחוברת לקרקע), ובין אם זה קוצים בלבד, שזה נזק פעוט, על הכל הוא חייב לשלם. (7) מעיקרי נזיקין המפורשים בתורה (שם ב.).

ב. הַדְּלִיק בְּתוֹךְ רִשׁוֹתוֹ⁸ - צָרִיף לְהִרְחִיק מִסּוֹף הַמְּצָר⁹ פְּדֵי שְׁלֵא תַעֲבֹר הַדְּלָקָה¹⁰ לְשְׂדֵה חֲבֵרוֹ. וְכֵמָה שְׁעוֹר הַהִרְחָקָה? הִפֵּל לְפִי גֵבֵה הַדְּלָקָה¹².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כך פירש הירושלמי את המשנה "ליבתה הרוח כולן פטורין", שמדובר ברוח שאינה מצויה. (52) ברייתא שם, ס. (53) שהרי בלעדו היתה האש נכבית, ועל כן הוא חייב. (54) שן, רגל ובור שבעל המזיק חייב, משום שגרם לנזק ע"י חוסר שמירה. [הברייתא "ליבה ולבתה הרוח" מבחינה בין שני מקרים: אם יש בליביו כדי ללבותה חייב, ואם לאו פטור. רבינו סתם, ומשמע שבכל מקרה חייב, ועל זה משיג עליו הראב"ד, אולם רבא שם מפרש, שהבדל זה קיים רק במקרה שהרוח שלבתה היתה רוח שאינה מצויה, ועל כן אם אין בליביו כדי ללבותה פטור, כי לא היה צריך להעלות על דעתו, שתבוא רוח שאינה מצויה, אולם ליבה ולבתה רוח מצויה, אף-על-פי שבלי הרוח היתה האש כבה מאליה - חייב, כי הרי הוא יודע על קיום הרוח המצויה, ויכול לדעת מראש שאם גם הוא ילבה תפרון דליקה ותזיק. ודברי רבינו כאן נאמרו ברוח מצויה (ראה מגיד-משנה)].

ח. אש⁵⁵ שניצאה ואכלה עצים או אבנים⁵⁶ או עפר⁵⁷ - חייב לשלם; ושנאמר: ומצאה קצים⁵⁸ או השדה⁵⁹. אכלה גדיש⁶⁰ וכיוצא בו, והיו פלים טמונים בתוך הגדיש: אם היו פגון מוריגים⁶¹ וכלי פקר⁶² וכיוצא בהן מדברים שדרך אנשי השדה לטמנם בגדיש - חייב לשלם⁶³; והיו פגדים וכלי זכוכית⁶⁴ וכיוצא בהן - פטור על הפלים⁶⁵.

(55) משנה שם ס. (56) אף-על-פי שאין נשרפות כליל כמו עצים. (57) כגון לחכה נירו (חריש שלא נזרע) ונתקלקל. (58) הנשרפים כליל. (59) הקרקע שאינה נשרפת כליל. (60) התבואה שנערמה לאחר הקציר, משנה שם סא: (61) לוח בעל שיני ברזל, שבו דשים את התבואה. (62) כגון מרדעת של חמור ועול בקר. (63) כי בעל הגדיש לא שינה ממנהגו של עולם, ועל המדליק לדעת שכלים כאלו נמצאים בגדיש. (64) שאין דרכם להמצא בגדיש. (65) שלא היה עליו להעלות על הדעת, שכלים אלו נמצאים בגדיש. ומשערים את מקום אותם הכלים כאילו היה מלא תבואה ממין הגדיש. הלכה זו היא כדעת החכמים, ולפי פירוש רבא בגמרא שם.

ט. במה דברים אמורים?⁶⁶ במדליק בתוך שדה חבירו⁶⁷; אכל במדליק בתוך שלו ועברה לשדה חבירו - פטור על כל הפלים הטמונים בגדיש. אכל משלם הוא שעור מקום הפלים⁶⁹, ורואין אותו כאלו הוא מלא גדיש של חטים או של שעורים⁷⁰.

(66) שחייב על הכלים הטמונים בגדיש. (67) מכיון שלא ברשות הדליק. (68) אפילו על אלה שדרכם לטמנם בגדיש, כי כתוב בתורה "או הקמה" (שמות כב, ד), ודרשו החכמים "מה קמה בגלוי, אף כל בגלוי". ולשון הפסוק "כי תצא אש", משמע במדליק בתוך שלו, שם ס. (69) גודל המקום שהכלים תופסים. (70) אם הגדיש היה של שעורים. דין זה מכוון גם למדליק בתוך שדה חבירו, שפטור על בגדים וכלי זכוכית, כמו שכתבנו בהלכה הקודמת.

לו שהות להקים את הגדר שנפלה, מכיון שהוא אשם בכך, שלא הרחיק כראוי. (27) אף-על-פי שאין להאשים אותו על האש שהדליק, חייב הוא על שלא שמר על האש שלו שלא תזיק. (28) השוואה זאת מובאת בגמרא, שם. (29) שהכניסו לדיר ולא נעל הדלת כראוי, שהוא חייב.

ה. השולח³⁰ את הבערה³¹ ביד חרש שוטה וקטן³² - פטור מדיני אדם³³ וחייב בידי שמים³⁴. במה דברים אמורים? שמסר להן גחלת ולבויה³⁶, שדרך הגחלת להקבות מאליה קדם שתעבר ותדליק; אכל אם מסר להן שלהבת³⁷ - חייב³⁸, שהרי מעשיו גרמו³⁹.

(30) משנה שם נט: אש, חומר בוער. (31) אש, חומר בוער. (32) שאינם בני-דעת. (33) אם החרש, השוטה או הקטן שרפו גדיש, פטור השולח, כי הוא לא שרף. (34) כי גם הוא אשם במידה מסוימת בנזק זה. (35) שפטור מדיני אדם. (36) החרש, השוטה או הקטן נפחו בה והגדילו את הלהבה, ולולא זה היתה גחלת כבה מאליה. (37) כגון אבוקה דולקת. (38) אף בדיני אדם. רבינו פסק כדעת חזקיה ולא כר' יוחנן, משום שחזקיה היה רבו של ר' יוחנן, שם. (39) והריהו כאילו שם בעצמו את השלהבת במקום הגדיש.

ו. שלח⁴⁰ את הבערה ביד פקח - זה הפקח שהבעיר חייב לשלם⁴¹, והשולח פטור⁴². וכן אם הגיח שומר לשומר הבערה - השומר חייב⁴³.

(40) משנה, שם. (41) כי הוא בר דעת ואחראי למעשיו. (42) אף-על-פי שלמדנו ששולחו של אדם כמותו, זה רק בדבר מצוה או בדבר רשות, אבל לא בדבר עבירה, ואין לזקוף את מעשה העבירה על חשבון השולח, ומפני כך השולח פטור, אפילו מסר שלהבת ועצים ביד הפקח. (43) שהשומר נכנס במקום הבעלים. השווה למעלה פרק ד, הלכה ד.

ז. אהד⁴⁴ הביא את האור⁴⁵ ואהד הביא את העצים⁴⁶ - המביא את העצים חייב⁴⁷. אהד הביא את העצים ואהד הביא את האור - המביא את האור חייב⁴⁸. בא אחר ולבה - המלבה חייב⁴⁹. לפתו ריח שאינה מצויה תמיד⁵⁰ - הרי פלן פטורין⁵¹. לבה ולפתו הרויח⁵² - חייב; שהרי הוא גרם⁵³, וכל הגורם להזיק משלם נזק שלם מן היפה שבנכסים, כשאור כל המזיקין⁵⁴.

(44) המשך המשנה שם. (45) אש. (46) אחרי שהראשון הביא את האש. (47) כי בלי העצים היתה האש נכבית, והראשון לא עשה כלום. (48) תמיד חייב האחרון, מהטעם הקודם. (49) והראשונים פטורים, אם האש לא היתה מתלבה מאליה. (50) ואפילו אם דרכה לבוא לעתים לא רחוקות כל כך. (51) שהרי זה אונס, כי לא היו צריכים להעלות על דעתם, שתבוא רוח שאינה מצויה. ומובן שזה רק כשבאותה שעה לא היתה מנשבת רוח שאינה מצויה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. גַּמְלָה שֶׁהוּא טְעוֹן פְּשָׁתָן⁹¹ וְעוֹבֵר בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְנִכְנַס פְּשָׁתָנוּ לְתוֹךְ הַחֲנוּת⁹² וְדָלְקָה בְּגָרוֹ שֶׁל חֲנוּנִי, וְהִדְלִיק אֶת כָּל הַבִּירָה⁹³ - בַּעַל הַגְּמֵל חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהִרְבֶּה בְּמִשְׁאָו⁹⁴. בֵּין שְׁעֵמֶדֶה הַבְּהֵמָה⁹⁵ בֵּין שְׁלֵא עֲמֶדֶה⁹⁶. הַנִּיחַ הַחֲנוּנִי גָרוֹ מִבְּחוּץ⁹⁷ - הַחֲנוּנִי חֵיב אַף בְּדָמֵי פְּשָׁתָן⁹⁸, מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחַ גָרוֹ מִבְּחוּץ⁹⁹. וְאִפְלוּ גַר הַחֲנֻכָּה¹⁰⁰ הִיָּה לוֹ לִישֵׁב לְשֹׁמְרוֹ¹⁰¹.

91 משנה בבא-קמא סב: (92 מכיון שמעטן הפשתן היה גדול מדי. 93 בנין גדול. 94 בעל הגמל פשע, מפני שהטעין משא יותר משיעור רוחב רשות הרבים. טעם זה מובא בגמרא שם, כב: (95 שהוסיף פשע על שלא מיהר להרחיק אותה מן המקום. 96 אלא בעברה הדליקה את הבית, גמרא שם כב. 97 ובגלל זה נדלק בו הפשתן. 98 נוסף על חיוב בדמי הבירה, אם איננה של חנוני. 99 דבר האסור לו לעשות. גם טעם זה מובא בגמרא שם כב: (100 שרשאי להניחו בחוץ משום מצוה. 101 ולפיכך הוא חייב, כדעת תנא-קמא, ולא כרבי יהודה האומר "בנר חנוכה פטור", שם סב:

יד. הַכּוֹפֵף¹⁰² קָמְתוֹ¹⁰³ שֶׁל חֶבְרוֹ לִפְנֵי הָאֵשׁ¹⁰⁴ עַד שֶׁתְּדַלֵּק, אִם אֵין הָאֵשׁ מַגְעַת לָהּ אֲלֵא בְרוּחַ שְׂאִינָה מְצוּיָה¹⁰⁵ - פְּטוֹר מִדְּיַנֵּי אָדָם¹⁰⁶ וְחֵיב בְּדִינֵי שְׁמַיִם¹⁰⁷. וְהַטּוֹמֵן קָמְתוֹ¹⁰⁸ שֶׁל חֶבְרוֹ בַּעֲפָר¹⁰⁹ אוֹ בְּתַבָּן¹¹⁰, וְעֵבְרָה הָאֵשׁ¹¹¹ וְאֲכָלָה אוֹתָהּ - הָרִי הַטּוֹמֵן פְּטוֹר מִדְּיַנֵּי אָדָם¹¹² וְחֵיב בְּדִינֵי שְׁמַיִם¹¹³, מִפְּנֵי שֶׁהִמְדִּילִיק אֶת הָאֵשׁ פְּטוֹר עַל הַטּוֹמֵן¹¹⁴.

102 שם נה: (103 תבואתו, המחוברת לקרקע. 104 לצד האש. 105 לעתים קרובות. 106 כי זה מעין אונס, שלא עלה בדעתו שתבוא רוח שאינה מצויה. 107 כי לולא הכפיפה לא היתה האש מגעת, אף ברוח שאינה מצויה, שם נו. 108 דברי רב אשי שם. 109 המגן בפני אש. 110 המגביר את סכנת האש. 111 שהדליק אחר. 112 כי הוא לא הדליק את האש, ולא שרף את הקמה. 113 כי לולא טמן, היה בעל הקמה גובה דמי הקמה מן המדליק את הדליקה. 114 למעלה הלכה ט.

טו. אֵשׁ שֶׁעֵבְרָה וְהִזִּיקָה אֶת הָאָדָם וְחָבְלָה בּוֹ - הָרִי הַמְּבַעֵיר חֵיב¹¹⁵ בְּנִזְקֵיוֹ וּבְשִׁבְתוֹ¹¹⁶ וּבְצַעְרוֹ¹¹⁷ וּבְשִׁבְתוֹ¹¹⁸, כְּאִלוֹ הִזִּיקוּ בְּיָדוֹ; שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵשׁוֹ מְמוֹנוֹ הוּא¹¹⁹, הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִזִּיקָה בְּחִצְיוֹ¹²⁰. אֲבָל אִם הִזִּיקָה בְּהִמְתּוֹ אוֹ בּוֹרוֹ אֶת הָאָדָם - אֵינוֹ חֵיב אֲלֵא בְּנִזְק בְּלָבָד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו¹²¹.

115 בבא-קמא כג. 116 שנתבטל ממלאכתו בכלל החבלה. 117 שלא נכלל בחישוב הנזק. 118 בגמרא נאמר שם "לחייבו בארבעה דברים", ורבינו וגם רבינו חננאל מפרשים שהכוונה שם לצער, ריפוי, שבת, בושת (שלא כפירוש רש"י). 119 כשורו, ושורו שהזיק חייב על

י. הַמְדִּילִיק בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֶבְרוֹ, וְיִצְאָה הָאֵשׁ וְנִאֲכַל הַגְּדִישׁ, וְהָיָה גְדִי כְּפוֹת לוֹ⁷¹ וְעָבַד סְמוּךְ לוֹ וְנִשְׂרָף עִמּוֹ - חֵיב⁷²; שֶׁפֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם⁷³ לַעֲשׂוֹת בַּגְּדִישׁ. הָיָה עָבַד כְּפוֹת וְגְדִי סְמוּךְ לוֹ וְנִשְׂרָף עִמּוֹ - פְּטוֹר⁷⁴.

71 קשור לו, משנה שם, סא: (72 על הגדי. מן הפסוק "או הקמה", דורשים החכמים "כל בעלי קומה", כלומר גם בעלי החיים, שם ס. 73 והיה צריך להעלות על הדעת, ואף-על-פי-כן פטור על העבד, כי היה עליו לברוח. 74 מפני שהמדליק חייב מיתה על שריפת העבד, וכל המחוייב מיתה, פטור מכל חיוב ממון הקשור במעשהו זה. כלל זה ידוע בתלמוד בשם: "קים ליה ברובה מיניה". ואפילו במקרה שאין בית-דין ממיטים אותו, כגון בשוגג או שהודה מעצמו ואין עדים, פטור מממון.

יא. הַמְּשִׂאֵיל⁷⁵ מְקוֹם לְחֶבְרוֹ, וְהַגְּדִישׁ⁷⁶ בּוֹ וְהַטּוֹמֵן בּוֹ פְּלִים, וְהִדְלִיק הַמְּשִׂאֵיל וְשִׂרָף הַגְּדִישׁ - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֲלֵא דְמֵי גְדִישׁ בְּלָבָד⁷⁷. הַשְּׂאִילוֹ מְקוֹם לְהַגְדִישׁ חֲטִים וְהַגְּדִישׁ שְׁעוּרִים, אוֹ לְהַגְדִישׁ שְׁעוּרִים וְהַגְּדִישׁ חֲטִים⁷⁸, אוֹ שֶׁהַגְּדִישׁ חֲטִים⁷⁹ וְחָפֶם בְּשְׁעוּרִים⁸⁰, אוֹ שֶׁהַגְּדִישׁ שְׁעוּרִים וְחָפֶם בְּחֲטִים⁸¹ - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ אֲלֵא דְמֵי שְׁעוּרִים בְּלָבָד.

75 שם סב. 76 עשה גדיש. 77 כי השאיל את המקום לגדיש בלבד. 78 משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנשרפו חטים ששויים יותר משעורים, מכיון שלא נתן רשות להגדיש חטים. 79 לאחר שקיבל רשות לכך. 80 וכיסם בשעורים. הדין הוא, שהוא משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנשרפו חטים שנגדשו ברשות. הטעם הוא, שהמשאיל יכול לטעון: ראיתי שעורים בלבד, ועל כן לא נזהרתי כל כך. 81 אם השאיל להגדיש שעורים, מובן מאליו שישלם דמי שעורים בלבד, ואם השאיל להגדיש חטים והגדיש שעורים וחיפם בחטים, גם כן הדין שישלם דמי שעורים בלבד, ואת מקום החטים - דמי חטים.

יב. הַמְדִּילִיק אֶת הַבִּירָה⁸² שֶׁל חֶבְרוֹ - מְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶׁבְּתוֹכָהּ; שֶׁפֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִנִּיחַ כָּל כְּלֵיהֶם וְכָל חִפְצֵיהֶם בְּבֵתָם. וְכָל שִׁיטְעָן בַּעַל הַבֵּית⁸³ - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע בְּנִקִּיטַת חִפְצָן⁸⁴ וְנוֹטֵל⁸⁵. וְשִׁבְעָה זוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁸⁶, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאֵר⁸⁷. וּבְלָבָד שִׁיטְעָן דְּבָרִים שֶׁהוּא אֲמוּד בְּהֵן⁸⁸, אוֹ שֶׁהוּא לְמוֹד⁸⁹ לְהִיּוֹת אוֹתָן הַדְּבָרִים שִׁטְעָן פְּקָדוֹן אֲצִלוֹ⁹⁰.

82 משנה שם סא: (83 כל כלי שיאמר בעל הבית שהיה בבית ויתבע תשלומו. 84 כשהוא נשבע, יאחזו בידו חפץ קדוש, כגון ספר תורה. 85 בניגוד לכלל "נשבע ויוצא פטור", שאין בכוח השבועה לחייב ממון. 86 חכמי תורה שבעל-פה הראשונים. 87 בהלכות חובל ומזיק פרק ז, הלכה יז. דין הניזק כדין הנגזל, שחכמינו תיקנו "נשבע ויוצא ונטול". 88 שיש לשער שהיו לו, שהולמים את מצבו הכלכלי, דעת רב אשי, שם סב. 89 רגיל. 90 כגון אדם נאמן, ובני אדם רגילים להפקיד אצלו חפצים יקרים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפשות, ואילו "לא תגנובו" שבפרשת קדושים, מדבר בגניבת ממון.

וצריך עיון, מדוע בריש הלכות גניבה (בדפוסים שלנו) הביא הכתוב לא תגנובו. אבל בחינוך מצוה רכ"ד מעתיק לשון הרמב"ם לא תגנובו. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות מל"ת רמד, ובמניין המצוות בסוף ספר היד - לא תגנובו.

(על פי לקו"ש ח"י עמוד 205 הערה 4 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) הגדרת המונח "גנב" ראה להלן הלכה ג. 3) רכוש (ולאו דווקא כסף). 4) מטבע קטנה של נחושת, אחד ממאה תשעים ושניים בינר של כסף. 5) פחות משווה פרוטה אדם מוחל (ראה סנהדרין נז. ורש"י שם). 6) ויקרא יט, יא. שם כתוב "לא תגנובו". פסוק זה מדבר בגונב ממון, אבל "לא תגנובו" שבעשרת הדברות מדבר בגונב נפשות (סנהדרין פו. וכן כותב רבינו להלן בפרק ט הלכה א). 7) על אזהרה זו של "לא תגנובו", אף על פי שיש בו מעשה, ו"כל לא תעשה שבתורה, לאו שיש בו מעשה, לוקין עליו" (ראה מכות טז). 8) וכיוון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם. 9) "אם המצא ... שניים ישלם" (שמות כב, ג). 10) ואחד ... ואחד = בין ובין. 11) גזול גוי אסור - בבא קמא קיג א-ב, והוא הדין לגניבה. 12) כי החיוב בתורה בא על הגניבה ולא חשוב אם גנב מגדול או גנב מקטן.

ב. אסור לגנב כל שהיא¹³ דין תורה¹⁴. ואסור לגנב דרך שחוק או לגנב על מנת להחזיר¹⁵ או על מנת לשלם¹⁶; הפל אסור¹⁷, שלא ירגיל עצמו בכך.

13) אפילו פחות משווה פרוטה. 14) אף על פי שהשיעור לעבור על הלא תעשה הוא שווה פרוטה, האיסור הוא אף בפחות משיעור, כמו חצי שיעור באיסורי אכילה. רבינו פוסק כרבי יוחנן, שחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עד). 15) את החפץ גופו, ואין בדעתו לעכבו בשבילו. 16) תשלומי כפל משום "שרוצה לההנותו ויודע בו שלא יקבל" (רש"י בבבא מציעא סא:). 17) בגמרא בבא מציעא שם, למדו דין זה מן הכתוב (ויקרא יט, יא) "לא תגנובו" שהוא מיותר. ולפי טעם זה עובר גנב זה בלאו כגנב ממש שלא על מנת לשלם וכדומה - ומדברי רבינו יש ללמוד שאין בזה לאו ממש, וצריך עיון.

ג. אי זהו גנב? זה הלוקח ממון אדם בסתר¹⁸ ואין הפעלים יודעים, כגון הפושט ידו לתוף פיס חברו ולקח מעותיו ואין הפעלים רואים, וכן כל פיוצא בזה. אבל אם לקח בגלוי¹⁹ ובפרהסיא²⁰ בחזק יד²¹ - אין זה גנב, אלא גזלן²². לפיכך, לסטים מזין שגנב²³ - אינו גזלן, אלא גנב, אף על פי שהפעלים יודעים²⁴ בפשעה שגנב.

18) ולא לעיני הבעלים. 19) שהבעלים רואים.

הנזק בלבד. 120) המדליק אש דומה לזורק חץ בידים, ועל כן חייב בחמשת הדברים. זוהי דעת ר' יוחנן שם כב. 121) למעלה פרק יא, הלכה ו; פרק יג, הלכה ב.

טז. כל תולדות האש¹²² הרי הן פאש¹²³. פיצד? הניח אבן¹²⁴ או ספין או משא בראש גגו¹²⁵, ונפלו ברית מצויה והזיקו¹²⁶ - חייב לשלם נזק שלם; ונפלו אלו וכיוצא בהן תולדות הפערה הן¹²⁷. ואם נפלו ברית שאינה מצויה¹²⁸ והזיקו - פטור¹²⁹.

122) מזיקים הדומים לאש, ואינם מפורשים בתורה. 123) דינם כדין אש, שם ג: 124) דוגמא זו מובאת בגמרא שם. 125) בקצה הגג, שיכולים ליפול משם. 126) בדרך נפילתם. 127) כשם שאת האש מוליכה הרוח, כך הוליכה הרוח את הסכין ואת האבן והזיקו. 128) ולולא זאת לא יכלו ליפול. 129) כי זהו אונס, שלא היה צריך להעלות על דעתו שתבוא רוח שאינה מצויה ותפילם.

סליקו להו הלכות נזקי ממון בסיעתא דשמיא

~ יום חמישי כ"ז מרחשון ~

הלכות גניבה

יש בכללן שבע מצות. שתי מצות עשה, וחמש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) שלא לגנב ממון. ב) דין הגנב. ג) לצדק המאזנים עם המשקלות. ד) שלא יעשה עול במדות ובמשקלות. ה) שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה, אף על פי שאינו לוקח ונותן בהן. ו) שלא יסיג גבול. ז) שלא לגנב נפשות.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) ענינו בביאור איסור הגניבה ומהותה וענין התשלומים, אם תשלומי כפל אם תשלומי ארבעה וחמשה כגונב שור ושה וטבחם או מכרם. ומי הוא הגנב שהוא חייב, ואם הגניבה בעין מה דינה בין נשתנית הגניבה בין לא נשתנית הגניבה, וכן אם הועתקה לרשות הדיוט אחר וכיוצא בזה.

א. כל הגונב² ממון³ משוה פרוטה⁴ ולמעלה⁵ - עובר על לא תעשה, שגמר⁶: לא תגנב. ואין לוקין על לאו⁷ זה, שהרי נתן לתשלומין⁸, שהגנב חייבתו תורה לשלם⁹. ואחד¹⁰ הגונב ממון ושואל או הגונב ממון עובד פוככים¹¹, ואחד הגונב את הגדול או את הקטן¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא תגנב"

הציווי "לא תגנובו" שבעשרת הדיברות, מדבר בגונב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמישה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה" (שמות כא, לז), והטעם שהחמירו בשור ובשה יותר מבשאר מטלטלין, אם מכר או שחט בעלי חיים אחרים, פירש רבינו במורה נבוכים שם, משום שהצאן והבקר נמצאים על פי רוב בשדות, ואי אפשר לשמרם כמו ששומרים הדברים בתוך היישוב וקל לגנוב אותם, ובמידה שיותר קל לעשות את העבירה החמירו בעונשה, כדי שיימנעו מלעשותה. בבקר החמירו יותר מבצאן, כי הבקר רועים מפוזרים שלא כצאן הרועים יחד, ויותר קל לגנוב שור מאשר כבשה, ועל כן החמירו בשור, אם מכר או שחט, יותר מאשר בכבשה. ובמכילתא משפטים פרשה יב ובתוספתא בבא קמא פרק ז הלכה ג, נמסרו טעמים אחרים שהובאו גם בגמרא בבא קמא עט: למה החמירו בשור מבשה, רבי מאיר אומר משום שהשור עובד בשדה, והגנב ביטלו ממלאכתו. "שור שיש לו מלאכה משלם חמישה, שה שאין לו מלאכה משלם ארבעה", ורבי יוחנן בן זכאי מסביר, מפני כבוד הבריות, שה הוא נושא על כתפו ומתבזה, ושור הולך מעצמו.

ז. אַחַד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה³⁹ שֶׁגָּנְבוּ - חֵיבִין⁴⁰ לְשֵׁלֶם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה⁴¹. הֵיְתָה אֵשֶׁת אִישׁ שְׂאִין לָהּ לְשֵׁלֶם⁴² - הֵרִי הַכֶּפֶל⁴³ עָלֶיהָ חֹב עַד שֶׁתִּתְגַּרְשׁ אוֹ יָמוּת בְּעֶלְהָ, וְבֵית דִּין נִפְרָעִים מִמֶּנָּה⁴⁴.

39) בין איש ובין אשה, דין אחד לשניהם. 40) השווה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. 41) או תשלומי ארבעה וחמישה. 42) שהרי מעשי ידיה לבעלה, ואם יש לה נכסים, הרי פירותיהם לבעלה. 43) אבל הגניבה עצמה, אם היא בידה או ביד בעלה מוציאים ממנה. 44) מהנכסים שלה.

ח. קָטָן⁴⁵ שֶׁגָּנַב - פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל⁴⁶, וּמִחֲזִירֵין לִוְיָ דְבָר הַגָּנוּב מִמֶּנּוּ. וְאִם אָבְדוּ - אֵינּוּ חֵיבִין לְשֵׁלֶם אֶף הַקָּרָן, וְאִפְלוּ לְאַחַר שֶׁהִגְדִּיל⁴⁸.

45) לפני שהגיע לגיל י"ג שנה ויום אחד וצמחו לו שתי שערות במקומות ידועים בגופו. 46) שקטן איננו בר עונשין, כי אין בו דעת ואינו אחראי למעשיו (שם לט.). 47) לבעל הגניבה. 48) כי בשעה שגנב לא נתחייב כלל, מה שאין כן באשת איש שחייבת לשלם, אלא שאי אפשר היה לגבות ממנה לפני שנתגרשה או שנתאלמנה, וכן עבד שנשחרר, ראה הלכה ט.

ט. הָעֶבֶד שֶׁגָּנַב - פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל⁴⁹, וּבְעֶלְיוֹ פְּטוּרִין. שְׂאִין אָדָם חֵיב עַל נִזְקֵי עֲבָדָיו, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן מִמּוֹנָיו⁵⁰, מִפְּנֵי שֵׁישׁ בְּהֵן דַּעַת וְאֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁמְרָן; שְׂאָם יִכְעִיסֵנוּ רַבּוֹ, וְלֵךְ וְיִדְלִיק גְּדִישׁ⁵¹ בְּאֶלְף דִּינָר וְכִיּוֹצֵא בְּהָהּ מִשְׁאָר נִזְקֵין. וְשֶׁתִּחַרְרַהּ הָעֶבֶד - חֵיב לְשֵׁלֶם⁵² אֶת הַכֶּפֶל.

49) כי אין לו כסף לשלם, כי כל מה שקנה עבד, קנה רבו. 50) ואדם אחראי לנזקי ממונו. 51) כדי לחייב את רבו

20) לעיני הכול. 21) נגד רצון הבעלים. 22) הגדרה זו של גזלן מבוססת על הדוגמא שמביאה הגמרא מבניהו בן יהודיע, שנאמר בו (שמואל-ב, כג, כא): "ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו" (בבא קמא עט:). 23) הבא באתר ומפחד מפני אנשים. 24) כי הוא לוקח ממנו בחזקה באיום הנשק, בכל זאת נחשב גנב, משום שהוא מתחבא מפני אנשים, ואינו עושה מעשהו בפרהסיא (שם נו: ונו.).

ד. גָּנַב שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֵדִים²⁵ כְּשֶׁרִים²⁶ שֶׁגָּנַב - חֵיב לְשֵׁלֶם שְׁנַיִם²⁷ לְבַעַל הַגָּנְבָה. אִם גָּנַב דִּינָר - מְשֻׁלֵם שְׁנַיִם²⁸; גָּנַב חֲמֹר אוֹ פְּסוּת אוֹ גָּמֶל - מְשֻׁלֵם שְׁנַיִם בְּדִמְיָה²⁹. נִמְצָא מִפְּסִיד כְּשֶׁעוֹר שֶׁבִקֵּשׁ לְחַסֵּר אֶת חֲבָרָיו³⁰.

25) עד אחד לא מספיק, כי כתוב בתורה "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא, על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר" (דברים יט, טו). 26) רשימת הפסולים לעדות, ראה סנהדרין פרק ג משנה ג וד, וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה יג שקבע שם כלל: "אין מחייבים לעולם ממון על פי עדים עד שיהיו עדים הכשרים להעיד שאר עדויות". 27) שכתוב "שניים ישלם" (שמות כב, ג). 28) דינר אחד שגנב ודינר נוסף כקנס על מעשה הגניבה. 29) כדי שלא תטעה לומר, שהגנב מחוייב לשלם שני חפצים ממש בעד כל חפץ שגנב, מדייק רבינו ואומר "שניים בדמיה" פירוש - הגנב משלם כסף או משהו אחר שדמיו כפליים מדמי הגניבה. 30) "עונש כל חוטא זולתו בכלל שיעשה בו כמו שעשה בשווה ... ומי שהזיק בממון, יינזק בממונו כשיעור ההוא בשווה ... ישלם שניים לרעהו, רצונו לומר הדבר אשר לקח, וילקח ממנו כיוצא בו" (מורה נבוכים, חלק ג פרק מא).

ה. גָּנַב שֶׁהוֹדָה מְעַצְמוֹ³¹ שֶׁגָּנַב - מְשֻׁלֵם אֶת הַקָּרָן³² וּפְטוּר מִן הַכֶּפֶל³³; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוֹן אֱלֹהִים³⁴ יִשְׁלֶם שְׁנַיִם - וְלֹא הִמְרִישִׁיעַ אֶת עַצְמוֹ³⁵ מְשֻׁלֵם שְׁנַיִם. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַקְּנֻסוֹת³⁶, שֶׁהַמּוֹדֶה בְּהֵן פְּטוּר³⁷.

31) בבא קמא סד: באופן המחייב אותו לשלם את הקרן, כמבואר להלן בפרק ג הלכה ט. 32) הדבר שגנב. 33) אף על פי שבאו עדים אחרי כן והעידו שגנב, ראה להלן פרק ג, הלכה ח. 34) שירשיע אותו השופט על פי עדים. 35) על ידי הודאתו. 36) כגון חצי נזק ועוד. המושג "קנס" מקיף כל תשלום שהוא יתר על הקרן או פחות (ראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ח; בבא קמא טו:). 37) כי הקנס בא כאמצעי למניעת החטא, ואם החוטא מודה מעצמו - ובמקרה גניבה גם מחזיר את הגניבה - מוותרים לו על הקנס. דין מודה בקנס, בגמרא שם.

ו. תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל נוֹהֲגִין בְּכָל, חוּץ מִשֶּׁה וְשׁוֹר; שֶׁהַגּוֹנֵב אֶת הַשׁוֹר אוֹ אֶת הַשֶּׁה וְטָבַח אוֹ מָכַר³⁸ - מְשֻׁלֵם עַל הַשֶּׁה תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה, וְעַל הַשׁוֹר תְּשֻׁלוּמֵי חֲמִשָּׁה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(66) בהלכה הקודמת. (67) כגון הגזול עצים ועשאן כלים, צמר ועשאן בגדים. (68) כדעת רבה, שינוי קונה (שם). (69) ואינו חייב להחזיר את הגניבה עצמה, אפילו היא ביד הגנב, כי שינוי מעשה בלבד, אף בלי יאוש, קונה.

יג. גִּנְבַּת פְּחוּשָׁה⁷⁰ וְהַשְׂמִינָה⁷¹, או שְׂמִינָה וְהַכְחִישָׁה⁷² - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל או תְּשֻׁלוֹמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁷³ כְּשֶׁעָשָׂת הַגְּנֵבָה⁷⁴. גִּנְבַּת טְלָה⁷⁵ וְנִעְשָׂה אֵיל, עֵגֶל וְנִעְשָׂה שׁוֹר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל כְּשֶׁעָשָׂת הַגְּנֵבָה⁷⁶. טְבַחוֹ אוּ מְכָרוֹ אַחַר שֶׁהִגְדִּיל - נִעְשָׂה שְׁנוּי⁷⁷ בְּיָדוֹ וְקָנְהוּ, וְשָׁלוֹ הוּא טוֹבָה וְשָׁלוֹ הוּא מוֹכֵר, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה.

(70) בהמה כחושה, ברייתא שם סה. (71) הגנב פטמה. (72) הגנב הכחישה על ידי עבודה יתירה (שם). (73) אם שחטה או מכרה. (74) במקרה שהגנב פיטמה יכול הוא לטעון: "אני פטמתי ואתה תקח!"? שם. ובמקרה שהכחישה, אומרים: "מה לי קטלה כולה מה לי קטלא פלגא?" פירוש: אין הבדל בין הרגה לגמרי או הרגה במקצת, כלומר הכחישה, וכשם כשהרגה ממש משלם כשעת הגניבה, כך גם בהכחישה. (75) כבשה צעירה. (76) שם סה: הטעם הוא, שכפל הוא חייב על הגניבה, ובשעת הגניבה היה זה טלה. (77) אף על פי שזה בא מאליו ולא על ידי מעשה.

יד. גִּנְבַּת בְּהֵמָה או כְּלִי⁷⁸ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, וּבִשְׁעַת הַגְּנֵבָה הָיָה שׁוֹהַ אַרְבָּעָה, וְעִכְשָׁו בִּשְׁעַת הַעֲמֵדָה בְּדִין שׁוֹהַ שְׁנַיִם - מְשַׁלֵּם כְּרֶן כְּשֶׁעָשָׂת הַגְּנֵבָה⁷⁹, וְתְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל או אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה כְּשֶׁעָשָׂת הַעֲמֵדָה בְּדִין⁸⁰. הָיָה שׁוֹהַ בִּשְׁעַת הַגְּנֵבָה שְׁנַיִם, וּבִשְׁעַת הַעֲמֵדָה בְּדִין אַרְבָּעָה: אִם שָׁחַט או מְכָר או שָׁבַר הַכְּלִי⁸¹ או אָבְדוֹ - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל או אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה כְּשֶׁעָשָׂת הַעֲמֵדָה בְּדִין⁸²; וְאִם מָתָה הַבְּהֵמָה או אָבַד הַכְּלִי מֵאֱלִיו - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל כְּשֶׁעָשָׂת הַגְּנֵבָה⁸³.

(78) שאין בו תשלומי ארבעה וחמישה. (79) ואינו יכול להחזיר את הבהמה עצמה ולהגיד: "הרי שלך לפניך" (דעת רב שם). וטעמו, שהתורה אמרה בגניבה "חיים ... ישלם" (שמות כב, ג) "אחייך לקרן כעין שגנב", כלומר אם מחיר הקרן ירד, ישלם הגנב כעין שגנב. (80) דעתו של רב שם, בשעה שביית הדין מחייב אותו לשלם כפל או ד' וה' יש לחשב לפי מחיר הגניבה באותה שעה, כי הריחה הוזלה ברשות הבעלים. (81) מקביל לשחט בבעל חי. (82) זה כולל גם את הקרן, שמשלם כשעת העמדה בדין, כי הגניבה שייכת לבעלים, ואם נתייקרה, הרווח לבעלים. זה דומה להשביחה מאליה, שהרווח לבעלים, ראה למעלה הלכה יא. (83) החיוב בא רק על הגניבה, לכן מחייבים אותו לשלם כשעת הגניבה, מה שאין כן במקרה הקודם, שחייב על שעה שמכר או שבר הכלי.

טו. מִי שֶׁגִּנְבַּת כְּלִי וְשָׁבַרוֹ או פָּחַתוֹ⁸⁴, או נִשְׁבַּר או נִפְחַת מֵאֱלִיו - אֵין שְׂמִינָה לוֹ הַפָּחַת⁸⁵, אֲלָא רוֹאִין

לשלם. טעם זה מובא בגמרא שם. (52) כדין אשה שנתגרשה, כי הפטור הקודם בא רק משום שלא היו לו נכסים, משנה שם פז.

י. רְאוּי לְבֵית דִּין לְהַפּוֹת אֶת הַקְּטָנִים⁵³ כְּפִי פַחַ הַקְּטָן עַל הַגְּנֵבָה, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיוּ רְגִילִין בָּהּ. וְכֵן אִם הִזְיקוּ שְׂאֵר נְזִיקִין. וְכֵן מִפִּינְךָ אֶת הַעֲבָדִים שֶׁגִּנְבוּ או שֶׁהִזְיקוּ מִפְּהַר רִבְּהָ⁵⁴, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיוּ רְגִילִין לְהִזְיק.

(53) אף על פי שהם פטורין מן הדין. (54) מפני שהם גדולים ויכולים לעמוד במכה רבה בלי לפגום בבריאותם ובכושר עבודתם ומפני שיש בהם דעת ועושים זאת מתוך כוונת דודן. ונאפילו לדעת האומרים שאין בית דין מצווים להרחיק את הקטן מעבירה, זה נאמר רק במצוות שבין אדם למקום, אבל במצוות שבין אדם לחבירו מוטל על בית הדין להרחיק את הקטנים מלהזיק לאחרים (מגיד משנה).

יא. הֵייתָה הַגְּנֵבָה בְּיַד הַגְּנֵב וְהִשְׁבִּיחָה מֵאֲלֵיהָ, כְּגוֹן כְּבִשָׁה שֶׁיִּלְדָה⁵⁵ וּגְזֵהָ - מְשַׁלֵּם אוֹתָהּ וְאֶת גְּזוּתֶיהָ וְאֶת וְלְדוּתֶיהָ⁵⁶. וְאִם אַחַר יְאוּשׁ⁵⁷ יִלְדָה וּגְזֵהָ - מְשַׁלֵּם כְּשֶׁעָשָׂת הַגְּנֵבָה⁵⁸. הוֹצִיא עֲלֶיהָ הוֹצֵאָה וְהִשְׁבִּיחָה, כְּגוֹן שֶׁשְׁטָמָה - הִרִי הַשֶּׁבַח שֶׁל גִּנְבֵי⁵⁹ אֲפִלוּ לְפָנֵי יְאוּשׁ. וְכִשְׁמַחְזִיר הַגְּנֵבָה עִם הַכֶּפֶל - נוֹטֵל הַשֶּׁבַח⁶⁰ מִן הַבְּעָלִים, או מִחֻשְׁבִּים לוֹ מִן הַכֶּפֶל⁶¹.

(55) משנה שם צג: בדין הגזול, וּגִנְבַּת דִּינוֹ כְּגוֹלָן לַעֲנִיין זֶה. (56) כשהייתה מעוברת וטעונה צמר בשעת הגניבה. דעת רבינו, שאין זה שינוי מעשה גמור, ואין הגנב קונה אותה, ולא את הוולד ולא את הצמר. (57) הבעלים חדלו מלקוות להחזרת הדבר הנגנב. רבינו מפרש את הכלל במשנה זו, האומר: "כל הגזונים משלמים כשעת הגזילה", שמדובר לאחר יאווש. (58) אם הייתה מעוברת או טעונה, משלם דמי מעוברת או טעונה, והוולד והצמר של גנב. אבל אם נתעברה ונטענה אצל הגנב, וילדה וגזזה מחזירה כמו שהיא עכשיו. (59) טענת הגנב "אנא פטימנא ואת שקלת?" פירוש: אני אפטם ואתה תקח! (שם). (60) תוספת מחיר הבהמה לאחר הפיטום. (61) מנכים לו דמי השבח מן הכפל ומשלם את המותר.

יב. הַגְּנֵבָה עֲצֻמָה שֶׁהִיא בְּיַד הַגְּנֵב⁶² וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית - חוֹזְרֵת לְבַעְלֶיהָ⁶³ בֵּין לְפָנֵי יְאוּשׁ בֵּין לְאַחַר יְאוּשׁ⁶⁴; אֲלָא שְׂאֵחַר יְאוּשׁ הַשֶּׁבַח לְגִנְבֵי⁶⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁶⁶. נִשְׁתַּנֵּית הַגְּנֵבָה בְּיַד הַגְּנֵב⁶⁷ - קָנָהּ⁶⁸ וְקָנְהָ שֶׁבַחָהּ אֲפִלוּ לְפָנֵי יְאוּשׁ, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם אֲלָא דָּמִים⁶⁹.

(62) ולא העבירה לרשות אחר. (63) כמו שכתוב "והשיב את הגזילה אשר גזל" (ויקרא ה, כג), ודרשו רבותינו: אם כעין שגזל (שלא נשתנתה) יחזיר (שם סו). ודין הגניבה כדין הגזילה. (64) כדעת רב יוסף שם, שאמר, "יאווש אינו קונה ואפילו מדרבנן", ועל כן עליו להחזיר את הגניבה עצמה. (65) והבעלים ישלמו לגנב את דמי השבח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבית האישי" (שמות כב, ו) ולא מבית הגנב (משנה בבא קמא סב: וגמרא סז).

יח. גנב וטבח, ובא גנב אחר וגנב - הגנב האחרון משלם תשלומי כפל לגנב הראשון, שהרי קנה בשני מעשה¹⁰⁰, וגנב הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב ומכר, ובא אחר וגנב מן הלוקח: אם נתיאשו הבעלים - הרי הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה, והגנב השני משלם תשלומי כפל¹⁰¹; ואם לא נתיאשו הבעלים - אין האחרון משלם אלא קרן בלבד¹⁰².

100) על ידי השחיטה, ושינוי מעשה בלבד, אפילו בלי ייאוש קונה, שם. 101) לקונה, שקנה בייאוש ובשינוי רשות, ואין הבדל אם הייאוש היה כבר לפני המכירה, או בא רק לאחר המכירה, כשהייתה כבר בידי הקונה, לפי דעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה שם. 102) כי הלוקח לא קנה.

פֶּרֶק שְׁנַיִם

1) נתבאר בו מהות בעלי הגניבה ומהות הדבר, ואם הועתקה הגניבה לרשות הקדש, ומהות הטביחה והמכירה וכיוצא בזה.

א. הגונב את העובד פוכבים או שגנב נכסי הקדש² - אינו משלם אלא הקרן בלבד³; שגנאמר: ישלם שנים לרעהו. לרעהו - ולא להקדש⁴, לרעהו - ולא לעובד פוכבים⁵. וכן הגונב קדשים מבית בעליהן, בין קדשי קדשים⁶ בין קדשים קלים⁷, בין קדשים שאין הבעלים חביבין פאתריותן⁸ בין קדשים שהבעלים חביבין פאתריותן⁹ - הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה; שגנאמר: וגנב מבית האישי - ולא מבית הקדש¹⁰.

2) נכסים השייכים לבית המקדש, כלומר קדשי בדק הבית. 3) אבל לא כפל וארבעה וחמשה. [רבינו עוסק כאן בדיני כפל וארבעה וחמשה, אבל לא בדיני מעילה שמקומם בהלכות מעילה, ולכן לא הזכיר כאן תשלום החומש וקרובן האשם. ראה רב"ד]. 4) בבא מציעא נו: 5) במכילתא משפטים פרשה טו סימן קנג: "ולא לאחרים". 6) כגון עולה, חטאת ואשם, שאין הזור אוכל מהם. 7) כגון שלמים ותודה, שהבעלים אוכלים את בשרם. 8) שאם אבדו אין הבעלים חייבים להביא אחרים, כגון שאמרו על בהמה מסויימת הרי זו עולה או שלמים. 9) כגון שאמר הרי עלי עולה או שלמים, ואם הקרבן הלך לאיבוד חייבים הבעלים להביא קרבן אחר, וההפסד אינו של הקדש אלא של הבעלים. בכל זאת, לענין כפל נחשב הקרבן לא למזון בעלים אלא לנכסי הקדש, והגנב פטור מן הכפל. מחלוקת רבי שמעון וחכמים, ופסק כחכמים (בבא קמא עד:). 10) "בית" משמע רשותו, וקדשים אפילו כשהם נמצאים עדיין בבית המקדש, רשות הקדש עליהם.

במה היה שוה אותו הפלי ומשלם לבעלים שנים בדמיו, והפלי השבור יהיה לגנב. וכן כל פיוצא בזה. ואם רצו הבעלים לטל הפלי השבור ישלם להם הפחתה⁸⁶ והכפל - שומעין להם⁸⁷.

84) קלקלו. 85) אין מוסרים את הכלי השבור או הנפחת לבעלים ומשלימים בכסף את ההבדל בין מחיר הכלי השבור למחירו לפני שבירתו. זוהי דעת שמואל (שם יא.), שאמר: "אין שמין לגנב" מכוונים לכל תשלומי הגנב, כלומר לא רק לקרן, אלא גם לכפל (שלא כדעת הראב"ד כאן, וראה ירושלמי שם). 86) הפרש בין מחיר כלי שלם לבין מחיר הכלי השבור. 87) כי לטובת הבעלים נאמר הדין שלמעלה, ולכן אם הבעלים מוותרים או מעדיפים שישאר בידם הכלי המקולקל, שומעים להם.

טז. הגנב שגנב וטבח או מכר לפני יאוש בעלים, אף על פי שלא קנה לוקח⁸⁸ והרי הגנבה חוזרת בעצמה⁸⁹ מיד הלוקח - הרי זה משלם תשלומי ארבעה וחמשה⁹⁰. ואין צריך לומר אם טבח או מכר לאחר יאושי⁹¹ שהוא משלם תשלומי ארבעה וחמשה, שהרי הועיל במעשיו⁹² וקנה הלוקח⁹³.

88) כי שינוי רשות בלי ייאוש אינו קונה. 89) ולא הועיל מעשה הגנב, וכאילו לא מכר. 90) כי התורה מחייבת ארבעה וחמישה על עצם המכירה, והרי מכר (דעת רב נחמן שם). 91) כדעת ר' יוחנן, רב נחמן ורב ששת שם, ואין אומרים שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר, כי ייאוש בלבד אינו קונה. 92) ומכירתו קיימת, אפילו גילו את הגניבה ביד הקונה. 93) ואין מחזירים את הגניבה לבעלים. [בטביחה החידוש הוא החיוב לאחר ייאוש. שאין אנו אומרים: "שלו הוא טובח", ובמכירה חידושו - החיוב לפני ייאוש אף על פי שלא הועילה כלום, כי שינוי רשות לבד אינו קונה. כל מה שנאמר כאן במקרה של לפני יאוש משתייך אפוא לדין מכירה, והמלה טבח מתוך שיגרה נאמרה שם ואין בה ניגוד לדין].

יז. הגונב מגנב אחר⁹⁴, אף על פי שנתיאשו הבעלים⁹⁵ - אינו משלם תשלומי כפל, ואם טבח ומכר - אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה לגנב הראשון; שהרי דין הבהמה הזאת לחזר בעיניה⁹⁶ לבעלים ולא קנאה הגנב⁹⁷. ולבעלים אינו משלם⁹⁸ הכפל או ארבעה וחמשה, מפני שלא גנבה מרשותן⁹⁹.

94) גנב ראשון גנבה מבעל הבית, וגנב שני גנבה מגנב ראשון. 95) וכל שכן כשלא נתיאשו הבעלים. 96) היא עצמה ולא דמיה. 97) כי יאוש בלבד אינו קונה, ושינוי הרשות מבית הבעלים לבית הגנב אפילו עם יאוש אינו קונה אלא כשיצאה הגניבה מרשות הגנב לרשות אחרת, ואפילו לדעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה פרק ב הלכה ג, ששינוי רשות ואחר כך יאוש קונה. 98) אף על פי שהבהמה היא של הבעלים. 99) והתורה אמרה: "וגונב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בקידושין נח. ולכן אין התרומה ממון בעלים, ופסוק מתשלומי הכפל.

ו. הגונב משל אביו³¹ וטבח או מכר ואחר כך מת אביו - משלם תשלומי ארבעה וחמשה³²; ואם מת אביו³³ ואחר כך טבח או מכר - משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה³⁴. גנב וטבח או מכר ואחר כך הקדיש³⁵ - משלם תשלומי ארבעה וחמשה; ואם הקדיש ואחר כך טבח או מכר³⁶, אף על פי שהקדישו קדשים קלים³⁷ - משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה³⁸. במה דברים אמורים? פשהקדיש אחר יאוש⁴⁰; אבל אם הקדיש לפני יאוש - אינו קדוש⁴¹, ואם טבח או מכר - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

31) משנה בבא קמא ע. (32) משלם לאחיו את חלקם בתשלומי ארבעה וחמשה שהוא חייב. ואף-על-פי שאמרה התורה "חמשה בקר ישלם" (שמות כא, לו), ולאחיו ישלם פחות מזה - לאחר נכיו חלקו הוא - בכל זאת חייב (שם עא:). (33) לאחר הגניבה, משנה שם עד: (34) כי בשעה שמכר או שחט היה לו חלק בבהמה, והמכירה או השחיטה לא היתה כולה באיסור, והתורה מחייבת בתשלומי ד' וה' רק אם היתה כולה באיסור (שם עב:). (35) משנה שם ע. (36) משנה שם עד: (37) כגון לקרבן שלמים, שהמקדיש אוכל את בשרו. (38) כי שחט או מכר משל הקדש, שאין בו תשלומי ד' וה', ראה למעלה הלכה א. (39) שאינו משלם תשלומי ד' וה'. (40) שקנאו ההקדש ביאוש ושינוי רשות, וכאשר שחט - של הקדש שחט. (41) שם סח:

ז. הקדישו הבעלים⁴² והוא בבית הגנב⁴³ - אינו קדוש⁴⁴, לפי שאינו פרישות⁴⁵, ואף על פי שלא נתיאשו; ואם טבח או מכר⁴⁶ אפלו אחר הקדשן - משלם תשלומי ארבעה וחמשה⁴⁷.

42) גמרא שם. (43) החפץ שהקדישו נמצא בבית הגנב. (44) אף-על-פי שהחפץ שייך למקדיש. (45) כדעת רבי יוחנן שאמר: "גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו", שם. (46) הגנב. (47) לבעלים, כי הבהמה עדיין שייכת להם.

ח. השוחט⁴⁸ ונתנבלה⁴⁹ בירו, והנוחר⁵⁰ והמעקר⁵¹ - משלם תשלומי כפל בלבד⁵²; אבל אם שחט לרפואה או לכלבים⁵³, או שנמצאת טרפה⁵⁴, או ששחטו בעזרה⁵⁵ - משלם תשלומי ארבעה וחמשה. אף על פי שחלין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה, הואיל ואסורין מדבריהם⁵⁶ - הרי זה חבב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה⁵⁷.

48) משנה שם, עח: (49) נפסלה השחיטה. (50) ממיטה במכשיר חד, כגון פיגיון. רש"י מפרש: "קורעו מנחיריו עד

ב. וכן הגונב עבדים¹¹ ושטרות וקרקות¹² - אינו משלם תשלומי כפל. שלא חיבה התורה הכפל אלא במטלטלין שגופן ממוז¹³, שנאמר: על שור על חמור על שיה על שלמה¹⁴; אבל העבדים הקשו לקרקות, שנאמר: והתנחלתם אתם לבגיתכם¹⁵, והשטרות אין גופן ממוז.

11) בבא קמא סב: בבא מציעא נו: (12) כגון משיג גבול רעהו, כלומר מעביר את הגדר המפרידה לתוך קרקע חבירו. (13) מה שאין-כן שטר, שאף שמטלטלין הוא, אבל אין גופו ממון אלא משמש עדות לממון. (14) כל אלה דוגמאות של מטלטלין הן. (15) והמשך הפסוק הוא "לרשת אחוזה", ושם אחוזה לא נמצא בתנ"ך אלא על קרקע ולא על מטלטלין. השווה ספרא לפרשת בהר סימן פח.

ג. הגונב פטר חמור¹⁶ של חברו קדם שיפדה¹⁷ - משלם תשלומי כפל לבעלים; שאף על פי שאינו עבדו שלו¹⁸, ראוי להיותו לזו¹⁹ אחר שיפדה.

16) הוולד הבכור לאמו החמורה אם הוא זכר (בכורות יא.). (17) בשה צריך לתתו לכהן, ככתוב (שמות ל-, כ) ופטר חמור תפדה בשה. (18) שאסור לו להשתמש בפטר חמור לפני שנפדה. (19) על כן נחשב לממון בעלים. טעם זה מובא בגמרא שם.

ד. הגונב²⁰ טבל²¹ של חברו ואכל²² - משלם לו דמי טבל²³. וכן אם גנב חלב²⁴ ואכל²⁵ - משלם לו דמי חלב²⁶.

20) קידושין נח: (21) תבואה ופירות שעדיין לא הפרישו מהם תרומה ומעשר. (22) ומתחייב בנפשו. (23) כרבי, ולא כר' יוסי בן יהודה האומר שמשלם רק דמי חולין שבו. ואין אומרים "קם ליה בדרכה מניה", כלומר שעונש מיתה יבטל את תשלום הממון. והטעם הוא, מכיון שאין כאן עונש מיתה בית-דין אלא מיתה בידי שמים (טבל) וכתר (חלב). ורבינו פסק כחכמים (כתובות ל), שמיתה בידי שמים וכתר אינם פוטרים מממון (ראה לקמן פרק ג הלכה ב). ואפילו כשהתרו בו למלקות ולקה, אין אומרים כאן "אינו לוקה ומשלם", מכיון שחייב הממון וחייב מלקות אינם באים כאחד. חייב ממון בא מיד עם הגניבה, ועונש מלקות בא רק עם האכילה. (24) כתובות ל: (25) שחייב כרת. (26) "שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב", שם. וזקוקים אנו לשני הטעמים, מפני שישנה אפשרות שהגניבה ועונש הכרת יבואו בבת אחת (ראה שם לא). ומשלם גם כפל (ראב"ד ומגיד-משנה).

ה. גנב תרומה²⁷ מבועליה הישראליים שהפרישו²⁸ - אינו משלם תשלומי כפל; שאין להם פה אלא טובת הנאה²⁹, וטובת הנאה אינו ממוז³⁰.

27) חלק מן התבואה שהבעלים חייבים להפריש ולתת לכהן. (28) ועדיין לא מסרוה לכהן. (29) שרשאים למסור לכל כהן שירצו. (30) כדעת עולא, וכמסקנת הגמרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְחִמְשָׁה⁸¹; וְאִם מְכָרוּ חוּצַי מִגְזָתוֹ אוֹ חוּצַי מִקְרָנָיו - חֵיב בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה, שְׂאֵלוֹ אֵינָם נִתְרִים עֲמוּ בְשִׁחִיטָה⁸².

(73 שם סח. 74) כך בדפוסים ובכ"י. ברם, לפי העניין, תיבת "למוכר" היא ט"ס. (75) שהמכירה תחול רק כעבור שלושים יום. כך מפרש רבינו דברי רב נחמן שם, "שהקנה לו לשלושים יום", ולא כרש"י וכו"ח שפירשו שמכר לתקופה של 30 יום. (76) ועמד בדיון, יאמרו לו הדיינים צא תן לו. ראה הלכה טו. (77) כי הבהמה חזרה לבעליה לפני שיצאה המכירה לפועל. (78) כלומר, ששייר בו חלק מועט שלא מכר (משנה שם עח:). (79) הדוגמא בברייתא שם. (80) כגון בשרו. כלל זה קבע רב, שם. (81) כי כל דבר שיש לו שייכות להיתר שחיטה, נחשב שיוור גם לגבי מכירה, כי התורה כתבה "וטבחו או מכרו", ודמתה מכירה לטביחה. (82) ואין להם שייכות להיתר שחיטה, ועל כן אין זה שיוור לגבי מכירה.

יב. גֵּנֵב וְקָטַע⁸³ מִמְּנֵה אֶבֶר וְאַחַר כֶּף מְכָרָה⁸⁴, או שֶׁמְכָרָה חוּצַי מִמְּלֵאכְתָּהּ⁸⁵, או שֶׁמְכָרָה חוּצַי מִשְׁלֵשִׁים יוֹם⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁸⁷ תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה; וְאִם תִּפְּשֵׁהוּ הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁸⁸.

(83 שם עח: 84) זוהי בעיא בגמרא שם, אם חייב בתשלומי ד' וה' או לא. מצד אחד אפשר לומר שהגנב פטור, מכיון שלא מכר כל מה שגנב, ועל כן אין כאן "ומכרו" כולו. אולם מאידך גיסא אפשר לומר, שהתורה הקפידה רק על כך, שהגנב ימכור הכל ולא ישאיר אצלו מאומה, והרי גם בנידון-דידן הוא מכר את הכל, ולא השאיר בבהמה שום דבר שלא מכר, ועל כן יהיה חייב בתשלומי ד' וה'. (85) שכל המלאכה שיעשה הקונה לפני השחיטה תהיה של הגנב. גם זו בעיא שם, אם זו נחשבת לשיוור ופטור או לא. (86) שמוטר לגנב המוכר לעשות בה מלאכתו. גם זו בעיא שם, אם נחשב לשיוור או לא. (87) כי זו בעיא שלא נפתרה, ומספק אין מוציאין. (88) מהטעם הנ"ל, שמספק אין מוציאין. ראה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ה'.

יג. מְכָרָה וְהִיתָה לוֹ בֵּה שְׁתַּפּוֹת⁸⁹ - פְּטוּר מִתִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה⁹⁰.

(89) הגנב היה שותף בבהמה שגנב מחבירו שותפו (משנה שם עח:). (90) כי המכירה לא היתה כולה באיסור, ופטור אפילו מחלק חבירו.

יד. שֶׁתַּפִּין שְׁגָנְבוּ⁹¹: אִם טָבַח אֶחָד מֵהֶן אוֹ מְכָר מִדַּעַת חֲבֵרוֹ⁹² - מְשַׁלְּמִין תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה⁹³; וְאִם עָשָׂה שְׂאֵל מִדַּעַת חֲבֵרוֹ - פְּטוּרִים מִתִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה⁹⁴, וְחֵיבִין בְּכַפְלָה⁹⁵.

(91) שניהם בהמתו של אחד (שם). (92) ובהסכמתו. (93) כי המוכר פעל גם בשם חבירו, והרי כאילו שניהם

לבו". (51) עוקר את הוושט ואת הקנה במקום לחתכן דרך שחיטה. (52) כי אין זו "טביחה", והתורה אומרת "וטבחו". (53) ואינו מתכוון (משנה שם ע.). (54) לאחר השחיטה ואסורה באכילה, והרי זו שחיטה שאינה ראויה לאכילה. (55) בבית המקדש, ונאסר בהנאה. (56) מדרבנן ולא מן התורה (קדושין נז:). (57) כי כל אלה "שחיטה" הם. הניגוד לדעת רבי שמעון, ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. [אבל אם היו אסורים בהנאה מן התורה, היה פטור מד' וה' (בבא-קמא עב.)].

ט. וְכֵן הַגֵּנֵב פְּלֵאִים⁵⁸ הֵבֵא מִן הַשָּׂה וּמִמִּין אַחֲרָיו⁵⁹, או שְׁגָנֵב טִרְפָּה⁶⁰ או קָטַעַת⁶¹ או חֲגָרַת⁶² או סוּמָא, או בְּהֵמַת הַשְּׁתַּפִּינִין⁶³, וְטָבַח וּמְכָר - מְשַׁלֵּם תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה⁶⁴.

(58 שם עז: 59) כגון כבשה ותיש, ובתשלומי ד' וה', אומרת התורה "שה", "וכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא את הכלאים", בכל זאת חייב בכלאים בתשלומי ד' וה', כי לומדים זאת מדרשת הפסוק, שם. (60) ושחט אותה, אף-על-פי שאינה ראויה לאכילה, חייב בתשלומי ד' וה', ראה בהלכה הקודמת. (61) שחתכולה רגל (שם עח:). (62) נכת רגל. (63) והגנב לא מכר או שחט בהמה שלימה של אדם אחר, וכן בקטעת וחגרת וסומא אין הבהמה כולה בשלימותה. (64) כי מה שגנב מכר או שחט כולו, וכן בשותפים, מכר או שחט את כל חלקו של השותף האחד בבהמה, וכן את כל חלקו של השותף השני, והמכירה או השחיטה כולה באיסור (שם עא: וראה למעלה הלכה ו, ולקמן פרק ג, הלכה ז').

י. גֵּנֵב⁶⁵ וְנָתַן לְאַחַר בְּמִתְנָה⁶⁶, או שְׁנָתַן לְאַחַר לְטַבְחָהּ⁶⁷ וְטָבַח, או שְׁנָתַן לְאַחַר לְמִכְרָהּ לְאַחַר; גֵּנֵב וְהִקְיָה⁶⁸, גֵּנֵב וְהִחְלִיף⁶⁹, גֵּנֵב וּפָרַע בְּהִקְפוֹ⁷⁰, או שֶׁשְׁלָחוֹ סְבֻלוֹנוֹת⁷¹ לְבֵית חֲמִיו - מְשַׁלֵּם תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה⁷².

(65) שם עט. (66) אף-על-פי שכתוב בתורה "ומכרו" - חייב, כי דין המתנה בזה כדיון המכירה. (67) עשה אותו שליח. אף-על-פי שבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה, והעבירה שהשליח עושה אינה נזקפת על חשבון השולח, כאן יש שליח לדבר עבירה, ואם השליח שוחט כאילו הגנב שחט, ולמדו זאת בגמרא שם בהיקש. (68) מכר באשראי, אף-על-פי שעדיין לא קיבל כסף, מכירה היא וכאילו קיבל כסף. (69) את הבהמה בנכס אחר, דינו כאילו מכר וקיבל כסף. (70) שקיבל הגנב סחורה באשראי ופרע לו בבהמה זו, הרי זו כמכירה. (71) מתנות שהארוס שולח לארוסתו. (72) כי כל אלו דינם כמכירה.

יא. גֵּנֵב וּמְכָר⁷³, וְהִקְנֶה לְמוֹכְרוֹ⁷⁴ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם⁷⁵, וּבִתּוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם הִפֵּר הַגֵּנֵב⁷⁶ - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא פְּסָל⁷⁷. מְכָרוּ חוּצַי מִמְּאָחַד מִמְּאָה שְׁבוּרִים⁷⁸ או חוּצַי מִיָּדוֹ או רְגֵלוֹ⁷⁹, כִּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר: שְׁשִׁיר בּוֹ דָּבָר הַנִּתְּרָה עֲמוּ בְשִׁחִיטָה⁸⁰ - פְּטוּר מִתִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן הדרכים שנקנים בהם המטלטלין במקח וממכר. (115) השומר. (116) לשלם לבעלים. (117) והטלה עדיין ברשות הבעלים, ועל כן חייב השומר או בעל החוב לשלם לבעלים קרן וכפל, והגנב פטור מכלום. ומוכן שהמדובר כשהשומר ידע שהטלה גנוב (מגיד-משנה). ורש"י פירש אחרת.

יז. הִיָּה הַעֲדָר בַּעֲרֵי¹¹⁸ - פִּיּוֹן שֶׁהִפִּישׁ אֶת הַבְּהֵמָה¹¹⁹ וְטָמְנָה¹²⁰ בְּתוֹךְ הָאֵילָנוֹת וְהַעֲצִים חָיֵב בְּתִשְׁלוּמֵי כֶּפֶל¹²¹; וְאִם טָבְחָה אוּ מְכָרָה שְׁמֵם¹²² - מְשַׁלֵּם תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה¹²³.

(118) מימרא של רבי אלעזר שם עט: (119) במקל והלכה מחמתו, והרי זה כמשיכה. (120) לשם גניבה. (121) אף-על-פי שלא גנב אותה כמו ידיו, חייב כגנב, מכיון שקנה אותה (לענין חיוב) על-ידי המשיכה. (122) ולא העביר אותה לרשותו לפני המכירה. (123) כשם שנתחייב על הגניבה, כך נתחייב על הטביחה והמכירה.

יח. גִּנְבַּת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים¹²⁴, וְאַחַר שִׁידְעוּ¹²⁵ שְׁגֻנְגָה הוֹצִיאָה וְטָבְחָה אוּ מְכָרָה חוּץ מִרְשׁוֹתָן¹²⁶; אוּ שְׁגֻנְבָה וְהוֹצִיאָה חוּץ מִרְשׁוֹתָן, וְטָבְחָה אוּ מְכָרָה בְּרִשׁוֹתָן¹²⁷ - מְשַׁלֵּם תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה.

(124) משנה שם, עט. (125) הבעלים. ואם לא נודע לבעלים לפני שהוציאוה מרשותו, הרי קנאה הגנב כשהוציאה מרשותו, ואין זה גניבה ברשות הבעלים. (126) כשהוציאה מרשותם קנאה, וחייב בד' וה'. (127) חייב ד' וה', אע"פ שמכר בשעה שנמצאה ברשות הבעלים, כי משעה שהוציאה אותה קנאה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) נתבארו בו דיני הגונב והטובח והמוכר והוא מתחייב במלקות או במיתה. ודין הודאת הגנב, בין שבאו עדים בין שלא באו, ודין גביית בית הדין מנכסי הגנב.

א. כָּכָר בְּאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת נַעֲרָה², שֶׁפֶל הָעוֹשֶׂה עֲבָרָה שִׁישׁ בָּהּ עוֹן מִיתַת בֵּית דִּין³ וְתִשְׁלוּמֵי⁴ - אֵינֹו מְשַׁלֵּם⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה שׁוֹגֵג⁶. וְהָעוֹשֶׂה עֲבָרָה שְׁנַתְּחִיב בָּהּ מְלָקוֹת וְתִשְׁלוּמֵי - לֹאֶקָה וְאֵינֹו מְשַׁלֵּם, שְׂאִין אָדָם לֹאֶקָה וּמְשַׁלֵּם⁷. לְפִיכֹף, אִם הָיָה שׁוֹגֵג⁸ אוּ לֹא הִתְרֹו בּוֹ⁹ - מְשַׁלֵּם וְאֵינֹו לֹאֶקָה¹⁰. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹוּרִים¹¹? שְׁנַתְּחִיב בְּתִשְׁלוּמֵי עִם עוֹן מִיתַת בֵּית דִּין בְּאֶחָת¹², אוּ שְׁנַתְּחִיב תִּשְׁלוּמֵי וּמְלָקוֹת בְּאֶחָת; אָבָל אִם נַתְּחִיב בְּתִשְׁלוּמֵי וְאַחַר כֹּף נַתְּחִיב בְּמִיתַת בֵּית דִּין אוּ בְּמְלָקוֹת, אוּ שְׁנַתְּחִיב מְלָקוֹת אוּ מִיתַת בֵּית דִּין וְאַחַר כֹּף נַתְּחִיב בְּתִשְׁלוּמֵי¹³ - הִרִיזָה לֹאֶקָה וּמְשַׁלֵּם וְמִתָּה¹⁴.

(2) פרק א, הלכה יג. (3) שאם עשה את העבירה במזיד חייב עליה מיתה בבית-דין. (4) כגון שגנב וטבח בשבת, פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, מכיוון שחייב מיתה על

טבחו או מכרו. (94) חבירו לא שחט ולא מכר, והשותף האחד ששחט פטור, כי אין כאן "וטבחו" כולו בחיוב, כי על חלק חבירו הגנב פטור מתשלומי ד' וה' כדין טובח או מוכר אחר הגנב (ראה למעלה פרק א, הלכה יז). (95) כי שניהם גנבו.

טו. גִּנְבַת וְעִמְד בַּדִּין⁹⁶, וְאָמְרוּ לוֹ הַדְּיָנִין: צֵא תָן לוֹ מָה שְׁגֻנְגָתָּ, וְיָצֵא וְאַחַר כֹּף טָבַח אוּ מְכָר - פְּטוֹר מִתִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁹⁷; אָמְרוּ לוֹ: חָיֵב אַתָּה לַיִתָּן לוֹ, וְטָבַח אוּ מְכָר אַחַר כֹּף - הִרִיזָה חָיֵב בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה, הוֹאִיל וְלֹא חֲתָכוּ הַדִּין עָלָיו וְעָדִין עוֹמְד הוּא בְּגֻנְגָתוֹ⁹⁸.

(96) מימרא של רבא (שם סח:). (97) כי "צא תן לו" זהו פסק דין, וחייב מיד להחזיר את הבהמה, ואם לא החזירה אלא שחטה או מכרה הריהו גולן, וגולן אינו משלם תשלומי ד' וה', שם. (98) עדיין נחשב הוא גנב על הבהמה, ועל כן אם טבחה או מכרה חייב ד' וה'.

טז. הַגֻּנְבִים⁹⁹ בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁰, הוֹאִיל וְהַגֻּנְבָה עָדִין הִיא בְּרִשׁוֹתָם¹⁰¹ - פְּטוֹר מִן הַכֶּפֶל¹⁰². וְכֵן אִם טָבַח וּמְכָר שְׁמֵם בְּרִשׁוֹתָן - פְּטוֹר¹⁰³. וְאִם הִגְבִּיָה הַגֻּנְבָה¹⁰⁴ - נַתְּחִיב מְשֻׁם גֻּנְבֵי אֵף עַל פִּי שֶׁעָדִין לֹא הוֹצִיאָה מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁵. מִיָּצֵד? גִּנְבַת טָלָה מִן הַדִּיר, וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ וְיוֹצֵא, וְמִתַּת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁶ - פְּטוֹר; הַגֻּבִיָה אוּ הוֹצִיאֹו מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁷ וְמִתַּת - חָיֵב¹⁰⁸. נִתְּנוּ שְׁמֵם¹⁰⁹ בְּבֵית הַבְּעָלִים לְכֹכֶרֶת בְּנוֹ¹¹⁰ אוּ לְבַעַל חוּבוֹ אוּ לְשׁוֹמְרֵי הַנֶּסֶם וְלְשׁוֹאֵל¹¹¹ לְנוֹשֵׂא שְׂכָר¹¹² וְלְשׁוֹכְרֵי¹¹³, וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ זֶה שְׁנִתָּן לוֹ וְמִתַּת - פְּטוֹר הַשׁוֹמְרֵי¹¹⁴; הַגֻּבִיָה¹¹⁵ אוּ שֶׁהוֹצִיאֹו מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים וְמִתַּת - חָיֵב הַשׁוֹמְרֵי¹¹⁶ אוּ בַעַל הַחֹב שְׁנִתָּן לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעָדִין לֹא הוֹצִיאֹו הַגֻּנְבִים¹¹⁷ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים.

(99) משנה שם עט. (100) בבית או בחצר הבעלים. (101) של הבעלים. (102) "כי הגנב לא יקרא "גנב" עד שיביא אותו הדבר הגנוב לרשותו, ויקנה אותו בדרך מדרכי קניית המטלטלין" (פירוש המשניות לרבינו, שם, וראה גמרא שם). (103) מתשלומי ד' וה', כי אין חיוב טביחה ומכירה במקום שאין חיוב גניבה. (104) קנאה הגנב לחייב עליה משום גניבה. (105) כי הגבהה קונה בכל מקום (קידושין כה.). (106) הטלה מת לפני שהוציאו אותו. (107) לרשותו, או לסמטה. (108) בכפל. (109) הגנב, לפני שהגביהו (המשך המשנה שם). (110) לכהן בחמשה סלעים של פדיון הבן הבכור. (111) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום. (112) המקבל שכר על השמירה. (113) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום. (114) לפי מסקנת הגמרא, שם "פטור" שבמשנה - כוונתו לשומר. והטעם שהוא פטור, מכיון ש"כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומריין" (שם), כלומר השומרים אינם קונים את הדבר הניתן להם לשמירה לענין החיובים של כל אחד ואחד מהם, אם לא קנו אותו באחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים. (24) השמידו, כגון שהשליך לנהר. אבל אם הגניבה נמצאת בעין, הריהי ברשות הבעלים וחוזרת, ראה למעלה פרק א, הלכה יב. (25) כגון בשתי הדוגמאות הראשונות. (26) והגבהה קונה בכל מקום, אף ברשות הבעלים. (27) סנהדרין עב. (28) החיוב על הגניבה בא מיד עם ההגבהה, והחיוב באיסור סקילה בא בשעה שהוציא לרשות הרבים. (29) וחיוב מלקות על מלאכה ביום טוב, אם התרו בו. (30) של חבירו. (31) שחייב על זדונו כרת (בידי שמים). (32) על חיוב מלקות. (33) בבא-קמא ע. (34) בהתאם לכלל "אין אדם לוקה ומשלם". (35) ואינו לוקה. (36) אם קצץ אילן חבירו (ביום טוב) או הדליק את הגדיש ביום הכיפורים. (37) אם גנב וטבח שור או שה.

ג. גִּבְבָּהּ וְטָבַח בְּשַׁבָּת³⁹ או לַעֲבוּדָה זָרָה⁴⁰, אֶפְלוּ בְּשַׁבָּתָהּ⁴¹ - פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁴², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנוֹ⁴³.

(38) בין בחול בין בשבת. (39) ונתחייב סקילה על הטביחה (שם עד:). (40) עבירה שיש בה מיתת בית-דין. (41) שאין בית-דין ממתים אותו. (42) כי חיוב תשלומים ועוון מיתת בית דין באים כאחת, אבל בכפל הוא חיוב, כי הוא בא לפני חיוב מיתה. (43) בהלכה א.

ד. הֵיטָה פָּרָה שְׂאוּלָה אֶצְלוֹ⁴⁴, וְטָבַחָהּ בְּשַׁבָּת דֶּרֶךְ גִּבְבָּהּ⁴⁵ - פְּטוּר אִף מִן הַכֶּפֶל; שֶׁהָרִי אֶסוּר שִׁפָּת וְאֶסוּר גִּבְבָּהּ בְּאֵין כְּאֶחָת⁴⁶. וְאִם אֵין גִּבְבָּהּ⁴⁷ - אֵין טְבִיחָהּ וְאֵין מְכִירָהּ⁴⁸.

(44) כתובות לד: (45) בלי ידיעת הבעלים, ובמגמה לקחת אותה לעצמו. (46) בשעה שטבחה, גנבה. (47) ואם הוא פטור מתשלום הקרן של הגניבה. (48) אין חיוב על הטביחה או על המכירה (שם). [בגמרא נאמר דבר זה אליבא דרבי מאיר, שסובר שבקנס לא אמרו "קם ליה בדרבה מיניה", ואף-על-פי-כן פטור מתשלומי ד' וה', מכיון שפטור מן הקרן, כי ארבעה וחמשה אמרה תורה ולא ג' וד'. אבל דעת רבינו, שגם בקנס אומרים "קם ליה בדרבה מיניה" אין אנו צריכים כלל לנימוק האמור כאן: "ואם אין גניבה, אין טביחה ומכירה", וקשה להבין למה מביאו רבינו].

ה. גִּבְבָּהּ וּמְכָר בְּשַׁבָּת⁵⁰ או שֶׁמְכָר לַעֲבוּדָה זָרָה - חָיִב לְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה; שְׂאֵין בְּמְכִירָה מִיִּתְהָרָה⁵¹. וְאִם נֶעֱשִׂית מְלֵאכָה בְּשַׁבָּת בְּעַת הַמְכִירָה - פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁵². פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁלֹּא הִקְנָה לוֹ⁵³ עַד שֶׁתְּנִיחַ בְּחֻצְרֵי הַלּוֹקְחִים⁵⁴; שֶׁנִּמְצָא, בְּשֶׁהוּצֵיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת, אֶסוּר שִׁפָּת וּמְכִירָה בְּאֵין כְּאֶחָת⁵⁵.

(49) בחול, או בשבת באופן שלא היה בגניבתו חיוב מיתה, כגון שלא הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. (50) בבא-קמא ע. (51) כי אין המכירה נמנית עם ל"ט המלאכות. (52) כי חיוב מיתה מפקיע את חיוב התשלומין. (53) הגנב

הטביחה בשבת. (5) שהמחוייב מיתה פטור מן התשלומים, כמו שכתוב: "ולא יהיה אסון ענוש יענוש" (שמות כא, כב), ופירושו חכמים שמשלם דמי הוולדות. משמע שאם היה אסון - האשה מתה - פטור מדמי הוולדות (כתובות לה.). (6) ופטור מיתה, בכל זאת פטור גם מתשלומים - כי כתוב בתורה: "ומכה נפש בהמה ישלמנה" "ומכה אדם יומת" (ויקרא כד, יח, כא), כשם שבמכה בהמה אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם חייב ממון; כך במכה אדם אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם פטור מממון (גמרא שם). (7) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, וסמך ליה "ארבעים יכנו", כלומר שאם יש שתי רשעיות, מחייבים אותו מלקות בלבד (כתובות לב. ולב: והל' נערה פרק א, הלכה יא). (8) שפטור ממלקות. (9) שני עדים, שעל עבירה זו חייב מלקות, אף-על-פי שהיה מזיד. (10) כדעת רבי יוחנן, שחייבי מיתות הקישה התורה ל"מכה בהמה", ולא חייבי מלקיות (כתובות שם). (11) שפטור מתשלומים. (12) שחיוב מיתה וחיוב ממון באים יחד. (13) כגון היוצא ליהרג וחבל באחרים (ערכין ו:). (14) לוקה ומשלם, או משלם ומת (כתובות לא.).

ב. פִּיצֵד¹⁵ זָרֵק חֵץ בְּשַׁבָּת¹⁶ מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוּף אַרְבַּע¹⁷, וְקָרַע בְּגָד חֲבֵרוֹ¹⁸ בְּהִלְכָתוֹ¹⁹; או שֶׁהִדְלִיק גְּדִישׁ חֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת²⁰; או שֶׁגָּנַב כִּיס בְּשַׁבָּת²¹, וְהָיָה מְגֻרָרוֹ²² עַד שֶׁהוּצֵיאָו מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים²³, שֶׁהָיָה רְשׁוֹת הַיְחִידִי, לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְאֶבְדוֹ²⁴ שָׁם - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין, שְׂאֶסוּר שִׁפָּת וְאֶסוּר גִּבְבָּהּ וְהִזְקָה²⁵ בְּאֵין כְּאֶחָד. אֲבָל אִם גָּנַב כִּיס בְּשַׁבָּת, וְהִגְבִּיהוּ שָׁם בְּרְשׁוֹת הַיְחִידִי²⁶, וְאַחַר כֵּן הוּצֵיאָו לְרְשׁוֹת הַרְבִּים וְהִשְׁלִיכוֹ לְנֶהְרָה²⁷ - חָיִב לְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; שֶׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּאֶסוּר גִּבְבָּהּ קֶדֶם שִׁתְחַיֵּב בְּאֶסוּר סְקִילָה²⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְכֵן אִם קָצַץ אֵילָן חֲבֵרוֹ בְּיוֹם טוֹב²⁹, וְהִתְרוּ בוֹ; או שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגְּדִישׁ³⁰ בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים³¹, וְהִתְרוּ בוֹ³²; או גָּנַב וְטָבַח בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים³³, וְהִתְרוּ בוֹ - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין³⁴. אֲבָל אִם לֹא הִתְרוּ בוֹ³⁵ - חָיִב בְּתְשֻׁלוּמִין³⁶, וּמִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה³⁷.

(15) הלכה זו מדגימה את הכללים שבהלכה הקודמת. (16) שם. (17) אמות, והמעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב מיתה. (18) וחיוב ממון. (19) אף-על-פי שחיוב מיתה בא אחרי שנח החץ, והשיראין נקרעו לפני כן - בהליכתו - בכל זאת נחשב כאילו מיתה ותשלומים באו כאחת, מכיון שבלי זריקת החץ אין הנחה. ולפיכך, עם הזריקה מתחילה המלאכה, ונגמרת בשעת הנחה. ונימוק נוסף: מכיוון שזרק החץ, ידוע מראש שיקרע את השיראין, כי אין אפשרות להחזיר, שם. (20) שחייב ממון על הגדיש, ומיתה על הדלקת אש בשבת (בבא קמא לד:). (21) כתובות לא. (22) ולא הגביהו, ולא נתחייב עדיין בגניבה. (23) ואז נתחייב גם בגניבה וגם במיתה על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלבד, ובדיני קנסות צריכים שלושה דיינים. (75) כי הודאה שלא נעשתה בפני שלושה דיינים במקום מושבם כדיינים, אינה מחייבת אותו כלום ויכול לחזור בו. וראה לקמן הלכה ט.

ט. **פִּיֶּצֶד?** 76? הוֹדָה בְּבֵית דִּין שְׁגָנֵב, וְאַחַר כֵּן פָּאוּ עֵדִים שְׁגָנֵב - פִּטְוֹר מִן הַכֹּפֶל, שֶׁהָרִי חַיֵּב עֲצָמוֹ בְּקִרְוֵן 77 קִדְּם שְׂיָבוֹאוּ עֵדִים. אָבָל אִם אָמַר 'לֹא גָנַבְתִּי', שֶׁפִּטְוֹר עֲצָמוֹ מִן הַכֹּל, וּבָאוּ עֵדִים שְׁגָנֵב, וְחָזַר וְאָמַר 78 בְּבֵית דִּין 'טִבַּחְתִּי אוֹ מְכַרְתִּי' 79, אִם פָּאוּ עֵדִים אַחַר כֵּן שֶׁטִּבַּח אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה, לְפִי שֶׁפִּטְוֹר עֲצָמוֹ תַּחֲלָה מִכְּלוּם 80 עַד שֶׁבָּאוּ הָעֵדִים.

(76) דוגמא למודה בקנס ואחר-כך באו עדים שפטור. (77) מרצונו הטוב, וזה מוכיח שבאמת רוצה לחזור בתשובה, ועל כן פוטרים אותו מן הקנס. (78) לאחר שבתחילה הכחיש את הגניבה. (79) את הגניבה, בלי שהיו עדים על הטביחה או המכירה. (80) וההודאה על הטביחה אינה מחייבת אותו בכל תשלום שהוא, שהרי מודה בקנס פטור, ולא גילה רצון להחזיר ממון, והודאתו באה מתוך כוונה להפטר מארבעה וחמשה, אם יבואו אחר-כך עדים. כל ההלכה הזאת מקורה בדברי רב המנונא, שהסביר את דברי רב ורבי יוחנן שם. רבינו פסק כאן כרב נגד שמואל, בניגוד לכלל שהלכה כשמואל בדיינים. והטעם: מפני שרב המנונא, רבי יוחנן וגם רב אשי קיבלו שיטת רב.

י. **הַגֹּנֵב שׁוֹר שֶׁל שְׁנֵי שֶׁתְּפִיֶּז 81** וְטִבַּחוֹ אוֹ מָכְרוֹ, וְהוֹדָה בְּבֵית דִּין לְאֶחָד מֵהֵן 82 וְכִפַּר בְּאַחֶרָה 83, וְאַחַר כֵּן פָּאוּ עֵדִים שְׁגָנֵב וְטִבַּח אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם לָזֶה שֶׁכִּפַּר לוֹ חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקָרָה 84 וְאֲרָבָעָה חֲצָאֵי צֹאן 85.

(81) שם עא: (82) ועל-ידי-זה נפקע חלקו של שותף זה בתשלומי ד' וה'. (83) בחלקו של השותף השני. (84) אף-על-פי שבתורה כתוב "חמשה בקר" (שמות כא, לו), כוונתה אפילו לחמשה חצאי בקר, כי העיקר הוא שישלם לבעלים פי חמשה מן הגניבה. ומכיון שמגיע לשותף חצי בקר, ישלם לו ה' חצאי בקר. (85) במקרה שגנב כבש.

יא. **דִּין הַגֹּנֵב 86** לְשֵׁלֶם הַקֶּרֶן וְהַכֹּפֶל אוֹ תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה מִן הַמִּטְּלָטְלִין שְׁלוֹ 87. אִם לֹא נִמְצְאוּ לוֹ מִטְּלָטְלִין - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ וּגְבוּיֵין הַכֹּל 88 מִן הַיֶּפֶס שֶׁבְּנִכְסָיו 89, כִּשְׁאֵר הַנְּזָקִין, שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵן: מִיֵּטֵב שְׁדֵהוּ 90. וְאִם אֵין לוֹ לֹא קִרְקַע וְלֹא מִטְּלָטְלִין - בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ 91 וְנוֹתְנִין דָּמִיו לְנִזְק; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַר בְּגָנְבָתוֹ.

(86) שם ד: ה. (87) כדין מזיק, שגובים מן המטלטלין תחילה, כמו שכתוב: "כסף ישיב לבעליו" (שם, לד) ולמדו מזה חכמים: לרבות שוה כסף, ואפילו סובין (שם ז). וראה הלכות נזקי ממון פרק ח, הלכה י. (88) גם את הקרן וגם את הקנס. (89) מן הקרקע הטוב שבנכסיו. (90) וגומר

ללוקח. (54) מדובר בגנב שזרק את הגניבה לחצר הלוקח (שם ע:). (55) החיוב על איסור שבת של הזורק מרשות לרשות בא ברגע שהגניבה נחה על קרקע החצר, וברגע זה בא - בהתאם לתנאי - החיוב על המכירה.

ו. **עֵשָׂה שְׁלִיחַ לְשַׁחֵט לוֹ 56**, וְשַׁחַט לוֹ הַשְּׁלִיחַ בְּשֶׁפֶת - הָרִי הַגֵּנֵב חַיֵּב בְּתִשְׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה, שֶׁהָרִי זֶה הַגֵּנֵב לֹא עֵשָׂה עֶוֹן מִיתַת בֵּית דִּין 57. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹסָה 58, שֶׁהַשּׁוֹחֵט עַל יְדֵי שְׁלִיחַ 59 חַיֵּב בְּתִשְׁלוֹמֵין.

(56) שם עא. ולא אמר לו לשחוט בשבת, והשליח שחט בשבת על דעת עצמו. (57) כי הוא לא שחט בשבת. (58) למעלה פרק ב, הלכה י. (59) אף-על-פי שבכל מקום אומרים "אין שליח לדבר עבירה" והשולח פטור - לענין תשלומי ד' וה' "יש שליח", והשולח חייב. אבל בעשאו שליח לשחוט, פטור הגנב מתשלומי ד' וה', כי שלח אותו לעשות עבירה בשבת, ולענין איסור שבת אין שליח לדבר עבירה, ומעשה השליח אינו נזקף על חשבון הגנב השולח (ראה משנה-למלך כאן).

ז. **הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִים 60** שְׁגָנֵב, בֵּין שֶׁהֵעִידוּ הֵן עֲצָמָן שֶׁטִּבַּח אוֹ מָכַר 61 בֵּין שֶׁהֵעִידוּ אַחֲרֵים שֶׁטִּבַּח 62 אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה 63. הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִים שְׁגָנֵב, וְעַד אֶחָד מְעִיד שֶׁטִּבַּח אוֹ מָכַר, אוֹ שֶׁהוֹדָה מְעַצְמוֹ שֶׁטִּבַּח 64 אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֹּפֶל, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה; שֶׁהַמּוֹדֵה בְּקִנְסָה 65 - פִּטְוֹרָה 66, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹסָה 67.

(60) משנה שם ע. (61) והעידו עדות שלימה על הגניבה ועל הטביחה. (62) אף-על-פי שעדי טביחה מעידים רק על "חצי דבר", כי בלי עדי גניבה אינם יכולים לחייב, כי שמא שלו טבח, והתורה אמרה: "על פי שני עדים... יקום דבר" (דברים יט, טו) ודרש רבי עקיבא: "דבר" ולא חצי דבר. (63) כיון שעדי גניבה אינם צריכים לעדי טביחה, ויכולים לחייב בלעדיהם, אף עדות עדי הטביחה נקראת דבר שלם (שם ע:). (64) לאחר שבאו עדי הגניבה. (65) המודה בעבירה שיש עליה קנס, כלומר, תשלום שהוא פחות מדמי הקרן או יותר. (66) מלשלם את הקנס. (67) הלכות נזקי ממון, פרק ב, הלכה ח.

ח. **מִי שֶׁהוֹדָה בְּקִנְסָה 68** וְאַחַר כֵּן פָּאוּ עֵדִים: אִם הוֹדָה בְּתַחֲלָה 69 בְּפָנֵי בֵּית דִּין 70 וּבְבֵית דִּין 71 - פִּטְוֹרָה 72; אָבָל אִם הוֹדָה חוּץ לְבֵית דִּין 73, אוֹ שֶׁהוֹדָה בְּפָנֵי שְׁנַיִם בְּלִבְדָּה 74, וְאַחַר כֵּן פָּאוּ עֵדִים - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם קִנְסָה עַל פִּיהֶם 75.

(68) שם עד: עה. (69) לפני שבאו העדים. (70) בפני שלושה דיינים. (71) במקום ישיבת בית-דין. (72) מתשלום הקנס. זוהי דעת רב שם. (73) כגון שפגש את הדיינים בשוק והודה בפניהם, אין זו הודאה, כי מחוץ לבית-דין אינם בתפקיד דיינים, אלא אנשים פרטיים הם. (74) הודה במקום מושב בית-דין, אולם היו שם שני דיינים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח מרחשון - ספר נזיקין - הלכות גניבה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם".
(102) מה-שאין-כן במקרה זה, שדמיו עולים על דמי הגניבה (גמרא שם).

טו. גִּנְבַּ וְנִמְכַר¹⁰³, וְחֹזֵר וְגִנְבַּ: אִם לְשָׁנֵי גִנְבַּ - הָרִי זֶה נִמְכָּר פְּעַם שְׁנֵי, וְאִפְלוּ גִנְבַּ לְמֵאָה אֲנָשִׁים - נִמְכָּר מֵאָה פְּעָמִים; וְאִם לְרֵאשׁוֹן גִּנְבַּ פְּעַם שְׁנֵי - אֵינּוּ נִמְכָּר שְׁנֵי¹⁰⁴, אֲלֵא יִשְׁאָר עָלָיו הַכֹּל חֹב.

(103) גמרא שם. (104) "בגניבתו" - "כיון שנמכר פעם אחת, שוב אי אתה רשאי למכרו" (שם).

טז. גִּנְבַּ לְזָהָ, וְחֹזֵר וְגִנְבַּ לְזָהָ, וְחֹזֵר וְגִנְבַּ לְזָהָ - פְּלָם שִׁתְּפִין בּוֹ¹⁰⁵. אִם הָיָה דָּמִיו כְּגִנְדַּ הַקֶּרֶן שֶׁל שְׁלֹשָׁתָן אוּ פְּחוֹת מִן הַקֶּרֶן - נִמְכָּר, וּמְחַלְקִין בֵּינֵיהֶן¹⁰⁶, וְיִשְׁאָר הַכְּפָלוֹת¹⁰⁷ חֹב עָלָיו; וְאִם הָיָה דָּמִיו יָתֵר¹⁰⁸ - אֵינּוּ נִמְכָּר¹⁰⁹, וְהַכֹּל חֹב¹¹⁰ עָלָיו עַד שְׁיַעֲשִׂיר.

(105) השווה הלכות נזקי ממון פרק ט, הלכה יב. (106) שלושת הנגבים מחלקים ביניהם דמי מכירת הגנב. (107) המגיע לכל אחד ואחד [נראה שחסרה כאן מלה אחת, וצריך להיות "ושאר הקרן והכפלות"]. (108) על דמי הקרן של שלשתם. (109) ראה למעלה הלכה יד. (110) גם הקרן.

יז. שִׁתְּפִין שְׁגָנְבוּ כְּאֶחָד¹¹¹ - מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶן¹¹², וְכָל אֶחָד מֵהֶן נִמְכָּר בְּחֻלְקוֹ מִן הַקֶּרֶן¹¹³. וְכָל מִי שֶׁדָּמִיו יָתֵר עַל חֻלְקוֹ הַקֶּרֶן שְׁנֵתְחִיב בּוֹ - אֵינּוּ נִמְכָּר¹¹⁴.

(111) כאיש אחד, כלומר ביחד. (112) מחלקים ביניהם את תשלום הקרן. (113) שהוא צריך לשלם. (114) הגנב נשכר מזה שהיה לו שותף, כי לו גנב לבדו היה נמכר, אם דמיו לא עלו על דמי הקרן כולה.

~ יום שישי כ"ח מרחשון ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבארו בו דיני הנפקד שרוצה לעכב הפקדון בידו בטענה שנגנב ממנו, וכן כל כיוצא בזה שהממון בא לידו שלא באיסור גניבה, וביאור דינים אלו בשלמות, ואם החזיר הגנב את הגניבה באי זה תנאי יפטר, ואם צריך הודאת בעלים.

א. הַטּוֹעֵן² שְׁנִגְנַב מִבֵּיתוֹ הַפְּקֻדוֹן: אִם נִשְׁפָּע³ וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֲדִים שֶׁשֶּׁקֶר טָעַן וְשִׁתְּפִקְדוֹן הָיָה אֲצֵלוֹ - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל, שְׁהָרִי הוּא עֲצֻמוֹ הַגִּנְבָּה⁴. וְאִם טָבַח וּמְכַר אַחַר שֶׁנִּשְׁפָּע - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁵. וְאֵינּוּ מְבִיא אֶשֶׁם עַל פִּי עֲדִים עַל שְׁבוּעָתוֹ⁶. וְאֵינּוּ מְבִיא חֻמְשִׁי⁷, שְׁאִין הַחֻמֶּשׁ מְשַׁתְּלֵם עִם הַכְּפָל⁸. וְאִם בָּאוּ עֲדִים קִדְּם שֶׁיִּשְׁבָּע - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם אֲלֵא הַקֶּרֶן בְּלִבְדוֹ⁹.

(2) שומר חנם, שהופקד אצלו חפץ, טוען שהפיקדון נגנב

"ומיטב כרמו ישלם". ומכאן לומדים, שכל מקום שכתב "ישלם" כוונתו ל"מיטב" (שם ה.). ומטלטלין דינם כמיטב, כי הם נוחים למכירה. (91) כעבד.

יב. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגִנְבָתוֹ, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה⁹². וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּבֻלָּה⁹³. וְאִין הַגִּנְבַּ נִמְכָּר אֲלֵא בְּקֶרֶן⁹⁴, אֲבָל בְּכֶפֶל⁹⁵ אוּ בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה - אֵינּוּ נִמְכָּר⁹⁶, אֲלֵא הָרִי זֶה עָלָיו חֹב עַד שְׁיַעֲשִׂיר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האיש נמכר בגניבתו, אבל לא האשה".

מכאן רואים גודל העילוי והכבוד הניתן לבת ישראל, שהרי הגנב שאין לו מה לשלם נמכר בגניבתו ללא כל תנאי, וגם אם נמכרת על-ידי אביה אינו יכול לעשות זאת אם לא יוכל ליעדה או לפדותה. כי בבת ישראל צריך שיהיה ניכר בגלוי תכליתה ויעודה - הקמת בית בישראל.

ובפנימיות העניינים, אמה עבריה היא הנשמה "וכי ימכור איש את בתו לאמה" מדבר בירידת הנשמה למטה שאינה מתבצעת אם לא שהובטחה מראש תכליתה של הירידה שהיא לצורך העליה - יעוד (או פדיון האמה) שהוא יחוד קוב"ה וכנסת ישראל - שלימות הדירה בתחוננים לעצמותו ית'.

(על פי לקו"ש חכ"ו עמוד 372 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(92) משנה סוטה כג. (93) דין זה קבלו חז"ל איש מפי איש עד משה רבינו, וסמכוהו על הפסוק "ונמכר בגניבתו", ולא בגניבתה (שם כג:). (94) אם אין לגנב לשלם את הקרן. (95) אם יש לו לשלם את הקרן, ואין לו ממה לשלם את הכפל. (96) "בגניבתו ולא בכפילו" (קידושין יח.).

יג. גִּנְבַּ אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוּ הַקֶּדֶשׁ⁹⁷ - אֵינּוּ נִמְכָּר עַל הַקֶּרֶן⁹⁸, אֲלֵא הָרִי זֶה עָלָיו חֹב עַד שְׁיַעֲשִׂיר.

(97) שפטור מן הכפל (למעלה פרק ב הלכה א). (98) כי הפסוק "ונמכר בגניבתו" מדבר על גנב המשלם כפל, כי מיד אחר-כך כתוב "אם המצא תמצא בידו הגניבה... שנים ישלם". וראה 'אור החיים' לפסוק זה.

יד. הָיָה קֶרֶן הַגִּנְבָה⁹⁹ שְׁוֵה מֵאָה, וְאִין הַגִּנְבַּ שְׁוֵה אֲלֵא חֻמְשִׁים - הָרִי זֶה נִמְכָּר¹⁰⁰, וְיִשְׁאָר הַקֶּרֶן עִם הַכְּפָל עָלָיו חֹב עַד שְׁיַצֵּא בְּשִׁבְעִיעִית¹⁰¹ וְיַעֲשִׂיר וְיִשְׁלֵם. הָיָה הַגִּנְבַּ שְׁוֵה מֵאָה וְאַחַד - אֵינּוּ נִמְכָּר; שְׁנַיִמָּר: וְנִמְכָּר בְּגִנְבָתוֹ - עַד שְׁיַהֲיִי דָּמִיו כְּלֶן מְבֻלְעִין בְּגִנְבָתוֹ¹⁰².

(99) קידושין יח. (100) פעם אחת, כדעת החכמים בבבלייתא שם. הגירסא שם "וחוזר ונמכר", אולם גירסת רבינו כגירסת המכילתא "ואינו חוזר ונמכר". (101) כדין עבד עברי שעובד שש שנים, כמו שכתוב (שמות כא, א): "כי תקנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האבידה - ולקחה (שם נז.). (21) שאין בכוחו למנוע את הגניבה. (22) ועל פי טענה זו שומר אבידה פטור מלשלם. (23) את הקרן. (24) וחייב בגניבה ואבידה, כדעת רבי יוסף (שם נז.).

ה. הטוען טענת גנב בפקדון ונשבע, ואחר כך באו עדים שהוא פרשטו, וחזר וטען בו טענת גנב ונשבע²⁵, ואחר כך באו עדים שצדין פרשטו הוא, אפלו מאה פעמים - חייב כפל על כל טענה וטענה²⁶. ואם נשבע חמש פעמים - נמצא משלם ששה: הקרן שהפקיד אצלו, וחמשה בקרן משום חמשה כפלות של חמש שבועות.

(25) בבית דין אחר, כי באותו בית דין הוחזק שקרן ולא ישיבועהו. (26) אף על פי שכל הטענות הן על אותו פיקדון (שם קח.).

ו. טען טענת גנב²⁷ ונשבע, וחזר וטען²⁸ טענת אבדה ונשבע, ובאו עדים²⁹ שלא נגנב, והודה הוא שלא אבד - הואיל ומשלם תשלומי כפל על פי עדים, אינו משלם חמש על שבועה אחרונה³⁰ אף על פי שהודה³¹; שהמזון המחייבו כפול פוטרו מן החמש³².

(27) בפיקדון. (28) על אותו פיקדון. (29) ונתחייב בכפל. (30) שנשבע שאבד. (31) ובכל מקום הדין הוא, שאם נשבע לשקר בפיקדון והודה משלם חומש. (32) המלה "פוטרו" משמעותה "אינו מחייב" אף על פי שהשבועה שאבד אינה מחייבת את הכפל, בכל זאת פטור מן החומש, מכיוון שעל הפיקדון הזה נתחייב כבר לשלם כפל.

ז. מסר שורו לשנים³³, וטענו טענת גנב ונשבעו, והודה אחד מהם, והשני באו עליו עדים - שניהן משלמין את הקרן³⁴; ואם תפש בעל הפקדון את הקפל - אין מוציאין מידו³⁵; וזה שהודה³⁶ משלם חמש, פשאר הנשבעין שבועת הפקדון שהודו מעצמן.

(33) לשמירה. (34) אבל מכפל שניהם פטורים, זוהי בעיני בגמרא, אם מה שהתורה הקפידה שלא לשלם כפל וחומש זה באותו האיש בלבד, ומכיוון שבמקרה זה שני אנשים הם, ישלם האחד את הכפל והשני את החומש. או כוונת התורה הייתה שעל ממון אחד לא ישלמו גם כפל וגם חומש, ועל כן גם בדין שלפנינו יהי פטור מן הכפל, מכיוון שהראשון כבר נתחייב קודם בחומש. בעיה זו לא נפתרה, ולפיכך אין לחייב מספק את תשלומי הכפל. (35) מאותה סיבה, מכיוון שזה ספק. (36) בזמן שהודה עדיין לא באו עדים על השני, ועדיין לא הייתה קיימת בעיית הכפל בממון זה, ועל כן הוא משלם חומש.

ח. בעל הפקדון שתבע את השומר³⁷, ונשבע שנגנב³⁸, ואחר כך הפר הגנב, ותבע השומר את

ופטור עצמו מלשלם, שהרי שומר חנם פטור מגניבה ואבידה (משנה בבא קמא קח:). (3) שהפיקדון נגנב. (4) מרגע שנשבע ולקח את החפץ לעצמו. (5) כי דין הטוען טענת גנב כדין גנב גם לעניין כפל וגם לעניין ארבעה וחמישה, זוהי דעת רבי יוחנן שם קו: (6) קרבן אשם מביא אדם על שבועת שקר רק אם הודה מעצמו, כמו שכתוב בתורה (במדבר ה, ו) "והתוודו את חטאתם" (שם קח:). (7) "וחמישיתו יוסף עליו" נאמר רק בהודה מפי עצמו לאחר שנשבע לשקר. (8) שנאמר (שם) "ושלם אותו בראשו וחמישיתו" ודרשו חכמים "בראשו" משמעותו קרן, ולפיכך חיוב חומש הוא רק אם משלם קרן בלבד, אבל לא אם משלם כפל. (9) כי טוען טענת גנב אינו חייב כפל אלא אם כן נשבע קודם לשקר, כמו שכתוב בו (שמות כב, ז) "ונקרב בעל הבית אל האלהים" כלומר, לשבועה (שם סג:).

ב. במה דברים אמורים¹⁰? שנשבע קדם ששאל בפקדון יד¹¹; אבל אם שאל בו יד, וטען טענת גנב ונשבע, ובאו עדים - פטור מן הכפל, שפיון ששאל יד נתחייב בו¹² וקנהו¹³.

(10) שטוען טענת גנב משלם תשלומי כפל. (11) קודם שהשתמש בו. (12) לשלם בכל האונסין ומכל שכן בגניבה ואבידה, מכיוון שדינו כגזולן. (13) לעניין חיוב תשלומים ומכיוון שטענת גנב אינה פותרתו מלשלם דמיו אינו חייב כפל, ודינו כגזולן שפטור מכפל, דעת רב ששת (שם קז:).

ג. וכן הטוען טענת אבדה בפקדון¹⁴ ונשבע, וחזר וטען טענת גנב ונשבע, ואחר כך באו עדים - פטור מן הכפל. שכבר יצא הפקדון מידי הבעלים¹⁵ משבועה ראשונה¹⁶.

(14) שומר חנם שטוען שהפיקדון אבד ופוטור עצמו מלשלם, מימרא של רבי אילעא בשם רבי יוחנן (שם). (15) אף על פי שבשעה שטען גנב על החפץ עדיין לא השתמש בו, בכל זאת לא היה עוד הפיקדון של הבעלים. (16) שנשבע שאבד, ועל שבועה זו עצמה, אינו חייב כפל אפילו אם באו עדים, כי דין הכפל נאמר בתורה על הטוען טענת גנב בלבד (משנה שם קח:).

ד. הטוען טענת גנב באבדה¹⁷ ונשבע, ואחר כך באו עדים שהאבדה פרשטו ושקר טען - משלם תשלומי כפל¹⁸; שנאמר: על כל אבדה¹⁹. והוא שיטען שנגנבה בלסטים מזין²⁰, שהוא אנוס²¹ ופטור²²; אבל אם טען שנגנבה בלא אנוס - פטור מן הכפל, מפני שהוא חייב לשלם²³ על פי טענתו, ששומר אבדה פשומר שקר הוא²⁴, כמו שיתבאר.

(17) המוצא אבידה וחייב להשיבה לבעלים, כמו שכתוב (דברים כב, א) "השב תשיבם לאחיק", וטען שהאבידה נגנבה ממנו, מימרא בשם רבי יוחנן (שם קו:). (18) כדין גנב. (19) וסוף הפסוק "ישלם שניים לרעהו". (20) גנב שנשמר שלא יראוהו בני אדם, אבל איים בנשק על מוצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַגֵּנֵב, וְהוֹדָה לוֹ הַגֵּנֵב שְׁגָג, וְתָבַע בְּעַל הַפְּקֻדוֹן אֶת הַגֵּנֵב, וְכָפַר, וּבָאוּ עֵדִים שְׁגָג: אִם בְּאֵמַת נִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר³⁹ כְּשִׁשְׁעַן שְׁגָג - נִפְטָר הַגֵּנֵב מִן הַכֶּפֶל בְּהוֹדָאתוֹ לְשׁוֹמְרוֹ⁴⁰; וְאִם בְּשִׁקָּר נִשְׁבַּע⁴¹ - אֵין מוֹצִיאֵין הַכֶּפֶל מִן הַגֵּנֵב⁴²; וְאִם תִּפְשׂוּ הַבְּעָלִים הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ. תִּבְעוּ הַבְּעָלִים אֶת הַשּׁוֹמֵר וְשִׁלְּמוּ⁴³, וְאַחַר כֵּן הִפְר הַגֵּנֵב, וְתִבְעוּהוּ הַבְּעָלִים וְהוֹדָה לָהֶן שְׁגָג, וְאַחַר כֵּן תִּבְעוּ הַשּׁוֹמֵר וְכָפַר בוֹ, וּבָאוּ עֵדִים שְׁגָג - אֵין מוֹצִיאֵין הַכֶּפֶל מִן הַגֵּנֵב⁴⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ הַשּׁוֹמֵר אֶת הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ. וְכֵן הִדִּין בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁴⁵, אִם טָבַח הַגֵּנֵב אוֹ מָכַר.

37) שיחזיר לו את הפיקדון (שם קח:). (38) ופטור מלשלם כדין שומר חנם. (39) אם כל פרטי השבועה נכונים, כגון שנשבע שנגנב באונס ובאמת היה זה אונס. (40) מכיוון שהשומר אדם ישר הוא, נאמן הוא על הבעלים גם להבא, וישאירו בידו את השמירה אם הפיקדון יימצא. ולפיכך אם השומר מוצא את הגנב ותובע אותו, הרי כאילו הבעלים תבעו אותו, והודאת הגנב לשומר הודאה היא, ופטור מכפל. (41) כגון שנשבע שנגנב באונס, ובאמת נגנב שלא באונס. (42) זוהי בעיית (שם), אם אימון הבעלים בשומר פסק, ועל כן הודאת הגנב בפני השומר אינה הודאה, וחייב בכפל, או לא. בעיית זו לא נפתרה, ועל כן מספק אין מוציאין מידו. (43) אף על פי שהוא פטור מלשלם בגניבה. (44) גם זו בעיית שלא נפתרה (שם), אם נאמר שהבעלים שקיבלו דמי הפיקדון נסתלקו, ואין הודאת הגנב בפניהם הודאה, ועל כן חייב הוא בכפל, או נוה לשומר שהבעלים יטרחו לגלות את הגנב, ועל כן הודאת הגנב בפניהם הודאה היא, ופוטרת אותו מתשלומי כפל. (45) אין מוציאין מיד הגנב את תשלומי ד' וה', ואם תפס השומר אין מוציאין מיד השומר. (רבינו משמיענו, שלא יעלה על דעתך לפטור לגמרי את הגנב מתשלום ד' וה' ואפילו אם תפס השומר מוציאין מידו, מפני שלא נתחייב לשלם כפל והרי אמרו: "ד' וה' אמרה תורה ולא ג' וד'" (למעלה פרק ג, הלכה ה)).

50) כדין כל גנב. (51) אף במקרה אונס. (52) נסתיימה שמירתו ברגע שגנב. (53) שהרי לבעלים לא החזיר, והוא חדל להיות שומר הבעלים. (54) ואם החזיר טלה לעדרו נחשב להחזרה. (55) כי כל עוד שהבעלים אינם יודעים על החזרת הגניבה, אין שמה החזרה. (56) ועל ידי כך ייוודע לו, שהכסף שנגנב הוחזר. דין זה הוא לפי סברת שמואל, רבי יוחנן ורב חסדא (שם קיח.), שאם גנב סלע מכיס חברו וידעו הבעלים על הגניבה, ואחר כך החזיר הגנב את הסלע, "מניין פוטר", כלומר אם הבעלים מנו את הכסף שבכיסם והרגישו בהחזרת הגניבה, דיו, ואין צורך בהודעה ישירה לבעלים.

37) שיחזיר לו את הפיקדון (שם קח:). (38) ופטור מלשלם כדין שומר חנם. (39) אם כל פרטי השבועה נכונים, כגון שנשבע שנגנב באונס ובאמת היה זה אונס. (40) מכיוון שהשומר אדם ישר הוא, נאמן הוא על הבעלים גם להבא, וישאירו בידו את השמירה אם הפיקדון יימצא. ולפיכך אם השומר מוצא את הגנב ותובע אותו, הרי כאילו הבעלים תבעו אותו, והודאת הגנב לשומר הודאה היא, ופטור מכפל. (41) כגון שנשבע שנגנב באונס, ובאמת נגנב שלא באונס. (42) זוהי בעיית (שם), אם אימון הבעלים בשומר פסק, ועל כן הודאת הגנב בפני השומר אינה הודאה, וחייב בכפל, או לא. בעיית זו לא נפתרה, ועל כן מספק אין מוציאין מידו. (43) אף על פי שהוא פטור מלשלם בגניבה. (44) גם זו בעיית שלא נפתרה (שם), אם נאמר שהבעלים שקיבלו דמי הפיקדון נסתלקו, ואין הודאת הגנב בפניהם הודאה, ועל כן חייב הוא בכפל, או נוה לשומר שהבעלים יטרחו לגלות את הגנב, ועל כן הודאת הגנב בפניהם הודאה היא, ופוטרת אותו מתשלומי כפל. (45) אין מוציאין מיד הגנב את תשלומי ד' וה', ואם תפס השומר אין מוציאין מיד השומר. (רבינו משמיענו, שלא יעלה על דעתך לפטור לגמרי את הגנב מתשלום ד' וה' ואפילו אם תפס השומר מוציאין מידו, מפני שלא נתחייב לשלם כפל והרי אמרו: "ד' וה' אמרה תורה ולא ג' וד'" (למעלה פרק ג, הלכה ה)).

י"א. מִנְהָ⁵⁷ אֶת פִּיסוֹ וּמִצְאוֹ שְׁלֵם הַמִּנְיָן - פְּטוּר⁵⁸. וְאִם לֹא יָדְעוּ הַבְּעָלִים לֹא בִּגְנֻבְתּוֹ וְלֹא בְּחִזְרָתוֹ - אֶפְלוּ מִנְיָן אֵינוֹ צָרִיךְ⁵⁹, אֲלֵא פִינָן שֶׁחִזְרוּ לְמִקְוָמוֹ נִפְטָר מֵאֲחִרְיוֹתוֹ.

ט. הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גֵּנֵב בְּפְקֻדוֹן שֶׁל קָטָן, אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן לוֹ כְּשֶׁהוּא קָטָן וְתִבְעוּ כְּשֶׁהוּא גְדוֹל, וְנִשְׁבַּע⁴⁶, וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל; שְׁנֵאמַר: פִּי יִתֵּן אִישׁ⁴⁷, וְאֵין נְתִינַת קָטָן כְּלוּם⁴⁸. וְצָרִיךְ שְׁתַּהֲיֶה נְתִינָה וְתִבְעֶיהָ שְׁוִין בְּגְדוּל⁴⁹.

57) בעל הכיס. (58) הגנב. זה שייך לסוף הלכה י. (59) כרבי יוחנן שם. ונראים הדברים שלדעת רבינו גם רב חסדא מודה לרבי יוחנן בסלע או כלי, אבל לא בכפל חי. ראה לקמן הלכה יב.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶⁰? בְּדָבָר שְׂאֵין בוֹ רוּחַ חַיִּים⁶¹. אֲבָל הַגֵּוֹב טָלָה מִעֵדֵר חִבְרוֹ, וְיָדְעוּ בוֹ הַבְּעָלִים, וְהִחְזִירוּ לְעֵדֵר שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים⁶², וּמַת אוֹ נִגְנֵב - חֵיב בְּאֲחִרְיוֹתוֹ. וְאִם מָנוּ אֶת הַצֹּאן וְהִיא שְׁלֵמָה - פְּטוּר. וְאִם לֹא יָדְעוּ הַבְּעָלִים לֹא בִּגְנֻבְתּוֹ וְלֹא בְּחִזְרָתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁמָנוּ אֶת הַצֹּאן וְהִיא שְׁלֵמָה - חֵיב בְּאֲחִרְיוֹתוֹ עַד שִׁיּוּדִיעַ אֶת הַבְּעָלִים⁶³, כְּדִי שִׁישְׁמְרוּ אֶת הַטָּלָה הַגֵּוֹב; שֶׁהָרִי לְמָדוֹ⁶⁴ דָּרָךְ אַחֲרַת חוּץ מִדָּרָךְ שְׂאֵר הַצֹּאן⁶⁵ שְׁבַעֲדָר זֶה.

46) שנגנב. (47) פרט לקטן. (48) אין נשבעים על טענת נתינתו, ואין באים לידי כפל על ידו. (49) ומכיוון שהנתינה היא על ידי קטן הרי זה פטור מן הכפל, אף על פי שהתביעה הייתה בגדול (שם).

60) שהגונב בלי דעת הבעלים והחזיר פטור ואפילו מניין אינו צריך. (61) כגון סלע או כלי, שאם הבעלים לא הרגישו בגניבה אין צורך שירגישו בהחזרה. (62) דינו כדין הגונב סלע, שאם הבעלים מנו, המניין פוטר. (63) כדעת רב חסדא, "שלא לדעת צריך דעת", כלומר, שאם לא ידעו הבעלים על הגניבה, חייב הגנב, שהחזיר את הטלה לעדר, להודיע לבעלים. (64) הגנב. (65) ועל כן עלול הטלה לברוח מן העדר, וזקוק לשמירה יתירה, ומשום כך יש צורך בהודעה מיוחדת לבעלים. טעם זה, המיוחד לגנב טלה (ולא גנב סלע) נותן רבה לדברי רב חסדא שם. מכאן יוצא: הגונב מרשות חבירו: א) אם ידעו הבעלים בגניבתו ולא ידעו

י. שוֹמֵר שְׁגָג מִרְשׁוֹתוֹ, כְּגוֹן שְׁגָג טָלָה מִעֵדֵר שֶׁהִפְקֵד אֶצְלוֹ וְסָלַע מִכִּיס שֶׁהִפְקֵד אֶצְלוֹ, אִם יֵשׁ עָלָיו עֵדִים - חֵיב בְּכֶפֶל⁵⁰. וְאֵף עַל פִּי שֶׁחִזְרוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**דמים, מפני תקנת השוק²³ - אם לא היה זה המוכר
גנב מפרסם.**

18) וכשקנה לוקח עדיים לא היה יאוש ולא יצא מרשות הבעלים. (19) בשעה שהתייאשו הבעלים, ולא כרב זביד אליבא דרבי יוחנן (שם קטו.). (20) מרשות הגנב לרשות הקונה. (21) והקונה יתבע את כספו מן הגנב. (22) כי חייב היה לחשוש שהחפץ גנוב, ועל כן ישלם דמיו לבעלים. (23) והבעלים יתבעו את הדמים מן הגנב.

ד. בזמן שהלוקח עושה דין עם בעל הפית²⁴, אם אין עדים בכמה לקח - הרי התגר²⁵ נשבע²⁶ בנקיטת חפץ²⁷ בכמה לקח, ונוטל מן הבעלים. וכל הנשבע ונוטל²⁸ - שבועתו מדבריהם²⁹, ונשבע בנקיטת חפץ, כמו שיתבאר במקומו³⁰.

(24) ותובע ממנו את דמי הגניבה שהוא מחזיר לו (ראה הלכה ב.). (25) שקנה מן הגנב. (26) שם קיד: (27) כגון ספר תורה, כמו בשבועה מן התורה, מה שאין כן בשבועת היסת של נשבע ונפטר, שאינה בנקיטת חפץ. (28) חמשה הם הנשבעים ונוטלים, המפורטים במשנה שבועות מד: (29) תקנת החכמים, כי "כל הנשבעים שבתורה, נשבעים ולא משלמים", כלומר נשבע הנתבע ופטור מלשלם. (30) הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב.

ה. בזמן שהלוקח עושה דין עם הגנב³¹, והוא אומר: בקך וכך לקחתי ממך, והוא אומר: לא מכרתי לך אלא בפחות מזה - התגר נשבע בנקיטת חפץ³², ונוטל מן הגנב; שאין הגנב יכול לישבע³³, מפני שהוא חשוד על השבועה³⁴.

(31) ותובע ממנו חזרה את כספו, כגון שקנה מגנב מפורסם, שלא עשו בו תקנת השוק (ראה הלכה ב וג). (32) כדין כל הנשבע ונוטל (ראה הלכה ד). (33) אפילו אם ירצה. (34) שישבע לשקר. על כן מעבירים את השבועה מן הגנב הנתבע על התובע שכנגדו, על הלוקח, וישבע ויטול. לולא החשד היה המוכר נשבע, שמכר לו בפחות מזה, ומשלם כפי שהוא טוען (שבועות שם).

ו. גנב ופרע בחובו³⁵, גנב ופרע בהקפו³⁶ - אין פנה תקנת השוק³⁷; אלא הבעלים נוטלים הגנבה בלא דמים, וישאר חוב אלף³⁸ על הגנב פשהיה³⁹. משפן הגנבה⁴⁰, בין שמשפנה ביתו על דמיה⁴¹ או בפחות מדמיה⁴² - הבעלים נותנין לבעל המשפון, וחוזרין ועושין דין עם הגנב; אלא אם פן היה הגנב מפרסם, כמו שבארנו⁴³.

(35) שלוה כסף מאחר, וישלם לו בחפץ הגנוב (בבא קמא קטו.). (36) בסחורה שקנה בהקפה. (37) אפילו אם אינו ידוע כגנב. (38) החוב של המלוה ושל החנוני, וצ"ל: חוב של אלו. (39) לפני שפרע הגנב. במקרים אלה לא תיקנו, מפני שלא על דעת הגניבה הלוה המלוה לגנב או מכר לו

בחזירתו, פוטר המניין, בין בסלע ובין בטלה. (ב) אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, אם זה דבר שאין בו רוח חיים, כגון סלע, אפילו מניין אינו צריך ופטור, ואם הוא דבר שיש בו רוח חיים, כגון טלה, אין המניין פוטר אלא אם כן יודיע לבעלים.

פרק המישי

(1) נתבאר בו שאסור לקנות מן הגנב מה שגנב, ומה הוא משפט הגנב עם לוקח הגניבה כשהגנב אינו מפורסם, וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

א. אסור לקנות מן הגנב² החפץ שגנב. ועון גדול הוא, שהרי מחזיק ידי עוברי עברה, וגורם לו לגנב³ גנבות אחרות; שאם לא ימצא לוקח - אינו גנב. ועל זה נאמר⁴: חולק עם גנב⁵ שואנא נפשו⁶.

(2) בבא קמא קיח: קיט. (3) עוון כפול הוא: (א) על-ידי הקניה הוא מסייע לגנב לקצור פרי פשעו, (ב) הוא מעורר אותו לגניבות נוספות בעתיד. שאם לא ימצא לוקח, אינו גונב - "לאו עכברא גנב אלא חורא גנב" (גיטין מה.). (4) ראה ויקרא רבה פרשה ו, ב; ילקוט שמעוני, משלי כט. (5) אף-על-פי שהוא עצמו לא גנב. (6) כי ישא עונו ויאבד את נפשו.

ב. הגונב ומכר⁷, ולא נתיאשו הבעלים⁸, ואחר כך הפר הגנב⁹, וכאו עדים שעה החפץ שמכרו פלוני הוא גנבו פגנינו¹⁰ - חוזר החפץ לבעליו¹¹, והבעלים נותנין ללוקח דמים¹² ששקל¹³ לגנב, מפני תקנת השוק¹⁴, והבעלים חוזרין ועושים דין עם הגנב¹⁵. ואם גנב מפרסם הוא¹⁶ - לא עשו בו תקנת השוק¹⁷, ואין הבעלים נותנין ללוקח פלום; אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב, ומוציא ממנו דמים ששקל לו.

(7) בבא קמא קטו. (8) ועדיין הגניבה קיימת ברשות הבעלים. (9) ובשעה שקנה הלוקח לא ידע שהמוכר גנב הוא. (10) כי אם לא כן, יכול המוכר לטעון: קניתי את החפץ מן הבעלים. (11) כי החפץ עדיין ברשות הבעלים. (12) ואין אומרים שיחזיר את החפץ לבעלים בלי כסף, ויתבע את כספו מן הגנב. זו דעת רבי יוחנן בשם רבי ינאי (שם). (13) ששילם. (14) משום שקנה הלוקח בשוק - בפרהסיא - ולא ידע שהחפץ גנב, עשו לו תקנה שישלמו לו הבעלים מעותיו. אחרת אין לך אדם קונה מחבירו כלום, כי יחשוש להפסיד כספו. (15) ומקבלים ממנו את הדמים ששילמו לקונה. (16) והיה לו ללוקח להעלות על דעתו, שזה חפץ גנוב. (17) דעת רבא שם.

ג. נתיאשו הבעלים מן הגנבה, בין שנתיאשו ואחר כך מכר הגנב בין שנתיאשו אחר שמכר¹⁸ - קנה הלוקח¹⁹ ביאוש ונשנוי רשות²⁰, ואינו מחזיר הגנבה עצמה לבעליה; אלא נותן להם הדמים²¹ - אם לקח מגנב מפרסם²², או אינו נותן פלל לא חפץ ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַאֲחֻרוֹן⁵⁹ מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְנוֹטֵל גִּבְתוֹ, וְחֹזֵר הַפֶּעַל וְנוֹטֵל עֶשְׂרִים שָׁל שָׂכָר מִן הַמּוֹכְרִי⁶⁰, וְנוֹטֵל הַמֵּאָה מִן הַגֵּנֵב. וְאִם גִּנֵּב מִפְּרָסָם הוּא - נוֹטֵל הַמֵּאָה וְעֶשְׂרִים מִן הַתְּגָר⁶¹ שֶׁלָּקַח מִן הַגֵּנֵב, וְהוֹלֵךְ הַתְּגָר וְתוֹכֵעַ הַגֵּנֵב בַּמֵּאָה שֶׁל קֶרֶן⁶². וְהוּא הַדִּין אִם מָכַר הַשְּׂנִי לְשִׁישִׁי, וְהַשְּׂנִי לְרִבְעִי, אֶפְלוּ מֵאָה - שֶׁהוּא נוֹטֵל מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַשְּׂנַשְׁפָּר, וְנוֹטֵל הַקֶּרֶן מִן הַגֵּנֵב. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּיךָ⁶³ לְפָנַי יֵאוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁴.

58) שם קטו. (59) ללוקח השני, כי אם בלוקח מן הגנב עשו תקנת השוק, כל-שכן בלוקח מן הלוקח. (60) גם הקונה הראשון עשו בו תקנת השוק, ואינו מחזיר לבעלים אלא את העשרים וזו שהרויח. (61) [פירושו: בתחילה מחזיר בעל הגניבה ללוקח השני את הק"כ שנתן, כמו באינו מפורסם, כי בלוקח השני עשו תקנת השוק גם בגנב מפורסם, שהרי הוא קנה מן התגר ולא מן הגנב, ואל יהיה דינו גרוע מלוקח מגנב שאינו מפורסם. על כן חייב בעל הגניבה לשלם ק"כ ללוקח השני, ואת כספו הוא נוטל חזרה מן התגר שלקח מן הגנב, כי בו לא עשו תקנת השוק, משום שקנה מגנב מפורסם]. והראב"ד כאן חולק ואומר, שהלוקח השני נוטל מן התגר, ולא בירר את נימוקו. (62) הגנב מחזיר את המאה שקיבל, והתגר החזיר את העשרים שהרויח. (63) שהלוקח האחרון חייב להחזיר את הגניבה עצמה. (64) למעלה הלכה ב.

י. בַּעַל הַבֵּית⁶⁵ שְׂאִינוּ עֲשׂוּי⁶⁶ לְמַכֵּר אֶת פְּלִיוֹ, וַיֵּצֵא לוֹ שֵׁם גִּנְבָה בְּעִיר⁶⁷, וְהִפִּיר פְּלִיוֹ⁶⁸ וּסְפָרְיוֹ בְּיַד אֲחֵרִים⁶⁹, אוֹ שֶׁהִיָּה עֲשׂוּי לְמַכֵּר, וְהָיוּ פְּלִים אֵלּוּ שֶׁהִפִּיר מִפְּלִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר⁷⁰, אִם בָּאוּ עֲדִים שֶׁזָּה פְּלִיוֹ שָׁל זֶה⁷¹ - יִשְׁבַּע זֶה שֶׁהֵן בְּיָדוֹ בְּקִיטַת חֶפְצִי⁷² בְּכִמְהָ לָקַח, וְיִטַּל מִבְּעַל הַבֵּית⁷³, וַיַּחְזִיר לוֹ פְּלִיוֹ⁷⁴.

65) שם קיד: קטו. (66) שאין דרכו. (67) שגנבו אצלו בבית. אין צורך שיאמרו, שכלים אלה הם שנגנבו. כך פסק רבא "אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, לא צריך כולי האי", אלא מספיק קול שגנבו אצלו. כך פירש רבינו את דברי רבא, וכך פירש רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ל. ראה אוצר הגאונים עמוד 108 (ורשי" פירש אחרת). (68) לאחר שהיה מחזור אחריהם ולא התייאש מהם. (69) ואלה טוענים שקנו את הכלים או את הספרים. (70) כלים שמתחילת עשייתם הן עומדים להשאיל או להשכיר וליטול שכרם, כגון היורות הגדולות שמבשלים בהן בתחונות וכדומה (ראה הלכות טוען ונטען פרק ח וט). כלים אלה אין דרכם למכור, והבעלים טוענים, שנגנבו מהם ויצא להם שם גניבה בעיר, ואלה שבידם הכלים טוענים, שקנו אותם בשוק. (71) התובע. אם אין עדים, שהוא בעל הכלים הללו, לא יועיל מה שיצא לו שם גניבה בעיר, כי שמא כלים אחרים נגנבו ממנו. (72) כדין כל הנשבע ונוטל

החנוני בהקפה (גמרא שם). (40) אצל מלוה, וקיבל עליה הלוואה (שם). (41) אפילו כשדמי הלוואה עולים על דמי הגניבה, אומרים שהמלוה סמך על המשכון. (42) שדמי הלוואה פחותים מדמי הגניבה. במקרה זה בוודאי סמך המלוה על המשכון. כך פוסקת הגמרא (שם), שבכולם עשו תקנת השוק, בין מכר בין משכון חוץ מגנב ופרע בחובו, וגנב ופרע בהיקפו. וסובר רבינו שמשכון דינו כמכר גם לענין שוה מנה במאתים, וכמו שבמכר עשו בזה תקנת השוק, כך גם במשכון. כך פסק גם רבינו חננאל (ראה אוצר הגאונים, בבא-קמא עמוד 106) [והראב"ד בהשגותיו כתב: אלא בכדי דמיה. והמגיד-משנה פירש שכוונתו לחלוק, ורעתו שבמשכון לא עשו תקנת השוק בשוה מנה והלווה מאתים. אולם אפשר לומר שהראב"ד לא בא להשיג אלא לפרש דברי רבינו, כדרכו בכמה מקומות, ואומר שבעל החפץ מחזיר למלוה רק דמי החפץ, אבל לא כל הסכום שהלווה]. (43) בהלכה ב.

ז. הַלּוֹקַח מִגֵּנֵב שְׂאִינוּ מִפְּרָסָם, בֵּין שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ שְׁוֹה מֵאָה בְּמֵאתִים⁴⁴ אוֹ שְׁוֹה מֵאתִים בְּמֵאָה - הָרִי זֶה נוֹטֵל הַדָּמִים מִבְּעַל הַבֵּית⁴⁵ וְאַחַר כֵּן מִחֹזֵר הַגֵּנֵב⁴⁶, מִפְּנֵי תְּקַנַּת הַשּׁוּק, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁷.

44) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם. (45) נוטל מאתים, אפילו שוה החפץ מאה בלבד. הקונה יכול לטעון: בשבילי הוא שוה מאתיים. (46) אם לא ישלמו לו את כל המאתיים, רשאי הוא לעכב את הגניבה לעצמו, אף-על-פי שלא נתייאשו הבעלים (לו היה יאוש, היה הלוקח קונה את הגניבה ביאוש ושינוי רשות). (47) למעלה הלכה ב.

ח. הִיָּה נוֹשֶׂה בַּגֵּנֵב⁴⁸ מֵאָה זוֹזוֹ⁴⁹, וְגֵנֵב וְהִבִּיא לְבַעַל חוֹבוֹ⁵⁰, וְנָתַן לוֹ⁵¹ מֵאָה אַחֶרֶת - הָרִי הַגֵּנֵב חוֹזֵר לְבַעַל⁵², וְאוֹמְרִין לָזֶה⁵³: לָךְ וְתַבַּע הַגֵּנֵב בְּמֵאתִים⁵⁴; שְׁלֵא נִתְּ⁵⁵ לוֹ הַמֵּאָה הָאַחֶרֶת מִפְּנֵי הַחֶפֶץ שֶׁהִבִּיא לָךְ בְּלִבְד, כְּשֵׁם שֶׁהֵאֱמַנְתוּ בְּרֵאשׁוֹנָה⁵⁶ הֵאֱמַנְתוּ בְּאַחֲרוֹנָה⁵⁷.

48) שם. (49) שהלוה לו. (50) למלוה. (51) המלוה. (52) בלי דמים, ואין המלוה יכול לטעון שהלוה לגנב את המאה השניה על סמך המשכון. (53) למלוה. (54) שלא תיקנו לו תקנת השוק. (55) בזה אנו דוחים את טענת המלוה הטוען, שהלווה לו את המאה האחרת על סמך החפץ בלבד. (56) והלווית לו את המאה הראשונה בלי משכון. (57) ואת החפץ קיבלת בעד החוב של המאה הראשונה, ועל כן הדין הוא כמו בגנב ופרע בחובו, שלא עשו בו תקנת השוק, ראה הלכה ו. כמה דברים אמורים, כשלא אמר הגנב למלוה בפירוש: הלווני על חפץ זה מאה זו, אבל כשאמר כן בפירוש, על בעל החפץ להחזיר למלווה את המאה זו כמו בהלכה ו (מגיד-משנה וכסף-משנה).

ט. לָקַח מִגֵּנֵב⁵⁸ שְׂאִינוּ מִפְּרָסָם בְּמֵאָה, וּמָכַר לְאַחַר בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים, וְהִפִּיר הַגֵּנֵב - בַּעַל הַגֵּנֵב נֹתֵן לָזֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגנבי לא מחזיקין, פירוש, אין להחזיק אנשים כגנבים כל זמן שאין הוכחה ברורה לכך. שם. 92) שתיקנו חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין צורך בנקיטת חפץ, מה-שאי-כן בשבועת המשנה בנשבע ונוטל, שצריכים נקיטת חפץ כמו בשבועה מן התורה. (93) כלומר: פטור.

פָּרָק שְׁשִׁי

1) נתבאר בו הדברים שאין לוקחים אותם מן אנשים ידועים אלא על דרכים ידועים מפני חשש שאינו שלהם. ונמשך לזה ביאור מה הם הדברים שהאומנים יכולים לעכב לעצמם מן הסתם, לפי שהוא הכרחי לידיעת הדברים שמותר לקנות מהם, כנוכר שם.

א. פל דְּבַר שֶׁחֲזַקְתּוּ שֶׁהוּא גָּנוּב² - אֲסוּר לִיקַח³ אוֹתוֹ. וְכֵן אִם רַב אוֹתוֹ הַדְּבָר⁴ שֶׁהוּא גָּנוּב⁵ - אֵין לִוְקַחֵין אוֹתוֹ⁶. לְפִיכָּה אֵין לִוְקַחִים מִן הַרוֹעִים⁷ צֶמֶר או חֶלֶב או גְּדִיִּים⁸; אֲבָל לִוְקַחִין מִהֶן⁹ חֶלֶב וְגַבְיָהּ בַּמִּדְבָּר¹⁰, אֲבָל לֹא בַּיִשׁוּב¹¹. וּמִתֵּר לִיקַח מִן הַרוֹעִים אֲרֻבַּע צֹאן או אֲרֻבַּע גִּזּוֹת שֶׁל צֶמֶר מִעֵדֶר קֶטָן¹², או חֲמֵשׁ מִעֵדֶר גָּדוֹל; שֶׁאֵין חֲזַקְתּוֹ שֶׁהוּא גָּנוּב בְּדָבָר זֶה¹³.

2) שיש יסוד חזק ומשכנע שהוא גנוב. 3) לקנות. 4) שהמוכר מציע למכירה. 5) בחזקת שהוא גנוב. 6) אין קונים אותו, מחשש שמא גנוב הוא. 7) משנה בבא-קמא ק"ח: 8) שקיים חשש מבוסס שהרועים גנובים מצאנו של בעל הבית שבידם. 9) ברייתא שם. 10) שהחלב והגבינה שם לרועה, כי אין דרך הבעלים ללכת שם וליטלם. 11) שדרך הרועה להביא את החלב ואת הגבינה לבית בעל הבית. 12) גמרא שם, ולדעת ה"ש אומרים' בשם רב חסדא. 13) הרועה יפחד לגנוב אותם, כי חסרונו ניכר מיד. על כן יש להניח, שבוודאי שלו הם. פחות מארבעה צאן אפילו מעדר קטן לא מורגש, ויתכן שגנובים הם.

ב. פָּלְלוּ שֶׁל דְּבָר¹⁴: פֶּל שֶׁהָרוּעָה מוֹכְרוֹ, אִם הִיָּה בַעַל הַבַּיִת מְרַגֵּשׁ בּוֹ¹⁵ - מִתֵּר לְלַקְּחוֹ¹⁶ מִן הַרוֹעֵה, וְאִם אֵין בַעַל הַבַּיִת מְרַגֵּשׁ בּוֹ - אֲסוּר לְלַקְּחוֹ¹⁷.

14) לשון הברייתא שם. והכוונה: כל שאם הרועה מוכרו, היה בעל הבית מרגיש בו. 15) מבחין בהעדרו. 16) כי הרועה יפחד לגנובו. 17) שמא גנוב הוא.

ג. אֵין לִוְקַחִין מִשׁוּמְרֵי פְּרוֹת¹⁸ עֲצִים או פְּרוֹת¹⁹, אֲלָא בְּזִמְן שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵינָן²⁰ וּמוֹכְרִים²¹ וְהַסְּלִים²² וְהַפְּלִס²³ לְפָנֵיהֶם; שֶׁהָרִי הַדְּבָר גְּלוּי וַיֵּשׁ לוֹ קוֹל²⁴, וְאֵין זֶה גָּנְבָהּ. וְלִוְקַחִין מִפְּתַח הַגְּנֵבָה²⁵, אֲבָל לֹא מֵאַחֲרֵי הַגְּנֵבָה²⁶. וְכֵן²⁷ שֶׁאֲמָרוּ²⁸ הַטְּמִין²⁹ - אֲסוּר לְקַחְתָּ מִהֶן³⁰. וּמִתֵּר לְקַחְתָּ³¹ מִן הָאָרִיס³², שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ חֶלֶק בַּפְּרוֹת וּבְעֲצִים³³.

18) משומרי גנים ופרדסים, משנה וברייתא שם ק"ח: ק"ט.

(כלמעלה בהלכה ד). 73) מבעל הגניבה, כי עשו בו תקנת השוק. 74) מכיון שהבעלים עוד לא נתייאשו.

יא. הִיָּה בַעַל הַבַּיִת עֹשֵׂי לְמַכְרֵ אֶת פְּלִי⁷⁵, וְלֹא הִיָּה מִדְּבָרִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר⁷⁶, אִף עַל פִּי שִׁיעָא לוֹ שֵׁם גָּנְבָהּ בְּעִיר וְהִפְרוּ פְּלִי⁷⁷ - אֵינוֹ מְחֻזְרֵין מִיד הַלְּקוֹחוֹת, שֶׁמָּא הוּא מְכָרֵן לְאַחֲרִים⁷⁸. אֲבָל אִם בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְלָנוּ בְּתוֹף בֵּיתוֹ⁷⁹, עֶמֶד וְזַעַק בְּלִילָה: נִגְנְבוּ פְּלִי וּסְפָרִי, וּבָאוּ בְּנֵי אָדָם וּמְצָאוּ מְחֻתֶּרֶת חֲתוּרָה⁸⁰ וּבְנֵי אָדָם שֶׁלָּנוּ בְּתוֹף בֵּיתוֹ יוֹצְאֵין וְצָרוּרוֹת שֶׁל פְּלִים עַל כַּתְּפֵיהֶם, וְהַפֵּל אוֹמְרִים: הֲלָלוּ פְּלִי וּסְפָרִי שֶׁל פְּלוֹנִי⁸¹ - הָרִי זֶה גָּאֻמָּן⁸². וַיִּשְׁבַּע זֶה שֶׁהַפְּלִים בִּידוֹ בְּנִקִּיטַת חֲפֶץ כַּמָּה הוֹצִיא⁸³, וַיִּטַּל מִבַּעַל הַגְּנֵבָה, וַיִּחְזִיר לוֹ פְּלִי.

75) שם קיד: 76) ועל כן יש מקום לטענה, שבעל הבית מכר אותם. 77) עדים העידו שכלים אלה היו של בעל הבית. 78) וזה שהכלים בידו קנה אותם מאחרים (והמחזיק בכלים אינו טוען שקנה אותם מבעל הבית). 79) כל הדוגמה הזאת לקוחה מהגמרא, שם. 80) חפורה מתחת לקיר הבית. 81) שאם לא כן, יתכן לומר שגנובו כלים אחרים, וכלים אלה שביד המחזיק לקוחים בידו מאדם שלקחם מבעל הבית, שהרי בעל הבית עשוי למכור את כליו. 82) שכלים אלה באמת נגנבו ממנו. 83) כמה שילם.

יב. גָּנַב שֶׁחֲזַק וְנִתְפָּרְסָם⁸⁴ שֶׁנִּכְנַס לְתוֹף בֵּית חֲבֵרוֹ, וְעַדִּים מְעִידִים שִׁיעָא וְכָלִים טְמוּנִים לוֹ תַּחַת כַּנְפֵי⁸⁵, אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה שֵׁם בַעַל הַבַּיִת⁸⁶, וְטָעַן⁸⁷ וְאָמַר: לְקוֹחִין הֵן בִּידִי, וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר: גָּנוּבִים הֵם, אִם הִיָּה בַעַל הַבַּיִת שֶׁאֵין דְּרָכּוֹ לְמַכְרֵ אֶת פְּלִי, וְאוֹתָם פְּלִים אֵין דְּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְהַטְּמִינָן, וְאֵין דְּרָךְ אוֹתוֹ הַמְּחַזֵּק לְהַצְנִיעַ פְּלִי תַּחַת כַּנְפָיו - הָרִי בַעַל הַבַּיִת גָּאֻמָּן⁸⁸, וַיִּשְׁבַּע⁸⁹ בְּנִקִּיטַת חֲפֶץ⁹⁰ וּנוֹטַל פְּלִי. וְאִם אֵין אָדָם זֶה מְחַזֵּק בְּגָנְבָהּ - אֵין בַעַל הַבַּיִת גָּאֻמָּן⁹¹; אֲלָא נִשְׁבַּע זֶה שֶׁהַפְּלִים בִּידוֹ שְׁבוּעַת הַסֵּת⁹² שֶׁהַפְּלִים הָאֵלוֹ לְקוֹחִים בִּידוֹ, וְהוֹלֵךְ⁹³.

84) שבועות מו: 85) תחת כנפי בגדו, ולא יכלו לראות את הכלים, ואינם יכולים לזהותם. 86) בזמן שהגנב נכנס, וזה מקטין את חשש הגניבה. 87) הגנב. 88) מכיון שהנכנס הוחזק כבר ונתפרסם כגנב, מספיקים שלושת התנאים ביחד לקביעת עובדה, שכלים אלה גנובים כטענת בעל הבית. ואלה הם התנאים: א) אין דרכו של בעל הבית למכור כליו, ב) הטמין את הכלים תחת כנפי בגדו, וכלים אלה אין דרך בני אדם להטמינם, ג) אין דרכו של זה להצניע כליו תחת כנפי בגדו, ועל כן אינו יכול לטעון שהוא שונה משאר בני אדם. כל ההלכה הזאת נמצאת כמעט מלה במלה ברי"ף שבועות פרק ז, ד"ה "והשער השמיני". 89) שלא מכר את הכלים. 90) כדון הנשבע ונוטל. 91) על אף שלושת התנאים שלמעלה, כי "לאחזוקי איניש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקפיד על כך. (53) הפסולת שהסורק מוציא בשעת הסריקה. (54) כי מרובים הם, ואין בעל הבית מותר עליהם. (55) מן החוטים שאורגים בסוף הבגד, כדי לשמור על אריגת הבגד שלא תתקלקל בשעת הכביסה. על שלושה חוטים אין בעל הבית מקפיד, והכובס רשאי לקחתם. יתר על שלושה אל יקח. (56) אם היו חוטים אלה שחורים על גבי בגד לבן. (57) אפילו יותר משלושה חוטים, כי הם מכערים את הבגד הלבן, ובעל הבגד מסכים שהכובס יוציאם ויקחם לעצמו.

ז. החיט⁵⁸ ששייר מן החוט⁵⁹ פְּדֵי מְשִׁיכַת מַחְט⁶⁰, וְשִׁיר מִן הַבְּגָד מְטֵלִית שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת⁶¹ עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת - חַיב לְהַזְיִרָן לְפַעֲלִים⁶²; פְּחֹת מִפֶּן - שְׁלוּ.

(58) משנה שם. (59) שנתן לו בעל הבית. (60) שיעור המאפשר להשחיל המחט ולהפור בו קמעא. שיעור זה הוא "מלא מחט וחוזק למחט כמלא מחט", כלומר אורך שני מחטים, כי בפחות מזה אי־אפשר לתחוב את המחט בבגד ולתפור בו. (61) חתיכת אריג באורך ג' אצבעות על רוחב ג' אצבעות. (62) כי אין בעל הבית מותר עליהם.

ח. נְסֵרֶת⁶³ שֶׁהָחֵרֵשׁ⁶⁴ מוֹצִיא בְּמַעְצָד⁶⁵ - שְׁלוּ⁶⁶, בְּכִשְׁוִיל⁶⁷ - שָׁל בְּעַל הַבֵּית⁶⁸. וְאִם הָיָה עוֹשֶׂה אֲצֵל בְּעַל הַבֵּית⁶⁹ - אֵף הַנְּסֵרֶת שָׁל בְּעַל הַבֵּית. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן הוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר מְנַהֵג הַמְדִינָה⁷⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נְסֵרֶת שֶׁהָחֵרֵשׁ מוֹצִיא בְּמַעְצָד - שְׁלוּ, בְּכִשְׁוִיל - שָׁל בְּעַל הַבֵּית" הדין הנ"ל מובא בסיום מסכת בבא קמא, ובהמשך לו הובאה בברייתא הדין "מסתתי אבנים אין בהם משום גזל" וצריך להבין מדוע השמיטו הרמב"ם והשו"ע דין זה. ויובן על־פי ביאור המחלוקת שבין הברייתא והתוספתא שם, שבתוספתא נאמר מסתתי אבנים, בזמן שבעל הבית מקפיד יש בהם משום גזל, ואם אין בעל הבית מקפיד אין בהם משום גזל, כי התוספתות הם שסידר רבי חייא בפני רבי והיה אומר לו כתוב כך וכך, וזהו שאנו אומרים "רבי לא שנאה, רבי חייא מניין". אבל הברייתא (מלשון 'ר') נכתבה מחוץ לבית מדרשו של רבי, ומן הסתם נלמדה בבבל שהיה אז מרכז תורה גדול יותר כי באותה תקופה היו "ישראל מתגלגלין והולכין לקצוות כו'", ומכאן בא חילוק הדינים. בבבל "אין אבנים מפני שהוא בקעה" (רש"י נח י"א, ג.) ומכיון שכן, אין שימוש לאבנים בבבל ולכן אמרה הברייתא שמסתתי אבנים אין בהם משום גזל. אבל התוספתא נכתבה בארץ ישראל "אשר אבניה ברזל כו'" והיתה משופעת באבנים ולכן נעשה בהם שימוש

(19) חוששים שמא גנבום. (20) במקום המיועד לכך. (21) בפרהסיא. (22) עם הפירות. (23) והמאזנים. (24) ויגיע לאזני בעל הבית. (25) כי זה מקום גלוי לעין כל. (26) רגלים לדבר שזוהו גניבה, מכיון שהוא מוכר בסתר מאחורי הגינה. (27) שאמרנו למעלה שיותר לקחת מהם. (28) לקונה. (29) הסתר. (30) כי גנוב הוא. (31) פירות ועצים. (32) המעבד אדמת בעל הבית, ומקבל בשכרו חלק מן הפירות (ולא כשומר המקבל כסף בשכרו). (33) לאריס יש חלק בעצים, כי גם הוא משתתף בהוצאה לקנייתם (ראה בבא־מציעא קג. במשנה).

ד. אֵין לוֹקְחִין³⁴ מִן הַנְּשִׁים וּמִן הַעֲבָדִים וּמִן הַקְּטָנִים³⁵ אֲלֵא דְבָרִים שֶׁחֻזְקָתָן שֶׁהֵן שְׁלֵהֶן מִדַּעַת הַבְּעֵלִים³⁶, כְּגוֹן³⁷ נְשִׁים שֶׁמְכָרוּ כְּלֵי פֶשֶׁת³⁸ בְּגָלִיל³⁹ אוּ עֲגָלִים בְּשָׂרֹן⁴⁰. וְכֵן⁴¹ שְׂאֲמָרוּ⁴² 'הַטְּמֵן' - אֲסוּר לִיקַח מִהֶן⁴³, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת גְּנֵבָה. וְלוֹקְחִים בְּיָצִים וְתִרְנַגּוּלִים⁴⁴ בְּכָל מְקוֹם⁴⁵ מִפְּלֵ אֲדָם⁴⁶. וְאִם אָמַר 'הַטְּמֵן' - אֲסוּר.

(34) משנה וברייתא בבא־קמא קיח: קיט. (35) כי הדברים בחזקת הבעלים הם. (36) בהסכמת הבעלים. (37) הדוגמאות מובאות במשנה שם. (38) בגדי פשתן. (39) חבל ארץ בצפון ארץ ישראל. שם נוהגות היו הנשים טוות בגדי פשתן ולמכרם, ואת דמיהם לקחו לעצמן מדעת בעליהן. (40) ארץ המישור במערבה של ארץ־ישראל, לאורך חוף הים מיפו ועד הר הכרמל ותושביה. בזמן המשנה, עסקו בגידול עגלים, וגם הנשים גידלו עגלים ומכרום בהסכמת בעליהן. (41) שהתרנו לקנות מהם. (42) המוכרים לקונה. (43) משנה שם. (44) שם. (45) ולא כמו בפירות, בכלי פשתן ובעגלים שהתירו במקומות מסוימים בלבד. (46) אף משומרים, מעבדים וכו', כי אין חוששים לגניבה בדברים אלה, שדמיהם מועטים.

ה. לוֹקְחִין מִן הַבְּדִידִין⁴⁷ זֵיתִים בְּמִדָּה וְשִׁמֵן בְּמִדָּה⁴⁸, אֲבָל לֹא זֵיתִים מוּעָטִים וְלֹא שִׁמֵן מוּעָט; שֶׁחֻזְקָתוֹ גְּנֵבָה הֵם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהֶם⁴⁹.

(47) בעלי בית הברד, שמוסרים להם בעלי בתים זיתים לעשות מהן שמן (שם קיט.). (48) שזוהי דרך מכירה בפרהסיא ובכמות מרובה, ואין בזה חשש גניבה, כי זה יוודע לבעלים. (49) כגון יין מבעל יקב, וגרעיני תבואה מבעל טחנת קמה.

ו. מוֹכִינִין⁵⁰ שֶׁהַכּוֹבֵס מוֹצִיא⁵¹ - הָרִי אֵלֶּוּ שְׁלוּ⁵²; וְשֶׁהַסּוֹרֵק מוֹצִיא⁵³ - הָרִי אֵלֶּוּ שָׁל בְּעַל הַבֵּית⁵⁴. הַכּוֹבֵס נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חוּטִין⁵⁵ וְהֵן שְׁלוּ; יְתֵר מִפֶּן - שָׁל בְּעַל הַבֵּית. אִם הָיָה שָׁחַר עַל גְּפֵי לְבָן⁵⁶ - נוֹטֵל אֶת הַכָּל⁵⁷ וְהֵם שְׁלוּ.

(50) פסולת הצמר, שערות קטנות (משנה שם). (51) בשעת כיבוס הצמר. (52) כי דבר מועט הוא, ואין בעל הבית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֹאֲמַר: לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט, בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוֹרָה⁴.

2) כגון שהסכימו לשקול במשקלות של קילו, והמוכר שקל לו במשקלות קילו חסירות, משום שנפחתו או שהעלו חלודה (ראה לקמן פרק ח, הלכה ז). 3) כגון מידת חבל בקרקע או בבו, או מידת קב וסאה בתבואה, או מידה בנוזלים, ראה לקמן הלכה ז, ט. 4) כלומר, במשפט המידה, במשפט המשקל או במשפט המשורה (מידת הלח), כלומר, במשפט הידוע והמוסכם במדינה ביחס למידה, למשקל ולמשורה, ראה לקמן הלכה ט וראה אבן עזרא לויקרא יט, לד, וגמרא בבא מציעא סא: בבא בתרא פח. במשנה.

ב. אִף עַל פִּי שְׁהַמּוֹדֵד אוֹ הַשּׁוֹקֵל חֶסֶר גּוֹבֵב, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ תְּשֻׁלוּמֵי כִפְלָי, אֲלֵא מְשַׁלֵּם לוֹ הַמִּדָּה אוֹ הַמִּשְׁקָל. וְאֵין לוֹקֵיץ עַל לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חִבֵּב בְּתִשְׁלוּמֵי⁶.

5) על מה שהחסיר לו מן המידה או מן המשקל. בכבא מציעא שם, מגדירים את ההונאה במשקלות כגזל ממש - ואין כפל בגזל אלא בגניבה. 6) לשלם לקונה את מה שהחסיר לו כדין גזילה, שכתוב בה "והשיב את הגזילה אשר גזל". ויקרא ה, כג. וכל לאו שניתן לתשלומין, אין לוקין עליו. ראה למעלה פרק א, הלכה א.

ג. כֹּל מִי שֶׁמְשַׁהֵה⁷ בְּבֵיתוֹ אוֹ בְּחֲנוֹתוֹ מִדָּה חֶסֶרָה אוֹ מִשְׁקָל חֶסֶר - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֹאֲמַר: לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּכִסֶּף וּגְזֵמָה⁸. וְאֶפְלוּ לַעֲשׂוֹת הַמִּדָּה עֲבִיט שֶׁל מִימֵי רְגֵלִים - אֶסוּר⁹; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאֵין זֶה לֹקֵחַ וּמוֹכֵר בָּהּ, שְׁמֵא יָבֹא מִי שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהִיא חֶסֶרָה¹⁰ וְיִמְדַד בָּהּ. וְאֵין לוֹקֵיץ עַל לֹא זֶה, שֶׁהִיא אֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה¹¹.

7) אף על פי שאינו משתמש בהם. 8) אבן ואבן, גדולה וקטנה. לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה, גדולה וקטנה. 9) אסור לעשות מידה חסירה לכתחילה, ואפילו אין בדעתו להשתמש בה למדידה אלא למי רגליים (בבא בתרא פט:). 10) ואף במידה חסירה שהשתמש בה כבר למי רגליים והיא מלוכלכת יש לחשוש, שבשעת הדחק, כשלא ימצא מידה אחרת, ינקה את העביט וישתמש בו לשם מידה. 11) ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו, מכות טו. [ההשייה אין בה מעשה, ואף על פי שדרשו (בבא מציעא שם) "לעבור עליו משעת עשייה", אינו לוקה, כי התורה כתבה לא יהיה לך וכו' היינו לא העשייה כשהיא לעצמה אסורה רק ההשייה אלא שהעבירה היא משעת עשייה].

ד. הֵיוּ הַמִּדּוֹת וְהַמִּשְׁקָלוֹת שֶׁל בְּנֵי הָעִיר חֲתוּמוֹת בְּחוֹתָם יְדוּעֵי¹², וְזוֹ הַמִּדָּה אוֹ הַמִּשְׁקָל הַחֶסֶרִים בְּלֹא חוֹתָם - הָרִי זֶה מִתֵּר לְשִׁהוּתָם¹³ לְשִׁאֵר תְּשֻׁמֵי

לבניה, ובעל הבית מקפיד עליהם, משום כך כתבה התוספתא (שנכתבה בארץ ישראל) שסתם פסולת של אבנים היא של בעל הבית.

ומכיון שדין מסתתרי אבנים משתנה ממדינה למדינה לפי הצורך ותכונות המדינה, השמיטו הרמב"ם והשו"ע, משא"כ נסורת שהחרש מוציא כו' מילתא דקביעא בכל המקומות.

(על פי לקו"ש ח"ט עמוד 111 והערה 42)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

63) שחק העצים הנופל בשעת הנסירה, משנה שם. 64) חרש עצים, נגר. 65) כלי עץ, ולהב ברזל בתוכו. עשוי להחליק הקרשים. 66) שמוציא קיסמים דקים ובעה"ב מוותר עליהם. 67) בקרדום, המוציא קיסמים גסים. 68) כי חשובים הם. 69) כשכיר יום. 70) אם יש במדינה מנהג, הדין הוא כמנהג המדינה, והדינים שבהלכות הקודמות נאמרו במקום שאין במדינה מנהג ידוע בדברים אלה (שם קיט:).

ט. כֹּל אֶמֶן שֶׁמְכַר דָּבָר מִן הַדְּבָרִים שְׁאֵינוֹ שְׁלוֹ בְּהַלְכוֹת הַמִּדִּינָה, כְּגוֹן מוֹכֵיץ שְׁמִכְרֵן הַסּוֹרֵק⁷¹ בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ שִׁיחֵיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - אֶסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ⁷², מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת גְּנוּבָה⁷³; אֲבָל לוֹקֵחִין מִמֶּנּוּ כִּי מְלֵא מוֹכֵיץ⁷⁴. וְאֵם מְכַר הָאֶמֶן דְּבָרִים שֶׁהֵן שְׁלוֹ בְּהַלְכוֹת מִדִּינָה - לוֹקֵחִין מִמֶּנּוּ. וְאֵם אָמַר 'הַטָּמֵן' - אֶסוּר⁷⁵.

71) ראה למעלה הלכה ו. 72) שם. 73) כי הצמר שהוא סורק אינו שלו. 74) שקנאם בשינוי, מכיון שגנב מוכין יעשאו כו. ואף-על-פי שאין זה שינוי ממש, כי אפשר להוציאם מן הכר ולהחזירם למצבם הקודם, ושינוי קל כזה אינו קונה, כמו שכתב רבינו לקמן בהלכות גזילה פרק ב, הלכה י. וטעמו של דבר, מפני שדין זה נאמר בגזל ודאי, אבל כאן בגזל ספק, קונה גם בשינוי קל (מגיד-משנה). 75) בהתאם לכלל המשנה "יכולן שאמרו להטמין, אסור" (שם קיח:).

~ שבת קודש כ"ט מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) ביאר בו רבינו ז"ל איסור המשקלות והמדות החסרות. ומה שאסור לקיים מהם בבית. ואי אלו מדות אינו רשאי לעשותן מחמת חשש טענה ואונאה וטעות, וכן ביאור איסור מדידת הקרקע שלא כדין. ונסתיים הפרק בביאור עונש המדות החסרות.

א. הַשּׁוֹקֵל לְחַבְרוֹ מִמִּשְׁקָלוֹת חֶסֶרוֹת מִן הַמִּשְׁקָל שֶׁהִסְפִּימוּ עָלָיו בְּנֵי אוֹתָהּ הַמִּדִּינָה², אוֹ הַמּוֹדֵד בְּמִדָּה³ חֶסֶרָה מִהַמִּדָּה שֶׁהִסְפִּימוּ עָלֶיהָ - הָרִי זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סָאָה³⁷, וְקָב וְחֲצִי קָב וְרִבְעֵי הַקָּב וְחֲצִי הַרְבַּע וְשְׁמִינִית הַרְבַּע; אָבָל לֹא יַעֲשֶׂה קָבִים³⁸, שֶׁלֹּא תִתְחַלֵּף בְּרִבְעֵי הַסָּאָה³⁹, שֶׁהוּא קָב וּמְחֻצָּה. וְכֵן בְּמִדּוֹת הַלֶּחֶם⁴⁰, עוֹשֶׂה הֵינּוּ⁴¹ וְחֲצִי הֵינּוּ וְשְׁלִישִׁית הֵינּוּ וְרִבְעִית הֵינּוּ, וְלֹג וְחֲצִי לֹג וְרִבְעִית וְשְׁמִינִית⁴² וְאֶחָד בְּשִׁמוֹנֶה בְּשְׁמִינִית⁴³. וְלֹא אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת שְׁלִישִׁית הֵינּוּ וְרִבְעִית הֵינּוּ⁴⁴, אִף עַל פִּי שְׁמֵתְחַלְּפִין זֶה בְּזֶה⁴⁵, הוֹאִיל וְהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ מִימֹת מֹשֶׁה רַבְּנֵינוּ⁴⁶.

(36) למדוד תבואה ופירות (בבא בתרא פט: ז.). סאה = שישה קבים, 13 ליטר בערך. (37) כל המידות האלה אדם עושה ואין לחשוש שמא יחליף מידה קטנה במידה גדולה, כי ההבדל ביניהן ניכר לעין. (38) שני קבים. (39) כי ההפרש בין שני קבים לרובע הסאה הוא חצי קב בלבד, דהיינו רבע משני קבים, וברבע עלול אדם לטעות (שם). (40) הנוזלים. (41) שנים עשר לוג, בערך שישה ליטר וחצי. (42) של לוג. (43) לח דרכו למדוד גם במידות קטנות אלה, אבל יבש אין דרכו למדוד בכלי קטן אלא נמכר באומד, או במשקל, אם דבר יקר הוא. ראה רש"י שם ז. דיבור המתחיל ושמניית. (44) כלומר, לאחר שעשה שלישית למה לא אסרו רביעית, או להיפך, כדרך שאסרו לעשות שליש סאה ורובע סאה, והתירו רובע בלבד. (45) כי ההפרש ביניהם הוא לוג אחד, דהיינו רבע של שלישית ההין. (46) שכתוב בתורת משה (במדבר כח, יד): "ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין".

ח. אֶחָד הַנוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן⁴⁷ עִם יִשְׂרָאֵל אוֹ עִם עוֹבֵד פּוֹכְכִים, אִם מְדַד אוֹ שֶׁקָל בְּחֶסֶר - עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה⁴⁸, וְחֹיֵב לְהַחֲזִיר. וְכֵן אָסוּר לְהַטְעוֹת אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁴⁹ בְּחֻשְׁבוֹן, אֲלֵא יִדְקֵדק עִמּוֹ; שְׁנֵאֲמַר: וְחָשַׁב עִם קִנְיָהּ⁵⁰. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָךְ⁵¹, קָל וְחֹמֶר לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁאִינוּ כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָךְ. וְהֵרִי הוּא⁵² בְּכֹלל: כִּי תוֹעֲבַת ה' אֲלֵהֶיךָ כֹּל עֲשֵׂה אֲלֵה⁵³, כֹּל עֲשֵׂה עוֹל - מְכַל מְקוֹם⁵⁴.

(47) קונה ומוכר. (48) לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמסורה - למעלה הלכה א. איסור זה קיים גם לגבי גוי, כי משקל חסר דינו כגזול (בבא מציעא סא:), וגזל הגוי אסור (בבא קמא קיג. קיג:). (49) יכול יגלום עליו? תלמוד לומר וחישב עם קונהו, ידקדק עם קונהו" (שם קיג:). רבינו מפרש "יגלום עליו" יטעה אותו, וכן פירש הערוך, שלא כרש"י שם. וראה שם תוספות דיבור המתחיל יכול יגלום עליו. (50) ומדובר שם על גוי שקנה. (51) כי מדובר שם בתורה על גוי שקנה עבד עברי בארץ ישראל תחת שלטון ישראל. (52) המטעה את הגוי בחשבון. (53) איפה ואיפה, אבן ואבן. (54) בין ישראל ובין גוי. ראה אבן עזרא ואור החיים לפסוק הזה.

ט. וְכֵן בְּמִדַּת הַקֶּרֶקֶע⁵⁵, אִם הִטְעָה אֶת הַחֲבֵרֵי בְּמִשְׁיַחַת הַקֶּרֶקֶע⁵⁶ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֵאֲמַר: לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט בְּמִדָּה⁵⁷. בְּמִדָּה - זֹו מִדַּת

הַבַּיִת. פִּיּוּצָא בְּזָה¹⁴: סִלְע¹⁵ שְׁנִפְגָּמָה מִן הַצֵּד¹⁶ - לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁקָל בֵּין מִשְׁקָלוֹתָיו, וְלֹא יִזְרְקֶנָה בֵּין גְּרוֹטוֹתָיו¹⁷, וְלֹא יִקְבְּנָה¹⁸ וְיִתְלַנֶּה בְּצוּאָר בְּנוֹ, שֶׁמֵא יָבוֹא אַחֲרָי¹⁹ וְיַעֲשֶׂה מִשְׁקָל²⁰; אֲלֵא אוֹ יִשְׁחַק²¹, אוֹ יַחַתֵּךְ, אוֹ יִקְיִץ²², אוֹ יִשְׁלִיף לְיָם הַמֶּלַח²³.

(12) של השלטונות הבודקים את המידות והמשקלות (בבא בתרא פט:). (13) כי אין לחשוש שמא ישתמשו בהם למידה ולמשקל, כי איש לא יקנה במידה ובמשקל, שאין בהם חותם. (14) נמשך להלכה ג, שאסור להשהות משקל חסר, שמא אחר יעשנו משקל. (15) בתקופת המשנה מטבע של שני שקלים, ארבעה דינרי כסף. (16) חסרה מן הצד. דין הסלע שנפגמה באמצע ראה לקמן הלכה ו. אם נפגמה מן הצד יכול הרמאי, שתגיע לידו המטבע, לנסר אותה וליישר אותה מסביב עד שלא ירגישו בפגימה, וירמה בה (ראה בבא מציעא נב:). (17) שברי כלי כסף. (18) יעשה בה חור במקום הפגימה. (19) ויחתוך סביב עד שיוציא את החור. (20) כי השתמשו במטבעות למשקל. (21) ויעשנה לאבק. (22) ישבור. (23) מקום שלא ימצאנה איש.

ה. הַחֶסֶר וְעַמְדָה עַל מְחֻצָּה - יִקָּנֵם²⁴. עַמְדָה עַל פְּחוֹת מְחֻצָּה²⁵ אוֹ עַל יָתֵר מְחֻצָּה²⁶ - יִקָּן עַד שְׁיַעֲמִידָנָה עַל מְחֻצָּה. וְאִם לֹא חֶסֶרָה אֲלֵא פְּחוֹת מְשֻׁתָּוֹת²⁷ - יִקָּנֵם לְשֵׁאת וְלִתְת²⁸ בָּהּ, אָבָל לֹא לְמִשְׁקָל²⁹; שֶׁכָּל פְּחוֹת מְשֻׁתָּוֹת רַב בְּגִי אָדָם מוֹחֲלִין בּוֹ בְּמִשָּׂא וּבְמִתְּוִן³⁰.

(24) כי אין חשש שיחליפנה בסלע, מפני שחסרונה ניכר (שם נב:). (25) יש חשש שיחליפנה בחצי סלע, דהיינו בשקל. (26) יש חשש שיחשבוה לסלע. (27) הסלע נשחקה וחסרה פחות מחלק השישי שבה, או במקרה שעמדה על פחות ממחצה, חסר לה למחצה פחות משתות. (28) כי במשא ומתן דין המטבע כדין חפץ אחר, שאונאה בפחות משתות אדם מוחל. וזהו דעת רבא, הפוסק כרבי שמעון במשנה שם מט: נב. כך פוסק גם הר"ף, שם. (29) אסור להשתמש בסלע חסרה כלשהי בתור משקל סלע, מהטעם שנוכר בהלכות הקודמות. (30) אבל במשקל אין אדם מוחל אפילו כלשהו (הלכות מכירה פרק טו הלכה א). ראה קידושין מב:

ו. סִלְע שְׁנִפְגָּמָה בְּאֲמֻצָּע - אָסוּר לְמַכְרָה לְהִרְגִי אוֹ לְחֶרֶם³², מִפְּנֵי שְׁמִרְמִין בָּהּ אֶת אַחֲרֵימֵינוּ³³; אָבָל נוֹקְבָה³⁴ וְתוֹלָה אוֹתָהּ בְּצוּאָר הַקֶּטָן³⁵.

(31) לרוצח. (32) לגזול. (33) ומתוך פחד מפניהם יקבלו אותה מידם כסלע שלא נפגמה. (34) במקום הפגימה באמצע. (35) ואף אם יאבדנה ותגיע ליד רמאי אין כל אפשרות לרמות בה את הבריות ואם באת לחשוש שהגזול יכריח לקבלה, אף על פי שהיא נקובה, הרי יכול גם לגזול את החפץ ולא לתת כלום.

ז. עוֹשֶׂה אָדָם מְדוֹתָיו³⁶ סָאָה וְחֲצִי סָאָה וְרִבְעֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"כָּל הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת מְדוּת - כְּכּוֹפֵר בְּיִצְאֵת מִצְרַיִם"

צריך להבין מהי השייכות המיוחדת של מצוות מדות ליציאת מצרים, ומדוע דווקא הכופר במצוה זו כופר ביציאת מצרים, עניין שלא נאמר לא בגנב ולא בגולן. ידועה השאלה מדוע לקח פרעה על שיעבוד בני ישראל הרי זו היתה הגזירה מאת הקב"ה "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", והתשובה היא שפרעה לא שיעבד את ישראל בגלל ציווי הקב"ה אלא מצד רוע בחירתו ועל כך נענש.

הגמרא אומרת שהחידוש באיסור מדות הוא "לעבור עליו משעת עשיה" ובוה מתבטא ההבדל שבין איסור מדות לגזל, כי במדות עוד טרם שגזל עובר על איסור, כפי שכתב הרמב"ם (פ"ז ה"א) "כל המשהה בביתו . . . מדה חסרה . . . עובר בל"ת" כי ברגע שעשאו והביאם אל ביתו הרי שבוחר לרמות, ומעתה הוא ממתין לשעת הכושר לביצוע הרמאות. לכן, כל הכופר במצוות מדות וחושב שעל הבחירה וההחלטה לרמות אין הקב"ה מעניש, כופר גם ביציאת מצרים, ובוה שכל המכות והעונשים שבאו על פרעה היו בגלל רוע בחירתו.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז ע' 149)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

72) אם עושה בהן עול, מימרא של רבי לוי בבא בתרא פח:
73) בעילות שאסרה תורה, כגון קרובות, אשת איש וכדומה.
74) ואפשר לחזור בתשובה. 75) ולא תועיל תשובה אלא אם כן החזיר את הגזילה לנגזל, והוא גזל מרבים ואינו יודע למי יחזיר. 76) התורה מקשרת את מצוות מידות עם יציאת מצרים. הלא כך כתוב: "מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והיין צדק יהיה לכם אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" (ויקרא יט, לו). והספרא מעיר לפסוק זה: על תנאי זה הוצאתי אתכם מארץ מצרים, וכל הכופר במצוות מידות כופר ביציאת מצרים. 77) עשרת הדברות פותחים ביציאת מצרים (שמות כ, ב). 78) בזה שהוציאתי אותנו ממצרים מבית עבדים נעשינו לעבדי ה', המחוייבים במצוותיו, כמו שכתוב (שם ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה".

פָּרָק שְׁמִינִי

1) ביאר בו רבינו ז"ל מצות עשה במדות ובמשקלות, וכיצד תיעשה המדידה וממה עושין המשקלות, ומהות המאזנים, ומהות המשקל, ומהות המדידה. ומה שבית-דין חייבין לחקור ולברוק מאלו הדברים.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה² לְצַדֵּק הַמְאֲזֵנִים וְהַמְשַׁקְלוֹת וְהַמְדוֹת יִפְהַ יִפְהַ וְלִדְקָדֵק בְּחֻשְׁבוֹנָן בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן³, שְׁנֵאמַר: מֵאֲזֵי צֶדֶק וְגוֹמְרָא⁴. וְכֵן בְּמִדַּת הַקְּרָקֵעַ צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּחֻשְׁבוֹן מְשִׁיחַת הַקְּרָקֵעַ⁵ עַל פִּי הָעֲקָרִים

הַקְּרָקֵעַ. וְכֵן הוּא עֲנִינן פְּסוּק זֶה⁵⁸: לֹא תַעֲשֶׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט, לֹא בְּמִשְׁפַּט הַמִּשְׁקָל וְלֹא בְּמִשְׁפַּט הַמְדָּה, אֲפִלּוּ מְדָה קְטַנָּה כְּמִשְׁוֹרָה⁵⁹.

55) לפני כן דובר על מידה בכלי. 56) במדידת הקרקע בחבל. 57) זו מידת הקרקע, כי מידה בכלי נאמרה בסוף אותו הפסוק (בבא בתרא פט:). 58) המלה במשפט מוסבה גם על מידה וגם על משקל וגם על משורה, המפורטים בפסוק זה (ראה למעלה הלכה א). 59) שהיא אחד משלושים ושלושה בלוג (ראה לקמן פרק ח הלכה ז).

י. בְּנֵי חֲבוּרָה⁶⁰ הַמְקַפְּדִים זֶה עַל זֶה⁶¹ שֶׁהִחֲלִיפוּ חֶלֶק בְּחֶלֶק, או לְזֶה מִמֶּנּוּ מֵאֲכָל וְהַחֲזִיר לוֹ - עוֹבְרִין מִשׁוּם מְדָה⁶², וּמִשׁוּם מִשְׁקָל, וּמִשׁוּם מְנִיָּן, וּמִשׁוּם לוֹזִיָּן וּפּוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב⁶³.

60) שהולכים בדרך או יושבים בבית אחד (בבא מציעא עה.). 61) שמדקדקים זה עם זה ואינם מוחלים על דבר מועט ומקפידים להלוות זה לזה במידה במשקל ובמניין. [התלמוד וגם רבינו משתמשים בלשון "הלוואה" גם בחפצים, אם מוסרם לזמן ארוך]. 62) אם לא החזיר בדיוק אותה מידה שקיבל, הריהו עובר על "לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמשורה". 63) שאסור לכל אחד לומר לחבירו בשבת או ביום טוב "הלווני" כך וכך פירות, שמה מתוך שהוא מקפיד יבוא לכתוב, כי "הלוואה" בדרך כלל לזמן ארוך היא, אבל אומר השאלני, פירוש - לזמן קצר (שבת קמח).

יא. הַמְּסִיג גְּבוּל רַעְהוּ⁶⁴ וְהַכְּנִיס⁶⁵ מִתְּחוּם חֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ אֲפִלּוּ מְלֵא אֲצַפַּע: אִם בְּחֻזְקָה עֲשָׂה - הָרִי זֶה גְּנָב. וְאִם בְּאֲרִץ יִשְׂרָאֵל הַסִּיג הַגְּבוּל - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּשִׁנֵּי לְאוּיָן: בְּלֹאוֹ גְּנָבָה⁶⁷ או בְּלֹאוֹ גְּזֵלָה⁶⁸, וּבְלֹאוֹ לֹא תַסִּיג⁶⁹. וְאִין חֵיב בְּלֹאוֹ זֶה⁷⁰ אֲלֵא בְּאֲרִץ⁷¹, שְׁנֵאמַר: בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל.

64) המעתיק [=מזיז] סימן גבולות הקרקע לתוך שדה חבירו, כדי להגדיל את שטח השדה שלו. 65) קרקע. 66) זוהי הגדרת גזלן למעלה פרק א הלכה ג. 67) אם השיג בסתר. 68) אם בחזקה עשה. 69) וגומר "גבול רעך ... בנחלתך אשר תנחל בארץ", דברים יט, יד. 70) בלאו "לא תסיג". 71) אבל בחוץ לארץ עובר משום לא תגזול בלבד. כל ההלכה הזאת מקורה בספרי פרשת שופטים.

יב. קָשָׂה עֲנִשָּׁן שֶׁל מְדוּת⁷² יִתֵּר מִעֲנִשָּׁן שֶׁל עֲרִיזוֹת⁷³; שְׁנֵה בִּינוֹ לְבִין הַמְּקוּם⁷⁴, וְזֶה בִּינוֹ לְבִין חֲבֵרוֹ⁷⁵. וְכָל הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת מְדוּת - כְּכּוֹפֵר בְּיִצְאֵת מִצְרַיִם⁷⁶, שֶׁהִיא תְּחִלַּת הַצְּוִי⁷⁷; וְכָל הַמְּקַבֵּל עָלָיו מִצְוֹת מְדוּת - הָרִי זֶה מוֹדֵה בְּיִצְאֵת מִצְרַיִם, שֶׁהִיא גְּרָמָה לְכָל הַצְּוִי⁷⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. אֵין עוֹשִׂין³⁰ אֶת הַמַּחֵק צְדוֹ אֶחָד קָצֵר וְצְדוֹ אֶחָד עֲבֵה³¹. וְלֹא יִמְחַק מְעַט מְעַט, מִפְּנֵי שְׂמִפְחִיתוֹ לְמוֹכְרֵי³²; וְלֹא יִמְחַק בְּבֵת אַחַת³³, מִפְּנֵי שְׂמִפְחִיתוֹ לְלוֹקְחָהּ³⁴.

(30 שם פט: (31 מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה, והעבה אינו נכנס כל כך, ואינו מוחק יפה, וכשהוא קונה מוחק בעבה, וכשהוא מוכר מוחק בקצר. על כן יעשה שניהם עבים או שניהם קצרים, כפי המנהג. (32 כי אינו מוחק דיו, ומפסיד המוכר. (33 במשיכה אחת, כי הוא מוחק יותר מדי. (34 הקונה יקבל פחות מדי. בגמרא שלנו הגירסא היא: "לא ימחוק בבת אחת, שהמוחק בבת אחת, רע למוכר ויפה ללוקח. ולא ימחק מעט מעט, שרע ללוקח ויפה למוכר". אולם בהלכות גדולות וברי"ף הגירסא הפוכה, והיא: "ולא ימחוק מעט מעט מפני שמפחיתו ללוקח". למוכר, ולא ימחוק בבת אחת מפני שמפחיתו ללוקח". וגירסת רבינו היא מלה במלה כגירסת הרי"ף.

ז. אֵין טוֹמְגִין³⁵ אֶת הַמְּשַׁקְלוֹת בְּמִלַּח בְּדֵי שְׂפִיפְחָתוֹ³⁶. וְלֹא יִרְתִּיחַ בְּמִדַּת הַלַּח³⁷ בְּעַת שְׂמוֹדֵד, וְאֶפְלוּ הַיְתָה הַמְּדָה קִטְנָה בְּיֹתֵר; שְׁהָרִי הַתּוֹרָה הַקְּפִידָה עַל הַמְּדוֹת בְּכָל שָׁהוּא³⁸, שְׁנֹאֲמַר: וּבְמִשְׁוֹרָה, וְהִיא מְדָה אַחַת קִטְנָה מְשֻׁלְשִׁים וְשֻׁלְשָׁה בְּלֹג³⁹.

(35 שם פט: (36 ויפסיד הקונה. בגמרא שם, מובא הדין "שלא יטמין משקלותיו במלח" ללא טעם. רש"י מבאר, שהמלח מכבידו. ורבינו מפרש שהמלח מפחית את המשקל. וכדבריו שנינו בתוספתא בבא-בבא פרק ה': "ולא יהיה נותן מידותיו ומשקלותיו במלח, מפני שהן חסירות". כך מפרש גם הירושלמי. וראה תוספות ד"ה שלא יטמין. (37 שלא ישפוך המוכר את היין בחוזק ומגבוה לתוך המדה, כדי שיעלה קצף ותראה המדה כאילו מלאה. (38 בכל מדה שהיא. (39 בדפוס רומי ר"מ, הנוסח: "והיא מדה קטנה, אחת מלג' בלוג". בגמרא שלנו שם הגירסא היא: "ומה משורה שהיא אחד משלושים וששה בלוג". גירסת הרי"ף היא: אחת משלושים וג' בלוג. וכן היא גם גירסת רבינו.

ח. מוֹכְרֵי⁴⁰ עֲשׂוּשִׁיּוֹת שֶׁל בְּרִזְלֵי⁴¹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן⁴² - צְרִיךְ לְהִיּוֹת חוֹטֵי הַמְּאֻזְנִים שְׂאוּחֵזוּ הַשּׁוֹקֵל בְּיָדוֹ תְּלוּי בְּאוֹרֵי שְׁלֶשָׁה טְפָחִים⁴³, וּגְבוּהֵין מִן הָאָרֶץ שְׁלֶשָׁה טְפָחִים⁴⁴, וְאָרְךְ קִנֵּי הַמְּאֻזְנִים⁴⁵ וְאָרְךְ הַחוֹטֵים⁴⁶ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי טְפָח.

(40 שם פט. פט: (41 חתיכות עבות של ברזל. (42 מינים אחרים כבדי משקל. (43 כדי לאפשר הטייה חפשית לצד הראוי. טפח היא מדת הרחוב של כף היד. (44 כדי שכף המאזנים, שבה המשקולת, לא תקבל מכה מן הארץ ותתרומם מיד למעלה, והכף השניה עם הברזל או הנחושת תכריע למטה, ובוזה יטעה במשקל. (45 מוט

הַמְּתַבְּאָרִים בְּכֹתְבֵי הַגִּימַטְרִיָּא⁶. שְׂאֶפְלוּ מְלֵא אֶצְבַּע מִן הַקְּרָקַע רוֹאֵין אוֹתָהּ כְּאֵלוֹ הִיא מְלֵאָה פְּרָכֶם⁷.

(2 בפרק הקודם דובר על מצות "לא-תעשה" שיש במשקל ובמדה, ובפרק הזה - על מצות "עשה" שבהם. (3 שמשקל המשקלות יהיה מדויק, וגם מבנה המאזנים מכוון ומותאם לתפקידם, השווה הלכה ה וכו'. (4 "אבני צדק, איפת צדק והין צדק", דהיינו המשקלות והמדות. (5 מדידת הקרקע. (6 ההנדסה, העוסקת במדידת שטחים. (7 פרחי בושם יקרי ערך (בבא-מציעא קז:).

ב. אֶרְבַּע אַמּוֹת הַסְּמוּכִין לְחֻרְיָן⁸ - מְזַלְזֵין⁹ בְּמִשְׁיַחְתָּן. וְהַסְּמוּכִים לְשֵׁפֶת הַנְּהָר¹⁰ - אֵין מוֹשְׁחִין אוֹתָן כְּלָל¹¹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל בְּנֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים¹².

(8 החריץ מוביל מים מן הנהר אל השדות על פני הבקעה כולה, וארבע אמות רוחב סמוך לחריץ אין מעבדים, שלא תתקלקל שפת החריץ (שם). (9 אין מדקדקים, כי בעלי השדות יחידים הם, ויש בידם למחול ומחולים. (10 שמשאירים פנוי, כדי להקל על תנועת הספנים (שם). (11 אלא משאירים שטח פנוי נרחב לפי אומדן הדעת. (12 שצרכי הרבים תלויים בהן (שם).

ג. וְהַמּוֹדֵד אֶת הַקְּרָקַע¹³ לֹא יִמְדֵד¹⁴ לְאֶחָד¹⁵ בִּימּוֹת הַחֲמָה וּלְאֶחָד בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲבָל מֵתַקְצֵר בִּימּוֹת הַחֲמָה¹⁶. לְפִיכֵן, אִם מְדַד בְּקִנְיָה¹⁷ אוּ בְּשֻׁלְשַׁלַּת שֶׁל בְּרִזְלֵי וְכִיּוֹצֵא בְּהֵם - אֵין בְּכֵן כְּלוּם¹⁸.

(13 שם סא: (14 באותו החבל. (15 כגון לאחד השותפים, או לאחד משני אחים שחלקו. (16 מפני היובש. (17 של עץ. (18 כי אורכם נשאר יציב. זוהי מסקנה, שרבינו מסיק מדעתו, מתוך ההלכה הנ"ל שבגמרא.

ד. אֵין עוֹשִׂין מְשַׁקְלוֹת¹⁹ לֹא שֶׁל בְּרִזְלֵי וְלֹא שֶׁל עוֹפְרֵת וְלֹא שֶׁל שְׂאָר מִיְנֵי מִתְכוֹת כְּאֵלוֹ²⁰, מִפְּנֵי שְׂמִיעָלִין חֲלָדָה וּמִתְחַסְרִין; אֲבָל עוֹשִׂין שֶׁל צִחִיחַ סְלַע²¹ וְשֶׁל זְכוּכִית וְשֶׁל אֶבֶן שֶׁהֵם²² וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן.

(19 ברייתא בבא-בבא פרק ה': (20 שמחלירות. (21 אבן קשה ויבשה. (22 מין אבן יקרה, הנזכרת בין אבני החושן.

ה. אֵין עוֹשִׂין²³ אֶת הַמְּחַק²⁴ לֹא שֶׁל דְּלַעַת²⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַל²⁶, וְלֹא שֶׁל מִתְכָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּד²⁷; אֲבָל עוֹשִׂהוּ שֶׁל זֵית וְשֶׁל אֲגוּזִים וְשֶׁל שְׂקָמָה²⁸ וְשֶׁל אֶשְׁפְּרוּעֵי²⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן.

(23 שם. (24 לוח קטן וחלק, בו מוחקים את המדות, מעבירים אותו על פני מדה גדושה, ומסירים בו את העודף. (25 פרי אדמה גדול וצהוב ממשפחת הקישואים. (26 ואינו נכנס היטב במדה, ואינו מוחק יפה, ומפסיד המוכר. (27 ונכנס לעומק ומוחק יותר מדי, ומפסיד הקונה. (28 מין עץ המאריך ימים. (29 אילן שגווין עצו צהוב כהה. כל העצים האלה אינם לא קלים מדי ולא כבדים מדי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הברזל הארוך, שבו תלויות שתי כפות המאזנים. (46) הרצועות שהכפות תלויות בהן.

ט. מאזנים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית⁴⁷ - יהיה ארף החוטים שהן תלויות בו שני טפחים⁴⁸, וגבוהין מן הארץ שני טפחים, והקנה והחוטין ארפן תשעה טפחים⁴⁹.

(47) במאזנים אלה שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי ברזל ונחושת שבהלכה הקודמת, משום כך מספיקות כאן מדות קטנות יותר. (48) במקום שלושה טפחים בהלכה הקודמת. (49) במקום י"ב טפח בהלכה הקודמת.

י. מאזנים של חנוני ושל פעל הפית⁵⁰ - יהיה ארף החוט שהן תלויים בו טפח, וגבוהין מן הארץ טפח, והקנה והחוטין ארפן ששה טפחים⁵¹.

(50) בהם שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי צמר ומוכרי זכוכית. (51) שיעור זה מספיק, שיכריעו המאזנים למקום הראוי להכריע. מדת האורך היא לפי כובד המשקל. כאשר המשקל כבר יותר, דרוש אורך מדה גדול יותר.

יא. החוט שתולין בו הפלס⁵², וכן חוט מאזנים של זהב ושל מוכרי ארגמן טוב⁵³ - ארפו שלש אצבעות⁵⁴, וגבוהין מן הארץ שלש אצבעות, וארף הפלס וארף השלשלאות⁵⁵ שלו - פפי מה שהוא רוצה⁵⁶.

(52) הקנה, שבו תלויות שתי כפות המאזנים. (53) כך מפרש רבינו את המלה "טורטני" שם פט. (54) רוחב שלוש אצבעות, דהיינו שלושה אגודלים, שהם שלושת רבעי טפח (ראה בכורות לט: ורש"י שם). (55) שבהן תלויות כפות המאזנים. (56) זהו פירוש "איני יודע" שבגמרא בבא-בבא פט.

יב. מניין⁵⁷ שחייב המוכר להכריע ללוקח⁵⁸ בעת ששוקל לו? שנאמר: אכן שלמה וצדק יהיה לך. אמרה תורה: צדק משלך ותן לו⁵⁹.

(57) שם פח: (58) להוסיף לו קצת על המשקל. (59) המלה "וצדק" מיותרת. ועל כן היא באה לדרש, שלאחר שנתת "אבן שלימה", דהיינו משקל מלא, עליך עוד להוסיף משלך.

יג. וכמה⁶⁰ פלח - אחד למאה, ובביבש - אחד לארבע מאות. כיצד? מכר לו עשר לטרא לח⁶¹ - נותן לו גרומין⁶³ אחד מעשרה בלטרא⁶⁴, ואם מכר לו עשרים לטריין יבש - נותן לו גרומין אחד מעשרים בלטרא⁶⁵. וכן לפי השבון זה בין רב בין מעט⁶⁶.

(60) שם. ראה הלכה יד. (61) בגמרא קיימת בעיא, אם אחד

ממאתיים או אחד מארבע מאות, ובעיא זו לא נפתרה, ועל כן מספק אינו חייב אלא באחד מארבע מאות. בלח ההכרע מרובה על היבש, מפני שמן הלח נשאר מעט בכלי, מה שאין-כן ביבש. (62) דוגמה זו היא של רבי אבא בר ממל בשם רב שם. (63) תוספת משקל. (64) משקל מנה, שהוא מאה זוזים או דינרים. (65) דהיינו אחד לארבע מאות. (66) על המוכר לתת תוספת משקל לא בעשר ליטרות בלבד, אלא אף בפחות מכך, לפי חשבון של אחד למאה בלח, ואחד לארבע מאות ביבש. ונבגהות מיימוניות בשם רשב"ם כותב, שבפחות מעשרה ליטרין אין חיוב גירומין מן התורה].

יד. במה דברים אמורים⁶⁷? במקום שנהגו למכור עין בעין⁶⁸; אבל במקום שנהגו להכריע - חייב להכריע לו טפח⁶⁹.

(67) שחייב המוכר לתת תוספת משקל לפי החשבון הנזכר בהלכה הקודמת. (68) בצמצום בלי להכריע את כף המאזנים, שבה הסחורה. ביטוי זה "עין בעין" נמצא במקרא במדבר יד, יד, ודברים כ, כא. (69) להכריע, לטובת הקונה, את כף המאזנים עם הסחורה בשיעור של טפח. ההכרע במשקל תלוי במנהג, כי מן התורה אין הכרח שיוסיף על המשקל מיד עם המשקל, אלא מותר גם לשקול בצמצום ולהוסיף לאחר ששקלו (בבא-בבא פח:).

טו. היה שוקל לו עשר לטרים⁷⁰ - לא יאמר⁷¹ לו: שקל אחת אחת⁷² והכרע⁷³; אלא שוקל לו עשרה בבת אחת, והכרע אחד לכלן.

(70) ברייתא שם פט. (71) הלוקח. (72) כדי להרבות בהכרעות. (73) בשיעור של טפח במקום שנהגו להכריע, אבל במקום ששוקלים עין בעין והתוספת היא אחת ממאה בלח ואחד מארבע מאות ביבש, אין הבדל בין שוקל אחת אחת לשוקל בבת אחת.

טז. מקום שנהגו⁷⁴ למד בדיקה⁷⁵ - לא ימד בגסה⁷⁶; בגסה - לא ימד בדיקה⁷⁷. למחק⁷⁸ - לא יגדש ויוסיף בדימים⁷⁹; וכן אם נהגו לגדש - לא ימחק ויפחת מן הדמים⁸⁰. אלא מודד במנהג המדינה.

(74) משנה שם פח: (75) במדה קטנה, כגון בקב. (76) כגון בסאה, שהיא ששה קבים. הטעם הוא, משום שיפסיד הקונה, שבמקום שש תוספות יקבל תוספת אחת בלבד. (77) משום שיפסיד המוכר. (78) את המדה, ולהסיר את העודף. (79) לא ימכור לו מדה גדושה, שהיא בשליש יותר ממדה מחוקה (שבת לה:), ויוסיף לו שלישי על המחיר. הטעם הוא, שמעשה זה עלול להעלות את מחיר המדה המחוקה, כי אנשים ישמעו שהקונה שילם יותר, ולא ידעו שזה משום שהוסיפו לו על המדה (שם פט.). (80) במקום שנהגים למכור מדה גדושה, אל ימכור מדה מחוקה, אפילו כשהוא מנכה לו מן המחיר, שגם זה יביא לשינוי המחירים על-ידי אנשים ששמעו שמכרו בזול, ולא ידעו שמכרו מדה מחוקה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת לְהַפְּתוֹתָם¹⁰¹ פְּפִי פִּחְוֹ¹⁰² וְלִקְנָסוֹ¹⁰³ פְּפִי רְאוּת בֵּית דִּין¹⁰⁴ לְחֹזֵק הַדְּבָר¹⁰⁵. וְכָל מִי שֶׁמְפָקֵיעַ אֶת הַשְּׁעָר וּמוֹכֵר בְּיָקָר - מִפְּנֵי אוֹתוֹ וְכוֹפֵין אוֹתוֹ וּמוֹכֵר בְּשְׁעָר הַשּׁוּק¹⁰⁶.

95) מימרא של רמי בר חמא (שם פט.). (96) "אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדיינים, המסבבין בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות, ולהכות על מעוות, וכל מעשיהם על-פי הדיינים" (הל' סנהדרין פרק א, הלכה א.). (97) עיר. (98) משגיחים שיהיו מאזני צדק. (99) וקובעים מחירים. (100) כגון מאזנים שאינן בניוית בהתאם להוראות הנ"ל בפרק זה הל' ח"א. (101) על-פי הוראות הדיינים. (102) שלא ימות מן המכות. (103) להטיל עליו עונש כסף. (104) בית-דין קובעים את העונש לפי הבנתם, והשוטרים מוציאים אותו לפועל. (105) במדה שחטא משקל חסר נפוץ יותר, מטילים עונשים כבדים יותר, כדי לבער את הרע. (106) ולא כשמואל, הסובר (גמרא שם) ש"אין מעמידין אגרדמין (שוטרים) לשערים", מכיון שממילא יאלץ המייקר להוריד את המחיר, כי אחרת לא יבואו אליו קונים.

פָּרָק הַשִּׁיעִי

1) ביאר בו רבינו ז"ל דיני הגונב נפש ודיני הבא במחותרת על השלמות. ונכללו בפרק אחד לפי ששניהם יש בהם צד מיתה לפעמים.

א. פֶּלַג הַגּוֹנֵב² נֶפֶשׁ אָדָם³ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא תִגְנֹב. פְּסוּק זֶה הָאָמֹר בְּעֵשֶׂר הַדְּבָרִים הֵיא אֲזַהְרָה⁴ לְגוֹנֵב נַפְשׁוֹת⁵. וְכֵן הַמוֹכֵר⁶ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁזֶה בְּכֻלּוֹ: לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּפְּרֵת עֶבֶד⁷. וְאֵין לוֹקִין עַל שְׁנֵי לְאוּיִן אֶלּוּ⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לְאוּ שְׁנֵתָן לְאֲזַהְרֵת מֵיִתַּת בֵּית דִּין⁹, שְׁנֵאמַר: פִּי יִמְצָא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחֵיו¹⁰ וְגוֹמֵר. וּמֵיִתַּתוּ בְּהִנְקָא¹¹.

2) בפרקים הקודמים דובר על גונב ממון, ובפרק זה - על גונב נפש. (3) במשנה (סנהדרין פה:): כתוב: "נפש מישראל", וכך גם בדפוס רומי ר"מ. (4) לא-תעשה. (5) למסקנה זו מגיע התלמוד על ידי המידה "דבר הלמד מענינו", שהיא אחת משלוש-עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. כל העניין בעשרת הדברות מדבר בנפשות, כגון לא תרצח, לא תנאף, שהם חייבי מיתות בית-דין. מכאן ש"לא תגנוב" האמור כאן מדבר גם כן בגניבה שיש בה מיתת בית-דין, דהיינו גונב נפש (סנהדרין פו.). (6) כעבד. (7) עיקר לאו זה בא לאסור מכירת בן ישראל דרך בזיון על-ידי הכרזה והעמדה על מקום מיוחד למכירת עבדים ('תורת כהנים', וכן כתב רבינו בהלכות עבדים פרק א, הלכה ד.). ראה מלבי"ם שם. וסובר רבינו, שגונב ישראל ומוכרו, נכלל בלאו זה. ונראה, שאפילו אם מכרו רק לשש שנים, עובר בלאו זה. (8) לא-תעשה של גניבה ולא-תעשה של מכירה. (9) הלאו לא בא להזהיר שהעובר עליו יענש במלקות, אלא שיענש עליו במיתה על-ידי בית-דין, כי אין

יז. בְּנֵי מְדִינָה שָׁרְצוּ לְהוֹסִיף עַל הַמְּדוּת⁸¹ אוֹ עַל הַמְּשַׁקְלֹת - לֹא יוֹסִיפוּ יָתֵר עַל שְׁתוּת⁸². שְׁאֵם הִיָּה הַקֵּב מִכִּיל תַּמְשָׁה, וְעִשְׂאוּהוּ מִכִּיל שְׁשָׁה - הַרְשׁוּת בְּיָדָן; יָתֵר עַל שְׁשָׁה - לֹא יַעֲשׂוּ⁸³.

81) להגדיל את כל המדות בין קטנות בין גדולות לפי חשבון אחד. מימרא של שמואל (שם צ.). (82) חלק ששי. ההוספה תהיה חלק ששי מן המדה לאחר שהוסיפו עליה, דהיינו "שתות מלבר". (83) בגמרא שם למדו דין זה מהמקרא.

יח. הַסִּיטוּן⁸⁴ מְקַנְחָ אֶת מְדוּתָיו⁸⁵ אַחַת לְשִׁלְשִׁים יוֹם, וְכַעַל הַבֵּית⁸⁶ אַחַת לְשָׁנָיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ. וְהַחֲנוּנִי⁸⁷ מְקַנְחָן פַּעַמִּים בְּשַׁבָּת⁸⁸, וּמִמַּחֲה מְשַׁקְלוֹתָיו⁸⁹ פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת, וּמְקַנְחָן מְאֻזְנִים עַל פֶּלַ מְשַׁקֵּל וּמְשַׁקֵּל⁹⁰, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִחְלִידוּ⁹¹.

84) הקונה ומוכר בכמויות גדולות (משנה שם פח.). (85) מנקה את מדותיו מן השמן הנקשר בתוכן, המקטין את נפחן. (86) שאינו מוכר תדיר כסיטון. (87) הקונה מן הסיטון ומוכר בכמויות קטנות, אולם יותר תדיר מסיטון. (88) פעמים בשבוע. (89) ורוחץ את אבני המאזנים מן השמן ומהדומה לו, הנדבק בהן. (90) בכל פעם ופעם ששוקל בהן. (91) כי המאזנים עשויות ברזל ועלולות להחליד. על כן מנקה אותן ומגנבן על כל משקל ומשקל, מה-שאינ-כן במשקולות שאסור לעשותן מחומר מחליד (ראה למעלה הלכה ד), ומנקה אותן מהנוזל הנדבק בהן, על כן מספיק פעם אחת בשבוע (ראה רשב"ם ונימוקי-יוסף שפירשו אחרת).

יט. הַמְּבַקֵּשׁ⁹² לְשַׁקֵּל שְׁלֹשָׁה רִבְעֵי לְטָרָא - נוֹתֵן לְטָרָא בְּכַף מְאֻזְנִים⁹³ וְהַפְּשֵׁר וְרִבְעֵי לְטָרָא בְּכַף שְׁנֵי; שְׁאֵם אִתָּהּ אוֹמֵר נוֹתֵן חֲצִי לְטָרָא וְרִבְעֵי לְטָרָא בְּכַף אַחַת, שְׁמָא וּפֶל רִבְעֵי הַלְטָרָא וְאֵין הַלּוֹקֵחַ רוֹאֶהוּ⁹⁴.

92) ברייתא שם פט. (93) ואל ישים שתי משקלות, חצי ליטרא ורבע ליטרא. בגמרא שלנו הגירסא: "לא יאמר לו: שקול לי שלשה רבעי הליטרא אחת אחת", ורבינו אינו גורס "אחת אחת", וכנראה שאינו גורס את המלים: לא יאמר לו שקול, אלא "לא ישקול". לפי גירסתו, פירוש הגמרא פשוטה כמשמעה: "שקול לי שלושה רבעי ליטרא" ממש, דהיינו בשתים או בשלוש משקלות. (94) ויפסיד רבע ליטרא (ולא כריטב"א מובא בנימוקי-יוסף לסוגיא זו, המתיר לשקול שלושת רבעי ליטרא בשתי משקולות, של חצי ליטרא ושל רבע ליטרא).

כ. חֲיָבִין בֵּית דִּין⁹⁵ לְהַעֲמִיד שׁוּטְרִים⁹⁶ בְּכָל מְדִינָה⁹⁷ וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ וּפְלֶה, שִׁיְהִיו מְחַזְרִין עַל הַחֲנִיּוֹת וּמְצַדְקִין אֶת הַמְּאֻזְנִים⁹⁸ וְאֶת הַמְּדוּת וּפּוֹסְקִין הַשְּׁעָרִים⁹⁹. וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא עִמוֹ מְשַׁקֵּל חָסֵר אוֹ מְדָה חֲסֵרָה אוֹ מְאֻזְנִים מְקַלְקְלִין¹⁰⁰ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. וְכֵן אִם גָּנַב אִשָּׁה וּמְכָרָהּ לְעַבְרִיָּה בְלִבָּד²⁸, פְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עַל הַלּוֹקָח: שָׂזוּ הַשְּׂפָחָה²⁹ לִי, וְאֵין לָהּ אֶלָּא הַיְלָדוֹת - הֲרִי זֶה פְּטוּר³⁰.

(28) כגון שגנב אשה מעוברת, גמרא ורש"י שם. (29) לא שפחה ממש, אלא בת ישראל והוא מוכרה כשפחה. (30) זוהי בעיית רב ירמיה (שם), ולא נפתרה, וספק נפשות להקל.

ה. הַגּוֹנֵב אֶת פְּנוֹי³¹ או אֶת אֶחָיו הַקָּטָן, וְכֵן הָאֲפוּטְרוּפִין³² שֶׁגָּנְבוּ אֶת הַיְתוּמִים שֶׁהֵן סְמוּכִין אֲצֵלָם³³, וּבְעַל הַפֵּית שֶׁגָּנַב אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ³⁴ הַסְּמוּכִין עַל שְׁלֹחָנוֹ, וּמְלֻמֵּד תִּינוּקוֹת³⁵ שֶׁגָּנַב אֶחָד מִן הַקָּטָנִים הַלּוֹמְדִים אֲצֵלָהּ³⁶, אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁ בּוֹ וּמְכָרוֹ - פְּטוּר³⁷; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִמְצָא בְיָדוֹ³⁸ - פָּרַט לְאֵלוֹ³⁹ שֶׁהֵן מְצוּיִין בְּיָדָם.

(31) מחלוקת במשנה שם, ופסק כחכמים. (32) ממונים עלידי בית-דין להשגיח על יתומים קטנים ולפקח על נכסיהם. (33) שדאגת פרנסתם עליהם. (34) המשרתים. (35) קטנים. (36) מימרא של רבא (שם פו.). (37) ממיתה. (38) משמע שקודם הגניבה לא היו בידו. (39) כל אלו הנזכרים בהלכה זו.

ו. אֶחָד⁴⁰ הַגּוֹנֵב אֶת הַגְּדוּל⁴¹ או הַגּוֹנֵב אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמֵי⁴² שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁין⁴³, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַגָּנֵב אִישׁ או אִשָּׁה⁴⁴ - הֲרִי אֵלּוּ נִהְרָגִין; שֶׁנֶּאֱמַר: גָּנַב נֶפֶשׁ - מִקָּל מְקוֹם⁴⁵. וְאֶחָד הַגּוֹנֵב אֶת יִשְׂרָאֵל או שֶׁגָּנַב גֵּר או עֶבֶד מִשְׁחָרָר⁴⁶; שֶׁנֶּאֱמַר: נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו, וְאֵלוּ בְּכָלל אֶחָיו הֵן בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת⁴⁷. אֲבָל הַגּוֹנֵב אֶת הָעֶבֶד או מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוּרִין⁴⁸ - פְּטוּר⁴⁹.

(40) "אחד - או", פירוש: בין - בין. (41) בן שלוש-עשרה שנה ויום אחד, שהביא שתי שערות. (42) בו ביום שנולד. (43) נגמרו חדשי עיבורו, תשעה או שבעה, פרט לבן ח חדשים או פחות משבעה שאינו בן קיימא. (44) כי השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. (45) "נפש" משמע בין גדול בין קטן, בין זכר בין נקבה. טעם זה מוסב לפרטי הנגנב, אבל לא לדין הגנב, כי "הקשה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה", ואין אנו צריכים ללימוד מיוחד. כל הדינים הנ"ל מקורם בברייתא סנהדרין פה: (46) שקיבלו עליהם עול מצוות. (47) אף-על-פי שאינם מבני ישראל (שם פו.). (48) כגון עבד של שני שותפים, ששחררו אחד מהם. (49) כי כתוב: "גונב נפש מאחיו מבני ישראל". מן המלים הנוספות "מבני ישראל" ממעטים עבד, וחציו עבד וחציו בן חורין (גמרא שם).

ז. הֵבֵא בְּמַחְתָּר⁵⁰, בֵּין בְּיָוֵם בֵּין בְּלֵילָה⁵¹ - אֵין לוֹ דְּמַיִם⁵²; אֶלָּא אִם הֲרָגוּ בְּעַל הַפֵּית או שָׂאָר הָאֲדָם⁵³ - פְּטוּרִין. וְרִשּׁוֹת יֵשׁ לְכָל⁵⁴ לְהֲרָגוֹ⁵⁵, בֵּין בְּהַל בֵּין

עונשין - לא מיתה ולא מלקות - אלא-אם-כן מזהירין (שם פו.). (10) "מבני ישראל, והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא". בפסוק זה נזכרים שני הדברים. גניבה ומכירה, שאם עבר עליהם חייב מיתה. (11) כי סתם מיתה האמורה בתורה - בחנק (ספרי, פרשת תצא, קלט).

ב. אֵין הַגָּנֵב חַיֵּב מֵיַתַּת הַנֶּקֶד עַד שֶׁיִּגְנֹב אֶת הַיִּשְׂרָאֵל¹², וְיִכְנִיסֵנוּ לְרִשּׁוֹת¹³, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ¹⁴, וְיִמְכְרֵנוּ לְאֲחֵרִים¹⁵; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִתְעַמַּר בּוֹ וּמְכָרוֹ¹⁶. וְאִפְלוּ לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֶלָּא בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה¹⁷, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁעַן עָלָיו¹⁸ או נִסְמָךְ בּוֹ¹⁹, אִף עַל פִּי שֶׁהִגְנֵב יָשׁוּן²⁰ - הֲרִי זֶה נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ²¹.

(12) משנה סנהדרין פה: ובספרי (שם) נאמר: "גונב נפש מאחיו", ולא מעכו"ם. (13) דין זה לומדים מן הפסוק "וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא, טז). לכתוב זה מעיר המכילתא פרשת משפטים: "בידו - אין בידו בכל מקום אלא רשותו". (14) לפני המכירה. (15) ולא לקרוביו של הגנוב (ראה לקמן הלכה ג). (16) השתמש בו הגנב ואחר-כך מכרו (משנה שם). (17) שם. כחכמים במשנה, לפי פירושו של רב אחא בריה דרבא. (18) דוגמא המובאת בגמרא שם. (19) השתמש בעובי הגוף (לשם הגנה בפני הרוח), שם. השווה "סומכא דארעא" (סוכה ג:). (20) בשעה שהשתמש בו. (21) ואם מכרו, לאחר שהנגנב התעורר משנתו, חייב (סנהדרין שם). נדעת רבינו שרב ירמיה מסתפק רק במכרו כשהוא ישן, אבל אם נתעורר ואחר-כך מכרו חייב. אולם מלשון הגמרא (סנהדרין שם): "דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך", משמע שלא כדברי רבינו, וצריך עיון.

ג. גָּנְבוּ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ²² וּמְכָרוּ, וְעַדִּין הַגָּנֹב בְּרִשּׁוֹת עֲצָמוֹ וְלֹא הִכְנִיסוֹ הַגָּנֵב לְרִשּׁוֹתוֹ - פְּטוּר²³. גָּנְבוּ וְהוֹצִיאוּ לְרִשּׁוֹתוֹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלֹא מְכָרוּ, או מְכָרוּ קֹדֶם שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ²⁴, או נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמְכָרוּ לְאֶחָד מִקְרוֹבָיו שֶׁל גָּנוֹב, כְּגוֹן שֶׁמְכָרוּ לְאָבִיו או לְאֶחָיו - הֲרִי זֶה פְּטוּר²⁵; שֶׁנֶּאֱמַר: גָּנַב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו - עַד שֶׁיִּבְדִּילֵנוּ מֵאֶחָיו וּמְקָרוֹבָיו בְּמִכְרָהּ. וְכֵן אִם גָּנְבוּ וְהוּא יָשׁוּן, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּשֶׁהוּא יָשׁוּן, וּמְכָרוּ וְעַדִּין הוּא יָשׁוּן²⁶ - הֲרִי זֶה פְּטוּר²⁷.

(22) ברייתא שם. (23) הברייתא אומרת: "מכרו ועדיין ישנו ברשותו - פטור". ורבינו מפרש כפירוש רש"י, ש"ברשותו" היינו ברשות הנגנב עצמו. (24) והתורה אמרה "והתעמר בו ומכרו" - בתחלה עימור ואחר-כך מכירה, כלומר קודם השתמש הגנב בנגנב ואחר-כך מכרו. (25) סנהדרין פו. "מאחיו" עד שיבדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה. האות מ"ם במלה "מאחיו", להורות באה על הרחקה מן אחיו, ו"אחיו" במובנו הרחב מתכוון לכל הקרובים של הגנוב. בהלכה הקודמת כתב רבינו: וימכרנו לאחרים, פירוש - לרחוקים (גמרא שם). (26) בניגוד למקרה שבהלכה הקודמת, שהשימוש בלבד היה כשהנגנב ישן, ולא המכירה. (27) כי זוהי בעיא בגמרא (שם), שלא נפתרה, וספק נפשות להקל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֵינוֹ הוֹרֵגוּ⁶⁷, וְאֵינוֹ בָּא אֶלָּא עַל עֶסְקֵי מְמוֹן - אֲסוּר לְהַרְגוֹ, וְאִם הָרְגוּ - הָרִי זֶה הוֹרֵג נַפְשׁ⁶⁸; שְׁנֵאמַר: אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עֲלָיו - אִם פָּרוּר לָךְ הַדָּבָר פֶּשַׁמֶשׁ⁶⁹ שֵׁישׁ לוֹ שְׁלוֹם עֲמָךְ, אֵל תְּהַרְגֵהוּ. לְפִיכָךְ, אָב הֵבֵא בְּמַחְתֶּרֶת עַל בְּנוֹ⁷⁰ - אֵינוֹ נִהְרָג, שְׁוֹדְאֵי שְׁאֵינוֹ הוֹרֵגוּ; אֲבָל הֵבֵן הֵבֵן עַל אָבִיו - נִהְרָגוּ⁷¹.

67) אפילו יעמוד נגדו להציל ממונו מידו. (68) וחייב עליו. (69) לשון הברייתא, שם עב. (70) סתם אב מרחם על בנו. דוגמא בגמרא שם. (71) כדין כל אדם סתם הבא במחותרת, שחזקתו שיהרוג את בעל הבית, אם יקום נגדו להציל את ממונו. דין זה בכך על האב נאמר בסתם בני אדם, אבל כשידוע שבן זה אוהב את אביו מאד ולא יהרגהו, אסור להרוג במחותרת. ולא רק בכך אמרו, אלא גם באדם שאינו קרובו של בעל הבית, אבל ידוע כאוהבו ביותר (מגיד-משנה).

יא. וְכֵן הַגֵּנֵב שֶׁגֵּנֵב וְיִצְא⁷², או שְׁלָא גֵנֵב וּמִצְאוֹ יִצְא מִן הַמַּחְתֶּרֶת - הוֹאִיל וּפְנֵה עֲרֵף⁷³ וְאֵינוֹ רוֹדֵף⁷⁴, יֵשׁ לוֹ דְּמִים⁷⁵. וְכֵן אִם הִקְיִפוּהוּ בְּנֵי אָדָם⁷⁶ או עֲדִים⁷⁷, אָף עַל פִּי שְׁעָרָיו הוּא בְּרִשׁוֹת זֶה שֶׁבָּא עֲלָיו - אֵינוֹ נִהְרָג. וְאֵין צָרִיף לֹאמַר אִם בָּא לְבֵית דִּין שְׁאֵינוֹ נִהְרָג.

72) "במחותרת אין לו דמים, חוץ למחותרת יש לו דמים" (ירושלמי סנהדרין פרק ח, הלכה ח). (73) אף-על-פי שנמצא עדיין במחותרת. (74) כי הרי לא גנב, אבל אם גנב ומצאו יוצא מן המחותרת והרגו - פטור. מימרא של רב הונא: "נטל הכיס והפך את פניו לצאת והלך לו ועמד עליו והרגו, אין ההורגו נהרג" (שם). (75) וההורגו חייב. (76) אסור להרוג את הגנב, כי יש לו מצילים לבעה"ב, אם יקום הגנב עליו להרוג. "היו לו מושיעים הימנו והרג - חייב" (מכילתא משפטים פרשה יג). (77) את הפסוק "אם זרחה השמש עליו דמים לו" מפרש תרגום אונקלוס "אם עיני דסהדיא נפלה עלוהיא..." (=אם עדים רואים אותו), כלומר אפילו אינם יכולים להושיע לו, אבל מכיון שיוכלו להעיד במקרה שהגנב יהרוג את בעל-הבית, ימנע הגנב ולא יהרוג, על כן יש לו דמים ואסור להרוג אותו (ראה מאירי לסנהדרין ע' 269).

יב. וְכֵן הֵבֵא בְּמַחְתֶּרֶת לְתוֹף גִּתּוֹ או לְתוֹף שְׂדֵהוּ או לְתוֹף הַדִּיר⁷⁸ וְהַסְהִיר⁷⁹ - יֵשׁ לוֹ דְּמִים; שְׁחִזְקָתוֹ שָׂבָא עַל הַמְמוֹן בְּלִבָּד, לְפִי שְׁאֵין רַב הַבְּעָלִים מְצוּיִים בְּמִקְוֹמוֹת אֵלּוּ⁸⁰.

78) גדרה לעדר צאן. (79) גדרה לבהמות בשדה. (80) ולא ידע הגנב שהבעלים ימצאוהו שם. בניגוד לגנו, חצרו וקרפיו שהבעלים מצויים בהם, ראה למעלה הלכה ח.

יג. כָּל גֵּנֵב שֵׁישׁ לוֹ דְּמִים⁸¹, אִם נָפַל עֲלָיו גֵּל⁸² בְּשַׁבָּת - מִפְּקָחִים עֲלָיו⁸³, וְאִם שָׁבַר פְּלִים בְּבִיאָתוֹ⁸⁴

בְּשַׁבָּת⁵⁶, בְּכָל מִיתָה שְׁיִכּוּלֵין לְהַמִּיתוֹ; שְׁנֵאמַר: אֵין לוֹ דְּמִים.

50) שחפר הגנב מתחת לקירות הבית, סנהדרין עב. (51) בתורה כתוב: "אם זרחה השמש עליו דמים לו" (שמות כב, ב), ולפי פשוטו משמע שביום דינו כחי, וההורגו חייב. ומשמיענו רבינו, שאין הבדל בין יום ללילה, ובשניהם פטור. המקור לדבריו במכילתא משפטים פרשה יג. שם נאמר: "או אינו בא אלא לחלק בין יום ללילה, לומר אם הרגו ביום חייב ובלילה יהא פטור, תלמוד לומר: ולנערה לא תעשה דבר, מה להלן לא חלק בין יום ללילה, אף כאן לא תחלוק בין יום ללילה". בזה מיושבת השגת הראב"ד כאן. וראה מגיד-משנה כאן, והגהות מיימוניות. (52) כמי שאין לו דם וחיות, כלומר דינו כמת - וההורגו פטור. הטעם: גנב זה עלול להרוג את בעל הבית, אם יתנגד לו. על כן דינו כרודף אחרי אדם להרוג, שנאמר בו: "הבא להרגך השכם להורגו" (שם). (53) מכיון שדין הגנב הבא במחותרת כדין רודף אחר אדם להרוג, שלכל אדם מותר להציל את חי הנרדף על-ידי המתת הרודף (שם עב:). (54) לא לבעל הבית בלבד. (55) לא רק פטור אם הרגו, אלא מותר לכתחילה להרוג. (56) אף-על-פי שחייבי מיתת בית-דין אין הורגין בשבת, אבל את הגנב הבא במחותרת מותר להרוג בשבת, כדי להציל את בעל הבית (שם).

ח. וְאִיֵּךְ הֵבֵא בְּמַחְתֶּרֶת או גֵּנֵב שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹף גִּטּוֹ שֶׁל אָדָם⁵⁷ או בְּתוֹף תְּצִירוֹ או בְּתוֹף קְרָפִיפוֹ⁵⁸, בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלַיְלָה. וְלִמָּה נֵאמַר מַחְתֶּרֶת? לְפִי⁵⁹ שְׁדָרְף רַב הַגֵּנְבִים לְבֹא בְּמַחְתֶּרֶת בְּלַיְלָה.

57) ברייתא סנהדרין עב: (58) שטח נרחב מוקף גדר בקרבת העיר. (59) לשון הברייתא. [דעת רש"י שאם נכנס דרך הפתח אסור להורגו, אולם רבינו כאן לא חילק. אבל נראה שגם הוא לא אמר אלא בכנס לרשות אחרים בכוונה לגנוב, אבל גנב סתם, התוחב ידו בכיסו של חברו, או גונב מה שהוא מעל השולחן או הדולפק ברגע שבעל החפץ מעלים עין, גם רבינו מודה שאסור להורגו].

ט. וּמִפְּנֵי מָה⁶⁰ הַתִּירָה תוֹרָה דְמוֹ שֶׁל גֵּנֵב אָף עַל פִּי שָׂבָא עַל עֶסְקֵי מְמוֹן? ⁶¹ לְפִי שְׁחִזְקָתוֹ⁶², שְׁאִם עֲמַד בְּעַל הַבֵּית לְפָנָיו וּמְנַעוּ - יְהַרְגוּ, וְנִמְצָא זֶה הַנֶּקְנֵס לְבֵית תְּבָרוֹ לְגֵנֵב פְּרוֹדֵף אַחַר תְּבָרוֹ לְהַרְגוֹ⁶³, וּלְפִיכָךְ יְהַרְגוּ⁶⁴. בֵּין שֶׁהָיָה גְדוֹל בֵּין שֶׁהָיָה קָטָן⁶⁵, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה⁶⁶.

60) מימרא של רבא, שם עב. (61) לגנוב ממונו של בעל הבית. (62) הנחה ברורה לאור המציאות. (63) שם עב: דין הרודף אחר חברו להרוג, משנה שם עג. ומפורט להלן בהלכות רוצח פרק א. (64) הגנב. (65) כי דינו של קטן הבא במחותרת הוא כקטן הרודף, שניתן להצילו בנפשו (שם). (66) כדין רודף.

י. הִנֵּה הַדָּבָר פָּרוּר לְבַעַל הַבֵּית שֶׁזֶה הַגֵּנֵב הֵבֵא עֲלָיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

86) למעלה הלכה ז והלכה ח. (87) מלשלם, כי חיוב מיתה וחיוב ממון באים כאחד, ואפילו אם ניצל פטור מלשלם, והוא הדין שאין מפקחים עליו את הגל. (88) למעלה פרק ג, הלכה א.

סליקו להו הלכות גנבה בסיעתא דשמיא

- תיב פתשלומין⁸⁵; אכל מי שאין לו דמים⁸⁶ ששבר פלים בכיאתו - פטור⁸⁷, כמו שבארנו⁸⁸.

81) שאסור להורגו. (82) של אבני מפולת בשעה שהיה במחתרת. (83) מפנים את האבנים כדי להצילו, כי דינו כדין כל אדם, ופיקוח נפש דוחה שבת (סנהדרין עב:). (84) לרשות הבעלים. (85) כדין כל מזיק (סנהדרין עב:).

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

(7 עירובין ד, א. 8) נתנו טעם לדבר. (9) 'ספרי' זוטא.

ג. איבר שנתפך מן האדם החי - הרי הוא פמת שלם, מטמא במגע ובמשא ובאהל¹⁰. אפלו איבר קטן של פן יומו. שהאיברים אין להם שעור¹¹. שגאמר: כל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב; והדבר ידוע, שדין חלל חרב פדין חלל אבן או חלל שאר דברים¹². מפי השמועה למדו, שלא בא זה אלא לטמא נוגע באיבר שפלטתו החרב¹³. במה דברים אמורים?¹⁴ כשהיה האיבר שלם פכריתו, פשור וגידים ועצמות; שגאמר: או בעצם אדם - עצם שהוא פאדם¹⁵: מה אדם - פשור וגידים ועצמות, אף איבר מן החי - עד שהיה פכריתו, פשור וגידים ועצמות¹⁶. אכל הכליא והלשון וכיוצא בהן, אף על פי שהן איבר בפני עצמן, הואיל ואין בהן עצם - הרי הן פשאור הפשור. חסר מן העצם של איבר כל שהוא - הרי האיבר פלו טהור¹⁷. חסר מפשור: אם נשאר עליו פשור שראוי לעלות בו ארוכה פחי¹⁸ ויתרפא וישלם - הרי זה מטמא במגע ובמשא ובאהל¹⁹; ואם לאו - מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל²⁰. ובשור הפורש מן החי²¹ - טהור. וכן עצם בלא פשור הפורש מן החי - טהור.

10) אהלות פ"ב מ"א. 11) היכסף משנה מציין את המקור באהלות פ"א מ"ז. אולם המשנה שם עוסקת בדיני מת, ואין משם הוכחה ברורה שגם אבר מן החי מטמא בכל שהוא. ומקור יותר משכנע היא המשנה שם פ"ב מ"א הכוללת אבר מן המת ואבר מן החי בבבא אחת לטמא באוהל אם יש עליהם בשר כדי להעלות ארוכה, מבלי לקבוע כל שיעור כמותי. 12) ולמה כתבה תורה בחלל חרב? 13) נזיר נג, ב: "שנחלל מן החרב", פירוש, החרב הפילה אותו ונפלט ממנה. (הדרשות הנוטות מפשטן של מקרא, מגדיר רבינו "מפי השמועה", כלומר קבלה בידי חכמים איש מפי איש לדרוש כך, ובכן עיקר הדין הוא הלכה למשה מסיני אלא שיש לו גם רמז במקרא (ראה הקדמתו למשנה), וב'ספרי'

~ יום ראשון כ"ג מרחשון ~

הלכות טמאת מת

פרק שני

1) יבאר הנפל שלא נתקשרו איבריו אם מטמא ככל אדם, כוית מבשר המת לח או יבש, והנצל מבשרו, ואבר הנחתך מאדם החי, בשר הפורש מן החי או עצם בלא בשר ואבר הפורש מן המת, מוח שבתוך העצם, ואבר ובשר המדולדלים בדם, מה בין אבר מן החי לאבר מן המת, ואצבע יתירה שיש בה עצם, העצמות שהן מטמאות כמת, ושאר העצמות, ומת שהריקבו עצמותיו בקבר, דם המת ודם החי, ואם נתערב דם שיצא ממנו סמוך למיתה עם דם שלאחר מיתה, הרוג שהיה מוטל על המיטה ודמו מנטף כשהוא חי, יצא ממנו רביעית וספק כולו מחיים או לאחר מיתה, הקבר כל זמן שהטומאה בתוכו, וגולל ודופק ובית הפרס.

א. הגפלה², אף על פי שעדין לא נתקשרו איבריו בגדין, מטמא במגע ובמשא ובאהל פאדם גדול שמת; שגאמר: הנגע במת לכל נפש אדם³. וכן פזית⁴ מפשור המת, בין לח בין יבש⁵ פחרש, מטמא במת שלם. והנצל⁶ בפשור מטמא פכזית. אינהו נצל? זה הפשור שגמוח ונעשה לתה סרוחה. והוא שתקדש אותה הלחה הנמצאת מן המת. שאם קרשה - פידוע שהוא מפשור; ואם לא קרשה - אינה מטמאה, שמה פיהו וניעו הוא.

2) שנוול מת לפני גמר חדשי הריונו. 3) "לכל" פירושו אפילו נפל. נזיר נ, א. 4) משנה, שם מט, ב. 5) נדה נד, ב. פסק כתנא-קמא. ראה לקמן פ"ג ה"י. 6) נזיר, שם.

ב. אף על פי שהשעורין פלם הלכה למשה מסיני⁷ הן, אמרו חכמים⁸: תחלת פריתו של אדם פזית⁹, ולפיכך שעור טמאת פשור פזית.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יש בו פזית - הרי זה מטמא באהל. אף על פי שהעצם סתום מכל צדדיו - טמאה בוקעת³⁰ ועולה³¹, בוקעת ויורדת³², כמו שיתבאר³³. שהמת כבשור לכל דבר³⁴.

26) כרבי יוחנן ואביי, חולין קכה, א. 27) המוח שבפנים גורם שיעלה בשר על העצם מבחוץ. 28) עצם הירך העגולה. 29) מנותק מן העצם בפנים ומתנדנד. 30) פורצת דרך העצם. 31) ומטמאה כל הנמצא כנגדה למעלה ממנה. 32) תחתיה, אבל מן הצדדים אינה מטמאה. 33) לקמן פ"ז. 34) תוספתא אהלות פ"א ה"ב.

ו. האיבר³⁵ והבשר המדלדלים³⁶ באדם, ואף על פי שאין יכולין לחזר ולחיות - טהורים. מת האדם - הרי הבשר טהור³⁷, והאיבר מטמא משום איבר מן החי³⁸ ואינו מטמא משום איבר מן המת. מה בין איבר מן החי לאיבר מן המת? איבר מן החי, בשר הפורש ממנו³⁹ ועצם הפורש ממנו - טהורים⁴⁰; ואיבר מן המת, בשר הפורש ממנו ועצם הפורש ממנו - כמפורשים מן המת השלם ומטמאין בשעורין⁴¹.

35) מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון במשנה, חולין קכט, ב. ופסק כרבי מאיר. 36) תלויים ולא ניתקו לגמרי, ואינם יכולים להתרפאות ולהידבק בחזרה במקומם (רבינו בפירושו שם). 37) "מיתה עושה ניפול" (שם עג, ב) פירוש, המיתה מפילה את האבר המדולדל, והרי הוא כנתלש ברגע המיתה, ולפיכך אין לו דין בשר המת, אלא בשר שנתלש מן החי, אינו מטמא. 38) שדינו נתבאר בה"ב. 39) עדויות פ"ז מ"ג. כרבי יהושע ורבי נחוניא, נגד דעת רבי אליעזר. 40) אינם מטמאים כאבר שנתלש. רש"י שם מפרש הטעם, מפני שטומאת אבר מן החי למדו מן הכתוב (ויקרא יא, ט): "וכי ימות מן הבהמה", כלומר, חלק מן הבהמה, ומשמע שלפני מיתה החלק אינה מטמאה כלל. פסק כרבי אליעזר ורבי יהושע, נגד רבי נחוניא שם. 41) שיתבאר לקמן.

ז. ובין איבר מן החי בין איבר מן המת אין להן שעורין⁴². אמרו חכמים⁴³: מאתים שמונה וארבעים איברים יש באיש, כל אחד ואחד מהן בשר וגידים ועצם, ואין השנים מן המגנן⁴⁴; ובאשה⁴⁵ מאתים ואחד וחמשים. כל איבר מהן שפרש כפריתו⁴⁶, בין מן החי בין מן המת, מטמא במגע ובמשא ובאהל; חוץ משלשה איברים יתרות שבאשה⁴⁷, שאינן מטמאין באהל. וכן אצבע יתרה⁴⁸ שיש בה עצם ואין בה צפרן: אם נספרת על גב היד⁴⁹ - עולה למגנן רב האיברים⁵⁰; ואם אינה נספרת על גב היד - מטמאה במגע ובמשא⁵¹, ואינה מטמאה באהל. וטמאתה מדברי סופרים⁵². ואם היה בה צפרן - הרי היא פשאר האיברים. ומפני מה גזרו טמאה על

פרשת חוקת, פיסקה קכו, הסמיכו דין זה מן "או בעצם". (14) 'ספרי' שם. 15) דרשה זו נאמרה ב'ספרי' שם בהמשך הלימוד לטומאת אבר מן החי מן הכתוב (במדבר יט, טז): "או בעצם", ואף-על-פי שרבינו למד מן "בחלל חרב", אינו דוחה את הדרשה של 'ספרי' לענין שצריך שיהיו עליו בשר וגידים ועצמות. וראה להלן אות נה. 16) כרבי עקיבא, חולין קכח, ב. וניש לתמוה, למה לא כתב שארכובה אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר כמו שפרט לשון וכוליה, הרי בגמרא שם אמרו, שלרבי עקיבא ארכובה אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר? וצ"ע. 17) ואף-על-פי שנשאר הרבה. באהלות פ"ב מ"ה, אנו שונים: "אלו שאם חסרו טהורים... ואבר מן החי שחסר עצמו". ומדגיש שם רבינו בפירושו את ההבדל בין אבר מן החי לבין עצם מן המת שטמא אם יש בו כשעורה ואפילו אין עליו בשר כלל, אבל אבר מן החי אינו מטמא אם חסר כל שהוא מן העצם. 18) אם יהיה חסרון בשר כשיעור הזה באבר שלא נתלש יעלה ארוכה ויתרפא. 19) כלים פ"א מ"ה. 20) שם. 21) עדויות פ"ז מ"ג.

ד. איבר²² הפורש מן המת מטמא במגע ובמשא ובאהל פמת. והוא שיהיה שלם כפריתו, בשר וגידים ועצמות. חסר עצמו, אם נשאר עליו בשר פזית - מטמא פמת שלם²³. חסר הבשר ולא חסר העצם²⁴: אם נשאר עליו פדי לעלות ארוכה בחי - מטמא פמת שלם; ואם לאו - הרי הוא פשאר עצמות המתים שאין עליהן הבשר²⁵.

22) שם, העיד רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינתן. ומדובר כשאין בו כזית, שהרי כזית מן המת מטמא לדברי הכל, ואפילו אינו אבר שלם (אהלות פ"ב מ"א). 23) מפני הבשר. ראה באות הקודמת. 24) שם. לקמן בפ"ג ה"ב מבאר רבינו דין חסר מקצת מן העצם. 25) ודינן יתבאר לקמן בפ"ג. סיכום דיני אבר שלם: א) מן החי: 1. אם יש בו בשר גידין ועצמות, מטמא בכל שהוא במגע במשא ובאוהל: 2. אם חסר מן הבשר ונשאר כדי שיחזור ויתרפא באבר שלא נתלש - מטמא במגע במשא ובאוהל: 3. אם לא נשאר כשיעור זה - מטמא במגע ובמשא אבל לא באוהל: 4. חסר מקצת מן העצם, אף-על-פי שיש באבר כזית בשר - אינו מטמא כלל. ב) אבר מן המת: 1. אם יש בו בשר גידין ועצמות - מטמא במגע, במשא ובאוהל: 2. חסר מן הבשר ונשאר כזית, אע"פ שאין בנשאר כדי שיחזור ויתרפא באבר מן החי שלא נתלש - מטמא במגע, במשא ובאוהל: 3. לא נשאר כזית - מטמא במגע ובמשא, אבל לא באוהל: 4. חסר כל שהוא מן העצם ואין עליו כזית בשר - מטמא במגע ובמשא, אבל לא באוהל, אע"פ שלא ניטל כלום מן הבשר (ראה לקמן פ"ג ה"ב).

ה. מח²⁶ שבתוך העצם - הרי הוא מעלה ארוכה מבחוץ²⁷. לפיכך, קולית²⁸ המת, והוא עצם הסתום משני קצותיו, אם יש בתוכה מח פדי לעלות ארוכה - הרי זה פמת שלם. היה בה מח המתנדנד²⁹, אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָרִי הֵן פֶּשֶׁאֵר הַעֲצָמוֹת. רַב מְנִינֵנּוּ פִּיֶּצֵד? רַב מְנִינֵנּוּ עֲצָמוֹת. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מֵאָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים עֲצָמוֹת - הָרִי אֵלּוּ כְּמַת שְׁלֹם. הָיוּ מֵאָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים - הָרִי הֵן פֶּשֶׁאֵר עֲצָמוֹת. אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה אָדָם זֶה יָתֵר בְּאֵיבָרָיו אוֹ חֶסֶר בְּאֵיבָרָיו - אֵין מְשַׁגְּחִיחַן בּוֹ אֶלָּא עַל מְנִינֵנּוּ רַב כֹּל אָדָם; אֶלָּא אִם כֵּן הִיְתָה אֲצִפֵּעַ שְׂיֵשׁ בָּהּ צִפְרָן אוֹ שֶׁהִיְתָה נִסְפָּרֶת עַל גֵּב הַיָּד, שֶׁהָיָה עוֹלָה לְמִנְיָן⁶², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְבּוֹנוֹ⁶³.

54) אהלות פ"ב מ"א. (55) כלומר, שלא הרקיבו. ראה לקמן הי"א. (56) כתוב בתורה (שם, טז): "אשר יגע... במת או בעצם אדם או בקבר", ואף-על-פי שהכתוב מדבר בנגיעה, למדו ממנו ב'ספרי' לענין טומאת אוהל מפני ההיקש למת. ומבאר רבינו כאן, שכל הנקרא "עצם אדם" מטמא באוהל. ובפירושו למשנה סוף פ"א מאהלות, כותב רבינו: וזה מאמר ה': "או בעצם אדם", ייחס העצם לאדם עד שיהיה בו עצם ובשר כמו כלל גשם האדם, או יהיה דינו כדין המת בכללו. (57) מכאן, שהשדרה לבדה, וכן הגולגולת לבדה מטמאות. (תמהו עליו, שהרי במס' נזיר נב, א - שאלו אם כוונת המשנה שידרה או גולגולת, או שידרה וגולגולת שתיהן ביחד מטמאות באוהל, אבל לא אחת מהן והבעיה לא נפשטה, ולמה פוסק רבינו שכל אחת מהן מטמאת ודאי. והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מבאר, מפני ששמאי אומר שם בפירוש שדרה או גולגולת, ולא מצאנו דבר ברור נגד דעתו, אין לנו לחדש מחלוקת מדעת עצמנו). (58) מטבע רומית של כסף בתקופת המשנה. (59) תוספתא, אהלות פ"ג ה"ג. (60) שם: בכורות מה, א. והוא-הדין לשתי ירכות ושוק אחד (תוספתא). (61) רוב מן מאתים ארבעים ושמונה. מובן שמדובר, כשאין ביניהן השדרה או הגולגולת. (62) ומחשבין לפי מנין איברים שלו, ובמקרה שהיו לו שתי אצבעות יתירות אין העצמות מטמאות באוהל בפחות ממאה עשרים ושש. ואם היתה לו רק אצבע יתירה אחת אינה מוסיפה כלום, שהרי הרוב מן 249 עולה כמו הרוב מן 248 היינו: 125. (63) למעלה בה"ז. ראה אות מד.

ט. שְׂאֵר עֲצָמוֹת הַמֵּת שְׂאִין בְּהֵן רַב מְנִינֵנּוּ וְלֹא רַב בְּנִינֵן, וְלֹא שִׁדְרָה שְׁלֵמָה וְלֹא גִלְגֻלַת שְׁלֵמָה, אִם הָיָה בְּהֵן רֵבֶעַ הַקָּב⁶⁴ - הָרִי אֵלּוּ מְטַמְּאִים כְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבִאֵהֶל⁶⁵. הָיוּ פְּחוֹת מְרִבֵּעַ, אֶפְלוּ עֲצָם כְּשֶׁעוֹרָה - מְטַמְּא כְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וְאִינוּ מְטַמְּא בְּאֵהֶל⁶⁶.

64) הקב מכיל ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. 65) במשנה אהלות פ"ב מ"א, שנינו: "רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין", וכן היא דעת בית-הלל בעדיות פ"א מ"ו, ומשמע שרובע עצמות אינו מטמא אלא אם הן מרוב המנין או מרוב הבנין. וכדי שלא יהיו דברי רבינו בניגוד לבית-הלל ולסתם משנה - עלינו לפרש, שהתכוון לומר שאין בהן רוב מנין ורוב בנין, אבל הן מן רוב המנין או רוב הבנין. ולפיכך דייק וכתב שאין "בהן" ולא "שאינן"

אֲצִפֵּעַ שְׂאִינָה נִסְפָּרֶת? גִּזְרָה מְשוּם הַנִּסְפָּרֶת. וְלֵמָּה לֹא טַמְּאוּהָ בְּאֵהֶל? עָשׂוּ לָהּ הַכֹּהֵן, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁטַמְּאָתָהּ מִדְּבָרֵיהֶם מְשוּם גִּזְרָה, כְּדִי שְׂלֵא יִשְׁרְפוּ עַל טַמְּאָתָהּ תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁵³.

42) אהלות פ"א מ"ז. 43) שם מ"ח, פירוט מפורש של כל האיברים. 44) אהלות פ"ג מ"ג. 45) בכורות מה, א. מחלוקת תנאים במנין איברי האשה העודפים על איברי הגבר. רבי ישמעאל מונה שני צירים ושתי דלתות, ורבי אליעזר אומר: צירים (אינו קובע כמה), ורבי יהושע אומר: דלתות (לא קבע מספרן): רבי עקיבא אומר: מפתח. רבי ישמעאל ורבי אליעזר לא נחלקו במציאות, שהרי תלמידי רבי ישמעאל בדקו ומצאו (שם), במה נחלקו? איזה חלקי הגוף יש להגדיר באיברים בפני עצמם, אבל שניהם מודים שבגוף האשה נמצאים ארבעת החלקים הממלאים תפקידים מסוימים בתהליך הלידה. רבי אליעזר מונה את שני הצירים כאיברים בפני עצמם הכוללים גם את הדלתות, ורבי יהושע סובר שהדלתות עיקר וצירים טפלים להן, ובא רבי עקיבא והוסיף דבר חדש - מפתח. ולפיכך הקשו עליו שם מנסינים של תלמידי רבי ישמעאל, שלא מצאו מפתח ולא הקשו על רבי אליעזר ורבי יהושע, ותירצו מה שתירצו. ורבינו קיבל דעתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, שאלה הארבעה שני איברים הם, וקיבל גם דעתו של רבי עקיבא שהוסיף מפתח, ולפיכך יצאו לו מאתים חמשים ואחד. ומסולקת זה תמיהת רבים על רבינו, שלכאורה מספרו מנוגד לדעתם של כל התנאים. [נאפשר גם לפרש, שרבינו מונה שני הצירים כאבר אחד, וכן את הדלתות ומקבל גם דעת רבי עקיבא (קריית ספרי)]. 46) בשלימותו, בשר גידים ועצמות. 47) רב בכורות שם, דורש: "אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד), דבר השווה בכל אדם (פירוש, בין באיש ובין באשה). 48) אצבע ששית. נדה מט, ב. 49) עומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות. 50) דיני רוב האיברים, מבוארים לקמן בה"ח. 51) אף-על-פי שהעצם פחותה מכשעורה. 52) ואם העצם שבה היא כשעורה - טומאתה דין תורה. 53) שהרי אסור לשרוף תרומה וקדשים, ומצוה לאכלם.

ח. עֲצָמוֹת הַמֵּת⁵⁴ שְׂאִין עֲלֵיהֶם בְּשֵׁר, אִם נִפְרָת בְּהֵן צִוֵּרַת עֲצָמוֹת⁵⁵ - הָרִי אֵלּוּ מְטַמְּאִין כְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבִאֵהֶל כְּמַת שְׁלֹם, שְׂאִינֵי קוֹרָא בְּהֶם עֲצָם אָדָם⁵⁶. וְאֵלּוּ הֵן הַעֲצָמוֹת שֶׁהֵן מְטַמְּאִין כְּמַת: הַשִּׁדְרָה, וְהַגִּלְגֻלַת, וְרַב בְּנִינֵנוּ, וְרַב מְנִינֵנוּ. הַשִּׁדְרָה פִּיֶּצֵד⁵⁷? שִׁדְרָה שֶׁהָיָה שְׁלֵמָה - הָרִי הִיא כְּמַת שְׁלֹם; וְאִם חֶסֶרָה אֶפְלוּ חֲלִיָּא אַחַת מְשֻׁמּוֹנָה עֲשָׂרָה חֲלִיּוֹת - הָרִי הִיא פֶּשֶׁאֵר הַעֲצָמוֹת. הַגִּלְגֻלַת פִּיֶּצֵד? גִּלְגֻלַת שֶׁהָיָה שְׁלֵמָה - הָרִי הִיא כְּמַת; וְאִם חֶסֶרָה כְּסֵלֶע⁵⁸ - הָרִי הִיא פֶּשֶׁאֵר הַעֲצָמוֹת. הָיוּ בָּהּ נְקִבִים קְטָנִים - כְּלָם מְצֻטְרָפִין לְכִסְלֵעַ. כֹּל בְּנִינֵנוּ⁵⁹ שֶׁל אָדָם הוּא שְׁתֵּי הַשּׁוֹקִים וְהִזְרָכִים וְהַצְּלָעוֹת וְהַשִּׁדְרָה. וְרַב בְּנִינֵנוּ שֶׁל מֵת - הָרִי הוּא כְּמַת שְׁלֹם. פִּיֶּצֵד? כְּגוֹן שְׁתֵּי שׁוֹקָיו וְזֵרֶף אַחַת⁶⁰. וְאִם חֶסֶר רַב בְּנִינֵנוּ כֹּל שֶׁהוּא -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

77) כרבי עקיבא שם, מפני שבנדה עא, א - אמרו, שזו היא דעת חכמים. (78) נדה סב, ב.

יד. הרוג⁷⁹ שְהִיָּה מְטֵל עַל הַמָּטָה וְדָמוֹ מְנַטֵף כְּשֶׁהוּא חַי וְיֹרֵד לְגִמְא, וּמַת וְהָרִי הַדָּם מְנַטֵף אַחֵר מוֹתוֹ וְיֹרֵד לְאוֹתָהּ גִמְא - הָרִי כֹל הַדָּם שֶׁבָּה טְהוֹר; שְׁטֵפָה טְפָה רְאִשׁוֹנָה רְאִשׁוֹנָה⁸⁰ בְּטֵלָה בְּדָם שֶׁיֵּצֵא מִחַיִּים. יֵצֵא מִמֶּנּוּ רְבִיעִית דָּם בְּלִבְד, וְסִפֵּק פְּלָה מִחַיִּים סִפֵּק פְּלָה לְאַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה סִפֵּק טְמֵאָה כְּשֶׁאֵר הַסְּפִקוֹת, וְהַנּוֹגֵעַ בָּהּ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - טְמֵא, בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים - טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ⁸¹.

79) שם עא, א. (80) פירוש, טיפה ראשונה שנפלה לתוך הדם שיצא מחיים - בטלה ברוב, וכשנפלה השנייה דינה כראשונה ובטלה, וכן הטיפות שלאחריהן. (81) כהל' אבות הטומאות מפט"ז ואילך.

טו. הַקָּבֵר⁸² כֹּל זֶמַן שֶׁהִטְמֵאָה בְּתוֹכוֹ מְטֵמֵא בְּמַגַּע וּבִאֲהֵל כְּמַת, דִּין תּוֹרָה; וְשֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ כֵּמַת אוֹ כְּעֵצִים אֲדָם אוֹ כְּקָבֵר. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בְּגוֹף שֶׁל קָבֵר אוֹ הַנּוֹגֵעַ בְּכַתְלֵיו⁸³. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּנוֹי⁸⁴ וְסָתוּם⁸⁵ וְאַחֵר כִּי יִהְיֶה כְּלוֹ מְטֵמֵא בְּמַגַּע וּבִאֲהֵל. אֲבָל הַמַּעְמִיד בְּלִים אוֹ אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן בְּצִדֵי הַמַּת, וְכִסָּה עָלָיו מְלַמְעָלָה בְּכָלִים אוֹ בְּאֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - זֶה הַפְּסוּי הַמְטֵל מְלַמְעָלָה נִקְרָא⁸⁶ גּוֹלָל, וְאֵלּוּ הַצְּדִדִּין הַמַּעְמִידִין אֶת הַגּוֹלָל שֶׁהוּא נִשְׁעָן עָלֵיהֶן נִקְרָאִין דּוֹפֵק; וְשֶׁנִּיָּהֶם, הַגּוֹלָל אוֹ הַדּוֹפֵק, מְטֵמֵאִין בְּמַגַּע וּבִאֲהֵל כְּקָבֵר, וְטְמֵאָתָן מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, וְאֵינָן מְטֵמֵאִין בְּמִשְׁא⁸⁷. לְפִיכָּה, אִם גָּרַר הַגּוֹלָל בְּחֻבְלִים⁸⁸ עַד שֶׁכִּסָּה בּוֹ אֶת הַמַּת אוֹ גָּרְרוֹ אוֹ שִׁמְטוֹ מֵעַל הַמַּת, אוֹ שֶׁגָּרַר הַדּוֹפֵק עַד שֶׁהִעְמִיד עָלָיו הַגּוֹלָל אוֹ שִׁמְטוֹ בְּחֻבְלִים מִתַּחַת הַגּוֹלָל - הָרִי זֶה טְהוֹר⁸⁹. וְדַבְּרִים שְׁסוּמְכִין אֶת הַדּוֹפֵק⁹⁰, וְהֵם הַנִּקְרָאִין דּוֹפֵק דּוֹפֵקִין - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁹¹.

82) אהלות פ"ז מ"א. (83) שם, בתנאי, שיש במקום הטומאה בפנים טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין כשיעור הזה אינו מטמא מן הצדדים אלא כנגד הטומאה. (84) בידי אדם. (85) ואם הוא פתוח טפח על טפח, הטומאה יוצאת דרך הפתח. (86) בפירושו למשנה ד' שם כתב רבינו, שגולל ודופק הם הקבר עצמו, הדופק הם ארבעת הכתלים, והגולל הוא הכיסוי שלמעלה (וכן דעת רש"י). אבל כאן חזר בו, ומפרש שגולל ודופק שניהם הם על הקבר (ראה 'תוספות יום טוב' שם). (87) רבינו בפירושו למשנה הנ"ל כתב הטעם, מפני שמשא במת עצמו אינו מפורש בתורה אלא נלמד בקל-יחומר מנבילה, לא גזרו בגולל ודופק. והראב"ד כאן אומר שגולל ודופק מטמאים מן התורה. מגע למד רבי עקיבא מן הכתוב: וכל אשר יגע בו (במדבר יט, טז), ואהל מ"על פני השדה" אבל משא לא

מרוב (ראה כסף-משנה). (66) במשנה עדיות שם, שנינו: "שמאי אומר, אפילו בעצם אחד". פירוש, אפילו עצם אחת גדולה שיש בה רובע הקב מטמאה באוהל, וסובר רבינו שדעת יחיד היא ואין הלכה כמותו.

י. הִיָּה עֵצִים אֶחָד, אֶפְלוֹ יֵשׁ בּוֹ רְבַע - הָרִי זֶה מְטֵמֵא בְּמַגַּע וּבְמִשְׁא וְאֵינוֹ מְטֵמֵא בִּאֲהֵל. טְמֵאָת עֵצִים אֶחָד הִלְכָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: וְכֹל הַנּוֹגֵעַ בְּעֵצִים, לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁶⁷: אֶפְלוֹ עֵצִים כְּשֶׁעוֹרָה מְטֵמֵא בְּמַגַּע וּבְמִשְׁא. וְלְפִי שֶׁטְמֵאָתוֹ הִלְכָה, הָרִי הוּא דִּין תּוֹרָה⁶⁸ וְלֹא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

(67) פירוש, הלכה היא מפי השמועה, שיש לה רמוז במקרא, אבל אינה דרשה גמורה. ראה למעלה אות יב. (68) בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו עצם כשעורה בין אבות דרבנן, וברור שחזר בו כאן, ומשנה מפורשת בנוזר מט, ב - אומרת, שהנזיר מגלה על עצם כשעורה.

יא. מֵת⁶⁹ שֶׁהִרְקִיבוּ עֲצָמוֹתָיו כְּקָבֵר וְנִעְשׂוּ רֵקֵב - מֵלֵא חֲפָנִים⁷⁰ מְאוֹתוֹ רֵקֵב מְטֵמֵא בְּמִשְׁא וּבִאֲהֵל⁷¹ כְּמַת; וְאֵינוֹ מְטֵמֵא בְּמַגַּע, לְפִי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לָגַע בְּכָלוֹ⁷², שֶׁהָרִי אֵינוֹ גּוֹף אֶחָד. וְאֶפְלוֹ גְּבֻלוֹ בְּמִים - אֵינוֹ חַבּוּר⁷³.

(69) אהלות פ"ב מ"ב. (70) במשנה נאמר: "מלא תרווד". ובנויר נ, ב - מפרש חזקיה: מלא פיסת היד (פירש רש"י: בלי אצבעות), ורבי יוחנן מפרש: מלא חפניו. ופסק כר' יוחנן נגד חזקיה רבו, מפני שבגמרא שם אמרו שדעת רבי יוחנן כחכמים, וחזקיה כרבי מאיר (ראה רש"י שם) (כסף-משנה). (71) שהרי נשא את כולו והאהיל על כולו. (72) רק בפירוים הקרובים ביותר לגוף הנוגע (חולין קכו, ב). (73) משנה, אהלות שם.

יב. דָּם הַמַּת⁷⁴ מְטֵמֵא כְּמַת בְּמַגַּע וּבְמִשְׁא וּבִאֲהֵל; וְשֶׁנֶּאֱמַר: בְּנִפְשׁ הָאָדָם, וְנֶאֱמַר: כִּי הַדָּם הוּא הַנִּפְשׁ. וְכַמָּה שְׁעוֹרוֹ? רְבִיעִית⁷⁵. אֶפְלוֹ תְּמַצִּית הַדָּם⁷⁶, כֹּל זֶמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲדוּמִית מְטֵמֵא בִּאֲהֵל הַמַּת.

(74) שם. (75) רביעית הלוג = כביצה וחצי הביצה. (76) דם שנקרש, נשאר סביבות הגוש נוזל צלול, ויש בו קצת מראה אדמומית. נחל זה נקרא "תמצית הדם" מפני שהוא מתמצה מן הדם. חולין פז, ב: "צללתא דדמא".

יג. דָּם הַחַי, אֶפְלוֹ דָּם נִחְיָרָה - הָרִי זֶה טְהוֹר כֹּל זֶמַן שֶׁהוּא חַי. נִתְעַרְב⁷⁷ הַדָּם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ בִּאֲחֻרּוֹנָה סְמוּךְ לְמִיתָה עִם הַדָּם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁמַת, וְכֹל הַתְּעוֹרָבוֹת רְבִיעִית, וְאֵין יָדוּעַ כַּמָּה יֵצֵא מִחַיִּים וְכַמָּה יֵצֵא אַחֵר מִיָּתָה, אֶפְלוֹ חֲצִי רְבִיעִית מִחַיִּים וְחֲצִיָּה אַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה נִקְרָא דָּם תְּבוּסָה, וּמְטֵמֵא בְּמִשְׁא וּבְמַגַּע וּבִאֲהֵל, אֲלֵא שֶׁטְמֵאָתוֹ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁷⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאֵינָן מְטַמְּאִין בְּמִשְׁא. הֶרְקַב מְטַמֵּא בְּמִשְׁא וּבְאֵהָל
וְאֵינוּ מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ. טְמֵאת רַבַּע עֲצָמוֹת בְּאֵהָל,
וְטְמֵאת רַבִּיעִית דָּם, וְטְמֵאת אֵיבָר שְׂאִין עֲלֵיו בְּשֹׁר
כְּרָאוּי, בֵּין מִן הַמֵּת⁶ בֵּין מִן הַחַי - יִרְאֶה לִי, שֶׁפֶלֶן
טְמֵאתָן אֵינָן דִּין תּוֹרָה; שְׁהִירִי אֵין הַנְּזִיר מְגַלַּח
עֲלֵיהֶן⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּנִזְרוֹת⁸, וְאֵין חֲזִבִין עֲלֵיהֶן
עַל בֵּיאַת הַמְּקַדָּשׁ, וְכָל טְמֵא בְּטְמֵאָה שֶׁל תּוֹרָה חִיב
עַל בֵּיאַת הַמְּקַדָּשׁ. לְפִיכָף אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁכָּל טְמֵאָה
מִן הַמֵּת שְׂאִין הַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהָ - אֵינָה דִּין תּוֹרָה.

6) כשהעצם שבו היא פחותה מכשעורה (כגון בנפל קטן -
כסף משנה), שאם היא כשעורה מטמאה מן התורה.
7) ובנזיר מא, ב משמע שכל טומאות דאורייתא הנזיר מגלח
עליהן. 8) פרק ז, הלכה ב. ושם כתב שהנזיר מגלח על
חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם ועל אבר שיש עליו בשר
כראוי.

ד. אֵין רֵקַב הַמֵּת מְטַמֵּא עַד שִׁיקְבַר עֵרֶם בְּאֵרוֹן שֶׁל
שֵׁישׁ אוֹ שֶׁל זְכוּכִית⁹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן וְיִהְיֶה פְלוֹ שְׁלֹם.
חֶסֶר מְמַנּוּ אֵיבָר אוֹ שֶׁנִּקְבַּר בְּכִסּוֹתָו אוֹ בְּאֵרוֹן שֶׁל
עֵץ אוֹ שֶׁל מִתְּכֵת - אֵין רֵקַב טְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁרֵקַב
הַכִּסּוֹת אוֹ רֵקַב הָעֵץ אוֹ חִלּוּדַת הַמִּתְּכֵת תִּתְעַרֵּב
בְּרֵקַב גְּוִיתוֹ. וְרֵקַב הַמְטַמֵּא שְׁנַתְעַרֵּב בּוֹ¹⁰ עֶפֶר כָּל
שֶׁהוּא - הִרִי הוּא בְּטְמֵאתוֹ¹¹. וְלֹא אָמְרוּ רֵקַב אֵלָא
לְמַת בַּלְבַּד, אֲבָל הַרוּג אֵין לוֹ רֵקַב.

9) אין חלודה שולטת בזכוּכית וגם אינה מתפוררת לחלקים
דביקים וכן השיש, אבל שאר אבנים מתפוררים. כל דיני
רקב הם הלכה למשה מסיני (רש"י שם). 10) אחר
שנעשה רקב. 11) תערובת לפני שירדה לו טומאת רקב -
מעכבת, אבל תערובת הבאה לאחר מכאן אינה מטהרת.

ה. קָבְרוּ שְׁנֵי מֵתִים כְּאֶחָד, אוֹ שֶׁגִּזְזוּ שְׁעָרוֹ אוֹ
צִפְרָנָיו וְקָבְרוּם עִמּוֹ, אוֹ שֶׁקָּבְרוּ אִשָּׁה מְעַבְרַת
וְעַבְרָה בְּמַעֲיָה - אֵין לָהֶם רֵקַב¹².

12) מפני שמעורב בו רקב מגוף אחר.

ו. טָחַן הַמֵּת עַד שֶׁנַּעֲשָׂה רֵקַב - אֵינוּ מְטַמֵּא, עַד
שִׁירְקִיב מְאֵלָיו.

ז. טָחְנוּ פְלוֹ וְהִנִּיחוּ עַד שִׁירְקִיב, אוֹ שֶׁהִרְקִיב
מִקְצָתוֹ כְּשֶׁהוּא חַי וּמַת וְהִרְקִיב פְלוֹ - הִרִי זֶה סֶפֶק,
וְאִם נְטָמָא לְמֵלָא חֲפָנִים מְרַקֵּב זֶה - הִרִי זֶה טְמֵא
בְּסֶפֶק.

ח. מְלֵא חֲפָנִים יוֹעֵד מְעַפֵּר הַנְּמַצָּא תַּחַת הַמֵּת אוֹ
מְעַפֵּר הַנְּמַצָּא בְּקָבָר, וְאֵין יוֹדֵעַ מַה טֵּיבוֹ, אִם הוּא
רֵקַב שְׁמֵטְמֵא בְּאֵהָל, אוֹ אֵינוּ אֵלָא עֶפֶר שְׁנַתְלַכְלַף
בְּנִצָּל הַמֵּת וְדָמוֹ - הִרִי זֶה מְטַמֵּא בְּמִשְׁא וּבְאֵהָל¹³,

נזכר בתורה. 88) ולא נגע בו. 89) האדם שגרר את
הגולל. 90) מצדדיו. 91) משנה, שם.

טז. שְׂדָה שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ קָבַר וְאָבְדוּ עֲצָמוֹת הַמֵּת
בְּעַפְרָה⁹² - הִיא הַנְּקֵרָאת בֵּית הַפֶּרֶס. וְעַפְרָה מְטַמֵּא
בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁא, שְׂמֵא יֵשׁ בָּהּ עֵצִים פְּשְׁעוֹרָה, וְאֵינָה
מְטַמֵּאָה בְּאֵהָל. וְכֵן כָּל אֲרָצוֹת הָעַמִּים עֶפְרָן מְטַמֵּא
בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁא מִפְּנֵי הָעֲצָמוֹת שְׂאִין נִזְהָרִין בָּהֶן.
וְטְמֵאת בֵּית הַפֶּרֶס וְאֶרֶץ הָעַמִּים⁹³ מְדַבְּרִי סוֹפְרִים,
כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁹⁴.

92) אהלות פי"ח מ"ב. ראה לקמן פי"י. 93) שבת יד, ב:
יוסי בן יעזר איש צרידה יוסי בן יוחנן איש ירושלים, גזרו
טומאה על ארץ העמים. 94) לקמן פ"ט הי"ב.

~ יום שני כ"ד מרחשון ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) יבאר המטמאים במגע ובמשא ובאוהל והמטמאים במגע
ובמשא ולא באוהל, כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח
עליה, ומתי רקב המת מטמא, המת שנשרף ושלדו קיימת,
ושפיר מרוקם שטרפו במים, תולעים ועורות האדם, וכל
שבמת טמא בשעת חיבורו, משקה היוצא מהמתים והדברים
שאם חסרו כל שהוא טהורים.

א. אֵלוּ מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁא וּבְאֵהָל: הַמֵּת, אֲפִלוּ
גֶפֶל שֶׁלֹא נִתְקַשְּׂרוּ אֵיבָרָיו בְּגִידָיו. וּכְזֵית מִבְּשֹׁר
הַמֵּת, וּכְזֵית נֶצֶל. וְאֵיבָר מִן הַחַי וְאֵיבָר מִן הַמֵּת
שֵׁישׁ עֲלֵיהֶם בְּשֹׁר כְּרָאוּי. וְהַשְּׂדֵרָה וְהַגְּלַגֶּלֶת, וְרֵב
בְּנִינּוּ וְרֵב מְנִינּוּ. וְרַבַּע עֲצָמוֹת מְכָל מְקוֹם, אִף עַל
פִּי שְׂאִין בְּהֵן לֹא רֵב בְּנִינּוּ וְלֹא רֵב מְנִינּוּ. וְרַבִּיעִית דָּם
תְּבוֹסָה². הַכֹּל שֶׁתִּים עֲשָׂרָה.

2) דם המטפסף מאדם הרוג בין חיים למיתה ומעורב בו דם
חי ודם מת, וטומאתו מדרבנן.

ב. וְאֵלוּ מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁא וְאֵין מְטַמְּאִין
בְּאֵהָל: אֵיבָר מִן הַחַי שֶׁחֶסֶר בְּשָׂרוֹ וְאֵין בוֹ לְהַעֲלוֹת
אֲרוּכָה³. וְאֵיבָר מִן הַמֵּת שֶׁחֶסֶר בְּשָׂרוֹ אוֹ עֲצָמוֹ וְלֹא
נִשְׂאָר בְּשָׂר פְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה אוֹ שֶׁחֶסֶר הָעֵצִים
אִף עַל פִּי שֵׁישׁ עֲלֵיו בְּשָׂר פְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה.
וְהַשְּׂדֵרָה שֶׁחֶסְרָה וְאֵין בָּהּ רַבַּע עֲצָמוֹת. וְהַגְּלַגֶּלֶת
שֶׁחֶסְרָה וְאֵין בָּהּ רַבַּע עֲצָמוֹת. וְעֵצִים אֲפִלוּ כְּשֶׁעוֹרָה.
וְאֶרֶץ הָעַמִּים. וּבֵית הַפֶּרֶס. הַכֹּל שֶׁבַע⁵.

3) ואם חסר עצמו אפילו כל שהוא טהור לגמרי. 4) בבא
זו מלמדת, שאפילו לא נשאר כדי להעלות ארוכה מטמא
במגע ובמשא. ואף על פי שיש בשר כדי להעלות ארוכה -
אינו מטמא באוהל. 5) מנה שמונה פרטים. ואולי אבר מן
המת שחסר עצמו ויש בשר כדי להעלות ארוכה, ושאין
עליו, נמנו כדבר אחד.

ג. הַגּוֹלֵל וְהַדּוֹפֵק מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְאֵהָל כְּקָבָר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והצפון²³, הואיל וגזען מחליף²⁴. ובשעת חפורן הכל טמא. כיצד? המת פחוץ ושערו בתוך הבית - נטמא כל אשר בבית. וכן הנוגע²⁵ בשערו או בשניו או בצפרניו כשהן מחפרין - נטמא. שערו העומד להגזו²⁶ וצפרניו העומדים להנטל, הואיל והן עומדין להנטל יש בהן ספק. לפיכך, הנוגע בהן - הרי הוא ספק טמא. כל משקה²⁷ היוצא מן המתים - טהור²⁸, חוץ מדמו. וכל מראה דמים מן המת - טמא, כמו שבארנו. ומפני מה לא גזרו על משקה המת פדרף שגזרו על משקין היוצאין מכל הטמאין? מפני שהמת הכל פדלין ממנו, לא גזרו על משקיו.

23) אחר שפירשו מן המת. (24) נידה נה, א. פירוש, אם ניטלו יש להם חליפים שאחרים צומחים במקומם. בשיניים, - שמקצתן אינן חוזרות וצומחות - נאמר שם בגמרא טעם אחר; מפני שלא נבראו עימו. (25) נזיר נא, א. דין זה יוצא מאיביעה של חזקיה שם בשערו העומד להיגלח, ומשמע שאם אינו עומד להיגלח - טמא. (26) לפני שמת עמדו להגזו. (27) דבר נוזל. (28) ואף על פי שנוזלים היוצאים מטומאות אחרות טמאים.

יד. כבד שגמורה מטמאה רביעית, מפני שהיא כדם נקפה. דם קטן שיוצא כלו, אם אין בו רביעית - טהור, אף על פי שהוא כל דם שבו²⁹.

29) כחכמים באהלות פרק ב משנה ד נגד דעת רבי עקיבא שמדמה דם לעצמות ששלד שלם מטמא בכל שהוא. בתוספתא שם פרק ג הלכה ד השיבו חכמים לרבי עקיבא שלוש תשובות למה אין לדמות בשר לעצמות: א. העצמות אפילו פחות משיעורן (רובע הקב) מטמאות ברוב בניין ורוב בניין; ב. אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא. אבל דם אינו מטמא פחות משיעורו הקבוע (רביעית); ג. אי אפשר שלא נשארה טיפת דם בגופו של הקטן.

טו. ואלו אם חסרו כל שהוא - טהורים: רביעית דם, ועצם פשעורה, וכזית בשר, וכזית נצל, ומלא חפנים רקב, ואיבר מן החי שחסר מעצמו כל שהוא.

~ יום שלישי כ"ה מרחשון ~

פרק רביעי

1) יבאר דין רביעית דם, ושדרה שנגמרה, וגולגולת של שני מתים, כל טומאות שבמת אם מצטרפין, ועצם כשעורה שנתחלקה לשנים, רובע עצמות שנוקבו, וכזית מן המת שחתכו לחלקים ודבקו, ושדרה שנגמרו רוב חוליות שבה, כל המטמאין באוהל שנחלקו והכניסו בתוך הבית, מלא חפנים רקב שנתפור בתוך הבית, דם שנשפך באויר ודם שנבלע בכסות, וכיצד משערין אותה, המגע והמשא והאוהל שלשה שמות הם.

והרי יש במלא חפנים ועוד מלא חפנים רקב¹⁴. ויראה לי, שאף זו טמאה מדברי סופרים.

13) ובנידה כז, ב נימקו: "לפי שאי אפשר למלאות תרווד ועוד עפר בית הקברות שאין בו תרווד רקב". ולכאורה זה מנוגד למה שאמר בהלכה ד, שרקב שיש בו תערובת כל שהיא אינו מטמא. ובאליהו רבא במשנה שם מפרש על פי התוספתא כאן, שמה שאמרו הנקבר בכסותו או בארון של עץ אין לו רקב, הכוונה שאין לו דין רקב לטמא במלוא תרווד אלא דין עפר קברות לו, שצריך כמלוא תרווד ועוד. [והמבי"ט בקרית ספר כותב, שמדאורייתא אינו מטמא אם יש בו תערובת, אבל מדברי סופרים מטמא]. (14) פירוש, אנו מחמירים ואומרים שמא רקב הוא שמטמא בשיעור מלוא חפניים במשא ובאוהל, אבל במגע אינו מטמא כלמעלה פרק ב הלכה י"א.

ט. המת שנסרף ושלדו קימת¹⁵, והוא השדרה והצלעות - הרי זה מטמא כמת שלם. ואין צריך לומר אם נחרף¹⁶. אבל אם נשרף עד שנתבלבלה צורת תבניתו - טהור. וכן שפיר¹⁷ מרקם¹⁸ שטרפו במים¹⁹ - טהור, שהרי נתבלבלה צורתו.

15) כגון שנשרף ונעשה פחם ונשארה תבניתו כמו שהיתה. 16) חריכה פחותה משריפה. 17) תחילת יצירתו של העובר. 18) צורת איבריו ניכרת. 19) עירבבו.

י. בשר המת שנסרף ונעשה כקמח²⁰ - טהור. וכן אפר השרופין - טהור. וכן התולעים הנהוין מבשר המת, בין חיים בין מתים - טהורין. וקבר בארנו, שהמת כבשר בכל מקום, בין כמת בין בנבלה ושרץ.

20) בגמרא שם מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש אם נפרך ולא נעשה כקמח, ר' יוחנן מטהר וריש לקיש מטמא, ואם נעשה כקמח גם ריש לקיש מטהר. ומדברי רבינו כאן נשמע שפוסק כריש לקיש.

יא. עור האדם - כבשרו. ואם עבדו כל צרכו או הלף בו פדי עבודה - הרי זה טהור מן התורה²¹. אבל מדבריהם מטמא כזית כבשר המת. גזרה שלא להרגיל בני אדם לעבוד עזרת האדם וישתמשו בהן²².

21) כלשון אחרון של עולא, אבל ללשון ראשון גם כשלא עיבדו טהור מן התורה. 22) בגמרא שם: "גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחים".

יב. עור הבא כנגד פניו של אדם פשוולד, בין שהיה חי ואמו חיה בין שנולד מת ואמו מתה - הרי זה טהור, מפני שהוא כמו פרש או צואה וקיא וכו' יוצא בהן.

יג. כל שבמת טמא, חוץ מן השנים והשער

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינו נוגע בכל השיעור, אבל נושא הוא את כל השיעור וגם מאהיל על כולו. (20 משמע, שאם נגע בבת אחת בכל חלקי הכזית - טמא. וזה כדעת חכמים במשנה אהלות פ"ג, א. ומובן שגם בעצם כשעורה שנחלק - הדין כך.

ו. פזית חלב²¹ שלם שהתיכו - טמא²². הִיָּה מְפָרֵד וְהִתִּיכוּ - טְהוֹר²³.

(21 נזיר נ, ב. 22) שהרי לא נתפרד לחלקים. בגמרא שם אמרו, שלא בכל התנאים טמא, ויש לתמוה שרבינו סתם הדברים. (23) לפני ההתכה פרוח טומאתו, וההתכה אינה מועילה מפני שחיבורי אדם אינו חיבור.

ז. שְׂדֵרָה²⁴ שֶׁנִּגְרְרוּ מִמֶּנָּה רֵב חֲלִיֹּת שְׁלֵה, אָף עַל פִּי שְׁשֻׁלְדָה קִיָּמָת - אֵינָה מְטַמְּאָה בְּאֵהָל. וּבִזְמַן שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר, אֶפְלוּ מִשְׁפָּרָת, אֶפְלוּ מִקְתָּת²⁵ - מְטַמְּאָה בְּאֵהָל, מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶר מְצַרְפָּה.

(24 נזיר נב, א. 25) לחלקים דקים.

ח. כָּל הַמְטַמְּאִין²⁶ בְּאֵהָל שֶׁנִּחְלְקוּ וְהִכְנִיֵּס בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הָאֵהָל מְצַרְפֵּן וּמְטַמְּאִין בְּאֵהָל.

(26) כחכמים במשנה אהלות פ"ג, א.

ט. עֲצָם²⁷ שֵׁישׁ עָלָיו פְּזִית בִּשְׂרֵי בִידֵי שְׁמִים, וְהִכְנִיס מִקְצָתוֹ²⁸ לְפָנִים מִן הַבַּיִת - נְטֵמָא הַבַּיִת. שְׁנֵי עֲצָמוֹת וְעֲלִיהֶם כֶּשֶׁן חֲצֵי זֵיתִים בִּשְׂרֵי, וְהִכְנִיס מִקְצָתָן לְפָנִים - הַבַּיִת טָמֵא. וְאִם הָיָה הַבִּשְׂרֵי תָחוּב בְּעֲצָמוֹת בִּידֵי אָדָם - הַבַּיִת טְהוֹר; שְׂאִין חִבּוּרֵי אָדָם חִבּוּר.

(27) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (28) אפילו מקצת העצם, מפני שהוא מחובר בידי שמים, הרי הוא כאילו נכנס כולו. וכל-שכן אם הכניס מקצת הבשר, שהבשר גורם לטומאת אהל ולא העצם.

י. מְלֵא חֲפָנִים²⁹ רָקֵב שֶׁנִּתְפָּזַר בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הַבַּיִת טָמֵא³⁰.

(29) משנה אהלות פ"ג, ב. (30) כחכמים

יא. רְבִיעִית דָּם³¹ שֶׁנִּבְלְעָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הַבַּיִת טְהוֹר לְהַבְּאָה³², וְכֹל שֶׁהָיָה בּוֹ בְּעַת שֶׁנִּבְלְעָה³³ הִרְבִּיעִית בְּאֶרֶץ טָמֵא.

(31) נידה סב, ב. (32) אחר שנבלעה. (33) נראה, שאפילו נבלעה מקצת הרביעית ולא נשאר כשיעור רביעית - טהור.

יב. פְּזִית³⁴ מִן הַמֵּת שֶׁאֲבָד בְּתוֹךְ הַבַּיִת וּבִקְשׁ וְלֹא נִמְצָא - הַבַּיִת טְהוֹר³⁵, וְלִכְשִׁימְצָא - הַבַּיִת טָמֵא לְמַפְרָע³⁶ מֵעַת שֶׁאֲבָד עַד שֶׁנִּמְצָא.

(34) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (35) אנו אומרים שחתול או עכבר אכלו. (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (36) ואין אנו אומרים שזה בשר אחר.

א. רְבִיעִית דָּם² הַפָּאָה מִשְׁנֵי מֵתִים - טְהוֹרָה, עַד שֶׁתְּהִיָּה כָּל הִרְבִּיעִית מִמֵּת אֶחָד. שְׂדֵרָה שֶׁנִּגְמְרָה מִשְׁנֵי מֵתִים, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִקְצַת הַחֲלִיֹּת מֵאֶחָד וְתִשְׁלֹמֶן מִמֵּת אֶחָד, וְכֵן הַגְּלִגְלֹת שֶׁל שְׁנֵי מֵתִים³, וְרִבְעֵי עֲצָמוֹת מִשְׁנֵי מֵתִים, וְאֵיבָר מִן הַמֵּת מִשְׁנֵי מֵתִים - כָּל אֵלוֹ אֵינָן מְטַמְּאִין בְּאֵהָל, אֲלֵא בְּמַגַּע וּבְמִשְׂאָא⁴, כִּשְׂאָר כָּל עֲצָמוֹת.

(2) כל הדינים שבהלכה זו שנויים במחלוקת באהלות פ"ב מ"ו, ורבינו פסק ככולם כחכמים. (3) חלק אחד ממת זה. והחלק השני, המשלים את החסר, בא ממת אחר. (4) אם יש בהן כשעורה.

ב. אֵיבָר⁵ מִן הַחַי מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים - טְהוֹר. אֶפְלוּ מֵאִישׁ אֶחָד, אִם נִחְלַק לְשָׁנִים⁶ - טְהוֹר⁷.

(5) שם. (6) וחזר וחיברם. (7) כתנא-קמא שם. והטעם, מפני "שאין חיבורי אדם חיבור" (שם פ"ג מ"ד). פירוש, חיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור לטומאה.

ג. פְּזִית⁸ בִּשְׂרֵי מִשְׁנֵי מֵתִים, וּכְזֹת נֶצֶל מִשְׁנֵי מֵתִים, וּמְלֵא חֲפָנִים רָקֵב מִשְׁנֵי מֵתִים⁹ שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ רָקֵב¹⁰ - הִרִי אֵלוֹ מְצַרְפֵּין זֶה עִם זֶה. וְכֵן כְּחֲצֵי זֵית בִּשְׂרֵי וְכְחֲצֵי זֵית נֶצֶל מְצַרְפֵּין זֶה עִם זֶה¹¹. וְשְׂאָר כָּל הַטַּמְּאוֹת שֶׁבָּמֵת אֵין מְצַרְפֵּין זֶה עִם זֶה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שׂוּוּ בְּשַׁעֲרֵיהֶן.

(8) תוספתא אהלות פ"ד ה"ג. (9) שלא נקברו יחד (ראה למעלה פ"ג ה"ה). (10) לפי התנאים שנתבאר למעלה בפ"ג. (11) שם, ניצל דינו כבשר, ומטמא בכזית כבשר.

ד. עֲצָם כִּשְׂעוּרָה¹² שֶׁנִּחְלַק לְשָׁנִים - מְטַמְּא בְּמִשְׂאָא¹³. וְכֵן רִבְעֵי¹⁴ עֲצָמוֹת מֵת אֶחָד שֶׁנִּדְקְדְּקוּ¹⁵ וְאֵין כָּבָל אֶחָד מֵהֶם עֲצָם כִּשְׂעוּרָה - מְטַמְּאִין בְּאֵהָל¹⁶ כְּאֵלוֹ לֹא נִדְקְדְּקוּ.

(12) אהלות פ"ב מ"ז, כ"ר' עקיבא. (13) במשנה כתוב סתם: ר' עקיבא מטמא, ורבינו מפרש שמטמא במשא בלבד, אבל לא במגע כמו רב (למעלה פ"ג ה"ג) וכזית מן המת שבהלכה הבאה (ראה להלן אות יט). (14) שם, כחכמים. (15) נשברו לחלקים דקים. (16) וכל-שכן שמטמא במשא, אבל לא במגע. [המלה "וכן" מתפרשת ככה: כמו שעצם כשעורה שנחלקה מטמאה כלפני חלוקתה, היינו במשא, כך רובע עצמות שמטמא באוהל, אין החלוקה גורעת מחומר טומאתו לטמא באוהל. אבל במגע אינו מטמא, מפני שאי-אפשר ליגע בכולן].

ה. פְּזִית מִן הַמֵּת שֶׁחֲתָכוּ לְחֻלְקִים וְרִדְדוּ¹⁷ וְדָבְקוּ - מְטַמְּא בְּאֵהָל וּבְמִשְׂאָא¹⁸, וְאֵינוֹ מְטַמְּא בְּמַגַּע¹⁹ קֶצֶתוֹ²⁰ אָף עַל פִּי שֶׁחֲבָרוּ, שְׂאִין חִבּוּרֵי אָדָם חִבּוּר.

(17) דפק עליהם בדבר קשה, ועל-ידי הדפיקות נתחברו החלקים. (18) כמו ברובע עצמות. (19) כמו עצם כשעורה שנחלק ורובע עצמות שנדקדקו. ולשלשתם נימוק אחד, מפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנושא חצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית או שהאהיל עליו חצי זית אחר או שהאהיל הוא על חצי זית אחר, וכן הנושא⁵² פחצי זית ונגע פחצי זית אחר - הכל טהורים; שאין המגע מצטרף עם המשא לא במת ולא בשאר טמאות, ולא המגע מצטרף עם האהל, ולא האהל מצטרף עם המשא, לפי שאינו שם אהד.

50 שם פ"ג מ"א. פסק כחכמים. 51 במשנה שם, יש לכאורה סתירה בדין זה בין רישא לסיפא, ועמדו על זה בגמרא חולין קכה, ב, ותיצרו שברישא המדובר בטומאה רצוצה (טומאה הנמצאת במקום סתום, ואין במקומה חלל טפח - נקראת טומאה רצוצה) והלכה למשה מסיני, שטומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ולפיכך המאהיל עליה כאילו נוגע בה. וברור שריבנו מדבר בטומאה שאינה רצוצה. 52 ולא נגע בו.

~ יום רביעי כ"ו מרחשון ~

פרק חמישי

1 יבאר המתטמאים מחמת המת, אדם או כלים. ואדם שנטמא במת ונגע בכלים, כלים שנטמאו במת במגע או באהל, וכלים בכלים או אדם בכלים, כלי חרס אם נעשה אב הטומאה, וכלל גדול בטומאה הנקרא אב, וראשון שני ושלישי והנקרא טמא מת או ולד, ואבות טומאה של דברי סופרים, האוהל עצמו המאהיל על הטומאה, ואי זה אוהל מאהיל, היוצא מן העץ אם מתטמא באוהל, ובגדים הנוגעים במת אם מטמאין באוהל, המת אם מטמא משכב ומושב מתחתיו ועל גביו.

א. פל המתטמאין² מחמת המת, בין אדם בין פלים, טמאים טמאת שבעה. כיצד? אדם או פלי שנגע בדברים שטמאין מן המת במגע³, או שנטמא באהל באחד מדברים שטמאין באהל, וכן אדם שנושא דברים שטמאין מן המת במשא - הכל טמאים טמאת שבעה; שגאמר: פל הפא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים⁴.

2 מגע ואוהל מפורשים בתורה שטמאים טומאת שבעה, ומשא למדנו מנבילה בקל-וחומר. ראה למעלה פ"א ה"א-ב. 3 נמנו למעלה פ"ג. 4 מכתוב זה למדנו שאוהל המת מטמא טומאת שבעה, ולא הוברר למה לא הביא גם את הכתוב במגע (במדבר יט, יא): הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. [ואולי, מפני שב'ספרי' אמרו, שטומאת מגע אפשר ללמוד בקל-וחומר מאוהל, מצא רבינו כמיותר להביא גם את הכתוב במגע].

ב. אדם שנטמא במת וכלים שנגע בהן אדם זה - טמאין טמאת שבעה⁵; שגאמר: וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם⁶. אבל אדם שנגע באדם שנטמא במת, בין שנגע בו אחר שפרש ממטמאין

יג. רביעית דם³⁷ שנושפה באויר³⁸, אם קרש³⁹ או שהיה במקום אשברן⁴⁰, והוא המקום הנמוך כמו גמא, והאהיל המאהיל על מקצתו - נטמא. גשפה על האסקפה במורד⁴¹, בין לפנים בין לחוץ⁴² - הבית טהור⁴³, שהרי לא נח הדם על האסקפה. ואם היתה האסקפה אשברן או שקרש הדם עליה - הבית טמא⁴⁴. רביעית דם שנובלעה בכסות⁴⁵: אם מתכבסת ויוצאה ממנו רביעית דם - הרי זו הכסות מתטמאה במגע ובמשא ובאהל; ואם לאו - אינה מתטמאה באהל, והרי היא ככסות שנוגעה במת; שקל הבלוע שאינו יכול לצאת - טהור. כיצד⁴⁶ משערין אותה? ⁴⁷ מכבסין אותה במים, ומביא מים כמדתן⁴⁸ ונותן לתוכן רביעית דם; אם היה מראיהן שוה או שהיה מי הכפוס אדם יותר ממי המזג - בידוע שצא ממנה רביעית⁴⁹.

37 אהלות פ"ג מ"ג. 38 פירוש, במקום שאין על גביו אוהל (תוספות יום טוב' ותפארת ישראל שם). 39 במקום שנפל. 40 שהוא מכונס בתוך גומא. 41 שהאסקופה משופעת. 42 בין השיפוע הוא כלפי פנים, ובין אם הוא כלפי חוץ. 43 ואף-על-פי שרופו של הדם להגיע לבית דרך השיפוע, טהור הבית כל זמן שלא הגיע, שהשיפוע אינו מחבר (במשנה: "הקטרס"). ואף-על-פי שבשר או עצמות שנחלקו מטמאים באוהל (ראה למעלה ה"ד וה"ה), דם אינו מטמא אלא במחובר. והראב"ד בהשגותיו כאן מפרש טעמו של דבר: רביעית דם מטמא מפני שדם נקרא נפש, ונפש היא רביעית דם מחובר (שיעור הדם בגופו של קטן), ולא כשהוא מחולק. 44 אפילו מקצתו מחוץ למשקוף, כי האוהל מטמא אף-על-פי שהוא מאהיל רק על חלק מן הטומאה. 45 שם משנה ב. 46 תוספתא שם פ"ד ה"ד. 47 לקבוע אם יוצאת רביעית דם. 48 ככמות המים לפני הכיבוס. 49 ולכאורה אפשר לקבוע באופן יותר פשוט אם יצא רביעית או לא. אפשר למדוד את המים אחרי הכביסה, ולראות אם יש בתערובות רביעית יותר ממה שהיה לפני הכיבוס, אולם אין לסמוך על כך, מפני שנשאר מים בכסות, ובמקומם יצא דם, ולפיכך לא גדלה כמות מי הכיבוס ברביעית. אבל כשמשערים במראה, אנו אומרים כשם שנשארו מים בכסות, כך נשאר דם באותו יחס.

יד. המשא⁵⁰ והמגע והאהל שלשה שמות הם, וכל שהוא משם אחד מצטרף ומטמא, ומשני שמות אינו מצטרף וטהור. כיצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנושא שני חצאי זיתים בבת אחת, או שהאהיל על פשני חצאי זיתים או שהאהיל על חצי זית וחצי זית אחר מאהיל עליו, או שהיה הוא וחצי זית תחת האהל והאהיל במקצת גופו על חצי זית אחר או האהיל חצי זית על מקצתו - הכל טמאים, מפני שהוא שם אחד. אבל הנוגע⁵¹ בחצי זית או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּאֲדָם שֶׁנִּגְעוּ בְּכָלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַת שְׁטֵמָאִים טְמֵאת שְׁבַעָה? שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְכַפְסָתָם בְּגִדְכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטִהַרְתֶּם.¹⁷ הֲאֵל לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל אֲדָם הִטְמֵא טְמֵאת שְׁבַעָה מִטְמֵא בְּגִדִים טְמֵאת שְׁבַעָה.

12) רבינו כפל שלוש פעמים את המונח "נגיעה" להדגיש ולומר לך, שטומאה זו מטמאת רק בנגיעה, אבל לא באוהל ובמשא. ראה לקמן ה"ט. 13) דין כלים שנגעו במת עצמו, למדנו ממקרא זה. אבל כלים שנגעו באדם שנטמא במת, למד רבינו למעלה בתחילת ה"ב מהכתוב "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי", ע"פ ה'ספרי' חוקת, פיסקה קל. 14) כלים שמתטהרים ע"י שטיפה במי מקווה. 15) אבל לא כלי חרס (ראה לקמן ה"ו). 16) 'ספרי' חוקת, פיסקה קז. 17) נתבאר למעלה ה"ב, ובהלכה זו.

ד. נִמְצְאתָ אוֹמֵר¹⁸: אֲדָם שֶׁנִּגְעוּ בְּמַת, וְאֲדָם בְּאֲדָם אַחֵר - הֲרֵאשׁוֹן טְמֵא טְמֵאת שְׁבַעָה, וְהַשְּׁנִי טְמֵאת עֶרֶב. פְּלִים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְכָלִים בְּפְלִים - שְׁנֵיהֶם טְמֵאִים טְמֵאת שְׁבַעָה¹⁹; אֲבָל הַשְּׁלִישִׁי, בֵּין אֲדָם בֵּין פְּלִים, טְמֵא טְמֵאת עֶרֶב. פְּלִים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְאֲדָם בְּפְלִים, וְכָלִים בְּאֲדָם - שְׁלֹשֶׁתָן טְמֵאִין טְמֵאת שְׁבַעָה²⁰; וְהַרְבִּיעִי, בֵּין אֲדָם בֵּין פְּלִים, טְמֵא טְמֵאת עֶרֶב.

18) אהלות פ"א מ"א-ג. 19) אבל יש הבדל ביניהם, הראשונים נעשים אבי אבות הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם טומאת שבעה כמו המת עצמו. אבל הכלים השניים הם אב הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם, בין אדם ובין כלים, טומאת ערב בלבד. 20) שכלים הנוגעים באדם שהוא אב הטומאה, נעשו כמותו (משנה, שם). אבל כלים שנגעו בכלים שהם אב הטומאה - נעשו ראשון.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים²¹? לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים²²; אֲבָל לַחֲיִב פְּרֵת עַל בִּיאַת מְקַדֵּשׁ אוֹ עַל אֲכִילַת קִדְשִׁים - אֵינוֹ חַיִּב אֲלָא הַשְּׁנַיִם בְּלִבְד: הֲרֵאשׁוֹן שֶׁנִּגְעוּ בְּמַת וְהַשְּׁנִי שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ, פְּדִין תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל אִשָּׁר יִגַע בּוֹ²³ הִטְמֵא יִטְמֵא; אֲבָל הַנוֹגֵעַ בְּכָלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּאֲדָם אוֹ הַנוֹגֵעַ בְּאֲדָם שֶׁנִּגְעוּ בְּכָלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּמַת - פְּטוּר, כְּמוֹ שֶׁבִּפְרָשְׁנוּ בְּהַלְכוֹת בִּיאַת מְקַדֵּשׁ²⁴. בְּמַת - פְּטוּר, אֵף עַל פִּי שְׁהֵן דְּבָרֵי קִבְלָה - אֵינֶן שְׁהֵדְבָרִים הָאֵלֵּוּ, אֵף עַל פִּי שְׁהֵן דְּבָרֵי קִבְלָה - אֵינֶן דִּין תּוֹרָה²⁵, שְׁהָרִי לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בְּתוֹרָה אֲלָא זֶה שֶׁנִּטְמֵא בְּמַת שֶׁהוּא אָב, וְהַשְּׁנִי הַנוֹגֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן, בֵּין אֲדָם בֵּין פְּלִים.

21) 'ירושלמי' נזיר פ"ז ה"ד. 22) פירוש, למנות ראשון לטומאה ושני לטומאה, עד רביעי בקדשים (ראה הלכה ט). ב'ירושלמי' שם אמרו: רבי יוחנן בשם רבי ינאי, וכולהוון תורה הן אצל תרומה, אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון. ורבי אבין בר חיאיא ב'ירושלמי' שם חולק על רבי יוחנן, ודעתו שגם באדם שנגע באדם פטור, ורבינו פסק כרבי יוחנן. (נאמרו פירושים שונים בדברי

בֵּין שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ פֶּשֶׁהוּא עֲדִין נוֹגֵעַ בְּמַת⁷ - הָרִי זֶה הַשְּׁנִי טְמֵא טְמֵאת עֶרֶב⁸; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנֵּפֶשׁ הַנוֹגַעַת הַטְּמֵא עַד הָעֶרֶב⁹. זֶהוּ דִּין תּוֹרָה. אֲבָל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, הַנוֹגֵעַ בְּמַת וְנִגְעוּ בְּאֲדָם אַחֵר וְעֲדִין הוּא מְחַבֵּר בְּמַת - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין טְמֵאת שְׁבַעָה, וְאֲבָלוּ נִגְעוּ זֶה הַשְּׁנִי בְּמַת עֲצָמוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים¹⁰; אֲבָל לְזִזִיר וְלַעוֹשֶׂה פְּסַח¹¹, בֵּין בְּשַׁעַת חֲבוּר בֵּין אַחֵר שֶׁפָּרֵשׁ - אֵינוֹ טְמֵא אֲלָא טְמֵאת עֶרֶב, פְּדִין תּוֹרָה.

6) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (שם טז): "בחלל חרב", חרב הרי הוא כחלל. כלומר, מה חלל אבי אבות הטומאה, אף החרב שנגעה בו - כך. ודעת רבינו שלא דוקא חרב, אלא כל הכלים, ואפילו כלי עץ ודומיהם, דינם כך חרץ מכלי חרס (ראה לקמן ה"ג), ובגמרא שם למדו מכאן גם על כלי הנוגע באב הטומאה שמקבל דרגת הטומאה של מטמאו, והוא טמא שבעה ימים. אולם רבינו כאן מביא דרשה אחרת לכלי שנטמא באב הטומאה. ויבואר להלן ה"ג. 6) ונשמע שאין לבגדים טהרה לפני היום השביעי. 7) זה נקרא בגמרא טומאה בחיבורין. 8) בניזיר מא, ב - אמר רבי ינאי, שאין הנזיר מגלח על טומאה בחיבורין. ופירשו שם הטעם, מפני שאינה מן התורה. ומכאן למד רבינו, שאינה מטמאה שבעה. (אמנם בעבודה זרה לז, ב - למדו טומאה בחיבורין מן המקרא, אבל רבינו סובר שהמסקנה של רבא שם מבטלת את הלימוד הזה (כספי-משנה בשם הר"י קורקוס)). ראה באות הבאה. 9) לפני-זה כתוב: וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומפרש רבינו שלדעת רבא שם, סופו של הפסוק (והנפש הנוגעת טמא עד הערב) הוא פירוש למה שנאמר לפניו, ולא כמו שרצו לפרש (במס' עבודה זרה, שם) "יטמא" היינו שבעת ימים, "והנפש הנוגעת", כלומר השלישי, טמא טומאת ערב. 10) אסור לו לאכול תרומה וקדשים. 11) נזיר מא, ב. פירוש, אם נטמא נזיר בטומאת חיבורי אדם, אינו מגלח ואינו סותר את ימי נזרו אלא ממשיך כאילו לא נטמא. ואדם שנטמא בחיבורין בערב פסח, אינו נדחה לפסח שני אלא עושה פסחו בו ביום כמו טמא שרץ (ראה הל' קרבן פסח פ"ו ה"א-ב).

ג. פְּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַת, בֵּין בְּמִגְעוֹ בֵּין בְּאֵהֶל - הָרִי הֵן לְנוֹגֵעַ בְּהֵן בְּנוֹגֵעַ בְּמַת עֲצָמוֹ: מָה הֵמָּה מִטְמֵא הַנוֹגֵעַ בּוֹ, בֵּין אֲדָם בֵּין פְּלִים, טְמֵאת שְׁבַעָה; אֵף פְּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַת, הֵם וְהַפְּלִים אוֹ הָאֲדָם שֶׁיִּגַע בְּהֵן טְמֵאִין טְמֵאת שְׁבַעָה¹². שֶׁנֶּאֱמַר: בַּחֲלַל חֶרֶב אוֹ בְּמַת¹³; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁהַחֶרֶב בְּמַת. וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר פְּלִים, בֵּין פְּלִי מִתְכוֹת בֵּין פְּלִי שֶׁטָּפַח¹⁴ וּבְגִדִים¹⁵. הָרִי הוּא אוֹמֵר¹⁶: כָּל הָרֵג נֶפֶשׁ וְכָל נִגְעוּ בַּחֲלָל. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁזֶה יָרָה חֵץ וְהָרַג אוֹ זָרַק אֶבֶן וְהָרַג נְטֵמָא שְׁבַעַת יָמִים! אֲלָא הָרֵג נֶפֶשׁ בַּחֶרֶב וּכְיוֹצֵא בָּהּ, שֶׁנִּטְמֵא בְּנִגְיעַתוֹ בְּפְלִי שֶׁהָרַג בּוֹ, שְׁהָרִי נִגְעוּ הַפְּלִי בְּמַת. וּמִנְיַן שֶׁאֵף הַפְּלִים הַנוֹגְעִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באוהל (ראה למעלה ה"ג). במשנה מדובר גם בטומאות אחרות שאין בהן טומאת אוהל כלל, ולפיכך לא הזכירה אוהל, ורבינו דרכו לנקוט לשון המשנה.

י. כַּל הַמִּתְטַמֵּא מִחֻמַּת הַמֵּת³⁵ טַמְאָת עָרֵב הוּא וְלֹד הַטְּמֵאָה³⁶, וְהוּא הָרֵאשׁוֹן לְטַמְאָה³⁷. וְאֶפְשָׁר שִׁיחִיָּה הַרְבִּיעִי מִן הַמֵּת רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו³⁸, לְעֵנֵן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים.

(35) מכוח טומאתו של המת. (36) וכל אב הטומאה טמא שבעה. (37) והנוגע בו נעשה שני. (38) למעלה ה"ד.

יא. אָדָם או פְּלִים שֶׁנִּטְמָאוּ בְּמַגַּע אֶרֶץ הַעַמִּים וּבֵית הַפָּרָס או כְּמִשְׁאֵן, או בְּמַגַּע דָּם תְּבוּסָה וְגוֹלָל וְדוּפֵק או כְּאַהֲלֵן³⁹, וְכֵן אָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּמִשְׁאֵ דָם תְּבוּסָה⁴⁰ - הָרִי אֵלָיו בְּלֵן וְכֵן פִּיּוּצָא בְּהֵן אַבּוֹת טַמְאוֹת שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכֵן בְּגָדִים הַמִּתְטַמְּאִין מִחֻמַּת אֵלּוֹ טַמְאָת שְׂבָעָה - בְּלֵן אַבּוֹת הַטַּמְאוֹת שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים.

(39) של גולל ודופק שאינם מטמאים במשא אלא במגע ובאוהל (ראה למעלה פ"ג ה"ג). (40) לא נתברר למה לא כלל משא דם תבוסה עם דיני בית הפרס וארץ הגויים, ולמה הפסיק בין מגעו ומשאו.

יב. הָאֵהֶל עֲצָמוֹת⁴¹ הַמְּאֵהֵל עַל הַטְּמֵאָה, אָף עַל פִּי שְׂלֵא נִגְעָה בּוֹ טַמְאָה - הָרִי הוּא טַמְאָה טַמְאָת שְׂבָעָה מִן הַתּוֹרָה, וְהָרִי הוּא כְּבָגְדִים שֶׁנִּגְעוּ בָּמָת; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה עַל הָאֵהֶל בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁיחִיָּה הָאֵהֶל בְּגָד או שֵׁק או פְּלִי עֵץ⁴² או עוֹר, אֶחָד עוֹר בְּהֵמָה וְחִיָּה, בֵּין הַמִּתְרִין לְאַכִּילָה בֵּין הָאֲסוּרִין לְאַכִּילָה⁴³; שְׁנֵאמַר: וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֵהֶל עַל הַמִּשְׁפָּן - אִין קְרוֹי אֵהֶל אֶלָּא אֲרוּג וְעוֹר כְּמִשְׁפָּן. אֲבָל אִם הָיָה הָאֵהֶל נְסָרִין שֶׁל עֵץ, כְּגוֹן הַתְּקָרָה וְהַמִּחְצֵלֶת וְכִיּוּצָא טְהוֹר. וְאִין צְרִיף לֹמֵר, שְׂאִם הָיָה בְּנֵן - שְׂהוּא טְהוֹר. וְכֵן מְקוֹם שְׁנֵאמַר הַבֵּית טַמְא - אִינוּ אֶלָּא אָדָם וְכֵלִים שֶׁבְּכֵל הַבֵּית. וְאִין לָךְ יוּצָא מִן הָעֵץ שְׂהוּא מִתְטַמֵּא טַמְאָת אֵהֶלִים אֶלָּא הַפְּשָׁתֵן בְּלִבָּד⁴⁵.

(41) 'ספרי' חוקת, פיסקה קכט: "בא הכתוב ולימד על האוהל שהוא מקבל טומאה", אפילו הוא קבוע בקרקע. (42) פירוש, פשתן שנקרא עץ, שנאמר (יהושע ב, ו): "והטמנם בפשתי העץ" (גמרא שבת כז, ב). [כך פירוש הכסף-משנה. ולפי זה, המילה "כלי" פירושה פשתן ארוג, ומה שאמר בגד או שק, הכוונה לדברים שאינם גדלים מן האדמה כגון צמר. והמבי"ט ב'קריית ספר' אינו גורס את המילים "או כלי עץ"]. (43) שם כח, א. (44) שאינם כלים ואינם מקבלים טומאה כלל, או שהם כלים אבל קבעם בקרקע לאוהל, וביטלו מתורת כלים (ראה 'תוספות' שבת כז, ב ד"ה ואין). (45) להוציא קנבוס וכותנה וכדומה.

ה'ירושלמי' הזה (ראה 'פני משה' ו'חזון איש'), אולם דברי רבינו מתפרשים יפה לפי הכסף-משנה. (23) פירוש, בזה שנגע במת עצמו. (24) אף-על-פי שנגע באב הטומאה ונטמא. (25) פ"ג ה"ו.

ו. כְּלֵי חֶרֶשׁ שֶׁנִּגְעוּ בְּמָת²⁶ או שִׁיחִיָּה עִמּוֹ בְּאֵהֶל - טַמְא. וְאִינוּ מִטְמָא [לֹא אָדָם] וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׁ אַחֵר וְלֹא שְׂאָר פְּלִים²⁷; שְׂאִין כְּלֵי חֶרֶשׁ נִעֲשֶׂה אֵב הַטְּמֵאָה לְעוֹלָם²⁸, לֹא בְּמָת וְלֹא בְּשְׂאָר טַמְאוֹת. וְזֶה דִּין תּוֹרָה, אָף עַל פִּי שְׂהוּא קַבְּלָה.

(26) כל הדינים שאינם מפורשים ממש בתורה, אלא נדרשו מן הכתובים - נקראים לפעמים בפי רבינו 'דברי סופרים', וברוב הענינים דינם כדיני תורה, אבל על ביאת מקדש אין חייבים כרת אלא בטומאה המפורשת בתורה (ראה רב"ד וכסף-משנה). (27) פירוש, אם אוירו נגע במת. ביארנו כבר, שכלי חרס אינו מיטמא מדופנו החיצון אלא מבפנים. (28) אלא אוכלין ומשקין בלבד. כלים פ"ח מ"ד. ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"ט ה"א, שנינו: "יכול (יכול אני לפרש) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס, תלמוד-לומר "מכל האוכל", אוכלים מיטמאים באויר כלי חרס, ואין הכלים מיטמאים באויר כלי חרס". ומכאן למדנו שכלים אינם מקבלים טומאה מוולד הטומאה (רש"י פסחים כ, ב).

ז. זֶה כְּלֵל גְּדוֹל²⁹ בְּטַמְאוֹת: כָּל אֵב הַטְּמֵאָה מִטְמָא אָדָם וּמִטְמָא בְּגָדִים וְכֵלִים, בֵּין כְּלֵי מַתְכוֹת בֵּין כְּלֵי שִׁטְף בֵּין כְּלֵי חֶרֶשׁ. וְכֵן הַמִּטְמָא אָדָם וְכֵלִים בְּנִגְיָה - הָרִי זֶה אֵב הַטְּמֵאָה. וְכֵן לֹד הַטְּמֵאָת מִטְמָא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין, וְאִינוּ מִטְמָא לֹא אָדָם וְכֵלִים, לֹא כְּלֵי חֶרֶשׁ וְלֹא שְׂאָר פְּלִים וּבְגָדִים.

(29) עירובין קד, ב. ראה ה"ח.

ח. כָּל הַנוֹגֵעַ בְּאֵב הוּא הַנִּקְרָא רֵאשׁוֹן, וְהַנוֹגֵעַ בְּרֵאשׁוֹן נִקְרָא שְׁנִי, וְהַנוֹגֵעַ בְּשְׁנֵי נִקְרָא שְׁלִישִׁי, וְהַנוֹגֵעַ בְּשְׁלִישִׁי נִקְרָא רְבִיעִי. וְהָרֵאשׁוֹן וְשְׁלִישִׁי מִמֶּנּוּ בְּלֵן נִקְרָאִין וְלֹד הַטְּמֵאָה³⁰.

(30) ב"ק ב, ב. "אבות הטומאות וכו', תולדותיהם לאו (אינם) כיוצא בהם, דאלו (שהרי) אב מטמא אדם וכלים, ואלו תולדה - אוכלין ומשקין מטמא, אדם וכלים אינו מטמא".

ט. כָּל הַמִּתְטַמֵּא מִחֻמַּת הַמֵּת³¹ טַמְאָת שְׂבָעָה, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, הוּא הַנִּקְרָא טַמְאָת מֵת. וְהוּא אֵב מְאֹבּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְעֵנֵן טַמְאָת תְּרוּמָה וְטַמְאָת קִדְשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו³², כְּדֵי לְמַנּוֹת מִמֶּנּוּ רֵאשׁוֹן וְשְׁנִי, וְכְדֵי לְטַמְאָת אָדָם וְכֵלִים בְּמַגַּע בְּשְׂאָר אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת³³. וְאִינוּ מִטְמָא בְּמִשְׁאֵא³⁴.

(31) בגמרא פסחים יד, א - פירשו מה שאמרו במשנה שם "ולד הטומאה", הכוונה לשני לטומאה. (32) למעלה ה"ה. (33) כלים פ"א מ"א. (34) שם. והוא-הדין שאינו מטמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממה שבים שעשה מהם כלים, כלי גללים אבנים ואדמה וכלי עץ העשוי לנחת, כלי חרס המוקף צמיד פתיל, והעושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה, ארון שהוא חקוק בסלע והניח בו המת וכסהו הגולל, מערה שקבר בתוכה וחצר לפני המערה.

א. עצמות הדג? ועורו, העושה מהן כלים - אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. וכן ירוקה שעל פני המים³ וכיוצא בה. שפל מה שפנים - טהור, כמו שיתבאר בהלכות כלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג או מצמר שגדל פנים - אין עצמו של אהל זה מקבל טמאה, אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה תחתיו כשאר אהלים⁴.

(2) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשת ו הלכה ט שנינו: "כול אף עורות שבים יהיו טמאים וכו' תלמוד לומר "או בגד", מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ". (3) כעין צמר ירוקק הגדל על דופני הספינה המתעכבת ימים רבים במקום אחד. דין זה למד רבינו מהמשנה שם שנאמר בה: כל שבים טהור. (4) הכתוב מיעט את שבים לעניין טומאת עצמו בלבד, אבל לא להבאת טומאה, והרי גם בית קבוע אינו מיטמא ומביא את הטומאה.

ב. כלי גללים⁵ וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן מקבלין טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין טמאת מת בין שאר הטמאות. וכן כלי עץ העשוי לנחת⁶, כגון התבה⁷ והמגדל והפנתר, שהן מחזיקין ארבעים סאה⁸ בלח⁹ ויהיה להם שוליים¹⁰ - אינן מקבלין טמאה כלל¹¹ לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ואלו הן הנקראין כלי עץ הפא במדה.

(5) רבינו שם מפרש רפש בקר מעורב בעפר. (6) להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (7) ארון גדול. כלים פרק ט"ו משנה א. (8) מכילה עשרים וארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. (9) "שהם כוריים ביבש" (לשון המשנה). שיערו חכמים, שהגודש המתקבץ למעלה מן שפת הכלי מחזיק כחצי הכמות שבתוך הכלי ולפיכך כלי המחזיק 40 סאה בלח, שאין לו גודש, שווה למידה מחזיקה שני כורים (כור = 30 סאה) ביבש. (10) רחבים וישרים מבחוץ, שהכלי יכול לעמוד עליהם, למעט שוליים עגולים או מחודדים. (11) בחגיגה כו, ב למדו דין זה מהיקש לשק, שנאמר בתורה (ויקרא יא, לב) "כלי עץ או בגד או עור או שק" וגו', ודרשו: מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם, ואלה הכלים הגדולים אינם מיטלטלים מלא.

ג. כלי עץ - פשוטיהם¹² טהורים, ומקבליהם¹³ טמאים. כלי חרש - פשוטיהן טהורין, ומקבליהן טמאין. ואינן טמאין אלא מאירין¹⁴ או בהסט הזב¹⁵. אפלו נגע כלי חרש במת מגפו - אינו

ומדובר בקבוע לקרקע, אבל אם אינם קבועים - מיטמאים ככל הכלים המאהילים על הטומאה.

יג. בגדים¹⁶ הנוגעים במת, אף על פי שהן במת לטמא אחרים שנגעו בהן טמאת שבעה - אינן במת לטמא באהל ובמשא. שהמשא למת עצמו אינו מפרש, כמו שבארנו¹⁷; ובטמאת אהל הוא אומר: אדם פי ימות באהל¹⁸. לפיכך, הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן, וכל המאהיל עליהן או שהאהילו עליו או שהיו עמו באהל - הרי זה טהור. וכן האדם שנטמא במת והאהיל על הכלים - הרי הן טהורין; שאין טמא מת טמא¹⁹ אלא במגע בלבד.

(46) נתבאר בה"ג. (47) פ"א ה"ב. ודיו במת עצמו, אבל אין למדים ממנו לנוגע במת. (48) הוא מטמא אוהלים, ולא הנוגע בו. (49) בכת"י תימן: מטמא.

יד. המת אינו מטמא²⁰ משכב ומושב מתחתיו²¹ ולא מדרך מעל גביו²², אלא אחד כלי שיגע במת מצדו או שהיה תחתיו או על גביו. פיצד? עשרה בגדים זה על גבי זה והמת למעלה, ועשרה בגדים אחרים על גבו מלמעלה: בגד הנוגע בו והבגד השני שנגע בבגד שנגע בו - שניהן טמאים טמאת שבעה²³, והשלישי - טמא טמאת ערב, בין של מעלה בין של מטה, והרביעי ומן הרביעי ולמטה ומן הרביעי ולמעלה - כלן טהורין²⁴. מה שאין כן בטמאי משכב ומושב, כמו שיתבאר במקומו²⁵. במה דברים אמורים שכל הבגדים או הכלים שפתחתי ושל מעלה ממנו טהורין? בשלא יהיה שם טמאה רצוצה²⁶ ולא טמאת אהל, או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן, כמו שיתבאר במקומו.

(50) זבים פ"ד מ"ו: "זה חומר בממת, שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו וכו' ועל גביו מדרך, מה שאין המת מטמא". (51) אם הוא יושב או שוכב על כמה בגדים המונחים זה על גב זה, דינו כדין נוגע, כמבואר למטה, ואינו מטמא אלא הבגד שנגע בו והבגד שנגע בבגד זה, אבל בזב כולם טמאים שבעה. (52) בגדים המונחים עליו. בזב, כולם - אפילו אלה שלא נגע בהם - טמאים ומטמאים אוכלין ומשקין, ונקרא "מדרך", מלשון "ריחו נודף" שמרגישים בו מרחוק, וכן גם זה מטמא מרחוק. (53) ראה למעלה ה"ד. (54) שם. (55) בה"ל מטמאי משכב ומושב. (56) טומאה שאין במקומה חלל טפח, נקראת "טומאה רצוצה", כלומר לחוצה, מלשון הכתוב (דברים כח, לג): "והיית רק עשוק ורצוץ", ודיניה יבוארו לקמן בפרק שביעי.

~ יום חמישי כ"ז מרחשון ~

פרק ששי

(1) יבאר עצמות הדג ועורו וירוקה שעל פני המים וכיוצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַקָּבֵר כְּמוֹ אֵילָן: הַנוֹגֵעַ מִמֶּנָּה בְּאַרְבָּעָה טַפְחִים סְמוּךְ לְקָבֵר - טָמֵא מִשׁוּם גּוֹלָל, וּמֵאַרְבָּעָה וּלְמַעְלָה - טְהוֹר.²⁶ בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְן שֶׁהוּא עֲתִיד לְקַץ אוֹתָהּ; אֲבָל אִם אֵינוֹ עֲתִיד לְקַץ אוֹתָהּ - פְּלֵא גּוֹלָל.

22) ורחבה עודף מפתח הקבר. (23) מוטלת על הקבר וארוכה יותר מפתח הקבר. (24) והנוגע בחלק העודף על הפתח - טהור. (25) העמיד את הקורה לא על שורש העץ שהוא רחב אלא על ראשה השני שאינו רחב כל כך, ועוביו אינו יוצא מחוץ לפתח הקבר. (26) מפני שלא קבע לגולל יותר משיעור זה. ומובן, שגם בעומדת על צידה הרחב אינו מטמא יותר מארבעה טפחים, אלא שבכא ראשונה משמיעה אותנו, שהעודף על פתח הקבר אינו מטמא, ובכא אחרונה קובעת את גבול הגובה המטמא (כל פירוש הלכה זו הוא על פי התוספות יום טוב שם).

ו. שְׁתֵּי אֲבָנִים גְּדוּלוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה טַפְחִים שְׁעֵשְׂאָן גּוֹלָל - הַמְּאַהִיל עַל גְּבִי שְׁתֵּיהֶן²⁷ טָמֵא²⁸. נִטְלָה אַחַת מֵהֶן - הַמְּאַהִיל עַל גְּבִי שְׁנֵיהֶן טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְטָמְאָה דֶּרֶךְ שְׁתַּצָּא בּוֹ²⁹.

27) כלומר, על כל אחת משתיהן. (28) מפני שהאבן גדולה ארבעה טפחים היא ראוייה להיות גולל. (29) ראה לקמן הלכה ט. והמדובר שהאהיל שלא על גבי הקבר ממש, אלא על גבי כותל הקבר, שהרי המאהיל על הקבר טמא (כסף משנה בשם הר"י קורקוס).

ז. גַּל שֶׁל צְרוּרוֹת שְׁעֵשְׂאָהוּ גּוֹלָל לְקָבֵר - אֵין טָמֵא אֶלָּא סֵדֶר הַפְּנִימִי³⁰, שֶׁהוּא צָרְכוֹ שֶׁל קָבֵר; אֲבָל הַנוֹגֵעַ בְּשָׂר הָאֲבָנִים - טְהוֹר.

30) הצרורות מסודרים שורה על גבי שורה, והשורה התחתונה נקראת סדר פנימי.

ח. אֲרוֹן שֶׁהוּא חָקוֹק בְּסַלְעָה³¹ וְהִנְיָחוּ בוֹ הַמֵּת וְכִסּוּהוּ בְּגוֹלָל - הַנוֹגֵעַ בְּסַלְעַת בְּכָל מְקוֹם טְהוֹר³², וְהַנוֹגֵעַ בְּגוֹלָל טָמֵא. לְמָה זֶה דוּמָה? לְבוֹר גְּדוֹל מְלֵא מַתִּים, וְאֶבֶן גְּדוֹלָה עַל פִּיהָ, שֶׁאֵין טָמֵא אֶלָּא כְּנֶגֶד חֻלְלָהּ. וְאִם בָּנָה נֶפֶשׁ³³ עַל גְּבִיהָ³⁴ - הֲרִי זֶה³⁵ כְּקָבֵר סְתוּם³⁶ וּמִטָּמֵא מִכָּל סְבִיבּוֹ. הֵיטָה הָאֲרוֹן³⁷ הַחֻקָּה בְּסַלְעָה³⁸ רְחֵבָה מִלְמַטָּה³⁹ וְצָרָה מִלְמַעְלָה וְהַמֵּת בְּתוֹכָהּ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִלְמַטָּן טְהוֹר⁴⁰, וּמִלְמַעְלָן⁴¹ טָמֵא; שֶׁהֲרִי הַצָּרִדִּין מִלְמַעְלָה סְמְכוּ עַל גְּבִי הַמֵּת וְנִעְשׂוּ בְּגוֹלָל. הֵיטָה הָאֲרוֹן רְחֵבָה מִלְמַעְלָה וְצָרָה מִלְמַטָּה - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מְקוֹם טָמֵא⁴². הֵיטָה שְׁוֵה⁴³: הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִטַּפַּח הַסְּמוּךְ לְקַרְקֵעִיתָהּ⁴⁴ וּלְמַעְלָה - טָמֵא⁴⁵, מִטַּפַּח וּלְמַטָּה - טְהוֹר. נִקְבַּ אֲרוֹן בְּסַלְעַת וְהִכְנִיס הַמֵּת בְּתוֹכָהּ כְּמוֹ נֶגְרָה⁴⁶ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מְקוֹם טְהוֹר, חוּץ מִמְּקוֹם שֶׁפָּתְחָהּ.

מִטָּמֵא¹⁶. וְאִם נִכְנְסָה טָמְאָה מִן הַטָּמְאוֹת בְּאִוִּירוֹ וְאָף עַל פִּי שְׂלֵא נִגְעָה בּוֹ - נְטָמָא. הִיָּה כְּלִי חֶרֶשׁ עִם הַמֵּת בְּאֵהֶל - נְטָמָא, שֶׁהֲרִי הַטָּמְאָה נִכְנְסָה בְּאִוִּירוֹ. וְאִם הִיָּה מְקַף צְמִיד פְּתִיל - הוּא וּמָה שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹר, כְּמוֹ שְׁוֵה־פֶרֶשׁ בְּתוֹרָה; שֶׁאֵין טָמְאָה נִכְנְסָה לוֹ אֶלָּא מִפְּתָחוֹ וּבְהֶסֶט הַזָּב¹⁷, שֶׁהֲרִי הוּא כְּמִי שְׁנִגַּע בְּכַל¹⁸.

12) שאין להם בית קיבול. (13) [במשנה שם נאמר דין זה גם בכלי עצם, בכלי עור ובכלי זכוכית ולא הוברר למה השמיטם רבינו]. גם זה נלמד מהיקש לשק שיש לו בית קיבול. (14) אם נגעה הטומאה באווירו של הכלי ואף על פי שלא נגעה בדופן הכלי. בחולין כד, ב דרשו דיני טומאת כלי חרס מן המקרא. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו" ואפילו הכלי - כולם טמאים. למדנו מזה, שאוויר כלי חרס מטמא אוכלים שבתוכו אפילו בלא נגיעה. וטומאת הכלי למדנו בגזירה שווה מטומאת מה שבתוכו. (15) אם זב הזיז את הכלי ממקומו. בתורת כהנים פרשת מצורע (פרשתא ג, הלכה ב) דרשו את הכתוב (שם טו, יב): "וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישר" מגע שהוא ככולו, פירוש הזזה ממקומו שהזב מזיז את כל הכלי מה שאין כן בנגיעה בלי הזזה שהוא נוגע רק בחלק מן הכלי. ושם הלכה א למדו גם שאפילו זב, שטומאתו חמורה, אינו מטמא כלי חרס מגבו אלא מאווירו, וזב בלבד מטמא בהיסט, אבל לא טומאות אחרות (שבת סג, ב). (16) חולין שם, למדו זה מהמקרא (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו". (17) כאילו הזיזו הזב. (18) כאילו נגע גם באווירו, שהרי הזיזו.

ד. הַעוֹשֶׂה גּוֹלָל מְדַבֵּר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחַ עַל גְּבִי הַקָּבֵר אֶבֶן אוֹ כְּלִי אֲדָמָה אוֹ כְּלִי עֵץ הַבָּא בְּמִדָּה אוֹ כְּלִי חֶרֶשׁ הַמְּקַף צְמִיד פְּתִיל אוֹ עוֹר הַדָּג וְעִצָּמוֹ וְכִיּוּצָא בְּאֵלוֹ - הַנוֹגֵעַ בְּהֵן טָמֵא טָמְאָת שְׂבָעָה מִשׁוּם נִוְגַע בְּגוֹלָל. וְאִם פָּרְשׁוּ מִלְּהִיּוֹת גּוֹלָל אוֹ שֶׁהִסִּיר אֶת הַמֵּת מִפְּתַח־תֵּיָן - הֲרִי הֵן טְהוֹרִין. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁכִּפְתָּהּ וְעָשָׂה אוֹתָהּ גּוֹלָל - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא טָמְאָת שְׂבָעָה כֹּל זִמְן שֶׁהִיא גּוֹלָל. הַתִּיר הַבְּהֵמָה - הֲרִי הִיא טְהוֹרָה כְּשֶׁאֵר הַבְּהֵמוֹת. וְכֵן חֲבִית¹⁹ שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין מְקַפֵּת צְמִיד פְּתִיל וְעָשָׂה אוֹתָהּ גּוֹלָל לְמַת - הַנוֹגֵעַ בָּהּ²⁰ טָמֵא טָמְאָת שְׂבָעָה, וְהַחֲבִית וְהַמְשָׁקִין טְהוֹרִין²¹.

19) של חרש. (20) לפני שפירשה מן הקבר. (21) מפני שהחבית מפרידה ביניהם ובין הטומאה, שאינה נכנסת לתוך הכלי.

ה. קוֹרָה שְׁעֵשְׂאָהּ גּוֹלָל לְקָבֵר, בֵּין עוֹמְדָת²² בֵּין מְטָה עַל צֵדָה²³ - אֵין טָמֵא אֶלָּא כְּנֶגֶד פְּתַח הַקָּבֵר בְּלִבְדוֹ²⁴, וְהַנוֹגֵעַ בְּקֶצֶה הַמִּנְחָ חוּץ לְקָבֵר - טְהוֹר. עָשָׂה רֵאשָׁה גּוֹלָל לְקָבֵר²⁵ וְהֲרִי הִיא עוֹמְדָת עַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מטמא מכל סביביו, כלל גדול בטומאה שבוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

א. בית סתום² שְהִמַּת בְּתוֹכוֹ, או שְהִיָּה לוֹ פֶּתַח [וּפְרָץ אֶת פְּצִימָיו]³ וּסְתָמוֹ - מְטַמָּא מִכָּל סְבִיבָיו, וְהַנוֹגֵעַ בוֹ מֵאַחֲרָיו אוֹ מִגִּגּוֹ - טָמֵא שְׂבָעָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּקֶבֶר סְתוּם⁴. נִפְתַּח בוֹ פֶּתַח, אֶפְלוֹ סְתָמוֹ, אִם לֹא פָּרַץ פְּצִימָיו - הַנוֹגֵעַ בוֹ מֵאַחֲרָיו וּמִגִּגּוֹ טָהוֹר, וְאִין טָמֵא אֲלֵא כְּנֶגְדַּת הַפֶּתַח. וְכִמְהָ יִהְיֶה שְׁעוֹר הַפֶּתַח? שְׁלֵם הַמֵּת⁵ - פִּתְחוּ בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים⁶, וְכִזִּית מִן הַמֵּת - פִּתְחוּ בְּטַפַּח, וְגָדוֹל מִכִּזִּית - הֲרִי הוּא כְּמֵת וּפִתְחוּ בְּאַרְבָּעָה.

(2) תוספתא אהלות פ"ז ה"י, גמרא בבא בתרא יב, א. בית שהמת בתוכו ויש בו פתח, כל הנמצא בבית ואפילו הנמצא תחת המשקוף בחלקו שמחוץ לדלת הנעולה מיטמא באוהל. מפני שהמת יצא דרך הפתח הזה ויעבור דרך המשקוף, והרי כל זה אהלו. אבל הנוגע בקורות הבית מבחוץ - טהור. (3) חתיכות עץ הנתונות בין הדלת והקיר, ובכללן משקוף ומזוזות. כל זמן שלא פרץ אותם לא יצא מדין פתח, ולפיכך אפילו סתמו אינו מטמא אלא כנגד הפתח, כמו שנתבאר למעלה. (4) דין קבר סתום נתבאר למעלה בפרק ששי. (5) אף-על-פי שאין בו כזית, כגון נפל קטן. (6) ואם אין בו כשיעור זה, דינו כסתום (אהלות פ"ג מ"ו).

ב. הַמֵּת בְּתוֹף הַבֵּית⁷ וְבוֹ פִּתְחִים הַרְבֵּה, בְּזִמְן שְׂפֵלָם נְעוּלִים⁸ - כָּלֵם טְמֵאִים⁹, וְהַיּוֹשֵׁב בְּצַד כָּל פֶּתַח מִהֵן פִּתַּח הַתְּקֵרָה הַיּוֹצֵא עַל הַפֶּתַח - נִטְמָא¹⁰. נִפְתַּח אֶחָד מֵהֵן, או שְׁחָשַׁב לְהוֹצִיא בְּאֶחָד מֵהֵן, וְאָף עַל פִּי שְׁחָשַׁב אַחֵר שְׂמַת הַמֵּת¹¹, אֶפְלוֹ חָשַׁב לְהוֹצִיא בְּחֵלוֹן שֶׁהוּא אַרְבָּעָה¹² עַל אַרְבָּעָה - הַצִּיל¹³ עַל הַפִּתְחִים כֻּלָּן, וְאִין טָמֵא אֲלֵא כְּנֶגְדַּת הַפֶּתַח שֶׁנִּפְתַּח אוֹ שְׁחָשַׁב עָלָיו, וְהִשְׁאָר טָהוֹרִין¹⁴, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְעוּלִין¹⁵ וְהֲרִי אִין הַבֵּית כְּקֶבֶר סְתוּם¹⁶. וְכֵן אִם הִתְחִיל לְחַתֵּר פֶּתַח¹⁷ לְהוֹצִיא בוֹ - מִשְׁיַחְתֵּר אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה¹⁸ הַצִּיל עַל הַפִּתְחִים כֻּלָּן. הֵיָה שֵׁם פֶּתַח סְתוּם וְחָשַׁב לְהוֹצִיא וְהִתְחִיל לְפִתְחוֹ - מִשְׁיַחְתֵּיל לְפִתְחַת הַצִּיל עַל הַפִּתְחִים כֻּלָּן¹⁹. הָיוּ בּוֹ²⁰ חֲלוֹנוֹת הַרְבֵּה²¹ וְכֻלָּן מוּגָפוֹת - כֻּלָּן טָהוֹרִים²². נִפְתַּחוּ²³ - כֻּלָּן טְמֵאוֹת²⁴, וְלֹא הַצִּילוּ עַל הַפִּתְחִים²⁵. פֶּתַח קָטָן²⁶ בְּתוֹף פֶּתַח גָּדוֹל²⁷ - הַמְּאֵהִיל עַל גְּבִי שְׁנֵיהֶם²⁸ טָמֵא. חָשַׁב לְהוֹצִיא בְּקָטָן - טָהַר קָטָן אֶת הַגָּדוֹל²⁹. הָיוּ שְׁנֵיהֶן מִתְאִמְיָן³⁰ - הַמְּאֵהִיל עַל גְּבִי שְׁנֵיהֶם טָמֵא³¹. חָשַׁב לְהוֹצִיא בְּאֶחָד מֵהֵן - טָהַר אֶת חֲבֵרוֹ³². הָיָה לְבֵית³³ פֶּתַח אֶחָד לְצַפּוֹן וּפֶתַח לְדָרוֹם, וְחָשַׁב לְהוֹצִיא בְּצַפּוֹן, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ אֶחָיו אוֹ קְרוֹבָיו וְאָמְרוּ: אִין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ אֲלֵא בְּדְרוֹמִי - טָהַר דְּרוֹמִי אֶת הַצַּפּוֹנִי³⁴, וּבִלְבַד שְׁלֹא יַעֲרִים³⁵. וְאִם הַעֲרִים - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִים.

(31) שלא נעקר מעולם ממקומו. (32) זה נקרא "קרקע עולם" שאינו מטמא, שאם לא כן, יספיק קבר אחד לטמא את כל העולם. (33) חדר קטן. (34) על הארון. (35) הנפש [=החדר הקטן]. (36) קבר סתום האמור בכל מקום משמעותו בניין שעל גבי קרקע במקום שהמת קבור בו, אבל הנוגע בקרקע בצידי הקבר, אינו טמא. ואפילו בניין אינו מטמא מצדדיו, אלא כשבמקום המת יש טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין שם חלול כזה הרי זו טומאה רצוצה. (37) נקט לשון נקבה בהתאם ללשון משנתנו. [מצאנו במקרא פעם אחת ארון בלשון נקבה: "וארון אלוקים נלקחה" (שמואל-א ד, יז). והרב מאיר מרוטנברג בפירושו למשנתנו כותב מפני שהארון חצוב באבן ואבן לשון נקיבה]. (38) במשנה שם לא נאמר, שהמדובר בחקוקה בסלע, ורבינו בפירושו למשנה זו כותב שלמד מן התוספתא (פרק י הלכה ז) שהמשנה מתכוונת לחקוקה בסלע. פירוש, צוק סלע היה בולט בראש ההר ובו הקבר חקוק. (39) במקום שהסלע רחב יותר ממקום הקבר. (40) ככל קרקע עולם, שהרי הסלע הוא חלק מן ההר. (41) במקום הצר, שאם תמשיך קו מאונך ממקום נגיעתו בכיוון ההר, יגע הקו במקום הקבר ממש. (42) מפני שאינו כקרקע עולם דין כולו כארון. (43) כותלי הסלע זקופים בקו ישר. (44) משולי הקבר. (45) פסק כרבי יהושע במשנתנו, שטפח אחד הסמוך לשולי הקבר נגרר אחריו, ולמטה מזה הוא כקרקע עולם. (46) יתד גדולה. נראה שהכוונה לחור עמוק וצר ומכניסים לתוכו את המת דרך ראשו או רגליו וחור שכזה אינו כארון ממש ולפיכך הסלע הוא כקרקע עולם.

ט. מְעָרָה שֶׁהִקְבֵּר⁴⁷ בְּתוֹכָהּ וְחָצַר לְפָנֵי הַמְעָרָה: בְּזִמְן שֶׁהִחְצַר לְאֹיְרֵי⁴⁸ - הַעוֹמֵד לְתוֹכָהּ טָהוֹר⁴⁹, וּבִלְבַד שְׁלֹא יִגַע בְּמִשְׁקוֹף הַמְעָרָה⁵⁰; וּבְזִמְן שֶׁהִחְצַר מִקְרָה: אִם הָיָה בָּהּ [מִגְלָה בְּצַד הַמְעָרָה] אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר - הַנִּכְנָס לְשֵׁם טָהוֹר; הִיָּתֵה פְּחוּתָהּ מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הַנִּכְנָס לְשֵׁם טָמֵא וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַע בְּפִתְחַת הַמְעָרָה.

(47) כלומר, מקום קבורה למתים רבים. (48) פירוש, שאין תקרה על גבה. (49) אפילו הוא עומד קרוב לקבר. ואף על פי שגזרו טומאה על ארבע אמות סמוך לקבר, בחצר שיש לה מחיצות לא גזרו. (50) גירסת רבינו בתוספתא שם היא: "כמה דברים אמורים (שבפחות מארבעה טפחים מן הקבר טמא)? בזמן שאינה פתוחה לאוויר, אבל בזמן שהיא פתוחה לאוויר אפילו מרוחק מן השקוף (המשקוף) כל שהיא, הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף".

~ יום שישי כ"ח מרחשון ~

פְּרָק שְׁבִיעִי

(1) יבאר בית סתום והמת בתוכו והמת בתוך הבית ובו פתחים הרבה נעולים או פתוחים, חשב להוציאו באחד מהם, ובתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד, אימתי הקבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(7) שם פ"ז מ"ג. (8) והוא-הדין אם כולם פתוחים. (9) מפני שאין אנו יודעים באיזה פתח יוציאוהו, כולם נחשבים כפתח אחד. וכשיוציאוהו באחד הפתחים אין אנו אומרים הובר הדבר למפרע, שפתח זה הוא הטמא ונטהר את הכלים שכנגד שאר הפתחים, מפני שבדברים שהם מן התורה "אין ברירה", פירוש: אין מטהרים או מתירים מסברא שכזו. (10) ביאור למה שאמר: כולם טמאים. (11) כבית-הלל שם. (12) טפחים. (13) מטומאה. (14) הכלים שהעמידו תחת המשקוף מחוץ לדלת אחר שנפתח האחד או שחשב, אבל הכלים שנמצאו שם לפני כן נטמאו ואין חזורים לטהרתם למפרע מפני שבדאורייתא "אין ברירה" (רבה ור' אושעיא, ביצה י, א). (15) ובוודאי יוציאו את המת דרך הפתח הפתוח או דרך זה שחשב עליו. (16) מפני שלא נפרצו פצימיו. (17) לפתוח פתח חדש. (18) במשנה שם: "ומודים (בית-הלל) בפותח בתחילה, שיפתח ארבעה טפחים. אבל בפתח משיעור זה אינו מציל (ראה באות הבא). (19) בפתח סתום אמרו בית-הלל שמשחתחיל לפתחו - מציל, ואין זה דומה לפותח פתח במקום שלא היה שם מעולם. (20) בבית שפתחיו נעולים. (21) תוספתא אהלות פ"ח, ה"ד. (22) כשלא חשב להוציא את המת דרך חלונות. (23) אפילו בלי כוונה להוציא דרכם את המת. (24) הטומאה עוברת דרך הפתיחה. (25) אין דרך להוציא מת דרך החלון, ולפיכך אפילו חלונות פתוחים אינם מצילים על הפתחים אלא אם חשב להוציאו דרכם (הר"י קורקוס. וראה כסף-משנה). (26) שם. (27) בבתיים גדולים נהגו לעשות פתח גדול כעין שער להכניס משאות גדולות, ובשער דלת קטנה ליציאה וכניסה של אנשים. (28) פירוש, כל אחד מהשנים. (29) ואין אנו אומרים שהקטן בטל לגבי הגדול. לא כתב מהו הדין אם חישב להוציא בגדול, מפני שאם יפתח הגדול גם הקטן נפתח עמו. (30) שהעמיד מזוזה בתוך השער הגדול, והעמיד שתי דלתות מתאימות. ואפילו אם המזוזה אינה באמצע הפתח אלא משוכה לצד אחד והדלתות מתאימות בגבהן אבל אינן שוות ברחבן ("פ"פ הר"ש). (31) דין זה פשוט, ונכתב כעין הקדמה לדין הבא אחריו. (32) ואין אומרים ששניהם פתח אחד. (33) תוספתא שם. (34) מחשבת קרובי המת מבטלת מחשבתם של הרחוקים. (35) שלא יעשו זאת מתוך כוונה לטהר מתחילה את הפתח הדרומי, ואח"כ יבואו הקרובים ויטהרו את הצפוני. [ואפילו לדעת רבה ור' אושעיא (ביצה י, א) שהכלים שנמצאו בפתח לפני שחשב טמאים, תועיל ההערמה להשתמש בפתח הדרומי עד שיבואו הקרובים ויקבעו להוציא דרכו את המת].

ד. אין הקבר⁴⁹ מטמא מפל סביביו⁵⁰ עד שיהיה שם חלל טפח על טפח על רום טפח⁵¹. אפלו הגביה הבנין על גבי חלל טפח עד לרקיע - הפל⁵² טמא⁵³, לפי שהפל כקבר⁵⁴. היתה טמאה רצוצה⁵⁵ ולא היה שם חלל טפח - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, ואין טמא אלא הנוגע פנגד הטמאה מלמעלה או המאהיל עליה מלמעלה, או הנוגע פנגדה מלמטה או מה שהאהיל עליו מלמטה⁵⁶; אכל הנוגע בצדי הבנין - טהור.

(49) אהלות פ"ד מ"א. "הטומאה בכותל ומקומה טפח על טפח, כל העליות שעל גבה, ואפילו הן עשר, כולן טמאות". (50) פירוש, מבחוץ, כדין קבר סתום. (51) מקום פנוי למעלה מן הטומאה. (52) הנוגע בכתלי הבנין מבחוץ, בגגו ובקרקעיתו. (53) שם. (54) כקבר סתום. (55) לחוצה במקום צר. במשנה: "נפש אטומה". (56) שהקבר האהיל עליו.

ה. זה פלל⁵⁷ גדול בטמאת מת: שפל דבר המטמא באהל מן המת, אם היה רצוץ, שאין לו חלל טפח - הרי הטמאה בוקעת ועולה עד לרקיע, בוקעת ויורדת עד התהום, ואינה מטמאה מן הצדדין. ביצד? פרי של תבואה⁵⁸ או גל של אבנים וקזית מן המת בתוכו, וכלים בצד הטמאה ואינן נוגעין בה - פלים טהורין, וכל פלי שבתוך הגל מכין פנגד הטמאה מלמעלה או מלמטה טמא, שהטמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. ואם היה מקום

(7) שם פ"ז מ"ג. (8) והוא-הדין אם כולם פתוחים. (9) מפני שאין אנו יודעים באיזה פתח יוציאוהו, כולם נחשבים כפתח אחד. וכשיוציאוהו באחד הפתחים אין אנו אומרים הובר הדבר למפרע, שפתח זה הוא הטמא ונטהר את הכלים שכנגד שאר הפתחים, מפני שבדברים שהם מן התורה "אין ברירה", פירוש: אין מטהרים או מתירים מסברא שכזו. (10) ביאור למה שאמר: כולם טמאים. (11) כבית-הלל שם. (12) טפחים. (13) מטומאה. (14) הכלים שהעמידו תחת המשקוף מחוץ לדלת אחר שנפתח האחד או שחשב, אבל הכלים שנמצאו שם לפני כן נטמאו ואין חזורים לטהרתם למפרע מפני שבדאורייתא "אין ברירה" (רבה ור' אושעיא, ביצה י, א). (15) ובוודאי יוציאו את המת דרך הפתח הפתוח או דרך זה שחשב עליו. (16) מפני שלא נפרצו פצימיו. (17) לפתוח פתח חדש. (18) במשנה שם: "ומודים (בית-הלל) בפותח בתחילה, שיפתח ארבעה טפחים. אבל בפתח משיעור זה אינו מציל (ראה באות הבא). (19) בפתח סתום אמרו בית-הלל שמשחתחיל לפתחו - מציל, ואין זה דומה לפותח פתח במקום שלא היה שם מעולם. (20) בבית שפתחיו נעולים. (21) תוספתא אהלות פ"ח, ה"ד. (22) כשלא חשב להוציא את המת דרך חלונות. (23) אפילו בלי כוונה להוציא דרכם את המת. (24) הטומאה עוברת דרך הפתיחה. (25) אין דרך להוציא מת דרך החלון, ולפיכך אפילו חלונות פתוחים אינם מצילים על הפתחים אלא אם חשב להוציאו דרכם (הר"י קורקוס. וראה כסף-משנה). (26) שם. (27) בבתיים גדולים נהגו לעשות פתח גדול כעין שער להכניס משאות גדולות, ובשער דלת קטנה ליציאה וכניסה של אנשים. (28) פירוש, כל אחד מהשנים. (29) ואין אנו אומרים שהקטן בטל לגבי הגדול. לא כתב מהו הדין אם חישב להוציא בגדול, מפני שאם יפתח הגדול גם הקטן נפתח עמו. (30) שהעמיד מזוזה בתוך השער הגדול, והעמיד שתי דלתות מתאימות. ואפילו אם המזוזה אינה באמצע הפתח אלא משוכה לצד אחד והדלתות מתאימות בגבהן אבל אינן שוות ברחבן ("פ"פ הר"ש). (31) דין זה פשוט, ונכתב כעין הקדמה לדין הבא אחריו. (32) ואין אומרים ששניהם פתח אחד. (33) תוספתא שם. (34) מחשבת קרובי המת מבטלת מחשבתם של הרחוקים. (35) שלא יעשו זאת מתוך כוונה לטהר מתחילה את הפתח הדרומי, ואח"כ יבואו הקרובים ויטהרו את הצפוני. [ואפילו לדעת רבה ור' אושעיא (ביצה י, א) שהכלים שנמצאו בפתח לפני שחשב טמאים, תועיל ההערמה להשתמש בפתח הדרומי עד שיבואו הקרובים ויקבעו להוציא דרכו את המת].

ג. בתיים³⁶ הפתוחין לאכסדרה³⁷ והמת באחד מהן: אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה - הרי הבית שער³⁸ והבתיים טמאים³⁹; ואם לאו⁴⁰ - בית שער טמא⁴¹, והבית טהור⁴². החדר⁴³ שלפנים מן הבית מוגף⁴⁴, ונכנסה טמאה לפנים⁴⁵ דרך חלון⁴⁶ - הבית החיצון טהור⁴⁷, מפני שהטמאה חוזרת ויוצאת דרך החלון שנכנסה בו⁴⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עפר, והניחו במקום טהור. (5) נדרס ברגלי עוברים ושבים. ואינו מטמא באוהל, שהרי עצם כשעורה אינו מטמא באוהל. (6) ואפילו בימות החמה שדינו כרשות הרבים, וכלל בדינו 'ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור', כאן טמא, מפני שהחזקה טומאה.

ב. בנה⁷ (בה) בית⁸ ועליה על גביו: אם היה פתחה של עליה פנגד פתחה של בית⁹ - העליה טהורה¹⁰, שאפלו [היה] הקבר תחת משקוף הפית - העליה טהורה, שהרי הוא אהל על גבי אהל, כמו שיתבאר¹¹; ואם לא היה מכונן¹² - אף העליה טמאה, שמא אסקפת עליה על הקבר, והרי העליה מאהילה על הקבר¹³.

7 שם פי"ז מ"ה. (8) בשדה שאבד בו קבר. (9) ואינו עורך על פתח הבית לא מכאן ולא מכאן, וגם אינו בולט מחוץ לפתח הבית. (10) בכל מקום שהמת מונח, חוצץ הבית מפני הטומאה שלא תכנס לעליה. (11) לקמן פט"ז ה"ג. (12) אלא עורך קצת. (13) חוששים אנו שמא הטומאה נגד הכותל עצמו מחצי עביו ולחוץ ובקעת ועולה וכשמגיעה לפתח העליה במקום שהיא עורך על פתח הבית, היא נכנסת לפנים, אבל אם היא בכותל מחציו ולפנים דינה כאילו היא בתוך הבית, ותקרת הבית חוצצת ואינה נכנסת לעליה (סדרי טהרות).

ג. ושרדה זוי¹⁴ מתר לזרע בתוכה כל זרע¹⁵, לפי שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר¹⁶. אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל, מפני שהשרשים מגיעין עד למת. התלוליות¹⁷ הקרובות לעיר¹⁸ הסמוכה לבית הקברות או לדרך בית הקברות, אחד חדשות ואחד ישנות - הרי אלו פחזקת טמאה, מפני שהנשים קוברות שם את הנפלים¹⁹, ומפי שחין קוברין שם איבריהן²⁰. אבל הרחוקות - החדשות טהורות²¹, והישנות טמאות, שמא היו קרובות²² מעיר שתרבה או מדרך שאבדה²³. ואי זהו תל קרוב? כל שאין שם תל אחר קרוב יותר ממנו. וישן? שאין אדם זוכר²⁴.

14 שם פי"ח מ"ג. (15) גירסת רבינו במשנה: "נזרעת כל זרע". שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר. כלומר, עד מקום המת ממש, ועפר הקבר מותר בהנאה (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"כ). ולטומאה אין לחשוש, מפני שמחובר אינו מקבל טומאה, ואחרי הקצירה גם-כן לא יקבלו טומאה כל זמן שלא נתלחחו אחר קצירתם באחד משבעת המשקין (הל' טומאת אוכלין פ"א ה"א-ב). (16) ויונקים ממנו, והפירות גדלים מלשדו, והמת אסור בהנאה מן התורה. מלשוננו של רבינו כאן משמע שאילני סרק מותר לנטוע לכתחילה, ראה 'כסף משנה'. (17) גבעות נמוכות, מלשון תל. (18) שם פט"ז מ"ב, כפי שנתפרשה בגמרא כתובות כ, ב. (19) כתובות, שם. ותוספתא אהלות, שם. וחוששים אנו שמא הלכה שם אשה יחידה וקברה נפל, ואין איש יודע

הטמאה חלול טפח על טפח⁵⁹ על רום טפח - הוא בקבר סתום ומטמא מכל סביביו.

(57) שם; פט"ז שם. (58) שם פט"ז מ"ז, והמדובר כשהכרי והגל מונחים בחוץ. ראה ה"ו. (59) תוספתא שם.

ו. בית שמלאו⁶⁰ עפר או צורות⁶¹ - הרי זה בטל הפית⁶² והרי הוא כגל של עפר או צורות, ואם היתה טמאה בתוך העפר - בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, וכלים שפצדיה בתוך העפר טהורים.

(60) שם מ"ז. (61) חציץ. (62) כאילו אין כאן בית כלל, אלא עפר וצורות. ואם נשאר אויר טפח על טפח בין הגל ובין התקרה, הרי זו "נפש אטומה". רבינו גורס במשנה: "ביטלו", פירוש, אם מילא בכוונה את הבית עפר, ואפילו צורות שאינם נדבקים לגוש אחד - ביטל במעשה זה, שנעשה בכוונה, את הבית. ראה 'תוספות יום טוב' למשנתנו שגורס בהלכה זו: "הרי זה בטל אצל הבית". אולם בספרים שלנו, וכן בכת"י תימן, הגירסא: "ביטל הבית".

ז. טמאה שהיא רצוצה⁶³ כפתל וסמך סכה לפתל⁶⁴ - הסכה טמאה, שהרי נעשה הפתל צד מצדי האהל. ואף על פי שהצדדין טהורים לנוגע אלו לא היה עליהן אהל, אבל משנעשה עליהן אהל - האהל פלו טמא, שהרי הטמאה בתוכו⁶⁵.

(63) רבינו מפרש את הבבא האחרונה של המשנה שם: "סמך לה סוכות" טומאה רצוצה, וכן כתב בפירושו על המשנה (ראה ראב"ד). (64) "ושם עליו המשקוף" (רבינו בפירושו למשנה). (65) הכותל נעשה חלק מן הסוכה, והטומאה שהיא בכותל כאילו מונחת בתוך הסוכה.

~ שבת קודש כ"ט מרחשון ~

פרק שמיני

1 יבאר דין שדה שאבד קבר בתוכה, ואם מותר לזרוע או לנטוע בו, התלוליות הקרובות לעיר או הרחוקות וסמוכות לבית הקברות, קבר הנמצא או קבר הידוע אם מותר לפנותו, וקבר המזיק לרבים, הפוגע במת מצוה והמוצא קבר או מת שחייב לציין, ובמה וכיצד מצינין.

א. שדה² שאבד קבר³ בתוכה - עפרה⁴ מטמא פמגע ובמשא פבית הפרס, שמא נדוש הקבר⁵ בה ויהיו עצמות פשעורה בתוך עפרה. וכל השדה פלה - המאהיל עליה נטמא⁶. ואם העמיד בתוכה אהל - נטמא כל מה שיש באהל, שמא האהל שהעמיד באותה שדה על הקבר הוא מאהיל.

(2) אהלות פי"ח מ"ג. (3) ידוע שיש בו קבר, ואין אנו יודעים את מקומו. בבבא הראשונה שם, שנינו דין שדה שנחרש בו קבר, אלם רבינו כתב מקצת דיניו למעלה (פ"ב הט"ז), ולכן מתחיל כאן בבבא שניה שבמשנה, ולקמן פ"י ממשיך ומבאר דיני קבר שנחרש. (4) אם לקח מהשדה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על זה. (20) שנשרו מחמת המחלה ומטמאים באוהל. (21) שאשה אינה הולכת שם יחידה, ואם הלך עמה עוד מי שהוא - היה הדבר מתגלה. (22) ואז קברו שם נשים נפליהן. (23) ושמא הובילו שם מת ערב שבת בין השמשות, ולא הספיקו להביאו לעיר וקברוהו שם, וברכות הימים נשכה הדבר. (24) כרבי יהודה, שם במשנה.

ז. הפוגע⁴² בַּמַּת מְצָאָה⁴³: אִם מְצָאוּ בַּתּוֹךְ הַתְּחוּם⁴⁴ - מְבִיאוּ לְבֵית הַקְּבָרוֹת; מְצָאוּ חוּץ לַתְּחוּם, אֶפְלוּ בַּתּוֹךְ שְׂדֵה פְּרוּם⁴⁵ - קָנָה מְקוּמוֹ, וַיִּקְבְּרָ בְּמְקוֹם שְׁנַמְצָא⁴⁶. מְצָאוּ עַל הַמְצָר⁴⁷ - מִסְּלָקוֹ לְצַדִּינָן. שְׂדֵה בּוּר⁴⁸ מְצַד זֶה וּשְׂדֵה נִיר⁴⁹ מְצַד זֶה - קוֹבְרוּ בַּשְּׂדֵה בּוּר⁵⁰. שְׂדֵה נִיר וּשְׂדֵה זֶרַע - קוֹבְרוּ בַּשְּׂדֵה נִיר. שְׂדֵה זֶרַע וּשְׂדֵה כֶּרֶם - קוֹבְרוּ בַּשְּׂדֵה זֶרַע⁵¹. שְׂדֵה אֵילָן⁵² וּשְׂדֵה כֶּרֶם - קוֹבְרוּ בַּשְּׂדֵה כֶּרֶם⁵³, מִפְּנֵי אֲהֵל הַטְּמֵאָה⁵⁴. הֵיוּ שְׁנֵינֵן שְׁוִין - קוֹבְרוּ לְאִי זֶה צַד שְׁוִירָצָה.

ד. שְׂדֵה בּוֹכִים²⁵, וְהוּא הַמְּקוֹם הַקְּרוֹב לְבֵית הַקְּבָרוֹת שֶׁהַנְּשִׂים יוֹשְׁבוֹת שָׁם וּבּוֹכוֹת, אָף עַל פִּי שְׁעַפְרָה טְהוֹר, שֶׁהָיָה לֹא הַחֲזִיקָה שָׁם טְמֵאָה - אֵין נוֹטְעִין אוֹתוֹ וְאֵין זוֹרְעִין אוֹתוֹ, שְׁלֹא לְהַרְגִּיל²⁶ רִגְלֵ אָדָם לְשָׁם, שְׁמָא יֵשׁ שָׁם טְמֵאָה. מִפְּנֵי שֶׁהוּא קְרוֹב לְבֵית הַקְּבָרוֹת כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ בְּעֵלְיוֹ²⁷ מִמֶּנּוּ, לְפִיכָף אֶפְשָׁר שְׂיִבּוֹא אָדָם וַיִּקְבֹּר בוֹ, מִפְּנֵי זֶה חֲשָׁשׁוּ לִוְטָן²⁸. וְעוֹשִׂין²⁹ מְעַפֵּר מְקוֹם זֶה תְּנִירִים לְקֹדֶשׁ, שֶׁהָיָה לֹא הַחֲזִיקָה שָׁם טְמֵאָה.

(42) 'ירושלמי' נזיר פ"ז ה"א. (43) שאין לו קוברים, ומצוה על הפוגע בו לקברו. (44) של בית הקברות, היינו עד אלפיים אמה. (45) צמח ריחני יקר מאוד, ומשתמשים בו כתבלין למיני מאפה ולתבשילים. (46) זו אחת מתקנותיו של יהושע בן נון שנמנו במסכת בבא-קמא פא, א. ושם עמוד ב - אמרו: שעל-מנת-כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. (47) במקום שרבים עוברים ושבים, ואם יקברו שם ייטמא באוהל. (48) שדה שלא נחרש ולא נזרע. (49) חרוש. (50) כללו של דבר: יש לצמצם את ההפסד עד כמה שאפשר. (51) בכרם, ההפסד יותר גדול. (52) עצי פרי אחרים. (53) ואף-על-פי שהפסדו של כרם גדול יותר. (54) הגפנים נמוכים ואינם מאהילים על הקבר, ואפשר לגשת ולבצור את הענבים מבלי להאהיל על הקבר, אבל אילנות אחרים ענפיהם גדלים בגובה רב, ומאהילים על סביבותיהם ויטמאו באוהל המת את המתקבים אליהם. דין זה שנוי במחלוקת ב'ירושלמי' שם, אם להעדיף הצלה מן הטומאה או הקלת בצירת הענבים, ופסק רבינו שלהנצל מן הטומאה עדיף.

(25) אהלות שם מ"ד. (26) שלא ירבו ללכת שם כדי לטפל בזרעים ולאסוף את היבול. (27) מועד קטן ה, ב. (28) רק חשש יש בדבר שאינו מספיק לגזור טומאה, אלא להתרחק מן המקום. (29) פירוש, מותר לעשות.

ה. קְבָר הַנְּמָצָא³¹ - מִתֵּר לְפָנוֹתוֹ³²; וְאִם פְּנָהּ - מְקוּמוֹ טְמֵא³³ וְאִסוּר בְּהִנְיָה³⁴ עַד שְׁיִבְדֵק, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר³⁵. וְקָבַר הַיְדוּעֵ³⁶ - אִסוּר לְפָנוֹתוֹ³⁷; וְאִם פְּנָהּ - מְקוּמוֹ טְהוֹר³⁸ וּמִתֵּר בְּהִנְיָה.

ח. קְבָר הַנְּמָצָא⁵⁵ - מְטֵמָא לְמַפְרַע⁵⁶. וְאִם בָּא אַחַר וְאָמַר: פְּרִי לִי⁵⁷ שְׁלֹא הָיָה פְּאֵן קְבָר, אֶפְלוּ קִדְם לְעֹשְׂרִים שָׁנָה - אֵינוֹ מְטֵמָא אֶלָּא מְשַׁעֵת מְצִיאָה וְאֵילָן.

(30) הדינים שבהלכה זו ובהלכה שלאחריה, נמצאים בארבע גירסאות שונות בארבעה מקומות: א, בתוספתא אהלות פ"ז, ב, בבבלי סנהדרין מז, ג, ב'ירושלמי' נזיר פ"ט ה"ג, ד, במסכת שמחות פ"ד, ודברי רבינו כאן מתאימים לגירסה שב'ירושלמי'. (31) שלא ידעו שיש שם קבר. (32) מכיוון שלא היה הדבר ידוע שיש שם קבר, יש להניח שנקבר שלא מדעת בעלים, ולפיכך לא קנה מקומו ומותר לפנותו. (33) פירוש, כל סביבות הקבר צריך בדיקה, שמא היה כאן בית קברות, ואחר הבדיקה יהיה טהור. ומדובר כשנמצאו שלושה קברים (כסף-משנה), שקבר אחד אינו מצריך בדיקה. ראה לקמן פ"ט. (34) לא אסור בהנאה ממש, שהרי קרקע עולם אינה נאסרת, אלא שלא ירעו שם בהמות ולא ינהגו שם מנהג קלות ראש מפני כבוד המתים, כמו שאמרו במגילה כט, א - בכל בית קברות (כסף-משנה). ראה הל' אבן אבן פ"ד ה"ג. (35) לקמן פ"ט. (36) ידוע שאין שם אלא מת אחד, ומסתמא נקבר מדעת בעל השדה. (37) מפני שהמת קנה מקומו. (38) הקרקע לא נטמא וקברים אחרים אינם, ומטעם זה מותר לאכול ולשתות שם (כסף-משנה).

ו. קְבָר שֶׁהוּא מְזִיק אֶת הַרְבִּים³⁹ - מִפְּנֵי אוֹתוֹ⁴⁰, וּמְקוּמוֹ טְמֵא וְאִסוּר בְּהִנְיָה⁴¹.

(55) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (56) כל הטהרות שנעשו במקום זה, אפילו זמן רב לפני שנמצא הקבר - טמאים. (57) בטוח אני, ללא כל ספק.

ט. כָּל הַמוֹצָא⁵⁸ קְבָר אוֹ מֵת אוֹ דְבַר שְׁמֵטְמָא פְּאֲהֵל מִן הַמֵּת - חַיִּב לְצִיַּן עָלָיו, פְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תְּקֵלָה לְאַחֲרִים. וּבְחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד הָיוּ יוֹצְאִין מִבֵּית דִּין לְצִיַּן עַל הַקְּבָרוֹת. אֵינן מְצִינִין עַל פְּנוֹת מְצַמְצֵם מִן הַמֵּת⁵⁹, לְפִי שְׁסוּפוּ יַחֲסֵר בְּאַרְצָן⁶⁰. וּבְמָה מְצִינִין? בְּסִיד⁶¹. מְמַחָה וְשׁוֹפֵף עַל מְקוֹם הַטְּמֵאָה. אֵין מְעַמִּידִין⁶² אֶת הַצִּיּוֹן עַל גְּבֵי הַטְּמֵאָה⁶³, אֶלָּא יִהְיֶה

(39) הקבר הוא במקום שרבים עוברים שם ומיטמאים באוהל. (40) חובה לפנותו לטובת הרבים. וזהו ההבדל

מתוך מהדורת חזק

('תוספות' שם ד"ה יש). (72) ומותר לנטוע בה [רש"י פירש שם אחרת, אבל מדברי רבינו לקמן פ"י ה"י משמע כפירושנו]. [בגמרא שם הקשו למה ציינוה, הלא אין מציינים אלא המקומות המטמאים באוה? ותיצו, כגון שאבד בה קבר וחרשו (באיסור או בטעות) והותרה נטיעה ונטעו אילנות והציון נשאר. ואין לחשוש, שמא נטעו בטעות בלי חרישה, מפני שנטיעה יש לה פירסום, ונמשכת זמן מסוים, ובוודאי היה חכם שבעיר מעכב (ראה לקמן, שם). (73) שם.

יא. מִצְוָה 74 אֲכֹן מְצִינַת - תַּחֲתֶיהָ טָמֵא. הֵיוּ שְׂפֵתַיִם 75: אִם יֵשׁ סִיד בִּינֵיהֶם 76 - בִּינֵיהֶם טָמֵא 77; וְאִם אֵין סִיד בִּינֵיהֶן, אֲלֵא עַל רֵאשֵׁיהֶן: אִם יֵשׁ חֲרֵשׁ 78 בִּינֵיהֶן - טְהוֹר, שְׂאִין זֶה אֲלֵא בִּנְיָן 79; וְאִם אֵין חֲרֵשׁ בִּינֵיהֶן וְהָיָה הַסִּיד מְרֻדָּד עַל רֵאשֵׁיהֶן מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן 80 - הָרִי זֶה צִיּוֹן וְטָמֵא 81. מִצְוָה מְצִרָה 82 אֲחָד מְצִינָה - הוּא טָמֵא 83 וְכָל הַשְּׂדֵה טְהוֹרָה. וְכֵן שְׂנִיָּה, וְכֵן שְׂלִישִׁית. מִצְוָה אַרְבָּעָה מְצִרֵיהָ מְצִינָה - הֵן טְהוֹרִין וְכָל הַשְּׂדֵה כְּלָה טָמֵא 84; שְׂאִין מְרַחֲקִין הַצִּיּוֹן מִמְּקוֹם הַטָּמֵא 85.

(74 שם ז, א. 75) שתי אבנים מצויינות בסיד. (76) סיד שפוך על המקום. (77) שהרי המקום צויין בסיד. (78) כלומר, חתיכות חרס דקות (ויש מפרשים: מין אדמה לבנה, אינה לבנה כסיד). (79) רגילים לתת חרסית בין אבני הבנין. (80) קליפה דקה של סיד היתה על יד האבנים. (81) משמע שאם יש ביניהן חרש, טהור אפילו בסיד מרודד. ואם יש ביניהן שכבה עבה של סיד, טמא אפילו אם יש שם חרס. (82) שם. (83) המקום המצויין. (84) אנו תולים שהציון המקיף את כל השדה מכריז על טומאת כל השדה. (85) ולפיכך הוצרך לציין את כל מיצרי השדה (רש"י. ראה למעלה ה"ט). והמיצרים עצמם טהורים, מפני שיש לתלות שמקומם הוא העודף שנאמר למעלה בה"ט (ראה 'תוספות' שם ד"ה דאמר).

עוֹדָף מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן בְּצִדֵי הַטָּמֵא, שְׂלֵא לְהַפְסִיד אֶת הַטְּהוֹרוֹת 64. וְאֵין מְרַחֲקִין 65 אֶת הַצִּיּוֹן מִמְּקוֹם הַטָּמֵא, שְׂלֵא לְהַפְסִיד אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל 66. וְאֵין מְצִינִין עַל הַוְדָאוֹת, שְׂהָרֵי הֵן יְדוּעִין לְכָל, אֲלֵא עַל הַסְּפִקוֹת, בְּגוֹן שְׂדֵה שְׂאֵבֵד בְּהָ קָבֵר וְהַסְּכֻכוֹת 67 וְהַפְּרָעוֹת 68.

(58) משנה, מועד קטן ב, א. ובגמרא שם (ה, א) הסמיכו דין זה על המקרא (יחזקאל לט, טו): "וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון". (59) שם עמוד ב. (60) ופחות מכזית אינו מטמא באוהל, ולא הטריחו חכמים לעשות לצורך זמן קצר. (61) מעשר שני פ"ה, מ"א. (62) מועד קטן ה, ב. (63) בדיוק על מקום הטומאה בלבד. (64) לפעמים לא ירגיש האדם בציון עד שיגיע למקומו ממש, ואפשר שיאהיל על הטומאה שלא מדעתו. (65) ריחוק גדול. (66) שלא לצמצם את שטחה הטהור. לפיכך מרחיב כל שהוא את הציון. (67) עצים העומדים לפני מגדר בית הקברות, וענפיהם סוככים על שטח מסוים מחוצה לו, וחוששים שמא נמצא קבר תחת העץ. (68) אבנים בולטות מן הגדר לחוץ, ושמא צידה הפנימי של האבן מאהיל על קבר ונעשית כולה אוהל הטומאה.

י. מִצְוָה 69 שְׂדֵה מְצִינַת וְאֵין יְדוּעַ מֵה טִיבָה 70: אִם אֵין בָּהּ אֵילָנוֹת - בְּיְדוּעַ שְׂאֵבֵד בְּהָ קָבֵר 71; יֵשׁ בָּהּ אֵילָנוֹת - בְּיְדוּעַ שְׂנַחֲרֵשׁ בְּהָ קָבֵר 72, כְּמוֹ שְׂתִבְאָר 73.

(69) שם. (70) אם זה שדה שנחרש בו קבר או שאבד בו קבר. יש הבדלי דינים רבים בין שני שדות אלה (ראה למעלה ה"א, ולקמן פ"י) ואחד מהם: נחרש אינו מטמא באוהל מפני שאין במקום אחד שיעור טומאת אוהל, שעצם כשעורה מטמא במגע ומשא בלבד, ושדה שאבד בו קבר מטמא באוהל, שמא האהיל על מקום הקבר. (71) ולפיכך לא ניטעו בו אילנות, מפני שאסור לנטוע בשדה שאבד בו קבר (למעלה ה"ג). ומדובר בשדה ראויה לעצי פרי

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

אֲזַכְּרֶם וְגו' (שמות כב, ד). וְכָבֵד נְתִבְאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּכִלְלוֹתוֹ בְּפָרֵק ב' וּפָרֵק ו' (מבבא) קָמָא וּפָרֵק ה' מְגַשְׁיָן.

~ יום שני כ"ד מרחשון ~

מצות עשה רלח.

הַמְצִוָּה הַרְל"ח — הַצִּוּי שְׂנַצְטִינּוּ לְדוֹן בְּדִין הַבוֹר,

~ יום ראשון כ"ג מרחשון ~

מצות עשה רמ.

הַמְצִוָּה הַמְשַׁלְמָה מֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים — הַצִּוּי שְׂנַצְטִינּוּ בְּדִין הַהֲבֵיעַר (שביערו בהמותיו, והזיקו שדות אחרים), והוא אָמְרוּ יַחְעֲלָה: 'כִּי יִבְעַר-אִישׁ שְׂדֵה

מתוך מהדורת חזק

~ יום שישי כ"ח מרחשון ~

מצות עשה רח.

מצות לא תעשה רעא. ערב.

המצוה ה'ר"ח — הצווי שצטוינו לצדק המשקלות והמאזנים והמדות ולהקפיד בדיוקם, והוא אמרו ותעלה: "מאזני צדק אבגיי צדק אית צדק והין צדק יהיה לכם" (ויקרא יט, לו). ולשון ספרא (פרשת קדושים): "מאזני צדק — צדק את המאזנים פה יפה; אבגיי צדק — צדק את המשקלות יפה יפה; אית צדק — צדק את ההיגין יפה יפה" ויכר ידעת, שאיפה מדת היבש; והיגין — מדת הלח. וכל-אלו ענינם אחד, אף-על-פי שנסתנו מיני המדות. לפי שהדבר הזה הנשקל או נמדד אינו אלא שעור כמותו של דבר מסים. וכל-הסוגים האלה, כלומר: המאזנים והמשקלות ומדות היבש ומדות הלח, נקראים: מדות. והצווי, שצטוינו להקפיד בדיוק השעורין שמשקם עליהם בכל-סוג מהם — נקרא: מצות מדות. ולשון ספרא (שם): "על תנאי כף הוצאתי אתכם מארץ מצרים — על תנאי שתקבלו עליכם מצות מדות, שכל-המודה במצות מדות מודה ביציאת מצרים; וכל-הנופר במצות מדות כופר ביציאת מצרים". ויכר נתבאר דיני מצוה זו בפסקי ה' (מבבא בתרא פח).

המצוה ה'רע"א — האזהרה שהזהרנו מלרמות במדינת הקרקעות ובמדות ובמשקלות, והוא אמרו: "לא-תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמסורה" (שם, לה), ענין הפסוק כפי שבא בקבלה: "לא תעשו עול" במשפט המדה. והוא אמרם (ספרא פרשת קדושים) בבאור ענין לאו זה: "לא תעשו עול במשפט", אם לדין (בבית הדין) — כבר אמור; אם כן למה נאמר במשפט? מלמד שהמודד נקרא דין". ושם אמרו: "במדה — זו מדינת הארץ", כלומר מדינתה ותלוקתה, שיעשה את-זה כפי מה שמחייבים מופתי התשברת (חכמת החשבון וההנדסה) בדיוק המדות וידיעת הדרכים הנכונים בהם, ואל יעשה את-זה בדרכי השערה שאין בהם אמת כדרך שעושים רב העם. ומשקל — כולל המשקלות והמאזנים.

המצוה ה'ער"ב — האזהרה שהזהרנו מלהחזיק משקלות ומדות חסרים אצלנו בכתינו ואף-על-פי שלא נשתמש בהם במקח ומכר, והוא אמרו ותעלה: "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה" (דברים כה, יג), וכן איפה ואיפה (שני סוגי משקלות: גדולה — לקניה; וקטנה — למכירה). ולשון גמרא בבא בתרא (פט): "אסור לאדם

והוא אמרו ותעלה: "וכי יפתח איש בור" (שמות כא, לג). ויכר נתבאר הלכות דין זה בפסקי ג' ופסקי ה' (מבבא קמא).

~ יום שלישי כ"ה מרחשון ~

מצות עשה רמא.

המצוה ה'רמ"א — הצווי שצטוינו בדין הבערה (אש), והוא אמרו ותעלה: "כי-תצא אש ומצאה קוצים" (שמות כב, ה). ויכר נתבאר הלכות דין זה בפסקי ב' ופסקי ו' (מבבא קמא).

~ יום רביעי כ"ו מרחשון ~

מצות עשה רמא.

המצוה ה'רמ"א — הצווי שצטוינו בדין הבערה (אש), והוא אמרו ותעלה: "כי-תצא אש ומצאה קוצים" (שמות כב, ה). ויכר נתבאר הלכות דין זה בפסקי ב' ופסקי ו' (מבבא קמא).

~ יום חמישי כ"ז מרחשון ~

מצות לא תעשה רמד.

מצות עשה רלמ.

המצוה ה'רמ"ד — האזהרה שהזהרנו מלגנוב ממון, והוא אמרו: "לא תגנבו" (ויקרא יט, יא). ובמכלתא (פרשת משפטים): "לא תגנבו — הרי אזהרה לגנוב ממון". והעובר על לאו זה — חיב בתשלומין שהזכיר הכתוב: או תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה, או החזרת הקרן בלבד (כשהודה). ויבספרא (פרשת קדושים): "לפי שנאמר בגנבה: 'שנים ישלם' (שמות כב, ג) למדנו ענין אזהרה מנין? תלמוד לומר: 'לא תגנבו' על מנת למקט", כלומר: (אל תגנבו) כדי להרגיז את-הגנב ולהביאו במבוכה, ואחר-כך תחזיר לו; "לא תגנבו" על מנת לשלם לו תשלומי ארבעה וחמשה". ויכר נתבאר דיני מצוה זו בפסקי ז' מבבא קמא.

המצוה ה'רל"ט — הצווי שצטוינו בדין הגנוב שנגבה ממנו תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה, או נהרגנו אם בא במחתרת, או נמכרנו, וכל-עניני הגנב בכלל כמו שבאר הכתוב. ויכר נתבאר כל-משפטי דין זה בפסקי ז' (מבבא קמא ופסקי ח' מסנהדרין ופסקי ג' (מבבא קמא ופסקי ו' ומקומות מעטים בקהבות (ל) וקדושין (נח) ושבועות (מב).

מתוך מהדורת חזק

אַתְּ-קֹרֵקַע זֹלַתּוֹ. וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה: "לא תסיג גבול רעף" (דברים יט, יד). ובספרי (פרשת שופטים שם) אמרו: "לא תסיג גבול רעף", וְהָלֵא קָבֵר גָּאָמֵר: "לא תגזל", ומה תלמוד לומר "לא תסיג" מלמד שכל-העוקר תחומו של חברו — עובר בשני לאוין. כול אף בחוצה לארץ? תלמוד לומר: "בְּנִתְחַלְתָּ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצְךָ" (שם), בְּאַרְצְךָ יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוֹיִן; בְּחוּצָה לְאַרְצְךָ אֵינוֹ עֹבֵר אֲלֵא מִשּׁוּם לְאוֹ אֶחָד" — פלומר: לא תגזל. הנה נתבאר שלא זו אינו אלא בארץ ישראל.

המצוה הרמ"ג — האזהרה שהזרחנו מלגנוב אדם מישראל, והוא אמרו בעשן הדברות: "לא תגנב" (שמות כ, טו). ולשון המכילתא (פרשת יתרו שם): "הרי אזהרה לגנוב נפש". ובגמרא סנהדרין (פו): "אזהרה לגנוב נפשות מנין? רבי יאשיה אומר: מ"לא-תגנב", רבי יוחנן אומר: מ"לא ימכרו ממכרת עבד" (ויקרא כה, מב) ולא פליגי (הם אינם חולקים): מר קא חשב (אחד מתייחס ל)לאו דגנבה ומר קא חשב לאו דמכירה", לפי שאין עונשים אותו על כך עד שיגנוב וימכור, וכשיעבור על שני לאוין אלו — תיב חנק. אמר יתעלה: "וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא, טז). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסקי י"א מסנהדרין (פה):

שִׁישְׁהָה מִדָּה חֲסֵרָה או יִתְרָה בְּתוֹף בֵּיתוֹ וְאֶפְלוּ הִיא עֵבִיט (כלי) שֶׁל מִימֵי רְגָלִים". וְאֵל תַּחֲשׁוּב שְׂאֲמָרוֹ: "לא-יִהְיֶה לְךָ אִיפָה וְאִיפָה, וְלא-יִהְיֶה לְךָ אָבִן וְאָבִן" — שְׁתֵּי מִצְוֹת, לְפִי שְׁשֵׁנֵי הַלְאוֹיִן נֶאֱמָרוּ לְהַשְׁלֵמַת דִּינֵי הַמִּצְוָה, כְּדֵי לְכַלּוֹל שְׁנֵי מִינֵי הַמְדִידָה שֶׁהֵם הַמְשַׁקֵּל ("אבן") וְהַמְדָּה (מדת הנפח — "איפה", כְּאֵלוֹ אָמַר: לא יִהְיֶה לְךָ שְׁתֵּי מִדּוֹת לֹא בְּמִשְׁקָל וְלֹא בְּמִדָּה, כְּדִרְךָ שְׂבָאָרְנוּ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה (רח). וְאָמַרוֹ: "לא-יִהְיֶה לְךָ בְּכִיּוֹס אָבִן וְאָבִן וְלא יִהְיֶה לְךָ אִיפָה וְאִיפָה" כְּמוֹ אָמַרוֹ: "לא-תִּשְׁיֹף לְאַחִיד נֶשֶׁף כְּסֹף נֶשֶׁף אֶכֶל נֶשֶׁף כֹּל-דָּבָר אֲשֶׁר יִשֹּׁף" (שם כג, כ) שֶׁהוּא לְאוֹ אֶחָד, שֶׁכָּלֵל בּוֹ מִינֵים רַבִּים שֶׁדָּן בְּכֹלֶם עֲנִין אֶחָד עֲצָמוֹ. וְאִין הַמִּצְוֹת מִתְרַבּוֹת בְּכֹפֵל "ולא" אם הענין אחד, כְּמוֹ שֶׁהַקְדָּמָנוּ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי, וְכָבֵר קָדָם לְךָ דוּמָה לְזֶה בְּמִצְוָה הַמְשַׁלְיָמָה מְאֻתֵּים מִמִּצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמַרוֹ: "ולא-יִרְאֶה לְךָ חֲמִץ וְלא-יִרְאֶה לְךָ שְׂאֵר".

~ שבת קודש כ"ט מרחשון ~

מצות לא תעשה רמו. רמו.

המצוה הרמ"ו — האזהרה שהזרחנו מלגנוב גבולות הפרקעות, והוא שלא נשנה את-הגבול שבינינו לבין זולתנו עד שיהא אפשר לטוען לטוען (לעצמו)

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו מ"ח, תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצי"צ מו"ה פרץ שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ד מ"ח, ובו ר"פ אף כי בקיצור נמרץ מההתעודות חדש תשרי העבר, וכן ע"ד קביעות השיעורי לימוד, ולפלא קצת שאין בשיעורים אלו גם שיעור בהלכות הצריכות בחיי היום יומים, שאם בכל הזמנים הי' הכרח בזה (ולחעיר מהקדמת בני רבנו הזקן להשו"ע) עאכו"כ בימינו אלה דור יתום, שחסרון הידיעה בהלכות הצריכות מבהיל הוא, והרי סו"ס את מצותיו שמור כי זה כל האדם, ובטח ימצאו זמן ואופן מתאים איך ללמוד בהנ"ל, ויהי רצון שגם בזה יצליח ויבשר טוב...

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נביאים

הושע פרק יג

יג זבחי הבהבי יזבחו בשר ויאכלו יהוה לא רצם עתה יזכר עונם ויפקד חטאותם המה מצרים ישונו: יד וישכח ישראל את עשהו ויבן היכלות ויהודה הרפה ערים בצרות ושלחתי אש בעריו ואכלה ארמנותיה: (פ)

הושע פרק טז

א אלתישמח ישראל | אליגיל פעמים פי זנית מעל אליהוד אהבת אתנן על פלגרות דגן: ב גרן ויקב לא ירעם ותירוש יכחש בה: ג לא ישבו בארץ יהוה ושב אפרים מצרים ובאשור טמא יאכלו: ד לא יסכלו ליהוה | יין ולא יערבולו זבחייהם פלחם אונים להם פלאכליו וטמאו פילחמם לנפשם לא יבוא בית יהוה: ה מהתעשו ליום מועד וליום חגייהוה:

רש"י

באתננה: (ג) לא ישבו בארץ ה'. לא יתעכבו בארצם: (ד) לא יסכו. לשון נסך: לא יערבו לו. לא תהא מנחתם עריבה עליו: כלחם אונים. כלחם גזילה הבא ע"י כח ואונים: כי לחמם לנפשם. ראוי הוא זה להם למאכל ולא לבוא לבית ה' ד"א כלחם אונים, כלחם אבלים שהוא טמא וסופו מוכיח כל אוכליו יטמאו: (ה) ליום מועד. ליום זמן קבוע להיות האויב נועד לבא עליכי: חג ה'. זבח הריגה שיש לו בכס:

מצודת ציון

(יג) הבהבי. ענין חרוך ושרפה, וברדו"ל שקפלה ולא הבהבה (שבת כח): רצם. מלשון רצון: (יד) עשהו. המגדלו ומרוממו כמו הוא עשך (דברים לב): ויבן. מלשון בנין: בצורות. מל' מבצר: ארמנותיה. מל' ארמון והיכל: (א) גיל. ענין שמחה: גרנות. כן נקרא מקום התבואה: (ב) ויקב. הוא הבור שלפני הגת והיין יורד בו כמו וגם יקב חצב בו (ישעיה ה): ירעם. מל' מרעה: ותירוש. ענבי היין: יכחש. ישקר: (ג) טמא. ר"ל מתועב ומאוס: (ד) יסכו. מל' נסך ויציקה: יערבו. ענין מתיקות כמו וערבה לה' מנחת (מלאכי א): אונים. ענין גזל הבא בכח ואון וכן וידי תשבנה אונו (איוב א): לחמם. גם הבשר יקרא לחם וכן את קרבני לחמי (במדבר כח): לנפשם. לעצמם: (ה) מועד. זמן קבוע כמו העביר המועד (ירמיה מז):

מצודת דוד

(יג) זבחי הבהבי. עתה ידבר מול יהודה שאחזו בדרוכי עשרת השבטים בבטחון הקרבנות שמקריבים במקדש ואמר להם הנה הזבחים מה שאתם מהבהבין ושוורפין לפני יותר טוב הוא יזבחו הבשר לעצמן ויאכלו כי ה' אינו מקבלם ברצון: עתה. ר"ל בזמן קרוב יזכור עליהם המקום את עוונם להשיב להם גמול: ויפקד. כפל הדבר במ"ש: המה מצרים ישונו. כשגלו מארצם ינוסו לשוב למצרים לשבת שם: (יד) וישכח וגו'. ר"ל כמו שישאל שכח את ה' המגדלו ומרוממו ובנה היכלות לעבודת כוכבים כן יהודה שכח בה' והרבה ערי מבצר להשגב בהן ולא בטח בה' ולכן אשלח אש בערי הבצורות שביהודה וכאשר אכלה האש ושרפה ארמנותיה של עדת ישראל שעשתה לעבודת כוכבים:

(א) אל גיל. ר"ל אין ראוי לך לשמוח על שום גילה כדרך ששמחים העכו"ם על דבר גילה: כי זנית. ולכן מהראוי שתתאונן בכל עת: אהבת אתנן. אהבת לקבל אתנן לחזור אחריה על הגרנות ר"ל חזרת על העובדי כוכבים לבקש מהם עזרה ולפי שהמשילה לזונה אמר לשון הנופל בזונה שחוזרת על הגרנות לקחת דגן באתננה: (ב) לא ירעם. ר"ל לא יהיה להם למאכל כי לא תצמח: יכחש בה. ישקר בעדת ישראל ר"ל לא ישפיע לה היין: (ג) לא ישבו וגו'. כי יגלו ממנה: ושב. מפני אויב ינוס למצרים לשבת בה: ובאשור. בהיותם בגולה באשור יאכלו מאכל טמא ומאוס כי לא יוכלו לשמור מאכלם בנקיות: (ד) לא יסכו. זה אמר על בני יהודה מעתה אין לו חפץ בנסכיהם ולא ינסכו לה' יין וזבחייהם אינם עריבים עליו: כלחם אונים להם. הקרבנות הם בעיניו כלחם הבא להם בגזל אשר מטמא ומתעב את האוכלו: כי לחמם. הקרבנות שמביאים יותר טוב שיהיה למלא נפשם שהם יאכלוהו ולא יבוא לבית ה' כי לא לרצון הוא: (ה) מה תעשו. ר"ל מהו הזכות שתנצלו בו ביום הקבוע על תשלום הגמול: וליום חג ה'. ביום שיבוא אליכם מה' זבח והריגה מזבחי בהמות החג והוא כפל ענין במ"ש:

כתובים

דברי הימים ב פרקכו טו-כג

טו ויעש | בירושלם חשבנות מחשבת חושב להיות עליהמגדלים ועל-הפנות לירוא פחצים ובאבנים גדלות ויצא שמו עד-למרחוק פיהפליא להעור עד פיהחוק: טז וכחוקתו גבה לבו עד-להשחית וימעל ביהנה אלהיו ויבא אלהיכל יהוה להקטיר על-מזבח הקטרת: (פ) ז ויבא אחריו עזריהו הכהן ועמו כהנים | ליהנה שמונים בני-חיל: יח ויעמדו על-עזריהו המלך ויאמרו לו לא-לך עזריהו להקטיר ליהנה פי לפהנים בני-אהרן המקדשים להקטיר צא מן-המקדש פי מעלת ולא-לך לכבוד מיהנה אלהים: יט ויזעף עזריהו ובידו מקטרת להקטיר ובזעפו עס-הפהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הפהנים בבית יהוה מעל למזבח הקטרת: כ ויפן אליו עזריהו כהן הראש וכל-הפהנים והנה-הוא מצרע במצחו ויבהלוהו משם וגם-הוא נדחף לצאת פי נגעו יהוה: כא ויהי עזריהו המלך מצרע | עריוס מותו וישב בית (החפשות) החפשות מצרע פי נגזר מבית יהוה ויותם בנו על-בית המלך שופט את-עם הארץ: כב ויתר דברי עזריהו הראשנים והאחרנים כתב ישעיהו בן-אמוץ הנביא: כג וישפב עזריהו עם-אבתיו ויקברו אתו עם-אבתיו בשדה הקבורה אשר למלכים פי אמרו מצורע הוא וימלך יותם בנו תחתיו: (פ)

רש"י

מקטרת להקטיר. ורצה להכות בו הכהן המונעו מלהקטיר קטורת: (כא) בית החפשות. ובירושלמי מפורש עשה לו בית בבית הקברות על שם במתים חפשי (תהלים פ"ח): כי נגזר. לו מלבא עוד בין הבריות דוגמא (מגילה ב) ואת אשר נגזר עליה: (כג) בשדה הקבורה. ולא במערה עם המלכים:

(טו) חשבנות מחשבת חושב. דוגמא (שמות כ"ח) מעשה חושב, כלי מלחמות עשה באומנות כגון דיק ואילים המנגחים בחומה כדכתיב (משלי כ"ד) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה: (טז) וימעל בה' אלהיו. כאן נופל לומר מעילה כי בשגגה עשה, דוגמא (ויקרא ה') נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה: ויבא אל היכל ה'. שאמר נאה למלך לשרת למלך הכבוד: (יט) ובידו

מצודת ציון

(טו) הפנות. המה כעין מגדלים כמו ועל הפנות הגבוהות (צפניה א): לירוא. להשליך כמו ירה בים (שמות טו): (טז) וימעל. ענין חטא ופשע: (יט) ויזעף. ענין כעס: מקטרת. כן יקרא המחתה כשהיא עם הקטרת ונכונה להקטיר: (כ) נדחף. מל' דחיפה ומהירות היציאה: (כא) נגזר. נכרת:

מצודת דוד

(טו) חשבונות. מעשה אומנות הבאה ע"י מחשבה ועיון רב, ולתוספות ביאור אמר מחשבת חושב ר"ל הנעשה במחשבת של החושב והוא הרגיל במחשבת העיון: להיות על המגדלים. מעשה האומנות ההם עשה לשומם על המגדלים לירות בהם בחצים ובאבנים: כי הפליא. עשה דברי' נפלאים להיות נעזר בהם עד כי נתחזק על ידיהם: (טז) עד להשחית.

עד כי נשחת להרשיע בעבור רוב גובה הלב: (יח) לא לך. לא הותר לך להקטיר: כי מעלת. כי פשעת בזה: ולא לך לכבוד. ר"ל לא כמו שתחשוב אתה שיהא לך בהקטרה זו כבוד מה' כי לא כן הוא: (יט) ויזעף. על שמיחה בו: ובידו מקטרת. וכבר היה בידו המחתה ובו הקטורת: ובזעפו. ובעת זעפו פרחו הצרעת במצחו ולפי שהצרעת לבנה היא כמ"ש ואם בהרת לבנה הוא (ויקרא י"ג) לזה אמר לשון זריחה כי מבהיק בעבור הלובן: מעל. בעמדו מעל המזבח: (כ) ויבהילוהו. הוציאוהו משם בבהלה ומהירות: נדחף לצאת. מעצמו היה נדחף לצאת מהר כי ראה שה' נגעו ובעונש בא: (כא) בית החפשות. בבית החפשות, רצה לומר עזב הנהגת המלוכה והיה חפשי מן העמל וכמ"ש רז"ל שהמלכות לעבודות יחשב לפי רב העמל: כי נגזר. כי נכרת מלבוא לבית ה' בעבור טומאת צרעתו לזה עזב גם הנהגת המלוכה: על בית המלך. היה ממונה על בית המלך להיות שופט משפט העם תחת המלך: (כג) בשדה הקבורה. ולא במערה של קברות המלכים: מצורע הוא. ואין מהראוי א"כ לקוברו במערה עם המלכים:

משניות מסכת בבא בתרא

מ אָבֵל לֹא מִכֵּר, לֹא אֶת הָאֲבָנִים שְׂאִינָן לְצִרְפָּה, וְלֹא אֶת הַתְּבוּאָה שֶׁהִיא תְלוּשָׁה מִן הַקֶּרֶקַע. בְּזִמְנָן שְׂאֵמֵר לוֹ: הִיא וְכֹל מַה שֶּׁבְתוּכָה – הָרִי בְּלָן מְכוּרִין. בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – לֹא מִכֵּר, לֹא אֶת מַחְצֵת הַקְּנִים שֶׁהִיא בֵּית רִבְעֵי, וְלֹא אֶת הַשְּׂוֹמְרָה שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה בְּפִיטָה, וְלֹא אֶת הַחֲרוּב הַמְּרַכֵּב, וְלֹא אֶת סֵדֵן הַשְּׂקֵמָה, וְלֹא אֶת הַבּוֹר, וְלֹא אֶת הַגֵּת, וְלֹא אֶת הַשׁוֹבֵךְ, בֵּין חֲרֻבִין בֵּין יְשׁוּבִין. וְצִרְיָה לִקְחָה לוֹ דֶּרֶךְ; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֻקִּים אֲמִירִים: אֵינִי צִרְיָה. וּמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא, בְּזִמְנָן שְׂאֵמֵר לוֹ: חוּץ מֵאֵלֶּה, שְׂאֵינִי צִרְיָה לִקְחָה לוֹ דֶּרֶךְ. מִכֶּרֶן לְאַחֵר – רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: אֵינִי צִרְיָה לִקְחָה לוֹ דֶּרֶךְ. וְחֻקִּים אֲמִירִים: צִרְיָה לִקְחָה לוֹ דֶּרֶךְ. בְּמַה דְּבָרִים אֲמִירִים? בְּמוֹכֵר; אָבֵל בְּנוֹתָן מִתְּנָה – נוֹתֵן אֶת פְּלֶם. הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוּ, זָכוּ בַּשְּׂדֵה

פירוש ברטנורא

ט לא מוכר את מחיצת הקנים וכו'. שכל אלה חשובים כשדה בפני עצמן: לא מוכר את הבור. אע"פ שמכר לו השדה אין אלו מכורין: צריך המוכר ליקח לו דרך מן הלוקח. לבוא לבור ולנת. דמוכר בעין יפה מוכר כדפרישנא לעיל: נתן את כולו. ואפילו למאן דאמר מוכר בעין רעה מוכר וצריך הלוקח ליקח לו דרך היבא דמוכר לו אחר מכל אלו ושיר השדה לעצמו, דוקא במוכר אמרין הכי, משום דהוה ליה ללוקח לאתנויי ולפרישי וכיון דלא אתני איהו הוא דאפסיד, אבל גבי נתן שמקבל המתנה מתבייש לומר לנתן פרש לי מה שאתה נותן לי, לא אמרין מדלא פירש איהו הוא דאפסיד, אלא אמרין בעין יפה נתן ואין צריך מקבל המתנה ליקח לו דרך. וכן נמי כל הני דאמרין לעיל לא מוכר לפי שאינו בכלל שדה, ואפילו הני דאינו בכלל כל מה שבתוכה כגון חרוב וסדן השקמה ובור ונת, אם נתן השדה מתנה, נתן את כולו, משום דבעין יפה יותר מדאי הוא נותן: זכו בשדה זכו בכלו. אפילו בור ונת

משניות מבוארות – קהתי

צריך לקנות לו דרך מן הלוקח כדי שילך בה לבורו או לגתו או לשוכבו ששייר לו בתוך השדה שמכר; ובשביל האילנות ששייר, יש סוכרים שאינו צריך דרך, ויש סוכרים שאף לאילנות צריך דרך (ימגיד משנה) על הרמב"ם הל' מכירה כו. ז; דברי רבי עקיבא – וטעמו, כמו שבארנו לעיל (משנה ב), שכל המוכר בעין יפה מוכר, ומן הסתם לא השאיר דרך לעצמו. וחקמים אומרים: אינו צריך – לקנות לו דרך מן הלוקח, וסוכרים חכמים: כל המוכר בעין רעה הוא מוכר, ובודאי השאיר לו דרך כדי לילך לבורו או לגתו או לשוכבו. ומודה רבי עקיבא, בזמן שאמר לו – המוכר ללוקח: חוץ מאלו – שהתנה עמו בפירוש, שאינו מוכר לו את אלו, שאינו צריך לקח לו דרך – לקנות לו דרך מן הלוקח, שהואיל ותנאו מיותר הוא, אנו אומרים שבא להוסיף בזה שמשאיר לו גם דרך. מכרן לאחר – מכר לאחר את הבור או הגת או את השוכב, והשדה השאיר לעצמו, רבי עקיבא אומר: אינו צריך לקח לו דרך – המוכר ללוקח צריך לקנות לו דרך, שרבי עקיבא לשיטתו, שהמוכר בעין יפה הוא מוכר, ובודאי מכר לו גם דרך, וחקמים אומרים: צריך לקח לו דרך – הלוקח צריך לקנות דרך מן המוכר, כמו שבארנו טעמם לעיל, שכל המוכר בעין רעה הוא מוכר, ומן הסתם לא מכר לו דרך. והלכה נרבי עקיבא. במה דברים אמורים – שכל הדברים שנימנו למעלה, כגון מחיצת הקנים שהיא בית רובע והשומירה והחרוב המורכב וסדן השקמה והבור וכו', אינם בכלל השדה ואינם מכורים עמה? במוכר – שכן הלוקח היה לו לעמוד על כך, שיפרש לו המוכר את כל הדברים הללו בשטר המכירה, וכיון שלא הזקיקו לפרש הכל, הפסיד. אבל בנותן מתנה – שמקבל המתנה מתבייש לומר לו שיפרש לו את כל הדברים הנכללים במתנה, אין אנו אומרים, שהואיל ולא פירש לו הכל, הפסיד, אלא אנו אומרים: הנותן שדה במתנה לחברו, נותן את פלם – כל אותם הדברים שנימנו לעיל שאינם נכללים במכר, שכן הנותן מתנה בעין יפה הוא נותן. והוא הדין ובחצר ובבית הבד ובמרחץ, שאם נתנם אדם במתנה לחברו, כל אותם הדברים שנימנו בפרקנו שאינם בכלל המכירה, בכלל המתנה הם וזכה המקבל בכלם (סוה). וכן האחין שחלקו בכסי הירושה, זכו בשדה, זכו

~ יום ראשון ~

באור משנה ט

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד מה לא נכלל במכר השדה. אבל לא מכר – המוכר את השדה, לא את האבנים שאינן לצרפה – שאינן סדורות לגדר, או שאינן מונחות על גבי העומרים, אף על פי שהן מוכנות לכך, ולא את הקנים שבפנים שאינן לצרפו – שאינם עומדים תחת הגפנים, אף על פי שהם משופים ומוכנים לכך, ולא את התבואה שהיא תלושה מן הקרקע – אף על פי שצריכה עדיין להתייבב בשדה. בזמן שאמר לו – המוכר ללוקח: היא וכל מה שבתוכה – שמוכר לו את השדה וכל מה שבתוכה, הרי בלן מכורין – אף האבנים שאינן לצרפה, והקנים שבכרם שאינם לצרפו, והתבואה התלושה מן הקרקע, בין כף ובין כף – אפילו אמר לו: היא וכל מה שבתוכה, לא מכר – עם השדה, לא את מחצת הקנים – קנים הרבה הגדלים בקלח אחד, אף על פי שהם דקים וקטנים, שהיא בית רבע – שמקום גדילת הקנים הוא שטח של בית רובע הקב (עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש בקירוב). ולא את השומרה – סוכת השומר, שהיא עשויה בפיט – שכתליה טוחים בטיט אף על פי שמחוברין לקרקע; ולפי גירסת רבנו חננאל והרמב"ם שהבאנו במשנה הקודמת הגירסה כאן: ולא את השומירה שאינה עשויה בטיט – היינו שאין כתליה טוחים בטיט, אף על פי שהיא קבועה בארץ, ולא את החרוב המרכב – שכבר הורכב, ולא את סדן השקמה – גזע אילן השקמה לאחר שנקצו ממנו ענפיו, כמו שבארנו במשנה הקודמת, ואפילו החרוב המורכב וסדן השקמה עדיין דקים; כל אלו אינם מכורים עם השדה, לפי שחשובים הם כשדה בפני עצמם, ולא את הבור – אף על פי שמכר לו את השדה וכל מה שבתוכה, מכל מקום לא מכר לו את הבור שבה, ולא את הגת, ולא את השוכב – שבה, בין חרובין – שהיו הבור והגת והשוכב חרבים, שאין משתמשים בהם, בין ישובין – שהבור מלא מים, והגת מלאה ענבים, והשוכב מלא יונים, ויש גורסים: בין שלמים. וצריך לקח לו דרך – המוכר

– וכוּ בְּכֵלָם. הַמְחֻזֵק בְּנִכְסֵי הַגֵּר, הַחֻזֵק בְּשִׂדְהָ – הַחֻזֵק בְּכֵלָם. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׂדְהָ – הַקַּדֵּשׁ אֶת כֵּלָם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׂדְהָ – לֹא הַקַּדֵּשׁ אֶלָּא אֶת הַחֲרוּב הַמְרֻכָב וְאֶת סֵדֵן הַשְּׁקָמָה.

פ ר ק ח מ י ש י

א הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה – מְכַר אֶת הַתֶּרֶן וְאֶת הַנֶּסֶם וְאֶת הַעֲוִיָּן וְאֶת כָּל הַמְנַהֲיָיִן אוֹתָהּ; אֲבָל לֹא מְכַר לֹא אֶת הָעֵבְדִים, וְלֹא אֶת הַמְרַצְוִפִּין, וְלֹא אֶת הָאֲנִתִּיקִי. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ: הִיא וְכָל מַה שְּׁבִתּוּכָה – הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין. מְכַר אֶת הַקְּרוֹן – לֹא מְכַר אֶת הַפְּרָדוֹת; מְכַר אֶת הַפְּרָדוֹת – לֹא מְכַר אֶת הַקְּרוֹן. מְכַר אֶת הַצֶּמֶד – לֹא מְכַר אֶת הַבֶּקֶר; מְכַר אֶת הַבֶּקֶר – לֹא מְכַר אֶת הַצֶּמֶד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַדְּמִים מוֹדִיעִין. פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: מְכַר לִי צֶמֶד בְּמֵאֵתִים זוּז; הַדְּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין הַצֶּמֶד בְּמֵאֵתִים זוּז. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים: אֵין הַדְּמִים רְאִיָּה.

ב הַמּוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר – לֹא מְכַר אֶת כֵּלָיו. נְחוּם הַמְדִי אוֹמֵר: מְכַר כֵּלָיו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פְּעָמִים מְכוּרִין

פירוש ברטנורא

ושוכך שבשדה. מפני שכל אחד זוכה בשלו ומסתלק מחבירו מכל וכל: החזיק בכולם. ואף על גב דחרוב ושקמה לא במילי לגבי שדה, הוה כשתי שדות ואין מיצר ביניהן דאם החזיק באחת מהן קנה חברתה: הקדיש כולם. דמקדיש בעין יפה מקדיש: לא הקדיש אלא החרוב. מכל הנך דאמרין במתניתין גבי מכר לא מכר, גבי הקדש גמי לא הקדיש, דדעת מקדיש כדעת מוכר, לבד מחרוב המורכב וסדן השקמה, דאף על גב דבמכר לא מכר, בתקדש קדיש. ומעמא, הואיל ומשדה הקדש קא ינקי:

ד א המוכר את הספינה. סתם: מכר את התרין. עין גבוה שתולין עליו את הנסם. והנסם הוא כמין וילון שתולין בתורן לגוד הרוח: עוֹנִין. ברול שקושרין אותו כחבל וזורקין אותו בעומק המים לעכב ולענן הספינה: מנחנינן. אלו המשומות שבהם מוליכין הספינה למקום שרוצים: מרצופין. אמתחות שנותנים בהם הסחורה: אנתיקי. הפרקמטיא שבתוך הספינה. וכל הני דחשיב הכא דבמכר לא מכר, אם נתן והקדיש את הספינה לא הוה הנך בכלל המתנה וההקדש. ולא דמי לבור ורות וגת דפרקין דלעיל דכולהו מקרקעי ניהו ובמילי לגבי שדה לענין הקדש ומתנה, אבל הנך לא במילי כלל: פְּרָדוֹת. בהמות המושבות את הקרון. והוא שאין אדוקים בו בשעת המכירה. ואית דמפרשי, פְּרָדוֹת. עצים הנפרדים מן העגלה שמושכים את העגלה בהם. והוא שלא יהיו קשורים בה בשעת המכירה: צֶמֶד. הוא העול שצומד ומחבר את השוורים יחד: אֵין הַדְּמִים רְאִיָּה. והא דאמר דשתות קנה ומחזיר אונאה יותר משותת כול מקח, הני מילי בכדי שיהדעת טועה, דסבור הלוקח ששהו כך, והוי מקח טעות, אבל בכדי שאין הדעת טועה, כגון דקנה צמד ששהו זה. במאתים, אמרינן במתנה נתנם לו ואין כאן בטול מקח. ואין הלכה כרבי יהודה:

ב לא מכר את כליו. בכלים העשויים לרכיבה כגון אוכף ומרדעת, כולי עלמא לא פליגי דקנה אפילו אינם עליו בשעת מכירה. כי פליגי, בכלים של משאוי,

משניות מבוארות – קהתי

בכלל המכירה. **מְכַר אֶת הַפְּרָדוֹת, לֹא מְכַר אֶת הַקְּרוֹן** – אפילו היו קשורות לקרון (סוּר), הואיל ויכול לרכוב עליהן ולהשתמש בהן בלא קרון (סמ"ע). **מְכַר אֶת הַצֶּמֶד** – העול שנותנים על צוואר השוורים לצמדם ולחברים יחד, **לֹא מְכַר אֶת הַבֶּקֶר** – שאין הבקר בכלל הצמד; וכן אם **מְכַר אֶת הַבֶּקֶר, לֹא מְכַר אֶת הַצֶּמֶד** – בגמרא מבואר: אפילו במקום שמקצת אנשים קוראים לבקר צמד ולצמד בקר, הואיל ורוב אנשים קוראים לצמד צמד ולבקר בקר, לפיכך אין בקר בכלל צמד ולא צמד בכלל בקר. ודווקא כשמכר סתם, אבל אם פירש שמוכר בקר לחרישה, מכר את הבקר מכר את הצמד (סוּר). **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַדְּמִים מוֹדִיעִין** – מסכום המעות ששילם הלוקח למוכר אנו יכולים לדעת מה מכר לו. **פִּיצֵד? אָמַר לוֹ** – ראובן לשמעון: **מְכַר לִי צֶמֶד בְּמֵאֵתִים זוּז; הַדְּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין הַצֶּמֶד בְּמֵאֵתִים זוּז** – ובודאי אף הבקר בכלל המכירה. **וְהַכְּמִים אוֹמְרִים: אֵין הַדְּמִים רְאִיָּה** – שמכר לו אף את הבקר, שכן מה שנתן לו דמים מרובים, שמא במתנה נתנם לו, ולא מכר לו אלא את הצמד בלבד. בגמרא ושואלים: ואם אין הדמים ראיָה, למה אין אומרים, שבטל המקח משום אונאה, והרי ההלכה היא שאם האונאה יתיר על שתות, בטל מקח (עיין בבא מציעא ד, ג-ד)? ומשיבים, שאין אונאה אלא בטעות שהיא בכדי שהדעת טועה, כגון הלוקח חפץ ששווה ששה זוזים בשמונה זוזים, שסבור היה הלוקח, שאמנם החפץ שווה שמונה, והרי כאן מקח טעות, הלכך בטל המקח. אבל אם ההפרש הוא "כדי שאין הדעת טועה", כגון שקנה צמד ששווי זה במאתים זוז, אין כאן אונאה, אלא אנו אומרים, שהלוקח רואי נתן למוכר את ההפרש במתנה.

~ יום שני ~

באור משנה ב

הַמּוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר, לֹא מְכַר אֶת כֵּלָיו – בגמרא מבואר: היינו

בְּכֵלָם – מי שזכה בשדה, זכה בכל הדברים שבשדה, אפילו בבור ובגת ובשוכך שבה. וכן **הַמְחֻזֵק בְּנִכְסֵי הַגֵּר** – שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם להחזיק בנכסיו, זכה מן ההפקר, **הַחֻזֵק בְּשִׂדְהָ, הַחֻזֵק בְּכֵלָם** – זכה בכל מה שבשדה. וכן **הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׂדְהָ** – סתם, **הַקַּדֵּשׁ אֶת כֵּלָם** – שהמקדיש בעין יפה הוא מקדיש. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׂדְהָ, לֹא הַקַּדֵּשׁ אֶלָּא אֶת הַחֲרוּב הַמְרֻכָב וְאֶת סֵדֵן הַשְּׁקָמָה** – לפי שהם יונקים משדה הקדש (גמרא). אבל שאר הדברים המנויים לעיל שאינם בכלל שדה לענין מכר, אינם בכלל שדה אף לענין הקדש, שדעת מקדיש כדעת מוכר. בגמרא מבואר, שלדעת רבי שמעון המקדיש בעין רעה מקדיש, ואפילו חרוב ושקמה לא הקדיש, אלא שלשיטתם של חכמים אמר, שאפילו לידם לא הקדיש אלא את החרוב המורכב ואת סדן השקמה, הואיל ויונקים משדה הקדש, אבל שאר הדברים לא הקדיש (עיין בברטנורא שחפרש משנתנו כפשוטה וכמשמענה. ולא כמסקנת הגמרא: ועיין "תוספות יום טוב").

באור משנה א

חמש המשניות הראשונות של פרקנו הן המשך לפרק הקודם, ומסייפות הן ללמד במוכר מיטלטלים מסיימים, מה נכלל בהם ומה לא נכלל. **הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה** – סתם. **מְכַר אֶת הַתֶּרֶן וְאֶת הַנֶּסֶם** – המפרש, **וְאֶת הַעֲוִיָּן** – העונן, **וְאֶת כָּל הַמְנַהֲיָיִן אוֹתָהּ** – היינו המשומות (גמרא): **אֲבָל לֹא מְכַר** – בכלל הספינה, **לֹא אֶת הָעֵבְדִים** – העושים את מלאכות הספינה, **וְלֹא אֶת הַמְרַצְוִפִּין** – השקים הגדולים שנותנים בתוכם את הסחורה, **וְלֹא אֶת הָאֲנִתִּיקִי** – הסחורה שבתוכה **וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ** – המוכר ללוקח: **הִיא וְכָל מַה שְּׁבִתּוּכָה** – שמוכר לו את הספינה וכל מה שבתוכה, **הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין** – אף העבדים והמרצופין והסחורה. **מְכַר אֶת הַקְּרוֹן** – העגלה, **לֹא מְכַר אֶת הַפְּרָדוֹת** – המושכות בקרון; בגמרא מבואר: דווקא כשאין קשורות לקרון בשעת המכירה, אבל אם היו קשורות לקרון, הרי הן

ופעמים אינן מכורין. כיצד? הנה חמור לפניו וכליו עליו, ואמר לו: מכור לי חמורך זה – הרי כליו מכורין; חמורך הוא – אין כליו מכורין.

ג המוכר את החמור – מכר את הפיה. מכר את הפרה – לא מכר את פנה. מכר אשפה – מכר זבלה. מכר בור – מכר מימיו. מכר פורת – מכר דבורים. מכר שובך – מכר יונים. הלוקח פרות שובך מחברו – מפריח ברכה ראשונה. פרות פורת – נוטל שלשה נחילין ומסרם. חלות דבש – מניח שתי חלות. זיתים לקוץ – מניח שתי גרופיות.

פירוש ברטנורא

כגון שק ודיסקיא, ת"ק סבר לא מכר הכלים של משאוי שעליו, ונחום המדי סבר מכר הכלים של משאוי שעליו. והלכה כתנא קמא ולא קנה הכלים של משאוי ואפילו היו עליו בשעת מכירה: חמורך זה. משמע כמות שהוא עם כליו: חמורך הוא. הרי כשואל לו חמורך הוא, מכור אותו לי. והוי כמכור חמור סתם, ואין כליו מכורים ואפילו הן עליו בשעת מכירה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ג המוכר את החמור מכר את הפיה. בנו של חמור. ובנמרא מוקי לה כגון שאמר לו חמור מניקה אני מוכר לך. דחלב האתון למאי מהני, אלא ודאי היא ובנה קאמר ליה. וסיפא דאמר פרה מניקה אני מוכר לך לא קנה את בנה, דפרה לחלבה עומדת, ופרה וחלבה קאמר ליה: **מכר אשפה.** מקום גבוה שלשה טפחים או יותר, או עמוק שלשה טפחים או יותר, שרגל להניח שם זבל בהמותיו: **מכר בור מכר מימיו.** מתניתין יחדאה היא. ופלוני רבנן עלה ואמרי מכר בור לא מכר מימיו. והלכה כחכמים: הלוקח פירות שובך. מה שילדו היונים כל השנה: מפרית. הלוקח: **ברכה ראשונה.** וינחנה למוכר. וכל שני ולדות קרוין בריכה. ומניח עם אמם כדי להיות לצוותא לאמם שלא יברחו: **פירות כוורת.** דבורים הנולדים מן הכוורת ואת השנה. נוטל הלוקח שלשה נחילין, שלשה חבורות מולדות הדבורים הראשונים היוצאים מן הכוורת ומכניסין לתוך הכוורת שלו. שהראשונים הם חשובים, ואחרון אחרון גרוע. ומשם ואילך מסרם, כלומר נוטל אחת ומניח אחת למוכר, כדי שנגדלו ויתחברו עם האבות כדי שתתיישב הכוורת. וכן לעולם: **חלות דבש.** הרבש עם השעוה יחד מעורבים עשוי חלות חלות: **מניח שתי חלות.** שמתפרנסים הדבורים מהם כל ימות הגשמים: **גרופיות.** ענפים. וחורר וצומח:

משניות מבוארות – קהתי

בגמרא אמרו, שמשנתנו דעת יחיד היא, אבל חכמים חולקים (בברייתא) על דעה זו, ואומרים: מכר בור, לא מכר מימיו. והלכה כחכמים (רמב"ם הל' מכירה כו, י). ויש פוסקים הלכה כמשנתנו (רמב"ם; סוד). **מכר פורת, מכר דבורים.** מכר שובך, מכר יונים – שעיקר הכוורת הם הדבורים ועיקר השובך הם היונים. הלוקח פרות שובך מחברו – שקנה את הגוזלות שיוולדו כל השנה בשובך. **מפריח ברכה ראשונה** – כלומר מניח הלוקח למוכר את הזוג הראשון של גוזלות שיוולדו לאחר המכירה, כדי שיהיו צוות להורים שלא יברחו, שהרי שובכו לא מכר, ולכן מן הסתם גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השובך, שזהו קיומו של השובך (רמב"ם). **פרות פורת** – הלוקח את הדבורים העתידות להיוולד כל השנה בכוורת, נוטל שלשה נחילין – מקבל הלוקח שלוש מחנות ראשונות של דבורים היוצאים מן הכוורת, ומכניסן לתוך כוורתו, ומסרם – כלומר שמכאן ואילך נוטל הלוקח בסירוס, היינו לסירוגין: נחיל אחד הוא נוטל ונחיל אחד הוא מניח למוכר, כדי ליישב את הכוורת (גמרא; רמב"ם; ברטנורא); ויש מפרשים (בגמרא): ומסרם – המוכר את הדבורים, שלא יוסיפו ללדת, כדי שיעסקו בעשיית דבש. הרמב"ם כותב: המוכר פירות שובך ופירות כוורת לחברו – קנה, ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם. לפי שאינו מוכר יונים שיוולדו או דבש שיבאו לכוורת, אלא הוא מוכר שובך לפירותיו או כוורת לדבשה, שהרי הוא כשוכר אמת המים מחברו, שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה, כך זה הקנה שובך זה לפירותיו כמו שמוכר אילן לפירותיו... (הל' מכירה כג, ט); ומפרש בעל "כסף משנה", שכיון שהשובך והכוורת לגבי פירותיהם טפלים הם, שמן הסתם אינם שווים כל כך, הרי זה כמוכר שובך וכוורת לפירותיהם, אבל פירות שדה שהם טפלים לגבי השדה, אינו כמוכר דקל לפירותיו עד שפרש כן. **חלות דבש** – הלוקח מחברו חלות דבש שבכוורתו, מניח חלות – משאיר הלוקח שתי חלות דבש בכוורת, לפונטת הדבורים בימות הגשמים. **זיתים לקוץ** – הלוקח מחברו אלני זיתים כדי לקצצם, מניח שתי גרופיות – משאיר הלוקח סמוך לקרקע שני ענפים בכל אילן, כדי שיחזרו ויגדלו. ויש מפרשים: מניח מן האילנות סמוך לקרקע שני אגרופים. כלומר שני טפחים, וקוצץ (עיי' "תוספות יום טוב").

הכלים העשויים למשא, כגון השק שמניחים על החמור כדי ליתן בתוכו את המשא; אבל כליו העשויים לרכיבה, כגון האוכף והמרדעת, מכורים עם החמור; ונחום המדי אומר: **מכר כליו** – כל כליו של החמור, בין העשויים למשא בין העשויים לרכיבה. טעם מחלוקתם מבואר בגמרא, שתנא קמא סובר: סתם חמור לרכיבה עומד ולא למשא, הלכך המוכר חמור סתם, לא מכר את כליו העשויים למשא אלא אותם העשויים לרכיבה, ונחום המדי סובר: סתם חמור למשא עומד, הלכך המוכר חמור סתם מכר את כל כליו, שכן הכלים העשויים לרכיבה, כגון האוכף והמרדעת, עשויים אף למשא. והלכה כתנא קמא. במפרשים מבואר שלדעת תנא קמא אפילו היו הכלים של משא על החמור בשעת המכירה, לא מכרם עם החמור, ואילו הכלים העשויים לרכיבה, אפילו אינם על החמור בשעת המכירה, מכורים הם עם החמור (עיי' ברטנורא ו"תוספות יום טוב"). **רבי יהודה אומר: פעמים מכורין ופעמים אינן מכורין** – כליו של החמור עם החמור. כיצד? הנה חמור לפניו וכליו עליו, ואמר לו – הלוקח לבעל החמור: **מכור לי חמורך זה, הרי כליו מכורין** – שהואיל ואמר: חמורך זה, הרי משמע: כמו שהוא עם הכלים שעליו; אבל אם אמר לו: **חמורך הוא** – כלומר: אם חמורך הוא, מכור אותו לי, **אין כליו מכורין** – שהואיל ואמר בלשון שאלה ("חמורך הוא?"), אנו אומרים שלא התכוון אלא לחמור בלבד, הלכך אין כליו מכורים, אפילו הם עליו בשעת המכירה. ואין הלכה כרבי יהודה.

ב אור משנה ג

המוכר את החמור – כלומר את החמורה, האתון, **מכר את הפיה** – בנה של האתון. **מכר את הפרה,** לא מכר את פנה – את העגל. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאמר המוכר ללוקח: חמורה מניקה או פרה מניקה אני מוכר לך, הלכך בחמורה, שאין אדם קונה אותה לחלבה, אנו אומרים שבדוראי נתכוון לומר בזה שאמר "חמורה מניקה", שמוכר לו את בנה, וזהו ששינוי: המוכר את החמור מכר את הטיח: אבל בפרה, אף על פי שאמר "מניקה", הרי אפשר לומר שמכרה לחלבה, לפיכך שינוי: "מכר את הפרה. לא מכר את בנה". **מכר אשפה** – מקום כינוס הזבל, **מכר זבלה** – את הזבל המכונס שם. **מכר בור, מכר מימיו** – המכונסים בו; ברם,

ד הקונה שני אילנות בתוך שדה חברו – הרי זה לא קנה קרקע. רבי מאיר אומר: קנה קרקע. הגדילו – לא ישפה. והעולה מן הגזע – שלו; ומן השרשים – של בעל הקרקע. ואם מתו – אין לו קרקע. קנה שלשה – קנה קרקע. הגדילו – ישפה. והעולה מן הגזע ומן השרשין – שלו. ואם מתו – יש לו קרקע. ה המוכר ראש בהמה גסה – לא מכר את הרגלים; מכר את הרגלים – לא מכר את הראש. מכר את הקנה – לא מכר את הפכד; מכר את הפכד – לא מכר את הקנה. אכל בדקה, מכר את הראש – מכר את הרגלים; מכר את הרגלים – לא מכר את הקנה; מכר את הפכד; מכר את הפכד – לא מכר את הקנה. ו ארבע מדות במוכרין: מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות – הלוקח יכול לחזור בו; רעות ונמצאו יפות

פירוש ברטנורא

ד הקונה שני אילנות. סתמא, לא קנה קרקע כלל סביבותיו: הגדילו. הרחיבו הענפים: לא ישפה. לא יכרות אותם בעל הקרקע אע"פ שהציל שלהם מזיק לקרקע שלו, דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות הרי בעל הקרקע שעבד לו קרקעו לכל צרכן כל זמן שהם קיימים: גזע. כל שהוא למעלה מן הארץ שרואה פני המה: שרישין. כל שהן למטה מן הארץ: שלו. של בעל האילן, ולא שיניחנו שם ויגדל, דחיישנן שבמא הנביה הקרקע עד שיתכסה האילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע ויורא כשלשה אילנות, ויאמר לו הלוקח שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע, אלא יקוץ אותו וישפרנו: ואם מתו. שיבש האילן: אין לו קרקע. שיוכל ליטע אחר במקומו: קנה קרקע. דחשיבי שדה האילן, וקנה בקרקע שיש בין אילן לאילן, ותחתיהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו, כדי שיכול לעמוד מלקט הפירות עם הכל שלו. והני מילי, כשיש בין אילן לאילן לא פחות מארבע אמות ולא יותר על שש עשרה אמה, או קנה בקרקע שבין אילן לאילן ותחתיהן וחוצה להן כדאמרן. אבל אם יש בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר משש עשרה אמה, לא קנה קרקע: ה לא מכר את הרגלים. בתוספתא תניא, כמה דברים אמורים במקום שלא נהנו, אבל במקום שנהנו הכל כמנהג המדינה: מכר את הקנה. את הריאה. ונקראת על שם הקנה שלה: ו ד' מדות. דינים חלוקים זה מזה: מכר לו חטים יפות. התנה עמו שיתן לו חטין יפות ונמצאו רעות, הוי כאונאה, ולכך יכול לחזור בו מי שנתאנה בלבד,

משניות מבוארות – קהתי

האילנות, שהרי מקרקעו גדל, ואם מתו – שייבשו האילנות, יש לו קרקע – ויכול הוא לחזור ולנטוע אילנות אחרים במקומם.

באור משנה ה

המוכר ראש בהמה גסה, לא מכר את הרגלים; מכר את הרגלים, לא מכר את הראש – שכל אחד מהאברים הללו בבהמה גסה, היינו בבקר, חשוב ונמכר בפני עצמו; מכר את הקנה – הגרירת עם הריאה, לא מכר את הפכד – יש מפרשים, שהקנה היינו הריאה עם הלב (תוספות). מכר את הפכד, לא מכר את הקנה – מהטעם שבארנו לעיל, שכל אחד מאלו נמכר בפני עצמו. אכל בדקה – בבהמה דקה, היינו בצאן, מכר את הראש, מכר את הרגלים; מכר את הרגלים, לא מכר את הראש – שכן בבהמה דקה הקונה אבר חשוב מוסיפים לו אבר אחר שאינו חשוב, אבל לא להיפך; הלכך הקונה ראש, מוסיפים לו רגלים שאינם חשובות כל כך, אבל הקונה רגלים אין מוסיפים לו ראש, שאבר חשוב אינו טפל לאבר שאינו חשוב. וכן אם מכר את הקנה, מכר את הפכד – שהכבד בבהמה דקה טפל לריאה, מכר את הפכד, לא מכר את הקנה – מהטעם שבארנו לעיל, שאין מוסיפים אבר חשוב למי שקונה אבר שאינו חשוב. בגמרא מובאת ברייתא, שכל הדינים הללו נאמרו במקום שאין שם מנהג ידוע בדברים אלו, אבל במקום שיש מנהג ידוע, הכל כמנהג המדינה (עיי' תוספות יום טוב).

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

משנתנו דנה במקום שיש בו אונאה או טעות, מתי יכולים הצדדים לחזור בהם ומתי אינם יכולים לחזור בהם. ארבע מדות במוכרין – כלומר ארבעה דינים חלוקים במכירה: מכר לו – אדם לחברו, חטים יפות – שאמר לו המוכר: חטים יפות אני מוכר לך, ונמצאו רעות – שנתן לו חטים גרועות, הלוקח יכול לחזור בו – הואיל והוא נתאנה; אבל המוכר, שלא נתאנה, אינו יכול לחזור בו, ואפילו הוקרו החטים בינתיים. רעות – מכר

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

הקונה שני אילנות – סתם – בתוך שדה חברו, הרי זה לא קנה קרקע – תחתיהם וסביב להם, שלא מכר לו אלא הם ופירותיהם. רבי מאיר אומר: קנה קרקע – משמביבם; ואין הלכה כרבי מאיר. הגדילו – אם גדלו ופשטו הענפים, לא ישפה – לא יכרות אותם בעל הקרקע, אף על פי שהציל שלהם מזיק לקרקע, שהואיל ולא מכר לו את הקרקע, נמצא ששיעבד לו קרקעו לכל צרכם של האילנות כל זמן שהם קיימים. והעולה מן הגזע – והצומח מן הגזע למעלה מן הקרקע, שלו – הרי זה של בעל האילנות; ומן השרשים – ומה שעולה באילן מן השרשים שהם למטה מן הקרקע, של בעל הקרקע – שמתוך קרקעו גדל. בגמרא מבואר, שאף העולה מן הגזע אין הלוקח רשאי להשאירו שיגדל, שחוששים שמא תעלה האדמה ותכסה את הבר היוצא מן הגזע, ויראה כאילן בפני עצמו, ויאמר הלוקח למוכר, ששלושה אילנות מכר לו ויש לו קרקע (כמבואר להלן), אלא יקוץ אותו. ואם מתו – שייבשו שני האילנות, אין לו קרקע – לבעל האילנות, שיוכל ליטע שם אילנות אחרים במקומם. קנה שלשה – אילנות סתם מחברו, קנה קרקע – שתחתיהם וביניהם, וכן אף חוצה להם כמלא אורה (מלקט תאנים) וסלו, היינו כדי שיוכל לעמוד מלקט הפירות עם סלו (גמרא). שכן שלושה אילנות נחשבים כשדה אילן. כמה דברים אמורים? כשיש בין אילן לאילן לא פחות מארבע אמות, שתהא ראויה המחרשה לחרוש ביניהם, ולא יותר על שש עשרה אמה, שבכגון זה אינם נחשבים כמפורזים; אבל אם יש בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר משש עשרה אמה, לא קנה קרקע (ברייתא בגמרא). הגדילו – ענפי האילן, ישפה – רשאי בעל הקרקע לקוץ את הענפים שהתפשטו לתוך שדהו, שהואיל ומכר לו קרקע לצורך אילנותיו, לא נשתעבד לו אלא מה שראוי לגידול האילנות, אבל לא להתפשטותם של הענפים מחוץ לקרקעם של אילנותיו. והעולה מן הגזע ומן השרשין – וכל מה שצומח מן האילנות, בין מן הגזע בין מן השרשים, שלו – הרי זה של בעל

— המוכר יכול לחזור בו; רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות — אין אחד מהם יכול לחזור בו; שחמתית ונמצאת לבנה, לבנה ונמצאת שחמתית, עצים של ית ונמצאו של שקמה, של שקמה ונמצאו של ית, יין ונמצא חמין, חמין ונמצא יין — שניהם יכולין לחזור בהן.
 ז המוכר פרות לחברו, משך ולא מדר — קנה; מדר ולא משך — לא קנה. אם היה פקח — שוכר את מקומו. הלוקח פשתן מחברו — הרי זה לא קנה, עד שיטלטלנו ממקום למקום; ואם היה במחבר לקרקע ותלש כל שהוא — קנה.

פירוש ברטנורא

דהוא לוקח, אבל מוכר אינו יכול לחזור בו ואפילו הוקרו החמין הרבה: אין אחד מהן יכול לחזור בו. ואפילו הוקרו או הוזלו. ולא מצי לוקח למימר אני ליפות נתכוונתי והאי דאמינא רעות משום דרע יאמר הקונה. וכן איפכא לא מצי מוכר למימר אני לרעות נתכוונתי והאי דאמינא יפות דדרך המוכר לומר לרע טוב: שחמתית. אדומה. וכל חום (בראשית ל) מתרגמין שחום: ונמצאת לבנה. ואיכא דניחא ליה בהאי ונמצאו גדולות איירי דאין דרכן היו מקח טעות לשניהם ויכולים לחזור. דאילו ביפות ונמצאו רעות כולי עלמא ניחא להו ביפות: יין ונמצא חומין. איכא דניחא ליה בחמרא ואיכא דניחא ליה בחלא:

ז משך. מרשות הרבים במטמא או בחצר של שניהם, קנה. אבל משיכה ברשות הרבים לא מהניא: אע"פ שלא מדר. וכגון שפסק לו מתחלה הרמים בכך וכך יתן לו המדה. אבל לא פסק לו הרמים, אפי' מדר ומשך לא קנה, דלא סמכא דעתייהו, שהמוכר יכול להעלות הרמים כמו שרוצה, והקונה אומר אני קונה אלא בול: מדר. המוכר ללוקח ברשות הרבים, אפילו בכליו של לוקח, לא קנה, שאין כליו של אדם קונים לו ברשות הרבים. ואם לוקח עצמו מדר, אפילו ברשות הרבים קנה בהנבחה: אם היה פקח. הלוקח: שוכר את מקומו. אם הוא ברשות בעלים. ומקומו קונה לו. ובמשאות גדולות איירי דאין דרכן להגביה, לכך קני במשיכה: עד שיטלטלנו. היינו הנבחה. ואורחא דמלתא נקט, דרך מגביה לטלטל ממקום למקום: ואם היה מחובר לקרקע. כגמרא מוקי

משניות מבוארות — קהתי

נקנים בשלוש דרכים: א. בהגבהה; ב. במשיכה; ג. במסירה. שלוש דרכים אלו שונות הן זו מזו, שכן כל דבר שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה, ברם, בדברים שאין ההגבהה נוחה בהם נקנים הם במשיכה, ויש דברים שאף המשיכה אינה נוחה בהם, כגון ספינה ותיבה גדולה, אלו נקנים במסירה. כן נבדלות הן שלוש דרכים אלו לגבי מקום הקנין: ההגבהה קונה בכל מקום, ואף ברשות המוכר; המשיכה אינה קונה אלא בסימטה, היינו זווית של רשות הרבים, ובחצר של שניהם; המסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם. ברם, כל אחת מדרכי הקנין הללו אינה מועילה אלא לאחר שהמוכר והלוקח פסקו בניניהם את הדמים; שכל זמן שלא פסקו הדמים, אינם סומכים על אותה הקנייה. ויש סוברים, שאם השער של הדבר הנמכר ירדע וקבוע, הרי הקנין מועיל כמו לאחר פסיקת הדמים.

המוכר פרות לחברו — ופסקו את דמיהם, או כגון שקצוב שער הפירות, כך וכך קבים בדינר, כמו שבארנו לעיל, משך — הלוקח את הפירות, וכגון שהיו מונחים בסימטה או בחצר של שניהם, ולא מדר — אף על פי שעדיין לא מדר אותם, קנה — את הפירות במשיכה, וכגון שלקח מטען של פירות בשקים גדולים, שאין ההגבהה נוחה בהם, הלכך קנה אותם במשיכה. מדר ולא משך — מדר המוכר את הפירות ללוקח, ולא משכח הלוקח, לא קנה — אותם; ברם, אם מדר הלוקח, קנה בהגבהה (דעת רוב הפוסקים: אבל הראב"ד חולק עליהם: עיין בשיטה מקובצת). והוא הדין אם מדר המוכר לתוך כליו של לוקח, קנה, שכליו של לוקח בסימטה או בחצר של שניהם קונים לו, אלא שבמשנתנו מדובר שמדר המוכר על קרקע הסימטה או לתוך כליו שלו, הלכך לא קנה הלוקח את הפירות עד שימשכם. ויש מפרשים משנתנו בפירות שהיו מונחים ברשות הרבים, ובאה המשנה ללמדנו, שאם משך הלוקח את הפירות לרשותו או לסימטה, אף על פי שעדיין לא מדר, קנה; אבל אם מדר אותם המוכר, אפילו לתוך כליו של לוקח, ולא משך הלוקח, לא קנה, שאין כליו של אדם קונים לו ברשות הרבים, כיון שאין לו רשות להניחם שם; ברם, אם לוקח עצמו מדר, אפילו ברשות הרבים, קנה בהגבהה (רמב"ם; ברטנורא: ועיין תוספות רבי עקיבא איגרו). אם היה פקח — הלוקח, ורוצה לזכות בפירות שלא משכם כדי שלא יוכל המוכר לחזור בו, שוכר את מקומו — של הפירות, אם הם מונחים ברשות המוכר, ונמצא מקום הפירות קונה לו בתורת חצרו. הלוקח פשתן מחברו — שאפשר להגביהו, הרי זה לא קנה, עד שיטלטלנו ממקום למקום — כלומר עד שיגביהנו, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו,

לו חיטים רעות, ונמצאו יפות — כגון שהטעה הלוקח את המוכר ואמר לו: החיטים שלך רעות הן, ומתוך כך מוכרן לי, ואחר כך התברר שהחיטים יפות הן (ינימוקי יוסף), המוכר יכול לחזור בו — שהרי נתאנה, אבל לא הלוקח, ואפילו הוזלו החיטים, רעות ונמצאו רעות — מכר לו חיטים ואמר לו שהן רעות, ואמנם נמצאו רעות, או יפות ונמצאו יפות — שאמר המוכר ללוקח שנתון לו חיטים יפות, ונמצאו יפות, אין אחד מהם יכול לחזור בו — שאם הוזלו, ורוצה הלוקח לחזור בו, והוא בא וטוען: "אני לחיטים יפות התכוונתי, ומה שאמרתי לך, שהחיטים רעות, משום שכך דרכו של קונה לומר למוכר, שפירותיו רעים, כדי שימכרם לו בזול", אין שומעים לו, ואינו יכול לחזור בו; וכן להיפך, אם הוקרו החיטים ורוצה המוכר לחזור בו, והוא טוען: "אני לחיטים רעות התכוונתי, ומה שאמרתי שהחיטים יפות, משום שכך דרכו של מוכר לשבח את סחורתו", אין שומעים לו ואינו יכול לחזור בו (רמב"ם; ברטנורא); ויש מפרשים: רעות ונמצאו רעות — שאמר המוכר ללוקח שהחיטים רעות ונמצאו רעות שברעות, או יפות ונמצאו יפות — שאמר לו שהחיטים יפות, ונמצאו יפות שביפות, אין אחד מהם יכול לחזור בו — שהרי רעות יפות אמר לו, והכל בכלל (ינימוקי יוסף). והרמב"ם כותב: "רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות, אף על פי שאינן יפות שאין למעלה מהן ולא רעות שאין למטה מהן, והרי יש שם הונאת שנתן. אין אחד מהם יכול לחזור בו. אלא קנה ומחזיר אונאה". שחמתית — מכר לו חיטים שחומות, ונמצאת לבנה — שנתן לו חיטים לבנות, או שמכר לו לבנה ונמצאת שחמתית — והרי מינים חלוקים הם, שכן השחמתית עושה קמח מרובה, והלבנה עושה קמח נאה אבל מעט; וכן המוכר לחברו עצים של ית ונמצאו של שקמה, או שמכר לו עצים של שקמה ונמצאו של ית, או המוכר לחברו יין ונמצא חמין, או שמכר לו חמין ונמצא יין — שיש ואדם צריך לחומץ ואינו רוצה בכיון, ויש שנוח לו למכור יין ולא חומץ, וכן בשאר הדברים, וכל כיוצא בזה, שניהם יכולין לחזור בהן — לפי שיש כאן מקח טעות לשניהם, שאין זה המין שאמר למכור לו, ויש שהלוקח מעוניין דווקא במין זה שרצה לקנות, ויש שהמוכר נוח לו למכור דווקא מין זה שרצה למכור לו.

באור משנה ז

משנתנו עוסקת בדיני קנין מיטלטלים; וכבר בארנו (קידושין א, ד), שמיטלטלים

ח המוכר יין וְשֶׁמֶן לְחִבְרוֹ וְהוֹקְרוֹ אוֹ שְׁהוּזְלוֹ, אִם עַד שְׁלֹא נִתְמַלְאֵת הַמִּדָּה – לְמוֹכְרֵי; מִשְׁנַתְמַלְאֵת הַמִּדָּה – לְלוֹקְחֵי. וְאִם הָיָה סָרְסוֹר בִּינֵיהֶן, נִשְׁבְּרָה הַחֲבִית – נִשְׁבְּרָה לְפָרְסוֹר. וְחַיֵּב לְהַטִּיף לוֹ שְׁלֹשׁ טַפִּיִּין. הַרְפִּינָהּ וּמָצָה – הָרִי הוּא שֶׁל מוֹכֵר. וְהַחֲנוּנִי אֵינוֹ חַיֵּב לְהַטִּיף שְׁלֹשׁ טַפִּיִּין; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עָרֵב שֶׁבֶת עִם חֲשֵׁבָה – פְּטוֹר.

ט הַשּׁוֹלֵחַ אֶת בְּנוֹ אֶצֶל חֲנוּנֵי וּפְנִדְיוֹן בִּידוֹ, וּמְדַר לוֹ בְּאֶפְסֵר שְׁמֶן וְנָתַן לוֹ אֶת הָאֶפְסֵר; שֶׁכֵּר אֶת הַצְּלוּחִית וְאָבַר

פירוש ברטנורא

לה כגון שאמר לו מוכר ללוקח לך יופה לי קרקע וקני כל מה שעליה, הכיון ששכרו לעשות מלאכה בקרקע שלו ועשה בו מלאכה כל שהוא, קנה שכירותו, וקנה נמו אותו דבר שרוצה להקנות לו עם השכירות, לפיכך אם תלש כל שהוא קנה:

ח עד שלא נתמלאה המדה למוכר. במידה שאינה של שנהב מיירי, והמשאל השאילה לשנהב, והרי היא שאולה למוכר עד שיתמלאה, ומשם ואילך היא שאולה ללוקח, לפיכך עד שלא נתמלאה המדה שהכלי שאול למוכר, לא קנה לוקח, ומשנתמלאה המדה שהכלי שאול ללוקח, קנה לוקח, שקנו לו כליו. ובסמטא מיירי או ברשות הלוקח: היה סרסור ביניהם ונשברה החבית. והיתה החבית שלו: נשברה לפרסור. ולא אמרנון שלוחו של לוקח הוא ונשברה ללוקח: וחייב להטיף לו שלש טפין. המוכר ללוקח. מן הנדבך בדפוני המדה לאחר שעירה היין והשמן: הרפינה ומיצת. הטה את המדה על צדה לאחר שעירה השמן והיין והטיף שלש טפין, ונתאסף מיצת המדה לשולי הכלי אל מקום אחד: הרי הוא של מוכר. שהרי נתייאש הלוקח ממנו: והחנוני אינו חייב להטיף שלש טפין. לפי שהוא מרוד, שמוכר כל שעה: ר' יהודה אומר. לא אמרו שחנוני פטור מלהטיף שלש טפין, אלא ערב שבת עם חשיכה. ואין הלכה כר' יהודה:

ט השולח בנו. קמן אצל החנוני ובידו פנדיון שהם שני איסרין, להביא לו באיסר שמן ואיסר אחד יתן לו, וכן עשה, ושבר התנוק את הצלוחית ונשפר השמן ואיבר את האיסר שנתן לו החנוני. חנוני חייב. בשמן ובצלוחית ובאיסר. דלא שלח האב את בנו הקטן אל החנוני אלא לאודועי ליה שהוא צריך

משניות מבוארות – קהתי

ובאה המשנה ללמדנו, שקודם שנתמלאה המידה, הרי היא שאולה למוכר, ומשנתמלאה המידה, הרי היא שאולה ללוקח, ומדובר כאן שמוכר לו את היין או השמן בסמיטה, או בחצר של שניהם, או ברשות לוקח, שדווקא בכגון זה כליו של לוקח קונים לו (דמב"ם הל' מכירה ד, ח). וְאִם הָיָה סָרְסוֹר בִּינֵיהֶן – המודר ללקוחות בשכר שנותנים לו, נִשְׁבְּרָה הַחֲבִית – בשעת המדידה, וכגון שלא נשברה מחמת אונסים אלא משום שלא נזהר יפה במדידה, נִשְׁבְּרָה לְפָרְסוֹר – וחייב הוא לשלם את ההפסד כדין שומר שכר (תוספות, המאירי). ויש מפרשים, שמדובר כאן בחבית של הסרסור שהשאילה למוכר וללוקח, ובאה המשנה להשמיענו, שאם הסרסור היה שם, אף על פי שהוא לא מדד, כל שנשברה החבית מחמת אונסים, נשברה לו, ואין המוכר והלוקח חייבים לשלם לו, שהרי שאילה בבעלים היא (הראב"ד) וְחַיֵּב לְהַטִּיף לוֹ שְׁלֹשׁ טַפִּיִּין – אגב הענין הקודם מוסיפה המשנה ללמדנו, שהמוכר יין ושמן לחברו חייב להטיף לו שלוש טיפות, כלומר לאחר שעירה המוכר את היין או את השמן לתוך כליו של הלוקח חייב הוא להשהות את המידה על הכלי עד שיטפטפו ממנה עוד שלוש טיפות, טיפה אחר טיפה, הַרְפִּינָה – היטה המוכר את המידה על צידה לאחר שהטיף ממנה שלוש טיפות. וּמָצָה – את שיירי היין או השמן, כלומר שהניח את המידה על צידה עד שכונסו שיירי המשקים שבדפנות לשולי הכלי, הָרִי הוּא – המיצוי, שֶׁל מוֹכֵר – שכבר נתייאש הלוקח ממנו. וְהַחֲנוּנִי אֵינוֹ חַיֵּב לְהַטִּיף שְׁלֹשׁ טַפִּיִּין – מפני שהוא טרוד בלקוחותיו, ואין לו פנאי לעמוד בכל אחד עד שיטיף שלוש טיפות. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עָרֵב שֶׁבֶת עִם חֲשֵׁבָה, פְּטוֹר – כלומר אף החנוני אינו פטור מלהטיף שלוש טיפות אלא בערב שבת עם חשכה, מפני שהשעה דוחקת, אבל בימות החול חייב (גמרא), ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ט

הַשּׁוֹלֵחַ אֶת בְּנוֹ – הקטן, אֶצֶל חֲנוּנֵי – לקנות שמן באיסר, וּפְנִדְיוֹן בִּידוֹ – שהוא שני איסרים (1/48 בסלע) וּמְדַר לוֹ – התנווני בְּאֶפְסֵר שְׁמֶן וְנָתַן לוֹ אֶת הָאֶפְסֵר – העודף, שֶׁכֵּר – הבן, אֶת הַצְּלוּחִית – בדרכו מן החנות לביתו, וּנְשַׁפֵּךְ הַשּׁמֶן, וְאָבַד אֶת הָאֶפְסֵר – שנתן לו החנוני, הַחֲנוּנִי חַיֵּב – לשלם את הפנדיון ואת הצלוחית; ומבואר הטעם בגמרא, לפי שלא שלח האב את בנו אלא להודיעו שהוא צריך לשמן, ודעתו היתה שיקח החנוני את הצלוחית

שדברים שדרכם בהגבהה אינם נקנים אלא בהגבהה, ולא במשיכה; ומה שנקטה המשנה "עד שיטלטלנו ממקום למקום" לאו דווקא, אלא שדרך המגביהים שאינם מחזירים את החפץ הנקנה למקומו כי אם מיטלטלים אותו למקום אחר, כגון לרשותם, או למקום מיוחד באותה רשות עצמה. וְאִם הָיָה – הפשתן – בְּמַחְבֵּר לְקָרְקַע וְתֵלֶשׁ כָּל שְׁהוּא, קָנָה – הלוקח את כל הפשתן. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו ככגון שאמר המוכר ללוקח: "לך יפה לך קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליה", כלומר החזק בקרקע על ידי יפוי, שהוא כעין נעל וגרר כל שהוא, ותהא שאולה לך להיות כחצרך לענין זה שתקנה מה שעליה (תוספות), הלכך משתלש כל שהוא לשם יפוי הקרקע, קנה את הפשתן כולו. ויש מפרשים שכיון שתלש כל שהוא כדי ליפות את הקרקע קנה את הקרקע בחזקה, וקנה כל מה שעליה מתורת מחובר לקרקע, ואף על פי שלא הקנה לו את הקרקע אלא לשם קניית הפשתן, מכל מקום מועיל קנין זה, לפי שכל המחובר לקרקע הריהו כקרקע (דמב"ם, המאירי) ויש גורסים (בגמרא): יפה לי קרקע כל שהוא. ומפרשים שמדובר כאן בפשתן שנתייבש ועומד להיתלש, וכל העומד להיתלש כתלוש הוא, לפיכך משתלש כל שהוא, הרי בשכר יפוי ותיוקן הקרקע קנה קרקע, ואגב הקרקע קנה את הפשתן שעליה (דמב"ם; "מגיד משנה"; ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב").

~ יום המישי ~

באור משנה ח

הַמוֹכֵר יֵינן וְשֶׁמֶן לְחִבְרוֹ וְהוֹקְרוֹ אוֹ שְׁהוּזְלוֹ – לאחר שפסקו דמיהם, ורוצה המוכר או הלוקח לחזור בו: אִם עַד שְׁלֹא נִתְמַלְאֵת הַמִּדָּה – אם הוקרו או הוולו קודם שנתמלאה המידה, היינו הכלי שמדד המוכר לתוכה את היין או השמן, לְמוֹכֵר – ברשות המוכר הוקרו או הוולו; מִשְׁנַתְמַלְאֵת הַמִּדָּה – אם הוקרו או הוולו לאחר שנתמלאה המידה, לְלוֹקְחֵי – ברשות הלוקח הם, בגמרא מבואר, שאם המידה היא של המוכר, אפילו משנתמלאה, לא קנה הלוקח, שאין כליו של מוכר קונים לו, ואפילו ברשות הלוקח; ואם המידה היא של הלוקח, הרי אפילו קודם שנתמלאה, יש והלוקח קנה, כגון אם היו במידה סימנים (שנתות) לציון חציה, שלשה ורביעה, כיון שהגיע לסימן מן הסימנים קנה ראשון ראשון; לא נשנתה משנתנו אלא בכגון שהמידה אינה של שניהם אלא של אחר שהשאילה לשניהם,

את האפר – החנוני חיב. רבי יהודה פומר, שעל מנת פן שלחו. ומודים חכמים לרבי יהודה: בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדר החנוני לתוכה – החנוני פטור.

י הסיטון מקנה מדותיו אחת לשלשים יום, ובעל הבית – אחת לשנים עשר חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר: חלוף הדברים. החנוני מקנה מדותיו פעמים בשבת, וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת, ומקנה מאוננים על פל משקל ומשקל.

יא אומר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים? בלה. אבל פיבש אינו צריך. וחיב להכריע לו טפח. הנה שוקל לו עין בעין – נותן לו גרמיו; אחד לעשרה בלה, ואחד לעשרים פיבש. מקום שנהגו למוד בדקה

פירוש ברטנורא

לשמן, לא שישלח השמן על ידו. ובגמרא פרק, אמאי חיב החנוני על הצלוחית אברה מדעת היא. שהרי הוא עצמו שלחה ביד בנו. ומשני, כגון שנטלה חנוני למוד בה שמן לאחרים, הלכך נעשה גולן עליה וקמה ליה ברשותיה עד דמהדר לה למרה, ואע"ג דאהררה לתינוק לא מפטר מינה: רבי יהודה פומר שעל מנת פן שלחו. כי הוי דלשרר ליה חנוני ביד בנו: שהוא פטור. מדמי צלוחית. ואין הלכה כרבי יהודה:

י הסיטון. סוחר שקונה הרבה ביהר וחוזר ומוכר לחנונים מעט מעט: מקנה מדותיו. כשביל היין והשמן שנקרש בתוכם והמדה מתמעטת: ובעל הבית. שאינו מוכר תדיר כסיטון, מקנה פעם אחת בשנה. שהחנוני אינו חיב להמיר שלש טפין כמו שחיב הסיטון ובעל הבית, ומשתיר ככלי ונדבק בו: וממחה. מקנה אבני משקלותיו ששוקל בהן דבר לח: על כל משקל ומשקל. כל פעם ששוקל מקנה: יא וחיב להכריע טפח. ממשקל ליטרא ואילך. אבל פחות מליטרא אין צריך הכרע טפח: היה שוקל עין בעין. כגון במקום שלא נהגו להכריע ומעמיד קנה המאוננים בשוה: נותן לו את גרמיו. הכרעותיו. לכל עשרה ליטרא מוסף לו עשירית ליטרא, שהוא אחד למאה כשמכור בלה. וכיבש מוסף [חצי]

משניות מבוארות – קהתי

הסיטון – המוכר לחנוניים, כמו שבארנו לעיל, מקנה מדותיו – היינו המידות שמודר בהן דברים לחים, כגון יין או שמן וכיוצא בהם, כמבואר במשנה הבאה, אחת לשלשים יום – שמפני השייכים הנקרשים ונדבקים בדפנות כלי המידה ובשוליו, המידה מתמעטת; ובעל הבית – המוכר לסיטון, ואינו משתמש במידותיו אלא לעתים רחוקות, אחת לשנים עשר חדש – מקנה את מידותיו פעם אחת בשנה; רבן שמעון בן גמליאל אומר: חלוף הדברים – הסיטון מקנה מידותיו אחת לשנים עשר חודש, שהואיל והוא מוכר תדיר, אין המשקה נקרש בדפנות המידה, אבל בעל הבית מקנה אחת לשלושים יום, שהואיל ואינו מוכר תדיר, שיירי המשקה נקרשים ומתייבשים בתוך המידה (רשב"ם). ויש מבארים טעמו של רבן שמעון בן גמליאל, לפי שבעל הבית מוכר לאחד ואונאתו מרובה, אבל הסיטון מוכר לכמה חנוניים והאונאה מתפזרת, וכיון שאף הם מרוויחים בקנינים לא חשו לאונאה זו (החאירי). ומכל מקום הלכה כרבנא קמא (רשב"ם הל' גניבה ח, יח). החנוני מקנה מדותיו פעמים בשבת – בשבוע, שהואיל ואינו חיב להשהות את המידה על כליו של הלוקח עד שיטפטפו ממנה שלוש טיפות אחרונות, כמו ששינונו לעיל (משנה ח), לפיכך נקרש ונדבק הרבה בדופני המידה; ואפילו רבן שמעון בן גמליאל מודה בזה (רשב"ם). ויש מבארים הטעם, לפי שהחנוני מוכר תדיר יותר מן הסיטון ומבעל הבית, ואין זו אלא דעת תנא קמא (הרשב"ם בשם רבותיו), וממחה – החנוני, היינו מקנה ומנקה, משקלותיו – ששוקל בהן דבר לח, פעם אחת בשבת – פעם בשבוע, ומקנה מאוננים על פל משקל ומשקל – בכל פעם ששוקל בהם, שהואיל ויש להם בית קיבול, נדבק בהם הרבה (רשב"ם; החאירי: תפארת ישראל); והרמב"ם כותב, כדי שלא יחלידו (הל' גניבה ח, יא).

באור משנה יא

אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים – שצריכים לקנה את המידות ואת המשקלות? בלה – במודד ובשוקל דברים לחים, כגון יין או שמן או בשר. אבל פיבש – במודד ובשוקל דברים יבשים כגון פירות, אינו צריך – לקנה, שלא נדבק מהם מאומה. וחיב להכריע לו טפח – שכף המאוננים שעליה הסחורה תרד ותהא נמוכה מחברתה טפח; ומבואר במפרשים: דווקא ממשקל ליטרא ואילך, אבל פחות מליטרא אינו חיב בהכרע של טפח (רשב"ם;

הפונדיון מידי הקטן וישלח לו את השמן והעודף בידי שליח בר דעת, וכיון ששלח בידי הקטן שאינו בר דעת, הריהו חיב. ברם, בגמרא שואלים: מפני מה חיב המוכר לשלם בעד הצלוחית, והלא אבידה מדעת היא, שהרי האב עצמו שלח את הצלוחית בידי בנו הקטן? ומשיבים, שמדובר במשנתנו ככגון שנטל החנוני את הצלוחית מידי הקטן ומדד בה שמן לאחרים, והרי נעשה עליה שואל שלא מדעת, שדינו כגולן, הלכך נתחייב באונסיה עד שתוחזר לבעליה. ואף על פי ששאלת הגמרא יש להשאלה אף ביחס לפונדיון, מכל מקום מבואר במפרשים שהואיל והפונדיון נשאר ביד החנוני, אינו פטור עד שיביאו לידו שווה פונדיון שמן ואסר; ואילו היה החנוני מחזיר אותו פונדיון עצמו לחינוק, היה אמנם פטור (תוספות; ועיין 'נימוקי יוסף'). רבי יהודה פומר – את החנוני, שעל מנת פן שלחו – שלח האב את בנו, שישלח החנוני בידו את השמן והאיסר; ואפילו השתמש בצלוחית למוד בה לאחרים, מכל מקום פטור עליה, שלדעת רבי יהודה אינו אלא כשואל, וכיון שהחזיר את הצלוחית למקום ששאלה משם, נפטר מאונסיה (גמרא). ואין הלכה כרבי יהודה. ומודים חכמים לרבי יהודה: בזמן שהצלוחית ביד התינוק – כלומר שלא נטלה למוד בה לאחרים, אף על פי שנטלה למוד לתינוק, ומדר החנוני לתוכה – ובדרכו לביתו שבר התינוק את הצלוחית, החנוני פטור – עליה, שהואיל והאב עצמו נתן את הצלוחית בידי הקטן, הרי האחריות עליו ואבידה מדעת היא, כמו שבארנו לעיל. ברם, על השמן והאיסר חיב (רשב"ם).

יום ששי ~

באור משנה י

כתוב בתורה (ויקרא יט, לו): "מאנו צדק אבני צדק איתפ צדק והין צדק יהיה לכם" – אבני צדק הן המשקלות ששוקלים כנגדן; איפה היא מידת חיבש; והן זה מידת הלח (רש"י). מכאן, שמצוות עשה לצדק המאוננים והמשקלות והמידות יפה יפה, ולדקדק בחשבונן בשעת עשייתן (רמב"ם הל' גניבה ח, א). משנתנו באה ללמד, שהמוכר יין או שמן וכיוצא בזה, צריך לנקות את המידות פעם לזמן מסוים מן השיריים הנדבקים בדפנותיהן ובשוליהן, לפי שעל ידי השיריים הללו המידות מתמעטות. ויש בזה הבדל בין סוגי המוכרים, שכן שלושה סוגי מוכרים ישנם: א. בעל הבית, היינו המכנס תבואתו משדותיו ויינו מוכרמי ושמנו מיתו וכן כל שאר הדברים, ומשאר מהם כדי סיפוק ביתו, ומוכר השאר לסיטנאים; ב. הסיטון, והוא הלוקח מבעל הבית ומוכר לקמענאים; ג. החנוני, והוא הקמענאי, המוכר לצרכנים קימא קימא.

— לא ימד בגסה, בגסה — לא ימד בפקה; למחוק — לא יגדש, לגדוש — לא ימחק.

פ ר ק ש י

א המוכר פרות לחברו ולא צמחו, ואפילו זרע פשתן — אינו חייב באחריותו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גנה שאינן נאכלין — חייב באחריותו.

ב המוכר פרות לחברו — הרי זה מקבל עליו רבע מגופת לפאה; תאנים — מקבל עליו עשר מתלעות לפאה; מרתף של יין — מקבל עליו עשר קוססות לפאה; קנקנים בשרון — מקבל עליו עשר פטיסאיאות לפאה.

פירוש ברטנורא

עשירית ליטרא לכל עשרים ליטרא: למוד בדיקה. במדה קטנה: לא ימוד בגסה. במדה גדולה. דהוי פסידא דלוקח, שאין נותן לו אלא הכרע אחד והיה צריך ליתן לו הכרעות רבות: למחוק. להסיר מה שעולה על שפת המדה: לא יגדוש. ואף על פי שמוסיף לו בדמים: לא ימחק. ואף על פי שפוחת לו מן הדמים:

א המוכר פירות. סתם ולא פירש לאכילה או לזריעה: אפילו זרע פשתן, דרובא קונים אותו לזריעה, מצי למימר אני לאכילה מכרתיו. דאין הולכין בממון אחר הרוב: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. בגמרא מוקי כולה מתניתין אליבא דרשב"ג. וחסרי מחסרא והכי קתני, אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותו, הא זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותו, דברי רשב"ג. שרבן שמעון בן גמליאל אומר זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותו, דהוי מקח מעות דוראי לזריעה ובנינהו:

ב המקבל פירות. שקנה תבואה מחבירו. הלוקח מקבל עליו רובע מגופת לכל סאה, דדרך תבואה בכך. ולא יותר: עשר מתלעות. אכולות מתולעים. לכל מאה, דהיינו אחד מעשר: קוספות. יין רע. אם המרתף של חביות גדולות מקבל עליו עשר חביות גדולות. ואם המרתף של כדות, מקבל עליו עשר כדות. ודוקא כשאמר מרתף זה אני מוכר לך, ולמקפה, כלומר לשים בתוך התבשיל. אבל אם אמר מרתף של יין אני מוכר לך למקפה, צריך ליתן לו יין שכולו יפה. שיון של מקפה צריך שיהיה יפה ומתקים, שאין מחתפיקים ממנו אלא מעט מעט. ואם אמר סתם יין אני מוכר לך ולא זכר למקפה, נותן לו יין בינוני הנמכר בחנות. ואם אמר מרתף זה אני מוכר לך ולא הזכיר יין, אפילו כולו חומץ הגיעו: קנקנים בשרון. בארץ המישור: מקבל עליו עשר פטיסאיאות. שאינן מבושלות כל צרכן. והן שאובות היין ומויעות אותו:

משניות מבוארות — קהתי

מקום הואיל ומקצת בני אדם אוכלים אותו, אינו חייב באחריותו — שאין הולכים בממון אחר הרוב, ולכן אפילו בזרע פשתן יכול לומר לו: לאכילה מכרתיו לך. רבן שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גנה שאינן נאכלין — שאינם ראויים לאכילה, אף אם נמכרו לו סתם, וזרעם ולא צמחו, חייב באחריותו — שמקח טעות הוא, שודאי לזריעה מכרם לו, ואף תנא קמא סובר כך, אלא שלדעת תנא קמא אין המוכר מחזיר ללוקח אלא דמי הזרעונים בלבד, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל חייב להחזיר לו אף מה שהפסיד בזריעתו. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (רמב"ם בפירושו למשנתנו). ויש מפרשים (לפי הגמרא), שמשנתנו כולה היא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, וכך היא שניה: המוכר פירות לחברו ולא צמחו, ואפילו זרע פשתן, אינו חייב באחריותו. אבל זרעוני גנה שאינם נאכלים, חייב באחריותו; דברי רבן שמעון בן גמליאל. שהיה רבן שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותו (רשב"ם; ברטנורא).

באור משנה ב

המוכר פרות לחברו — היינו מיני תבואה, הרי זה — הלוקח, מקבל עליו רבע מגופת לפאה — רובע קב פסולת לכל סאה תבואה שקנה, היינו אחד מעשרים וארבע, שהסאה ששה קבים. תאנים — המוכר תאנים לחברו, מקבל עליו הלוקח עשר מתלעות לפאה — עשר תאנים מתולעות (אכולות תולעים) לכל מאה תאנים, היינו עשירית. מרתף של יין — המוכר מרתף של יין לחברו, מקבל עליו עשר קוססות — עשר חביות של יין מקולקל, לפאה — לכל מאה חביות, היינו עשירית (ענין בברטנורא ובשאר המפרשים. שמביאים בענין זה חילוקי דינים). קנקנים בשרון — המוכר בשרון (בשפלה של ארץ ישראל. בין יפו לחיפה) כדים של חרס לחברו, מקבל עליו עשר פטיסאיאות — קנקנים שלא נתייבשו כל צרכם ועשויים להתבקע, לפאה — לכל מאה קנקנים.

ברטנורא; ומדובר כאן במקום שנהגו להכריע (גמרא). הנה שוקל לו עין בעין — בדיוק, ששתי כפות המאזניים שוות, כגון במקום שלא נהגו להכריע, נותן לו גרומיו — הכרעותיו, היינו תוספת על המידה: אָתְּד לַעֲשֶׂרָה בַלַּח — בגמרא מבואר: אחד מעשרה לעשרה בלח, כלומר שמוסיף לו בדברים לחים עשירית ליטרא לכל עשר ליטראות. והיינו אחד ממאה (אפח אפח). ויש מפרשים: אחד — כלומר שבדברים יבשים מוסיף אחד מעשרים בליטרא לכל עשרים ליטראות, היינו אחד מארבע מאות (רבע אפח). ויש מפרשים: אחד מעשרים בליטרא לכל עשר ליטראות ביבש, היינו אחד ממאתים (רבע אפח; המאירי). דין זה — נותן לו גרומיו — למדים בגמרא ממה שנאמר (דברים כה. טו): "אבן שלמה וצדק יהיה לך", שהואיל ותביא "צדק" מיתורת היא, דורשים ממנה: צדק משלך ותן לו. כלומר אף על פי ששקלת משקל שלם, מכל מקום תוסיף לו על המשקל משלך. מקום שנהגו למוד בפקה — במידה קטנה, כגון קב, לא ימד בגסה — במידה גדולה, כגון סאה, שיש כאן הפסד ללוקח, שנותן לו הכרע אחד לכל הסאה כמו בקב. וכן מקום שנהגו למוד בגסה, לא ימד בפקה — שיש הפסד למוכר. למחוק — מקום שנהגו למחוק את פי המידה, היינו להסיר מעליה את הגודש, לא יגדש — ואפילו הלוקח מוסיף לו דמים בעד הגודש; וכן מקום שנהגו לגדוש, לא ימחק — ואפילו פוחת לו דמים, אלא מודד כמנהג המדינה, לפי שבכל שינוי כזה יש חשש שמא יבוא לירי רמאות ואונאה.

~ שבת קודש ~

באור משנה א

המוכר פרות לחברו — סתם, ולא פירש אם לזריעה אם לאכילה, וזרעם הלוקח, ולא צמחו — יכול המוכר לומר ללוקח: לאכילה מכרתים לך, ואין כאן מקח טעות כלל, ואפילו זרע פשתן — אפילו מכר לו זרע פשתן, שרוב בני אדם אין קונים אותן אלא לזריעה, מכל

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

משכב זכור. שמשמין עצמן שיתאוו הם: שערו כנגדו. דלא שייך בהו זעה: בפנתא. שעל גבי הרגל: גילדא. עקב: בימות הגשמים. הטיט מכסו: חסדא. של זכות: עדנא. שקבע לו רבו עת ללמוד בלילה: אשתו: שאין הכל. מכירין בה וחושדין אותו:

דף מג עמוד ב. הגמרא מביאה הנהגות שראוי לתלמיד חכם להמנע מהן: תנו רבנן בברייתא, שיש דברים גנאי לו לתלמיד חכם - אם יעשה תלמיד חכם הרי זה מגונה, ולכן עליו להמנע מלעשותם. אל יצא כשהוא מבושם לשוק, ואל יצא יחידי בלילה, ואל יצא במנעלים המטולאים [עם טלאי]. ואל יספר [ידבר] עם אשה בשוק, ואל יסב לסעודה בחבורה של עמי הארץ, ואל יכנס פאחרונה לבית המדרש. ויש אומרים, אף לא יפסיע פסיעה גסה, ואל יחלף בקומה זקופה.

הגמרא מבארת באלו אופנים עוסקת הברייתא, ומה טעמי הדברים. שנינו בברייתא: אל יצא תלמיד חכם כשהוא מבושם לשוק. מבארת הגמרא: אמר רבי אבא פריה [בנו] דרבי חייה בר אבא, אמר רבי יוחנן, הברייתא אמרה כן רק במקום שיש החשודים על משכב זכור, שהם מבשמים את עצמם כדי שיתאוו להם. אמר רב ששת, לא אמרן - לא אמרנו שלא יצא תלמיד חכם לשוק כשהוא מבושם, אלא במבושם כנגדו, אבל במבושם בגופו מותר, מפני שהזיעה מעפרא ליה - מעבירה את ריח הבושם. מוסיפה הגמרא: אמר רב פפא, והמבושם בשערו כמבושם בכגרו דמי [הוא דומה], ולא יצא כך לשוק, משום שאין בשיער זיעה כמו בגוף וריח הבושם נשאר בו. ואמרי לה - ויש החולקים ואומרים, שהמבושם בשערו כמבושם בגופו דמי [הוא דומה], ורשאי לצאת כך לשוק, שאף בשיער יש זיעה המעבירה את ריח הבושם.

עוד שנינו: ואל יצא תלמיד חכם יחידי בלילה. מבארת הגמרא את טעם הדבר: משום חשדא - שיחשדוהו בזנות. מוסיפה הגמרא: ולא אמרן - ולא אמרנו שלא יצא יחידי בלילה, אלא דלא קביע ליה עידנא - באופן שלא קבע לו רבו קביעות ללמדו בלילה, אבל אם קביע ליה עידנא - קבוע לו זמן ללימוד, מותר לו ללכת יחידי, משום דמידע ידיע דלעידניה קא אזיל - שידוע הדבר לבני אדם שיש לו קביעות ואלה הוא הולך, ולא יחשדוהו. עוד שנינו: ואל יצא תלמיד חכם במנעלים המטולאים [עם טלאי]. אומרת הגמרא: מאמר זה שבברייתא מסייע ליה - הרי זה סיוע לדברי רבי חייה בר אבא, דאמר רבי חייה בר אבא, גנאי הוא לתלמיד חכם שיש במנעלים המטולאים. מקשה הגמרא: איני - האם כך הוא הדין, שאין לתלמיד חכם לצאת במנעלים מטולאים, והא [והלא] רבי חייה בר אבא נפיק - יצא במנעלים מטולאים, אף שתלמיד חכם הוא. מתרצת הגמרא: אמר מר זוטרא פריה [בנו] דרב נחמן, מה ששנינו שלא יצא במנעלים מטולאים, מדובר בטלאי על גבי טלאי, ואילו רבי חייה בר אבא יצא במנעלים מטולאים בטלאי אחד. מוסיפה הגמרא: ולא אמרן - ולא אמרנו שלא יצא בטלאי על גבי טלאי, אלא כאשר הטלאי הוא בפנתא - בפני המנעל העומד על גבי הרגל ונראה לכל, אבל אם הטלאי הוא בגילדא - בעקב, שאינו נראה לכל, לית לן פה - אין לחוש לכך, ויכול לצאת במנעל כזה. ואף אם הטלאי הוא בפנתא [בפני המנעל], לא אמרן - לא אמרנו שלא יצא בו אלא פאורחא - בדרך, אבל פביתא [בבית] לית לן פה - אין לחוש לכך, ויכול לצאת במנעל כזה. מוסיפה הגמרא: ולא אמרן - ולא אמרנו שלא יצא במנעל מטולא אלא בימות החמה, אבל בימות הגשמים לית לן פה - אין לחוש לכך, ויכול לצאת במנעל כזה, מפני שבימות הגשמים הטיט מצוי, והוא מכסה את הטלאי שבמנעל, ואינו נראה לבני אדם.

עוד שנינו: ואל יספר [ידבר] עם אשה בשוק. מבארת הגמרא: אמר רב חסדא, ואפילו אם אשה זו היא אשתו, מכל מקום לא ידבר עמה בשוק. מוכיחה הגמרא: תנאי נמי הכי - שנינו כן בברייתא כדברי רב חסדא, אל יספר עם אשה בשוק, ואפילו היא אשתו, ואפילו היא בתו, ואפילו היא אחותו, לפי שאין הכל בקיאי בקרובותיו - מפני שלא כל בני אדם בקיאים מי הן קרובותיו, ואינם יודעים שזו קרובתו, ויחשדו בו.

37 ככתובין וכמסורין. ממשיכה הגמרא להקשות: וְאִמְרַי רַב יְהוּדָה
38 אָמַר שְׂמוּאֵל, הֲלִכְתָּא, בּוֹתְבִין וְנֹתְנִין אֶף לֵאחֲרַי מִיתַת הַשְּׂכִיב
39 מַרְעֵי, שְׂכִינָן שְׂצִיזָה הַשְּׂכִיב מַרְעֵי לְכַתּוּב אַתְּ הַמַּתְנָה בַּשְּׂטֵר, כּוּוֹנְתוּ
40 לִיפּוֹת אַתְּ כַּח הַמַּקְבֵּל. מִסִּימַת הַגְּמָרָא: קְשִׁיָּא דְרַב אֲדָרְבֵי - דְּבַרִי
41 רַב סוֹתָרִים זֶה אַתְּ זֶה, שְׁלַעֲנִין שְׂכִיב מַרְעֵי שְׂאֵמֵר כְּתַבּוּ וְתַנּוּ מִנְהָ
42 לְפִלּוּנֵי וְמַת, סוֹבֵר רַב שְׂאֵף עַל פִּי שִׁיפָה הַשְּׂכִיב מַרְעֵי אַתְּ כַּחוּ שֶׁל
43 הַמַּקְבֵּל, דַּעְתּוֹ שֶׁתְּחַוֵּל הַמַּתְנָה לֵאחֲרַי מִיתָה, וְאִילוּ בִּמְתַנַּת שְׂכִיב
44 מַרְעֵי שְׂכַתּוּב בַּהּ קִנְיָן סוֹבֵר רַב שְׂכּוּנַת הַנּוֹתֵן בְּמַה שְׁעֵשָׂה קִנְיָן
45 לִיתֵן לְמַתְנָה גַּם כַּח שֶׁל מַתְנַת בְּרִיא, לַעֲנִין שְׂחַל מַחִיִּים וְאִינוּ יִכּוּל
46 לְחַזּוֹר בּוֹ, וְכֵן קְשִׁיָּא דְשְׂמוּאֵל אֲדָרְבֵי, שְׁהִרִי לַעֲנִין שְׂכִיב מַרְעֵי
47 שְׂאֵמֵר כְּתַבּוּ וְתַנּוּ מִנְהָ לְפִלּוּנֵי וְמַת, אִמְרַי שְׂמוּאֵל שְׂכִינָן שְׂצִיזָה
48 הַשְּׂכִיב מַרְעֵי לְכַתּוּב אַתְּ הַמַּתְנָה בַּשְּׂטֵר, כּוּוֹנְתוּ לִיפּוֹת אַתְּ כַּח
49 הַמַּקְבֵּל, וְלִפְיֶכֶךְ כּוֹתְבִים וְנוֹתְנִים אֶף לֵאחֲרַי מִיתָה, וְאִילוּ בִּמְתַנַּת
50 שְׂכִיב מַרְעֵי שְׂכַתּוּב בַּהּ קִנְיָן סוֹבֵר שְׂמוּאֵל שִׁישׁ לְחֻשׁוֹ שְׂמַא לֹא
51 גָּמַר בְּדַעְתּוֹ לְהַקְנוֹת אֵלּא לֵאחֲרַי מִיתָה.
52 מַתְרַצַּת הַגְּמָרָא: דְרַב אֲדָרְבֵי לֹא קְשִׁיָּא, מִשּׁוּם שִׁישׁ לְפָרֵשׁ הָא -
53 דְּבַרִי רַב, שְׂאֲרַכְבִּיהָ אֲתַרִי רַכְשִׁי, וְיֵשׁ לְמַתְנָה גַּם כַּח שֶׁל מַתְנַת
54 בְּרִיא, נִאֲמַרְוּ בְּאֹפֶן דְקִנְיָ מִיָּנִיהָ - שְׁעֵשׂוּ קִנְיָן סוֹדֵר עַל הַמַּתְנָה,
55 שְׂמַסְתַּבֵּר שְׂכּוּנַתוֹ לְחֻזֵק אַתְּ הַמַּתְנָה שִׁיחִידָה לֶה גַּם כַּח שֶׁל מַתְנַת
56 בְּרִיא. וְאִילוּ הָא - דְּבַרִי רַב לַעֲנִין שְׂכִיב מַרְעֵי שְׂאֵמֵר כְּתַבּוּ וְתַנּוּ,
57 שְׂאִין כּוֹתְבִים וְנוֹתְנִים, נִאֲמַרְוּ בְּאֹפֶן דְלֹא קִנְיָ מִיָּנִיהָ, אֵלּא רַק אִמְרַי
58 'כְּתַבּוּ וְתַנּוּ', שְׂבִאֹפֶן זֶה יִתְכַּן שְׂכּוּנַת הַנּוֹתֵן שְׂהַקְנִין יְחוּל לֵאחֲרַי
59 מִיתָה.
60 וְכֵן דְשְׂמוּאֵל אֲדָרְבֵי לֹא קְשִׁיָּא, מִשּׁוּם שְׂדַבְרֵי שְׂמוּאֵל לַעֲנִין
61 שְׂכִיב מַרְעֵי שְׂאֵמֵר כְּתַבּוּ וְתַנּוּ, שְׂכּוֹתְבִים וְנוֹתְנִים, נִאֲמַרְוּ בְּמִיָּנִיהָ
62 אֵת בְּהוּ - בְּאֹפֶן שְׂקִנּוּ מִמֶּנּוּ כְּדִי לִיפּוֹת כַּח הַמַּקְבֵּל, כְּגוֹן שְׂאֵמֵר
63 לְהַם לְכַתּוּב בַּשְּׂטֵר 'וְקִנְיָא מִיָּנִיהָ מוֹסִיף עַל מַתְנַת דֹּא' וְקִנְיָנִי
64 מִמֶּנּוּ בְּקִנְיָן לְהוֹסִיף עַל מַתְנָה זֶה, שְׂאֵכֵן כּוּוֹנְתוֹ לְהַקְנוֹת בְּתַקְנַת
65 חַכְמִים בְּאֵמִירָה, אֵלּא שְׂהוֹסִיף קִנְיָן כְּדִי לְהַקְנוֹת בְּלֵב שְׁלֵם.
66 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אַתְּ שִׁיטְתּוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל בַּעֲנִין זֶה: יְתִיב רַב נְחֻמָּן
67 בְּרַי יִצְחָק אֲחֻזְרִיָּה דְרַבָּא, וְיְתִיב רַבָּא קְמִיָּה דְרַב נְחֻמָּן, וְקָא בְּעֵי
68 מִיָּנִיהָ - וְשִׂאל אוֹתוֹ, מִי וְכִי-וְכִי אִמְרַי שְׂמוּאֵל לְגַבֵּי מַתְנַת שְׂכִיב מַרְעֵי
69 שְׁעֵשָׂה קִנְיָן, שִׁישׁ לְחֻשׁוֹ שְׂמַא לֹא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֵלּא בְּשִׂטְרָה, וְאִין
70 שְׂשִׂטְרָה לֵאחֲרַי מִיתָה, וְהָא אִמְרַי רַב יְהוּדָה, אִמְרַי שְׂמוּאֵל, שְׂכִיב מַרְעֵי
71 שְׂשִׂטְרָה בְּלִי בְּקִסְוֵי לְאֲחֵרִים, אֶף עַל פִּי שְׂקִנְיָ מִיָּדוֹ, דִּינוֹ כְּמַתְנַת שְׂכִיב
72 מַרְעֵי שְׂאֵם עָמְדֵי מְחוּלֵי חוּזָר,

1 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין שכיב מרע שנתן מתנה,
2 ועשה קנין: אִתְמַר, מְתַנַּת שְׂכִיב מַרְעֵי, שְׂנַתְּנָת אַתְּ כַּל נַכְסִי לְאֲחֵרִים
3 בְּמַתְנָה, שְׂנַתְּבִאֵר לְעִיל (מק). שְׂקוּנָה בְּדִיבּוּר בְּלַבַּד וְאִינוּ צְרִיךְ
4 קִנְיָן, שְׂשִׂטְרָה בְּהָ - בַּשְּׂטֵר הַמַּתְנָה שְׁנַעֲשֵׂתָה בְּקִנְיָן סוֹדֵר, הָאֵם הִיא
5 שׁוּנָה מִמַּתְנַת שְׂכִיב מַרְעֵי לֹא לֵאמֹר. בִּי רַב מְשִׁמִּיהָ דְרַב אֲמִרִי -
6 בֵּית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל רַב אֲמִירוֹ בְּשִׂמּוֹ, אֲרַכְבִּיהָ אֲתַרִי רַכְשִׁי - הֲרַכְבִּיבוּ
7 עַל שְׁנֵי בְּהֵמוֹת, כְּלוּמַר, חִזּוּק אַתְּ מַתְנָתוֹ בְּשְׁנֵי חִזּוּקִים, וְכַפִּי
8 שִׁיתְּבִאֵר לְחַלְקֵי, וְשְׂמוּאֵל אִמְרַי, לֹא יִדְעֵנָא מַאי אֲדוּן בְּהָ - אִינוּ יוֹדַע
9 כִּיצַד יֵשׁ לְפַסּוֹק אַתְּ הַהִלְכָה בְּנִידוּן זֶה, וְכִמוּ שִׁיבֹאֵר.
10 הַגְּמָרָא מְבִאֵרַת אַתְּ הַמְּחֻלּוֹקֵת: בִּי רַב מְשִׁמִּיהָ דְרַב אֲמִרִי, אֲרַכְבִּיהָ
11 אֲתַרִי רַכְשִׁי, - הֵיינו שְׁהִירֵי הֵיא בְּמַתְנַת בְּרִיא וְהִירֵי הֵיא גַּם בְּמַתְנַת
12 שְׂכִיב מַרְעֵי. הִירֵי הֵיא בְּמַתְנַת בְּרִיא לַעֲנִין זֶה שְׂאֵם עָמְדֵי הַשְּׂכִיב מַרְעֵי
13 מְחוּלֵי אִינוּ חוּזָר, כְּדִין בְּרִיא שְׂנַתְּנָת מַתְנָה שְׂאִינוּ חוּזָר בּוֹ לְעוֹלָם.
14 וְהִירֵי הֵיא גַּם בְּמַתְנַת שְׂכִיב מַרְעֵי לַעֲנִין זֶה שְׂאֵם אִמְרַי הַשְּׂכִיב מַרְעֵי
15 'הֲלֹאֲתוֹ לְפִלּוּנֵי' - אִנוּ נוֹתֵן לְפִלּוּנֵי אַתְּ הַחוּב שְׂחִיב לִי אֲדַם
16 מוֹסִים, הֲלֹאֲתוֹ קְנוִיָּה לְפִלּוּנֵי, וְיַפְרַע הַלּוּהָ לְמַקְבֵּל הַמַּתְנָה, כִּינָן
17 שִׁישׁ לוֹ גַּם כַּח שֶׁל מַתְנַת שְׂכִיב מַרְעֵי, שְׂאִילוּ בְּרִיא אִינוּ יִכּוּל
18 לְהַקְנוֹת מְלוּהָ עַל פִּהָ, מִפְּנֵי שְׂמַעוֹת הַחוּב נִיתְּנוּ לְהוֹרָצָה וְאִינוּ
19 בַּעֲנִין, וְלִפְיֶכֶךְ לֹא יִכּוּל לְחוּל בְּהֵם קִנְיָן.
20 וְשְׂמוּאֵל אִמְרַי, לֹא יִדְעֵנָא מַאי אֲדוּן בְּהָ - אִינוּ יוֹדַע כִּיצַד יֵשׁ לְדוּן
21 אַתְּ הַהִלְכָה בְּמַתְנָה זֶה, שְׂכִינָן שְׂהִיָּה יִכּוּל לְהַקְנוֹת בְּאֵמִירָה בְּלַבַּד
22 וְעֵשָׂה קִנְיָן, יֵשׁ לְחֻשׁוֹ שְׂמַא לֹא גָּמַר הַשְּׂכִיב מַרְעֵי בְּדַעְתּוֹ לְהַקְנוֹתוֹ
23 בְּאֵמִירָה כְּדִין הַשְּׂכִיב מַרְעֵי, אֵלּא חֲפֵץ לְהַקְנוֹתוֹ בְּשִׂטְרָה כְּלוּמַר
24 בְּקִנְיָן סוֹדֵר שְׂנַכְתַּב בַּשְּׂטֵר, וְיֵשׁ לְחֻשׁוֹ שְׂאֵף עַל פִּי שְׁעֵשָׂה קִנְיָן
25 אִין דַּעְתּוֹ לְהַקְנוֹת בְּמַתְנַת בְּרִיא שִׁיחוּל מַעֲכִשִׁי, אֵלּא לֵאחֲרַי
26 מִיתָה כְּמַתְנַת שְׂכִיב מַרְעֵי, וְאִין קִנְיָן שְׂנַכְתַּב בְּשִׂטְרָה יִכּוּל לְחוּל לֵאחֲרַי
27 מִיתָה, כִּינָן שְׂמִיד שְׂמַת קְנוֹ הִיּוֹרְשִׁים אַתְּ הַנַּכְסִים וְשׁוּב אִין חִלָּה
28 הַמַּתְנָה כְּלָל.
29 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה בְּדַבְרֵי רַב וְשְׂמוּאֵל: וְרַמִּי דְרַב אֲדָרְבֵי,
30 וְדְשְׂמוּאֵל אֲדָרְבֵי - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שְׂרַב וְשְׂמוּאֵל סוֹתָרִים
31 דְּבַרִיהֶם, דְשִׁלַּח רַבִּין מְשִׁמִּיהָ דְרַבִּי אֶבְהוֹ, הוּוּ יְדַעֵי - הִיוּ יוֹדַעִים,
32 שְׁשִׁלַּח רַבִּי אֶלְעָזָר לְגוֹלָה, מִשּׁוּם רַבִּינוּ - בְּשֵׁם רַב, שְׂכִיב מַרְעֵי שְׂאֵמֵר
33 כְּתַבּוּ וְתַנּוּ מִנְהָ לְפִלּוּנֵי, וְמַת, אִין בּוֹתְבִין וְנֹתְנִין לֵאחֲרַי מוֹתוֹ,
34 מִשּׁוּם שִׁישׁ לְחֻשׁוֹ שְׂמַא לֹא גָּמַר בְּדַעְתּוֹ לְהַקְנוֹתוֹ בַּעַל פִּהָ אֵלּא
35 לְכַשִּׁיתְּכּוּב בְּשִׂטְרָה, וְאִין שְׂשִׂטְרָה יִכּוּל לְחוּל לֵאחֲרַי מִיתָה, מִשּׁוּם
36 שְׂבִאֹפֶן שְׂמַקְנָה בַּשְּׂטֵר לֹא תִיִקְנוּ חַכְמִים שִׁיחִידָה דְּבַרִי הַשְּׂכִיב מַרְעֵי

כשנגשים באופן כזה, זאת-אומרת, שאין ברירה ומוכרח
הפצת המעיינות, הרי בוודאי - וכמו שהראה הניסיון בהרבה
מסוג מצב כזה - מוצאים כמה דרכים, ומדגישים הנני כמה,
הרבה יותר מאופן פעולה אחת

ממכתב כ"ט מר-חשוון, תש"כ

בבא בתרא. פרק תשיעי - מי שמת - דף קנב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

תוספות

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58

דאין נראה לומר דקמשמע לן ברישא דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר, אם לא תימא
 ד"תנו" במתניתין היינו "כתבו", וכי האי גוונא שלא בא השטר לעולם לא מהני מעמד
 שלשתן. ועל כרחך צריכין אנו לומר: הא כדאייתא הוא כדאייתא: רישא קא משמע לן דאין
 גט לאחר מיתה, וסיפא קא משמע לן דין של מעמד שלשתן בממוך. ואף על גב דדייק התם
 בגמרא דסיפא איירי בברייתא דמיא דרישא, אלמא
 משמע שיש לנו לדמות אהדיד — היינו טעמא
 ברייא, דבעי לאוקומא בחד גוונא דאיירי בחד
 גמרא, אבל אינם דומות לגמרי אהדיד. והנה"ה.
 ועוד יש לומר: דמיא לאוקומא רישא דגט שחרור
 במעמד שלשתן, כיון דאוקי מתניתין בהכי.
 ואשמועינן ברישא, דאף על גב דאמר "תנו גט
 לאשתי במעמד שלשתן", אשאתו ורצה בכך, וכן
 העבד — לא קנו בכך. אפילו אם תנינן לומר
 שלענין זכות נייח השטר הוי ממוך, ואהני ליה
 מעמד שלשתן — לענין שכחוב תיחוב לא מהני.
 ואף על גב ד"תיך כ"וכי" דמי — הכא לא זיכה בו
 העבד, דאיכא לאוקמא דמיירי שאינו באותה
 שעה ברשות הנפקד, ואנן בעינן מיד ליה. אי נמי,
 שאין הנפקד רוצה לזכות לעבד, וזוכה בעל כרחו
 במעמד שלשתן במתנה, אבל לא בגט שחרור,
 כדפרישנא לעיל ב"דמוכר את הספינה" (ע, א)
 שנועיל מעמד שלשתן בעל כרחו של נפקד.
 מיהו אין נראה להעמיד רישא בפלוגתא
 דאמוראי, דאיכא דמוקי לה במעמד שלשתן
 ואיכא דמוקי לה ב"כתבו ותנו", אלא דאי סביא
 הוא דפליגי, ולא הוי סיפא דמיא דרישא מכל
 וכל, כדפרישית לעיל. ולא גריסנן נמי בחד סיפא
 "וז", דאפילו בסתם מנה מיירי מתניתין, כדאייתא
 שפירקא דגיסין (ג, א).
מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין — פירש
 רבינו שמואל: דמיירי בשכתב לו כל
 נכסיו. והוא הדין בלא שטר, אלא שהקנה לו,
 אמרינן דאין קנין לאחר מיתה לשמואל. והביא
 ראייה מדפריך לה לקמן מהא מילתא דשמואל
 דאמר: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, אף
 על פי שקנו לו כו'. ואין נראה לרבינו יצחק
 מאיר, דאם כן מתניתין דקתני: שכיב מרע ששייך
 קרקע כל שהוא מתנתו מתנה — במאי מיירי לרב?
 אי שלא בקנין — אמאי מתנתו מתנה? והא קיימא לן לעיל דבעי קנין. ואי בקנין, אם כן סיפא
 דקתני: לא שייך קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה — והא אית ליה לרב הכא דמתנתו מתנה
 בקנין ועוד, דלשמואל דאמר אין גט לאחר מיתה — הוא הדין נמי דאין קנין לאחר מיתה, אם
 כן מתניתין דקתני: שייך קרקע כל שהוא מתנתו מתנה — היינו בקנין, איך יועיל לשמואל
 כלום? הלא שמא לא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה ודוחק הוא להעמיד משנתו במיפיה
 כחו, ובגון שאמר, בדסמוך לא משמע הכי. ועוד קשה: מדפסיק גמרא להלכתא מתנת שכיב
 מרע במקצת בעיא קנין ואם עמד אינו חוזר, משמע: הא כבולא, אם עמד — חוזר, ואפילו על
 ידי קנין. והא ליתא לרב, דאית ליה דקנין אלים כל כך בכל נכסיו כמו במתנת בריא ועוד
 קשיא: דוחק גדול הוא שהגמרא אינו אומר אלא שטר, והוא אמר הדין נמי יצחק בלא
 שטר. ועוד, דלספרים דגריסין לקמן: ובגון דכתב ליה "וקנינא מיניה מוסף על מתנתא" —
 דמשמע שבתוך השטר כתב לו כן. מיהו, יש ספרים דגריסין לקמן: כגון דאמר ליה "וקנינא
 מיניה" כו'. ונראה לרבינו יצחק לפרש דמיירי בשטר דוקא. והיינו טעמא דרב: שסובר שלכך
 כתב לו קנין בתוך השטר — לאלומי כחו יותר, שאפילו בכל נכסיו אם עמד אינו חוזר, כיון
 שכתב לו בתוך השטר. ושמואל סבר דשטר זה אינו אלא מוגרע כחו, כי אף על פי שיש בו
 קנין — אין בו בכך ייפוי כח. אלא יש לנו לומר שלא גמר להקנותו אלא בשטר כו'.
 ורמי

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין בי רב אמרי ארכיבי כו' — על כרחך בכוחו כל נכסיו
 פליגי וישמואל. דאי במתנת שכיב מרע במקצת שכתב בה קנין פליגי — בהדיא היה
 ליה למימר: מתנת שכיב מרע במקצת כו'. ועוד, הא תנן מתניתין סתמא: שייך קרקע כל
 שהוא מתנתו מתנה, ולא מפליגי בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו, והדיאך אמר
 שמואל: לא ידענא מאי אידון ביה, ולא קנה? הא
 כיון דכתבי בה קנין, ומתנת מקצת היא — על
 כרחך קתני מתניתין הרי היא מתנה וכן פירש
 רבינו חננאל. ועוד: הא פסקנא לדברי הכל
 הלכתא דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין,
 והרי היא מתנה כמתנת בריא לגמרי, ואינו יכול
 לחזור בו אפילו כשגומד. ואם אין בה קנין —
 אינה כלום, ואפילו אם מת לא קנה. ולא היה
 ליה לגמרא לקובעה אחר הפסק. ועוד, מדרבנן
 עלה לקמן מדרב יהודה אמר שמואל: שכיב
 מרע שכתב כל נכסיו כו', מכלל דהא נמי בכוחו
 כל נכסיו מיירי. שכתוב בה קנין — והוא הדין
 אם אין כתוב קנין בתוך השטר, או אפילו אין
 כאן השטר כלל, אלא שכיב מרע שהוכיח
 צווחא חשבי מרע כשחלק כל נכסיו. וגם הקנה
 אותם בקנין סודר למקבל מתנה. אבל אורחא
 דמלתא נקט, שדרך לכתוב הצווחא והקניין
 בשטר, כדי שלא תשתבח הצווחא. ואפילו
 לשמואל דאמר: לא ידענא מאי אידון ביה, שמא
 לא גמר להקנותו אלא בשטר — הוא הדין אם
 לא נכתב הקנין בתוך השטר, וכדבעינן לפרושי
 בסמוך. וראיה לדבר מהא דרמינן עלה בסמוך
 מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל: שכיב מרע
 שכתב כל נכסיו אף על פי שקנו מידו כו' —
 היינו בקנין בעלמא, בלא כתיבה בשטר, מיירי.
ארכיבי אתרי ריכשי — כמו "ורכביה רכיש"
 (אסתר ח) "המרכבה רכיש" (מיכה א). כלומר,
 הטיל שתי כוחות לצורך מתנה זו; על ידי שכתב
 בה "בדקצוי ורמי בערסיה" וכל לשון שכיב
 מרע — נתן בה כח שכיב מרע, כדמפרש לקמיה.
 ועל ידי קנין שכתוב בה, שאינו צריך בצווחא
 שכיב מרע אלא במתנת בריא — נתן לו כח
 מתנת בריא, שאם עמד אינו חוזר. דכין דדברי
 שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, ולענין מיקנא
 לאחר מיתה לא צריך קנין — הלכך ליפיות כחו של מקבל מתנה הקנה בקנין, כדי שלא
 יוכל לחזור בו, אפילו אם יעמוד מחליו. שאם אמר הלוואתו לפלוני — בואת המתנה, אם
 נתן לו הלוואה שחיוב לו איש אחר, אף על גב דליכא מעמד שלשתן — קנה. דקיימא
 לן [גיסין] (ג, א): "מנה לי בידך, תנחו פלונז" במעמד שלשתן קנה. לא שנא מלוה ולא
 שנא פקדון. והכא קני בצווחא שכיב מרע, ואף על גב דליכא במעמד שלשתן, לא ידענא
מאי אידון בה — דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת. דכיון דהוה קני באמירה בעלמא
 בצווחא שכיב מרע, הואיל וליכא שיעור נכסים — למה לי תו לאקווי בסודר? הלכך
 איכא למימר מיהדר סודר, ועקר ממנה כח מתנת שכיב מרע, ואינו רוצה שיקנה באמירה
 בעלמא אלא בקנין סודר, ומה הוא מקנה לו בהאי קנין — מתנת שכיב מרע הוא מקנה
 לו, דהיינו לאחר מיתה, ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן הקנה לו מחיים. אי נמי, אין
 הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל, אלא שצוה ותנן מחיים כל נכסיו בצווחא
 שכיב מרע ומקנה בסודר — אין קנין תופס, שלא נתכוין להקנות אלא לאחר מיתה. דמי
 כשמת נפלו נכסים קמי ירושין, ותו לא חייילא מתנתו. אין בוחינן ונותנין — לאחר שמת,
 שמא לא גמר להקנותו לו בעל פה אלא עד שיכתוב השטר, ושטר שנכתב לאחר מיתה
 לאו כלום הוא. דלענין שטר לא אמר רבנן שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו,
 אלא לענין מתנת ממוך, דאי אמר "תנו" — ונתנין אף לאחר מיתה. הלכתא בוחינן
 ונותנין — דלייפות כחו של מקבל מתנה צוה לכתוב. קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל — דלעיל אמר רב: בתר אומדנא דייפוי כחו של מקבל מתנה אוליקן, ושמואל
 אמר: אין שטר לאחר מיתה, והכא קאמר איפכא. הא דקנו מיניה — כדאמרן, שכתוב בה קנין, והוא הדין לקנין בלא כתיבה. וכיון דאקני בקנין — ליפיות כחו הוא דעבד. **במיפיה**
את כחו — כדלקמן: "וקנינא מיניה מוסף על מתנה דא" — יתור לשון ליפיות כחו הוא. והכי נמי בצווחא שאמר "כתבו ותנו" פירש שיכתבו בשטר והוא ייפוי כח דקנין, דמוסוף
 על מתנתא.

בדיוק

1 בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה — הלכך חזר בו. הא דא מת — קנה המקבל
 2 מתנה, ולא אמרינן שזא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. וקשיא
 3 ארשומאל, דאמר: לא ידענא מאי אידון בה במתנת שכיב מרע שיש בה קנין, והיינו הך.
 4 והכא אמר קנה אחר מיתה אחיו ליה בידה — שידוע תירוצן דברב. אי נמי, רמו לו בעין

5 ייפוי כח, לומר דמוקמינן לההוא דאמר קנה
 6 בשמייהא את כחו. וקינא מניה מיתה מופרש לעיל,
 7 מתנתא דא — בכל מה דכתוב ומפורש לעיל,
 8 במנא דכשר למקנייא ביה, שריר וקיים. כלומר,
 9 וקינא מניה קנין גמור להוסיף וליפות כחו,
 10 לבד המתנה שנתן בעל פה. ולישנא יתיירא
 11 לייפות כל כח. כתב לזו וכתב לזו — שכיב
 12 מרע שכתב כל נכסיו לראובן במתנת שכיב
 13 מרע, לא שנא בעל פה ולא שנא בכתב, לברר
 14 מתנתו. וחזר וכתבו או נתנו לשמעון, אבל לא
 15 מסר להן את השטר. ויייתיקו — של שני מבטל
 16 דייתיקי של ראשון. דשכיב מרע יכול לחזור בו,
 17 הלכך אידון קנה, שיהי חזר בו מראשון.
 18 דייתיקי — לשון מתנת שכיב מרע, דאמרינן דא
 19 תהא למיקם ולמחוי, דרברי שכיב מרע
 20 ככתובים ובמסותין דמו. כתב ויכתב לזו — כתב
 21 כל נכסיו לראובן ומסר לו את השטר דראיית
 22 זכותו. ויש לשנות אחרים, ולא ישור בעיני. רב
 23 אמר ראשון קנה — דהא זיכה בקנין חשבי ליה,
 24 והרי היא במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין,
 25 דארבכהה אתרי ריכשי, ואפילו אם עמד אני
 26 חזר. ושמואל אפר שני קנה — כדן מתנת
 27 שכיב מרע בכל נכסיו שאין בה קנין, ואם עמד
 28 — חזר. ואמרינן לעיל: כל שאם עמד חזר —
 29 חזר במתנתו, והלכך שני קנה. והא אפילו בה
 30 חדא וימנא — לעיל, במתנת שכיב מרע שכתוב

31 בה קנין, דרב אמר: ארכבה אתרי ריכשי, ושמואל אמר כו'. דסבר רב דאפילו לעצמו נמי
 32 לא קנה, דאינו יכול לחזור בו — הלכך הא ראשון נמי קנה. אבל בהך — בתרייתא, דלא
 33 קנו מניה, סלקא דעתך אמינא דלא הוי זיכה ייפוי כח בקנין, ואימא מודה לשמואל (רשני
 34 קנה. דאין כאן לא ייפוי כח) ולא הורעת כח דשמואל, דנימא: לא ידענא מאי אידון בה,
 35 כדאמר לעיל. דהא אין כאן קנין, דנימא: לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר
 36 מיתה. בסורא מתנו הכי — אית דמפרשי: אדלעיל קא, אפלוגתא קמייחא דמתנת שכיב
 37 מרע שכתוב בה קנין, ואמר רב ארכבה אתרי ריכשי ושמואל אמר כו'. ואתא למימרה
 38 בסורא מתנו הכי כדלעיל, וקשיא להו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל. אבל
 39 בפומבדיתא מתנו הכי וכו' ולא קשיא להו מידי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל
 40 דהשתא נמי מודי שמואל דאם מת הוי קנין, כדדייקין נמי ממילתיה דרב יהודה. ולאו
 41 מילתא היא, דהשתא נמי קשיא הך אדרב יהודה, דהכא קאמר: אין לאחר קנין כלום, בין
 42 לאחר בין לעצמו, ואפילו אם עמד אינו יכול לחזור בו. ולעיל אמר רב יהודה אמר
 43 שמואל: בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה, ויכול לחזור בו. אלא אהך דסליק מניה
 44 קאי, דפלגי רב ושמואל בכתב וזיכה לזו וכתב וזיכה לזו, וכן פירש רבנו חננאל. בסורא
 45 מתנו הכי לפלוגתא דרב ושמואל דכתב וזיכה לזו, כדאמרן. בפומבדיתא מתנו: שלחו
 46 מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו כתב וזיכה לראשון וקנו מידו מאי? שלח לזו. כיון שזיכה
 47 לו וקנו מניה — קנה, ואין יכול לחזור במתנתו. וכל שכן להקנותו לאחר. ואין אמרינן
 48 בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, דהא זיכה לו וקנו מניה. כיון דכולי האי (ועבדו
 49 — לא הוי אלא ליפות כחו, וקנה.

סבור
 50 אבא בהא דלא קנו מניה וכו'. ואי איתמר בהא — בהא קאמר שמואל וכו'. למילתא דשמואל אין צריך כאן שום צריכותא, דהוי שמואל לא סבירא ליה הכא כמו לעיל, דהא לרב גרידא
 51 הוה צריך לאקשוי הכי.

52 **שְׁלֹחַ** ליה מבי רב כו קנו מידו מוחו — פירוש: שכתבו קנין בשטר עם הויכוי. שלח ליה: אין אחר הקנין כלום, ואין יכול לחזור בו. ואפילו לעצמו נמי אינו יכול לחזור בו, כדמפרש רב הונא. ורבינו יעקב
 53 פירש סוגיא זו בענין אחר, ומיירר רב ושמואל אפילו הכא שאין כתוב הקנין בשטר, אלא קנין בעלמא. ומתניתין דקתני: שירי קרקע כל שדוא מתנתו מתנה — היינו בקנין, וסיפא דקתני: לא
 54 שירי קרקע כל שדוא אין מתנתו מתנה — מיירר בלא קנין. ולא מיירי סיפא דומיא דרישא. והויא דכתב וזיכה — היינו מסתמא. כפירוש רבינו שמואל, שזיכה זה במקום קנין עומד. והא דאמרינן לעיל:
 55 דייתיקי מבטלת דייתיקי בכתב לזה ולזה — היינו כשלא כתב לו לשם שטר, אלא לשם צוואה בעלמא. והשתא לא תקשה מידי מהדיא דסוף פרק קמא דבבא מציעא. דהתם איירי בדייתיקי של צוואה,
 56 דסתם דייתיקי רצוואה היא. ואין נראה, דלשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור, שנתנו לשם שטר של אותה מתנה. דהכי משמע לישנא ד"כתובים הוי גמלך עליהם שלא ליתנם".
 57 ועוד

1 ורמי דרב אדרב כו'. ומשני: דרב אדרב לא קשיא, התם דקנו מניה. פירוש: דקנו מניה בתוך
 2 השטר, ולכך יש ייפוי כח יותר. אבל לא קנו מניה בתוך השטר — אין כאן ייפוי כח יותר.
 3 ומה שהביא רבינו שמואל ראיא דהוא הדין בלא שטר, מדפריך עלה בסמוך מדרב יהודה
 4 אמר שמואל: שכיב מרע כו' — לאו ראיא היא, דאיבא למימר דהכי פריך: ומי אמר שמואל

5 שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר כו? דהא אמר
 6 שמואל: שכיב מרע שכתב כל נכסיו, אף על פי
 7 שקנו מידו, אם עמד — חזר, אבל אם מת — אינו
 8 חזר. ואף על גב דליבא קנין בשטר, מכל מקום
 9 היה לנו לחשוב לשמואל גרעין כה, דהא אפילו
 10 לרב דאית ליה דקנין בשטר הוי ייפוי כח, הדי
 11 סבור כאן שהוא גרעין כה, שיוכל לחזור בו אם
 12 עמד — דשן שמואל סבור לעיל דקנין
 13 בשטר גרעין כה, שהיה לו לסבור גם כאן גרעין
 14 כה יותר ממה שהוא סבור לעיל, ואפילו לא עמד
 15 חזרו בו. כמו רב סבור כאן גרעין כה יותר ממה
 16 שסבור למעלה, וקל וחומר לשמואל דלא גרעו.
 17 אבל דודק הוא לומר דשמואל לא מפליג בין
 18 הקנה לו לכתב קנין בשטר, וטעמא דמתניתין
 19 משום ייפוי כח, כדפרישית לעיל, ולפי זה נראה
 20 ליה, דכל הך שמעתתא אין צריך להעמידה כלל
 21 בכתב כל נכסיו כפירוש רבינו שמואל וכפירוש
 22 רבינו חננאל, אלא יכלו להעמידה בטוב במתנת
 23 שכיב מרע, ובין במקצתה בין בבולה. דעל כרחך
 24 בבולה נמי איירי, מדפריך עלה משכיב מרע
 25 שכתב כל נכסיו לאחרים כו'. וכל קושיות שפירש
 26 רבינו שמואל להעמידה במתנת שכיב מרע
 27 בבולה — אינם קושיות לפי זה. אלא יש לפרש
 28 דבמתנת שכיב מרע בבולה ובמקצת מיירי שפיר.
 29 ומאי דקיימא לן כשמואל — יש ללמוד שאין
 30 לכתוב במתנת שכיב מרע קנין, ומה שכתב הגאון
 31 בתקון סתרות: קנו מניה בכל לשון של זכות" — נראה שהיה צריך לכתוב שם שום ייפוי
 32 כה, או "אף קנו ממנר" דמשמע טפי ייפוי כח, או שמא צריך לכתוב "וקנינא מניה מוסף על
 33 מתנתא דא". **כתב** וזיכה לזו וכתב וזיכה לזו — פירש רבינו שמואל: זיכה — משטר לו
 34 את השטר. וקשה לרבינו יצחק בר מאיר: דאם כן, הא דקאמר כתב לזו וכתב לזו — היינו
 35 בלא מסירה, והיכי קאמר עלה דייתיקי מבטלת דייתיקי? והתנן לעיל בפרק "יש נוחלין"
 36 (קלה, ב): נמצאת דייתיקי קשורה לו על ירכיב, וכתב בה אחד מן הורשנים — אינה כלום
 37 ועוד, דאי במסירה — (לא) היה אמר רב שאינו יכול לחזור בו השכיב מרע, דאם לא כן
 38 תקשה לך מדאמר בסוף פרק קמא דבבא מציעא (יה, א): דייתיקי מתנה ושוכרין הרי זה לא
 39 חזיר, שאני אמר כתובים היו וגמלך עליהם שלא ליתנם. דייק בגמרא (טו, א): טעמא דלא
 40 אמר "חנור", הא אמר "חנור" — נותנין. ורמיניה: דייתיקי ואפותיקי, אף על פי ששניהם מודים
 41 — לא חזיר לא לה ולא לזו ומוקי לה למתניתין התם דבשכיב מרע יתבינן ניהליה,
 42 ודקאמר הא אמר תנו נותנין — לית ליה פסידא, דבתרייתא וכו', דהא הדר ביה מקמייתא.
 43 ולמה אין לנו לחשוב דילמא ידבה לזו מתחלה ומסרה, דהשתא לא מצי תו הדר בידי? על
 44 כן נראה לפירש: כתב וזיכה — דלאו היינו מסר, שאפילו מסר לו יכול לחזור בו. אלא זיכה
 45 — היינו שזיכה בו את הנכסים, וכתב לו בשטר שזיכה לו על ידי אחר, אם מטלטלים הם,
 46 ואם מקרקעי — אמר לו חזק וקני. והזכות כתב בתוך השטר. ופריך: הא אפילו בה כו חזא
 47 זימנא, שהרי היכיב בתוך השטר במקום הקנין עומד, ואית ליה לרב לעיל דהוי במתנת
 48 בריא, ואינו יכול לחזור בו ומיהו, משמואל לא קשיא מדי, שהרי הוא אומר כאן דשני קנה,
 49 ואילו לעיל קאמר דאין שטר לאחר מיתה, ולא קנה כלל. אבל מרב פריך שפיר. ומשני: אי
 50 איתמר בהדיא — בהדיא קאמר רב מיתה, וקנו מניה. פירוש: הקנין כתוב בתוך השטר.
 51 אבא בהא דלא קנו מניה וכו'. ואי איתמר בהא — בהא קאמר שמואל וכו'. למילתא דשמואל אין צריך כאן שום צריכותא, דהוי שמואל לא סבירא ליה הכא כמו לעיל, דהא לרב גרידא
 52 הוה צריך לאקשוי הכי.

53 **שְׁלֹחַ** ליה מבי רב כו קנו מידו מוחו — פירוש: שכתבו קנין בשטר עם הויכוי. שלח ליה: אין אחר הקנין כלום, ואין יכול לחזור בו. ואפילו לעצמו נמי אינו יכול לחזור בו, כדמפרש רב הונא. ורבינו יעקב
 54 פירש סוגיא זו בענין אחר, ומיירר רב ושמואל אפילו הכא שאין כתוב הקנין בשטר, אלא קנין בעלמא. ומתניתין דקתני: שירי קרקע כל שדוא מתנתו מתנה — היינו בקנין, וסיפא דקתני: לא
 55 שירי קרקע כל שדוא אין מתנתו מתנה — מיירר בלא קנין. ולא מיירי סיפא דומיא דרישא. והויא דכתב וזיכה — היינו מסתמא. כפירוש רבינו שמואל, שזיכה זה במקום קנין עומד. והא דאמרינן לעיל:
 56 דייתיקי מבטלת דייתיקי בכתב לזה ולזה — היינו כשלא כתב לו לשם שטר, אלא לשם צוואה בעלמא. והשתא לא תקשה מידי מהדיא דסוף פרק קמא דבבא מציעא. דהתם איירי בדייתיקי של צוואה,
 57 דסתם דייתיקי רצוואה היא. ואין נראה, דלשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור, שנתנו לשם שטר של אותה מתנה. דהכי משמע לישנא ד"כתובים הוי גמלך עליהם שלא ליתנם".
 ועוד

40 מסירת השטר עדיין הרי היא כמתנת שכיב מרע שנאמרה בה
41 ההלכה, שכל שאילו עמד היה חוזר בו, יכול לחזור בו אף קודם
42 שמת, וליתן את המתנה לאחר.
43 הגמרא מקשה שהרי כבר נחלקו בענין זה. שואלת הגמרא: והא
44 אפילו כה הריא זמנא - והרי כבר נחלקו בזה רב ושמואל, כמתנת
45 שכיב מרע שכתוב בה קנין, שרב סובר ששכיב מרע שעשה קנין
46 על מתנתו, כוונתו שיהיה למתנה כח של מתנת בריא, ולשמואל
47 זו מתנת שכיב מרע, ומדוע יש צורך להביא שוב מחלוקת זו.
48 משיבה הגמרא: צריכא - הוצרכו רב ושמואל להשמיענו את שתי
49 המחלוקות, משום דאי איתמר בהא - שאם היתה נאמרת רק
50 המחלוקת הראשונה, הייתי סבור לומר שדווקא בהא - לענין שטר
51 מתנה שכתוב בה קנין קאמר רב שתחול המתנה מחיים, משום דקני
52 מיניה - שקנו ממנו העדים בקנין סודר. אבל בהא - לענין כתב
53 וזיכה לזה, דלא קנו מיניה - שלא קנו ממנו העדים בקנין סודר,
54 אלא רק מסר לו צוואתו שכתב בשטר, הייתי סבור שמסירת
55 השטר אינה נחשבת יפוי כח בקנין, אימא מודה ליה לשמואל -
56 שמא נאמר שמודה רב לשמואל באופן כזה שנחשב כמתנת שכיב
57 מרע שיכול לחזור בו, וממילא השני קנה. לכך נצרכת המחלוקת
58 השניה לחדש שאף בזה סובר רב שהרי היא כמתנת בריא.
59 ואי איתמר בהא - ואם היתה נאמרת רק המחלוקת השנייה, הייתי
60 סבור בהא קאמר שמואל - שדווקא בה אמר שמואל שדינה
61 כמתנת שכיב מרע ויכול לחזור, כיון שלא היה קנין גמור, אכל
62 בהך - במחלוקת הראשונה לענין שטר מתנה שכתוב בה קנין,
63 אימא מודה ליה לרב - שמא נאמר שמודה שמואל לרב שהרי
64 היא כמתנת בריא. ולכך נצרכת המחלוקת הראשונה לחדש
65 ששמואל סובר שיש לחשוש שרוצה להקנות לאחר מיתה.
66 מסיימת הגמרא: צריכא - אכן נצרכים שתי המחלוקות.
67 הגמרא מביאה שבפומבדיתא שנו דין אחר: כגורא מתנו הכי -
68 כך שנו בישיבה בסורא את המחלוקת בין רב ושמואל לענין כתב
69 וזיכה לזה, אך כגורא מתנו הכי - בישיבה בפומבדיתא שנו
70 דין אחר, ולא הוזכרה מחלוקתם של רב ושמואל, וכך הם שנו,
71 אמר רב זמנא בר אבא, שלחו ליה מבי רב לשמואל, ולמדנו רבינו,
72 שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחריים במתנה, ומסר השטר למקבלי
73 המתנה, וגם קנו מינו - עשו קנין סודר על המתנה, מהו - האם
74 יכול לחזור בו, שלח ליה - השיב להם אין אחר קנין בלום, כלומר,
75 שאינו יכול לבטל את הקנין, והיינו שסובר שמואל שבאופן
76 שכתב ומסר את השטר למקבל בנוסף לקנין, ברור שדעתו היא
77 לתת למתנה כח של מתנת בריא, ואינו יכול לחזור בו ממתנתו.

1 גידוע לנו, שלא היה קנין אלא מתנת המיתה - שכל הקנין שעשה
2 היה רק על דעת שימות לבסוף. ולכך אף על פי שהיה קנין, אם
3 עמד מחוליו יכול לחזור בו. ואם כן קשה שדברי שמואל סותרים
4 זה את זה, שמדברי שמואל כאן מבואר שאם מת לבסוף, קנה
5 המקבל, ואין חוששים שכיון שעשה קנין אין בדעתו להקנות אלא
6 בקנין כמתנת בריא, ואילו לענין 'מתנת שכיב מרע שכתוב בה
7 קנין, אמר שמואל שיש לחשוש שמא לא גמר בדעתו להקנות
8 אלא בקנין כמתנת בריא, ואין קנין לאחר מיתה.
9 ואהוי ליה כגריה ואשתיק - רב נחמן עשה לרבא סימן בידו, אך לא
10 פרש למה כוונתו, כי קם - לאחר שהלך רב נחמן, אמר רב נחמן
11 בר יצחק לרבא, מאי אהוי לך - מה התכוין רב נחמן לרמוז לך. אמר
12 ליה רבא. כוונתו היתה לרמוז, שיש להעמיד את הוראתו של
13 שמואל שקנה המקבל לאחר מיתת הנותן, כמינה הנותן את כחו
14 של המקבל, ובאופן זה מודה שמואל שאף על פי שעשה קנין, חלה
15 המתנה.
16 הגמרא מבארת מהו יפוי כח: הוי דימי מנה את כחו - מהו אותו
17 לשון של יפוי כח, אמר רב הירש, שכתב לשון זו, וקנינא מיניה
18 מוסרף על מתנתא דא - קנינו ממנו קנין גמור להוסיף על מתנה
19 זו, ומפני שיותר בלשוננו אנו אומרים שדעתו להוסיף ולייפות כח
20 המקבל, ובאמת כוונתו היא להקנות בתקנת חכמים באמירה,
21 אלא שהוסיף קנין כדי לגלות דעתו שנתן בלב שלם.
22 הגמרא דנה בשכיב מרע שכתב את נכסיו לשני בני אדם זה אחר
23 זה. אומרת הגמרא: פשיטא - דין פשוט וברור הוא, שאם השכיב
24 מרע כתב לזה - נתן את נכסיו לאחד במתנת שכיב מרע, וכתב
25 שטר ראייה על המתנה, אך עדיין לא מסר לו שטר על כך, ואחר
26 כך כתב לזה, כלומר שנתן שוב את נכסיו לאדם אחר, וכתב לו
27 שטר ראייה אך לא מסר לו, היינו דימי אהא רב דימי אמר - נידון
28 זה דומה לדין שאמר רב דימי כשבא מארץ ישראל לבבל, דיימי קני
29 ממשלת דיימי קני - מתנת שכיב מרע מבטלת מתנת שכיב מרע
30 אחרת שקדמה לה, כלומר, שיכול, השכיב מרע לחזור בו
31 ממתנתו. אבל באופן שכתב וזיכה לזה - שהקנה השכיב מרע את
32 נכסיו לאחד ומסר לו שטר על כך, ואחר כך שוב כתב וזיכה לזה
33 - הקנה את נכסיו לאחר ומסר לו שטר על כך, נחלקו אמוראים
34 דבר. רב אמר, ראשון קנה, ושוב אין השכיב מרע יכול לחזור
35 בו. ושמואל אמר, שני קנה, כיון שיכול השכיב מרע לחזור בו.
36 הגמרא מבררת מה הם טעמי רב ושמואל במחלוקתם בנידון זה:
37 רב אמר המקבל הראשון קנה, כיון שמסירת השטר לראשון, נחשב
38 כמו שעשה השכיב מרע קנין על מתנתו, שהדין בזה לשיטת רב
39 הרי היא כמתנת בריא. ושמואל אמר שני קנה, כיון שגם אחר

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שני עמ' א

9 ומתוך מחלתו זו נפטר לבית עולמו, וכתבו כן כדי להודיע שלא
10 הבריא בינתיים ולא חזר בו.
11 הגמרא מביאה אופן נוסף של ספק במתנת שכיב מרע, הדומה
12 לנידון של משנתנו: והוא מתנתא דהוה כתב בה - מעשה בשטר
13 מתנת שכיב מרע שנכתב בו 'כד הוה קציר ודמי בערסיה' - כאשר
14 היה הנותן חולה ומוטל במיטתו, נתן את כל נכסיו לפלוני במתנה,
15 ולא כתב בה 'זמנא מרעיה איפטר לבית עולמיה' - ומתוך מחלתו
16 נפטר לבית עולמו, ואף שידוע שנותן המתנה מת, יש להסתפק
17 האם לאחר שנתן את המתנה הבריא וחזר בו מהמתנה שנתן, ורק
18 לאחר מכן מת מחולי אחר, או שמת מתוך מחלה זו והמתנה
19 קיימת.

גמרא

1 באותה שעה, ואין יכול לחזור כך, הנותן צריך להביא ראיה
2 ששכיב מרע היה, ואם לא הביא ראיה זכו מקבלי המתנה, דברי רבי
3 מאיר. וחקמים אומרים, כיון שהדבר ספק, הדין הוא שהמוציא
4 מהכרזו עליו הראיה, ומקבל המתנה שרוצה להוציאה מחזקת
5 הנותן, צריך להביא ראיה לדבריו שאכן הנותן היה בריא בשעת
6 המתנה.
7 בשטר ראייה הנכתב על מתנת שכיב מרע לאחר מותו היתה הדרך
8 לכתוב שנתן המת את הנכסים בזמן שהיה חולה ומוטל במיטה,

יכול לחזור כיון שמשמעות תיבת 'מחיים' היא שתחול המתנה
 כבר מעכשיו, ודינה כמתנת בריא.
 אָמַר אַמִּימַר, לִית הַלְבָתָא פְּוֹתִיָּה דְרָבָא – אין ההלכה כרבא, אלא
 דין מתנה זו כדין מתנת שכיב מרע.
 הגמרא מבררת את החידוש בדברי אמיר: אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי
 לְאַמִּימַר, פְּשִׁימָא, הרי זה דבר פשוט שאין הלכה כרבא, דְהָא
 אָמַרִי נְהַרְדְּעִי הַלְבָתָא פְּוֹתִיָּה דְרַב – שהרי אמרו נוהרדעי שהלכה
 כרב, שהאומר שתחול המתנה 'בחיים ובמות' כוונתו שתחול
 המתנה לאחר מיתה, כדין מתנת שכיב מרע, ואם כן גם האומר
 'מחיים ובמות' כוונתו שתחול המתנה לאחר מיתה, ושלא כדברי
 רבא. משיבה הגמרא: מַהוּ דְתִימָא – היה עולה על דעתך לומר,
 שכאשר כתב בשטר המתנה תיבת 'מחיים' מוֹדִי רַב שְׂכוּנוֹתוֹ
 שתחול המתנה מחיים, ותמשך לעולם גם לאחר מיתה, ואין זה
 דומה לאומר 'בחיים ובמות', קָא מְשַׁמְעֵ לָן – לכך חידש אמיר
 שאין חילוק בין הלשונות, ולעולם בין אם אמר 'בחיים' ובין אם
 אמר 'מחיים', הרי זו מתנת שכיב מרע.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הָהוּא דְתָתְאִי לְקַמְיָה דְרַב נְחֻמָּן
 לְהַרְדְּעָא – מעשה באדם שקיבל מתנת שכיב מרע, (שהיה כתוב
 בשטר המתנה שתחול המתנה 'בחיים ובמות'), ובא לפני רב נחמן
 בנהרדעי, שְׁרָדְיָה – שלח אותו רב נחמן לְקַמְיָה דְרַב וְרַמְיָה בַר אַבָּא
 לְשׁוּם סְטָמְא (שם מקום), אָמַר רב נחמן, הטעם ששלחתי את
 השאלה לרבי ירמיה בר אבא, מַשּׁם דְהָכָא אֲתָרָא דְשְׂמׂוּאֵל – כאן
 בנהרדעא דהוּא מְקוּמוֹ שֵׁל שְׂמׂוּאֵל, ואם דְהִיבִי נְעַבְדִי פְּוֹתִיָּה דְרַב
 – איך נהגה כשיטת רב, כלומר, שאף על פי שנפסקה ההלכה כרב
 אין ראוי לנהוג כך במקומו של שמואל.
 הגמרא מביאה עוד מעשה בענין זה: הָהוּא דְתָתְאִי לְקַמְיָה דְרָבָא
 – מעשה באשה שכתבה ומסרה שטר שהיה כתוב בו 'מחיים
 ובמות', ולאחר שעמדה מחוליה באה לפני רבא, משום שרצתה
 לחזור בה, עָבַד לָהּ רַבָּא פְּשִׁמְעָתִיָּה – פסק לה רבא שכישתו,
 ש'מחיים ובמות' הכונה שתחול המתנה כבר מעכשיו, והפסידה
 האשה שאינה יכולה לחזור בה מהמתנה. הָהוּא קָא פְּרָדְא לִיה –
 הטרידה האשה את רבא לומר לו שלא פסק לה כהוגן. אָמַר לִיה
 רבא לְרַב פְּסָא פְּרִיָּה דְרַב חֲנַן סְפִירָה – שהיה הסופר שלו, וְלֵ
 פְּתוּב לָהּ שְׁהַדִּין עֵמָה שִׁיכּוּלָהּ לַחֲזוֹר בַּה מִמַּתְנָהּ, וְכַתּוּב בָּהּ –
 ותוסיף ותכתוב בסוף השטר את המשנה (ב"מ ע"ה) השוכר את
 האומנים וחזרו בהן מקום שאין שם אדם שוֹכֵר עֲלֵיהֶן אוּ מְטַעֵן,
 שזה יהיה סימן שכולם ידעו שכל מה שכתב בשטר הוא כדי
 להטעותה, אבל האשה הרגישה בדבר, ולכך אָמְרָה לִיה מְטַעֵן אֲרִיָּה
 – קללה אותו שתטבע ספינתו בים, והוסיפה ושאלה אותו, אֲמַעֲוִי
 קָא מְטַעֲיָ לִי – וכי אתה חושב להטעות אותי.
 אֲמַשְׁיָהוּ לְמִנְיָה דְרָבָא בְּמִיא – שרו את בגדיו של רבא במים, כדי
 שהקללה תחול על הבגדים, וְאֶפְּלִי חֲבִי לֵא אִפְרָק מִמִּיבְעָא – ואף
 על פי כן לא ניצול מטביעה, כיון שחלה קללתה של האשה,
 כמבואר בגמרא (מגילה טו) אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך.

משנה

מבואר במשנה לעיל (קמ"ו), ששכיב מרע שנתן את כל נכסיו
 במתנה והבריא, מתנה בטלה, כיון שנתן את המתנה רק על דעת
 שימות. משנתניו דנה באופן שיש ספק אם בשעת הנתינה היה
 שכיב מרע.
 נתן את כל נכסיו, אך לא כתב בה – בשטר, שהיה שְׂכִיב מְרַע, הוּא
 – הנתון אֹמֵר, שְׂכִיב מְרַע הִיְיִתי כשנתתי את המתנה, ועתה
 שהבראתי בטלה המתנה, וְהָן – מקבלי המתנה אוֹמְרִים, בְּרִיא הִיְיִתי

קָבֹוד מִיְנִיה – סברו תלמידי רב לומר, הִנְי מִיָּלִי – דין זה, שאינו יכול
 לחזור, היינו דווקא כשרוצה לחזור ולהקנות לְאָחֵר, אֲבָל אם
 כשהבריא רוצה לחזור בו מהמתנה ולהשאיר את הנכסים לְעַצְמוֹ,
 לֵא נאמר דין זה, אלא יכול לחזור בו, שהרי כל הקנין היה מחמת
 שהיה סבור שעומד למות.
 אָמַר לְהוּ רַב חֲפָדָא, כִּי אֲתָא רַב הוּנָא מְכּוּפְרִי פִירְשָׁה – כשבא רב
 הונא מכופרי, פירש את הפסק של שמואל בִּין באופן שרוצה
 לחזור בו כדי להשאיר את הנכסים לְעַצְמוֹ וְכִן כשרוצה לחזור כדי
 להקנותם לְאָחֵרִים.
 הגמרא מביאה מעשה בענין שכיב מרע שכתב ומסר ועשה קנין:
 הָהוּא דְקִנְיָ מִיְנִיה – מעשה בשכיב מרע שכתב שטר ומסר אותו
 למקבל, וגם עשה קנין על כך, וכשעמד מחוליו רצה לחזור בו,
 אֲתָא לְקַמְיָה דְרַב הוּנָא, אָמַר מָא אִיעָבַד לָךְ – מה אוכל לעשות לך
 דְלֵא אֲקִנְיָ דְרַבְּמִקְנֵי אִינְשִׁי – שלא הקנית כדרך שרגילים להקנות
 מתנת שכיב מרע, שהרי אם היית מקנה כדרך שרגילים להקנות,
 היית יכול לחזור בכך, אבל אתה שינית ועשית קנין סודר חוץ
 מהכתובה והמסירה ובאופן זה מודה שמואל שדינה של המתנה
 כמתנת בריא ואינו יכול לחזור ממתנתו אף כדי להשאיר את
 הנכסים לעצמו.
 ולסיכום, שמואל אמר חמשה דינים לענין מתנת שכיב מרע: א.
 מתנת שכיב מרע בכלה שכתבה בה קנין, באופן שלא זיכה לו את
 השטר, לא קנה המקבל, אף שמת הנותן כיון שחוששים שלא גמר
 להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. ב. אם ייפה את כח
 המקבל, בכתיבת השטר, או בצוואה שאמר להם לכתוב בשטר
 'וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא', אם מת הנותן קנה המקבל,
 ואם עמד חזר. ג. שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת
 כתבים ונותנים לאחר מיתה, ודווקא במיפה את כחו. ד. אם כתב
 וזיכה השטר למסרו לזה לראיה, וכתב וזיכה לאדם אחר, קנה
 השני, והינו כשמת הנותן. ה. אם כתב שטר וזיכה וגם עשה קנין,
 הראשון קונה, ואינו יכול לחזור בו כדין מתנת בריא.
 הגמרא מביאה מעשה בענין שטר מתנת שכיב מרע שנכתב בה
 'בחיים ובמות': הָהוּא מְתַנְתָּא – מעשה במתנת שכיב מרע במקצת,
 דְהָהוּא פְּתוּב בָּהּ, אני מקנה לך מתנה זו 'בחיים ובמות', ונחלקו רב
 ושמואל כיצד יש לפרש כוונתו, רַב אָמַר, הָרִי הִיא בְּמַתְנַת שְׂכִיב
 מְרַע, שהמתנה חלה רק לאחר מיתה, ואם עמד מחוליו חזר.
 וְשְׂמׂוּאֵל אָמַר, הָרִי הִיא בְּמַתְנַת בְּרִיא שאינו יכול לחזור בו.
 מבארת הגמרא את טעמיהם: רַב אָמַר הָרִי הִיא בְּמַתְנַת שְׂכִיב מְרַע,
 מְדַבְּרִים בָּהּ – כיון שנכתב בה לשון 'בְּמַתְנַת', יש ללמוד ד'אחר
 מִתְחַ' קָאמַר לִיה – כוונתו היתה שתחול המתנה לאחר מיתה,
 וְהָאִי דְתַתִּיב בְּחַיִּים – ומה שכתב גם לשון 'בחיים' אין כוונתו
 שתחול המתנה מחיים, אלא כתב כן לְסִמְּן בְּעֵלְמָא – שיהיה לו
 סימן טוב, דְחַיִּי – שיהיה ולא ימות מחולי זה, כדי שלא לפתוח פה
 לשטן, וכוונתו לומר המקום יצילני מחולי זה ולא אמות.
 וְשְׂמׂוּאֵל אָמַר, הָרִי הִיא בְּמַתְנַת בְּרִיא ואינו חוזר בו לעולם, והטעם
 לְכַךְ הוּא מְדַבְּרִים בָּהּ – משום שנכתב בשטר המתנה 'בחיים', יש
 לפרש שפְּחַיִּים קָאמַר – כוונתו שיקנה מחיים, וְהָאִי דְתַתִּב – ומה
 שכתב בשטר גם לשון 'בְּמַתְנַת' אין זה משום שדעתו של הנותן
 שתחול המתנה לאחר מיתה, אלא אדרבה, הדבר נחשב, בְּמִאֵן
 דְאָמַר מְעַתָּה וְעַד עוֹלָם – כאילו אמר שהמתנה תחול כבר בחייו
 ותהיה קיימת לעולם.
 אָמַרִי נְהַרְדְּעִי, הַלְבָתָא פְּוֹתִיָּה דְרַב – ההלכה נפסקה כשיטת רב,
 שמתנה זו דינה כמתנת שכיב מרע ויכול לחזור.
 הגמרא מביאה דין שטר שנכתב בו מחיים ובמות: אָמַר רַבָּא, וְאִי
 פְּתִיב בָּהּ – ואם נכתב בשטר המתנה 'מחיים ובמות' קָנְהָ, ואינו

ועוד, דמה שפירש דסיפא דמתניתין לא מיירי בעין רישא — אין נראה כלל, דאם כן דקתני
 רישא: שירי קרקע כל שהוא מתנתו מתנה — אפילו לא שירי נמי, כיון דעל ידי קנין, ובסיפא
 דקתני: לא שירי אין מתנתו מתנה — אפילו שירי נמי, כיון דליכא קנין על כן נראה יותר
 כדפרשית. וגם מה שפירש רבינו הם דמשתנו מיירי אליבא דרב בלא קנין, משמע שרצה
 לומר דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין — היינו
 אפילו בקנין לודו. וגם פירש דבזאת קיימא לן
 כרב, כיון דשמואל אמר לא ידענא מה אידון בה,
 אף על גב דבעלמא קיימא לן כשמואל דביני.
 וקשה אמאי דפסק לעיל דמתנת שכיב מרע
 במקצת בעינא קנין, ומשני: מתניתין בדקנו מיניה.
 אם כן מאי איירא שירי? אפילו לא שירי נמי, דאין
 נראה כלל שישלוק רב על פסק הלכה שפסקנו
 לעיל: מתנה דשכיב מרע במקצת בעינא קנין, ועוד,
 דאמרין בנטיין פרק "התקבל" (סו, א). מכלל דרב
 הונא סבר מתנת שכיב מרע לא בעינא קנין, והא
 קיימא לן דבעיא קנין ומאי קושיא אי פליג רב
 הונא על פסק הלכה זה וסבר ליה רביה
 דהבאי? דהא בשבת פרק "מפנין" (קבא, א) פריך
 על רב הונא מרב רביה, דקאמר התם: הוא רב
 הונא תלמידיה דרב הונא, ורב אית ליה מוקצה.
 ועוד: דאמר רבי רב הונא, רבאמי רב רב היינו רב
 הונא, כמי שפירש רבינו הם בסוף פרק קמא
 דסנהדרין (יו, ב). וגם רשי' סובר כן דהיינו רב
 הונא, היכא דלא מוכח שהוא רב המגנא.
לא כתב בה שכיב מרע בו — והוא הדין נמי
 דלא כתב בה לשון בריא "כדמחלק על
 רגלודי בשוקא". אלא משום דקתני: צריך להביא
 ראיה שהוא שכיב מרע — נטק האי לישנא.
ולא כתב ביה מגו מרעיה איפשר לבית עולמיה
 — והדיוטשים יהיו טוענין שעמד, ואף על פי
 שלא היו טוענין שחור בו, דודאי, כיון שעמד —
 מסתמא ודאי חור בה, אף על פי שלא אמר
 בפירושו, והכי בנינו בגרסין פרק "מי שאלחו" (עב,
 ב) דאמר רב הונא התם: גיטו כמתנתו, מה מתנתו
 אם עמד חור — אף גיטו חור. ופריך ליה, מדרגתן
 "היי זה גיטן מיהוים אם מתי מחוליו" וזו הלך
 ועמד בשוק וחלה ומת, אם מחמת מחוליו הראשון
 מת — הרי זה גט, ואם לאו — אינו גט. ואם אמרת
 אם עמד חור — הרי זה עמד. ומאי קושיא? דנדי
 דעמד, והלא לא חור בו אלא שמע מינה, דאפילו
 לא פירש שחור בו — יש לו לומר שחור בו. ועוד
 קאמר התם (עג, א) אמר רבי אלעזר: שכיב מרע
 שנתק מחוליו אל חולי — מתנתו מתנה. ודוקא
 ניתק, אבל עמד — אין מתנתו מתנה, אף על פי
 שלא חור בו.

השתא

מיתה. סימנא לחיים — כלומר, במות דוקא הוא, ומחיים לאו דוקא, אלא לסימן טוב, לפי שהוכיז מיתתו, שלא רצה לפתוח פיו לשטן, כלומר: המקום יצילני מחוליו זה ולא אמות.
 חיי היא כמתנת בריא — כאלו לא כתב בה "במות", ואפילו אם עמד — אינו חור, ואפילו במתנה בלא שירי. דהבא לא לימא שמואל: לא ידענא מאי אידון בה, דנימא אין שטר
 לאור מיתה — דהא כתב בה מחיים. מחיים קנה — דמשמע, דוקא מעתה התחיל לקנות. והא אמרי נהרדעי הלבנת כותיה דרב — גבי "בחיים ובמות", והוא הדין ליכא דבתב
 "מחיים". קא משמע לן — דלא שאני לרב בין "בחיים" ל"מחיים" — סימנא לחיים. והוא דאתא לקמיה דרב נחמן — דהוה כתוב בשטר דידיה "בחיים ובמות". לשום טמיא — מקום.
 אתריה דשמואל — ואף על גב דהלכתא כרב — לאו אורחא למידן כרב באתריה דשמואל, זיל עביד ליה התם כרב. כשעמיתיה — דהוה כתוב ביה "מחיים", וקנה בעל השטר והאשה
 התמידה. וקברייה ליה — לומר: לא יפה דבתני. אמר ליה לספרייה זיל כתוב לה — שדחין עמה, וכתוב בסוף השטר משנה השנייה בבבא מציעא "ביתשוכר את האומנין" (עב, ב)
 שוכר עליהן או מטען, וסימן היה בתוך השטר, שדלוחת האשה ולהטעתה נתכין, להיפטר ממחלקותה. והיא הבינה בדברים, וקלתו. ליטבע אריבה — טיטבע שפיתו. אטעווי
 קמטעית ליה — בתמייה. אמשיתו לפנייה — שראום במינם, להתיקם קללתה בכך. לא אתיפתיק מעונשה — דאל תהי קללת הדיזס קלה בעיניך. ומתא שמשענין דבין "בחיים" בין
 "מחיים" — סימנא לחיים. **משנה** לא כתוב בה שכיב מרע — "כדקציר רומי בערסיה". וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה: "כד מהלך על רגלודי בשוקא", שדוחו לשון מתנת
 בריא כדאמרין בגמרא. ובמתנה בלא שירי מיירי, דאמין ביה דאינה מתנה, שאם עמד חור. הוא אומר שכיב מרע הייתי — וחורני בי. בריא הייתי — ולא תחזור. צריך — הנותן
 להביא ראיה ששכיב מרע היה באותה שנה, וכל זמן שלא יביא ראיה — זכה המקבל מתנה, דברי רבי מאיר. ובגמרא מפרש ראיה במאי, וטעמא מאי. והכמים אומרים בו —
 בתרי גזוני מיפרישי טעמיהו דרבנן בגמרא. הוציא מחביוו עליו הראיה — דהיינו מקבל מתנה, ותוהו חיי מוחזק בנכסים. **גמרא** מגו מרעיה איפשר בו — כך היו רגילין
 לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבות לאחר מיתתו, להודיע שהנכסים הללו נתונים לזה המקבל בצוואת שכיב מרע, ומתוך אותו חולי נפטר, שלא עמד ביתנים ולא חור בו.
 אמר

סבור מיניה הני מילי — דאין לאחר קנין כלום, שאם כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה
 לאחר — דראשון קנה לגמרי, וכגון שמת שכיב מרע. אבל לעצמו — יכול לחזור בו, אם
 יעמוד מחוליו — לא קנה לראשון, שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. אמר ליה רב הסדיא
 — בין לאחר בין לעצמו. ולא דמיא לדרב יהודה אמר שמואל, דאמר: בידוע שלא היה
 קנין אלא מחמת מיתה, דהתם כתב וקנו, אבל
 הכא — זיכה וכתב וקנו, דכל כך — ודאי לייפות
 את כחו. והוא דקני מיניה — כתב וזיכה וקנו
 מיניה, ורצה לחזור בו כשעמד מחוליו. כדפסקנו
 אינשי — שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת
 שחורו בהן אם יעמדו — שכותבין או מקנין, או
 כותבין ומקנין. אבל מתיב כתבת וזיכה והקנית, והוא
 דהא ודאי שמואל מודי בין לעצמו בין לאחר. והשתא
 שמעינן מארבעה מילי דאמר שמואל
 בשמעתין, דקיימא לן כותיהו דביני: מתנת שכיב
 מרע בלא שירי שיש בה קנין בלא זיכה לו את
 השטר — לא ידענא מאי אידון בה, ולא קנה
 מקבל מתנה שמואל מודי מתוהו, דשטמ לא גמר
 להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.
 אבל אם יפה את כחו בכתיבת השטר או
 בציורא, דכתב בה "וקנינא מיניה מוסוף על
 מתנתא דא" — קני המקבל מתנה, שבוה לא
 נאמר לא גמר להקנותו אלא בשטר בו, והוא
 שמת הנותן, אבל אם עמד — חור, ובידוע
 שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. ומדרב יהודה
 אמר שמואל דאוקימנא במיפיה את כחו שמעינן
 ליה לזא. ושכיב מרע שאמר "כתבו ותנו מנה
 לפלוני ומת — כותבין ונותנין לאחר מיתה,
 כדאוקימנא לשמואל במיפיה את כחו. אבל
 בלא ייפוי — לא קנה, דאין שטר לאחר מיתה.
 ואם כתב וזיכה השטר למסרו לזה לראיה, וכתב
 וזיכה לזה — השני קנה, והדר ביה מראשון.
 הוא שמת, ואם עמד — חור, דכל מתנת שכיב
 מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר, אם עמד
 — חור. הלכך שני נמי קנה. והדר ביה מקמא.
 אבל אם כתב וזיכה והקנה — קאמר שמואל
 דקנה קמא לגמרי, בין לעצמו בין לאחר, ואם
 עמד — אינו חור. והיא מתנתא — מתנת שכיב
 מרע במקצת שכתוב בה קנין, וקונה לדברי הכל,
 בין עמד בין לא עמד. דהוה כתוב בחיי ובמותי
 — מתנה זו אני מקנה לך בחיים ובמות. וליכא
 לאוקמה במתנת בריא, דהיכי לימנא רב: הרי
 היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה?
 והלא אין שטר לאחר מיתה. רב אמר ליה היא
 כמתנת שכיב מרע — למיקני לאחר מיתה, ואם
 עמד — חור. וכל שכן אם מתנת שכיב מרע
 בכל שהוא, בלא שירי, דלא קני אלא עד לאחר
 מיתה. סימנא לחיים — כלומר, במות דוקא הוא, ומחיים לאו דוקא, אלא לסימן טוב, לפי שהוכיז מיתתו, שלא רצה לפתוח פיו לשטן, כלומר: המקום יצילני מחוליו זה ולא אמות.
 חיי היא כמתנת בריא — כאלו לא כתב בה "במות", ואפילו אם עמד — אינו חור, ואפילו במתנה בלא שירי. דהבא לא לימא שמואל: לא ידענא מאי אידון בה, דנימא אין שטר
 לאור מיתה — דהא כתב בה מחיים. מחיים קנה — דמשמע, דוקא מעתה התחיל לקנות. והא אמרי נהרדעי הלבנת כותיה דרב — גבי "בחיים ובמות", והוא הדין ליכא דבתב
 "מחיים". קא משמע לן — דלא שאני לרב בין "בחיים" ל"מחיים" — סימנא לחיים. והוא דאתא לקמיה דרב נחמן — דהוה כתוב בשטר דידיה "בחיים ובמות". לשום טמיא — מקום.
 אתריה דשמואל — ואף על גב דהלכתא כרב — לאו אורחא למידן כרב באתריה דשמואל, זיל עביד ליה התם כרב. כשעמיתיה — דהוה כתוב ביה "מחיים", וקנה בעל השטר והאשה
 התמידה. וקברייה ליה — לומר: לא יפה דבתני. אמר ליה לספרייה זיל כתוב לה — שדחין עמה, וכתוב בסוף השטר משנה השנייה בבבא מציעא "ביתשוכר את האומנין" (עב, ב)
 שוכר עליהן או מטען, וסימן היה בתוך השטר, שדלוחת האשה ולהטעתה נתכין, להיפטר ממחלקותה. והיא הבינה בדברים, וקלתו. ליטבע אריבה — טיטבע שפיתו. אטעווי
 קמטעית ליה — בתמייה. אמשיתו לפנייה — שראום במינם, להתיקם קללתה בכך. לא אתיפתיק מעונשה — דאל תהי קללת הדיזס קלה בעיניך. ומתא שמשענין דבין "בחיים" בין
 "מחיים" — סימנא לחיים. **משנה** לא כתוב בה שכיב מרע — "כדקציר רומי בערסיה". וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה: "כד מהלך על רגלודי בשוקא", שדוחו לשון מתנת
 בריא כדאמרין בגמרא. ובמתנה בלא שירי מיירי, דאמין ביה דאינה מתנה, שאם עמד חור. הוא אומר שכיב מרע הייתי — וחורני בי. בריא הייתי — ולא תחזור. צריך — הנותן
 להביא ראיה ששכיב מרע היה באותה שנה, וכל זמן שלא יביא ראיה — זכה המקבל מתנה, דברי רבי מאיר. ובגמרא מפרש ראיה במאי, וטעמא מאי. והכמים אומרים בו —
 בתרי גזוני מיפרישי טעמיהו דרבנן בגמרא. הוציא מחביוו עליו הראיה — דהיינו מקבל מתנה, ותוהו חיי מוחזק בנכסים. **גמרא** מגו מרעיה איפשר בו — כך היו רגילין
 לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבות לאחר מיתתו, להודיע שהנכסים הללו נתונים לזה המקבל בצוואת שכיב מרע, ומתוך אותו חולי נפטר, שלא עמד ביתנים ולא חור בו.
 אמר

השתא

ומה ספינה שרובן לאבד בו' - הקשה הרב רבינו יצחק ברבי מאיר: אמאי לא פריך ליה מודתן בגיטין (כת, א): הניחו זקן או חולה - בחוקת שהוא קיים, ואוכלת אשתו בתרומה, ולא אמרינן דלמא מת ואינה קושיא, דהתם לא מת לבסוף. אבל הכא מת לבסוף, ולא הוי לנו לומר שעמד, אי לא משום דמדינתן ליה לספינה המטרופת בים,

דחיי כמו שסופן לאבד במים - ואפילו הכי חשבינן להו בחוקת שהם חיים עדיין, אי נמי, מדהיא משנה לא היה יבול להוכיח כאלא שהוא בחוקתו כמו שהניחו. אבל מודך משנה יש להוכיח שניצול מחליו, כמו בני הספינה המטילים בים שניצולו מן המים.

כמאן אולא הא שמעתא דרבה כרבי נתן - ואם תאמר: אמאי לא קאמר כרבי מאיר? דרבה גופיה מוקי לקמן רבי נתן כרבי מאיר דמתינתין ויש לומר: דמשום דרבי נתן דינא הוא, ונתיח לעומקא דדינא. ומטעם זה פירש רבינו שמואל הדלכה כרבה. אי נמי, דמתינתין לא מוכחא בהדיא שהוא בחוקת בריא עתה. אבל מובלתייה דרבי נתן משמע הכי בהדיא. **והן** אן מוציאין מידו אלא בריאה - ואם תאמר: פשיטא, כיון שהוא מוציא מידם בלא ראייה שהן אן מוציאין מידו בלא ראייה ויש לומר: דהא קא משמע לן, דהא בריאה - מוציאין, אף על פי שאין השטר מוכיח שהיה כרבי **רבי** נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראייה בו' אומר רבינו יצחק: דהך סוגיא דהכא לית לה כהדיא סוגיא דפרק בתרא דקדושין (עט, א) דקאמר התם:

קרשה אביה בדרך ותקדשה היא עצמה בעיר, והרי היא בוגרת. רב אמר: הרי היא בוגרת לפנינו, ושמואל אמר: חוששין לקדושי שניהם. וקאמר התם: לימא כתנאי, מי מוציא מיד מי - והוא מוציא מידם בלא ראייה בו'. לימא רב דאמר כרבי נתן, ושמואל דאמר כרבי יעקב? אמר לך שמואל: אנא דאמרי אפילו כרבי נתן. עד כן לא קאמר רבי נתן התם אלא דכולי עלמא בחוקת בריאין קיימין, והואין דמפיק נפשיה מחוקת בריאין - עליו להביא ראייה. אלא הכא - מי מפיק נפשיה מחוקת? ואם כן, הכא נמי איור ראייה מיייתי מרבי נתן לרביה? התם היינו טעמא - דכולי עלמא בחוקת בריאין קיימי, אבל הכא - אין לנו לומר שהיה בחוקת שכיב מרע שלא עמד, דשמוא עמד. ומסיפא נמי, דקתני: אם שכיב מרע הוא עליו להביא ראייה שהיה בריא - אינו ראייה, דהתם היינו טעמא - דאוק ממונא אחזקה, וברדיה דהכא איכא חוקת מוון לגבי יורשים. אלא לאו שמע מינה דלית לה ליהך סוגיא סברא דהתם. **בימות** הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן - פירש רבינו הנגאל: דבימות הגשמים אין בני אדם כנכסין בתוכה מפני רוב הגשמים. ואין נראה, שאין זה ממתת מילוי מים, אלא מפני התבואה. כדקתני בתוספתא (פרק שביעי דתורות) שהביא רבינו הנגאל, דקתני: אלו ימות התבואה - משתעקף התבואה ממקומה. והא קתני סיפא: את מי הגשמים משתד רביעה שניה - לאו היינו מפני רוב המים. אלא שמשם ואילך גדלים הורעים, ודריסת הרגל מוקפת להם. כדתינתין בסוף פרק 'מירובה' (בבא קמא פא, א): מהלכים שבבילי דרשות משתד רביעה שניה, שמשם ואילך דריסת הרגל מוקפת לורעים ולתבואה.

רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה - בפרק קמא דשבת (ה, ב) פליגי בא מהמוראי, איכא חזקא דמוקי לה בבקעה שהוקפה מארבע רוחות. רשות הרבים לטומאה - שאפילו רביע שנוכנס בה בו יורצא - בוסא מוסתת בעירובין (ת, א) דהוי רשות הרבים לטומאה, כל שכן בקעה שהולכים בה תדיר. ואיכא דמוקי לה בלא חוקפה והוי כרמלית, ואמאי קרי לה רשות היחיד - לפי שאינה רשות הרבים.

אמר רב לא שנו אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים - פירש רשב"ם: שעברו עליה ימות הגשמים משגדרה הבקעה, ואפילו הכי בימות החמה חשיבא רשות היחיד.

ואין קושי כלל, כי אינו סברא היא דכיון ששגדרה ועברו עליה ימות הגשמים היא רשות היחיד אפילו בימות החמה, וקודם שעברו ימות הגשמים לא תהיה רשות היחיד? ועוד: דלא מצי לאוקומא למילתייה דרבא דהכא אלא למאן דאמר בפרק קמא דשבת (שם) והוא שיש לה גדר מארבע רוחותיה. ועוד: אמאי קאמר רבא למילתייה הכא יותר מכל שאר מקומות שבגמרא שהביא הך משנה? ופירש רבינו הנגאל דלענין טומאה קאי, והכי קאמר: לא שנו אלא שלא עברו על טומאה זו ימות הגשמים, ואז אם כנס בימות החמה - הוי רשות הרבים. אבל אם עברו על טומאה זו ימות הגשמים, אפילו נכנס בה בימות החמה ובא לשאלו בימות החמה - הוי רשות היחיד. גם על פירוש זה (קשה) תמיה גדולה היא: למה יחשב רשות היחיד, כיון דנכנס בימות החמה ובא לשאלו בימות החמה? ודחוק לומר דחומרא דרבנן היא. ועוד תקשה: למה אומר רבא דבריו בבאן יותר מבשאר מקומות דמיייתי הך משנה? ויש לומר: דהא נמי לא קשיא היא, כדפירש רבינו הנגאל דרבא חולק אדרבי אלעזר, ולא כתב יותר. ונראה דחולק בענין זה, ומדאמר רבא אם עברו עליה ימות הגשמים הוי רשות היחיד, אפילו בא לשאלו בימות החמה ונכנס בימות החמה - אם כן לא אולו בתר השתא, בהר שאילת. ושמוא כדברי רבי יוחנן רוצה לומר, כדאייתא בירושלמי עלה בפרק 'מי שמת', אמר רבי יוחנן: נטמא בספק בקעה בין בימות החמה בין בימות הגשמים - מחלוקת רבי שמעי וארבעה. ובא לשאלו בימות החמה - נשאלך לו בימות החמה, בימות הגשמים - נשאלך לו בימות הגשמים. אמר רבי יוחנן: ובלבד ימים הסמוכים לגשמים. ותנן בתוספתא: ואלו הן ימות החמה - משתעקף התבואה מתוכה, ימות הגשמים - משתד רביעה שניה. ונראה

אמר רבה הרי - אנו רואין שהוא מת. וכתב השתא אוליך, והעמדנו על חוקת מיתתו, ויש לנו לומר שמתוך אותו חולי מת, וקנה המקבל מתנה. **אמר ליה אביי** - מאן לימא לך דמהוהו חולי איפטר לבית עולמיה? והלא רוב חולים לחיים, וחזר בו, ואחר כך חלה ומת. **השתא ומה ספירות** - הטובעות בים, שרובן ליאבד, ואפילו תכז נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים. כדתנן בפרק 'כל הגט' (גיטין כה, ב) אבל עיר שכבשה כרכום, וספינה שאבדה בים - נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים, בת כהן לישראל בת ישראל לכהן שתיקן אין אוכלת בתרומה. חולים שרוב חולים לחיים - כדתנן (גיטין שם עמוד א): המביא גט ממדינת חיים, והניחו זקן או חולה נותנין לה בחוקת שהוא קיים - לא כל שכל כלי גימא עמד וחזר בו. ומיהו, (רבא) ורבהו לא הדר ביה, וקיימא לן כוותיה. דשמעתיה כרבי נתן אולא, דקיימא לן כוותיה. כדאמרין בעלמא (בבא מציעא קז, ב): רבי נתן דינא הוא ונתיח לעומקא דדינא. פי מוציא מיד מי - מתנה נכסיו על חוקת. ויד בעל השטר שבא לתבוע נכסיו של זה - על התחנותה, דלא אוליך בטר השתא. כדאביי, דרוב חולים לחיים, דאיכא למימר דהדר ביה. והם אין מוציאין מידו - אלא אם כן מביאין ראייה בעדים שבריא היה.

אם בריא הוא - בשעת העמדה בדין עליו וכו', דאוליך בטר השתא. **אמר רבי אלעזר** ולענין **פומא** - דקיימא לן ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא, וברשות הרבים ספיקו טהור. וקיימא לן נמי דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה. ובימות הגשמים רשות היחיד לטומאה, כדתנן בו. במחלוקת - כי היכי דנחלקו רבי יעקב ורבי נתן במתנה סתם, אי אוליך בטר השתא או בטר חוקת נכסים - הכי נמי אפליגו גבי טומאה, שאם בא אדם לבית דין ונשאל על שנכנס לבקעה ואין יודע מתי נכנס אלא בימות החמה וטהור, אי בימות הגשמים וטמא - חזינו: אם עתה כשנשאל ימות החמה הן - טהור הוא, דאוליך בטר השתא לרבי נתן. ואם ימות הגשמים הוא - טמא, דבטר השתא אוליך. ולרבי יעקב דאולו בטר חוקה - העמד טהור על חוקתו, וטהור, עד שיבאו עדים ועינו שבימות הגשמים נכנס. דתנן בקעה בו' - מסוייגת בגורר סביב, ורשות היחיד היא לשבת. ואפילו היא קרפף יותר מביט סאתים - לרוקח בתוכו מרשות הרבים חייב, ולטלטל אסור. רשות הרבים לטומאה - דלאו מקום סתירה הוא. אבל בימות הגשמים שיש שם ורעים - אין נכנסים לתוכה, והוי מקום סתירה, וספק טומאה טמא. **אמר רבא לא שנו בו'** - מילתא באפי נפש היא. והמפרש בימליה דרבי אלעזר אדרבא קאי - אינו אלא טוטה, דרבא בתרא הוא. ואין צריך לדחוק מילתייה דרבי אלעזר ולהעמידה על פירוש רבא. **לא שנו** - דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה. **אלא שלא עברו** - על בקעה זו ימות הגשמים משגדרה. אבל עברו עליה ימות הגשמים - תו לא פקע מינה שם רשות היחיד, אפילו משיגיעו ימות החמה, ותיהי עולוס רשות היחיד לכאן ולכאן. וסברא מעלייתא היא, או חומרא דרבנן הוא. ורבינו הנגאל פירש דרבא פליג אדרבי אלעזר, והכי כתב: ורובא חולק על רבי אלעזר. ופירש נמי: לא שנו דבקעה בו' אלא בומן שלא עברו על זו הטומאה שהיתה עתה בבקעה. ימות הגשמים. אבל עברו על זו הטומאה ימות הגשמים - רשות היחיד היא לכאן ולכאן.

ראיה

ראיה

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59

37 שהולכים אחרי חזקה דהשתא.
 38 הגמרא מביאה נידון נוסף התלוי במחלוקת זו: אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר,
 39 וְלַעֲנִין סַפֵּק מוּמְאָה, באופן שיובא להלן, כְּמַחְלֻקָתָא – יהיה הדין
 40 תלוי במחלוקת רבי יעקב ורבי נתן האם הולכים אחר 'חזקה
 41 דהשתא'. דְּתַנֵּן בַּמַּסַּכְתָּא דְּטְהוּרָא (פ"ו מ"ז), בְּקִצְעָה – הרבה שדות
 42 הסמוכות יחד ומוקפות בגדר, בְּיָמוֹת הַחֲמֵה, בתקופה שכבר קצרו
 43 והוציאו מתוכה את התבואה, דִּינָה כְּרֵשׁוֹת הַיְחִידִי לַעֲנִין מִלֵּאכַת
 44 הוצאה בְּשֶׁבֶת, שאסור להכניס מרשות הרבים לבקעה, וְדִינָה
 45 כְּרֵשׁוֹת הַרְבֵּים לַעֲנִין סַפֵּק מוּמְאָה שִׁישׁ בְּהָ, שהדין הוא שאדם
 46 טהור המסופק אם נטמא, אם היה הספק ברשות הרבים הוא טהור,
 47 ואם היה הספק ברשות היחיד, טמא, ובקעה שאין בה תבואה, אף
 48 שהיא מוקפת גדר אין הבעלים מקפידים שלא יעברו בה, וְדִינָה
 49 כְּרֵשׁוֹת הַרְבֵּים וְהַמְסוּפֵק אִם נִטְמָא בְּהָ, טהור. וּבִיָּמוֹת הַגְּשָׁמִים,
 50 שכבר צמחו הזרעים, ואין נכנסים לתוכה משום שדריסת הרגל
 51 מוֹיָקָה לְזֹרְעִים שְׂבָה, דינה כְּרֵשׁוֹת הַיְחִידִי, לְבָאֵן וְלִבְאֵן – בין לענין
 52 שבת, שאפילו בימות החמה הדין כן משום שהיא מוקפת בגדר,
 53 ובין לענין טומאה, כיון שבימות הגשמים אין בני אדם נכנסים
 54 לשם, והמסופק אם נטמא בה, טמא. ומחלוקת רבי יעקב ורבי נתן
 55 תהיה באופן שאדם נכנס לבקעה כזו, ואינו זוכר מתי נכנס, לרבי
 56 נתן הולכים אחרי חזקה דהשתא, ואם זמן שאלתו הוא בימות
 57 החמה אומרים שאף כניסתו היתה בימים אלו, וספיקו טהור, ואם
 58 נשאל בימות הגשמים, ספיקו טמא. ולרבי יעקב אין הולכים אחר
 59 'חזקה דהשתא' במקום שיש חזקה אחרת נגדה, וכיון שיש לו
 60 חזקת טהרה הולכים אחריה, ואף אם נשאל בימות הגשמים,
 61 טהור, אלא אם כן יעידו עדים שנכנס לבקעה בימות הגשמים.
 62 הגמרא מביאה את דברי רבא המפרש את המשנה שהביא רבי
 63 אלעזר: אָמַר רַבָּא, לֹא שָׁנוּ שְׂדֵיין בְּקִעָה בִּימֹת הַחֲמֵה כְּרֵשׁוֹת
 64 הַרְבֵּים לַעֲנִין טוּמְאָה, אֲלֵא בְּאֹפֶן שְׂעֵדִין לֹא עָבְרוּ (עליו) [עֲלִיהָ] –
 65 על הבקעה יָמוֹת הַגְּשָׁמִים, אֲבָל אִם כָּבַר עָבְרוּ (עליו) [עֲלִיהָ] פֶּעַם
 66 אחת יָמוֹת הַגְּשָׁמִים בְּהִיּוֹתָהּ מוּקֶפֶת בְּגֵרָה, והיה דינה כרשות
 67 היחיד, שוב לא נפקע ממנה שם 'רשות היחיד' לעולם, ואף
 68 משהגיעו ימות החמה נשאר דינה כְּרֵשׁוֹת הַיְחִידִי, לְבָאֵן – לענין
 69 שבת, וְלִבְאֵן – לענין ספק טומאה.
 70 שנינו במשנה: וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אם הנותן טוען שהיה שכיב מרע
 71 ויכול לחזור בו, והמקבלים אומרים שהיה בריא ואינו יכול לחזור
 72 בו, הַמוֹצִיא מִחֲבֵירוֹ עֲלִיו הָרֵאָה וְכוּ'.

1 רבה פושט את הספק: אָמַר רַבָּה, מִסְתַּבֵּר שְׂמֵתוֹךְ אוֹתוֹ חוּלִי מֵת
 2 ולא הבריא בינתיים, וזכה מקבל המתנה, שְׂחָרִי הוּא מֵת לַפְּנִינֵי,
 3 וְחָרִי קָבְרוּ מוֹכְרֵיהָ עֲלָיו שֵׁלָא הַבְּרִיא מִמְחַלְתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה אֵלָא מֵת
 4 מִמְנָה, כלומר, על פי 'חזקה דהשתא' – חזקה של עבשיון' אנו
 5 אומרים שהמזעב הנמצא לפנינו היה קיים כבר קודם לכן, וכיון
 6 שכאן הוא מת לפנינו, מסתבר שהיה חולה לפני מיתתו, שהרי אין
 7 דרך בני אדם למות פתאום, ויש לנו להחזיקו בחולי זה ולומר
 8 שהיה חולה גם למפרע בכל התקופה המסופקת עד החולי
 9 הראשון, ולא הבריא בינתיים, ולא בטלה המתנה.
 10 אבוי דוחה את דברי רבה: אָמַר לִיָּה אַבְי, הֲרִי רֹב הַחוּלִים
 11 מִבְּרִיאִים ואינם מתים ממחלתם, ומסתבר שגם זה הבריא מחוליו
 12 הראשון, ורק לאחר מכן חלה שוב ומת, וראיה לכך, הַשְּׂחָא, וְיָמָ
 13 לַגְּבִי סְפִינָה שְׂטֹבְעָה בַיָּם, שְׂרוּפָן שֵׁל הָאֲנָשִׁים הַנִּמְצָאִים בַּה
 14 עוֹמֵדִים לְאָבְדָר לְמֹתוֹ, ומכל מקום שנינו (גיטין כ"ח) שאין דנית את
 15 הנמצאים בה כמתים ודאי, אלא מספק נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן הוֹמְרֵי חַיִּים –
 16 מחמירים לחשוש שמא הם חיים, וְהוֹמְרֵי מֵתִים – שמא הם מתים,
 17 אם כן, לַגְּבִי חוּלִי, שְׂרֹב חוּלִין לְחַיִּים, ואינם מתים ממחלתם, וכי
 18 לֹא כָּל שֶׁכֶּן שֵׁל דָּוִדן אֵת הַנּוֹתֵן כְּמִי שְׂמֵת מִחוּלִיו הָרֵאשׁוֹן אֵלָא
 19 מִסְתַּבֵּר שֶׁהַבְּרִיא וְחֹזֵר בּוֹ מִהַמְתַּנָּה, ומת לאחר זמן מחולי אחר.
 20 הגמרא תולה את מחלוקת אבוי ורבה במחלוקת תנאים: אָמַר רַב
 21 הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, כְּמָאֵן אוֹלָא הָא שְׂמַעְתָּא דְּרַבָּה – כשיטת
 22 איזה תנא אמר רבה את דבריו, בְּרַבִּי נָתָן, דְּתַנֵּינָא בְּבִרְיֵיתָא לַגְּבִי
 23 האופן של משנתנו, שלא נכתב בשטר המתנה אם היה הנותן
 24 שכיב מרע או בריא, והנותן אומר שהיה שכיב מרע וכשהבריא
 25 בטלה המתנה, והמקבלים אומרים שהיה בריא, מִי מוֹצִיא מִיָּד מִי,
 26 משיב התנא, הוא – הנותן, מוֹצִיא מִיָּדֵיהֶן שֵׁל הַמְקַבְּלִים אִף כִּלְא
 27 רָאָה שהיה שכיב מרע, כיון שהנכסים ברשותו ואין המקבלים
 28 יכולים להוציא ממנו מספק, ואף אם עתה הוא בריא אין זו ראיה
 29 שגם בשעת המתנה היה בריא, וכשיטת אבוי שאין הולכים אחר
 30 'חזקה דהשתא'. וְאֵילוֹ תָן – מקבלי המתנה אין מוֹצִיאִין אֵת הַנִּכְסִים
 31 מִיָּד, אֲלֵא בְּרָאָה – על ידי עדים המעידים שהיה בריא בשעת
 32 המתנה, דְּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב. רַבִּי נָתָן חוֹלֵק אוֹמְרֵי, אִם עֵתָה בְּרִיא הוּא
 33 הַנּוֹתֵן, הוֹלְכִים אַחַר 'חזקה דהשתא' ואומרים שגם בשעת המתנה
 34 היה בריא ומתנתו קיימת, ולכן עֲלָיו לְהַבִּיא רָאָה שְׂחָה שְׂכִיב מֵרַע
 35 בשעת המתנה, ואם עתה שְׂכִיב מֵרַע הוּא, עֲלֵיהֶן – על המקבלים
 36 לְהַבִּיא רָאָה בְּעֵדִים שְׂבָרִיא הָיָה בְּשַׁעַת הַמְתַּנָּה, והיינו כדברי רבה

אגרות קודש

ב"ה, י"ט מ"ח, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

...ובמה ששואל עוה"פ אודות המאורע דייג תמוז, הנה תיקון בכגון דא צ"ל בהשטח בו

החסרון, וכיון שהענין הפנימי בזה הוא כמבואר בשו"ע הועתק בתניא ר"פ מ"א, גם התיקון צ"ל

בהוספה בכוונת מצוה זו, וכיון שכל ענין דבני ישראל מתבטא ונמשך ע"י צנור התורה, צ"ל לימוד

וחזרה בע"פ בזמנים המתאימים - במאי המבארים ענין דשעבוד הלב והמוח...

57 לקלקל את השטר המקויים מפי הלוה, אָבַל הָאָהּ הוּא הִלְאָו כֵּל
 58 בְּמִינֵיהּ אִימָא לא – אבל בסוגייתנו, שרק הנתבע עצמו טוען נגד
 59 השטר שהיה שכיב מרע, היינו טועים ואומרים, שאפילו לדעת
 60 חכמים כיון שכבר נתקיים השטר מפיו, אין כוח יפה לטעון נגדו.
 61 ואי איתמר רק בְּהָא – בסוגייתנו, היינו אומרים דְּהָא קָאָמַר רַבִּי
 62 מְאִיר שִׁכּוּן שנתקיים השטר מפי השטר, נחשב כשטר מקויים
 63 לענין שלא יוכל הוא עצמו לטעון נגד השטר, אָבַל הָאָהּ של
 64 כתובות שיעדים באים לפסול את השטר אִימָא –[היינו אומרים]
 65 מוֹדָה לְהוּ לְרַבְנָא שגלגי זה לא נחשב הקיום מפי הלוה כקיום גמור
 66 ויש כח לעדים לפסול את השטר. מסכמת הגמרא: צְרִיכָא – צריך
 67 היה להשמיע את מחלוקתם בשני האופנים, משום שאי אפשר
 68 ללמוד אחד מהשני.
 69 הגמרא מביאה שגם רבה טובר כרב הונא, ומבררת את טעמו: וְכָן
 70 אָמַר רַבָּה, שהרִיאָה שצריכים מקבלי המתנה להביא לפי שיטת
 71 חכמים במשנתנו, היא ראייה בְּעָדִים, ולא די להם רק לקיים את
 72 השטר שבידם.
 73 מקשה אביי: אָמַר לִיה אֲבַיִי לרבה, מֵאִי טַעְמָא בזה שאם לא הוכיחו
 74 שהיה בריא, נאמן הנותן לומר שהיה שכיב מרע, אִי נִימָא – אם
 75 נאמר מְדוּבְּלוּהוּ בְּתִיב כְּזוֹ – משום שבכל שטרי מתנה של בריא
 76 נוהגים לכתוב 'בְּד הָוה מְדוּבְּלוּהוּ עַל רְגְלוּהוּ בְּשׂוּקָא' – שנתן את
 77 המתנה בהיותו בריא המהלך על רגליו בשוק, וְכֵהָא – בשטר
 78 המדובר במשנתנו לא בְּתִיב כְּזוֹ כן, וְשָׂעָה מִינָּה – ומוכח מזה
 79 ששָׂעָה מִינָּה הָוה בְּשַׁעַת הַמִּתְנָה. דוחה אביי, אין להוכיח כן, כי
 80 אֲדַרְבָּה, מְדוּבְּלוּהוּ בְּתִיב כְּזוֹ – מזה שבכל שטרי מתנה של שכיב
 81 מרע הדרך היא שכותבים 'בְּד קִצְרִי וְרַמֵּי בְּעַרְסֵיהּ' – שנתן את
 82 המתנה בהיותו חולה המוטל במיטתו, וְכֵהָא – בשטר שבמשנתנו
 83 לא בְּתִיב כְּזוֹ כן, שָׂעָה מִינָּה כִּרְיָא הָוה בשעת המתנה.
 84 משיב רבה: אִימָא לְמִימַר הִבֵּי וְאִימָא לְמִימַר הִבֵּי – כיון שהשטר
 85 נכתב לא כדרך שטרי בריא ולא כדרך שטרי שכיב מרע, יש לפנינו
 86 ספק אם היה בריא ומתנתו קיימת או שהיה שכיב מרע ומתנתו
 87 בטלה, ולפיכך אִזְכִּי מְזֻמָּא בְּהִנְיָתָא כִּרְיָה – נעמיד את הנכסים
 88 בחזקתם, ביד נותן המתנה, כל עוד שלא יביאו ראיה שהיה בריא.
 89 הגמרא מביאה שאמוראים נוספים נחלקו גם כן במחלוקת דלעיל:
 90 וּבְפִלוגְתָּא – במחלוקת של רב הונא ורב חסדא, שנחלקו לעיל מהי
 91 הראיה שצריכים מקבלי המתנה להביא לפי שיטת חכמים, נחלקו
 92 גם רבי יוחנן וריש לקיש. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, רִיאָה שצריכים להביא
 93 היא ראייה בְּעָדִים שנותן המתנה היה בריא, וְרַבִּי שְׂמַעוֹן בְּן לָקִישׁ
 94 אָמַר, רִיאָה בְּקִיּוּם הַשְּׂטָר, כלומר די להם שיקיימו את השטר
 95 שבידם.
 96 אִיתְרִיבֵיהּ –[הקשה] רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׂמַעוֹן בְּן לָקִישׁ, הרי שנינו
 97 בברייתא, מַעֲשֶׂה שאירע בְּכִנֵּי בְּרַק, בְּאֶחָד שִׁמְכָר בְּנִכְסֵי אָבִיו –
 98 בקרקעות שירש מאביו, ולאחר מכן מָת אותו המוכר, ועדיין לא
 99 הגיעו הנכסים ליד הלקוחות, ובאו הלקוחות עם שטר מכירה
 100 בידם לתבוע את הנכסים שקנו מיד בני המשפחה וְשָׂעָה הַיּוֹרְשִׁים
 101 ביד אותו היתום, וכנגדם כָּאוּ בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְעָרְעְרוּ והשיבו על
 102 טענת הלקוחות לומר, כִּינָן הָיָה קְרוּבֵינוּ בְּשַׁעַת מִיתָה שְׁלוֹ, וכל שכן
 103 בשעת המכירה היה קטן, וְקָטַן אִין מַמְכְּרוּ מִמְכֵר, וכיון שלא זכיתם
 104 בנכסים הרי הם שלנו, כי ירשנו את קרובינו. וְכָאוּ הַלְקוּחוֹת וְשָׂעָה
 105 אֵת רַבִּי עֲקִיבָא, מַהוּ לְבֹדְקוֹ – מהו שנתפח את קברו ובדוק את
 106 סימני הגדלות, שהן שתי שערות בזקן התחתון, ואם נמצא בו שתי
 107 שערות נוכח בדין, אָמַר לְהֵם רַבִּי עֲקִיבָא, אִי –[אין] אֲתֵם וְשָׂאִים
 108 לְנוֹרוֹ לְבֹדוֹתוֹ, וְעוֹד אִפִּילוּ אֵם הִיא מוֹתֵר לָכֵם לְפִתּוּחַ אֵת קְבֹרוֹ
 109 לְבֹדְקוֹ, לא היתם זוכים בדין גם כשתמצאו בו סימני גדלות, כי
 110 סִימְנֵי עֲשׂוּיִין לְהַשְׁתַּנּוּת אֲחֵר מִיָּתָה, ואף אם נראים הם עתה
 111 כסימני גדלות, יתכן שאם היה חי היו מכירים בהם שאינם סימנים
 112 גמורים.

1 מבררת הגמרא: רִיאָה בְּמֵאִי – לאיזה סוג ראייה התכוונו חכמים. רַב
 2 הוֹנָא אָמַר, כוונתם שמקבלי המתנה צריכים להביא רִיאָה בְּעָדִים
 3 שהיה בריא בשעת המתנה. רַב הִסְתָּא וְרַבָּה פְּרִי רַב הוֹנָא אָמַר, אין
 4 צורך בכך אלא די להם שיוכיחו שהשטר שבידם הוא שטר טוב
 5 ואי אפשר להכחישו, ובשביל זה יביאו רִיאָה בְּקִיּוּם הַשְּׂטָר, כלומר
 6 יקיימו את השטר על ידי עדים שיעידו כי מכירים הם את כתב ידם
 7 של העדים החתומים בשטר.
 8 הגמרא מבארת את המחלוקת שבמשנתנו על פי דברי
 9 האמוראים הנ"ל: לדברי רַב הוֹנָא דְאָמַר רִיאָה בְּעָדִים, רבי מאיר
 10 וחכמים קָא מְיַלְגִּי בְּפִלוגְתָּא – נחלקו במחלוקת רַבִּי יַעֲקֹב וְרַבִּי
 11 יְהוֹן בברייתא שהובאה לעיל (אָב) (סִימְן מִנֵּיהּ), והיינו שרַבִּי מְאִיר
 12 הסובר שעל נותן המתנה להביא ראיה שהיה שכיב מרע, סובר
 13 רַבִּי יְהוֹן שאמר שאם עכשיו נותן המתנה בריא, מעמידים אותו
 14 ב'חזקה דהשתא' ואומרים כמו שעכשיו הוא בריא כן בשעת
 15 המתנה היה בריא. וְרַבִּי יַעֲקֹב הַסּוּבְּרִים שעל מקבלי המתנה להביא
 16 ראיה, סוברים רַבִּי יַעֲקֹב שאמר שאין מעמידים אותו ב'חזקה
 17 דהשתא' לומר שגם בשעת המתנה היה בריא, אלא מעמידים את
 18 הנכסים בחזקתם ביד הנותן.
 19 ממשיכה הגמרא: ולדברי רַב הִסְתָּא וְרַבָּה פְּרִי רַב הוֹנָא דְאָמַר,
 20 רִיאָה בְּקִיּוּם הַשְּׂטָר, וכאשר השטר מקויים מודים חכמים שזוכים
 21 מקבלי המתנה מבלי להוכיח שהנותן היה בריא, על כרחך שבין
 22 רבי מאיר ובין חכמים סוברים כרבי יתן, שמעמידים את הנותן
 23 ב'חזקה דהשתא' לומר שבריא היה בשעת המתנה, וְכָא מְיַלְגִּי –
 24 ונחלקו בידינו קיום השטרות, והיינו בענין לזה המוֹדָה בְּשִׁטְרָא שֶׁהוּא
 25 בְּתָבוֹ ואינו מוזיף אך טוען שפרעו, האם צְרִיךְ המלוה לְקִיּוּמוֹ על
 26 פי עדים, כדי שלא יהיה הלוה נאמן לומר 'פרוע' במיגו שהיה טוען
 27 'מוזיף'. רַבִּי מְאִיר הסובר שמקבלי המתנה זוכים מבלי שיעטרו
 28 לקיים את השטר, כִּבְר שנתבע המוֹדָה בְּשִׁטְרָא שֶׁהוּא בְּתָבוֹ, הדין
 29 הוא שהתובע אִינוֹ צְרִיךְ לְקִיּוּמוֹ, כי על ידי הודאת הנתבע כבר
 30 נתקיים השטר, ולא אומרים שהנתבע יהיה נאמן בטענתו הפוטרת
 31 וכמו טענת שכיב מרע שבמשנתנו, או טענת 'פרוע' בלוח) במיגו
 32 שהיה טוען שהשטר מוזיף, וְרַבִּי כְּבָרִי שנתבע המוֹדָה בְּשִׁטְרָא שֶׁהוּא
 33 בְּתָבוֹ, צְרִיךְ התובע לְקִיּוּמוֹ, וכל שלא קיימו כדיון, נאמן הנתבע
 34 בטענתו הפוטרת) וכמו טענת שכיב מרע) במיגו שהיה טוען
 35 שהשטר מוזיף.
 36 מקשה הגמרא: וְהָאִי אִפִּילוּ בְּהָ תָּא וְיִמָּא – והלא כבר נחלקו
 37 בענין זה רבי מאיר וחכמים פעם אחת, ששנינו במשנה בכתובות
 38 (אָב) שטר שחתומים עליו שני עדים, ובאו העדים הללו לפנינו
 39 ואמרו, אמנם כתב ידינו הוא זה, אבל אין בו ממש כי אנסו אותנו
 40 לחתום שקר, הדין בזה, שכיון שהשטר אינו מקויים אלא מפיהם,
 41 נאמנים הם לפוסלו, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ורבי מאיר
 42 חולק על משנה זו, כְּדִתְנִינָא בברייתא אין העדים נְאֻמְנֵין לְפִיּוֹסְלוֹ,
 43 כְּבָרִי רַבִּי מְאִיר, וטעמו שבין שהודה הלוה שעל פיו נכתב השטר,
 44 אין לך קיום גדול מזה, ושוב אין העדים יכולים להעיד שחתמו
 45 בפסלות. ממשיכה הברייתא: וְהַקָּמִים (והם החכמים שטענו את
 46 המשנה הנ"ל) אִזְכְּרִים, שהעדים נְאֻמְנֵין לפסול את השטר, כי אף
 47 על פי שלוח הודה בשטר שכתבו, צריך המלוה לקיימו, וכיון שלא
 48 נתקיים אלא על פי עדים הללו, נאמנים הם לפוסלו. נמצא
 49 שמחלוקת רבי מאיר וחכמים בענין מודה בשטר שכתבו האם
 50 צריך לקיימו, נשתנה פעמיים, וקשה, שדי היה בפעם אחת.
 51 מתרצת הגמרא: צְרִיכָא – צריך להשמיע את מחלוקתם בשני
 52 האופנים, דְאִי אִיתְמַר רַב הִיאָה שכתובות, שהשטר נתקיים מפי
 53 הלוה ובאו העדים החתומים בו לפוסלו, היינו אומרים שדווקא
 54 בְּהִיאָה קָאָמַר רַבָּנָן שגם לאחר שהשטר נתקיים על ידי הודאת
 55 הלוה, אין זה קיום גמור, ויכולים העדים לפסול את השטר, מְשׁוּם
 56 דְאִלְמֵי עָדִים וְכַרְעֵי שְׂטָרָא – שגדול כח הנאמנות של עדים, ויכול

1 ונראה לרבינו יצחק לפרש: לא שנו דבקעה רשות הרבים לטומאה אלא שלא עברו עליה
 2 ימות הגשמים. פירוש: על הטומאה, שנודע שלא עברו עליה ימות הגשמים משעבר שם, ולא
 3 ידע אם בימות החמה נכנס או בימות הגשמים נכנס. שאם בא לשאלו לפנינו — יש לנו
 4 לחושבה רשות הרבים, דבר השתא אוליין. אבל אם עברו עליה בימות הגשמים, פירוש:

5 שלא נודע לו אם בימות החמה או בימות הגשמים
 6 נכנס, ומשכא ספקא עברו עליה ימות הגשמים
 7 — אפילו הוא בא לשאלו בימות החמה היו רשות
 8 היחיד לטומאה, דליכא למימר בטר השתא
 9 אוליין, כיון שקרוב היה לימות הגשמים יותר.
 10 ורשות היחיד לכאן ולכאן הכי פירושא: לגבי שם
 11 טומאה כמו לגבי שבת. והשתא ניחא דמיתא הכא
 12 דך מילתא אי אוליין בטר השתא, דאיירי בה בך
 13 שמתא.

14 **ראיה** במאי כו' רב חסדא ורבה בר רב הונא
 15 אמרו ראייה בקיום השטר — פירש רבינו
 16 שמואל דבין לרבי מאיר ובין לרבנן בעי ראייה
 17 במאי? ואין נראה, דהא פשיטא לרבי מאיר דהוי
 18 ראייה בעדים, וכן פירש רבינו שמואל אחר כן,
 19 דלרבי מאיר הוה ראייה בעדים.

20 דהא פשיטא לרבי מאיר דהוי ראייה בעדים, וכן
 21 פירש רבינו שמואל אחר כן, דלרבי מאיר הוה
 22 ראייה בעדים.

23 **ובן** אמר רבה ראייה בעדים — תימה: אמאי מוקי
 24 רבה למתניתין ראייה בעדים, דמוקי רבנן
 25 כרבי יעקב, ורבי מאיר כרבי נתן? והא איהו גופיה
 26 סבירא ליה כרבי נתן, ולקמא בקיום שטרות
 27 וכולהו כרבי נתן מיהו, אי אשכחן בשום מקום
 28 דאית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו
 29 — הוה אחי שפיר. דאי הוה מוקי לפלוגתיהו גמי
 30 בקיום שטרות — הוה ליה רבנן דלא בוחתיה. אי
 31 גמי, יש לומר דמשמע ליה ראייה דרבנן דומיא
 32 דראיה דרבי מאיר, דהיינו בעדים.

33 **ועוד** עשויין להשתנות לאחר מיתה —
 34 ואם תאמר: למאי דסלקא דעתך
 35 שהלקוחות היו בודקין אותו אם היה גדול אם
 36 לאו, היאך יכול להיות שאם נראה קטן בחייו
 37 שיראה גדול לאחר מיתה? ופירש רבינו תם:
 38 שבחייו יהו השערות לבנות והוה שומא, ועכשיו
 39 השחרו לאחר מיתה ונראת כסמינים. ואין נראה,
 40 דלא אשכחן בשום מקום שבערות שם סימן
 41 חילוק בין לבנות לשחורות. ואומר רבינו יצחק:
 42 דשמא בחייו לא היו גוומת, ומתמת מיתה יש שם
 43 גוומת, כדאמרין בנדה: גוומת אף על פי שאין שערות, בפרק "בא סימן" (נב, א),
 44 ואם

1 **ראיה במאי** — בין לרבנן בין לרבי מאיר קבעי. ומשום דאיכא לפרשה בתרי גוומי כדלקמן,
 2 קבעי הכי. **ראיה בעדים** — כדמפרש לקמיה. **רבי מאיר כרבי נתן ורבנן כרבי יעקב** —
 3 רבי מאיר אול בר השתא כרבי נתן, ומתניתין כגון שהוא בריא עכשיו. והכי קאמר
 4 מתניתין: אמר שכיו מרע הייתי ועכשיו אני בריא, וחזרתי בי. והן אומרים בריא היית —
 5 עליו להביא ראיה בעדים ששכיו מרע היה.
 6 והכמים אומרים: הנותן מוחזק הוא בבטנים, ועל
 7 הנקבל מנה שהוה מוציא מחבירו — עליו
 8 הראיה, בעדים שיביא שבריא היה. **ראיה בקיום**
 9 **השטר** — ראייה שאמרו הכמים המוציא מחבירו
 10 עליו הראיה — בקיום השטר קאמרי רבנן,
 11 שצריך לקיים שטר, ולא יוכל נותן לטעון
 12 ולומר מוחזק הוא. וכיו דנתקיים שלא על פי
 13 הנותן, דאין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר,
 14 שהרי לא נתקיים על פי הנותן דנימא מגו —
 15 יבא בעל השטר ויזכה במתנתו. ודכילי עלמא
 16 אוליין בטר השתא כרבה ורבי נתן, וכיון דבריא
 17 הוא עכשיו — זכה בעל השטר. אך יקיים שטר,
 18 שלא יוכל נותן לפסלו. אבל ראייה דרבי מאיר
 19 — ראייה בעדים היא, כדמפרש: עליו להביא
 20 ראיה ששכיו מרע היה, דברי רבי מאיר. במודה
 21 — לזה בשטר שכתבו ואינו מוחזק, אלא שטרע;
 22 פרעתיו, או שכיו מרע הייתי, או שטר אמנה
 23 או שטר פסיו הוא. צריך הפלה לקייפו — על
 24 פי אחרים, שלא יוכל לזה לפסלו במיגו,
 25 קמפילגו. **רבי מאיר סבר אין צריך לקיימו** —
 26 דסתם שטרות הוי הם כשרים, ובשטרות לא
 27 נימא הפה שאסר הוא הפה שהתיר לפסלו. והכי
 28 קאמר מתניתין: צריך להביא ראיה בעדים
 29 ששכיו מרע הוא. דברי רבי מאיר. מאחר
 30 שמודה הוא בשטר שכתבו, ונתקיים השטר בכך,
 31 דאוליין בטר השתא שהוא בריא כרבי נתן.
 32 והכמים אומרים: המוציא מחבירו, שהוא בעל
 33 השטר, צריך להביא ראיה — קיום השטר,
 34 שיתקיים בחותמו. דהודאת נותן שטרע כתבתיו
 35 — לא מחתיא מיד, דהא קאמר: שכיו מרע
 36 הייתי, והפה שאסר הוא הפה שהתיר. והלכך
 37 צריך בעל השטר לקיימו ויזכה במתנתו. דאוליין
 38 בטר השתא שהוא בריא, כרבי נתן, ומתיר
 39 לישנו ומתיר אמוראי שמעין דאוליין בטר
 40 השתא כרבה ורבי נתן, כדפרישית. והא אפילגו
 41 בה **היא וימא** — במודה בשטר שכתבו צריך
 42 לקיימו. **דתיא** — בפרק שני דכתובות. **אין**
 43 **נאמנין בו** — דתנן תתם: העדים שאמרו "כתב ידיו הוא זה אבל אנוסים היינו, קטנים
 44 היינו, פסולים היינו" — הרי אלו נאמנין, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ותניא בגמרא:

45 **אנאמנין לפסלו**, דברי רבי מאיר. ופולגי אנאמניתין, דלא הייש להפה שאסר גבי שטרות, דלא נחשדו ישראל על כך. ומפרש תתם במסקנא טעמא. דקסבר רבי מאיר. מודה בשטר
 46 שכתבו לזה — שאין צריך מלה לקיימו. וכיון שאמר לזה "אני כתבתיו" — תו לא מתידימי עדים למפסליה, שהרי אין לך קיום גדול מזה השקלה מודה שכתבו, דמסתמא לא נעשה
 47 בפסלות, וכמו שכתב ידו יוצא ממקום אחר דמי, דתנן תתם: דאין כאן הפה שאסר. והכמים אומרים נאמנין — דאף על גב דמודה לזה שכתבו — צריך לקיימו. וכיון שאינו
 48 מתקיים כי אם על פי עדים הללו, שאומרים כתב ידיו הוא זה — הא קאמרי נמי קטנים היינו, ונאמנים, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר. בחותמי קאפרי רבנן — דאף על גב שמודה
 49 לזה שכתבו — לא חשיב בקיום, כיון דעדים עצמן פוסלין חתימתן, משום דאלימי עדים לארועי שטרא, ולא מחתיא הודאת לזה. אבל במתניתין אימא: לאו כל כמיניה לארועי שטרא
 50 ולמימר שכיו מרע היה, כיון דמודה שכתבו, ועדים לא קא פסלי חתימתן. **אילימא** — היינו טעמייהו דרבנן, מדכולהו מתנות בריא כתיב בהו "כד מהלך על גרלוהי בשוקא"
 51 והא יבא כתיב בהו — שבע מנה שכיב מרע היה, והלכך אמרי רבנן: המוציא מחבירו, דהיינו מנבל מתנה, עליו להביא ראיה שבריא היה, דמסתמא יש לומר ששכיו מרע
 52 היה. **איכא לביטר הכי בו** — רבה ודא דקא משני לאבוי הכי: היינו טעמייהו דרבנן, משום דאיכא למימר הכי והכי, ומספקא לן אם דמתנת בריא הוא אם מתנת שכיו
 53 מרע — הלכך אוקי ממונא בחוקת מריה, בחוקת נותן. והלכך, המוציא מחבירו, דהיינו בעל השטר — עליו להביא ראיה בעדים שבריא היה, להוציא המנומן מחוקת הנותן.
 54 **ובפלוניא** — דרב הונא רב חסדא, פליגי רבי יוחנן וריש לקיש. **בבני ברק** — מקום. ועמיהו עליו **בני משפחה** — וקא סלקא דעתין השתא: בבסי בחוקת יורשין קיימי, ולא
 55 באו עדיין ליד לקוחות, ואתו לקוחות וקא מערערו ונבנאי מן הירושין, לפי שקאום מן המת. הירושין עוררין, ומשיבין דבר ללקוחות, ואומרים: קטן היה קרובנו בשעת
 56 מיתה. וקיימא לן לקמן (קנה, א) דאינו יכול למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים, ולא נוציא הנכסים מחוקתנו. והלקוחות לא מצאו עדים שיאמרו גדול היה, ולכך
 57 הוצרכו לבדוק. ושלא יוכלו לבדוק, ונג העדים לא מצאו — הפסידו. דרבי יעקב דרבנן, דאמרי: המוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שבריא היה. והבא נמי על הלקוחות
 58 להביא ראיה שגדול היה. **באו** — לקוחות ושאלו את רבי יעקבא. עשויין להשתנות — ואפילו אם דומין עתה לסימני גדול, לומר: אילו היה קיים — הוה שומא.
 בשלמא

1 ואם תאמר: למה יש לנו לומר שהוא קטן, כיון שהגיע לכלל שנותיו? הוא אמרין בנדה פרק
2 "בא סימן" (מז, א): קטנה שהגיעה לכלל שנותיה — אינה צריכה בדיקה, חזקה הביאה
3 סימנים ויש לומר: שאחר שהיה זה גדול שהגיע לכלל שנותיו, ולא היו לו סימני גדלות.
4 ולהכי איבא לטפוקי שמע קטן היה עדין.

אלא לדידך דאמרת בקיום השטר לקיימו
5 שטרייהו ולוקמו בנכסיהו — דמסתמא, 6
7 כיון שאמת היה שנכר — והו מרמאים עדים 8
9 לקיים שטרם. אלא שמע מינה שהיו צריכין לבקש 9
10 עדים שהיה גדול בשעת המכר, וברבנן, דאמרי 10
11 המוציא מחבירו עליו הראיה, ואם תאמר: ומאי 11
12 קושיא? עד כאן לא קאמרי רבנן ראייה בקיום 12
13 השטר אלא משום דסבירא להו כרבי נתן, דאמר 13
14 דאולינן ברת האה, דאם בריא הוא עתה — יש 14
15 לנו לומר שאו היה בריא. אבל הכא לא שייבא 15
16 שום חזקה ויש לומר, דאיבא למימרי: חזקה שאין 16
17 עדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה גדול, 17
18 מהנאי כי ההיא חזקה דבתר השתא אולינן. 18
בחזקת לקוחות דור קיימי — דהירושים היו 19
19 רוצים להוציאין מידן, והיו רוצים לבודקו אם הוא 19
20 קטן. והשתא נידא הא דקאמר להו: סימנין עשוין 20
21 להשתנות לאחר מיתה. שאפילו לא תמצאו לו 21
22 סימנים — איבא למימר שגשרו לאחר מיתה. וזו" 22
23 היבנו לינוול ולינוול — אבל יורשים אינם רשאים 23
24 לנוולו בשביל הירושה, דלא מדיי היבי, ועד, 24
25 שהוא קרובם. **אי** עדים אלימי ומרעי שטרא כ" 25
26 — לעיל בפרק "חזקת הבתים" (מז, ב) הבאתי שם 26
27 דך מילתא גבי "מודעה היו דברינו" וכו'. 27
והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה — 28
29 מטעם קיום השטר, ולא מטעם עדים. 29

ברם נראין דברי רבינו יוסף כו' — והא דפריך 30
31 לעיל ריש לקיש לרבי יוחנן ממשנת בר 31
32 קפרא, ואמר ליה רבי יוחנן: שאני אומר מודה 32
33 בשטר שכתבו אין צריך לקיימו — לא אמר דבר 33
34 זה מעולם. וכולה סוגיא דלעיל ליתא לפי מסקנא 34
35 זו, והכאי גונא איבא ביבמות בפרק "החולץ" (לה) 35
36 (ב) דפריך ליה רבי יוחנן לריש לקיש, ולמסקנא 36
37 מעמיד מחלוקתם בענין אחר, גבי החולץ 37
38 למעוברת. וכן בפרק קמא דהגיגה (ו, א) גבי 38
39 הראיון, ובגדה פרק "המפלת" (כד, ג) גבי פניו 39
40 מוסמכים. וכי אמר ליה רבי יוחנן לרבי ינאי לעיל: 40
41 רבי, לא משנתו היא זו — לא השפחה ממילתא 41
42 דרבנן, אלא הזכיר לו המשנה, דפלוגא דרבנן 42
43 ורבי מאיר היא בהא.

אלא
32 **בני משפחה** אומר ליה: זו אלקעור אמה, אני לא אמרתי דבר זה מעולם. אומר רבי יודא:
33 אם יכפור רבי יוחנן ברבי אלקעור תלמידו, יכפור ברבי ינאי רבו? דאמר רבי ינאי אומר רבי:
34 מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו, ואמר ליה רבי יוחנן: רבי, לא משנתנו היא זו?
35 ותקמים אומרים: המוציא מחבירו עליו הראיה, אין ראייה אלא בקיום השטר ברם נראין
36 דברי רבינו יוסף, דאמר רבינו יוסף אומר רב יהודה אומר שמואל: זו דברי תקמים, אבל
37 רבי מאיר אומר: מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו. ומאי "דברי הכל"? דרבנן לגבי רבי
38 מאיר דברי הכל היא. והא איפקא תנן, ותקמים אומרים: המוציא מחבירו עליו הראיה
39 - איפקא. - והא תנאי: אין נאמנין לפוסלו, דברי רבי מאיר, ותקמים אומרים: נאמנין -
40 איפקא. - והא רבי יוחנן ראייה בעדים קאמר - איפקא. - לימא, ליפוך נמי תיובתא? - לא,
הבי

ובתמימי. אלא מודה בשטר שכתבו לדידך
צריך לקיימו ויכפור רבי ינאי — בתמימי,
והלא לרבי ינאי רבו אמר רבי יוחנן בהדיא
צריך לקיימו ברם נראין דברי רבינו יוסף —
רבי יודא קאמר ליה, ואתא לתרוצי דמאי
דאמר רבי יוחנן לריש לקיש לעיל "שאני אומר
לדברי הכל אין צריך לקיימו" — היינו טעמא:
דסבירא ליה לרבי יוחנן דמהפכין מתניתין רבי
מאי לרבנן, דסבירא להו לרבנן אין צריך
לקיימו, כדמפרש ואזיל. והאי דקאמר רבי יוחנן
"לדברי הכל אין צריך לקיימו" — לאו דוקא,
אלא משום דאליבא דרבנן קאמר דאין צריך
לקיימו, חשיב ליה כדברי הכל. זו דברי חכמים
— מתניתין, דמוכח אין צריך לקיימו. נמי

בשלמא לדידי דאמינא ראייה — דאמרי רבנן במתניתין: המוציא מחבירו עליו הראיה —
היינו ראייה בעדים שבריא היה, ויגבה מתנתו מיד הירושין — הכא נמי בקשו לקוחות
לעשות כך, ולבקש עדים כדי לטרוף מקחן מיד הירושין, וכיון דלא אשכחו כו'. לקיימו
שטרייהו — ומסתמא אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול. בחזקת
לקוחות היו קיימי — והחזיקו בהן קודם ערעור.
ואתו יורשין וקא מערערי — ואמרי: קטן היה,
ושלא כדן הפסתם. דהתם גבי יורשין לא שייך
קיום שטריה. היינו דשתיק — כדי שלא לינוול
קרובם. לינוול ולינוול — אין אנו חוששין
בבשתו, שאינו קרובנן והפסדנו מרובה. הכי
גרסינן: זו ששנינו בו' — ואסיפא קאי, לימא רבי
מאיר היא כו', שטר פסים — שפיתת ממני
לכתוב לך שטר מכירה, להחזיקך בעשיר לזקח
קרקעות. שטר אמנה — האמתניך למסור לך
שטר מכירה קודם שקבלתי הדמים. שאני אומר
לדברי הכל בו' — כדמפרש לקמיה, דבי פליגי
רבנן ואמרי מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו
— הני הניבא דאיבא עדים דמרעי ליה
לשטרא ופוסלק חתימת עצמן — הרי זה פסול
גדול, הלכך אף על גב דמודה ליה שכתבו —
צריך לקיימו. אבל בוך דבר קפרא, דלדה גופיה
קפסיל ליה ולא עדים, כיון דמודה שכתבו —
לאו כל כמיניה למימר שטר פסים הוא, והכל
מודים שאין צריך לקיימו. אי עדים אלימי בו'
— דהתם אמרי עדים: פסולי עדות היינו. איהו
כל כמיניה — בתמיה, וכי שי כח ביד הלוח
לומר "אני חייב כלום?" והכא לא אמרין הפה
שאסר הוא הפה שהתיר, דכיון דאמר ליה
כתבתי שטר זה, אפס שטר פסים או שטר אמנה
הוא. ד"מה לי לשקר" במקום עדים לא אמרין.
דאנן סהדי דלאו שטר אמנה הוא, דעדים
אשטר אמנה ופסים לא חתמי, דלא יתון לכתב
כדאמר בפרק שני דכתובות (יש, א), והלכך לא
מדיקן למימר שטר אמנה הוא. והלא אמרי
משכך בו' — ריש לקיש קאמר ליה לרבי יוחנן:
הכי מצית למימר דלדברי הכל מודה בשטר
שכתבו אין צריך לקיימו, אף על גב דאיהו נמי
פסיל ליה משום שטר אמנה או שטר פסים,
דלאו כל כמיניה לארורעיה איהו כל זמן דעדים
גופייהו לא מרעי ליה: והלא משמך אמרה: יפה
ערערו בני משפחה אף על גב דמודו בני
משפחה בשטר שכתב נותן מתנה, כיון דאמרי
קטן היה — נאמנין, עד שיתקיים השטר
בחותמי. אלא מודה בשטר שכתבו לדידך
צריך לקיימו ויכפור רבי ינאי — בתמימי,
והלא לרבי ינאי רבו אמר רבי יוחנן בהדיא
צריך לקיימו ברם נראין דברי רבינו יוסף —
רבי יודא קאמר ליה, ואתא לתרוצי דמאי
דאמר רבי יוחנן לריש לקיש לעיל "שאני אומר
לדברי הכל אין צריך לקיימו" — היינו טעמא:
דסבירא ליה לרבי יוחנן דמהפכין מתניתין רבי
מאי לרבנן, דסבירא להו לרבנן אין צריך
לקיימו, כדמפרש ואזיל. והאי דקאמר רבי יוחנן
"לדברי הכל אין צריך לקיימו" — לאו דוקא,
אלא משום דאליבא דרבנן קאמר דאין צריך
לקיימו, חשיב ליה כדברי הכל. זו דברי חכמים
— מתניתין, דמוכח אין צריך לקיימו. נמי

55 על פי שלא קיים את שטרו על פי עדים, ואם כן יש לתובע 'מיגו'
 56 שהיה יכול לטעון 'מוזיף', מכל מקום אינו נאמן במיגו, שמודה
 57 בשטר שכתבו, אין צריך לקיימו.
 58 ריש לקיש מסיים את שאלתו: לִמָּא - האם נאמר שברייטא זו
 59 כרבי מאיר היא, דְאָמַר במשנתינו, שמקבלי המתנה זוכים בנכסים,
 60 וטעמו משום מוֹדָה בְּשֵׁטֶר שֶׁכָּתְבוּ אִינוּ צָרִיךְ לְקַיְמוֹ, וְלֹא בְּרִנְן
 61 שחולקים עליו משום שלדעתם מודה בשטר שכתבו צריך
 62 לקיימו. וקשה, שנמצא שבר קפרא שנה את משנתו כדברי יחיד.
 63 אָמַר לִיה רבי יוחנן לריש לקיש, לֹא - אין הדבר כן, משום שְׂאֵנִי
 64 אָמַר, דְּבַרֵי הַכֹּהֵן מוֹדָה בְּשֵׁטֶר שֶׁכָּתְבוּ אִינוּ צָרִיךְ לְקַיְמוֹ, והמחלוקת
 65 במשנתנו היא בענין אחר, שלרבנן אף אם השטר מקוים צריך
 66 להביא ראיה בעדים שבריא היה.
 67 ריש לקיש מקשה על דברי רבי יוחנן: וְהָא מִיפְלַג פְּלִיגֵי - והלא
 68 מצאנו שהדין ש מודה בשטר שכתבו שנוי במחלוקת, דְתַנֵּן
 69 בברייתא (כתובות 47א), עדים שהעידו על החתימיו בשטר ואמרו
 70 כתב ידינו הוא זה, אבל אין בו ממש משום שאנסו אותו לחתום
 71 שקר, אֵין נֶאֱמָרֵין לְפִסְלוֹ לְשֹׁטֵר, כי מאחר שהלוה עצמו מודה
 72 שכתב את השטר, הרי השטר מקוים, ואין העדים נאמנים
 73 לפסולו, דְּבַרֵי רַבִּי מַאִיר, וְהַקְּמִים אֹמְרִים שֶׁהַעֲדִים נֶאֱמָרִין לְפִסּוּל
 74 את השטר, כי קיום מפי הלוה אינו קיום גמור.
 75 אָמַר לִיה - השיב רבי יוחנן לריש לקיש, הלא יש לחלק, אֵי עֲדִים
 76 אֵלֵינוּ וְיִמְרְעֵי שֵׁטְרָא, וגם אם מצאנו שגדול כח העדים, ויכולים
 77 לבטל את השטר המקוים מפי הלוה, אֵיהוּ כָּל בְּמִינֵיהּ - הלוה
 78 עצמו, אין כחו יפה לבטל שטר שנתקיים מפיו.
 79 ריש לקיש מקשה לרבי יוחנן: אָמַר לִיה, וְהָא מִשְׁמַר אָמְרוּ לַגְבִי
 80 המעשה שהיה בבני ברק (לעיל קדא), שבאו הלקוחות לתבוע
 81 הנכסים, והודו בני המשפחה שהשטר אינו מוזיף, אך טענו
 82 שהמוכר היה קטן, ואמרו על זה בשם רבי יוחנן, יָפָה עֲרֻרְעֵי בְנֵי
 83 מִשְׁפָּחָה, שכיון שלא נתקיים השטר אלא על פיהם נאמנים הם
 84 לבטלו, שמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו.
 85 אָמַר לִיה רבי יוחנן, שמועה זו אֲלֻעָד אָמְרָה, וסברו השומעים
 86 שמאחר שהוא תלמידי, מסתמא אמר כך בשמי, אבל באמת אֵנִי
 87 לֹא אָמַרְתִּי דְבַר זֶה מְעוּלָם.
 88 הגמרא ממשיכה להקשות על דברי רבי יוחנן: אָמַר רַבִּי יוֹרְא, אִם
 89 יִכְפּוּר רַבִּי יוֹחָנָן בְּרַבִּי אֲלֻעָד תְּלָמִידוֹ - אף שנקל לו לרבי יוחנן
 90 להכחיש את השמועה שנאמרה בשמו, ולתלותה ברבי אלעזר,
 91 שהוא תלמידו ואין לו אימה מפניו, וכי יִכְפּוּר גַם בְּרַבִּי יוֹנָי רַבּוֹ,
 92 כלומר, וכי יוכל לכפור בדברים שאמר הוא עצמו בפני רבו,
 93 דְאָמַר רַבִּי יוֹנָי אָמַר רַבִּי, מוֹדָה בְּשֵׁטֶר שֶׁכָּתְבוּ (אינו) צָרִיךְ לְקַיְמוֹ.
 94 וְאָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי, מדוע הוצרכת להשמיע דבר זה, וכי לא
 95 מִשְׁתַּלְּטֵנּוּ הֵיא זו, ששנינו (לעיל קכג), וְהַקְּמִים אֹמְרִים הַמוֹצִיא מִחֲבִירוֹ
 96 ו-מקבל המתנה) עָלוּי הַרְאִיהּ, וידוע לנו שאין רְאִיהּ האמורה
 97 בדבריהם, אֲלֵא רֵאיהּ בְּקִיּוּם הַשֵּׁטֶר, שאף על פי שנותן המתנה
 98 הודה בשטר, עדיין צריך לקיימו. הרי מפורש שדעת רבי יוחנן
 99 שרבי מאיר וחכמים נחלקו במשנתנו בענין מודה בשטר שכתבו
 100 אם צריך לקיימו, ואיך אמר שלדברי הכל אין צריך לקיימו.
 101 רבי זירא מיישב את דברי רבי יוחנן: בְּרַם ו-אולם) נְרָאֵן דְּבַרֵי רַבִּינּוּ
 102 יוֹסְפֵי, דְאָמַר רַבִּינּוּ יוֹסֵף אָמַר רַב הוֹדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, משנה זו
 103 ששנינו במשנת בר קפרא, שמודה בשטר שכתבו אינו צריך
 104 לקיימו, אינה דברי הכל היא, אלא דְּבַרֵי הַקְּמִים, אָכֵל רַבִּי מַאִיר
 105 אָמַר מוֹדָה בְּשֵׁטֶר שֶׁכָּתְבוּ שְׂצָרִיךְ לְקַיְמוֹ. ולפי זה מתרץ רבי זירא:
 106 וְיִמָּא דְּבַרֵי הַכֹּהֵן מוֹדָה בְּשֵׁטֶר שֶׁכָּתְבוּ אִינוּ צָרִיךְ לְקַיְמוֹ, כוונתו,
 107 דְּרַבִּנְן שֶׁהֵם רַבִּים שֶׁשָׁנוּ מִשְׁנֵהוּ זו, לְבַנֵּי רַבִּי מַאִיר שֶׁהוּא יחיד, כְּדְבַרֵי
 108 הַכֹּהֵן הֵיא מה שאמר רבי יוחנן 'דברי הכל היא' אף שרבי מאיר

1 רבי יוחנן מסיים את קושייתו: בְּשֵׁלְמָא לִירֵד - לשיטתי מובן
 2 מעשה זה, דְאָמַרְנָא - שאמרתי שמקבלי המתנה צריכים להביא
 3 רְאִיהּ בְּעֵדִים, אם כן גם במעשה הנ"ל, הלקוחות היו צריכים
 4 להביא עדים שהמוכר היה גדול, וּפִינֵן דְאָמַר רבי עקיבא
 5 לְלַקּוּחוֹת, אֵייתֵי עֲדִים - הביאו עדים, וְלֹא אֲשַׁכְּחוּ - והם לא מצאו
 6 עדים, תִּינְיֵי דְקָא אָתוּ - משום כך באו וְאָמְרוּ לִיה מַהוּ לְבִדּוּקָא, כי
 7 בלי הבדיקה והוכחה שהיה גדול, לא היו זוכים. אֲלֵא לְרִדְדָה,
 8 דְאָמַרְתְּ שְׂדֵי לְמַקְבְּלֵי הַמֵּתְנָה בְּרְאִיהּ בְּקִיּוּם הַשֵּׁטֶר, ואף שעדיין יש
 9 ספק אם היה בריא, טומכים על 'חוקה דהשתא' לומר, כמו
 10 שעכשיו הוא בריא כן היה בריא בשעת המתנה, ומתוך כך
 11 מוציאים ממנו ממון, אם כן גם במעשה של בני ברק לִמָּה לִיה
 12 לְלַקּוּחוֹת לְבִדּוּקָא ולהוכיח שהיה גדול, הלא די להם לְקַיְמוֹ
 13 שְׂפָרְיֵיהוּ - שיקיימו את שטרם וְלִקְוָמוּ בְּנַכְסֵי - ויזכו על ידי כך
 14 בנכסים, שאף על פי שאין כאן 'חוקה דהשתא' לטובתם, אבל יש
 15 במקומה חוקה שאין עדים חותמים על השטר אלא כשיוודעים
 16 שכבר נעשה המוכר גדול.
 17 מתרץ ריש לקיש: מִי סְבַרְתְּ - וכי סבור אתה נְכֵסֵי בְּחֻקָתָא בְּנֵי
 18 מִשְׁפָּחָה קְרִימִי, וְקָא אָתוּ לְקוּחוֹת וּמְעָרְעְרֵי לְקִיּוּם אֵת מַקְחָם. לא,
 19 נְכֵסֵי בְּחֻקָתָא לְקוּחוֹת קְרִימִי, שכבר הספיקו להחזיק בהם לפני
 20 הערעור של בני המשפחה, וְקָא אָתוּ בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְקָא מְעָרְעְרֵי
 21 שלא כדין החזיקו, משום שקרובם היה קטן. ולא זכו בדיון
 22 שהמוציא מחבירו עליו הראיה.
 23 הגמרא מנסה לסייע לריש לקיש: הָכִי נִמְי מִסְתַּבְרָא שֶׁהַנְּכֵסִים הֵיוּ
 24 בזכות הלקוחות, ובני משפחה רצו לבדוק ולהוכיח שהוא קטן,
 25 שכן משמע מְדַקְדָּמַר לִיה רבי עקיבא, אֵי אֲתֵם רְשָׁאִים לְנִיּוּלוֹ,
 26 וְאִישְׁתִּיּוֹ - ושתקו והסכימו לדבריו. אֵי אָמַרְתְּ בְּשֵׁלְמָא בְּנֵי מִשְׁפָּחָה
 27 קָא מְעָרְעְרֵי וּרְצוּ לְבִדּוּקָא, משום הָכִי אִישְׁתִּיּוֹ וְהַסְכִּימוּ לְדַבְרֵיו
 28 שלא לנזול את קרובם, אֲלֵא אֵי אָמַרְתְּ לְקוּחוֹת קָא מְעָרְעְרֵי וּרְצוּ
 29 לבדוק את המת, אינו מובן אֲמַאי שְׂתִקֵּי, לִירְמוּ לִיה אֵנִי וְזוּי יִתְבַּיֵּן
 30 לִיה - אנחנו נתנו מעות, אם כן לְנִיּוּלוֹ וְלִנְיּוּלוֹ - נבדוק אותו אף
 31 שיתגדלו בכך, שאין אנו חוששים לבושתו מאחר שהפסדינו
 32 מרובה.
 33 דוחה הגמרא: אֵי מִשּׁוּם הָא לֹא אִירִיא - אם משום דקדוק זה, אין
 34 כאן ראיה, שהרי יש לומר דְהָכִי קָאמַר לִיה רבי עקיבא ללקוחות,
 35 הָרֵא - ראשית דֵּא אֲתֵם רְשָׁאִים לְנִיּוּלוֹ, ועוד וכי תִימְרוּ - אפילו
 36 אם תאמרו וְזוּי שְׂקָל לְנִיּוּלוֹ וְלִנְיּוּלוֹ - כיון שלקח מאתנו מעות
 37 נבדוק אותו אף שיתבזה, עדיין אין לכם לבדוק, כי סָמְיִים עֲשׂוּיִין
 38 לְהַשְׁתַּנּוּת לְאָחֵר מִיָּתָה ואפשר שבהיותו חי לא היה סימן, ולאחר
 39 מיתה נמנה כסימן גדלות.
 40 הגמרא מביאה משא ומתן בבירור דעת רבי יוחנן: (תָּא שְׁמַע) שְׂאֵל
 41 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ אֵת רַבִּי יוֹחָנָן מַהֲסִיפָא שֶׁל הַבְּרִייתָא הֵוּ
 42 שְׂשִׁנְיָה בְּמִשְׁנֵת בַּר קַפְרָא, הָרִי שְׁהָה אדם אחד אוֹכֵל פִּירוֹת הַשְּׂדֵה
 43 וְכָא בְּחֻקָתָא שְׁהִיא שְׁלוֹ, אך עדיין לא אכל במשך שלש שני חוקה,
 44 וְקָרָא עָלוּי אָחֵר עֲרֻרָה - וטען כנגדו אדם אחר לומר שְׁלֵי הֵיא,
 45 וְהוֹצִיא זֶה הַנִּתְבַּע אֵת אֹנּוּ - שטר מכירה לומר שְׂמַכְרָתָה לִי שֶׁדָּה
 46 זו, או שְׁנָתְתָה לִי אותה בְּמִתְנָה. הדין בזה, שֶׁאִם אָמַר הַתּוֹבֵעַ, אֵינִי
 47 מְכִיר בְּשֵׁטֶר זֶה מְעוּלָם וְמוֹזִיף הוּא, יִתְקַיֵּם הַשֵּׁטֶר בְּחוֹתְמֵיו - יקיים
 48 הנתבע את השטר שבדיו, ויזכה בדיו. וְאִם אָמַר הַתּוֹבֵעַ, אִמְנַם אֲנִי
 49 כתבתי שטר זה, אך שְׂטֵר פְּסִים הוּא זֶה - שטר פיוסים הוא,
 50 שפייסת אותי לכתוב לך שטר מכירה בשביל שיראו אנשים
 51 ויחשבו שאתה עשיר שקונה קרקעות, אבל באמת לא קנית ממני
 52 כלום, או שטען שְׂטֵר אֲמַנָּה הוּא שְׂמַכְרָתִי לְךָ וְלֹא נָתַתְּ לִי דְמַים,
 53 הדין בזה שֶׁאִם יֵשׁ עֲדִים הַמְעִידִים כְּדַבְרֵי הַתּוֹבֵעַ, הִלְךְ אַחַר עֲדִים,
 54 וְאִם לֹא, הִלְךְ אַחַר הַשֵּׁטֶר שֶׁבִיד הַנִּתְבַּע והרי הוא זוכה בדיו, ואף

22 חכמים תיקנו שנער היורש קרקעות אביו אינו יכול למוכרן עד
 23 שיהיה בן י"ח או כ' שנה, שחששו שמא ימכור בזול מאחר ודעתו
 24 קרובה אצל מעות, ועדיין לא נתיישבה דעתו בדרכי העולם.
 25 הגמרא דנה מהו הגיל שלגביו נאמרה תקנה זו:
 26 איתמר, קָפָן - נער, היורש קרקעות אביו שמת, מאימתי מוכר
 27 פְּנֵי אָבִיו - בקרקעות שירש מאביו. רבא אמר רב נחמן, בן שמונה
 28 עשרה שנה. ורב הונא בר חיננא אמר רב נחמן, מבין עשרים שנה
 29 (והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר).
 30 מתיב רב זירא לשיטת רב הונא בר חיננא, שהרי שנינו, מעשה בכני
 31 פרק באחד שמכר פְּנֵי אָבִיו - בקרקעות שירש מאביו ומת
 32 והחזיקו הלוקחות בנכסים, ורבא בני משפחה שהם היורשים של
 33 אותו המוכר, וערערו לומר קָפָן הוּא פְּשַׁע מִיתָה ולא חלה
 34 המכירה, ואם כן אנחנו ירשנו את הנכסים, ורבא בני המשפחה
 35 וישאלו את רבי עקיבא, מהו לברוקא, שנתח את הקבר ונבדוק
 36 אם יש לו סימנים, שאם אין לו סימנים ודאי שהיה קטן בשעת
 37 מכירה, ונוכה בדין. אמר להם רבי עקיבא, אי אתם רשאים לנזול
 38 ולבזותו, ועוד סימני עשיון להשתנות לאחר מיתה וגם אם לא
 39 תמצאו לו שערות אין זו הוכחה שהיה קטן בשעת המכירה כי
 40 יתכן שהיו לו שערות ונשרו לאחר מיתה.
 41 רבי זירא מסיים את קושייתו: בשלמא למאן דאמר בן שמונה עשרה
 42 שנה יכול למכור בנכסי אביו אם יש לו סימני גדלות,

1 הָבִי קָאָמֵר לִיה - כך הקשה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש,
 2 במעשה שהיה בבני ברק מדובר שהלוקחות היו מוחזקים בנכסים
 3 ובני המשפחה באו לתבוע מידם, ובשלמא לדידי, דאמינא רבי
 4 בקיום השטר, אם כן די היה ללוקחות לקיים את שטר המכירה
 5 שבידם על מנת לזכות בדין, היינו משפחה לה דנחתי לקוחות
 6 לנכסים - לפי זה מובן כיצד יתכן שהלוקחות ירדו לנכסים שקנו,
 7 כי קיימו את השטר וזכו בנכסים, אלא לדידה דאמרת רביה בעדים,
 8 ואין הלוקחות יכולים לזכות עד שיביאו ראיה בעדים שהמוכר
 9 היה גדול, היכי משפחת לה דנחתי לקוחות פְּנֵי אָבִיו, והלא כשהיו
 10 רוצים להחזיק בנכסים היו בני המשפחה משיבים להם שהמוכר
 11 היה קטן, ואין הלוקחות זוכים משום שאין ראיה בעדים.
 12 מתרץ ריש לקיש: אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, אף שלגבי
 13 משנתינו (קט) דעתי שמקבלי המתנה צריכים להביא ראיה בעדים
 14 שהנותן היה בריא, אולם מודינא לך בערעור דבני משפחה דלא
 15 ערער הוא - מודה אני לדברך בענין המעשה של בני ברק,
 16 שהערעור של בני המשפחה, אין בו ממש, והדין עם הלוקחות אף
 17 בלי שיביאו ראיה בעדים. ומבאר ריש לקיש את דבריו: מאי
 18 קאמרי בני המשפחה, הרי לא היתה טענתם אלא שקפן היה, וזו
 19 אינה טענה כלל, משום שהזקה היא שאין העדים חותמין על השטר
 20 אלא אם כן מבורר להם שבין מוכר ובין לוקח, נעשה גדול, וראוי
 21 לקיום הקנין.

אגרות קודש

ב"ה, ח"י מ"ח, תשי"ח

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

מאשרים קבלת מכתבה מ"א חשון, ומובן שפליאה סיום מכתבה שבקשר לנשי חב"ד
 אינה רואה למעשה מה שיש לה להוסיף או לעשות.

והלא כל הארץ הקדושה לפני נשי חב"ד, כי בעיני קדושה ככל שיהי' המצב טוב, תמיד יש
 מקום לעשות ולהוסיף, כיון שקדושה אין סופית היא וכו', אבל ידוע מאמר חז"ל אין צועקין על
 העבר, וכיון שממשיכה שתתבונן לדעת מה שתוכל לעשות בזה במה שנוגע להבא, הנה זהו העיקר
 מה שנוגע עכשיו.

ויהי רצון שהנ"ל יביא להרחבת פעולות נשי ובנות חב"ד בכמה וכמה שטחים, כיון שהכרח
 השעה הוא, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

1 הכי קאמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש בשלמא לרדי דאמינא ראה בקיום השטר —
2 ואפכינא נמי מתניתין, דלרבנן אין צריך לקיימו כיון דמודה שכתבו — היינו דמשכחת
3 ליה נכסי בידא דלקוחות, ואתו יורשין וקמעו ערערי, כדאמר לעיל: הכי נמי מסתברא
4 מדקתני דאמר ליה אי אתם רשאין לנלוו בו'. הלכך, שמוא קיימו שטר, או אפילו לא
5 קיימו, כיון דמודו בני משפחה בשטר שכתבו
6 נותן — אין צריך לקיימו, והוחזקו לקוחות
7 בנכסים. אלא לדידי דאמרת ראה בעדים —
8 ולדידיך לא מתהפכא מתניתין, וכיון דאמר
9 רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה, והיינו
10 מקבל מתנה — נכסי בידא דלקוחות היכי
11 משכחת לה? הא לית ליה עדים שגדול היה
12 לא ערערו הוא — ומן הדין הוחזקו לקוחות
13 בנכסים. נעשה גדול — נותן ומקבל ועדים,
14 כולם גדולים וכשרים. ומסקנא דשמעתא: מודה
15 בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, כדשמואל
16 ורבין יוחנן, לא שנא היכא דאיהו מרע ליה
17 לשטרא למימר "שטר פסיס הוא" שטר אמנא
18 הוא, לא שנא היכא דעדים מרעי ליה לומר
19 "אנוסין היינר", דהא אפכינא נמי הכא להדיא
20 דכתובות לעיל, דאין נאמנין לפסלו בו'. קמן —
21 היורש בכסי אביו שמת. מאימתי מוכר בנכסי
22 אביו — בפרקעתי, ותהוי מכירתו מכירה.
23 דאילו גבי מטלטלי תנן (גיטין נט, א): הפעוטות
24 מקוין מקח וממכר ממימר במטלטלין. ומפרישין
25 התם: כבר שית כבר שב, כל חד לפום חורפיה.
26 ומשום כיו חייו תקינו ליה רבנן במטלטלין
27 דתהוי מכירה למוזנותיה, אבל במקרקעי לא. כן
28 שפנה עשרה — ויום אחד, דפסקינן לקמן: תוך
29 זמן כלפני זמן, ואף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן יפה. כדמוכח לקמן בת ארבע
30 עשרה שיעודת בטיב משא ומתן מוכרת, ובגן שהביאה שתי שערות, כדמוכח לקמן.
 היינו

אלא לדידיך דאמרת ראה בעדים נכסי ביד לקוחות היכי משכחת לה — דביאו היורשין
עדים שהיה קטן, ואם לא יוכלו למצוא. מאי מערערי היורשין? פסק רבינו שמואל,
דקיימא לן כרבי יוחנן ושמואל דאית ליה הכא: מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. ואין
נראה לרבינו יצחק, אלא נראה לו דקיימא לן כרב נחמן, דאית ליה בפרק שני דכתובות (יש, א):
מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דכותיה
קיימא לן בדיני, וכן פסק רבינו הגמאל.
איתמר קטן איתמר מוכר בנכסי אביו — הכי
גרסינן בספריים שנים, וגם רבינו תם
גריס כן: רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה, רב
הוא בר חיבא אמר רב נחמן: בן עשרים. וגרסינן
בתרא: והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא
מכללא איתמר. וההוא פחות מנן עשרים דזבין
בנכסי דאביו כו' עד אמר ליה רבא: מדאסברוהו
וסבר מידע הוי ידע, והא דעבר הכי חוצפא יתיירא
דהוה ביח. פירוש: הגיע זמנו למכור בנכסי אביו,
ומתחלה היה סבור רבא שהיה שוטה, ולכך לא
הוה מקחו מקח וממכרו מוכר. ולבסוף כיון דראה
דאסברוהו וסבר — אם כן אינו שוטה לגמרי, כיון
שהגיע זמנו למכור — יכול למכור. ואם תאמר:
תקשה דרבא אדרבא, דהבא קאמר: בן שמנה
עשרה, ואילו בגיטין פרק "התקבל" (סה, א) גבי
שלש מדות בקטן כו' קאמר רבא: ולמכור בנכסי
אביו עד שיהא בן עשרים ואומרי רבינו יצחק:
דנראה דגרסינן בהדיא "התקבל": "רבד", חבירו
של רב יוסף, שהיה גריל לעשות מדות, כמו הדיא
דסוף "המצניע" (שבת צה, ב) דחמש מדות בכלי
חריס. דגרס התם "רבד" מדאמר ליה (רב אסי:
רבי) אתה אומר כן, דאילו רבא לא עלה לארץ
ישראל כמו רבה. ומיהו, אם זו ראה כל כך, כי גם רבא מציעו שהיה עושה מדות, דאמר
רבא בגיטין פרק "חזוקין" (עט, א): שלש מדות בגיטין, ואמר רבא נמי פרק קמא דחולין (ז, א)
(ב) שלש מדות בסכין. אך לכאורה משמע דגרסינן התם "רבד" מנח הך קושיא דהבא
כדפרישית. ואי גריס התם "רבד" — אתי שפיר טפי בכתי הא דקאמר בשלש מדות בקטן:
ובגן בקטנה חולצת. ובגן בקטנה חולצת. ואם כן משמע דאית ליה לרבא קטנה חולצת, ואילו בפרק "יוצא דופן" (גדה נו, א) אמר רבא: קטנה שהגיעה לכלל
שנותיה — אינה צריכה בדיקה, חוקה הביאה סימנים. ומסיק התם: דוקא קאמר רבא לענין מיאון, אבל לחליצה — בעיא בדיקה. ואי גרס התם "רבד" — אתי שפיר. ורבינו שמואל תירץ
שם: ובגן בקטנה חולצת — דהיינו בת שנים עשרה שנים ויום אחד, שהקטנה היא אז גדולה. ולא נחריא: דאם כן לא הוה ליה למימר "ובגן בקטנה", אלא: ובגן חולצת. אלא משמע:
שכנגדו קטנה שהגיעה לענות נדרים, שהיא בת עשתי עשרה שנה ויום אחד. ורבינו תם תירץ: דודאי רבא סבר לה כדפסיק בפרק "מצות חליצה" (יבמות ק, ב) ולקמן בשמעתין, דלחליצה
בעי גדולה. ובגיטין איירי רבא אליבא דרבי יוסי, דאמר קטנה חולצת. דאמרין בפרק "מצות חליצה": לדברי רבי יוסי קטנה חולצת משהיא כפשוטו. רבא אמר: משתגיע לענות נדרים.
משמע דלדברי רבי יוסי קאמר, ואיהו סבירא ליה התם כמאן דאמר התם: והלכתא משתביא שתי שערות. ולספריים דגרסי בן דרבא "עד שיהא בן עשרים" — הוי אתי שפיר הדיא דגיטין
"התקבל" (סה, א). אך אותה גרסא אינה נראית כלל, שצריך למוחק הספריים דגרסי "היא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר", שהרי הוא כתוב אחר שלח גדול בר מנשיא
בו, ופירש רבינו שמואל: היינו טעמא דאסברוהו ליה וסבר — אם כן חכם גדול היה יודע בטיב משא ומתן. משום דחייש לעובדא דגידול בר מנשיא איתיה ליה בתר הכי, ואין נראה כלל,
וכי בשביל שהוא היה יודע לסבור זה היה חשוב חכם יודע בטיב משא ומתן? על כן נראה יותר גרסת ספריים שנים. **מוכר** בנכסי אביו — פירש רבינו שמואל: דדוקא בנכסי אביו, אבל
בנכסים שקנה ושנתן לו במתנה — יוכל למכור. וכן פירש רב אלפס, דבנכסים שקנה אין אנו חוששין אם מוכרין. והא דאמרין לקמן: למקרקעי אין עדותן עדות — פירוש לשום קרקעות,
כמו שאפרש בסמוך, דהיינו דדעתיה דמיקרבא לגבי זחי, ואינו בקי בשמוא. ורבינו תם פירש: דהוא הדין נכסים שקנה אינו יכול למכור, מטעם דמיקרבא דעתיה לגבי זחי. ומה שהקשה רבינו
יצחק: שמוא כשהוא שוטה זבין וכשהוא שוטה זבן — לאו קושיא היא, דטעמא לא משום שטות הוא, אלא משום דמיקרבא דעתיה לגבי זחי. **מתיר** רבי זירא מעשה כו' באחד שמכר
בנכסי אביו — פירוש: בומן שהיה לו למכור, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. דמסתמא קודם לכן לא מכר. והא סוגיא כמאן דאמר לעיל נכסי ביד לוקח הוי קיימי, ולהכי קאמר: כי בדיק
ליה מאי היא כו'. אבל למאן דאמר בחוקת יורשים הוה — לא הוה למאן דאמר כו' הא לישנא. אלא הוה ליה למימר: אמאי צריך בדיקה? פשיטא דהוה איתיה ליה בתר הכי, ואין נראה לגמרי,
דבומן מכירה מוכר. ורבינו יצחק בן מרדכי פירש: בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה, ונכסי ביד לקוחות הוי קיימי, ואתו יורשים וקא מערערי לומר קטן היה. והוי צריכים להביא ראיה
שהיה קטן, ולא מצאו עדים שהיה פחות משמנה עשרה. שאם מצאו — לא היו צריכים יותר, אפילו הביא שתי שערות לא עשה ולא כלום. אבל מצאו עדים שהיה פחות מנן עשרים, והוי
רוצים לומר שמוא לא הביא שתי שערות עדיין ועדנו קטן, אבל אם לא מצאו עדים שהעידו שהיה פחות מנן עשרים שנה — היינו מחזיקין אותו בגדול, דחוקה אין הגיעים חותמים על
השטר אלא אם כן נעשה גדול, בן עשרים. דליכא למימר דלא הוי מחזיקים ליה בן עשרים לפי שהיה סריס — הא גריל למימר, דאם כן מאי פריך: אלא למאן דאמר בן עשרים כי בדיק
מאי הוי? טובא הוי, שאם אינו יודע בן כמה שנים הוא, דעל ידי חוקה דאין עדים חותמים אלא אם כן נעשה גדול בן עשרים לא הוה משינון ליה סריס אלא שמוא מיהו דעל ידי
אותה חוקה משינון ליה סריס. והשתא פריך שפיר: בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה — היינו דקאמרין מהו למימר דאמר בן שמנה עשרה — היינו דקאמרין מהו למימר דאמר בן שמנה עשרה, אלא למאן דאמר בן עשרים כי בדיק ליה כו'. והאי קושיא איתא
להאי דאסיקנא לעיל: נכסי ביד לקוחות הוי קיימי, כדפרישית לעיל. מיהו, למאן דאמר בחוקת היורשים הוי קיימי — מצי למפרך שפיר: בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה — היינו
דקאמר מה לי לבודק, שלאחר שהביא עדים שהוא בן שמנה עשרה היו היורשים טוענים שלא הביא שתי שערות עדיין וקטן היה, אפילו בן שמנה עשרה, ואין המוכר כלום. אלא למאן
דאמר בן עשרים, אפילו לא הביא שתי שערות היה גדול, ואין היורשים יכולים לטעון כלום. אבל הגמרא נקט לישנא למאי דאסיקנא דנכסי בחוקת לקוחות קיימי.

1 לאו מי אימור עלה כו' - הכא נמי היה מצי לשנויי פחות מוזן מבר, והיה יודע בטיב
2 משא ומתן, והיו רוצים לבודקו אם הביא שתי שערות אם לאו. שאם הוא קטן - הרי
3 כפעוטות, שאין ממכרין ממכר במקרקעי, בדארמרין בסמוך. אלא שפיר קא משני. הכי גריס
4 רבינו תם - דזימנין דאיי מחמת בריאותא זימנין דאתו מחמת בחישותא. והכי גרסינן
5 ב'האשה רבה' (ביבמות צו, א) בכל הספרים. וכן
6 נראה יותר, דכי אתו לקמיה דרבי חייה משמע
7 שעדיין לא הביאו שתי שערות, ולכן אמר
8 להביאם או להכחישם כדי להביא שערות. ולא
9 כספרים דגרסי: זימנא דנתיי מחמת בריותא.
10 מקחה מקח וממכרה ממכר - לאו דוקא נקט
11 מקחה מקח, דהבא דרבי פשיטא. אלא אידיך דנקט
12 ממכרה מקח, נקט נמי מקחה מקח.
13 לא אמרו אלא במטלטלי אבל מקרקעי לא -
14 אין לפרש לדעות קרקע, דנמי שניא
15 למטלטלי ועוד, דהבא לא שייכא שום שטות.
16 אלא נראה לפרש להיני עדות - שאמרה: כך
17 וכן היתה שוה זו הקרקע. דכין דמיקרב אדניה
18 לגבי זוזא ישום אותה יותר משווייה. אבל
19 מטלטלים - לא ישום אותם יותר משווייה,
20 דמיקרב דעתיה נמי לגבי מטלטלי. וגם אין
21 הפסד במקרקעי כמו במטלטלי.
22 ולטעמין

15 רב נחמן: תוך זמן פלאחר זמן. והא דרבא לאו בפירושו איתמר אלא מפלגא איתמר,
16 דההוא תוך זמן דאילו זבין נכסי ואתא לקמיה דרבא, אמר להו: לא עשה ולא כלום; מאן
17 דהוא סבר: משום דתוך זמן פלפני זמן, ולא היא, התם שמוחא ויתירתא הוא ביה, דההו
18 קא משהירר להו לעבדיה. שלח ליה גידול בר מנשיא לרבא, ולמרוו רבינו: תינוקת בת
19 ארבע עשרה שנה ויום אחד יודעת בטיב מנשא ומתן, מהו? שלח ליה: אם יודעת בטיב
20 מנשא ומתן - מקחה מקח וממכרה ממכר. ולישלח ליה: תינוק - מעשה שהיה פך היה.
21 - ולישלח ליה: תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד - מעשה שהיה פך היה. והא
22 דרבא לאו בפירושו איתמר אלא מפלגא איתמר, דההוא פחות מכן עשרים דאול זבין נכסי
23 אבהו, פגידול בר מנשיא, אתא לקמיה דרבא. אמרו ליה קרוביה: זיל אכול תמרי ושדי
24 ביה קשיתא בי רבא, עבד הכי; אמר להו: זביניה לאו זביני. פי קא פתבו ליה שמרא,
25 אמרו ליה לקוחות, זיל אימא ליה לרבא: מגלת אסתר בוזא, שמרא דמר בוזא? זיל
26 אמר ליה: אמר להו: זביניה זביני. אמרו ליה קרוביה: לקוחות אנמרוהו אמר להו: מספרי
27 ליה סבר, פיון דמספרי ליה וסבר - מידע ידע, והאי דעבד הכי - חוצפא יתירא הוא
28 דההו ביה. אמר רב הונא פריה דרב הושע: ולעדות - עדותו עדות. אמר מר זוטרא:
29 לא אמרן אלא למטלטלי, אבל למקרקעי לא. אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי שנא
30 מטלטלי? דזביניה זביני; אלא מעתה, הא דתנן: הפעומוט - מקחן מקח וממכרן ממכר
31 במטלטלין, הכי נמי דעדותן עדות אמר ליה: התם בעינא "ועמרו שני האנשים", וליפא.
32 אמר אמיר: ומתנתו מתנה. אמר ליה רב אשי לאמיר: השתא, ומה זביני דמקבל וזו
33 אמרת דלא, דלמא מוזיל וגזבין - פל שפן מתנה דלא מטי ליה ולא מודי אמר ליה:
34 ולטעמין

49 ואילך מוכר בכסי אביו, והואיל ואינו שוטה משם. אבל פחות מכן עשרים - בעינן חכמה יתירה למכור בכסי אביו. הכי גרסינן: וכן
50 וממכרה ממכר. ולישלח ליה בתיוק כו'. והא דרבא לאו בפירושו כו' - לא גרסינן הבא כלל. והכי גרסינן: והוא פחות מכן עשרים שמכר בכסי אביו, כגידול בר מנשיא. בחוקת
51 יודע בטיב משא ומתן. אתא לקמיה דרבא - כדי לחזור בו, ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן. אמרו ליה קרוביה - לאונו יתום. זיל אכול תמרי - והשלך גרעינים לפני רבא,
52 והיה סבר שאנא שוטה, ויחזיר לך בכסיך. כי בתבו ליה שרא - פסק דין שיחזירו לו בכסי. אמרו ליה לקוחות כו' - הורוהו דבר חכמה שיאמר לפני רבא, ויחשב חכם בעיניו
53 ויודע בטיב משא ומתן, ולא יפסידו לקוחות מקחם. מגילת אסתר - שהוא דבר גדול, רגיל סופר לכתוב בוזא, ובשביל שטר קטן שכותב לי שואל לי חז? בתמיא. אמרו ליה -
54 קרובים לרבא. לקוחות אנמרוהו - לומר כן להאי, אך אינו יודע כלום. אמר להו כיון דפספרי ליה - דבר חכמה, ויודע להבין - חכם הוא, וממכרו ממכר. והא דשדא קשיתא
55 - חוצפא בעלמא הוא דרבא, ולא מתוך שטות. אמר רב (וירא) [הוא] ולעדות מעיד - אף על פי שאמרונו פחות מעשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן אינו ממכר בכסי אביו,
56 אבל לעדות - נאמן הוא להעיד מה שראה ושמע מכן שלש עשרה ואילך שהביא שתי שערות, והואיל ואינו שוטה. אלא במטלטלי - בעדות מטלטלי. מאי שנא - עדות מטלטלי
57 דנאמן, משום דזביניה זביני - במטלטלי, אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן, דהיינו פעוטות - הכי נמי דעדותו במטלטלי היא עדות. אלא מעתה הא דתני הפעומוט כו' -
58 ומוקמינן לה בגיטין: כבר שית כבר שבע. ועמרו שני האנשים - בעדות מוקמינן לה במסכת שבעות (ל, א), ובעינן אנשים ולא קטנים. אמר אמיר: ומתנתו - של בן שלש עשרה
59 ויום אחד היא מתנה, אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן, ואין מכירה קרקעיתו מכירה. השתא ומה זביני דקשקיל וזו - דדרך חכמה היא זאת, אפילו היא תקינו רבנן דלא
60 ליהו זביני עד שהיא בן עשרים, והואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן. מתנה שהוא דרך שטות מביע, דתקון רבנן דלא ליהו מתנה?

משום שנער עלול למכור בזול, אבל מי שידוע בטיב משא ומתן,
 אין לחשוש לכך, וממכרו ממכר.
 מבררת הגמרא: וְלִישְׁלַח לֵיהּ תִּינוּק - מדוע שאל גידל בר מנשיא
 על תינוקת, ולא על תינוק. ומשיבה: מַעֲשֵׂה שְׂהָיָה לִפְנֵי הוֹסְתָפֵק
 בו כֵּף הָיָה. ומבררת עוד: וְלִישְׁלַח לֵיהּ תִּינוּקָתָא פִּתְּ שְׂתַיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה
 יוֹם אָחָד, שדינה גדולה לכל דבר, מדוע שאל על בת ארבע
 עשרה שנה ויום אחד. משיבה הגמרא: מַעֲשֵׂה שְׂהָיָה לֵיהּ קֵיָה.
 הגמרא מביאה מעשה מהענין הנ"ל: (וְהָא דְרִבְבָא לָאו בְּפִירוּשׁ
 אִיתְמַר אֱלָא מִכְלִילָא אִיתְמַר דְּ)ההוא נער שהיו לו סימנים והיה
 פְּחוּת מִכְּן עֲשָׂרִים, דָּאוּל זִבְיֵן נִכְסֵי [אָבוּהוּ בְּגִידָל בְּרַ מְנַשְׂיָא] -
 שהלך ומכר קרקעות שירש מאביו, בחזקת שהוא יודע בטיב משא
 ומתן ויכול למכור אף שאינו בן עשרים, וכמו שנתברר בשם גידל
 בר מנשיא. ולאחר המכירה אָתְּמָא - בא הנער לְקַמְיָה דְּרִבְבָא כדי
 לומר שאינו יודע בטיב משא ומתן ואין מכירתו מכירה, אָמְרוּ לֵיהּ
 קְרוּבִיָּה - יעצו לו קרוביו, זֵיל אָבּוּל תְּמַרְי וְשָׂדִי בִּיהּ קַשְׁיָתָא כִּי רַבָּא
 - לך אכול תמרים, והשלך את הגרעינים לפני רבא, ויחשוב
 שאתה שוטה, ויחזיר לך נכסיו. עָבַד הָבִי - הלך ועשה כן. כיון
 שראוהו רבא עושה כן, אָמַר לְהוּ לְקַחוּתָא, וְבִינִיהּ לָאו זִבְיֵי - אין
 ממכרו ממכר. כִּי קָא פְּתִיבּוּ לֵיהּ שְׂפִירָא - כאשר הסופרים היו
 כותבים שטר פסק דין בשביל הנער, אָמְרוּ לֵיהּ לְקַחוּתָא לִנְעָר, זֵיל
 אָמְרָא - תאמר לֵיהּ לְרִבְבָא דְּבַר חֲכָמָה שְׂתַהֲיָה חֻשׁבּוּ בְּעִינֵי,
 וכונתם היתה שרבא יראה שהנער יודע בטיב משא ומתן וממכרו
 קיים, וכך יעצו לו לומר 'מְגֵלְתָא אִתְמַר', והוא דבר גדול, רגיל סופר
 לכתוב כמחיר זוּזָא, וְשָׂמְרָא דָּמַר - שטר פסק דין של אדוני, שהוא
 דבר קטן, רוצה הסופר לכותבו גם כן בְּזוּזָא, אִוּל הנער ואָמַר לֵיהּ
 לרבא כן. אָמַר לְהוּ רבא וְבִינִיהּ זִבְיֵי, כי רואה אני שהוא פיקח
 ויודע בטיב משא ומתן. אָמְרוּ לֵיהּ קְרוּבִיָּה של הנער לרבא. אין מזה
 ראייה שהוא פיקח, כי לְקַחוּתָא אָמְרוּהוּ - לימדוהו לומר כן. אָמַר
 לְהוּ רבא לקרובים, הרי מִסְפְּרֵי לֵיהּ סַבְר - כימספרים לו דבר
 חכמה הוא מבין, וְכִינֵן דְּמִסְפְּרֵי לֵיהּ וְסַבְר, מִידַע יַדַּע - הרי הוא
 חכם ויודע בטיב משא ומתן, וְהָא דְעָבַד הָבִי - ומה שהיה אוכל
 תמרים ומשליך גרעינים לפני, לא עשה כן אלא משום הוֹצָאָא
 וְתִירָא הוּא דְתָהוּ בִּיהּ ולא משום שטות.
 הגמרא מביאה דין נוסף: אָמַר רב הונא בְּרִיהּ דְּרַב יְהוּשֻׁעַ, אַע"פ
 שפחות מִבֵּן עֲשָׂרִים שאינו יודע בטיב משא ומתן, אינו מוכר בנכסי
 אביו, אין זה אלא לגבי מכירה, וְלַעֲדוּתָא - אבל לענין עדות, עֲדוּתוֹ
 עֲדוּת, שנאמן להעיד על מה שראה ושמע מאז שהיה בן שלש
 עשרה והביא שתי שערות.
 אָמַר מַר זוּטְרָא, לֵא אִמְרֵן שנער כזה יכול להעיד אֱלָא לְגַבֵּי עדות
 על מְטַלְטְלֵי, אָבֵל לְמִקְרָעֵי לֵא. מקשה רב אשי: אָמַר לֵיהּ רַב אֲשִׁי
 לְמַר זוּטְרָא, מָאִי שְׂנָא - מדוע במְטַלְטְלֵי יכול להעיד, וכי משום
 דְּזִבְיִנְיָה זִבְיֵי, אבל בקרקעות שאין ממכרו ממכר, אינו מעיד, אֱלָא
 מַעֲתָתָא, הָא דְתִנְנֵן במשנה בגיטין (טו) הַתְּעוּמוֹת - קטנים, בני שש או
 שבע, תיקנו חכמים שיהיה מִקְחָן מִקְחָן מִקְחָן מִקְחָן מִקְחָן מִקְחָן מִקְחָן
 הָבִי נְמִי דְעוּתָן עֲדוּת - וכי נאמר שמשום כך יוכלו הם להעיד על
 כל פנים על מטלטלין, והרי לא שמענו דבר זה מעולם.
 מתרץ מר זוטרא: אָמַר לֵיהּ מר זוטרא לרב אשי, הָתָם בדיני עדות
 בְּעִינָא - צריך שיתקיים הכתוב (דברים יט ז) 'וְעַמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים',
 שיעמדו שני עדים המתאימים להגדרה 'אנשים', וְלִיבָא - ובקטנים
 לא מתקיים דין זה, שאינם נקראים 'אנשים'.
 הגמרא מבררת אם יש חילוק בין מכירה לתמנה: אָמַר אָמִימַר,
 וּמְתַנְתּוּ של הנער בן שלש עשרה שנה ויש לו סימני גדלות, אף על
 פי שאינו יודע בטיב משא ומתן, והוא ממכרו בקרקעות שירש
 מאביו ממכר, מכל מקום מתנתו בהן הרי היא מְתַנְתָּה.
 מקשה רב אשי: אָמַר לֵיהּ רַב אֲשִׁי לְאָמִימַר, ולא קל וחומר הוא,

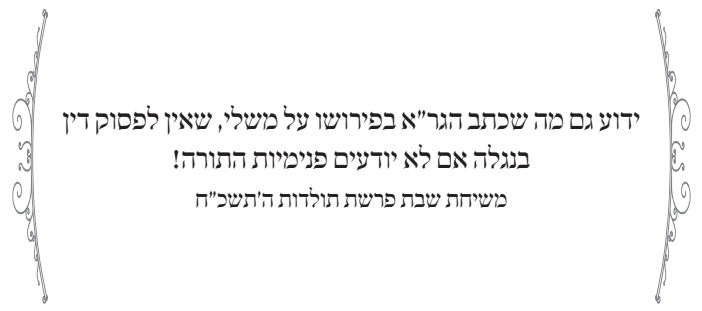
הֵינּוּ דְקָתָתּוּ [באן]-בני המשפחה ואָמְרוּ לֵיהּ לרבי עקיבא מהו
 לְבַדּוּקָא, שאם אין לו שערות, אף שהוא בן שמונה עשרה, דינו
 כקטן ואין ממכרו ממכר. אֱלָא אִי אִמְתָּת שְׂרַק מִכְּן עֲשָׂרִים יכול
 למכור, כִּי בְּדָקוּ לֵיהּ מָאִי הוּי - כשיבדקה, אף אם לא ימצאו
 סימנים, מה תועיל להם הבדיקה, והרי ודאי מדובר שהיה בן
 עשרים, וכיון שכן הָא תִנְנֵן במשנה (נדה מה) לגבי דין יבום, כִּן עֲשָׂרִים
 שְׂלָא הִבִּיא שְׂתֵי שְׁעוֹרֹת שֶׁהֵן סִימְנֵי גְדוּלוֹת, יִבִּיא רַבָּא שְׂהוּא עַן
 עֲשָׂרִים, והרי דינו שהוא הפסים, וסריס לָא חוֹלִין וְלָא מִיבָב. ומבואר
 שכן עשרים, אף שלא הביא שערות, מחזיקים אותו כגדול,
 ואומרים שלא הביא שערות מפני שהוא סריס. ואם כן אף אם
 היוושים לא ימצאו שערות, מכל מקום גדול הוא.
 מתרצת הגמרא: לָאו אִיתְמַר עֲלָהּ - וכי לא נאמר בביאור משנה זו,
 אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בְּרַב רַב יִצְחָק אָמַר רַב, וְהוּא שְׂנוּלָדוּ בּוּ סִימְנֵי פִרְסִים,
 כלומר, שמלבד גיל עשרים יש תנאי נוסף, שצריך שיהיו בו סימני
 סריס המפורשים ביבמות (סו). ולכך לא קשה על רב הונא בר
 חיננא, כי אף שהמוכר היה בן עשרים, כיון שלא נולדו בו סימני
 סריס, אינו סריס, ודינו תלוי בהבאת שערות.
 מסייע רבא: אָמַר רַבָּא, דִּיקָא נְמִי - כך מדוקדק גם מלשון המשנה,
 מְקַדְמֵי 'יביאו ראייה שהוא בן עשרים והוא הפסים', ומשמע
 ש'הוא הסריס' הוא תנאי נוסף ולא הוראת הדין. מסיקה הגמרא:
 שְׁמַע מִינָהּ - אכן מוכח כן.
 מבררת הגמרא: וְכִי לָא נולדו לו סימני פרים וגם שערות לא הביא,
 עַד בְּמָה נחזיקנו כקטן. משיבה הגמרא: תַּנּוּ [שנהו] רַבִּי הֵי, עַד
 רַב שְׂנוּלָדוּ, והיינו שלשים ושש שנה.
 הגמרא מביאה הנהגת רבי חייה לגבי בדיקת סימנים: כִּי אָתְּמָא
 לְקַמְיָה דְּרַבִּי חֵיָא - כאשר היו באים לפני רבי חייה לשאלו בדבר
 נער שנתעכב יותר מדאי להביא שתי שערות, אִי כְּחִישׁ - אם
 הנער היה כחוש בבשרו, אָמַר לְהוּ, לְיָבִיב - להבריאו על ידי
 אכילה ושתייה, וְאִי אָבְרִי - ואם היה בריא בשר, אָמַר לְהוּ, לְיָכְחֹשׁ
 - להכחישו על ידי מיעוט אכילה, והטעם משום דְּהֵינּוּ סִימְנֵי - שתי
 שערות זְמַיִן דְּתָתּוּ מְחַמְתָּ בְּחִישׁוּתָא - לפעמים באות על ידי
 הכחשה, וזְמַיִן דְּתָתּוּ מְחַמְתָּ בְּרִיזוּתָא [השמנה].
 הגמרא חוזרת לדון בתקנה, שאין הנער יכול למכור בנכסי אביו:
 אִבְעִיָא לְהוּ תוּךְ זְמַן כְּלַפְנֵי זְמַן או בְּלֵאחֲרֵי זְמַן - שנת השמונה
 עשרה עצמה, או שנת העשרים עצמה, האם דינה כשנה שלפניה,
 שאינו מוכר, או כשנה שלאחריה, שיכול למכור. משיבה הגמרא:
 (אָמַר) רַבָּא אָמַר רַב נְחֻמִּי, תוּךְ זְמַן כְּלַפְנֵי זְמַן, וְרַבָּא בְּרַב רַב שְׂלָא
 אָמַר רַב נְחֻמִּי, תוּךְ זְמַן בְּלֵאחֲרֵי זְמַן.
 מדקדקת הגמרא: וְהָא דְרִבְבָא שאמר תוך זמן כלפני זמן, לָאו
 בְּפִירוּשׁ אִיתְמַר - לא שמע אדם שמועה זו מפי רבא. אֱלָא מִכְלִילָא
 אִיתְמַר - אלא למדו כן מהמעשה שהיה. דְּהוּא תוּךְ זְמַן - אותו
 נער שהתחיל את שנת השמונה עשרה, דָּאוּל זִבְיֵן נִכְסֵי - שהלך
 ומכר קרקעות שירש מאביו, וְאָתְּמָא לְקַמְיָה דְּרִבְבָא - ובאה השאלה
 לפני רבא, וְאָמַר לְהוּ, לֵא עֲשֵׂה וְלֵא כְּלוּם, ולא חלה המכירה. מֵאֵן
 דְּחָא - מי שראה מעשה זה, כִּפְר שרבא פסק כן משום שהוא סובר
 דְּתוּךְ זְמַן כְּלַפְנֵי זְמַן, וְלֵא הוּא אלא הטעם דְּתָתּוּ שְׂמוּתָא וְתִירָתָא
 הוּא בִּיהּ - רבא ראה בנער זה שהתנהג בדרך שטות יתירה, דְּהוּ
 קָא מְשַׁחֲרַר לְהוּ לְעַבְדֵיהּ - שהיה משחרר עבדים שלו, וזהו איבוד
 ממונו בחנם, וכיון שהיה מתנהג בדרך שוטים, אין ממכרו ממכר,
 אף על פי שהגיע לזמן הראוי למכור בנכסי אביו.
 הגמרא עוברת לדין נוסף מאותו הענין: שְׂלַח לֵיהּ גִּידָל בְּרַ מְנַשְׂיָא
 לְרַבָּא, וְלִמְדוּ רַבִּינָן, תִּינוּקָתָא פִּתְּ אֶרְבַּע עֲשָׂרָה שָׁנָה יוֹם אָחָד שְׂהוּא
 יודעת בטיב משא ומתן, מהו שתמכר קרקעות שירשה מאביה.
 שְׂלַח לֵיהּ רבא, אִם יודעת בטיב משא ומתן, מְקַחָה מְקַחָה וּמְקַחָה
 מְקַבְרָה, כי לא תיקנו שעד גיל עשרים אין ממכרו ממכר, אלא

42 קרבי יוסי.
 43 ומה שאמר שמואל שבודקים למיאונין, אמר כן לאפוקי מדרבי
 44 יהודה, דאמר במשנה (גדה נב), שיכולה אשה למאן אפילו לאחר
 45 שהביאה שתי שערות עד שירבה שחור - עד שיגדלו שתי השערות
 46 והיו ארוכות ושוכבות ונראות כמו שריבה השחור, כלומר
 47 שנדמה כאילו יש שם שערות הרבה. קא משמע לן מדברי שמואל,
 48 שצריך לבדוק אפילו שערות קטנות, והיינו כדעת חכמים (משנה
 49 ש) ודלא קרבי יהודה.
 50 ומה שאמר שמואל שאינו יכול למפור בנכסי אביו עד שיהא בן
 51 עשרים, אמר כן לאפוקי מפיא דאמר (לעיל קנה), שאינו יכול למכור
 52 עד שיהיה בן ששנה עשרה.
 53 הגמרא פוסקת הלכות לגבי כל הנידונים שהזכרו לעיל (קנה-קנו):
 54 והלכתא לגבי מה שנחלקו האמוראים לעיל (קנה), אם נער יכול
 55 למכור בנכסי אביו רק כאשר ימלאו לו עשרים שנה או מיום
 56 שהתחיל את שנת העשרים, שתוף זמן - בתוך שנת העשרים הרי
 57 הוא בלפני זמן כמי שאינו אלא בן תשע עשרה שנה, והיינו שאינו
 58 יכול למכור בנכסי אביו עד שימלאו לו עשרים שנה.
 59 והלכתא בגידל בר מנשה (לעיל קנה), שאם הנער פיקח ויודע בטיב
 60 משא ומתן, יכול למכור קרקעות שירש מאביו משהוא בן שלוש
 61 עשרה שנה ויש לו שתי שערות, ואין צריך להמתין עד שיהיה בן
 62 עשרים.
 63 והלכתא במר זוטרא (ש) שנער פחות מבן עשרים ואינו יודע בטיב
 64 משא ומתן, אינו יכול להעיד לגבי קרקעות ויכול להעיד לגבי
 65 מטלטלין.
 66 והלכתא באמימר (ש) שנער פחות מבן עשרים ואינו יודע בטיב
 67 משא ומתן, אע"פ שאין מכירתו בקרקעות שירש מאביו מכירה,
 68 אבל יכול הוא לתת במתנה.
 69 והלכתא קרב נחמן אמר שמואל בבולחו - בכל דבריו שהובאו
 70 לעיל.

משנה

71 במשנה זו מבוארת מחלוקת התנאים, אם דברי שכוב מרע קיימים
 72 אף בלא קנין.
 73 המחלק נכסיו לאחרים על פיו - באמירת פיו בלבד, רבי אלעזר
 74 אומר, אחר בריא ואחר מסוכן - בין שנותן המתנה היה בריא ובין
 75 שהיה חולה מסוכן ונוטה למות, אין מתנתו נקנית באמירה בלבד,
 76 אלא כדין אדם בריא, שנכסים שיש להן אחריות - קרקעות, נקנין
 77 בכסף ובשטר ובחזקה, שאלו הם הקניינים שקרקע נקנית בהן,
 78 ואם היה מחלק נכסים שאין להן אחריות - מטלטלין, אין נקנין
 79 אלא במשיכה וכיוצא בה מהקניינים השייכים במטלטלין.

1 ולמעשה, שתלוי ברווח או הפסד, אם זכין שני חמשא בשיתא -
 2 מכר קרקע ששנה בשש, שיש לו בזה רווח גדול, הכי נמי
 3 דזכיניה זכני - וכי יהיה ממכרו ממכר, הרי ודאי שלא, כי לא
 4 חילקו חכמים בתקנתם. אלא טעם התקנה משום דקים להו לרבנן
 5 - ידוע לחכמים דינוקא מןרבא דעתיה גבי זוזי - שדעת הנער
 6 נוטה אחרי המעות, ואי אמרת זכיניה זכני, ומנין דמקרקשי ליה
 7 זוזי - פעמים יקשקש הלוקח לפניו עם צרור מטבעות, ואזיל מוזין
 8 לבולחו נכסי דאבות - והולך הנער ומוכר בזול כל הקרקעות
 9 שירש מאביו, וכיון שעל פי רוב מוכן הנער למכור בזול, לא
 10 חילקו חכמים, ותיקנו שאפילו אם ימכור ביוקר, אין מכירתו
 11 מכירה. אבל גבי מתנה לא הוצרכו לתקן כן, דאי לא דהוה ליה
 12 הנאה מיניה - כי אם לא שהיתה לנער הנאה גדולה מאדם הזה,
 13 לא הוה יתיב ליה מתנה - לא היה נותן לו מתנה, ולכן אמרו רבנן
 14 תיהו מתנתו מתנה, בשביל דלעבדיו להו מילי - שימצא מי
 15 שיגמול לו חסד ויטיב לו בכל עניינו.
 16 הגמרא מביאה כמה הלכות לגבי זמן גדלות: אמר רב נחמן אמר
 17 שמואל, בודקין לקדושים, כלומר, נער שבא לקדש אשה, אין
 18 אומרים שכיון שבא לכלל שנותיו מסתמא הביא שתי שערות והרי
 19 הוא גדול וקדושו קדושין, אלא בודקים אם הביא שערות, וכן
 20 בודקים לגרושים, וכן לתלמידיה, ולמיאונים - בת שנים עשרה שנה
 21 שרוצה למאן, בודקין אותה, ואם עדיין אין לה שתי שערות יכולה
 22 למאן. הלכה נוספת: ולמבוי בנכסי אביו - בקרקעות שירש מאביו,
 23 אינו יכול אפילו אם הביא שערות, עד שיהא בן עשרים.
 24 מקשה הגמרא: זכין דבדקנא ו-שכבר בדקנו לקדושים, ומצאנו לו
 25 סימנים וכי אם לא, לא היה יכול לקדשה, אם כן לבדוק אותו
 26 שנית לגרושין למה לי, הלא כבר מבורר שיש לו סימנים. מתרצת
 27 הגמרא: לא נצרכא הלכה זו, של בדיקה לגירושין, אלא ליבום -
 28 לאופן שלא נעשתה אשתו על ידי קדושין אלא על ידי יבום,
 29 שבוז היא יתכן שנעשתה אשתו בהיותו קטן, וכשבא לגרש צריך
 30 שיהיה גדול, דהנן במשנה (גדה מה) בן תשע שנים יום אחד שפא
 31 על יבמתו קנאה והרי היא כאשתו, ואין נותן גט עד שגדל.
 32 מבאר הגמרא: מה שאמר שמואל שבודקים סימני גדלות לענין
 33 תליצה, לא בא לחדש בכך שצריך לבדוק את האיש, שזה ניתן
 34 ללמוד ממה שאמר שצריך לבדוק אותו לענין גירושין, אלא
 35 כוונתו לאפוקי ו-להוציא מדרבי יוסי, דאמר קטן אינו חולץ משום
 36 שאיש בתוב פטרשה של חליצה, שנאמר (דברים כה ז) ואם לא
 37 יחפץ האיש לקחת את יבמתו וגו', וקטן אינו נקרא איש, אבל
 38 אשה, שלגביה אין גילוי בתורה, יכולה לחלוץ בין שהיא גדולה
 39 ובין שהיא קטנה. קא משמע לן מדברי שמואל דמקשינן אשה לאיש
 40 - שמקשים ומשוים את דיני האשה לדיני האיש, וגם אשה
 41 צריכה להיות גדולה, והיינו כדעת חכמים (משנה גדה נב), ודלא

אמר ליה ולפעמיך — דתלית טעמא במידי דאית ליה רווחא והפסדא. וכן שוה ארבע
במשא — דאית ליה רווחא טובא. הכי נמי דובניה זביני — בתמיה. והא לא פלוג רבנן
במכירת פחות מכן עשרים שאינו יודע כטיב משא ומתן מיהו, אלא כולוה תקון דלא
ליהו זביני אלא — היינו טעמא דמכירה; קים להו לרבנן כו' וימנן דמקרקשי כו'.

הלכך, בכלוה מכירות תקון דלא ליהו זביני. א
לא דאית ליה הנאה — גדולה מיניה. לא היה
היהו ליה כו'. הליעבדן מילי — לגמול לו חסד
ולחטיבו לו בכל עניניו. בודקין לקדושין — אף
על פי שהוא בן שלש עשרה שנים ויום אחד, והאשה בת שתים עשרה שנים ויום אחד — לא
סמכין אשנים לאחזוקיהו כבודלים ובני שיער
לחשב קדושין ודאי, אף להלך, כגון לבטל
קדושי שני שקדש אחריו בלא גט. אלא בודקין
אחריו, אם הביא שערות — אז יחשבו קדושי
ודאי. ולגירושין — לקמה מפרש. ולחליצה —
דמפרש לקמה, דמשום אשה נקט לה, שלא
תחלוץ עד שתגדלו ותיבא סימני שיער.
ולמיואין — אם הביאה שערות לא תמאן. עד
שיהא בן עשרים — אף על גב דאיתיה שערות
משלש עשרה. ובי מאחר דברקנא ליה — להאי
גברא בשעת קדושין, ונמצא גדול, למה צריך
בדיקה בשעת גירושין? אלא ליבום — דמבן
תשע קנאה בביאה, ואין יכול לגרש עד שיבא
שתי שערות. לאפוקי מדרבי יוסי — דמשום
חליצה "איש" לא איצטרך, דמגירושין שמעינן
לה. הכי גרסינן: עד שירבה השחור קא משמע
לן דלא כרבי יהודה — ובמסכת נדה מפרשי: עד
שירבו השערות ויהיו שוכבות, ונראה כמו
השרבה השחור. ולא גרס "על הלבן", ולרבי
יהודה אין בודקין, דהא לאחר הבאת שערות
ממאנת עד שירבה ויהיו שוכבות. והלכתא
כגידול בר מנשה — דבן שלש עשרה היודע
במשא ומתן מוכר בנכסי אביו אפילו מקרקעי.
דאילו מטלטלי — אפילו פעוטות כבר שית
מוכרין. כבר וזוטרא — דלעדות מטלטלי מעיד
בן שלש עשרה שאינו יודע כטיב משא ומתן,
אבל בעדות קרקע לא. והלכתא באמימר —

דמתנת בן שלש עשרה שאינו יודע כטיב משא ומתן היא מתנתו מתנה, ואף על גב
דמכירת נכסיו לא היא מכירה. והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכלוהו — קדושין
וגירושין חליצה ומיואין, דלא סמכין אשנים עד שנבדוק סימניו. ולמכור בנכסי אביו —
עד שיהא בן עשרים וביא סימנים מי שאינו יודע כטיב משא ומתן, דטפי מעשרים לא
אמטו רבנן להמתין לחכמתו. ואם לא הביא שיער בעשרים חוקקין כקטן עד רוב שנתו
אם לא נמצאו בו סימני סריס. ואיכא לממכר דוקא בנכסי אביו, אבל בנכסים שנתנו לו
במתנה, או שקנה, (מטלטלין) שאינם ירשת אבותיו — הנהו מוכר פחות מכן עשרים,
כרין מטלטלין. משנה רבי אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו' — רבי אלעזר
כסריא ליה לענן שכיב מרע אינם כבוחבין ובמסורין כלל, אלא כבריאי בעלמא, וצריך
קנין כשאר מתנת בריא. ואף על גב דמית — לא קנה מקבל מתנה בלא קנין. ואפילו מצוה
מחמת מיתה נמי לרבי אלעזר בעי קנין, שהרי מעשה של אמן של בני רובל אוקימנן לעיל
(קנא, ב) במצוה מחמת מיתה, ואפילו הכי פליגי רבי אלעזר ואמר להו לחכמים: בני רובל
תקברם אמם, ושלא כרין קיימו דבריה, כי אם לקונסן. ואחד מסוכן — ואף על גב דלא
שירי מדיי — לא מקנין באמריה כלל. ונראה בעיני דכיון דלא מפליגי רבי אלעזר בין שכיב
ועל כרביא לענן היכא דמית — הוא דרין היכא דעמד אינו תור, אם קנו מידו, לרבי
אלעזר.

בנו
— בחול, אבל בשבת — דבריו קיימין, רבי יהושע אומר כו'. אלא מדפלגיהו לתרי בבי —
קונין משכיב מרע ואפילו בשבת, ולא לחוש לדברי רבי אלעזר כו'. ואי גרס "רבי אלעזר" —
הא אית ליה בסמוך דבשבת דבריו קיימין בלא קנין. ועוד: מאי האי דקאמר

ולמעמיך זבין שווי המשא בשיתא, — ואם תאמר: גם בגדולים נמי, אין ממכרו מוכר בבכאי
גונא, דהוי ליה ביטול מקח ומחורז אונאה ויש לומר: דלאו דוקא נקט המשא
בשיתא. אי נמי דוקא, ואתי שפיר למה שפמשר רבינו חם דאין אונאה לקרקעות. אי נמי,
כגון שאמר בפירושו: יודע אני שאינו שוה כל כו'. אי נמי, לא יחבטל לגמרי כיון דליכא יותר
משותו.

בודקין לקדושין ולגירושין — הך בדיקה אחר
שהגיע לכלל שנים. אבל מקמי שנים
— הוה שערות שומא בעלמא, כדאמרין בנדה
פרק "בא סימן" (גב) (מו, א). וגם מתניא דרן
בדיקה לענין שאם פטטה ידה וקבלה קדושין
מאחר, אי משכחין פטה הכי סימנים — בתראי
לא הוו קדושין, ואי לא משכחי סימנים — הוי
ספיאק, דחיישין שמא נשרו, בספיאק דאורייתא
כי הכא, כדאמר בפרק "בא סימן", וליכא לממר
דאם פטטה ידה וקבלה קדושין מאחר חיישין
לקדושי שניהם, וכדשמואל דאמר בפרק "עשרה
קדושין עט, ב": קדשה אביה בדרך
וקדשה היא עצמה בעיר — חוששין לקדושי
(שניהם). דהתם לא קאמר הכי אלא כיומא
דמשלם שית, שבאותו יום גברא, אבל הכא,
שהגיע כבר לגלות ממנו גרול — לא.

ולגירושין — שאם לא ימצאו שערות — לא
יהיו גירושין, דלא סמכין אחוקה
להלך. וכן לחליצה ולמיואין. ואף על גב דגבי
מיואין אמרין בפרק "בא סימן" (מת, ב): קטנה
שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה,
דחוקה הביאה סימנין — היינו היכא דלא בדקנא,
אבל היכא דבדקנא ולא אשכחין — יכולה למאן,
ולא חיישין שמא נשרו, כיון שלא בעל,
כדאמרין בפרק "בא סימן" (גב, א). מיהו, בזמן
זוה לא בקיימין בחברת גומות.
וכי מאחר דבדקנה לקדושין לגירושין למה לי
כו' — ואם תאמר: ומאי קושיא? וכן חזקה
הוא לבדוק לקדושין? אבל לגירושין צריך הוא
לבדוק אם הוא גדול לגרש. ועוד: דהוה ליה
לממר האי לשונא: למאי הלכתא בודקין
לגירושין? דממה נפשך היא מגורשת, שאם היה

קטן בשעת קדושין — אפילו גירושין לא בעי, ואם היה גדול עכשו — הוא גדול בשעת
גירושין, ואם היה ספיאק — הא ספיאק דאורייתא לחומרא. דחיישין שמא נשרו, כדאמרין
בפרק "בא סימן" (שם) ודחוק לומר דבודקין לקדושין, היינו אם לא נמצאו שערות לא תהא
מקדשת, דלא חיישין שמא נשרו. דהויא אז מילתא דשמואל הבכי דלא כולכתא.

לחליצה לאפוקי מדרבי יוסי — ואם תאמר: ואימא דלענין איש מיירי, דהתם אפילו רבי
יוסי מודה ויש לומר: דמשמע ליה דמיירי בין באיש בין באשה, דומיא דלגיטין
ולקדושין דמיירי בין באיש בין באשה.

לאפוקי מדרבי יהודה כו' — ואם תאמר: מנא ליה לאפוקי מדרבי יהודה? דלמא
בבדיקה דרבי יהודה איירי? ויש לומר: דומיא דבדיקות לעיל, דהוי שתי
שערות. מיהו, צריך עיון אי קאמר רבי יהודה למילתיה גבי מיואין דוקא, או לא. עד
שירבה שחור על הלבן — פירש רבינו שמואל דלא גרסינן "על הלבן", ורבינו יצחק אומר
דגרסינן שפיר, דעל הלבן — היינו על הבשר שהוא לבן, ואידי שחור שחור בשיער
— הזכיר בשר בלשון לבן. רבי אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו' — הכי גרס
רבינו חם: רבי אלעזר, ולא "רבי אלעזר". והוא רבי אלעזר בן שמוע, דאי גרס "רבי"
אלעזר" היה קשה מותני בתר דך בבא פלוגתא דרבי אלעזר ורבי יהושע גבי קנין
שכיב מרע בבבא אחרייתא, ואי גרס "רבי אלעזר" בתרייהו — אם כן לייערביהו
וליתניהו: המחלק נכסיו על פני רבי אלעזר אומר אחד בריא כו', במה דברים אמורים
שמע מינה הראשון הוא רבי אלעזר בן שמוע. ועוד ראיא, דקאמר בגמרא: אמר רבי לוי
קונין משכיב מרע ואפילו בשבת, ולא לחוש לדברי רבי אלעזר כו'. ואי גרס "רבי אלעזר" —
הא אית ליה בסמוך דבשבת דבריו קיימין בלא קנין. ועוד: מאי האי דקאמר
אמרו

אמרו לו מעשה דבני רוכל כו? לימא להו דשבת הוה. עד כאן דברי רבינו תם. ועוד הקשה רבינו יצחק: מדאמרין בגיטין בסוף פרק קמ"א (ד, ב) גבי 'הולך מנה לפלוני' כו' ומוקי לה התם בשכיב מרע, וקאמר רבי יהודה הנשיא משום רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר כרבי אליעזר, דבחול צריך קנין. ואי גרסינן הכא 'רבי אליעזר' — הא אית ליה לרבי מאיר בגמרא

בני רוכל — שם אביהו. שחיתה חולה ואמרה תנתן כבניתי לבתי — אם מתנת שכיב מרע בלא שיויר היתה, איכא למימר דמודה רבי אלעזר במצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין, והוא דמית, דהא לא מביעי לאוקומי מעשה דבני רוכל במצוה מחמת מיתה. ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה, ומביעי לן לאוקומי במצוה מחמת מיתה, כדאוקומין

דליל, דהא מתנת שכיב מרע במקצת כולי עלמא מודים דלא מיקניא באמירה, ואם כן על כרחך פליג רבי אלעזר אפילו במצוה מחמת מיתה. אמר להו אין מביאיין ראיה מבני רוכל — דרשעים היו, והלואי שתקברם אמם. כדמפרש טעמא בגמרא. וקסא הוא דתקברם רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין. **גמרא** — מבייני — על שם מקומם. ובקיש ליתנם — שהיה שכיב מרע לדברי רבי אלעזר, ומקבלי מתנה לא הוו גביה, כדמפרש בקדושין. והתם פריך עלה טובא. אמרי ליה אין להם תקנה — לזכות בהן דהמקבל מתנה לפום מאי דלא סמכא דעתן עד שיקנה כו'. הדי מפרש בפרק קמא דקדושין. והתם מפרש שפיר. ולקח בית סלע — שאנו ראו לזריעה, וקנאו בזול לשם כן, על מנת להקנות לו. מרזני בריא היה — בשעת מתנה, ואחר כך מת. מקיימי קוצים = 'קדושינו'. בכרם — דהדיא וגונא אשכחן משכב סלעא דמאכל בהמה וכן כלאים בכרם. משום 'לא תזרע כרמך כלאים', ואפילו מקיים לוקח, דדרשינן במועד קטן (ב, ב) 'כלאים שוך לא'. שכן בערביא כו' — ורבנן בטר רובא דלעמא אזלי, שאינן מקיימין שדות לגמליהן. קונין משכיב מרע אפילו בשבת — לא שזא היכא שצריך קנין, כגון ששיר, לא שזא במחלק כל נכסיו. דכיון דתלי טעמא משום שזא תטרופ דעתו עליו, דלא סמכא דעתיה שתקיים צוואתו באמירה, הלכך כדי להפיס דעתו קונין אפילו בשבת בכל מתנתו, כן ששיר וצריך קנין, בין בלא ששיר, ובאמירה טני. ואף על גב דקנין דמי למקח וממכר, שהרי קונין בכליו של קונה, שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה. ולא לחוש לדברי רבי אליעזר — מה שקונין — לאו דצריך קנין כרבי אליעזר, דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובין ובמסורין. אלא להפיס דעתו, כדי שלא תטרופ דעתו — קונין, דהשתא סמכא דעתיה. **משנה** רבי אליעזר אומר — אם בשבת חילק נכסיו — או תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין ובתיבה, שלא תטרופ דעתו, שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת. אבל לא בחול — שיש תקנה בקנין ובתיבה, ולמה תטרופ דעתו? **בשבת** אמרו — שדבריו קיימין, אף על גב דליכא למימר מגו דיכול לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני. וקל וחומר בחול, דכל היאוי לבילה אין בילה מעכבת בו. וכן לקנין — והואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנחתנו לו — תקנו חכמים שיהא אחר וזהו ומקבל לצרכו. ואין זכין לגדול — שהרי יכול לזכות בעצמו. רבי יהושע אומר לקנין אמרו — משום דזכין לו שלא בפניו, וכל שכן לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות. ושליח נמי מצי משוי, והלכך כל שכן דזכין לאדם שלא בפניו. **גמרא** [שייך ליה קנה, או] קל וחומר לשבת — דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו תקנה לקנות דבריו באמירה בעלמא, כדי שלא תטרופ.

אמרו לו: מעשה באופן של בני רוכל שהיתה חולה, ואמרה: תנו כבניתי לבתי, והיא בשנים עשר מנה, ומתה, וקיימו את דבריה אמר להן: בני רוכל תקברם אמן. גמרא תניא, אמר להן רבי אליעזר לחכמים: מעשה במרזני אחד שהיה בירושלים, והיו לו מטלטלין הרבה ובקיש ליתנם במתנה, אמרו לו: אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע. הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים, ואמר: צפוני לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות, ודרזמו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות, ומת, וקיימו חכמים את דבריו אמרו לו: משם ראיה? מרזני בריא היה. אמר להן: בני רוכל תקברם אמן! וכו'. מאי מעמא קא לייט להו? אמר רב יהודה אמר שמואל: מקיימי קוצים בכרם היו, ורבי אליעזר לטעמיה, דתני: המקיים קוצים בכרם - רבי אליעזר אומר: קדש, והקמים אומרים: לא קדש אלא דבר ששמוהו מקיימין. בשלמא בפרום חוץ, אלא קוצים למאי חוץ? אמר רבי הנינא: מאי מעמא דרבי אליעזר? שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן. אמר רבי לוי: קונין קנין משכיב מרע אפילו בשבת, ולא לחוש לדברי רבי אליעזר, אלא שמא תטרופ דעתו עליו. מפני שאין יכול לכתוב, אכל לא בחול; רבי יהושע אומר: בשבת אמרו, קל וחומר בחול. פיוצא בו, זכין לקנין ואין זכין לגדול, דברי רבי אליעזר; רבי יהושע אומר: לקנין אמרו, קל וחומר לגדול. **גמרא מתניתין מני? רבי יהודה היא; דתניא: רבי מאיר אומר, רבי אליעזר אומר: בחול - דבריו קיימין, מפני שיוכל לכתוב, אבל לא בשבת; רבי יהושע אומר:**

בלעו, שחוגרת בה צוארה. ואין נראה לרבינו יצחק, מדאמר בשבת פרק "במה אשה יוצאה" (סב, א): ולא תצא בבוליא. וקאמרין בגמרא: מאי בבוליא? — אמר רב: מבכתא, היינו כבינתי דהכא. ופירש רש"י התם נושא. ולמה אסור לצאת בו בשבת? והלא אינו עשוי אלא דרך מלוש, ושלפא ומחוי נמי לא שייך בהי כן שנחלה בשרה ועוד אוקייהו (כח, א) בני כותנם, תנא: היו עומדים בבוליא, פירוש עומדין בעיגול. על כן נראה לרבינו יצחק כפירוש הערוך, שפירש: בבוליא הוא בעין עטרה, ומכל מקום יש בה שום דבר חז, כדאמרין בשליחי דשבת (קנ, ב) דשקלא למבכבא והבא בעיני דחזריא. וכבינתי דהכא אין לפרש נושקיא. אפילו תחלק בין מבכתא דשבת לכבינתי דהכא, דהא כתיב בישעיה (ג) 'ובתי הנפש הולחשים', ופירש רש"י שם: 'בתי הנפש' — נושקא, שהיא כנגד שהנפש נתון שם. ורבותו נמי 'והרדידים' ומתרגמין: כבינתי. ועוד תנו במסכת כלים (פרק כ"ט משנה א): והטוטס הררדי בו, ופירש בערוך דהיינו רידיים, וקרי בלשון ישמעאל רידיא, והוא צעין דק שהאשה מתכסה בה ראשה, 'וחכס בצעין ותתעלף' מתרגם בתרגום ירושלמי: רידיא (בראשית לח).

קנין משכיב מרע ואפילו בשבת — במצוה מחמת מיתה, או בכוח כל נכסיו אתי שפיר, דשייך התם טירוף דעת. כי אף על פי שהקנין אינו מעלה מוריד — מכל מקום מצטער על הדבר. והוא הדין נמי בכוח מקצת, אף על פי שסבור הוא עדין לחיות, שהרי אינו יכול לחזור בו, ומשייר לנפשו — מכל מקום שייך ביה טירוף דעת, כדפירש רבינו שמואל. ואפילו בשבת נמי מותר להקנות, כדאמר ב"הורקן" (גיטין עו, ב) (ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדיתתהו, למחר תקוף ליה בעלמא טובא. אמר רבי: מאי בעי? אמר רבי: דוכתא דלינסבא גיטא ותיל אדיי ותחיד ותפתח בו, והדין קא קניא ליה? והא אקנייה רשותא בשבת אסור אלא שמוע מיה בשכיב מרע הקילו, ואם כן מותר להקנות גם הכא. ותעד דבשכיב מרע הקילו, דהא תקשה: והדין היה מצי לגרש בשבת? והתניא דהתנא רשיתא: אין מגרשין בשבת אלא בשכיב מרע הקילו. **וכן** לגדול ואין זכין לקנין — ואם תאמר: למה אין זכין לקנין? הלא זכין לאדם שלא בפניו ויש לומר: כיון דזכיה מטעם שליות, מאן דמצי משוי שליה — יש לו זכיה, ומאן דלא מצי משוי שליה — אין לו זכיה. ומאן דאית ליה זכין לקנין ואין זכין לגדול, סבירא ליה: כיון דגדול יכול לקנות — לא תקון ליה רבנן זכיה כמו בקנין.

קוצים בכרם, שכן בערבית מנימין קוצים בשדות לגמליהן, והרי זה
 בגדר דבר שמקיימים אותו.
 הלכה נוספת בדין שכיב מרע: אמר רבי לוי, מותר שיהיו קנין
 נכסים בקנין משכיב מרע אפילו בשבת, בין אם מקנה חלק מנכסיו
 וצריך קנין, ובין אם מקנה את הכל ואין צריך קנין אלא שרוצה
 לעשות קנין משום שאין דעתו סומכת שתקיים המתנה באמירה
 בלבד. ואף על פי שאסור לעשות קנין סודר בשבת, כאן התירו.
 ולא שעושים כן בשביל לחוש לדברי רבי (אליעזר) [אלעזר], הסובר
 שאין מתנת שכיב מרע נקנית באמירה, אלא מאחר שאין דעתו
 של החולה סומכת שדבריו יתקיימו באמירה בלבד והוא דואג,
 יש לחוש ששאר תירוץ דעתו עליו, ולפיכך הקילו חכמים בעניינו.

משנה

במשנה זו מבוארת מחלוקת התנאים, אם בדין מתנת שכיב מרע
 יש חילוק בין שבת לחול: רבי אלעזר אומר שכיב מרע המחלק את
 כל נכסיו על פיו, בשבת דבריו קיימין שתיקנו חכמים כן מפני שמן
 הדין אין יוכל להקנות ולכתוב בשבת ויש לחשוש שלא תטרף
 דעתו, אבל לא בחול, שהרי יש לו תקנה בקנין וכתובה.
 רבי יהושע אומר, אם בשבת, שאין באפשרותו להקנות ולכתוב,
 אמרו חכמים ששכיב מרע מקנה באמירה, קל וחומר שחול ראי
 לתקן שיקנה באמירה, שכיון שיכול להקנות בקנין גמור, אין
 להקפיד כל כך שתקיים המתנה אף ללא קנין.
 פיוצא בו נחלקו עוד בענין נוסף, כדלהלן, זבין לקמן - כיון שקטן
 אינו יכול לקנות, תיקנו חכמים שאדם אחר יוכל לקנות מיד נותן
 המתנה עבור הקטן ואפילו שלא בפניו ולא מדעתו, ואין זבין
 לגדול, שהרי יכול לזכות בעצמו, דברי רבי אלעזר. ורבי יהושע
 אומר, אם לגבי קטן שאינו יכול לזכות בעצמו אמרו שזוכים לו
 על ידי אחר, קל וחומר לגבי גדול ראי לומר כן, שהרי יכול הוא
 לזכות בעצמו.

גמרא

הגמרא מביאה שנחלקו התנאים אם שונים את המחלוקת של רבי
 אליעזר ורבי יהושע כפי שהיא לפנינו, או בסברות הפוכות.
 שואלת הגמרא: מתניתין מני - מי הוא התנא ששנה את משנתו.
 משנתו כרבי יהודה היא, דתניא בברייתא, רבי מאיר אומר יש
 לשנות את מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע באופן הבא, רבי
 אלעזר אומר שכיב מרע המחלק את כל נכסיו על פיו, חול דבריו
 קיימין, מפני שיכול להקנות ולכתוב, וכיון שיכול להקנות בקנין
 גמור, אין להקפיד כל כך שיקנה אף ללא קנין, ולכן תיקנו חכמים
 שתקיים מתנתו באמירה, אבל לא בשבת, שהרי אינו ראי
 לעשות קנין גמור, ורבי יהושע

אמרו לו חכמים, והלא ידוע הפעשה פאמן של בני אותו אדם
 ששמו רובל, שהיתה חולה, וציוותה מחמת מיתה ואמרה תנו
 בביתי - מין קרס של מתכת העשוי לחבר שולי הבגד בזמן
 הלבשה לחת, והיא יקרה מאוד וערכת בשנים עשר מנה, ומתה
 אותה האשה וקיימו חכמים את דבריה ונתנו את כבינתה לבתה.
 ומוכח שמתנת שכיב מרע נקנית באמירה.
 אמר להן רבי אלעזר, אין להביא ראייה משם, כי בני רובל הלואי
 שהתקברו אמן - ראויים היו שימותו בחיי אמם, שרשעים היו,
 וקנסו אותם חכמים שלא ירשו את הכבינה.

גמרא

רבי אלעזר מביא ראייה לדבריו: תניא בברייתא, אמר להן רבי
 (אליעזר) [אלעזר] לחכמים, מעשה פמרוני אחד ו-אדם שגר במרוון,
 שהיה בירושלים, והיו לו ממלמליו הרבה, וביקש ליתנם במתנה.
 אמרו לו חכמים, אין להם - למטלטלין תקנה שיכול להקנותם
 לאחר, עד שיקנה אותם על גב [אגב] תקנה, כמו ששינוי (קדושין
 כו.) שמתלטלין נקנים אגב קרקע. הלה אותו מרוני ולקח בית סלע
 אחד - קרקע קשה כמו סלע פמוה בירושלים, ולפי שלא היתה
 ראויה לזריעה קנאה בוול, ואמר, צפזפו של הבית סלע יהיה קנוי
 לפלוגי, ועמו - אגב קרקע זו, יקנה מאה צאן ומאה חביות, ודרומו
 יהיה קנוי לפלוגי ועמו יקנה מאה צאן ומאה חביות, ולאחר מכן
 מת אותו המרוני וקיימו חכמים את דבריו. הרי מוכח שאין שכיב
 מרע יכול להקנות בדבור בלבד, אלא צריך קנין כמו בריא, שהרי
 מרוני זה היה שכיב מרע והוצרך לקנין.
 חכמים דוחים את הראייה: אמרו לו חכמים לרבי אלעזר, וכי יש
 משם ראייה, והלא יש לומר שמרוני פריא היה, ולפיכך לא היה
 יכול להקנות באמירה.

שינוי במשנה: אמר להן בני רובל תקברו אמן וכו'.
 מבררת הגמרא: מאי מעמא קא לייט להו - מדוע רבי אלעזר קילל
 את בני רובל. אמר רב יהודה אמר שמואל, לפי שמקיימין קוצים
 בכרם היו, שבכרם שלהם גדלו קוצים, והוא מין עשב שראוי
 למאכל גמלים, וכמו שאסור לזרוע ירק או תבואה בכרם, כן
 אסור לקיימם שם אלא חייב לעוקרם. ורבי (אליעזר) [אלעזר]
 למעמיה, דתנן במשנה (כלאים פ"ה מ"ח), המקיים קוצים בכרם, רבי
 (אליעזר) [אלעזר] אומר יש בכך איסור כלאים, ולכן אם לאחר
 שנודע לו שיש קוצים בכרם הניחם שם, וגדלו הענבים והוסיפו
 במשקלם אחד חלקי מאתים ממה שהיו, קדש - הרי הענבים
 נאסרו בהנאה. ותקיים אומרים, לא קדש אלא אם הגידולים הללו
 הם דבר שקמוהו מנימין - דרך אנשי המקום לקיימם, אבל
 קוצים, דרך רוב העולם לעוקרם מן הכרם. (בשלא פ"ב ח"ו)
 אלא קוצים למאי ח"ו.
 רבי חנינא מבאר את טעמו של רבי אלעזר בדין כלאים: אמר רבי
 חנינא, מאי מעמא דרבי (אליעזר) [אלעזר] הסובר שאסור לקיים

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום רביעי עמ' ב

כן כל שכן שתיקנו חכמים שלא יוכל לתת נכסי אביו במתנה, דלא
 מטי ליה ולא מדי - שלא מגיע אליו דבר בתמורה, ואין זו אלא דרך
 שטות.
 מתוך אמירה: אמר ליה אימיר לרב אשי,

השתא ומה זבני - ומה בענין מכירה, שהיא דרך חכמה משום
 דמקבל וזוי בתמורה למה שמוכר, אמרת דלא - אמרנו שתיקנו
 חכמים שאינו יכול למכור את נכסי אביו, משום דדלמא מזויל
 ומזבני - שמה ימכור בזול מאחר שהוא קטן ואין דעתו שלמה, אם

54 שבשעת כתיבת השטר הנכסים אינם ברשותו, אינו יכול
 55 לשעבדם, כי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.
 56 ומפרשת הגמרא לפי איזו שיטה הסתפק שמואל: **אליפא דרבי**
 57 **מאיר, דאמר** (קדושין 30) **אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, לא תיבעי**
 58 **לך** - אין מקום להסתפק, **דינא קנה** - שודאי יכול לשעבד נכסים
 59 שעדיין לא קנאם, כי אם יכול להקנות פירות דקל שאינם בעולם
 60 כלל, כל שכן קרקעות, שהן בעולם, אלא שלא באו לרשותו. **אליא**
 61 **פי תיבעי לך אליפא דרבנן, דאמר** (שם 30) **אין אדם מקנה דבר שלא**
 62 **בא לעולם, ויש להסתפק**, האם כמו כן אינו יכול לשעבד קרקעות
 63 שאינן בידו, או כיון שהקרקעות הן בעולם ורק שאינן ברשותו,
 64 יכול לשעבדן.
 65 ראייה שמועיל לכתוב 'דאיני': **אמר רב יוסף, תא שמע, שנינו**
 66 **בכתובות (ק), מלוה שהוציא שטר, והלוה השיבו שכבר פרע לו,**
 67 **וכראיה לכך מוציא שטר מכירה שכתוב בו שהמלוה מכר שדה**
 68 **ללוה, והלא אם המלוה היה זקוק למעות היה לו לגבות את חובו**
 69 **במקום למכור את שדהו. אדמון אומר שהלוה זוכה בטענתו,**
 70 **ותקמים אומרים אין ראייתו של הלוה ראייה, ואדרבה, זה - המלוה**
 71 **היה פיקח שפירש לו את התקע ולא תבעו בחובו, מפני שלא היה**
 72 **יכול לגבות את חובו, כי לא היה ללוה קרקעות, ומעות ומטלטלין**
 73 **היה מצניע ואומר שאין לו כלום, ועכשיו שהוא מכר ללוה קרקע**
 74 **יכול למשכנו עליו** - יכול לגבות ממנו קרקע זו בחובו. והרי קרקע
 75 זו לא היתה ברשות הלוה בשעת ההלוואה, ומוכח שגם הקרקעות
 76 שקונה לאחר ההלוואה חל עליהן השעבוד, והיינו שמועיל
 77 'דאיני'.
 78 דחיית הראיה: **אמר ליה רבא, מיניה קאמרת** - וכי דעתך להביא
 79 ראייה ממה שמצאנו שגובה ממנו, והיינו מהלוה עצמו, **מיניה,**
 80 **כלומר מנכסים שברשות הלוה, ודאי שיכול לגבות אפילו מגלימא**
 81 **דעל פתחיה** - מבגד שהלוה לבוש בו, **פי קא מיבעיא לן** - אין הספק
 82 אלא כשכתב 'דאיני', ולאחר מכן קנה קרקעות ויכר אותן, וכן
 83 כשכתב 'דאיני', וקנה קרקעות ומת והוריש אותן לבניו, מאי, האם
 84 חל השעבוד על הקרקעות שקנה והוריש ויכול המלוה לגבות את
 85 הלקוחות או היורשים, או לא.
 86 ראייה ממשנתנו שמועיל 'דאיני': **אמר רב הנא, תא שמע, נפל**
 87 **הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו, והיתה עליו פתובת אשה**
 88 **ובעל חוב. יורשי האב, אומרים תנן מת ראשון ואחר כך מת האב,**
 89 **וכל נכסי האב נופלים לפנינו. ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון**
 90 **בו והוריש את נכסיו לבנו, ומיד כשזכה בהם נשתעבדו הנכסים**
 91 **לחוב שהוא חייב לנו. ואי פלקא דעתך** - ואם עלה בדעתך
 92 שהכותב 'דאיני', וקנה קרקעות ויכר אותן, וכן הכותב 'דאיני'
 93 וקנה קרקעות, ומת והוריש אותן לבניו, לא משתעבד - אין
 94 השעבוד חל על הנכסים בשעה שקנאם, ואין הבעל חוב יכול
 95 לגבות מהלקוחות ומיורשים, אם כן נהי גמי - לו יהיה דאב מית
 96 ברישא - שהאב מת תחילה והוריש את נכסיו לבנו, שהוא הלוה,
 97 הלא אופן זה 'דאיני' הוא, כי רק לאחר ההלוואה באו הקרקעות
 98 לרשות הלוה, ואם 'דאיני' אינו מועיל אין בטענת בעלי החוב
 99 כלום.
 100 נסיון לדחות את הראיה: **אמר ליה רב נחמן, וערא תבירין** ו-חברינו
 101 **תרנמה** - פירש משנה זו, אין הטעם משום שמועיל 'דאיני' והל
 102 השעבוד, אלא שהיורשים מתחייבים לפרוע לבעלי החוב של
 103 אביהם אף בלי שהיה שעבוד על נכסיו בחייו, משום שמצוה על
 104 התומים לפרוע חובת אביהן.
 105 קושיא על הדחייה: מתקורף לה רב אשי אם כן, שלא חל שום
 106 שעבוד על הקרקעות, נמצא שלגביהן לא הועיל השטר כלום,
 107 והרי חוב זה כמלוה על פה הוא, ורב ושמואל דאמרי תרוניהו -
 108 אמרו שניהם, מלוה על פה אינו נזכה לא מן היורשין ולא מן
 109 התקוחות, ולפי שיטתם אי אפשר לפרש כדבריהן ושאין שעבוד
 110 וגובה משום מצוה, אלא ודאי ביאור המשנה לפי שמואל שמועיל
 111 'דאיני', וקשה מדוע הסתפק בזה.

1 **אומר, הרי אפילו בחול אפרו שמקנה באמירה אף על פי שיכול**
 2 **להקנות בקנין גמור, וקל וחומר לגבי שפת ראו לתקן כן, שהרי**
 3 **אינו יכול לכתוב, ושמתו תטרף דעתו.**
 4 **וביוצא בו נחלקו בענין נוסף, ובין לגדול, משום שיכול אדם**
 5 **להיעשות שליח עבורו אפילו שלא מדעתו על מנת לזכות לו, ואין**
 6 **ובין לקנות שהרי אין שליחות לקטן, דבר רבי אליעזר. רבי יהושע**
 7 **אומר, בגדול אפרו שזוכים לו שלא בפניו אף על פי שיכול לזכות**
 8 **בעצמו, וקל וחומר לגבי קטן יש לומר כן, שהרי אינו יכול לזכות**
 9 **לעצמו.**
 10 **רבי יהודה אומר לא כך נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, אלא רבי**
 11 **אליעזר אומר, בשפת דבריו של שכיב מרע קיימין מפני שאינו יכול**
 12 **להקנות ולכתוב, אבל לא בחול שהרי יכול לקיים את מתנתו בקנין**
 13 **גמור. רבי יהושע אומר, בשפת אפרו שמקנה באמירה אף על פי**
 14 **שאינו ראוי לעשות קנין גמור, קל וחומר שבהול דבריו קיימין**
 15 **שהרי ראוי הוא לעשות קנין גמור. וביוצא בו נחלקו בענין נוסף,**
 16 **ובין לקנות שהרי אינו יכול לזכות לעצמו, ואין ובין לגדול משום**
 17 **שיכול לזכות לעצמו, דבר רבי אליעזר. ורבי יהושע אומר, לקנות**
 18 **אפרו שזוכים לו אף על פי שאינו יכול לזכות לעצמו, קל וחומר**
 19 **שזוכים לגדול, שהרי יכול הוא לזכות בעצמו. נמצא שרבי יהודה**
 20 **שונה את מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע כפי שהיא שנויה**
 21 **במשנה שלפנינו, ומבואר שמשנתנו נשתתה כרבי יהודה.**

משנה

22 משנה זו והבאות אחריה ועד סוף הפרק, עוסקות בדין ספק הגולד
 23 מתוך מיתת שני אנשים שאחד מהם ראוי לרשת את השני, ואין
 24 ידוע מי מהם מת ראשון.
 25 **נפל הבית עליו** - על ראובן ועל אביו יעקב, ומתו שניהם ואין ידוע
 26 מי מת קודם, או שנפל הבית עליו - על ראובן ועל מורישיו - על
 27 מי שראובן ראוי ליורשם במותם, כגון אחיו. והיתה עליו פתובת
 28 אשה - שהיה נשוי אשה, וכשנתאלמנה באה לגבות כתובה
 29 מנכסיו, ובעל חוב - או שהיה עליו בעל חוב. ולא היה לראובן
 30 נכסים לפרוע בהם את מה שהוא חייב.
 31 יורשי האב, כגון שמעון ולוי בני יעקב, אומרים שמת תנן - ראובן
 32 מת ראשון ואחר כך מת האב ולא הוריש יעקב לראובן כלום, וכל
 33 נכסי יעקב נופלים לפנינו. ובעלי החוב אומרים שמת האב מת
 34 ראשון והוריש את נכסיו לראובן, ומיד כשזכה בהם נשתעבדו
 35 הנכסים לחוב שהוא חייב לנו, ואחר כך מת תנן, ואף שגם באופן
 36 זה אתם, שמעון ולוי, זוכים בנכסים, אך כיון שהנכסים נשתעבדו
 37 לנו בחיי ראובן, נגבה מהם את החוב אף לאחר מיתתו.
 38 בית שמאי אומרים, יורשי האב ובעלי החובות יחלוקו, כדין ממון
 39 המוטל בספק ואין אחד מהם מוחזק יותר מהשני. ובית הלל
 40 אומרים, יורשי האב זוכים בכל משום שנקיים עומדים בתקנתן,
 41 שהיה הם יורשי אב, ודאי, אלא שיש ספק אם הנכסים שבחוקתם
 42 משועבדים לבעלי חוב ויש להם זכות לגבותם, ועל זה נאמר
 43 הכלל 'אין ספק מוציא מידי ודאי'.

גמרא

44 מקדימה הגמרא: **תנן תתם** (לקמן קעה), **תמלוה את חבירו בשטר,**
 45 **שבאופן זה נשתעבדו נכסי לוד למלוה, ולאחר ההלוואה מכר**
 46 **הלוה את כל נכסיו ואין ממנה לגבות, נזכה המלוה מנכסים**
 47 **משועבדים** ו-קרקעות המכורות, מכיון שנשתעבדו לחובו.
 48 והמלוה על ידי עדים בלבד ולא כתב שטר, נזכה רק מנכסים פני
 49 הדין ו-נכסים שברשות הלוה, אבל לא ממנה שמכר.
 50 בעי ו-הסתפק שמואל, לזה הכותב בשטר, משעבד אני לך כל
 51 הנכסים הקנויים לי וכן נכסים דאיני - שאני עתיד לקנות, ולאחר
 52 ההלוואה קנה נכסים, מהו, האם אכן חל השעבוד על הנכסים
 53 שקנה, ואם מכרם הלוה, ויכול לגבותם מהלקוחות, או כיון

1 **משנה** נפל הבית עליו ועל אביו — על ראובן ועל יעקב אביו, ואין יודע מי מת קודם.
2 עליו ועל מורישיו — על ראובן ועל מורישיו, כגון אחי ראובן או אחי יעקב אביו שאין
3 להם קרוב יותר מראובן, וראובן ראוי לירשנו, וזויתה עליו — על ראובן, כתובת אשה
4 או בעל חוב, ואין לו ממנה לפירוט. **ירישי האב אומרים** הבן מת ראשון — בנפל הבית
5 עליו ועל אביו קאי, שירשי יעקב, כגון בני
6 יעקב שמעון ולוי אחי ראובן, או אפילו תוך
7 ופולא בני ראובן שגם הם יורשי יעקב, אומרים:
8 הבן מת ראשון, דהיינו ראובן מת ראשון, ומכח
9 אבדו דאב קאתינא, כדאמרין בגמרא, ולא זכה
10 ראובן בחייו נכסי כלל, ונירש אבנו כל נכסי יעקב.
11 ולענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שייך
12 למיתני: יורשי מורישיו אומרים: הבן מת ראשון.
13 **בית שמאי אומרים** יחלוקו — כדמפרש טעמא
14 ביבמות ב"החלוץ", דאף על גב דירשי האב
15 ודאי יורשין בהאי ממון, ובעל חוב ספק, וקאני
16 ספק מוציא מידי ודאי — קסברי בית שמאי:
17 שטר העומד לגבות נכבי דמי, ותרתייהו ודאי
18 חשיבי, ובית הלל נכסים בחזקתן —
19 בחוקת יורשי האב. שהרי הם יורשים ודאי, או
20 מיעקב או מראובן, וכמוחזק דמו, שהרי יעקב
21 מוחזק בנכסיו היה ואלו באים מכחו, ובעל חוב
22 ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי.
23 **גמרא** אין התם — לקמן ב"גט פשוט". המלוח
24 את חבירו בשטר — אפילו לא נכתב בו אחריות
25 — גובה מנכסים משועבדים. אם אין לזה
26 נכסים בני חורין — גובה מלוח מן הלקוחות,
27 דאמר ב"שנים אחזק" (בבא מציעא יד, א);
28 לרבנן, אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר
29 הוא, וכמי שנכתב בו דמי. דלא שרי אינשי וחי
30 בכדי, ולכן נתחוק המלוח שיכתוב בשטר
31 אחריות, אלא ששכח הסופר וטעה, וסתם שטר
32 קלא אית ליה, ולקוחות הוא דאפסידו
33 אנפשיתהו, ולקחו קרקע מן הלוח ולא הניחו לו
34 בני חורין כדי לגבות מהן מלוח את חובו. כע
35 **שמואל** — הכותב לחבירו: משעבד אני לך
36 בחובך כל נכסים שאקנה, מהו? דהיינו שכותבין
37 בשטרות "וקנאי ודעתיד אנא למיכני", מהו —
38 מי טריף מלקוחות נכסים שקנה הלוח אחר
39 כתיבת השטר ומכרן לאלוה אליבא דרבי מאיר
40 — גבי האומר לאשה: הרי את מקודשת
41 לכשימות אישך, לכשתמות אחותך, לאחר
42 שתתייגר בו — לא תיבעי לך, דודאי קנה.
43 דכיון דפירות דקל דעדיין לא באו לעולם קנה
44 — כל שכן דמשתעבדו ליה קרקעות, דאתו
45 לעלמא אלא שבעיני לך קנאן לוח בשעה
46 שכתב **אלא** כי תיבעי לך אליבא דרבנן —
47 מאי? מי שאני שעבוד מקני? וטעמא כדפרשית.
48 אי נמי, אלממוד רבנן לשעבוד יותר מקנין, דלא
49 תגעול דלת בפני לויך, או לא? **אמר** רב יוסף תא

1 **נפל** הבית עליו ועל אביו כו' בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן
2 — דסבירא ליהו לבית הלל: כיון דמחוסר גובינאי, אפילו מת האב תחלה — הו
3 בחזקת הירושין, ובית שמאי לטעמייהו, דאית להו: כל העומד לגבות נכבי דמי, ולכן הו
4 כאילו הוא מוחזק בכך. **אמר** רב יוסף תא שמוע זה היה פיקח כו' — לא היה מצי להביא
5 ראייה מרב נחמן דאמר (בבא בתרא קכה, א);
6 יתומים שנובו קרקע בחובת אביהם — על חוב
7 גובה אותה מהם, דהיינו טעמא — מדריבי נתן.
8 ועוד, אפילו היה יכול להביא ראייה — מתניתין
9 עדיפא ליה.
10 **דאיכני** קנה ומכר מהו — אלא דרבי מאיר,
11 דקאמר: אדם מקנה דבר שלא בא
12 לעולם — לא קמבעיא ליה, כדמפרש בסמוך.
13 ואם התאמר: אימור דאמר רבי מאיר כגון פירות
14 דקל דעבידי דאתו, הני לא עבידי דאתו שיקנה
15 נכסים וימכרו ויש לומר: דמודו רבי מאיר בהא
16 שהשעבוד חל ממילא, אף על פי שלגבי קנין
17 לא היה לו להועיל כאן, דהא גבי "דאיכני" נמי
18 אמרין: לעיל דמתייבש אפילו לרבנן דרבי מאיר, אף
19 על פי שסבורים דאין אדם מקנה דבר שלא בא
20 לעולם, משום דאלים כח השעבוד, הכי נמי אלים
21 לרבי מאיר, לענין דמתייבש אף על גב דלא עבידי
22 דאתו. **דאיכני** קנה ומכר כו' — הקשה רבינו
23 שמואל: תיפישו ליה מרדייה, דאמר שמואל
24 בפרק קמא דבבא מציעא (ד, יב): בעל חוב גובה
25 את השבט, פירושו: שהשביח הלוקח, ואין לומר
26 כמו שפירש דאלבא דרבי מאיר איירי, דהא
27 שמואל לית ליה דרבי מאיר, דהא פסיק בפרק
28 "אף על פי" (כתובות נט, א) כרבי יוחנן הסנדלר,
29 דאמר: אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ויש
30 לומר: דשמואל דסבירא ליה כרבי מאיר הכא,
31 דאלים כח השעבוד שיעול אף על פי שלא בא
32 לעולם, אף על גב דבקנין לא סבר ליה בותיה
33 מטעם דפירש לעיל, דהכא מיבעיא ליה לרבנן.
34 **מצוה** על היתומים לפרוע חובת אביהן —
35 וכופין כאן, ומיהו, אין כופין במקום
36 שלא הניח להם אחריות נכסים, אבל הניח להם
37 — כופין, דהא נוקקין ליתומים, ובמלוח בשטר.
38 והכי נמי משמע בסמוך כדפרשית, מדקאמר:
39 מלוח על פה אינו גובה מן הורשים — משמע
40 דאי למאן דאמר גובה מן הירושין חביב למלוח,
41 ומצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן. דהך
42 דהכא אינו כי היא (כתובות צא, ב) דגבי קטינא
43 דאערא, ודהתם מצוה בעלמא בלא כפייה, דמיייר
44 בולא שבק להון אחריות נכסים, והכא בדין
45 בעי למימר, דאף על גב דלא משתעי בשטר,
46 כיון דמנכסי ידידה מפרע — כופין היתומים
47 למאן דאמר מלוח על פה גובה מן הורשים.
48 מיהו

אלא

50 **שמע** — דתנן בפרק "שני דיני גירות" בכתיבות (ק, א); המוציא שטר חוב על חבירו, והלה הוציא שטר שכתוב בו שמכר לו את השדה מלוח ללוח, אחר שנכתב השטר חוב שהוא
51 מוציא עליו. ארומן אומר: יכול הלה לטעון: אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני, ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל צורך מעות. **וחכמים אומרים** זה — המלוח היה
52 פיקח, שמכר לו ללוח את הקרקע, שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו, ולא יכול לדחותו ולומר: אין לי לפרוע כלום. והנה זה הקרקע "דאיכני" הזה, שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו
53 הלה זמן מרובה, והנה זה המלוח חזר וגובה בחובו, אלמא: "דאיכני" קני — משתעבד למלוח. **אמר** ליה **רבא** מיניה — בתמימה, מקרקע שקנה הלוח עצמו ואינה משועבדת לשום
54 אדם, היאך אתה מביא ראיה? מיניה פשיטא שיגבה המלוח, ואפילו מגלימא דעל כתיבה, דהא לא קמבעיא לך. אלא היכא דכתב "דאיכני" וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר, או במכירה
55 או שהוריש לאחר, מיבעיא לך אי אלים תנאיה שכתב לו "דאיכני" לטרוף מלקוחות או מירושין שאחר כתיבת שטרו שקדם לך, או לא. **נחי נמי דאב מייית ברישא** — וירש הבן,
56 כדקאמר בעל חוב — "דאיכני" הוא, שקנאו הבן אחר כתיבת השטר הורישו לירשיו, ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב. אלמא: "דאיכני" וקנה הוריש — משתעבד מצוה על היתומים
57 כו' — ולא משום שכתב לו "דאיכני" הוא, וגבי קנה ומכר לא משתעבד, אלא גבי יורשים משום מצוה. ואפילו לא כתב לו "דאיכני" — משתעבד יורש למלוה, משום מצוה על היתומים.
58 **אם** כן מלוח על פה הוא — ואמאי טרוף ממקרקעי דיתמי? **ואמר** רב ושמואל דאמרין תרתייהו — לקמן ב"גט פשוט": מלוח על פה אינו גובה מן הירושין, וכי אמרין מצוה על היתומים
59 — הני מילי מלוח בשטר. ושמואל גופיה הוא דקמבעיא ליה הא בעיא, ואם כן קשיא דידיה אדרידה. ומיהו, לקמן פסקין הלכתא: מלוח על פה גובה מן הירושין, שלא תגעול דלת
60 בפני לויך.

1. אלא הא מני רבי מאיר ב' - וכי מביעי לן - לרבנן הוא דמביעי לן, כדאמרן לעיל.
 2. המוקדמים - שנכתבו ביום חמשה עשר בניסן, וכתב בתוך השטר באחד בניסן. פסולין
 3. - דאתי למטרף לקחות של חמשה עשר ימים ראשונים דניסן שלא כדון, שהרי
 4. ההלואה היתה בחמשה עשר בניסן, והוא יטרף לקחות חמשה עשר קודם. ומיהו, אם

5. ההלואה היתה באחד בניסן בפני עדים, וקנו
 6. מידו להשתעבד נכסי ליה למלוה, ולא כתבו
 7. את השטר עד חמשה עשר בניסן, וכתבו בו
 8. באחד בניסן - כי האי מוקדם כשר, כדאמר להו
 9. רבה בר שילא להנך דכתבי אקנייתא: אי ידעינן
 10. ההוא יומא דאקנינו בו - לחיי, ואי לא -
 11. (קנינו) יומא דקיימתינו ביה. לקמן ביאט פשוט
 12. (תביע) ש. המוקדמים פסולין - כדפרישתי,
 13. שהקדים זמן הכתוב בשטר ליום כתיבתו. אי
 14. נמי, שנכתב השטר באחד בניסן וכן כתוב בו
 15. "באחד בניסן לזה פלוני מפלוני", והוא לא לזה
 16. ממנו כלום עד חמשה עשר בניסן - גם זה
 17. מוקדם, ופסול. שאין לו לטרוף אלא מזמן
 18. ההלואה ואילך, והלא כאבי דמנר. עדין
 19. בחתומי זכין, לכן ב"שנים אחוזין" (בבא מציעא
 20. יג. א). והמאחרים כשרין - לזה בניסן ולא
 21. נכתב עד תשרי. אי נמי, כתבוהו ביום שלוה. אך
 22. איחר הזמן בתוך השטר וכתב בו בתשרי -
 23. כשרין, שמחלו לו השעבוד עד תשרי, ולא יטרף
 24. לקחות אלא מתשרי ואילך. מאחרין אמאי
 25. כשרין - כשלוה בניסן ונכתב בתשרי? והלא
 26. שמו קנה זה אלו נכסים בן ניסן לתשרי ולא
 27. אשתעבד למלוה, דהא "דאיקני" הוא בשעת
 28. הלואה, והטרוף יבא לטרוף מתשרי ואילך שלא
 29. כדון מן המקורות שקנו מן הלוה נכסים הקבועין
 30. לו מניסן ועד תשרי אלא שמע מינה "דאיקני"
 31. משתעבד, והלכך מאחרים כשרים, דליכא
 32. למיחש לחבי. האי מני רבי מאיר הוא - והלכך
 33. מאחרים כשרין, שאם כתב בתוך השטר שם
 34. אחרות - כתב "דקאי ודעתיד אנא למיקני",
 35. שאין כותבין אחריות לחזאין, ולכאן למיחש
 36. למידי. וגם אם לא נכתב בו אחרות - ליכא
 37. למיחש כלל, דהא לרבי מאיר לא טרף
 38. ממשעבדי, ב"שנים אחוזין". ומיהו, אם כתב ביה
 39. "דקאי" ולא כתיב ביה "דאקני" - בהא דקאי
 40. מוקדם רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין
 41. לדעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין
 42. זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדון, מיהו,

43. לא שביחא מילתא לכתוב אחרות לחזאין, והלכך לא חש לאקשויי טפי. לשבח קרקעות
 44. כיצד - במסכת גיטין (מ, ב). תנן: אין מוציאין לאבילות פירות ולשבח קרקעות ולמזון
 45. האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשאת מפרש לשבח קרקעות
 46. כיצד. ר"ב שנים אחוזין (יד, ב). מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו בו. ומשני: לא תרצי קא
 47. מתרצת ליה? תרץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא הכא. וכן בעל חוב וטריפה
 48. - כשהיא משוכחת בויבול הורישא חריעה. כשהוא גובה - הלוקח מן המוכר. בעל חוב
 49. שבח מנא ליה - והלא זה השבח, הלוקח שלקח שדה זו אחר הלואה המלוה השביעו,

50. רדאקני קרינא ביה בשעת הלואה ואם תמצא לומר ב' - בעיא באפי נפשה היא. הא לא קנה - וליכא למיבעי אי בתרא קני א קני, כדלקמן, שהרי לא קנה לא זה ולא זה
 51. זה, ואם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר משתעבד - לזה וכתב למלוה "שעבדתי לך כל נכסי דקאי ודאיקני", חזרו ולזה מאחר, וכתב לו כדאמרינן, ואחר כך קנה
 52. נכסים ומכרן, או שנת הורישם ליורשים, ובאו שני הנושים לטרוף אותן הנכסים. הדין עם מי? לקמא משתעבד - שהרי כתוב בשטר מוקדם, או לבתרא משתעבד - דלא אלים
 53. "דאיקני" לתפוס עד שיבואו הנכסים בעולם, וכי קנה הני נכסים אחרי כן - הא הדר ביה מקמא, ויקנה בתרא. יחלוקו - כל אחד לפי מעותיו, דבבת אחת נשתעבדו להם. שהרי
 54. אחר שתי ההלואות קנתא, ובאותה הת שנקנתא - מיד נשתעבדו לשניהן, שאין קדימה לאחד מהן. מהירורא בתרא - ששחרו תלמודו פעם שניה. נמצא בחשבות רב האי ובפירוש
 55. רבינו חננאל: רב אי חיה ששים שנה, ובכל שנה מחזור תלמודו בשני חדשי הבלה ניסן ותשרי, ולכשהגיעו שלשים שנה סיים כל תלמודו. וכן עשה בשלשים שנים אחרונים.
 56. ומהדורא לקמא היינו שלשים שנים ראשונים, ומהדורא בתרא הן שלשים שנים אחרונים. ואם איתא חצי שכה מיבעי ליה - שבוין שמכר הלוה שדהו וכתב לו חלקו עליה, ואחר
 57. כן השביחן וקנה - נמצא המלוה והלוקח שניהן נושין בלוה, ונמצא השבח קני ללוה אחר שעבד שניהן, למלוה ביהוה. וללוקח חלקא חלקא השבח בין לזה
 58. ולזה חזרו וקנה. הלכך אין למלוה בכל מקום אלא חצי השבח, ומשני: מאי גובה נמי חצי שבח - והשניא דסמכא הוא. מהא שמעינן דהא דאמר שמואל "בשנים אחוזין" (בבא
 59. מציעא יד. ב.) בעל חוב גובה את השבח - לא סבירא לן כותיה, אלא גובה חצי שבח, וכן הלכה. ואי קשיא: דהכא בעי שמואל "דאיקני" מהו? והתם קאמר: בעל חוב גובה את
 60. השבח, והיינו "דאיקני" איכא למימר דאליבא רבי מאיר קאמר. אי נמי, מביעי לן לרבנן מאי, ואיהו פשיט מנפשיה "דאיקני" קנה, וסברא דנפשיה קאמר.

משנה

1. מיהו למאן דאמר אין גובה, אף על גב דמצוה לפרוע מדידיהו - אין כופין, כדמוכח
 2. ב"הכותב" (כתובות פו, א). אבל כי שבק לזון אחרות נכסים, אף על פי דפריעתו בעל חוב
 3. מצוה - כופין, כדמוכח בכל מקום דנוקנין ליתומים גדולים. היכא דאמרי "לא נזאח לן
 4. למעבד מצוה" אמינן בכתובות (שם) דמכין אותו עד שתצא נפשו. כמו במצות עשה, כגון
 5. עשה סוכה ועשה לולב.
 6. המוקדמים פסולין - אומר רבינו יצחק:
 7. דפסולין הוו לגמרי, דאפילו
 8. מבני חרי לא גבי, אף על פי שלוה מודה. וראיה -
 9. מוקדמין ריש לקיש ב"איהו נשך" (בבא מציעא
 10. עב, א.) דך משנה מוקדמין כרבי מאיר, דאמר:
 11. שטר שיש בו רבית קונסין, ואין גובה בו לא את
 12. הקרן ולא את הרבית. היינו אפילו לזה מודה.
 13. ואפילו מבני חרי לא גבי התם, דהא תניא
 14. בתוספתא (פרק חמישי בבא מציעא): המריצא
 15. שטר חוב שיש בו רבית - יקרענו, בא לבית דין
 16. - יקרעוהו. והדר תני הך משנה דהכא - משמע
 17. פסולים לגמרי. אך שי לומר דשאני התם, דמשעת
 18. כתיבה הוא דעבד ליה שומא, אבל הכא לא עבד
 19. ליה שומא, וכי האי גונא דחי בפרק "המניח את
 20. הכר" (בבא קמא ל. ב.), מיהו, לישנא דפסולין
 21. משמע פסולין לגמרי, שלא לגבות מבני חרי.
 22. גובה לזה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח מבני
 23. חזרין - ואם תאמר: כיון שיש לו נכסים
 24. ללוה שיגבה ממנו הלוקח - אם כן לא יקח הבעל
 25. חוב ממנו, לימא ליה לוקח: מקום הנחתי לך
 26. לגבות ממנו ויש לומר: דידיי בגון שאין לו
 27. למוכר נכסים אחרים אלא משועבדים, ולכך טרף
 28. הימנו המשועבדים, ולכשחזרו ויקנה נכסים בני
 29. חזרין - יחזור זה לוקח ויטרף מבני חרי, ואפילו
 30. "דאיקני" קנה ומכר משתעבד, משתעבד כבר
 31. לוקח לבעל חוב כל שעבדו. אי נמי שי לומר: כגון
 32. שעשאו לזה למלוה קרקע זה אפוחיקי, והשאת
 33. לא מצי למימר ליה: הנחתי לך מקום לגבות ממנו.
 34. אם תמצא לומר משתעבד לזה ולזה כו' - והכי
 35. נמי היה מצי למיבעי היכא דאמר "איקני" ולא
 36. מכר והוריש, לזה ולזה, ואפילו תמצא לומר
 37. "דאיקני" קנה ומכר לא משתעבד, אלא מוסלק
 38. מיניה נקט בעיא. מאי גובה דקתני נמי חצי שבח
 39. - בתר הכי גרסינן בכל הספרים שנים: שלחו
 40. מתם בן שלוחי כו' עד סוף הסוגיא: לא יוריש הלוה
 41. אחי חב' כן, ואחר כך משנה דנפל הבית עליו ועל
 42. אמו וגמרא דליה, ואחר כך בעו מיניה מרב ששת

1. אלא הא מני רבי מאיר היא, דאמר: אדם מקנה
 2. דבר שלא בא לעולם. אמר רב יעקב מנהר פקוד
 3. משמיה דרבינא, תא שמע: שמי חוב המוקדמין
 4. פסולין, והמאחרין כשרין; ואי סלקא דעתך "דאיקני"
 5. קנה ומכר, "דאיקני" קנה והוריש - לא משתעבד,
 6. מאחרין אמאי כשרין? "דאיקני" הוא - הא מני?
 7. רבי מאיר היא, דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא
 8. לעולם. אמר רב משרשיא משמיה דרביא, תא שמע:
 9. לשבח קרקעות כיצד? הרי שמכר שדה לחבירו
 10. והשביעה, ובא בעל חוב ומרפה, כשהוא גובה
 11. - גובה את הקרן מנכסין משועבדין, ואת השבח
 12. מנכסין בני חזרין; ואי סלקא דעתך "דאיקני" קנה
 13. ומכר, "דאיקני" קנה והוריש - לא משתעבד, בעל
 14. חוב אמאי גובה שבתא? - הא מני? רבי מאיר
 15. היא, דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. אם
 16. תמצא לומר: "דאיקני" קנה ומכר, "דאיקני" קנה
 17. והוריש לא משתעבד - הא לא משתעבד. אם תמצא
 18. לומר: משתעבד, לזה ולזה חזרו וקנה, מהו? לקמא
 19. משתעבד או לכתרא משתעבד? אמר רב נתן: הא
 20. מילתא איבעיא לן, ושלחו מותם: ראשון קנה. רב
 21. הוסיא אמר: יחלוקו. וכן תני רבה בר אבהו: יחלוקו.
 22. אמר רבינא, מהירורא קמא דרב אשי אמר לן: ראשון
 23. קנה, מהירורא בתרא דרב אשי אמר לן: יחלוקו.
 24. והלכתא: יחלוקו. מיתבי: לשבח קרקעות כיצד? הרי
 25. שמכר שדה לחבירו והשביעה, ובא בעל חוב ומרפה,
 26. כשהוא גובה - גובה את הקרן מנכסין משועבדין,
 27. ואת השבח מנכסין בני חזרין; ואם איתא, חצי שבח
 28. מבעי ליה - מאי גובה נמי דקתני - חצי שבח.
 29. משנה

נפל

43. וכן מהו שירש את אמו בקבר. וכן הגויסא פירוש רבינו חננאל, וכן גרס רבינו תם, וכן
 44. הגויסא שירה דגמרא, ד"שלחו מתם" שייכא על המשנה דנפל הבית עליו ועל אביו, דמייית
 45. עליו והיא משנה לבסוף. וגמרא דבעו מיניה מרב ששת - היא שייכא על משנה דנפל הבית
 46. עליו ועל אמו ומיית ליה עלם. אבל כספרים שלנו גרסתו שלחו מתם על משנה נפל
 47. הבית עליו ועל אמו, כמו שפירש רבינו שמואל. והוא פירוש גרסת רבינו חננאל נראה לו
 48. יותר, וכן גרס רבינו תם.

דחיית הראיה: **הא מני רבי מאיר היא, דאמר אדם מנקה דבר שלא**
בא לעולם, וכמו כן יכול לשעבד את השבח שלא בא לעולם, אבל
הספק שלנו לפי שיטת חכמים.
 הגמרא עוברת לדון בשאלה חדשה: **אם תמצא לומר שמי שכתב**
בשטר 'איקני' - שמשעבד גם את הנכסים שיקנה לאחר
החלואה, וקנה קרקעות ומכר אותן, וכן אם כתב 'איקני' וקנה
קרקעות ומת והוריש אותן לבניו, לא משתעבד - לא חל שיעבוד
על הנכסים שקנה לאחר החלואה, הא לא משתעבד, ואין המלוה
יכול לגבות מהלקוחות ואין מקום לספק דלהלן.
אבל אם תמצא לומר שמועיל לכתוב 'דאיקני' ועל ידי כך
משתעבד למלוה כל מה שקנה הלוה לאחר החלואה, יש
להספק איך הדין באופן שלוח מאחד וכתב 'דאיקני' ולאחר מכן
שוב לוח מאדם נוסף וכתב לו כמו שכתב לראשון, ואחר כך חזר
וקנה קרקעות ושוב מכרן או מת והורישן, מהו - למי משתעבדים
הנכסים שקנה ומי זכאי לגבות מהלוקח או מהורשים, האם
לקנא - למלוה הראשון משתעבד, שהרי שטרו מוקדם, או
לבתרא - למלוה האחרון משתעבד, כי במה שכתב 'דאיקני' לשני
חזר ממה שכתב לראשון.
דברי האמוראים הפושטים את הספק: אמר רב נחמן, הא מילתא
איכא לן - דבר זה הסתפק לנו, ושלחנו שאלה זו לארץ ישראל,
ושלחו מתם - והשיבו מארץ ישראל, ראשון קנה, כלומר, הנכסים
משועבדים למלוה הראשון.
רב הונא אמר, איקניפוס לאחד מהם על פני השני, שבאותה
העת שקנה הנכסים, נשתעבדו לשניהם יחדיו, ולפיכך יחלקו
ויטלו כל אחד לפי מעותיו שהלוה חייב לו. וכן תני - שנה רבה
בר אבותי יחלקו.
אמר רבינא, מהירא קמא דרב אשי - כשרב אשי שנה את
תלמודו בפעם הראשונה אמר לן ו-לנו ראשון קנה - הנכסים
משועבדים למלוה הראשון, מהירא בתרא דרב אשי - אבל
כשחזר על תלמודו פעם שניה אמר לן יחלקו, שהנכסים
משועבדים לשניהם, ויטלו כל אחד לפי מעותיו. ומסיק רבינא,
והלכתא יחלקו.
הגמרא מקשה על הסוברים שיחלקו: מיתבי, שנינו בברייתא (בימי
ד) לשבח קרקעות ביצי - מהו הביאור לדברי המשנה בגיטין (מה)
שאינן גובים שבח קרקעות אלא מנכסים בני חורין, הרי שמכר שדה
לחבירו, והשביחה הלוקח, וקא פגל חוב של המוכר ותרפה - וגבה
את השדה מיד הלוקח בהיותה מושבחת, פשהוא נזכה - כאשר
חזר הלוקח וגובה מהמוכר את דמי השדה והשבח שהשביח בה,
דינו שגובה את הקרן - דמי השדה כפי שהיתה לפני שהשביחה
אפילו מנכסין משועבדין - קרקעות שמכר המוכר ללוקח נוסף
לאחר המכירה ללוקח הראשון, ואת השבח אינו גובה אלא
מנכסין בני חורין - נכסים שברשות המוכר. ומבואר על כל פנים
שהבעל חוב גובה את כל השבח, ואם איתא, הצי שבה מקני ליה
- ואם הדין הוא שמי שלוח משנים וכתב 'דאיקני' ואחר כך קנה
נכסים, הרי הם משועבדים לשניהם וחולקים, גם כן לא היה
לבעל חוב ליטול את כל השבח אלא מחציתו בלבד, כי מאחר
שהמוכר נתחייב באחריות ללוקח, נמצא שהמלוה והלוקח
שניהם נושים בלוה, וכיון שהשבח נקנה ללוה רק לאחר שנתחייב
לשניהם, דינם שיחלקו בשבח.
משיבה הגמרא: מאי נזכה נמי דקתני - מה הכוונה במה ששנינו
שהלוקח חזר וגובה מהמוכר את השבח, הכוונה היא שגובה הצי
שבה.

ומפרש רב אשי: **אלא הא מני - מי שנה משנה זו שמוכח בה**
ש'דאיקני' מועיל, יתכן לומר שדברי רבי מאיר היא, דאמר אדם
מנקה דבר שלא לעולם, וכמו כן ודאי שיכול לשעבד דבר
שלא בא לרשותו, אבל הספק של שמואל הוא לפי דעת חכמים.
הגמרא מנסה להביא ראיה ש'דאיקני' מועיל: אמר רב עקיב מנהר
פקוד משמיה דרבינא, תא שמע, שנינו במשנה (שביעית פ"י מ"ה),
שמרי חוב המוקדמין, והיינו, שזמן החלואה הכתוב בהם מוקדם
ממה שהיה באמת, כגון שלוח בט"ו בניסן וכתב אז השטר ורשם
בו שהחלואה היתה באחד בניסן, פסולין, שכיון שכתוב בשטר
'אחד בניסן' יבוא המלוה לגבות מהלקוחות שקנו מאחד בניסן
ואילך, ואינו בדין, שהרי לא נשתעבדו הקרקעות אלא משעת
החלואה שהיא בט"ו בניסן. והשטרות המאוחרין, שזמן הכתוב
בהם מאוחר ממה שהיה באמת, כגון שלוח בניסן וכתבו אז את
השטר ורשמו בו שהחלואה היתה בתשרי, שטרות אלו פשוטין, כי
זכותו של המלוה למחול על השיעבוד שבין ניסן לתשרי, ואין
בכך שום חשש.
ואי סלקא דעתך - ואם עלה בדעתך שהכותב 'דאיקני', ושוב קנה
קרקעות ומכר אותן, וכן אם כתב 'דאיקני' וקנה קרקעות ומת
והוריש אותן, לא משתעבד - אין השיעבוד חל על קרקעות שקנה
לאחר החלואה ואין המלוה גובה אותן מהלקוחות ומהורשים,
אם כן שטרות המאוחרין - שלוח בניסן ומיד כתב השטר אך רשם
בו שהחלואה היתה בתשרי, אמאי פשוטין, הלא ענין זה 'דאיקני'
הוא, שכיון שזמן הכתוב הוא 'תשרי', יבוא המלוה לגבות
מהלקוחות שקנו מתשרי ואילך, ואפילו מאותן הקרקעות שרכש
הלוה מניסן עד תשרי, והלא כיון שהחלואה היתה בניסן ונרכשו
לאחר החלואה תלוי שיעבודן בדין 'דאיקני', ומוכח שמועיל
לכתוב בשטר 'דאיקני', שאם לא כן היה ראוי לפסול שטרות
המאוחרין.
דחיית הראיה: הא מני רבי מאיר היא, דאמר אדם מנקה דבר שלא
בא לעולם, וכן ודאי שיכול לשעבד קרקעות שלא באו לרשותו,
ולפיכך שטרות המאוחרין כשרים, אבל הספק שלנו הוא לפי
שיטת חכמים.
הגמרא מנסה להביא ראיה ש'דאיקני' מועיל: אמר רב משך שאי
משמיה דרבא, תא שמע, שנינו בברייתא, 'לשבח קרקעות' ביצי -
מהו הביאור לדברי המשנה בגיטין (מה) שאין גובים שבח קרקעות
אלא מנכסים בני חורין. הרי שמכר שדה לחבירו, והשביחה הלוקח
על ידי חרישה וריעה, וקא פגל חוב של המוכר לגבות ממנו את
חובו ולא מצא נכסים תחת ידו ותרפה - גבה מהלוקח את השדה
כשהיא מושבחת. ולאחר מכן חזר הלוקח וגובה מהמוכר את מה
השפיד, ופשהוא נזכה, ונזכה את הקרן - דמי השדה כפי שהיתה
לפני ההשבחה, אפילו מנכסין משועבדין - מהקרקעות שמכרן
המוכר ללוקח השני, ואת השבח - אבל דמי השבח שהשביח
הלוקח בשדה זו, אינו גובה אלא מנכסין בני חורין - נכסים
שברשות המוכר. ומבואר שבעל חוב של המוכר היה זכאי לגבות
מהלוקח לא רק את עיקר השדה ששיעבד לו המוכר והלוהו
בשעת החלואה, אלא גם את השבח שהשביח הלוקח לאחר מכן,
ואי סלקא דעתך שאם כתב בשטר 'דאיקני', ואחר כך קנה קרקעות
ומכר אותן, וכן אם כתב 'דאיקני' וקנה קרקעות, ומת והוריש אותן
לבניו, לא משתעבד - לא חל השיעבוד על הקרקעות שקנה
לאחר החלואה, קשה, פגל חוב אמאי נזכה שבה - מדוע גובה
שבח, והרי לא היה קיים בשעת החלואה, ושיעבודו תלוי בדין
'דאיקני'. אלא על כרחך שמועיל לכתוב 'דאיקני'.

משנה

1 **כָּפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ** ומתו שניהם ואינו ידוע מי מת קודם.
 2 **יִזְרְשֵׁי הַבְּעַל**, כגון אביו או אחיו, **אוֹמְרִים**, שמא **אִשָּׁה מְתָה** (ראשון)
 3 **[רֵאשׁוֹנָה]** ואין ליורשי האשה כלום בכל נכסיה, שהרי הבעל
 4 ירשה במותה, **וְאַחַר כֵּךְ מֵת הַבְּעַל** והוריש לנו את מה שירש
 5 מאשתו. **וְיִזְרְשֵׁי אִשָּׁה** - קרוביה ממשפחת אביה, וכגון אחיה,
 6 **אוֹמְרִים**, שמא **בְּעַל מֵת רֵאשׁוֹן וְאַחַר כֵּךְ מְתָה אִשָּׁה**, ובמותה
 7 הורישה לנו את כל נכסיה, שיש בהם שלשה סוגים: א. נכסי 'צאן
 8 ברזל', והיא הנדוניה שהכניסה לבעלה מבית אביה, ושמו אותה
 9 וכתבו בכתובה, ב. כתובה, והיינו מנה או מאתים ותוספת, ג. נכסי

10 מלוג, והם הנכסים שהיו שלה כשנשאת ולא שמה אותם
 11 בכתובתה.
 12 **בֵּית שְׂפָאֵי אוֹמְרִים**, הרי הממון מוטל בספק ולפיכך יחלוקו יורשי
 13 הבעל עם יורשי האשה בנכסי צאן ברזל ובנכסי מלוג, **וּבֵית הַלֵּל**
 14 **אוֹמְרִים**, נְכָסִים - נכסי צאן ברזל יעמדו **בְּתוֹקְתָן, בְּתוֹבָה** - מנה או
 15 מאתים וכן תוספת כתובה, הרי היא **בְּתוֹקְתַי יִזְרְשֵׁי הַבְּעַל**, משום
 16 שהוא חוב שדינו להיגבות מנכסי הבעל ושזכו בהם יורשיו, וכיון
 17 שהיורשים מוחזקים בנכסים, אין מוציאים ממון מספק, **נְכָסִים**
 18 **הַנִּזְכָּרִין וְהַיִּזְצָאִין עִמָּה** - נכסי מלוג, הרי הם **בְּתוֹקְתַי יִזְרְשֵׁי הָאֵב** של
 19 האשה, שהם הם יורשי האשה עצמה.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז מ"ח, ה'תשי"ח
 ברוקלין, נ.י.

מרת לאה שתחי' פורת

ברכה ושלוים!

מכתבה נתקבל לעתו, ונהייתי לקרוא בו ע"ד התכנית המיוחדת שסדרה על חסידי כפר
 חבי"ד, ות"ח על שימת הלב להודיעני מזה.

בטח למותר להדגיש את הזכות והאחריות שעל כל אחד ואחת לנצל כל אפשריות לחזק
 ולעודד את אחב"י ברוח התורה והמסורה, וככל אשר השידור אין לו הגבולות ואפשר להגיע על ידו
 אפילו מעבר לגבולין וכו', וחשוב הוא מאד איך מנצלים כח זה.

ומובן שאין מספיק מה שאין משתמשים בו לדבר שאינו רצוי, אלא צריך לנצל באופן
 חיובי ובמדה הכי גדולה, והוא חיזוק החיים היומיומיים בדרך התורה והמצוה, שבזה תלוי קיומו
 של עמנו אשר רבות עברו עליו ויצא בשלום אך ורק הודות לדבקו באלקים חיים ובתורת חיים,
 ומכאן הוכחה מוחלטת שהתורה והמצוה המסורתית הן הן עצם חיות עמנו בני ישראל בכל מקום
 שהם ובכל דור ודור, ובזה סוד קיומו. ואשרי אדם המנצל כל אפשריותיו ויכלתו להחזיק ולהפיץ
 אור החיים הזה.

ואחתום בברכה אשר גם היא בתוך סגל העובדים בשירות השידור ינצלו את כל אפשריותם
 בכיון האמור ויצליחו בזה.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בבא בתרא. פרק תשיעי - מי שמת - דף קנח עמוד א - מתוך מהדרות "אבן ישראל - (שטיינליץ)"

משנה נפל הבית עליו ועל אשתו — ואין לה בנים ממנו. יורשי הבעל — אביו או אחיו, או בניו מאשה אחרת. **אשה מתה ראשונה** — ואין ליורשי אשה כלום בכל בכסיה, שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו קודם מותו. **יורשי האשה** — קרוביה ממשפחת אביה (ואחרי כן מתה היא, וירשנו בכל בכסיה). **נכסי צאן ברזל** — והיא נדוניא הדנועת לה ונתכבה בכתובה. ומנה ומאתים ותוספת, ונכסי מלוג שלה. **בית שמאי אומרים** יחלקו — שהרי ממנו מוטל בספק הוא. ויש מפרשים ביבמות ב'החולץ' (לה, ב) דאכתובה לא פליגי בית שמאי, אלא אשאר. **ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן** — בגמרא מפרש בחזקת מי. הלכך, לאו לקמייה קאי, אלא הכי גרסינן: וכתובה בחזקת יורשי הבעל. והני נכסים דקאמרי בית הלל — חן נכסי צאן ברזל שהכניסה מבית אביה ושמן בכתובה, ואחריותם עליו, אם פיתחו — פיתחו לו, ואם הותירו — הותירו לו. **ובתובה** בחזקת **יורשי הבעל** — מנה ומאתים ותוספת. שממון הבעל ראוי לינתן לה, הלכך מספק לא תוציאנו מחזקת הבעל ומחזקת יורשיו. **נכסים הנכנסים ועצאים עמה** — חן נכסי מלוג שנפלו מבית האב, ואין אחריותם עליו. **בחזקת יורשי האב** — שמאביה באו לה.

משנה נפל הבית עליו ועל אשתו, **יורשי הבעל אומרים: אשה מתה ראשון ואחר כך מת הבעל, יורשי אשה אומרים: בעל מת ראשון ואחר כך מתה אשה** - **אבית שמאי אומרים: יחלקו; ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן, פתובה - בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסין והוציאין עמה - בחזקת יורשי האב.**
גמרא

גבי נפל הבית עליו ועל אמו — והו נמי בחזקת הבן, משום קרובה. מיהו קשה לרבי אלחנן: דהא רבי עקיבא איירי בסמוך בהדיא דנפל הבית עליו ועל אמו, ואילו רבי עקיבא אית ליה ירושת הבעל דאורייתא, לעיל בפרק "יש נוחלין" (קיא, ב), וגם בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא נב, א), מיהו, מצד למימר ברישא דנפל הבית עליו ועל אמו — לאו רבי עקיבא קאמר לה. והא דקאמר "מודה אני" — היינו אפילו סבירא להו כבית שמאי, אבל מכל מקום לא קתני לה ברישא. ועוד קשה לה: לטעם דמתמת קרובה לה, למח היא יותר בחזקת הבן מבחזקת שאר יורשי האב; והלא הם באים מתמת קרובה אלא כמו אלו ורבינו יצחק תירץ: דגבי הבעל יש לחשוב יותר בחזקת האשה, לפי שבמו שדרך האשה מתה קודם בעלה — כך דרך הבעל למות קודם האשה ולא יירשנה, ואין זה פורענות, ולכך לא נמנה דעתה כולי האי. אבל גבי בן ואם, דאם מת לפני האם היו פורענות, להכי תקינו הכא גבי נפל הבית עליו ועל אמו שיהיו בחזקתה, לפי שהוא עתיד ועומד לירש את אמו יותר ממה שהוא עתיד הבעל לירש את אשתו. **ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן** — קשיא לרבינו יצחק: למאן דאמר בגמרא בחזקת יורשי הבעל, למח ליה טעמא דחזקתן? תיפוק ליה שאינם יכולין להיות בחזקת יורשי האשה. לפי שהיא צריכה שבוטח על כתובתה, ואין אדם מוריש שבוטח לבניו, כדאמרי רב ושמואל בסוף פרק "כל הנשבעין" (שבתות מז, א) וקיימא לן בתרייהו ושלמא לבית שמאי דאמר יחלקו, שהציגו בחזקת יורשי האשה — אין להקשות כלום דאין אדם מוריש שבוטח לבניו, דהא אית להו לבית שמאי כל העומד לגבות כגבוי דמי, והוי כמו שמוחזק בממון, ואו אדם מוריש שבוטח לבניו, כדאמרינן בפרק "כל הנשבעין" (שם פ, ב). וגם לרבי אליעזר (דאמרן) בחזקת יורשי האשה — ליכא לאקשויי מיהו, דהא אית ליה בפרק "כל הנשבעין" (שם עמוד א) דאדם מוריש שבוטח לבניו, ופליגי ארבי ושמואל. אבל רבי יוחנן דהכא — מסתמא לא פליגי ארבי ושמואל דהתם ועלמיה למימר — כגון שפטרנו משבוטח, אבל לא משמע הכי. אבל יש לומר דהיא הנותנת, שהם שהנכסים שחזקו הבעל ואינם בחזקת יורשי האשה — לא יוכל להוריש שבוטח לבניה, ולא יטלו יורשי האשה כלום. אבל אלו בחזקת יורשי האשה — או דהו אמרינן שיש לה הכל, דהא כינו בחזקת מוחזקת בממון — שבוטח כוונתו להוריש לבניה בממון, ולא אמרינן אין אדם מוריש שבוטח לבניו. דהא לבית שמאי נמי, והואל היא מוחזקת בממון מטעם דכל העומד לגבות וכו' — לא אמרינן אין אדם מוריש שבוטח לבניו. אבל ליכא לשנויה: כגון שידד לה קרקע בארבעה מצרנהא, דפטורה משבוטח, כדאמרינן בריש "אף על פי" (כתובות נה, א), דאם כן כי מקשה ממנה (משניות) בפרק "כל הנשבעין" (שבתות מז, א) ופריך נמי מברייתא דמוקי בבית שמאי — לישני ליה: כגון שידד לה ארעא בארבעה מצרנהא, מפי רבי. ובשם הרב רבינו שמשון מוהר"ם חבד שבעתי, ולא שייך הכא טעמא דאין אדם מוריש שבוטח לבניו, דהא אין טענה שבוטח אלא משום דחיישינן דלמא מתפיס לה צרירי, היינו כגון שהלך למדינת הים דאו מתפיס לה צרירי, אבל נפל עליו כו' שהוא לפתע פתאום — ליכא למיחש להפתסת צרירי. ואין נראה לרבינו יצחק, כי למח אין לחוש שתפסה מחיים, כדאמרינן ב"אלמנה נוזנית" (כתובות צו, א): אלמנה שתפסה מטלטלין למונותיה — מה שתפסה תפסה. ואמרינן דהיינו למונותיה, אבל לכתובה — מפקין מינה. ומיירי כגון שתפסה מחיים, דאמרינן בפרק "הכותב" (שם פ, א): התפיסה לאחר מיתה לאו כלום היא. ולמה אין לנו לחוש לתפיסה מחיים? ואמרינן נמי ב"השלח" (גיטין לה, א): רב לא מנגיב כתובה לאמילתא, דחייש לצרירי.

נכסים בחזקתן — ביבמות פרק "החולץ" (לה, א) ובכתובות פרק "האשה שנפלה" (פ, ב): מתה, מה יעשו בכתובה ונכסים והוציאם עמה? בית שמאי אומרים: יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב, ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן. ופירש רש"י: כי היכי דפליגי הכא אמוראי בגמרא הווי פליגי התם, רבוחתן? היינו למח כדאית ליה ולמח כדאית ליה. ואין נראה לרבינו תם, ולא דמיא כלל מנהייתין דהתם לך דהכא, דהא התם לא פליגי בית שמאי אלא אנכסי מלוג ולא אכתובה. כדריק התם בגמרא: מדקתני "יורשי הבעל עם יורשי האב", אם כן יורשי האב ודאי דהיינו נכסי מלוג, אבל בכתובה — בית שמאי מורו לבית הלל. ואילו הכא פליגי בית שמאי אפילו בכתובה, מדקתני "יחלקו" סתמא, ולא קתני "עם יורשי האב" כי התם, והיינו טעמא, דלא דמיא כלל דהתם, דבדא ודאי אין כח ליורשי הבעל, דהא מיד כשמת ודאי לה כמו שנכתבה כבר בכתובה, והייא לה ספק דימור כולה ראשונה, ולכך יחלקו. אבל התם שכתבה הבעל — לא דמיא תחתיה, ודבא ודאי אין כח ליורשי האב, ועוד ודאי נמי שנכתבה בכתובה, דעד אחר חליצה אין לה כלום. ולהכי יש להו כח ליורשי הבעל, ומורו כולה עלמא שכתבסו שלו בחזקת יורשי הבעל, ולא פליגי אלא נכסי מלוג, אבל בכתובה ונכסי צאן ברזל — לא, שלא נתנה כתובה לגבות מחיים. אבל הכא אית להו דיחלקו מטעם דשטר העומד לגבות כגבוי דמי, ולכך אין לחלק בין נכסי צאן ברזל לכתובה. ועוד אמר, דעל ברוך לא פליגי התם בחזקת מי כי הכא, דאם כן תקשה לך למאן דאמר הכא בחזקת יורשי האשה — אם כן התם נמי הווי נכסי צאן ברזל יותר בחזקת יורשי האשה לבית שמאי, ולא פליגי בהא. ונכסי מלוג יחלקו — אם כן הווי נכסי צאן ברזל יותר בחזקת האשה נכסי מלוג. ואדרבה, יותר הם בחזקת הבעל מנכסי מלוג, כדתנן ביבמות ריש פרק "אלמנה לכהן גדול" (סו, א): עבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה, עבדי נכסי מלוג לא יאכלו בתרומה. אלמא, מחזקין יותר נכסי צאן ברזל בחזקת הבעל מנכסי מלוג, אם כן היכי מצוי למימר דבשל מלוג יחלקו יורשי הבעל, ובשל צאן ברזל יתנו כולם לגמרי יורשי האשה? וליכא דאשויי, למאן דאשויי (דאשויי) דהתם הווי נכסים בחזקת יורשי הבעל — אמאי לא עריב ותני להו: נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל, וכן למאן דאמר בגמרא נכסים בחזקת יורשי הבעל, אמאי לא עריב ותני נכסים וכתובה אשה בחזקת יורשי הבעל? דאיכא למימר דלא שווינהו בטעמיהו, דנכסי צאן ברזל אינם כל כך בחזקת יורשי הבעל כמו כתובה, לפי שנכסי צאן ברזל הביאה מביתה, אבל כתובה מנה ומאתים הוא נתן. ואפילו כשאניו וקוקה ליבם — הכתובה בחזקת יורשי הבעל. ולמאן דאמר בחזקת יורשי האשה בגמרא — לא שייך הכא ליתנייה בהדי נכסי מלוג, ולא שווי לגמרי בטעמיהו, דאלו בחזקת הבעל יותר ואלו בחזקת האשה, כדפרישית לעיל בסמוך. מפי רבי. ושייך לעמוד ב[נפל] הבית עליו ועל אמו ואלו מודין שיחלקו — שאילו לרבינו שמואל: למח יחלקו הווי לן למימר שיחלק האם עם רביא בחלקו אחרים, שיש לה בנים אחרים, והבן זה הוא ספק כי שמא מת קודם אמו, והווי ליה ספק ודאי, ואין ספק מוציא מיד דאי, ואין ספק מוציא מיד (א): ספק ויבם שבאו לחלק נכסים בכא, בא ספק ואמר, הווי גברא בר מיתנא, ופלגא דירידי. ויבם אמרי: את ברא דידי, ולית לך ולא מדי. והווי רבי דאי, וספק ספק, ואין ספק מוציא מיד דאי. ופירש רש"י שם: דלהכי קרי ליה ליבם ודאי, לפי שהוא ודאי בפלגא אחד — יש להיות ודאי בכל הנכסים, ואם כן הכא נמי, אמאי לא אמרינן הכי? ותיירץ רבינו שמואל: דהכא מיירי שאין לה לאם בנים אחרים, אלא יורשי האם היינו אחיה, שאם מת הבן אחריה אין להם כלום, ולכך הם ספקות אלו כמו אלו. ואין נראה לרבינו יצחק ולרבינו תם ולרבינו יצחק בר אשה, דהא אפילו יש לה בנים — אין לנו לחשוב זה ספק ודאי, מדקאמר לקמן (קנט, ב) גבי נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו כתובה אשה ובעל חוב כו' מאי לאו יורשי האב כו'. ופירש רבינו שמואל: בני מורישיו — אחי יורשי האב — אחי הבן. אלמא, אף על גב דיש בנים אחרים לאב לאו לא אמרינן ספק ודאי, שאין לנו לחשובן ודאי בכל הנכסים לפי שהוא ודאי בחלק אחד ועוד קשה לרבי: מדתנן דבבא מציעא (א, א): הווי אומר כולה שלי והווי אומר חצי שלי, מי שאמר חצי שלי — ירשב עליו חותן ומאריה ויטלנו, והווי שביע שאין לו חלק משלוש רביעיה ויטלנו. וכיון שהוא ודאי כוה החצי — יטול הכל, דהווי ספק ודאי, ואין ספק כו' ועוד קשה לרבינו יצחק: מדאמר לעיל בפרק "בית בור" (קו, א): שני אחין שחלקו

1 שחלקו ובה בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם בו כי אמר רב אמי ונטל רביע בקרקע ורביע
2 במעות, ומסיק דמספקא אי היא הוה כלקוחות שלא באחריות. פירושו: דאי כירשיש הוה -
3 אז יחזור על האחק, אי כלקוחות (שלאו באחריות הוה - אז ולא יחזור על האחק, ולכן
4 נטלין רביע, ואמאי נטלוהו הא הוה להם אחידים ודאי בפלגא. והם ספק בחלקם, ואין ספק

5 מוציא מידי ודאי ועד קשה: הדלכתא בלא
6 טעמא הוא, שבשביביל שהוא דאי בחלק זה יתא
7 ודאי בחלק אחר? על כן נראה לרבינו יצחק כמו
8 שתיק רבינו יצחק בר אשה, דהכא מיירי שפיר
9 שיש לה בניס אחריים לאם, והא דקרי ליבס ודאי
10 - לפי שהוא יורש הסבא ודאי, אבל הספק אינו
11 יורש דאי הסבא. אבל הכא, הוה אלו ספק כמו
12 אלו חלקי המגיע לבן, ולא שייך באן ספק כספ
13 ודאי: אמר רבי עקיבא מודה אני בה שהנכסים
14 בחזקתן - אין לפרש כמו שפירש רש"י בבבא
15 מציעא פרק "המפקדי" (ל"ב ב) דרבי עקיבא שמותי
16 הוה, מתלמידי בית שמאי, דהא הלכה כמותו
17 כמכיריו, וגם בפרק קמא דיבמות (טו א) פליג רבי
18 עקיבא בצרת הבת על בית שמאי. ועוד: מאי
19 "באת לנו לחלק את השוין?" הלא כיון דבית
20 שמואי מודו בהא דנכסים בחזקתם - כל שכן בית
21 הלל על כן נראה לפרש "מודה אני ביה": למאן
22 דמפרש בגמרא בחזקת יורשי האם הוה, מודה אני
23 בהו, אף על גב דנכסי מלוה הוו בחזקת יורשי
24 הוה בחזקת יורשי הבעל - אלו הוה בחזקת האם.
25 ולמאן דאמר בחזקת יורשי הבן הוה - מודה אני
26 בהו, אף על גב דנכסי מלוה הוו בחזקת יורשי
27 האשה - הכא מודיאנא דהוה בחזקת יורשי הבן.
28 הוואיל הוחזקה נחלה באותו שבט - ואם
29 תאמר: בנפל הבית עליו ועל אשתו,
30 אמאי לא אמר בחזקת יורשי האשה מהאי טעמא?
31 וש לומר: כיון דהנכסיתם לא, אם פיתוהו פיתוהו לו,
32 ואם הותירוהו הותירו לו - הוה כמחוק. ולמאן
33 דאמר בחזקת יורשי האשה, טובר: כיון דתלתס כשתצא, וגם הנכסיתס לו - הוה בחזקתן.
34 מפי רבי.

35 לוח מאי מפיק - והלא לא לקוחו מאביהם, ואינם בחזקתן

1 גמרא בחזקת מי - הנכסים דקאמרי בית הלל "נכסים בחזקתן", בחזקת מי קאמרי
2 בית הלל? בחזקת יורשי האשה - הוא דקאמרי לה, דהיא הנעלת ליה מבית אבהו.
3 בחזקת יורשי הבעל - שאם פיתוהו פיתוהו לו, ואם הותירו הותירו לו, ויכול היה למוכרו,
4 הלכן לא דמי לנכסי מלוה. יחלוין - כדמפרש לקמן: הוואיל והללו באין לירש הבל,
5 והללו באין לירש הכל - כדפירשתי, שהרי
6 לשניהם יש טענת חזקה, כדפירשתי, היא
7 הנעלת ליה מבית אבהו, והוא מתוך שקיבל
8 אחריות עליו קנאן, והרי הן כממונו. והאי
9 דאמרי בית הלל "נכסים בחזקתן" - היינו
10 בחזקת שניהן, ויחלוין. משנה נפל הבית עליו
11 ועל אמו - כגון שנפל הבית על רחל אשת
12 יעקב באלמנותה, ועל יוסף בנה מיעקב, ולא
13 היה לה עוד בן מעיקב ולא מאיש אחר. שעבשין
14 טענותיהן שוות, שירשי האם, כגון אחיה
15 מאביה, אמורים: הבן מת ראשון והיא מתה
16 אחרונה, וירשנו כל נכסיה. יורשי הבן, כגון
17 ארובן בן יעקב מלאה, טוען כל הנכסים ואומר:
18 רחל מתה תחלה, וירש יוסף את כל נכסיה,
19 ואחר כך מת הווא, וירשנו כל הנכסים. אלו ואלו
20 מורים שיתולין - דשניהם באין מבט טענת
21 ירושת נכסים שהוחזקה בהן האשה לבדה
22 בחיה באלמנותה בלא בעל. ולא דמי לנפל
23 הבית עליו ועל אביו דלעיל, דהתם זה בא מבט
24 ירושה הוה בא טענת שטר דוב. וגם נפל הבית
25 עליו ועל אשתו - יש שם נכסים שמוחזק בהן
26 בעלה, ויש שם נכסים שמוחזקת האשה בחזקת
27 אביה. אבל הכא - כל הנכסים הוחזקה בהן
28 וקאתן לאחר מות בעלה, ואבד כח בעלה
29 וזכונו מוק. וכיון ששניהן באין בחזקת יורשיה,
30 ותובע כל אחד כל הנכסים - הוה ספק וספק,
31 וחולקין. הלכן לא מיתוקמא אלא כגון שלא
32 נשאר לרחל שום רוע, אבל אם יש לה עוד בן,
33 כגון שיש לה שני בנים לרחל, יוסף מעיקב, ובנימין בנה מאיש אחר שהוא אחי יוסף
34 ממנו, וראובן בן יעקב מלאה אומר: רחל מתה תחלה וירש יוסף חצי נכסיה, ואתה החצי,
35 ואחר כך מת יוסף וירשתי חלקו. ובנימין אומר: לא כי, אלא יוסף מת תחלה ואחר כך
36 מתה אמי, וירשתי כל נכסיה. זה על נשאלתי מרבותי שבלותי, והתשובותי להם בסוף

7 גמרא בחזקת מי? רבי יוחנן אמר: בחזקת יורשי
8 הבעל, ורבי אלעזר אמר: בחזקת יורשי האשה, ורבי
9 שמעון בן לקיש משום בר קפרא אמר: יחלוין, וכן
10 תני בר קפרא: הוואיל והללו באין לירש והללו באין
11 לירש - יחלוין, משנה נפל הבית עליו ועל אמו -
12 אלו ואלו מודין שיתולין. אמר רבי עקיבא: מודה
13 אני בזה שהנכסים בחזקתן. אמר לו בן עזאי: על
14 חלוקין אנו מצטערין, אלא שפאת לחלק עלינו את
15 השוין? גמרא בחזקת מי? רבי אילא אמר: בחזקת
16 יורשי האם; רבי זירא אמר: בחזקת יורשי הבן. פי
17 סלק רבי זירא, קם בשיפתייה דרבי אילא, קם רבה
18 בשיפתייה דרבי זירא. אמר רבי זירא, שמע מינה:
19 איורא דארץ ישראל מהכי. ומעמא מאי? אמר אביי:
20 הוואיל והוחזקה נחלה באותו שבט. "אמר לו בן עזאי:
21 על החלוקין אנו מצטערין" וכו'. אמר רבי שמלאי,
22 ענדא אמרה: בן עזאי תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה,
23 דקאמר ליה: "שבתי". שלחו מתם: בן שלוח בנכסי
24 אביו בחיי אביו, ומת - גנו מוציא מיד הלקוחות, וזו
25 היא שקשה בדיני ממונות. לוח מאי מפיק? ועוד,
26 לקוחות מאי עבידיה? אלא אי איתמר הכי
27 איתמר:

1 כגון שיש לה שני בנים לרחל, יוסף מעיקב, ובנימין בנה מאיש אחר שהוא אחי יוסף
2 ממנו, וראובן בן יעקב מלאה אומר: רחל מתה תחלה וירש יוסף חצי נכסיה, ואתה החצי,
3 ואחר כך מת יוסף וירשתי חלקו. ובנימין אומר: לא כי, אלא יוסף מת תחלה ואחר כך
4 מתה אמי, וירשתי כל נכסיה. זה על נשאלתי מרבותי שבלותי, והתשובותי להם בסוף
5 הפרק צרופות וחבונות. ואומר אני שאין לראובן כאן כלום, משום דהוי בנימין יורש דאי במקצת, וראובן ספק, ואין ספק מוציא מידי דאי. שכל מקום ששנים באים מבט ירושה ויודיען
6 לטעון מבט מי הן באין לירש, וכל אחד תובע כל הנכסים - יחלוין, דהוי ספק וספק וחולקין. כגון במתניתין שנפל הבית עליו ועל אמו, ואין לרחל עוד בן אחר אלא זה האמת בלבד.
7 וכל היכא שהאחד תובע את הכל והאחר תובע החצי - הנה זה שתובע הכל קרי דאי, והואיל והוה דאי במקצת, ואידך ספק, ואין ספק מוציא מידי דאי. והגני מבאי ארית
8 השמעות הפסוקות בחזקת "החולץ" (בבמות לה ב). דתנין ספק בן שבעה לאררין - יוציא תולדו כשר, ויחייב עליו אשם תולדו. ובגמרא בגמרא (שם לה א),
9 ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא שהוא אביו של יבם, ספק אמו: אבא בר מיתנא אנא, ופלגא דידי, ויבם אמר ליה: את ברא דדי אדי, ולית לך ולא מידי - הוה יבם ודאי, וספק הוה
10 ספק, ואין ספק מוציא מידי דאי. מינה שמענין דכל מקום שהאחד יורש במקצת והשני ספק אם יש לו חלק בנכסים או לא - דודאי יורש את הכל. הלכן, מתניתין דנפל הבית עליו
11 ועל אמו דאמרינן יחלוין - לא מתוקמא אלא כגון שאין לאם בן אחר אלא זה האמת, שעבשין טענותיהן שוות, שירשי האם תובעין כל הנכסים וירשי הבן תובעין כל הנכסים, הוה
12 לוח ספק וספק, דומיא דסבא ויבם בנכסי ספק, או סבא וספק בנכסי יבם שחולקין, כדאמרין ב"החולץ". אבל אם יש לה בן שני קיים - יזכה בכל הנכסים, דהוי איהו דאי
13 במקצת, וירשי הבן ספק, ואין ספק מוציא מידי דאי: אמר רבי עקיבא מודה אני בזה כו' - משום דנקט תנא קמא לישנא דמודים, אמר איהו נמי "מודה אני", כלומר: אני מודה וחולק
14 עלך. דלדברי בית הלל, ספק בן שבעה לאררין - יוציא תולדו כשר, ויחייב עליו אשם תולדו. ובגמרא בגמרא (שם לה א),
15 מצטערין על שלא הושו לדעת אחת, ואתה באתה לחלוק ולומר חולקין הוה בית שמאי ובית הלל במה שחביבין אמורים שהן שוין? גמרא בחזקת מי - אדרבי עקיבא קאי. בחזקת
16 יורשי האם - כדמפרש לקמיה, הוואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט. שכל ימי חי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממונה בחזקתה, והרי היא משבט אביה, ואפילו בחתובה ותוספתה
17 שגבתה מבעלה, משבאו ליה הן בחזקת שבט אביה, שהיא מתייחסת אחר שבט אביה. בחזקת יורשי הבן - דמשמת בעלה היה בן ראוי לירשה, קודם לכל קרוביה מצד האב.
18 "קם רבה בשיפתייה דרבי זירא" לא גרסינן ליה. ובפירושו רבינו חננאל נמי לא גרס ליה. אמר רבי זירא שמע מינה איורא דארץ ישראל מהכי - משמעליתו לארץ ישראל נתתי את
19 לב לבי לצאת לקחותה וראשונה, ולעמוד על אמירת דרבים. מאי מנפא - הדר ביה רבי זירא. באותו השבט - של א. ב. ולא האשה בחתובה ולא הנכסיתם ולא היבם -
20 מפרשין לה. ענדא אמרה - זאת אומרת, ענדא - כמו: הדא. תלמיד חבר - פשיטא לדמתחלה היה תלמידו, והדא אמרה דלכסוף היה חבירו, דקאמר ליה "שבתי", ולא קאמר
21 "שבא רבינו". שלחו מתם בן שלוח כו' - משבשתא היא, ולקמן מתרין לה. ומשום דמסקנא דייק לה ממתניתין דנפל הבית עליו ועל אביו נקט ליה הכא. ונראית גרסת רבינו חננאל
22 דגרס לה מקמי נפל הבית עליו ועל אשתו, דהא על משנת נפל עליו ועל אביו הוה דקבעה בגמרא. דמינה מיייתי לה ראייה לדרך מילתא. ומתמה נמריא: לוח מאי מפיק - וכי בשביל
23 שלוח ממון בחיי אביו יוציא מיד הלוקחות מה שמכר לוח אביו או הוה? אלא אי איתמר הכי איתמר בן שמכר בנכסי אביו כו' - כגון ראובן שמכר חלקו לראוי לירש בנכסי יעקב
24 אביו, ומת ראובן בחיי יעקב אביו ואחר כך מת יעקב. בא חנוך בן ראובן ומוציא הנכסים שמכר ראובן אביו מנכסי יעקב מיד הלוקחות, מפני שהן ראוי לו באו ליד ראובן מעולם
25 שיכרו ביד הלוקחות מכות. וכש שהראוי אינו משתעבד - כך אינו נמכר, כדתנין בכבורות בפרק "ש"ש כבר לתחלה" (נב ב). ולא האשה בחתובה ולא הנכסיתם ולא היבם -
26 כולם אין נטלין בשבט ולא בראוי כממוחזק. וכן הלכה. ולא חיישינן להאי, דדחי במסקנא ומוקי למתניתין כירשי אחוה, דההיא קשיא וההיא פירוקא אינו אלא להקשות על מה
27 שאמר "זו היא שקשה בדיני ממונות", והתלמוד מפרק דלא חסייעיה ממתניתין, ויעולם קשה בדיני ממונות. ומכל מקום, אף על פי שקשה בדיני ממונות - כן הלכה, כדשלחו מתם
28 קשה היא וכן הלכה כמותה, אפס דין קשה הוא בלא טעם כדמפרש ואיל.

הנכסים. ומבארת: רבי אילא אָמַר, בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאֵם, והטעם כמו
 שמפרשת הגמרא בסמוך, שהחזקה נחלה לשבט האם, שכל ימי
 חיי האשה לאחר שמת בעלה היו נכסיה בחזקתה, וכיון שהיא
 עצמה משבט אביה, נמצא שהנכסים הם בחזקת השבט,
 ומשפחתה וזכה בהם ולא בנה שהוא משבט אביו. רבי זירא אָמַר,
 בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבֵּן, משום שמומן שמת בעלה הבן היה ראוי
 ליורשה קודם לכל קרוביה מצד האב.
 כִּי סָלִיק רְבִי זִירָא – כשעלה רבי זירא מבבל לארץ ישראל, קָם
 בְּשִׁיטְתֵיהּ דְּרְבִי אִילָא – שינה את דעתו והסכים לשיטת רבי אילא
 שנכסים בחזקת יורשי האם (קָם רְבֵהּ בְּשִׁיטְתֵיהּ דְּרְבִי זִירָא). אָמַר
 רְבִי זִירָא, שְׁמַע מִינָהּ – מכך שנתתי את לבי לצאת משיטתי
 הראשונה ולעמוד על אמינות הדברים, יש ללמוד דאִיִּירָא דְּאַרְיָן
 וְיִשְׂרָאֵל מְחֻבִּים. מבררת הגמרא: וְשִׁמְעָא מֵאִי – מאיזה טעם חזר בו
 רבי זירא. אָמַר אֲבִי, משום שראוי יותר לומר שנכסים בחזקת
 יורשי האם, הוֹאִיל וְהוֹחֵזֵקָה נְחֻלָּה בְּאוֹתוֹ שְׂבִיבָה שֶׁל הָאֵם בְּחַיִּיהָ,
 ולכן גם כשמתה ונולד הספק אם יצאו הנכסים מחזקת השבט, יש
 להעמידם בחזקתם, והיינו שאחיה זכו בהם ולא בנה שהוא משבט
 אביו.
 שנינו במשנה: אָמַר לוֹ בֶּן עֲזַאי עַל תְּחִלּוּקוֹן אָנוּ מִצְטַעְרִין וְכוּ' אלא
 שבאת לחלק עלינו את השוין: רבי שמלאי מדייק ממשנתנו
 שאחרי שכן עזאי היה תלמידו של רבי עקיבא נעשה חבירו: אָמַר
 רְבִי שְׁמַלְאִי, עָדָא אָמְרָה – ממשנתנו יש ללמוד שֶׁבֶן עֲזַאי תְּלָמִיד
 הָבֵר דְּרְבִי עֲקִיבָא הָוָה – שאף שבתחילה היה בן עזאי תלמידו של
 רבי עקיבא לבסוף היה חבירו: דְּקָאָמַר לֵיהּ שְׁבָאָתָּה – שפנה אליו
 בלשון נוכח כדרך חבר, ולא אמר 'שבא רבינו', כפי שראוי
 לתלמיד לפנות לרבו בלשון כבוד.
 הגמרא עוברת לדון בענין אחר: שְׁלַחוּ מִתָּם – שלחו תשובה בדבר
 הלכה מארץ ישראל לבבל, בֶּן שְׁלֹוֹה בְּנִכְסֵי אֲבִיו בְּחֵי אֲבִיו – בן
 שלוה ושעבד לחוב זה את הנכסים שעתידי לרשת מאביו
 לכשימות, וְמַת אביו, הדין הוא שֶׁבֶן, והיינו הלוח, מוֹצִיא מִיַּד
 הַלְקוּחוֹת את הקרקעות שמכר אביו או הוא עצמו. וְזוּ הִיא שְׁקֻשָּׁה
 בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת – הלכה זו קשה, שאין בה טעם.
 הגמרא תמדה על שמועה זו ומוכיחה שהיא משובשת: לֹוֹה מֵאִי
 מְפִיק – וכי על ידי שלוה תהיה לו זכות להוציא מיד הלקוחות
 מה שמכר להם אביו או הוא, וְעוֹד קשה לְקוּחוֹת מֵאִי עֲבִידְתֵיהּ –
 מה עניינם לכאן. אָלָא ודאי לא נאמרו דברים אלו מעולם, וְאִי
 אִתְקַמַּר – ואם נאמרה שמועה זו לא נאמרה כן, אלא הָבֵי

גמרא

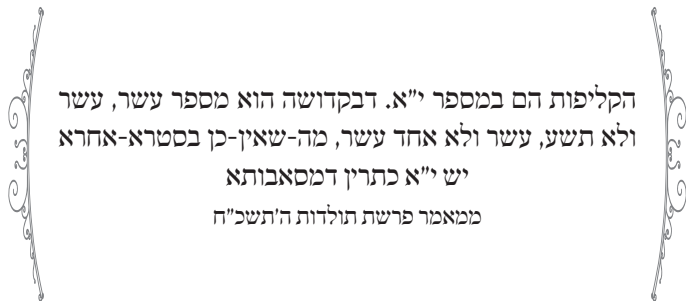
1 הגמרא מבררת את כוונת דברי בית הלל, במה שאמרו שנכסים
 2 ודהיינו, נכסי צאן ברזל, עומדים 'בחזקתן'. שואלת הגמרא:
 3 בְּחֻזְקַת מִי עומדים אותם הנכסים. ומבארת: רבי יוחנן אָמַר, בְּחֻזְקַת
 4 יוֹרְשֵׁי הַבֵּעַל, שהרי אחריותם עליו, שאם פחתו או הותירו, ההפסד
 5 והריחוק שלו, ונמצא שהם נכנסים שלו, ולפיכך עומדים בחזקת
 6 יורשיו. וְרְבִי אֶלְעָזָר אָמַר, בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה, משום שהיא
 7 הכניסתם לו. וְרְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ מְשׁוּם וְ-בִשְׁם בְּרַ קִפְרָא אָמַר,
 8 מה שאמרו בית הלל 'נכסים בחזקתן' הכוונה שהם בחזקת
 9 שניהם, והדין שיתלוקו. וְבֶן תַּנְי בְּרַ קִפְרָא בְּמִשְׁנַתוֹ, הוֹאִיל וְתִלְלוּ
 10 – יורשי הבעל פֶּאֵין לִירֵשׁ הַכֵּל, וכמו כן תִּלְלוּ – יורשי האשה פֶּאֵין
 11 לִירֵשׁ הַכֵּל, וְתִלְלוּ, שהרי לשניהם יש טענה שהנכסים בחזקתם,
 12 ליורשי האשה משום שהיא הכניסה לו אותם הנכסים מבית
 13 אביה, וליורשי הבעל משום שקיבל אחריות עליהם וקנאם והרי
 14 הם כממונו.

משנה

15 נִפְל הַבַּיִת עָלָיו – על יוסף בן יעקב וְעַל אִמּוֹ רחל, שנתאלמנה עוד
 16 מלפני כן מיעקב בעלה ויש לה נכסים בחזקתה, ומתו יוסף ורחל,
 17 ואינו ידוע מי מת קודם. יורשי האם, כגון אחיה, אומרים, שמא
 18 יוסף מת ראשון, ואנחנו יורשים את רחל. ויורשי הבן, כגון ראובן
 19 בן יעקב מלאה, אומר, שמא רחל מתה תחילה והורישה ליוסף,
 20 ובשמת יוסף ירשתי מידו, אֵלּוּ וְאֵלּוּ – בית שמאי ובית הלל מוֹדִין
 21 שְׁתִּילּוּקוֹ יורשי האם עם יורשי הבן, שהרי שניהם באים בשוה
 22 מכח טענת ירושה. אָמַר רְבִי עֲקִיבָא מוֹדָה אֲנִי שֶׁלְדַבְרֵי בֵּית הַלֵּל,
 23 הסוברים לעיל (ע"א) שנכסים בחזקתן, גם בְּזוֹ דַעַתְם שְׁהַנְכָסִים
 24 בְּחֻזְקָתָן, ואין חולקים בהם. אָמַר לוֹ בֶּן עֲזַאי לְרַבִּי עֲקִיבָא עַל
 25 תְּלִיקוֹן – על מחלוקת בית שמאי ובית הלל שנחלקו לעיל (ע"א)
 26 אָנוּ מִצְטַעְרִין שלא הושוו לדעה אחת, אֵלָּא שְׁבָאָתָּה להוסיף
 27 מחלוקת ולחלק עָלֵינוּ אֶת הַשְּׁוִין – דעות בית שמאי ובית הלל
 28 שחן שוות במקום זה לפי דברי חביריך.

גמרא

29 הגמרא מבררת את כוונת דברי רבי עקיבא, האומר שנכסי האם
 30 עומדים 'בחזקתן'. שואלת הגמרא: בְּחֻזְקַת מִי עומדים אותם

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

בה פְּשִׁיזָּרָה תִּתְּבֵן בְּחֶצֶר שְׁנַתְקַלְקְלָה - לֹא יוֹרָה לֹא בְּסֵל וְלֹא בְּקֶפֶה קַגְל, אֲלֵא בְּשׁוּלֵי הַקֶּפֶה קַגְדו, שְׂיִהֲפִכְנוּ וְיָבִיא תִּתְּבֵן עַל שׁוּלְיָהּ, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת מִדְּרָךְ הַחַל. אֲבָל אָסוּר לְזוֹרוֹת בִּידוּ קַמְהו:

חלק ב סימן שיג, טלמול דלת וחלון והמנעול בשבת, סעיף כה:

ביאורי הלכה

ההפוכה.

קלג] בקופה – תיבה גדולה. קלד] בשולי הקופה – על (אחורית) גבה של התיבה קלה] לזרות בידו – שלא יבוא להשוות גומות¹⁴⁷.

צינונים והוספות

(147) אבל בחצר שאין בה גומות לא צריך לעשות שינוי, ולכך כשבא לכסות טינוף, או לפזר מלח על הקרח אין צריך לעשות בשינוי.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות מציאה ופקדון ~

ויעתיק מהם ועל דעת כן הפקידו אצלו מן הסתם. אבל אם ידוע שהוא מקפיד על זה אסור.

ויש אומרים שאם הפקיד אצלו סתם ולא גילה דעתו שהוא מקפיד אף שאחר כך הוא מוחה בו בפירוש אין בכך כלום לפי שכיון שלא גילה דעתו מתחלה שהוא מקפיד בודאי נתרצה מאחר שידוע שהוא תלמיד חכם והרי זה כאילו השאיל לו כל משך זמן שהפקיד אצלו ושוב אינו יכול לחזור בו עד עת בואו ליטול פקדונו שכבר זכה התלמיד חכם בשאלה זו במשיכה.

ומכל מקום אם הלוח מעות על ספרים לדברי הכל אסור ללמוד ולהעתיק מהם אפילו תלמיד חכם משום איסור רבית. אלא אם כן היה משאילם לו אף בלא הלואה כמ[נ] שכתוב בהלכות רבית:

בן וכל זה כשבא הספר לידו מדעת בעלים או במציאה אבל אסור לילך לבית חבירו ולקרות מתוך ספרו שלא מדעתו אפילו באקראי שמא הוא מקפיד פן יקלקלנו (אף על פי שבירי לו שלא יקלקלו שכל שואל שלא מדעת בעלים הוא גולן אף שאינו מפסיד כלל אלא שבדבר מצוה מן הסתם נוח לבעלים כשיודעים שלא יגיע הפסד לחפץ שהמצוה נעשית

~ יום ראשון ~

דיני מציאה ופקדון:

בה ואם מצא ספרים או הופקדו אצלו גוללן מתחלתן לסופן כדי שיכנס בהן האויר פעם אחת בכל שלשים יום. וכשהוא פותחן לגוללן לצורכן יש לו רשות לקרות בהם אבל לא יפתחם בתחלה כדי לקרות בהם. ולא יקרא פרשה וישנה ולא פרשה שלא למדה מעולם מפני ששוהה הרבה ונוגע ומושך אילך ואילך ומקלקל הספר מה שאין כן בפרשה שלמדה אינו צריך ליגע בכל.

במה דברים אמורים בתנ"ך אבל בתלמוד השונה פרקו מאה פעמים שוה להלומד בתחלה ואדרבה הבקי יותר צריך עיון גדול יותר בהלכות הצריכות לשמועה שמעיון בה:

בן וכשם שאסור ללמוד כך אסור להעתיק אפילו אות אחת. במה דברים אמורים באבדה או בפקדון שהופקד אצל עם הארץ אבל אם הופקדו ספרים אצל תלמיד חכם יש מתירים ללמוד ולהעתיק מהם אם אין לו כיוצא בהם לפי שכשהפקידו אצלו יודע היה שהנפקד תלמיד חכם וילמוד

~ יום שלישי ~

כ וכל זמן שהאבדה אצלו חייב לשמרה כראוי כדרך השומרים ולא די לו שיניחנה עם הפצים שלו כי בשל רשאי הוא להניחם במקום שירצה ואינו רשאי בשל אחרים אלא במקום המשתמר. וכן בפקדון. וכיצד דרך השומרים הכל לפי הפקדון יש שדרך שמירתו להניח בחצר המשתמרת כגון חבילות פשתן הגדולות וכיוצא בהן. ויש שדרך שמירתו להניחו בבית כגון שמלה ומלית וכיוצא בהן. ויש שדרך שמירתו להניחו בתיבה ולנעול עליו כגון בגדי משי וכלי כסף וכלי זהב. ומעות במקום שאין נוהגים להטמינם בקרקע מפני שאין גנבים מצויים כל כך. וכשמוליכין בדרך צריכים שמירה יתירה שלא יעברו מכנגד פניו עד שיגיע לביתו וינעול בפניהם כראוי. ותיבה שיש בה אוכלין לא יניח בה בגדים כי סתם תיבה היא חתורה אצל עכברים כשיש בה אוכלים וכל שכן חדר שיש בו אוכלין אלא יתלה הבגדים על הנס. ולא יניח אחרים ליכנס בחדר שהפקדון מונח שם אף על פי שאינם בחזקת גנבים רק שאין ידוע לו שהם כשרים ונאמנים: ל ואין הנפקד רשאי להפקיד ביד אחרים אפילו כשרים ונאמנים יותר ממנו אלא אם כן המפקד גם כן רגיל להפקיד אצלם תמיד דבר חשוב כזה.

ומכל מקום רשאי למסור הפקדון לאשתו או לאחד מבני ביתו הגדולים לפי שהמפקד יודע שדרכו של אדם למסור הפציו ביד אשתו ובני ביתו ועל דעת כן הפקיד אצלו. אבל לא ימסור לבנו ולבתו הקטנים ולא ליד אחד מקרוביו שאינו שרוי עמו ואינו סמוך על שלחנו אלא אם כן ידוע להמפקד שדרכו של נפקד למסור הפציו לזה:

~ יום רביעי ~

א ואם בא להחזיר הפקדון לא יחזירם ליד אחד מבני ביתו של המפקד שלא מדעתו. וכן אם בא להחזיר הפצן שהשאלו. וכן בפריעת חובו. אבל יכול להחזיר לאשתו שמן הסתם היא נושאת ונותנת בתוך הבית והבעל מפקיד כל אשר לו בידה:

ב ואם רוצה ליסע לעיר אחרת ואינו רוצה להוליך עמו הפקדון משום אחריות או מורח הדרך ימסרנו לבית דין והם ימסרוהו לנאמן אצלם (וכל זה בפקדון אבל באבדה בכל ענין רשאי למסרה למי שנאמן אצלו לשמרה שהרי לא נעשה שומר עליה אלא ממצות המקום ובכל המצות שלוחו של אדם כמותו):

ג הרואה מים באים לשטוף שדה חבירו או להשחית בניינו חייב לגדור בפניהם למנעם שנאמר לכל אבדת אחיך לרבות אבדת קרקע. וכן כל כיוצא בזה אם אפשר לו להציל חבירו מהפסד חייב הוא למרוח בכל כחו להצילו.

בו כמו שנתבאר באו"ח סי' י"ד אבל כשחוששים מהפסד הם מקפידים כמו בדבר הרשות לכך אף שבאמת אינו מנפסד כלל אסור כמו בדבר הרשות):

~ יום שני ~

ב כשם שאסור להשתמש באבדה ופקדון לצרכו כך המוצא מעות בענין שחייב להחזיר אסור להלוותם לעצמו ולא לאחר. וכן אם הופקדו אצלו. ומכל מקום אם הופקדו אצל שולחני או חנוני בסתם רשאי להוציאן שכיון שהדבר ידוע שדרכן של שולחני וחנוני לישא וליתן תמיד במעות ותמיד הם צריכים למעות וזה הפקיד אצלם סתם ולא גילה דעתו שאינו רוצה שישתמשו במעותיו מן הסתם נתרצה לכך ואינו מקפיד עליהם ונעשו המעות כאילו הן בשאלה אצלם לכשירצו להוציאן. אלא אם כן הפקידן חתומים או (צוררים) קשורים בקשר משונה שזהו גילוי דעת שאינו רוצה שישתמשו בהן. ועכשיו בזמן הזה שאין לנו שדות וכרמים וכל עסקינו במקד וממכר הרי סתם כל אדם דינו כחנוני ושולחני לפי שהכל צריכים למעות והיה לו להמפקד לגלות דעתו.

כמה דברים אמורים במעות אבל בשאר הפצים וכיוצא בהם אף על פי שכל מין הוא שווה ואין בו הפרש כלל אסור להוציא ולשלם אחר תחתיו אף על פי שאין הפרש כלל בין זה שהוציא לזה שמשלם תחתיו כמו במעות לפי שכיון שאין הדבר ידוע למפקד שהנפקד צריך להוציא הפצן זה אין כאן הוכחה שנתרצה לזה והרי זה שלא מדעת ושולח יד בפקדון. כי שליחות יד האמורה בתורה אינה על מנת לגזול בלבד אלא אפילו על מנת לשלם תחתיו כיוצא בו ממש הואיל והוא מוציא הפקדון לגמרי בין כולו בין מקצתו הרי זה שולח יד בפקדון.

אבל אם אינו מוציא לגמרי אלא שמשמש בו לצרכו ולא לצורך הפקדון ואין הפקדון נפסד ומתקלקל כלל בתשמיש זה אין בו משום שליחות יד אלא משום שואל שלא מדעת ואם יודע כבירור שאין המפקד מקפיד עליו מותר. ואין צריך לומר אם הוא דבר שאין דרך בני אדם להקפיד כלל מפני שאין חשש הפסד וקלקול כלל מתשמיש זה להפקדון. אבל תשמיש שקצת בני אדם מקפידין עליו מפני חשש קלקול אפילו הוא חשש רחוק אסור בין באבדה בין בפקדון משום שואל שלא מדעת אפילו אם ברי לו שלא יקלקל כלל אלא אם כן ידוע לו שהמפקד לא יקפיד כלל בזה.

ויש אסרין בפקדון משום שליחות יד אפילו בתשמיש שאין דרך בני אדם להקפיד כלל כי איסור שליחות יד גזרת הכתוב הוא בפקדון שהופקד אצלו אפילו בדבר המותר אם לא היה מופקד אצלו ובעל נפש יחוש לדבריהם:

~ יום שישי ~

לֹא ואפילו מי שאינו תלמיד חכם ולא זקן מכובד אלא שהוא איש נכבד מחמת מעלה אחרת כגון עושר או משפחה או דבר אחר ומפני זה הוא מתבייש מהבריות שיודעים ממעלתו ורואים אותו נושא בידו כלים אלו אינו חייב מן הדין. אבל מי שאינו חשוב בעיני הבריות רק שמגביה דעתו ומחשב את עצמו ומתבייש בזה מהבריות ובעיניהם אין זו חרפה לו הרי זה חייב מן הדין להחזירם אף על פי שאילו היה שלו לא היה מחזירם לעצמו:

לֹא ואין צריך לומר אם לא היה מחזירם לעצמו מחמת הטובה שלא היה חפץ לטרוח לישא אותם לביתו הואיל והם כלים פחותים ודמיהם מועטים ולא מפני שאינם לפי כבודו שהוא חייב מן הדין לטרוח בהם עד שיגיעו לרשות הבעלים כי בשלל הוא רשאי לוותר על ממונו מפני טורח גופו ולא בשלל חבירו שהתורה לא חסה אלא על כבוד הבריות ולא על טורח הגוף אפילו טורח מרובה מאד על שזה פרוטה אחת.

אבל אבדה שאינה שוה פרוטה אינו חייב להחזיר ורשאי ליטלה לעצמו אפילו יודע של מי היא שלא אסרה תורה אלא גזל פחות משהו פרוטה שהוא עושה איסור בלקיחתו ממנו (אבל זה שרשאי להגביה האבדה מעל גבי קרקע הואיל והיא אבודה מבעליה שוב אין צריך להחזירה לו שפחות משהו פרוטה אינו נקרא ממון כלל לא לענין מצות השבת אבדה ולא לענין מצות השבת גולה כמו שיתבאר בהלכות גולה ולפיכך אין בו איסור גולה כמו שיש באבדה שיש בה שוה פרוטה כמו שנתבאר למעלה):

~ שבת קודש ~

לֹא וכן אבדת הנכרי מותרת ולא אסרה תורה אלא גולתו שנעשה איסור בלקיחתה ממנו שנאמר לכל אבדת אחיך פרט לשל נכרי. והמחזירה לו הרי זה עובר עבירה מפני שמחזיק ידו רשעי עולם. ואם החזירה לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה משובח. ובמקום שיש חילול השם אבידתו אסורה מן התורה וחייב להחזיר כגון אם מצאה במקום רוב ישראל והנכרי ידמה שלא נאבדה רק ישראל גנבה ממנו.

ואם מצא משכון של ישראל שהיה אצל נכרי ונאבד ממנו חייב להחזיר לבעליו הישראל בהנכר כי גוף המשכון הוא של ישראל והשעבוד שהיה בו להנכרי נפקע כשנאבד ממנו. ואינו רשאי להחזירו להנכרי לקדש השם כי בשלל הוא רשאי ואינו רשאי בשלל אחרים. ואם עלה הרבית על המשכון יותר משוויו שאז הוחלט להנכרי אין צריך להחזירו להישראל:

לֹא וישראל העובד עבודה זרה או מחלל שבתות בפרהסיא

אבל אינו חייב להוציא ממון על זה אלא אם כן יודע לו בבירור שחבירו ישלם לו מעצמו. לפיכך אין חיוב השבת אבדה חל על מי שהוא בעל עסק בין במלאכה בין בתנות או בשאר משא ומתן בענין שעל ידי טרוחו בהשבת אבדה יגיע לו איזה הפסד מניעת הרווח ושמא לא יחזירנו לו בעל האבדה:

לֹא ואפילו הפסד הרווח שלו אינו אלא דינר והאבדה או שאר הפסד של חבירו הוא מאה מנה שלו קודם שנאמר אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לכל אדם.

ואף על פי כן יש לו לאדם ליכנס לפניו משורת הדין ולא לדקדק ולומר שלי קודם. ואם תמיד מדקדק פורק ממנו עול גמולות חסדים וסוף שיצטרך לבריות. ומכל מקום בהפסד מוכיח וברור שלו קודם. ואפילו לשל אביו ורבו. ושל רבו ושל אביו איזה מהם קודם נתבאר בהלכות כבוד רבו ותלמיד חכם:

~ יום חמישי ~

לֹא וכשם שממון חבירו נדחה מפני ממונו כך הוא נדחה מפני כבודו כגון שהוא חכם או זקן מכובד ומצא כלים פחותים שאין דרכו לישא אותם בידו בפני הבריות אינו חייב ליטפל בהם. ואומד דעתו אילו היה שלו אם היה מחזירם לעצמו כך הוא חייב להחזיר של חבירו ואם לא היה מוחל על כבודו אף אם היו שלו כך בשלל חבירו אינו חייב להחזיר. היה דרכו לישא כלים אלו בשדה ואין דרכו לישא אותם בעיר מצאם בעיר אינו חייב להחזיר מצאם בשדה חייב להחזיר עד שיגיעו לרשות הבעלים ואף על פי שהרי נכנס בהם לעיר ואין דרכו בכך הואיל וכבר נתחייב בהם בשדה. ויש אומרים שלא יכניסם אלא מהשדה לעיר ויניחם. וירא שמים יחמיר לעצמו בשלל תורה כסברא הראשונה.

וההולך בדרך הטוב והישר יעשה לפניו משורת הדין ומחזיר האבדה בכל מקום ואף על פי שאינה לפי כבודו. וכל אדם יש לו לעשות לפניו משורת הדין כמו שנתבאר למעלה. ויש אומרים שהחכם אינו רשאי לזלול בכבוד תורתו אלא אם בא לעשות לפניו משורת הדין ישלם מכיסו. ולא אמרו הרב שמחל על כבודו כבודו מחול אלא בתוספת כבוד בקימה והידור אבל אינו רשאי לזלול את עצמו בפני הבריות וזהו בזיון התורה. ולסברא הראשונה אין זה בזיון התורה כיון שמתכוין לכבוד שמים שהרי אינו עושה כן בשלל אלא בשלל חבירו. ובעל נפש יחוש לעצמו להחמיר בשלל תורה כסברא האחרונה במקום שאפשר כגון שיודע של מי הם כלים אלו וישלם לו ויוצא לדברי הכל (אבל אם אינו יודע של מי הם אי אפשר לו לעשות כדברי הכל כי לסברא הראשונה יש לו ליטלם ולהכריז ומי שיתן בהם סימן יחזירם לו לפניו משורת הדין ולסברא האחרונה יש בזה איסור של תורה):

מ אף על פי שממונו של חברו נדחה מפני כבודו אינו נדחה מפני כבודו של אביו ואמו אף על פי שהוקשה כבודם לכבוד המקום שאם אמר לו אביו אל תחזיר האבדה עכשיו כי צריך אני עכשיו שתאכלני ותשקני לא ישמע לו שנאמר איש אמו ואביו תיראו אני ה' כולכם חייבים בכבודי. אבל נדחית היא מצות השבת אבדה וכל כיוצא בה ממצות של הצלת ממון חבירו הן נדחות מפני כבוד המקום כגון שהאבדה בבית הקברות והוא כהן לא ישמא לה. ואפילו איסור של דבריהם לא יעשה בשביל ממון חבירו כגון להגביה מעות שמצא בשבת שאין דוחין איסור מפני ממון שנאמר אני ה' כולכם חייבים בכבודי:

שדינו כמומר לכל התורה כולה אינו בכלל אחיך ודינו שאסור להחזיר לו אבדה. וכן האפיקורסים והם הכופרים בתורה ובנבואה מישאל. וכן המומר לכל התורה כולה או רובה חוץ מחילול שבת ועבודה זרה. אבל המומר למקצת המצות כגון אוכל נבלות לתיאבון או עובר שאר עבירות לתיאבון ולא להכעיס (שהעושה עבירה להכעיס אפילו פעם אחת הרי זה מין וכמומר לכל התורה הוא) מצוה להחזיר אבדתו שנאמר לכל אבדת אחיך לרבות את המומר למקצת התורה. והמסור אם צריך להחזיר לו אבדתו יתבאר בהלכות נזקי ממון:

~ 'תורה אור' פרשת תולדות - הפרשה החסידית ~

ויחפרו עבדי יצחק!

בשלימות, דהיינו להאמין באמונה שלימה באחדות ה', שהוא המהווה כל העולמות, ו"כולא קמיה פלא חשיב"⁶, ו"כולא חד" כו'.

וכאשר יתבונן האדם בקריאת שמע וישים לבו היטיב עיניו האחדות, ויקבל עליו באמת עול מלכות; פי "יעקב חבל נחלתו" (תאנינו לב, ט) חפצם לדבקה בו בכל לבבם, ומאמינים ב"אחד" וחפצים בו. אבל אין מקום שישירה בו בהינתן "אחד" לאחר שקבל עליו, ואין לו מקום אלא בתורה, שהיינו שמייד אחר קבלת מלכות שמים ילמוד בעיניו מחשבתו ושכלו ודבורו בתורה שבעלפה, וקודם למודו יתבונן באחדות ה' כו', ועל ידי זה יגרום לו העסק בתורה בכל עומק מחשבתו ולקבנו וכו'.

וזהו נקרא "ונהר יוצא מעדן":

"ויחפרו עבדי יצחק בנחל כו"⁷. "באר חפרוה ערים וגו'" (תקת כא, יח).

דהנה איתא בגמרא⁸ על פסוק (בראשית ב, יד) "והנהר הרביעי" הוא פרת: "הוא" דמעיקרא⁹, שממונו נפרדו לארבעה ראשים. דהיינו, ג' יצאו ממנו, והרביעי הוא בעצמו. ואמרו: "כל הנהרות למטה מפרת"¹⁰, וכל מעיינות שבעולם נובעים "מסולמא דפרת"¹¹. פירוש: מתחת לקרקע נוקב והולך, עד שבתפירה מועטת ימצא "באר מים חיים".

ולכאורה תמוה: מפני מה יקרא "באר מים חיים" - ביון שעיקר נביעתו הוא מנהר פרת?

והענין: דהנה פתיב (בראשית ב, י): "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן כו" - ג' דתרי דאורייתא¹². פירוש: פידוע שבתחלה צריך לקבל עול מלכות שמים

(6) לשון הנקרא: "כל הנהרות למטה משלש נהרות וגו' נהרות למטה מפרת".
 (7) בגמרא שם: "נהרו הנהו סלמי דפרת ניהו". ובפירוש רש"י: "מקלחין מתת הפרקע ועולין בהרים כמו סולם". ובסופו נג, ג: מפולמא דפרת. ובפירוש רש"י: "מעלות העשויות כמחילות שבהן מי פרת עולין מתת הפרקע. לפי שפרת גבוה מוצאו מאד דפאמרנן בכבורות (דף נח). כל הנהרות למטה מפרת, ומים היוצאים מהר גבוה, אם דרך כותלן להם עולין על הר פיוצא בו ולא יותר, לפיכך אף החופרים בהרים שפככל הפמוכה לפרת מוציאין מים".
 (8) פרישית התורה. זהו חלק א (מדרש הנעלם) קד, ב. וראה נצוצי אור לזהר חלק ב רו, ב. לקושי שיחות חלק יט עמוד 298 ובהערה 3 שם.
 (9) (זהר חלק א יא, ב. על פי דינאל ה, לב).

(1) דבור הסתחיל ויחפרו עבדי יצחק: לקושי תורה חוקת דבור המתחיל "או ישיר" (סב, ב). אור התורה יוצא דבור המתחיל "וצא ונהר באר" (ר, ב) - ציון כבוד קדושת אדמור"ר.
 לעת עתה לא נתברר זמן אמירתו ואולי הוא מדרשי ליאנו.
 (2) ("ומצאו שם באר מים חיים". פרשתנו כו, יט).
 (3) בכורות נה, ב. ראה לקושי תורה צו י, א. "גר מצוה ותורה אור" שער האמונה פג, ב).
 (4) ובפירוש רש"י שם: "והנהר הרביעי - דכחד מינייהו חשיב להו - ואת אמרת דמיניה קאתו".
 (5) "הוא פרת הנופר למעלה" ונהר יוצא מעדן וגו'" שהשלישה נפרדיו ממנו. רש"י שם.

היום בתכלי חפצי העולם הזה; וגשמיית חומרו, ועונותיו – מסך מכדיל לבלתי התקרב אל ה' אפילו מעט, ויתבונן בזה היטב הדק, וישפור לבו בהתבוננות זה, ויפגע לבבו מפני שמפל מקום חפץ הוא להתקרב אל ה' בתורתו כו'.

ויכוון במצוה שנודמנה לידו בעשותו אותה, שהוא כמו "באר מים חיים", שנובע מתחת הקרקע מנהר אחד, שאף על פי שהנהר אינו נקרא "מים חיים", אבל המים היוצאים ממנו ונוקב והולך עובי עפר הקרקע נקרא "מים חיים"¹⁴, מפני שמתברר ומתלבן על ידי דחקם לצאת בעפר החומרי.

וכן ממש עשית המצוות: פשהיה לו בתחלה בתפלתו ועבודתו בחינת "נהר יוצא מעדן"¹⁵ הנ"ל, רק שנוכסה ונעלם בתוכו על ידי גשמיית תשוקת גופו כל היום; וכשעושה המצוה שנובעת מנהר הנ"ל, פירושו: מפני שזוכר שכבר קבל על עצמו מלכות שמים בכל לבבו, ולכך עושה מצותיו – ליפנס בעול מלכותו; אף על פי שעכשיו אין לו בחינת "נהר" הנ"ל, סומך לבו על שכבר גמר בלבו לעבוד ה' באמת – זהו פמו "באר מים חיים":

מפני שמאד ערב לו זאת המעט בעבודת ה', מפני שהתבונן שמאד מאד רחוק הוא מה', ועושה המצוה הוא על דרך הנ"ל שמאד מתוק וערב לו לעשות המצוה כו'; כמו הבאר בשחופרין פקרקע ומוצאים מים הם "מים חיים" מפני שעברו עובי העפר, פן עשית המצוות עשיתו אותה נובעת מנהר הנ"ל¹⁶ כו'.

וזהו שהיה הארזי"¹⁷ שמח מאד בעשית המצוות, ולכך זכה לרוח הקודש¹⁸, ולא שמח בעבודתו כו', פי המצוות בפני עצמם קדושתם כו' כנ"ל, ועשיתתה בא

פירוש "מעדן" – מעם הקדוש ברוך הוא שנקרא "עדן", ו"נהר" הוא לשון המשכה. פירוש: באשר יומשך אלהות מלמעלה למטה בקבלת מלכות שמים, המשכה זאת משקה את "הגן", היא התורה, שהיא "ד' אמות של הלכה"¹⁰ במקום קדשי קדשים, "אורייתא היכלא דמלכא"¹¹ – שבה שורה אהדות ה' כו' פאשר יתקיים בו בחינת "נהר יוצא מעדן" בתפלתו ושעור למודו מיד אחר התפלה;

אבל אחר כך צריך לעסוק בכל מחשבתו כו' בעניני עולם השפל, ושוכח כל התבוננותו בקבלת מלכות שמים, מפני גשמיית גופו על¹² מעוט דעת שלו, ויתרחק מאד מבחינה שהיה לו דעת בתפלתו ועבודתו בתורה כו';

לכך נתן לנו מצות לעשותם כל היום. פי ענין המצוות מעשיות הם הגבה למעלה מעלה בפנימיותם ושרשם, אך שנתלכשו בכמה לבושים בהשתלשלות העולמות כו', ומפל מקום רומזים על מדרגה הגבוה שבשרשם. כמו מצות ציצית, שענינה למעלה בעולמות עליונים, ונתלכשה מצותה בשמונה חומין של צמר וה' קשרים כו'.

ולכן המצוות לא התצטרף להם עבודת האדם לתקנם ולכוון אל אמתתם, פי "מצות אינם צריכים פוננה"¹³, לפי שהן בעצמם מתוקנים ונשתלשלו ממעלה למטה כו'. והעושה המצוה, המשכת אלהות שגורם אינה מצד עבודתו רק מחמת המצוות עצמן כו'. מה שאין פן בתורה ותפלה שהיא עבודת הלב – תלויה דוקא בכוננת האדם כו'.

ועיקר הפוננה הצריכה בעשית המצוות, הוא שיתבונן בתחילה איך שהוא מאד רחוק מה' על ידי מרדתו כל

(10) (ברכות ה, א: מ"ים שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד").

(11) (תורה היא היכל המלך. ראה זהר חלק ב וקהל ר, א. פקודי (היכלות) רנא, א).

(12) [ע: צריך עיון קצת. – הערת פבוד קדושת אדמו"ר. פן הוא גם בכתב יד 1064. בכתב יד 2060 תגרסא: על יד].

(13) (פסחים קד, ריש עמוד ב. למד מאן דאמר. ראה שלחן ערוך אדמו"ר הנזקן הלכות קריאת שמע סימן ס, סעף ה).

(14) (נחבאר באור התורה חקת (במדבר ברוך ג) עמוד תתס).

(15) (יש לומר שהיה טופת מ"ד המבקר כו'. – המשך תער"ב חלק ב עמוד

(א"י).

(16) (הרי מוכן שמה שהמצוה נקרא "באר מים חיים" והו דוקא לפי שעברו דרך עובי עפר הקרקע, דהיינו גשמיית עסקי גופו כל היום כמשא ומתן, כשמוכל מקום אחר כך בכת זה עושה המצוה נעשה בחינת באר מים חיים – אור התורה וצא (בראשית ברוך א) רג, ב).

(17) (ראה שער המצוות להארזי"ל בתחילתו. וראה תניא פכ"ו. לא).

(18) (השייכות לרוח הקדש – ראה רישלמי סופה ריש פרק ה. וראה לקוטי אמרים לרוב המגיד דבור המתחיל "וסופה תהיה". לקוטי שיחות חלק ט עמוד 252. חלק כד עמוד 639. ועוד. נסמן בפרטיות כמאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק ג עמוד ארפ).

וזהו "נפוש שבבעה תבוטס נופת" (משלי כו, ז): שאפילו הדבש מר לו, אבל "נפוש רעבה - כל מר מתוק" (שם) - פירושו: "באר מים חיים" הנ"ל, על ידי חפירותו בעפר גופו, פשוטא מעט מים מתוקים - ערבים לו מאד, מפני שגופו רעבה בעבודת ה'. וזהו "באר חפרוה שרים":

מהתבוננות שפלות התקרבותו אל ה', שזו היא מדת ענוה באמת שנאמר על משה רבנו עליו השלום¹⁹. כי עיקר השפלות בפני כל אדם שאמרו²⁰, אי אפשר להיות כי אם על דרך זה שרואה בחבירו שהוא יותר קרוב לה' בו.

(20) (אבות ד, ד: "הני שפל רוח בפני כל (ה)אדם").

(19) (בפעלוהי יב, ג: "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

דחכמה וקוץ התחתון בבחי' התפשטות דחכמה לבניה ונקודה די' עצמו הוא הממוצ' מן ההעלם לגלוי וכמשי"ת): (ב) וזהו כללות ענין פ' זו כמ"ש ויאמר ה' אל אברם שהוא בבחי' ח"ם דא"א לך לך מארצך (ארץ עלאה בחי' בינה דא"א) אל הארץ כו' דהיינו שיצא אורו הנעלם לבחי' גלוי שהוא הארץ אשר אראך בחי' המל' שהיא עלמא דאתגלייא שהיא א"י כידוע זהו הכוונה הכללית. ולהבין פרטי ענייני' יש להקדים תחלה בענין מ"ש ולא יקרא עוד שגך אברם והיה שמך אברהם כה"א נוספת. וזהו דוקא כשמל א"ע אז אמר לו והיה שמך אברהם ממעם שמפרש כי אב המון גוים נתתך כו' אבל ככאן קודם שמל א"ע נק' אברם רק שצוה לו לילך מארצו אל הארץ כו'. והענין הוא להיות ששרש בחי' ח"ם שנק' שכל הנעלם מכל רעיון הנ"ל הוא בחי' החכ' שבהעלם כנ"ל היינו שהוא בהעלם עצמות המאציל שנק' חכים ולא בחכמה ידיעא כו' וידוע שאין ערוך כלל בין האצילות לעצמות המאציל כמו שאין ערך לנברא לגבי הבורא כו' מאחר שאין האצ' רק הארת אור וזו בעלמא כמו ויאצל מן הרוח כו' (במדבר יא, כה) ולואת כדי שיהי' מקור ושרש לנאצלים בבחי' או"כ אין זה אלא ע"י בחי' ממוצע שהוא בחי' א"א שנק' ראש ומקור לנאצלים והוא בחי' אחרונה שבמצמות כידוע. וזהו בחי' ח"ם דא"א שנק' שכל הנעלם מכל רעיון הנ"ל שלמעלה עדיין מהיות גם מקור להשתלשלות דא"כ דאצילות וממילא אין מקום להתפשטות השפע מאצ' לבי"ע להיות התהוות הבריאה מאין לישי כו':

(א) ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך כו' עד הארץ אשר אראך. הנה ביאור פרשה זאת יש בה כמה אופנים שונים עפ"י דרכי הסוד. ובוהר מבואר אופן ביאור פ' זו וגם בספ' לק"ת והמה בחילוקים שונים. אך עיקר כוונה הכללית בפסוק זה ובמה שמסיים אל הארץ כו' שכולל כל האופני' הוא כך דפי' אברם היינו אב רם אב הוא בחי' אור החכ' שנק' אור אבא דאצ' כידוע ופי' אב רם הוא בחי' החכמה עלאה שבבחי' הרוממות דחכמה והוא בחי' ח"ם דא"א כו' ובל' הגאונים נק' בשם שכל הנעלם מכל רעיון וגם נק' שכל מופלא בחי' פלאות חכמה כו' כמובא בפרדס בכמה מקומות וזהו תיבת רם שמורה על בחי' רוממות החכמה כמו שהיא בבחי' העלם וסתומות עדיין שלא בא לגלוי לעולם (דפלא ל' הפלאה וכסוי כמו דברים יו, ח) כי יפלא ממך דבר כו' כידוע) ולכך נק' שכל הנעלם מכל רעיון דהיינו שנעלם ואינו נתפס בשום השגה במחשבה ורעיון לחיותו בבחי' האין וההעלם כמ"ש (איוב כה, יב) והחכמה מאין תמצא ועל זה אמ' מה שפשת מה ידעת כו' משא"כ כאשר החכמה באה מאין ליש שזהו שאמר מאין תמצא במציאות חכמה אזי יבא גם ברעיון והשגה בבניה ונק' תרין רעיון דלא מתפרשין כידוע. וזהו חכמה דמע"ב דאבא אמר לאימא והוא קוץ (וזהו אלף ל' אולפנא הפך פלא והיינו ב' הפירושים דחכמה א' כח מה בלי מהות כמו מה שפשת כו' וכמו ונחנו מה (שמות מז, ז. ח) בבחי' אין. והב' מה ל' מהות כשבא בבחי' יש כנ"ל) (והן ב' קוצין די' קוץ העליון בבחי' הכתר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור ושבתה (תקס"ב)

ונטל חלק בראש כו' וה"ז כמשל הזריעה שהורע עצמה כלה ונרקב רק שכחו נשאר והוא הגורם המשכת כח הצומח שמדבר ה' תדשא להצמיח והיינו מפני שהורע שרשו ג"כ משם שהרי בתחלת הבריאה צמחו הצמחי' ע"י דבר ה' תדשא בלי זריעה לכן מעורר בשרשו כו', וזהו ענין והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כו' שאו יש תוס' גלוי אלקות לנשמות, והוא בחי' אור חדש על ציון תאיר דהיינו הארת שם מ"ה החדש שממצחא שנמשך במל' דאצי' ומשם נמשך לציון הוא בחי' ג"ע העליון והוא ג"כ ענין קב"ה אתי לאשתעשעא בצדיקיא בג"ע בכל הצות לילה כידוע בזה, והענין כי זהו ע"י רמ"ח מ"ע שע"י בירורי רפ"ח ניצוצי' שבהם ע"י שם מ"ה דתיקון דבחכמה אתברירו שישאר בהם רק שרשם כמו שהיו בס"ג או ע"ז נמשכו רמ"ח אורות דנקודים הנ"ל שהם למעלה מעלה משם מ"ה המברר כדלעיל ובאים ומתלבשים בכלים דאצי' ובמל' דאצי' והוא ענין האור חדש שמאיר ג"כ בג"ע, ובוה מובן ענין הג"ע מהו כי הנה הג"ע הוא מבחי' זו השכינה שהוא הארת המל' דאצי' וצ"ל (דא"כ למה צריך לעבדה) הלא בלאה"ג מל' דאצי' נעשי' עתיק לבריאה בכל עת ושעה וא"כ מהו ענין הארת זו בג"ע שבשבת וחדש דייקא, אך הענין דאז נמשך האור חדש ששרשו משם ס"ג (ונמשך ע"י בירור מ"ה תחלה ברפ"ח) שהוא בחי' גלוי אלהות מעצמו' ופנימו' האורות שלמעלה מהארה שבעולמות בלא"ה וכנ"ל, וזהו א"ת בניך אלא בוניך עוסקים בבנינו של עולם כי ע"י לימוד החלכה בגשמיות כמו"כ לומדה אח"כ בג"ע העליון בלא לבוש הגשמי רק כח החכמה שבה שמבחי' חב"ד דס"ג דפנימו' א"ק כו' וזהו האור חדש למל' דאצי' שהוא מקור בנין העולמות ונק' בוניך ל' נקבה כי היא נק' כן כידוע, ודוקא מי שלמד תחלה החלכה בזה העולם אזי הוא לומדה אח"כ בג"ע ומוסיף אור חדש אבל מי שלא למד לא יש ברורי נוגה דעשי' שיבררנה שם מ"ה ושימושך האור מס"ג ומהיכן יהי' האור חדש וזהו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו דייקא דהיינו שלמד בעוה"ז ויומשך ע"ז אור חדש אמנם מ"ש בידו ר"ל שהוא לג"ע ולא הניחו בעוה"ז והיינו שנתברר ממנו פסולת הלבושים עד שישאר רק כחו וכמשל רקבון הגרעין שאזי דייקא יומשך כח הצומח משא"כ כשהגרעין שלם שלא

ג. ואחר שנת' ענין הכלים וענין השבירה שהי' בכלים דנקודים כנ"ל. מעתה יובן שרש הדברים הנז"ל בתורה בענין המצות. דהנה המצות מעשיות נעשי' בדברים גשמיים כמו האתרוג והלולב וקלף התפילין וצמר דציצית שהם מרפ"ח דנקודים הנ"ל שלא נבררו וכשלוקח האתרוג עד"מ ומקיים בו מצות ה' שהוא מרמ"ח איברי' דמלכא אזי אותו האתרוג בא לשרשו כמו שהי' החיות המלוכב בו בשרשו בז"ת דנקודים קודם שנשברו. ועי"ז מעוררים המשכת האור משרשו ומקורו שבס"ג להיות נמשך ומתלבש ברמ"ח כלים דז"א ובנוק' כו' ומשם נמשך ומאיר ג"כ בג"ע לנשמות שיושב' ונהנין מויו. וזהו שנמשלו הרמ"ח מ"ע בל' זריעה כמ"ש לעבדה כו' כי באמת להיות שהשכר מצוה הנמשך מהמצוה עצמה הרי הוא למעלה מעלה מערך ומהות המצוה כמו אפילו המצוה שברוחני' התלוי' במוחו והשגתו של אדם שהוא ההתבוננות בגדולתו ית' באיזו השגה שמשגיג מפלאות בורא עולם ב"ה והשכר מזה הוא שתשיג השגה זו בג"ע, הרי באמת השגה זו שמשגיג ומתבונן במוחו והשגתו בעוה"ז אינה מעין ומערך ההשגה שמשגיג בג"ע שהרי מחשבת האדם בעוה"ז הוא מנוגה דעשי' שהרי באותה המחשבה שחשב באלקות חשב תחלה דברים במיל' דומם דעוה"ז דנוגה ומאחר שהיתה גסה מתחלה כ"כ עד שציירה והקיף במחשבתו הדומם גשמי א"כ אע"פ שבעת שמחשב באלקות מהות המחשבה היא יותר זכה וברה קצת מ"מ כיון שמחשבה זו עצמה יש ככחה לחשוב הדומם אחר התפלה א"כ גם בעת חושבו באלקות גשמיות היא כגשם הדומם והצ"ח דעשי' כו' ואיך יתכן שיתמשך מזה ההשגה בג"ע דהיינו שתשאר מחשבה זו והשגה זו בג"ע העליון להיות אפי' לבוש להגשמה בהשגת' או זיו השכינה שהרי אפילו לג"ע התחתון א"א לעלות עד שישכח חיוו דהאי עלמא כדאי' בזה כ"ש וכ"ש לג"ע העליון, אך הענין הוא דבאמת מהות ועצמיות מחשבה זו שבעוה"ז מתבטלת ונשרפת בנהר דינור והי' בלא הי' מעולם רק שנשאר ממנה כחה ופנימיות נקודתה והוא האור והחיות שהי' בה משבה"כ שמתברר ע"י שחשב במחשבתו זו התבוננות אלקי' והרי הוא בא לשרשו כמו שהי' קודם שנשברו הכלים, ועי"ז מעורר המשכת אור חדש משם בכל העולמות עד שמגיע גם לג"ע שישגיג הוא

הוא ע"י מ"ה כנ"ל ומצד זה הנפש גבוה מהמצוה, אבל לאחר שנעשה המצוה ונתבררה הרי שכר המצוה מצוה עצמה כמו שהיא בשם ס"ג הנ"ל והנשמה נהני' מזיו זה והוא מתן שכרה, מצד זה המצוה גבוהים מן הנפש והם חיי עולם להנפש, וגם בזה מובן משנו"ל בתורה דפעמים משמע שתפלה גדולה מתורה כי הברור והעליה הוא ע"י התפלה כנ"ל ועיקר ההמשכה ע"י תומ"צ כדלעיל. ואחר כל הנ"ל יובן שרש ענין הפסוק כי תבואו אל הארץ או תיומי' ושבתה הארץ ר"ל כשתבואו אל הארץ העליונה שהיא בחי' שם ב"ן כל המשכות אורות דס"ג ברמ"ח מ"ע כנ"ל או ושבתה הארץ כי תעלה בבחי' ס"ג עצמה ותהיה עמ"ב ולא תקבל עוד בבחי' רו"ש שהוא בחי' דפיקו דלבא מז"א בעלה ואז נאמר ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חציים אל הים הקדמוני כו', והמשכות אלו הוא רמ"ח מ"ע כנ"ל והוא ענין שש שנים תורע שדך שנאמר אח"כ שהמצוה נמשלו לזריעה כדלעיל ועי"ז גדלים תבואות בארץ והוא בחי' המשכות אורות דס"ג הנ"ל בשם ב"ן הנק' ארץ ועי"ז ושבתה הארץ כו' והוא ענין ובשנה השביעית שבת שבתון כו' כי ו' אלפי שני דהאי עלמא הוא זמן העבודה וביורורים ואח"כ באלף הו' יהיה יום שכולו שבת שכל השבתות דעכשיו יהיה להם עליה ביום שכולו שבת והיינו לע"ל שיהיה עשיה דעכשיו כמו קודם השבירה שהיה עשיה דס"ג גבוה מאצי' דעכשיו כידוע שנקודים נק' אדם דיצירה וברודים אדם דעו' וא"כ אצי' דעכשיו יתעלה עוד יותר הגבה מאד כו'.

מתגלה כחו כלל ואין מתעורר כח הצומח כו', והנה הברור הוא ע"י שם מ"ה כנ"ל שמברר הרפ"ח כו' וענין שם מ"ה שבאדם הוא מה שהנפש אלקית מתדבקת במקורה בשעת ק"ש ותפלה בהתבוננות ביחודא עילאה הוא בחי' שם מ"ה שאין עוד מלבדו ממש וכולא כלא חשיב ועי"ז יבא למס"ג באחד ואזי בכח זה הוא מברר ומעלה התומ"צ שעשה כל היום שיופדרו הלבושים מהם וישאר פנימיותם ויעלה לס"ג אבל האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו מפני שנשארים בנשמותם בשבה"כ שהם הדברים דנוגה שבהן מדברת הדבר הלכה כו' לכך כל מי שאין תורתו אומנתו חייב בתפלה כי התפלה היא עליו' העולמות עד שם מ"ה שבכרכות דשמו"ע ברוך אתה הוי' שכורע וממשיך מלמעלה למטה שהוא בחי' השתחואה וביטול וכענין קול דממה דקה שהוא מבחי' שם מ"ה שאחר הרעש וצעקת הלב בק"ש ופד"ז כידוע, (והנה ע"י עלי' זו הוא מעלה עמו ג"כ התומ"צ דכל היום ומה"ט נק' התפלה סולם כמו"ש במ"א), אך מי שתורתו אומנתו הוא ממשיך בלא תפלה מצד שרש נשמתו מחכמה דס"ג כו'. ובוה יובן שרש ענין הנז"ל בתורה דפעמים המצוה גבוהים מנפש האדם כמו"ש קדשנו במצותיו כו' ופעמים משמע שנשמות ישראל גבוהים מהמצוה וכמאמר ועשיתם אתם כאילו עשאוני ואם יקיים גוי המצוה לא עשה ולא כלום, והענין דשניהם אמת דנשמות ישראל הם מעולם התיקון שכבר נתברר ע"י שם מ"ה וזהו אשר +קדשנו" בקדש עילאה ולכך וצונו לעשות המצוה שבהם ועל ידם דייקא יהי' בירורי רפ"ח והמשכות אורות דס"ג כי הברור

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ויאמר כו' מחר חודש (א)

כי עמך מקו"ח לא יחפז ג"כ, מאחר שזהו רק עמך לא יחפז בזה כ"א שיהי' עיקר חפצו ורצונו לבחי' אוא"ם ב"ה העצמי ולא בבחי' מה שהוא עמך, וזהו פקדת ארץ הוא בחי' נשי' להיות ותשוקקי', היינו להיות בבחי' תשוקה ליכלל וליבטל באוא"ם ב"ה עצמו"ה.

ואי' וזהו ויאמר לו יהונתן מחר חדש, פי' מחר יהי' יהוד שמשא וסיהרא, ונפקדת מל' וה' פקד שע"י שיפקד מושבך פי' שיהי' חסר מקום מושבך עי"ז יפקדך אבי שאול מרחובות הנהר בחי' בינה היינו מקור לבחי' ההשתל'

וזהו פקדת ארץ ותשוקקי', והיינו כמו פקדת הארץ הנשמי הוא בנשמים, כ"ה בענין מה שנש"י קרוים ארץ כמו"ש כי תהיו אתם ארץ חפץ, הנה פקדת ארץ זה היא לבוא לבחי' תשוקה וכמארז"ל במד"ר בראשית פ"ה למה נק' שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה, ל' רצוא ותשוקה לבחי' אוא"ם ב"ה להיות בבחי' ועמך לא חפצתי, פי' מי לי בשמים, כי שמים וארץ ג"ע התחתון והעליון, ובאמת צריך האדם לבוא במדריגת רצוא ותשוקה שלא יחפז לא בג"ע התחתון ולא העליון ולא עוה"ב, והיינו כל מה שהוא עמך אפי' בחי'

שהם משולש' כהנים ליום וישראל', והיינו בחי' סגול ע"י העבודה וכמ"ש והייתם לי סגולה מכל העמים פי' מבחי' הנידון שמכריזים מכל העמים בחי' כתר חכמה בינה דתהו ועי"ז נעשי' בחי' סגולה היינו בחי' סגולתא כתר חכמה בינה בחי' קדש הקדשים, קדשים חכמה בינה, קדש הקדשים כתר. או י"ל ג' ראשי ראשים אור צה אור מצוחצח אור קדמון. ופי' תרד מאד עד שיהי' ההמושכה גם בעשי'. וזהו וישבת אצל אבן האול הוא בחי' עשי' והיינו שכמו בקרי"ם ראתה שפחה היא בחי' מדרגות התחתונות דעשי' יותר ממה שראה יחזקאל בן בוזי כמשרו"ל במכילתא, וכ"פ רש"י ז"ל, והיינו מפני שהאיר ונתגלה מבחי' יש האמיתי שלגבי' אצי' ועשי' שוין, כן ושלשת וגו' עד אבן האול בחי' עשי', ואול הוא לי' הילוך מל' אולו מים מני ים (איוב י"ד י"א) שרובו שע"י הירידה בעשי' עי"ז נעשה החילוך ע"ד אף עשיתי שמרבה כו', אך גילוי זה יהי' לע"ל וג"כ בבחי' דוד דוקא כו' אשר עליו נא' הנה ישכיל עבדי כו' ונשא מאד כו'.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

וה' אמר המכסה אני מאברהם, ש"פ וירא, תרד"ע

שהיא למע' השגתה היא בבחי' השגת המהות ממש לא רק השגת המציאות לכד כו', וכמו שבאצי' שמושג מהות אלקות כנודע, והיינו לפי שאצי' הוא אלקות דנבראים א"א להיות גילוי המהות שלא יהיו אז במציאות נבראים כו', אבל אצי' להיותו אלקות מושג שם מהות אלקות כו', וכמו"כ הנשמה להיותה אלקות השגתה היא בבחי' השגת המהות דהיינו ראיית המהות כו', וזהו שמקומה הוא בג"ע דשם הוא בחי' מהות אלקות כו', דזהו ההפרש בין ג"ע לעולמות דהעולמות הן מו"ת שבאים בבחי' התלבושות כו', ובג"ע מאיר ג"ר שהוא גילוי המהות כו' וכמ"ש במ"א, וירדה למטה בכדי להראות גם להגוף ונה"ב בחי' גילוי אוא"ם, והוא ע"י ההתבוננות בהתהוות יש מאין איך שכל מה שנתהווה הוא מכח אלקי המהווה אותו כי אין דבר עושה א"ע ואינו חי מעצמו כ"א מכח אלקי המהווה אותו ומחי' אותו כו', שזה יכול להיות גם בהשגת הנה"ב רק שזהו בבחי' השגת המציאות לכד שהרי אינו רואה מהות האין האלקי המהווה כו', דאלמלא נתנה רשות לעין לראות לא הי' רואה את היש כלל כו' (דכ"ה בראיית הנשמות הנבוהות

כענין מי ברא אלה מי הוא בחי' בינה ברא אלה ו"ק דו"א, ועי"ז היינו ע"י היחוד דשמשא וסיהרא יפקד מושבך הוא מושב בחי' המל'. ופי' ויאמר לו יהונתן, יהונתן הוא יה"ו נתן, וע' במאו"א יו"ד נ"ד, נתן ה' אחרונה ת"ק בהכאה, וא"כ יהונתן הוא ש' הוי' י"ה ו"ה, לו היינו לרוד שהוא ג"כ ה"א אחרונה, וא"כ צ"ל מה"ע ב' פעמים ה"א היינו ביהונתן וגם ברוד, שלפמ"ש בכ"ד פי' יהונתן ורוד הוא בחי' יה"ו נתן אל דוד ה' אחרונה, אמנם לפי' המאו"א הנ"ל צ"ל שזהו ב' בחי' שבמל' ים וארץ בחי' כלת משה, ובחי' מה שנעשית כתר לבי"ע, וזהו מלך יחיד כמ"ש במ"א, והיינו בחי' זנב לאריות וראש לשועלים, ובחי' נתן שהוא עולה ת"ק ה' בהכאה זהו בחי' מל' כמו שהוא בחי' ים המעלים בתוכו כל אורות ושפע המשיפע, ורוד הוא בחי' מל' כמו שהוא מקור לבחי' שלמטה שזהו הנק' ארץ, וא"כ פי' ויאמר לו יהונתן, שרוד קיבל מאמר ודברי יהונתן זהו כענין הפך ים ליבשה בחי' קרי"ם. ואז אמר לו ושלשת תרד מאד, פי' ושלשת הוא כענין והשלישית יוותר בה וארו"ל אלו ישראל

(רכו) וזהו מ"ש בוהר פ' בלק ע"פ כי עשית פלא כסויא ולבושא כו', ד"א כי עשית פלא כי עשית אלה, והיינו שהפלא יהי' בבחי' אלה וגילוי שהפלא בעצמו יתגלה כו', וזהו ע"י ההסתר שנעשה מהכסוי והפלא הזה ועי"ז יהי' גילוי בחי' פלא עצמו כו', ויהי' הגילוי ביתר שאת וביתר עז מכמ"ת וכמ"ש כי עין בעין יראו בבחי' ראיית המהות ממש דכמ"ת הי' רק שומעין את הנראה כו' שבחי' מהות הא"ם הי' אצלם בבחי' שמועה לכד כו', ולימוהמ"ש יהי' בבחי' ראי' ממש כו', וכ"ז הוא ע"י העבודה עכשיו בההעלמות וההסתרים כו'. והענין הוא דהנה ידוע דירידת הנשמה למטה הוא רק לברר את הגוף ונה"ב כו', דהרי הנשמה עצמה להיותה מבחי' עצמו אלקו', וכידוע ההפרש בין כל הנבראים גם מלאכים העליונים לנשמות, דכל הנבראים שרש התהוותם הוא מבחי' חיצוני' הכלים וחיצוני' האור שבבחי' מקור לעולמות שזהו בחי' הארה לכד כו', ושרש הנשמות היא בבחי' פנימי' הכלים ועצמו' האור שלמע' מבחי' מקור כו', וע"כ יש הפרש בעצם התהוותן דהנשמות הם בחי' אלקות ממש כו' וכמ"ש במ"א, ולכן הנשמה כמו

הגופני איך שה' הוא אלקי' כו', וגם לדעת הוא ל' שבירה וכמו ויודע בהם את אנשי סוכות שע"ז נעשה השבירה דחומר' הנה"ב כו', דכאשר אצלו מתאמת ענין התהוות היש מאין ואחדות ה' וכן כל עניני אלקי' בבחי' ראי' חושי' כו', ה"ה מתבטל בעצם מהותו כו', וכמו האגוז כששוכרים הקליפה מתגלה הפרי, כמו"כ ע"י שבירת הנה"ב מתגלה הפרי הוא הנה"א בבחי' ראיית המהות ממש כו', שהרי בנה"ב הגם שהדבר מתאמת אצלו בבחי' ראי' חושי' ממש הרי כ"ז הוא רק בהשגה לבר דהיינו השגה מוחשי' בענין האלקי אבל לא בבחי' ראי' ממש בעצם האלקות כו', וע"ז נעשה בהנשמה בחי' ראי' ממש במהות אלקות כו'. אמנם גם בהנשמה יהי' ע"ז יתרון גדול לגבי כמו שהיתה בג"ע שהי' בה ג"כ ראיית המהות ה"ז מ"מ רק בבחי' ההארה לבר, דגם ג"ר אינן בחי' עצמו' אוא"ס כו' כנודע, וע"י ירירתה למטה שפועלת להראות הנה"ב להכיר את בוראה כו', ע"ז בהנשמה הוא בחי' ראיית המהות בבחי' מוהע"צ א"ס והיינו בחי' פנימי' ה"ס שזוהו פנימי' עתיק כו' (והוא שהפלא נעשה אלף בבחי' לימוד אבל לא בבחי' לימוד דהשגה כ"א בבחי' ראיית המהות כו', וזהו שלימודה"ש לא ילמדו איש את רעהו שזה שייך בבחי' השגת המציאות אבל בראיית המהות אינו שייך לימוד כו' וכמ"ש במ"א, וזה יהי' הלימוד דמשיח שיראה בחי' מהות הדבר כו' וכמ"ש במ"א). ק"צור. וזהו מ"ש בזה כי עשית אלף שפלא נעשה אלף, והענין דהנה הנשמה היא מפנימיות הכלים, וע"כ היא אלקות בעצם, והשגתה למעלה הוא מהות אלקות, לכן מקומה בג"ע בחי' אצי', וירדה למטה להראות להנה"ב גילוי אוא"ס, והוא בהתהוות היש מאין אלקי שמושג גם בנה"ב ובהשגה מוחשית, וכן בכל השגה אלקית ממשל גשמי שבאמת המשל הוא הנמשל, וזהו מבשרי דהיינו הגשמי, אחזה אלק' דבנה"ב הוא בבחי' השגה חושיות, ובנשמה ראיית המהות, וזהו הראת לדעת ל' שבירה דנה"ב שע"ז מתגלה ראיית המהות דנשמה, וביותר מכמו שהיא בג"ע שזוהו ראיית מהות אלקות.

למטה שראייתם מצד הנשמה ה"ה רואין את האין האלקי כו'), רק שמושיג שהדבר הוא כך שהתהוותם הוא מהאין האלקי וצ"ל ביטול היש לאין כו', דכ"ז הוא בחי' השגת המציאות כו'. אמנם יש בזה יתרון מע' דע"ה שהידיעה וההשגה בהאלקות הוא בבחי' ידיעת המציאות לבר אך עצם השגת הדבר שכך הוא ה"ז בבחי' ראי' ממש כו', שהרי מתאמת מאד איך שאין הדבר עושה א"ע, וזה מתאמת ביותר למטה דוקא בהתאמתות חושיות שה"ה נפסדים ורואה הפסד הדברים בכל עת כו', הרי בהכרח ל' שהם הווים כו', דכל דבר הנפסד בהכרח שאין קיומו מצ"ע כו' ואין מציאותו מעצמו כו', וגם מובן דכל דבר יש ומציאות הרי בהכרח שהתהוותו הוא בדרך אין ערוך כי אא"ל יש מיש אם לא שיהי' אין כו', והיינו שנתהוו דבר מלא דבר כו', דכ"ז הוא למטה בבחי' ראי' חושי' ממש כו', וכמו"כ בכל ענין בבחי' השגה אלקי' במוחש שהן מהדברים התחתונים דוקא, שמהמשל יודעים את הנמשל ביותר להיות שהמשל הוא נראה ונרגש מאד בבחי' ראי' ממש כו', וידוע דהמשל הוא הנמשל כו', וע"כ זהו דוקא הידיעה במוחש איך ומה הוא כו'. וזהו מ"ש ומבשרי אחזה אלק' מבשרי הוא הנה"ב דכאשר תודרך להכיר את בוראה בהתהוות יש מאין וכה"ג כנ"ל, או' ע"ז אחזה אלק' שהוא בבחי' ראיית המהות, רק שנק' אחזה שהוא תרגום של ראי' דהיינו רק השגה חושי' ולא ראי' חושי' ממש, שהרי אינו רואה ממש את המהות דאלקות רק ע"י התאמתות וראיית הנמשל בהמשל נעשה ידיעתו בהנמשל בבחי' השגה חושי' כו', אבל א"ז השגה בבחי' ידיעת המציאות לבר כ"א השגה חושי' ממש כאלו רואה בעיניו כו', כי למטה שרואה הפסדות כל הדברים כנ"ל הנה ההשגה מתאמת אצלו כאלו רואה בעיניו ממש כו', וזהו מבשרי אחזה אלק' דהנה"ב כאשר מודרך יש בו ההשגה אלקי' כאלו רואה כו', וע"ז בהנשמה הוא בבחי' ראיית המהות ממש מצד מהות הנשמה עצמה שהיא אלקות כו'. וזהו מ"ש אתה הראת לדעת דהתגלות הנשמה למטה הוא רק להראות לעיני בשר

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

עוז והדר לבושה - ש"פ שלח תרפ"ט

הדבור, ואותיות הדבור הם כלים המגלים, מפני מה אינו מאיר גילוי אלקות בעולם התחתון כמו בעולמות העליונים,

אמנם לפ"ז מפני מה בעולם התחתון מוסתר ונעלם בו קרושתו ית' דמאחר שהתהוות הוא מאותיות

מחשך והעלם הגוף ולהתגבר עליו מפני דבשרש שרשן דתהו ותיקון הרי התיקון קדם אל התהו, וכידוע דרשש התיקון הוא בבחי' הפנימיות דא"ס וכמ"ש הלא אח כו' ואוהב את יעקב כו'. וזהו שמשביעין אותו בירידתו בגוף תהי צדיק כו' וידוע שזהו מה שנותנים כח לנה"א משרשו ומקורו העצמי שיוכל להתגבר על הנה"ב. וכמו"כ הוא גם בהניצוצות שנפלו תוך הקליפות וסמ"א שמעלימים ומסתירים עליהם ואינו נרגש בהם האוא"ס וע"כ הם בבחי' יש ופירוד הגם שקודם היו בתכלית היחוד והביטול. והניצוצות אין בכחם לעלות בכח עצמן להיות שרשן מבחי' התהו ומתעלים ע"י האדם דוקא, דשרשו מהתיקון, דבשרש כל השרשים הלא התיקון הוא למעלה מתהו וכמו"כ אותיות דבור עליון הם בבחי' נפילה שמתלכשים באותיות דנגוה המעלימים ומסתירים עליהם, ובאמת כן הוא בכללות עולמות בי"ע שהתהוותם הוא ע"י שבה"כ ולכן ומשם יפרד, רק מה שקרוב יותר אל הקדושה אינו מעלים ומסתיר כ"כ ובחי' דבור עליון הוא בבחי' גילוי יותר, וכל שמתרחק יותר מעלים יותר, וידוע דבעולם הבריאה רק מיעוטו רע ואינו מעורב עם הטוב, וביצירה מחצה על מחצה, ובעשי' רובו רע ומעורב עם הטוב, וע"כ בעולמות העליונים מאיר עדיין גילוי בחי' הדבור, וכל מה שיורד ומשתלשל מתעלם האור עד שלמטה הוא בחי' חשך והעלם לגמרי.

קיצור. יקשה למה למטה הוא חשך כפול, ויבאר דהאותיות דדיבור העליון נפלו בשבה"כ, וכמו בשכל הבא במיעוט אותיות האור מבחיק, ובריבוי אותיות מתעלם הבחיקת אורו, וע"ד התלכשות הנשמה בגוף, ולכן כעוה"ז הוא העלם.

דה' בשמים הכין כסאו שמאיר שם גילוי אלקות וכמו בנעה"ע ותחתון, ולמטה אדרבא הוא חשך כפול וכמופל. אך הענין הוא, דהנה עולם התחתון התהוותו הוא ע"י שבה"כ דהיינו נפילת האותיות דבחי' דבור העליון מתלכשים באותיות המעלימים ומסתירים, דהנה נת"ל דהאותיות דע"מ כאשר יורדים ומשתלשלים ממדריגה למדריגה ה"ה באים בהתחלקות יותר וזוה הרי מתעלם האור יותר, וכמו עד"מ שכל שבא במיעוט תיבות הרי האור מאיר בגילוי יותר ונרגש האור יותר מהאותיות, וכאשר בא בריבוי תיבות מתעלם האור שכל, ונרגשים יותר האותיות, וכמו"כ הוא בבחי' דבור העליון כשבא בריבוי התחלקות מתעלם האור, ועי"ז מתלכשים האותיות באותיות כאלו שהן מעלימים ומסתירים על האור, וה"ע שבה"כ ע"ד החסידות היינו בחי' העלם והסתור האור, וזהו ג"כ ענין נפילת הניצוצות שנפלו בתוך הקליפות וסמ"א שמעלימים ומסתירים עליהם, וכמו עד"מ התלכשות הנשמה בגוף ונה"ב, דהנשמה כמו שהיא למעלה היתה בתכלית הביטול לאלקות מפני שלא הי' דבר המחשך ומעלים עלי' וה"ה רואה גילוי אלקות, ורואה ביטול העולמות אך שהעולם בטל אל האלקות המהווה ומחי' אותו, וגם נראה ונגלה שם האין האלקי המהווה, והיינו שאינו רואה את היש, כ"א האין האלקי המהווה את היש, ושמבלעדו לא יש שום מציאות כלל, וכמ"ש בסש"ב ח"ב אלמלא נתנה רשות לעין לראות כו', וביירידתה למטה הגוף ונה"ב מעלימים ומסתירים שנראה לו ישות העולם, והאלקות אינו נראה ונגלה, והכח הזה בהגוף ונה"ב להעלים ולהסתיר על הנשמה הוא מפני ששרשו מבחי' התהו שקודם אל התיקון ע"כ יש בכחו להעלים על אור הנשמה, ומ"מ יש כח בנשמה לצאת

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

פורים, ה'תש"א

המן ידע שבני ישראל ה"יהודים" חשובים מאד אצל השי"ת, והפיל פור הוא הגורל, בתקוה שעל ידי הגורל ימצא את היום המתאים ביותר להשמדת ישראל. אך, הוא טעה טעות גמורה. הוא לא אמד ולא שיער יקרותם של בני ישראל אצל השי"ת הנקראים "בנים למקום", הוא לא אמד נכונה את גדלות הלב היהודי המסירות נפשי, הוא לא יכול היה להבין את המהפכה הגדולה שתשובה ומסירות נפש פועלות למעלה. והשי"ת שלח את הישועה הגדולה של נס פורים, להציל את הגוף היהודי יחד עם הנשמה היהודית.

ידוע לכל המאמר שיום הכיפורים הוא כ'פורים, כמו פורים.

בחסידות מוסבר ענין זה בהסברה הבנתית. בלי ידיעת החסידות קשה להבין כיצד יכולים להשוות את היום הקדוש יום כיפור לפורים.

בעבודת יום כיפור היו שני שעירים, שער אחד לחטאת ושער אחד לעזאזל. שני השעירים היו צריכים להיות שווים בכל, בצבע, בגובה ובשווי, והגורל קבע מי מהם יהיה לחטאת ומי לעזאזל, שכן גורל הוא מדריגה גבוהה.

שימי הגאולה קרבים, בהיותם בעלי תאוה מטופשים לא רצו לשמוע על הגאולה, לעגו מדברי אזהרתו של מרדכי ומנבואתו של מלאכי. היו אלה ימים של שפוט השופטים, בעל הרכוש הקטן ביותר היה מעיז בצורה המחוצפת ביותר כנגד ראשי הדמויות התורתיות. וכאשר ניתן עליהם האסון הגדול, ראו וחשו אותם פוליטיקאים עבריים ומתבוללי המותרות איזה ערך יש לאותה פוליטיקה ואיזה בטחון יש לעשירותם.

*

כיום דומה המצב של העולם היהודי למצב אז. יש לנו ה"המנים" שלנו, יש לנו היהודים העבריים הפוליטיים, יש לנו היהודים מתבוללי המותרות הבוטחים בעשירותם, ויש לנו ברוך השם חלק מסויים של בני ישראל "יהודים". אך, חסר לנו מרדכי, ויתירה מזו סובלים אנו מהמכה של שפוט השופטים בכל המדינות בכלל ובמדינה זו בפרט, לא שומעים למה שהרב אומר, רוצים שהרב יאמר מה שעולה על רוחם של אותם פוליטיקאים עבריים.

יהודים בכל המדינות נמצאים בים של צרות, היהודים מעבר לים נמצאים בתוך האש, אנו כאן נמצאים מסביב לאש, עושים אמנם הרבה דברים טובים לעזור לאחינו שמעבר לים, נותנים צדקה, אבל זה עדיין לא כל מה שצריכים לעשות, הדבר העיקרי והראשי שצריכים לעשות הוא תשובה.

יש לראות את האמת בעינים ולא להיות מוטעה, ולא להינחם בהבלי שוא. כולם צריכים להבין שהצרות הנוכחיות של העולם מהוות קריאה מן השמים שבני ישראל יחזרו בתשובה וישבו ליהדות, ליהדות טהורה של תורה ומצוות, לדחות ולשרש את הפיתוים הטפשיים שהחכמות הפוליטיות יעזרו לנו.

בהרבה מדינות שמעבר לים עוררו הצרות את הלב היהודי, והרבה, הרבה מאד יהודים נתפסו למשמעות האמיתית של הקריאה מן השמים ונעשו יהודים שומרי תורה ומצוות, שומרי שבת, כשרות, טהרה, תפילין וכו'.

*

הסך הכל הוא:

יהודים התנתקו מתורה ומצוות וחשבו להיות עם עצמאי ולא עם ה'.

קם יהודי "עברי" בעל "להכעיס" בלי אמונה ובלי תורה ומצוות שהכתים את השם "עברי".

יהודים מתנזרים מהשם עברי ומכתירים את עצמם בשם "יהודי", המגלה את מסירות הנפש הגדולה ביותר על קיום התורה והמצוה.

המן וחבר מרעיו זורקים בבושה ובלעג את היהודי העברי והורסים את ישותם וקיומם, והיהודי העברי נשבר בגוף ובנפש.

הגאון ומסירות הנפש של ה"היהודי", מעורר את הנקודה היהודית גם ביהודים ה"עברים", החוזרים ליהדות, דבר המביא ישועה כללית, ומסירות נפשם הטהורה של ילדי ישראל מוביל את המן ובניו לתליה.

*

על נס פורים כתוב⁸ "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר, וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם".

למותר לפרש מילים אלו, המוכנות לכל. אך חשוב ביותר להעיר על הביטוי הכפול "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים" "וזכרם לא יסוף מזרעם", ושלנס פורים זקוקים ל"יהודים" בעלי מסירות נפש על תורה ומצוות.

המאורעות הנוכחיים בעולם צריכים להזכיר לנו את התקופה העתיקה של המן, החוזרת עתה ביתר הדגשה. חלק מסויים מעם ישראל שכחו שהם עם ה', "ויאמרו לא-ל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו"⁹, קם יהודי "עברי" בלי אמונה ובלי תורה ומצוות, דחו ושכחו על מקור מחצבתם ועל שנמצאים בגלות.

בימיו של המן קבלו היהודים העבריים את חיי הגלות בזרועות פתוחות ובשמחה שירתית. הם לא רצו לדעת

(9) איוב כא, יד.

(8) מגילת אסתר ט, כח.

~ רשימות אדמור מוהר"י צ ~

מכתב הרבי הרי"צ לחתנו הרבי

ב"ה כ"ד טבת תרצ"ב, ריגא, הילולא רבא דהוד כבוד-קדושת רבינו הגדול זצוקלה"ה נבג"מ זכותו גגן עלינו
שלום וברכה.

מכתבך הגיעני, ונהגיתי לשמוע משלומך הטוב, ומהתעסקותך בלימוד, השם-יתברך יהי בעזרך ויתן לך כח ועוז להגביר הצורה על החומר, העבודה על השפלה, וההרגש על ההבנה, ויעזרך השם-יתברך להיות חסיד עובד השם-יתברך בעבודה שבלב, הפועל ברור וזיכוף המדות כו', און דער חיי עולם זאל זאיין ויא [=וְשֵׁחַי עוֹלָם] יהיו על-פי החסידות.

א.

בדבר שאלתך, במה ניכר יחס דרכי החסידות ותורתו של רבינו הגדול וכבוד-קדושת האדמורי"ם נשיאי חב"ד, אל דרכי החסידות ותורתו של מורנו הבעל-שם-טוב, אשר לעין הרואה, הלא דרכי החסידות ותורתן של אדמורי"ם ואהלין פוילין וגאליציען קרובים יותר לדרכי החסידות ותורתו של מורנו הבעל-שם-טוב מכמו תורת חב"ד, ובפרט עניני המופתים.

תשובה על שאלתך זאת דורשת עריכת מאמר שלם, תוכני ומעובד, ואין הזמן גרמא, ובכן ארשום רק איזה שרטוטים כוללים.

כן הדבר; אם לדון על-פי ספרי רבותינו תלמידי הבעל-שם-טוב, ותלמידי תלמידי, הצדיקים הגאונים ראשי אלפי ישראל, זכותם גגן עלינו, הערוכים לפנינו באותיות הפתב, יש מקום גדול אף רחב לשאלתך העמוקה.

אמנם עלינו לדעת בטוב טעם ודעת כל דבר בעיקרו ושרשו, ואז נבין הענין באשר הוא. נודע כי כבוד-קדושת רבינו הגדול, קרא עצמו נכד מורנו הבעל-שם-טוב במוכן רוחני, וכך דאמר על הרב הקדוש הצדיק רבי ברוך, כי הוא נכד בשרי, ואני נכד רוחני.

הוד כבוד-קדושת אאמור"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זכותו גגן עלינו, סיפר לי, אשר שמע מהוד כבוד-קדושת אביו אאמור"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זכותו גגן עלינו, אשר שמע מכבוד-קדושת אביו אאמור"ר אדמור"ר בעל 'צמח צדק' זצוקלה"ה נבג"מ זכותו גגן עלינו, ששמע מפי קדש הקדשים, רבינו הגדול, שאמר אז ער האט זעף מוסר נפש גיוען בפועל, אויף ניט זיין א נפרד פון דעם בעל-שם-טוב'ס א תנועה [=שהוא מסר את נפשו בפועל, שלא להיות נפרד מתנועה של הבעל-שם-טוב] אפילו לשעה קלה און [=]אפילו רק למראית עין.

ובמפתח כ"ק אדמור"ר שליט"א "שניאורסאהן הרמ"מ, ברלין, כ"ד טבת צ"ב, חב"ד ופולין והתיחסותם להבעש"ט והה"מ".

(1) נדפסה בהתמים ח"ב (נו [150]). ובראשה "העתק מכתב כ"ק אדמור"ר שליט"א מליובאוויטש שכתב לחתנו הרב שי"י.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

טובות.
בראש וראשון ישתדל לקבוע זמני לימוד ברבים אשר זהו יסוד חזק גם לשאר חלקי הבנין הרוחני.
ויתן דעתו וכחו על הלימוד עם נערים וסידורם בשמירת התורה והמצוה.
ובהנוגע לסידור הבנות ישתדל אשר הראוי מבני ביתו ישתדלו בזה, במלאם תפקיד שליחותם כאמור, יעזרהו השי"ת ובי"ב יחיו בבריאות הנכונה ובנסיעה כשורה והסתדרות טובה.
ידידו הדו"ש ומברכם בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

בי"ה, כ"א תמוז תשי"ח
ברוקלין
ידידי ווי"ח אי"א מוה"ר צמח שי
שלום וברכה!
במענה על הטעלעגראם מבואו עם בני ביתו יחיו להאוואנא קובא, הנני מברכם, יהי בואם צלחה בגשם וברוח.
מה' מצעדי גבר כוננו וידע כי ההשגחה העליונה אשר הצילה אותנו מסכנות המלחמה והביאתו למדינה זו הטילה עליו שליחות קדושה, להעיר ולהאיר את אחינו בני ישראל המתגוררים שם באור התורה, יראת שמים ומדות

~ אגרות קודש ~

בי"ה, כ"ו חשוון, תשי"ח
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה שמואל פנחס שי

שלום וברכה!

מוסגי"פ העתק מכתבי להנהלת ביהכ"נ נוסח אר"י אנשי ליובאוויטש.

ובאם אי אפשר בדרכי נועם ושלום להחזיק מנהגנו כמבואר בהיום יום י"ט כסלו תשי"ג, דאין השי"ץ מתעטף בטלית לתפלת מנחה וכו', בטח יעלה בידו לפעול אשר השי"ץ יוריד הטלית על כתפיו ולא שיהי' על ראשו, והטעם מובן ע"פ המועתק במחזור השלם הוצאה שלישית, עמוד ת"מ בסופו.

בכל אופן בהביא בחשבון שהמדובר בהגבאים ואנשים באים בשנים בערך אליו, צריך הי' לבקש שליחתם, ובאופן שיהיו שבעי רצון מזה, ובפרט שבאופן כזה יפעול הרבה יותר מאשר ע"י חריפות וכיו"ב.

המחכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

הדרך המנצחת

התורה מספרת שאברהם עשה משתה גדול "ביום הגמל את יצחק". לפרוש אחד זה היה ביום ברית המילה של יצחק, ולפרוש שני זה היה ביום הבר מצוה שלו. אם כן, יצחק היה היהודי הראשון שנמול בגיל שמונה ימים (כי לפניו היה רק אברהם, שקבל את הצווי למול את עצמו, בגיל 99), ושחגג בר מצוה.

מהוע זה נקרא "משתה גדול"?

המדרש מביא שני פרושים:

האחד, שהקדוש ברוך הוא - גדול העולמים, היה שם.

השני, שעוג וכל המלכים, גדולי עולם, השתתפו במשתה. מפיון שקל אמות העולם המליכו את אברהם למלוך עליהם, ולכן, בשעה שאברהם עשה סעודה, הזמין את כל המלכים, וביניהם גם את עוג. המדרש מספר שהאורח הגדול, עוג, לגלג על כל השמחה ואמר שהוא יכול למעך באצבע אחת את יצחק, בנו יחידו של אברהם. על כך ענה לו הקדוש ברוך הוא: "חייך, שתראה אלה אלפים ורבי רבבות (-עשרות אלפים) יוצאים מבני בניו", וסופך לפול בידם.

ביום המילה, שבו נוצרה התקשרות וברית נצחית של יצחק עם השם, או ביום בר המצוה, שבו נכנס בו יצר הטוב, מתיצב מולו העולם הגדול (=עוג) ואומר לו: "יכולני למעך אותך באצבע אחת".

אך השם נמצא בצד של אברהם, יצחק וזרעם ושומר עליהם מפני הקמים עליהם לכולותם.

לכאורה אברהם היה בודד בדרך - "אחד היה אברהם". הוא אף כנה 'העברי' - כי עמד בעבר אחד, כמי שמאמין בהשם אחד, וכל העולם עמד מולו, בעבר השני, והאמין בעבודה זרה.

אך אברהם לא התפעל ולא נרתע. הוא הפיץ בכל מקום את האמונה שהשם הוא "אל עולם". לא רק "אל העולם", ש"יכול להתפרש כאלו העולם הוא מציאות עצמאית והשם רק שולט עליו מלמעלה, אלא "אל עולם", שקל המציאות של העולם היא רק דבר השם שמחיה אותו, ואין לעולם מציאות בפני עצמו - אין עוד מלבדו.

כאשר אברהם הולך בדרך זו, מבטיח השם ש"אלף אלפים ורבי רבבות" ימשיכו את דרכו ושפופם של מתנגדיו לפול ביד בניו. זה המסר שהעביר ליצחק בנו, ובכוח זה זכה יצחק גם לתורה, מצוות ומעשים טובים, וגם לצאצאים שילכו בדרך התורה והמצוות, ויהיו קמים תמיד, ועוג יפול בידם (כפי שאכן ארע על ידי משה רבנו).

(מעובד על פי לקוטי שיחות, חלק א עמוד 45 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת תולדות

אליו יהיה ויאמר אל־תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליו: גֹּר בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך בילדך ולזרעך אתן את־כל־הארצת האל והקמתי את־השבטה אשר נשבעתי לאברהם אביך: והרביתי את־זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל־הארצת האל והתברכו בזרעך כל גווי הארץ: הֲעַקב אשר־שמע אברהם בקלי וישמר משמרתִי מצותי חקותי ותורתִי:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויגדלו הנערים (כה, כז)

סטיב דאברהם גרים לון (זח"א קלה, ב) וקשה, כיצד מתאימה הנהגתו השלילית של עשו עם השפעתו של אברהם. ויש לומר, דהנה עשו נולד עם נטיות רעות, כפי שמצינו שעוד במעי אמו רצה לצאת לפתחי עבודה־זרה (רש"י פסוק כב). ואברהם חנכו ולמדו להלחם ביצרו ולהתגבר על נטיותיו הרעות. ואכן, זו היתה עבודתו כל עוד התחנף על ידי אברהם; אבל לאחר פטירתו של אברהם, יצא להתרבות רעה (רש"י פסוק ל).

(לקוטי שיחות, כרך ב, עמ' 108)

שני וישב יצחק בגרר: וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי הוא כי ירא לאמר אשתי פני־יהרגני אנשי המקום על־רבקה פִּי־טובת מראה הוא: והיה כי ארכו־לו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו: ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פני־אמות עליה: ויאמר אבימלך מה־זאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם את־אשתך והבאת עלינו אשם: ויצו אבימלך את־כל־העם לאמר הנגע באיש הנה ובאשתו

כה ואלה תולדת יצחק בן־אברהם אברהם הוליד את־יצחק: והיה יצחק בן־ארבעים שנה בקחתו את־רבקה בת־תואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה: ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו: ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם־כן למה זה אנכי ותלך לדרש את־יהוה: (ל"ח) ויאמר יהוה לה שני כתיב גיים קרי גוים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה: ויצא הראשון אדמוני בלו באדרת שער ויקראו שמו עשו: ואחריו־כן יצא אחיו וידו אחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן־ששים שנה בלדת אתם: (ישראל) ויגדלו הנערים והיה עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים: ויאהב יצחק את־עשו כי־ציד בפיו ורבקה אהבת את־יעקב: ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן־השדה והוא עיף: ויאמר עשו אלי־יעקב הלעיטני נא מן־האדם האדם הנה כי עיף אנכי על־פן קרא־שמו אדום: ויאמר יעקב מכרה כיום את־בכרתך לי: ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה־זה לי בכרה: ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את־בכרתו ליעקב: ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבו עשו את־הבכרה: פ כו והיה רעב בארץ מלכד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל־אבימלך מלך־פלשתים גררה: וירא

מים. למוד מוסר - מצַקב, "ישב אהלים", שרמוז ללמוד התורה. ולאחר ההקנות הללו באה התפלה עצמה, וכמבאר ב'תורה אור', שגני יצקב רומזים לארבעת השליכות של סלם התפלה: פסוקי דזמרה (ראובן), ברכות קריאת שמע (שמעון), קריאת שמע (לוי) ושמונה-עשרה (יהודה).

(רשימות, חוברת ט)

רביעי כג ויעל משם באר שבע: כד וירא אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל-תירא כִּי-אתך אנכי וברכתִיךָ והרביתִי את-זרעך בעבור אברהם עבדי: כה ויבן שם מזבֶּח ויקרא בשם יהוה ויט־שם אהלו ויכרו־שם עבדי־יצחק באר: כו ואבימלך הלך אליו מגרר ואחות מרעהו ופיכל שר־צבאו: כז ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם: כח ויאמרו ראו ראינו כִּי־היה יהוה עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונברתה ברית עמך: כט אס־תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענך וכאשר עשינו עמך רק־טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ראו ראינו כי היה ה' עמך (כו, כח)

עבודתו של יצחק לא הייתה ללכת מעיר לעיר כדי לפרסם את שמו של הקב"ה, כפי שעשה אברהם, אלא הוא נשאר במקומו, בארץ ישראל, ושם משך וקרב אליו את באי העולם, בדגמת אבוקה גדולה שמושכת אליה ניצוצות. וענין זה מדגש במידד לגבי יצחק ואבימלך. שכן, בתחלה אמר לו אבימלך "לך מעמנו", אבל לאחר שבנה יצחק מזבֶּח וקרא בשם ה', הלך אליו אבימלך עם אחיות מרעהו ואמרו לו "ראינו כי היה ה' עמך. . . תהי נא אלה בינותינו".

(לקוטי שיחות, כרך כה, עמ' 129)

חמישי לד ויעש להם משתה ויאכלו וישתו: לא וישכמו בכקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: לב ויהי א בינים ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על־אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: לד ויקרא אתה שבעה עליִבֵּן שם־העיר באר

מות יומת: יז ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויזרע יצחק (כו, יז)

וכי יצחק זרע דגן ח"ו, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ג) המדרש שואל, כיצד עסק יצחק בחרישה וריעה וקצירה, ולא חשש שמלאכה זו תפריע לדבקותו בה'. והמדרש עונה, שיצחק לא זרע דגן אלא צדקה: מטרתו לא הייתה הדגן עצמו, אלא קיום מצוות צדקה.

(לקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 74)

שלישי יח ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כִּי־גדל מאד: יט ויהיו־לו מקנה־צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים: כו וכל־הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר: כז ויאמר אבימלך אל-יצחק לך מעמנו כִּי־עצמת ממונו מאד: יז וילך משם יצחק ויחן בנחל־גרר וישב שם: יח וישב יצחק ויחפר אֶת־בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות בשמות אשר קרא להן אביו: יט ויחפרו עבדי־יצחק בנחל וימצאו־שם באר מים חיים: כ ויריבו רעי גרר עם־רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עֵשֶׂק כִּי התעשקו עמו: כא ויחפרו באר אחרת ויריבו גם־עליה ויקרא שמה שטנה: כב ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כִּי עתה הרחיב יהוה לנו ופרינו בארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויחפרו עבדי יצחק . . . באר מים חיים (כו, יט)

אימת ב'לקוטי תורה', שיש לעשות שלש הקנות לפני תפלת שחרית: צדקה, מקנה ולמוד מוסר. ויש לומר, שזה נלמד משלשת האבות. צדקה - מאברהם, עליו נאמר "לעשות צדקה ומשפט". מקנה - מיצחק, שחפר בארות

שָׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ^א וַיְהִי עֲשׂוֹ
 בְּנֵי־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בַּת־
 בְּאֵרֵי הַחַתִּי וְאֶת־בְּשֵׁמֶת בַּת־אֵילָן הַחַתִּי:
^ב וַתְּהַיֶּינּוּ מֵרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבְקָה: ^ג **כז**
^א וַיְהִי כִּי־זָקַן יִצְחָק וַתִּכְהַיֶּינּוּ עֵינָיו מֵרְאֵת
 וַיִּקְרָא אֶת־עֲשׂוֹ ^א בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנְנִי: ^ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקַנְתִּי לֹא
 יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי: ^ג וְעַתָּה שְׂאֵ־נָא כְּלִיד תְּלִיד
 וְקִשְׁתָּךְ וְצֹא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי כְּתִיב צִידָה קְרִי צִיד:
 וְעֲשֵׂה־לִּי מִטַּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבְיָאָה לִּי
 וְאֹכְלָה בַּעֲבוּר תְּבַרְכֶּךָ נַפְשִׁי בְּמָרֶם אַמּוֹת:
^ה וְרַבְקָה שָׁמְעַת בְּדַבְּרֵי יִצְחָק אֶל־עֲשׂוֹ בְּנוֹ וַיִּלְךָ
 עֲשׂוֹ הַשָּׂדֶה לְצוּד צִיד לְהַבְיֹא: ^ו וְרַבְקָה אָמְרָה
 אֶל־יַעֲקֹב בְּנָה לֵאמֹר הִנֵּה שָׁמְעָתִי אֶת־אֲבִיד
 מִדַּבְּרֵי אֶל־עֲשׂוֹ אָחִיד לֵאמֹר: ^ז הִבְיָאָה לִּי צִיד
 וְעֲשֵׂה־לִּי מִטַּעַמִּים וְאֹכְלָה וְאֶבְרַכְכֶּה לִפְנֵי יְהוָה
 לִפְנֵי מוֹתִי: ^ח וְעַתָּה בְּנִי שְׁמַע בְּקוֹלִי לֵאשֶׁר אָנֹכִי
 מְצוּדָה אֲתָךְ: ^ט לֵךְ־נָא אֶל־הִצְאֹן וְקַח־לִּי מִשֶּׁם
 שְׁנֵי גְדֵי עֹזִים טָבִים וְאֲעֲשֵׂה אֹתָם מִטַּעַמִּים
 לְאֲבִיד כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּ: ^י וְהִבֵּאתָ לְאֲבִיד וְאֹכַל
 בַּעֲבֹר אֲשֶׁר יִבְרַכְךָ לִפְנֵי מוֹתִי: ^{יא} וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
 אֶל־רַבְקָה אִמּוֹ הֲנִי עֲשׂוֹ אָחִי אִישׁ שָׂעֵר וְאֹנְכִי
 אִישׁ חָלֵק: ^{יב} אוֹלִי יִמְשְׁנִי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו
 כַּמֵּתֵתָע וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בְרָכָה:
^{יג} וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלְלָתְךָ בְּנִי אֵךְ שָׁמַע
 בְּקוֹלִי וְלֵךְ קַח־לִּי: ^{יד} וַיִּלְךָ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ
 אִמּוֹ מִטַּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּ אָבִיו: ^{טו} וַתִּקַּח רַבְקָה
 אֶת־בְּגָדֵי עֲשׂוֹ בְּנָה הַגָּדֹל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֲתָה
 בְּבֵית וַתִּלְבַּשׂ אֶת־יַעֲקֹב בְּנָה הַקָּטָן: ^{טז} וְאֵת עֵרַת
 גְּדֵי הָעֹזִים הַלְּבִישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקֶת
 צְוָארָיו: ^{יז} וַתִּתֵּן אֶת־הַמִּטַּעַמִּים וְאֶת־הַלֶּחֶם
 אֲשֶׁר עֲשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנָה: ^{יח} וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו
 וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי מִי אֲתָה בְּנִי: ^{יט} וַיֹּאמֶר

יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֹנְכִי עֲשׂוֹ כְּכֹךְ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר
 דִּבַּרְתָּ אֵלָי קוּם־נָא שָׁבָה וְאֹכְלָה מִצִּידִי בַּעֲבוּר
 תְּבַרְכֵנִי נַפְשִׁךָ: ^כ וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנוֹ מִהֲזֶה
 מִתְרַת לְמִצָּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לִפְנֵי: ^{כא} וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גְּשֵׂה־נָא וְאִמְשָׁךְ
 בְּנִי הֲאֲתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוֹ אִם־לֹא: ^{כב} וַיַּגִּשׂ יַעֲקֹב
 אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר תְּקַל־קוֹל יַעֲקֹב
 וְהַיָּדַיִם יָדֵי עֲשׂוֹ: ^{כג} וְלֹא הִפְרִיזוּ כִּי־הָיוּ יָדָיו בְּיַדֵּי
 עֲשׂוֹ אָחִיו שְׂעֵרָת וַיְבַרְכֵהוּ: ^{כד} וַיֹּאמֶר אֲתָה זֶה
 בְּנִי עֲשׂוֹ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: ^{כה} וַיֹּאמֶר הַגִּישָׁה לִּי וְאֹכְלָה
 מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תְּבַרְכֶּךָ נַפְשִׁי וַיַּגִּשְׁלוּ וַיֹּאכְלֻ
 וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׂתֶּ: ^{כו} וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו
 גְּשֵׂה־נָא וַיִּשְׁקֶה־לִּי בְּנִי: ^{כז} וַיַּגִּשׂ וַיִּשְׁקֶלְלוּ וַיִּרַח
 אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבַרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי
 כַּרְיִחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בֵּרַכְו יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

עֲלֵי קָלְלָתְךָ בְּנִי (כו, יג)

לְכַאוֹרָה, אִיזוֹ נִחְמָה הִיא זו, וְנִרְי כָּל בֶּן דּוֹאג וְחֵרֵד
 לְשָׁלוֹם אִמּוֹ, וּבִפְרָט בֶּן כְּמוֹ יַעֲקֹב. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׂרַבְקָה אָמְרָה
 לְיַעֲקֹב שֶׁהִיא מוֹכֵנָה לְמִסִּירוֹת נַפֶּשׁ, לְהַעֲמִיד אֶת עֲצֻמָּה
 בְּסַפְּנָה, כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכוֹת. וְדַבְּרִיחַ פָּעֵלוֹ גַּם בְּיַעֲקֹב
 תְּנוּעָה שֶׁל מִסִּירוֹת נַפֶּשׁ.

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 56)

שְׁשִׁי ^{כה} וַיִּתֵּן־לָךְ הָאֱלֹהִים מִפְּלֵ הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי
 הָאָרֶץ וְרַב דְּגָן וְתִירָשׁ: ^{כז} יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים
 כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחוּ קְרִי וַיִּשְׁתַּחוּ לָךְ לְאִמּוֹם הוּא גְבוּר
 לְאֲחִיד וַיִּשְׁתַּחוּ לָךְ בְּנִי אִמְךָ אֲרָרִיד אֲרוּר
 וּמְבָרֵכִיד בְּרוּךְ: ^כ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּלָה יִצְחָק לְבָרַךְ
 אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אָךְ יָצָא יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי
 יִצְחָק אָבִיו וְעֲשׂוֹ אָחִיו כָּא מִצִּידוֹ: ^{כא} וַיַּעַשׂ
 גַּם־הוּא מִטַּעַמִּים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקֻם
 אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנוֹ בַּעֲבֹר תְּבַרְכֵנִי נַפְשִׁךָ:
^{כב} וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי־אֲתָה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי בְּנִךְ
 כְּכֹךְ עֲשׂוֹ: ^{כג} וַיִּחַרְדַּד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־

וְקַח־לְךָ מִשֵּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֵן אָחִי אִמִּי:
וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וְיִפְרֹךְ וְיִרְבֶּךָ וְהָיִיתָ
לְקַחֵל עַמּוּם: - וַיִּתֵּן לְךָ אֶת־בְּרַכְתּוֹ אֲבֹרָהם לְךָ
וּלְיֹרְעָךָ אֶתְךָ לְרַשְׁתָּךְ אֶת־אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֲשֶׁר־
נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּתֵּן לְךָ הָאֱלֹקִים (כו, כח)

יָתוֹן וְיָחִיזר וַיִּתֵּן (רש"י)

יש לשאל, הרי מדבר בנתינתו של הקב"ה, שהיא שלמה וללא שום חסרון, ואם כן מה חסר בנתינה הראשונה, עד שליש צריך לחזור ולתת שוב. ויש לומר, שנוסף על הנתינה עצמה (שהיא משלמת), נותן הקב"ה לאדם גם את היכולת להוסיף על הברכה בכחות עצמו.

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 80)

שביעי ה' וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיְלַד פְּדֵנָה אֶרֶם
אֶל־לְבָן בֶּן־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רִבְקָה אִם יַעֲקֹב
וַעֲשׂוּ: וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִי־בִרְךָ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב
וְשִׁלַּח אֹתוֹ פְּדֵנָה אֶרֶם לְקַח־תְּלוֹ מִשֵּׁם אִשָּׁה
בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיְצַו עָלָיו לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה
מִבְּנוֹת כְּנָעַן: וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ
וַיְלַד פְּדֵנָה אֶרֶם: ה' וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִי רָעוֹת בְּנוֹת
כְּנָעַן בְּעֵינָיו יִצְחָק אָבִיו: ט' וַיְלַד עֲשׂוֹ אֶל־
יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־מַחֲלַת | בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־
אֲבֹרָהם אָחוֹת נְבוֹיֹת עַל־נָשָׂיו לֹא לְאִשָּׁה:

חצי קדיש

וַתְּגַדַּל וַתִּקְדָּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
כְּרֵעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיְצַמַּח פּוֹרְקָנָה וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶגְלָא וּבְזֹמֶן קְרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפְאֵר, וַיְתַרְוֶם,
וַיְתַנְשֵׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַהַלֵּל, שְׁמָה דְקָדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
וְנַחֲמָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאַמִּירֵן בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

מֵאד וַיֹּאמֶר מִי־אֶפֹּא הוּא הַצֶּדֶק צִיד וַיָּבֵא לִי
וְאֵכֵל מִכָּל בְּטָרִם תְּבוֹא וְאַבְרָכְהוּ גַם־בְּרוּךְ
יְהִי: - בְּשִׁמְעַע עֲשׂוֹ אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק
צַעֲקָה גְדֹלָה וּמְרָה עַד־מֵאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו
בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי: - וַיֹּאמֶר בָּא אַחִיד בְּמַרְמָה
וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ: - וַיֹּאמֶר הִכִּי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב
וַיַּעֲקֹבנוּ זֶה פַעַמִּים אֶת־בְּכֹרְתִי לְקַח וְהִנֵּה עַתָּה
לְקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אֶצְלַתְּ לִי בְרַכָּה:
- וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֲשׂוֹ הֵן גְּבִיר שְׁמֹתָיו לְךָ
וְאֶת־כָּל־אָחָיו נָתַתִּי לוֹ לְעַבְדִּים וְדַגָּן וְתִירֵשׁ
סַמְכָתָיו וְלִכְּהָ אֶפֹּא מַה אֶעֱשֶׂה בְּנִי: - וַיֹּאמֶר
עֲשׂוֹ אֶל־אָבִיו הַבְּרַכָּה אַחַת הוּא־לְךָ אָבִי
בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֲשׂוֹ קֶלֶד וַיִּבְרַךְ: - וַיַּעַן
יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנִּי הָאֶרֶץ
יְהִי מוֹשֶׁבְךָ וּמִכָּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל: - וְעַל־חַרְבְּךָ
תַּחֲיָה וְאֶת־אֲחִיד תַּעֲבֹד וְהָיָה כְּאֲשֶׁר תִּרְיַד
וּפְרַקְתָּ עָלוֹ מֵעַל צוּאָרְךָ: - וַיִּשְׁטַם עֲשׂוֹ
אֶת־יַעֲקֹב עַל־הַבְּרַכָּה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר
עֲשׂוֹ בְּלָבוֹ וַיִּקְרַבוּ יָמָי אֲבִי וְאַהֲרָגָה
אֶת־יַעֲקֹב אָחִי: - וַיִּגַּד לְרִבְקָה אֶת־דְּבָרֵי עֲשׂוֹ
בְּנֵה הַגְּדֹל וְהַתְּשִׁלַּח וְהַתְּקַרָּא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּמֹן
וְהַתְּאָמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂוֹ אַחִיד מִתְּנַחֵם לְךָ
לְהַרְגֶךָ: - וַעֲתָה בְנִי שְׁמַע בְּקֹלִי וְקוּם בְּרַח־לְךָ
אֶל־לְבָן אָחִי חַרְנָה: - וַיִּשְׁבַּת עִמּוֹ יָמִים
אַחָדִים עַד אֲשֶׁר־תֵּשׁוּב חֶמֶת אַחִיד: - מִה עַד־
שׁוּב אַף־אֲחִיד מִמֶּךָ וְשָׂכַח אֶת אֲשֶׁר־עֲשִׂיתָ לֹא
וְשִׁלַּחְתִּי וְלִקְחִתִּיךָ מִשֵּׁם לְמַה אֲשַׁבֵּל גַּם־
שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד: - וְהַתְּאָמֶר רִבְקָה אֶל־יִצְחָק
קִצְתִּי בְחַיֵּי מִפְּנֵי בְנוֹת חַת אִם־לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה
מִבְּנוֹת־חַת כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאֶרֶץ לְמַה לִּי חַיִּים:
כח * וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ
וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לֹא לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:
- קוּם לְךָ פְּדֵנָה אֶרֶם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אִמִּי

מַחֲלֵת | בַּת־יִשְׁמָעֵאל בְּן־אֲבָרָהָם אֶחָת נְבוֹת
עַל־נִשְׂוֵי לֹא לְאִשָּׁה:

ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

מַפְטִיר: וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדְנָה
אָרֶם: ה וַיֵּרָא עֲשׂוּ כִי רָעוֹת בָּנוֹת כָּנָעַן בְּעֵינָיו
וַיִּצְחַק אָבִיו: ט וַיֵּלֶךְ עֲשׂוּ אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵיהֶם הָיָא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְהַמְכִּיחַ מֵאִשְׁרֵי. דְרָכֶיהָ דְרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּה יָמִים בִּימֵיהָ,
בְּשִׂמְחָה עֲשֶׂר וּכְבוֹד. יי חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוזן. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְזֻכָּרִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמָּרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר חֲדָשׁ
וְנִפְקְדָתְךָ יִזְכָּר בְּךָ הַמֶּלֶךְ כִּי יִפְקֹד
יְחִסֵּר מִוִּשְׁבֶּךָ מֵאִין יוֹשֵׁב בוֹ:
יט וְשִׁלְשֶׁת כְּשָׁנֵי הַיָּם הַשְּׁלִישִׁי
אַחַר רֹאשׁ חֲדָשׁ, וּבִשְׁבִילֶךָ הִסְפַּנָּה
גְּדוּלָה מְאֹד, אִם תִּרְדּ מְאֹד בְּמִקוֹם
סֵתֵר וְתִתְחַבֵּא תְרִבָּה, כִּי אִם וּבִקְשׁוּךְ
וּבֵאתְךָ אֶל־הַמִּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ
שָׁם בְּיָוֵם הַמַּעֲשֶׂה בְיָוֵם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע שְׂאוֹל לַיהוָה לְכָל הַיּוֹמִים אֵת
דָּוִד וְיִשְׁבֶּתְךָ אֶצֶל הָאֲבֹן הָאֵוֶל כִּי
שָׁם אֶמְצָאָךְ: כ וְאֵנִי שְׁלֹשֶׁת

שי למורא

יח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן
כֹּן שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ אָמַר לְדָוִד. מֶחָר
חֲדָשׁ, מֶחָר רֹאשׁ חֲדָשׁ. וְנִפְקְדָתְךָ
כִּי יִפְקֹד מִוִּשְׁבֶּךָ, וְיִזְכְּרוּ אוֹתְךָ
כְּשִׁיחִסֵּר מִמוֹשְׁבֶּךָ יוֹשֵׁב.
יט) וְשִׁלְשֶׁת תִּרְדּ מְאֹד, שְׁלֹשֶׁת
יָמִים תִּסְתַּמֵּר וְתִרְדּ מְאֹד בְּמִקוֹם
לְהִסְתַּמֵּר שָׁם. בְּיָוֵם הַמַּעֲשֶׂה,
בְּיָוֵם הַל לְגַמְרִי, כְּלוּמַר לְפָנָיו רֹאשׁ
חֲדָשׁ. פְּרוּשׁ אַחַר, בְּיָוֵם הַמַּעֲשֶׂה
הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂאוֹל לַיהוָה
שֶׁלֹּא יָמִית אֶת דָּוִד, שָׁנָם אִם תִּסְתַּמֵּר
דָּוִד שָׁם. הָאֲבֹן הָאֵוֶל, הָאֲבֹן
שֶׁהִתְחַבֵּא אוֹת לְהוֹלְכֵי דְרָכָיו. "הָאֵוֶל", הוֹלְכֵי תְרִדָּה, כְּמוֹ "אֵוֶל" שֶׁפְּרוּשׁוֹ הַלֵּךְ. (כ) צְדָה אֲוֶרָה, לְצַד הָאֲבֹן אֲוֶרָה מוֹרָה חֲחִצִּים. לְשִׁלַּח לִי לְמַטְרָה,

הפטרה לערב ראש חודש שחל בשבת

לקריאה בציבור שמואל א פרק כ

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתְךָ
כִּי יִפְקֹד מִוִּשְׁבֶּךָ: יט וְשִׁלְשֶׁת תִּרְדּ מְאֹד
וּבֵאתְךָ אֶל־הַמִּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם
בְּיָוֵם הַמַּעֲשֶׂה וּיִשְׁבֶּתְךָ אֶצֶל הָאֲבֹן
הָאֵוֶל: כ וְאֵנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲחִצִּים צְדָה

שְׁתוּתָה אוֹת לְהוֹלְכֵי דְרָכָיו. "הָאֵוֶל", הוֹלְכֵי תְרִדָּה, כְּמוֹ "אֵוֶל" שֶׁפְּרוּשׁוֹ הַלֵּךְ. (כ) צְדָה אֲוֶרָה, לְצַד הָאֲבֹן אֲוֶרָה מוֹרָה חֲחִצִּים. לְשִׁלַּח לִי לְמַטְרָה,

החצצים צדה לצד האבן והוא אורה פאלו אני מורה לשלחלי למפרה לחי: כא ותנה לאחר זה אשלה את הנער ואני לא לך מצא את החצצים הסימן הזה יתנה בידך אם אמר לנער הנה החצצים קרובים אלי ממך והנה עברת מהם.

שתהיה האבן לי למפרה. כא קחני ובאה, צא אתה בעצמך ממקום מחבואך וקחני ובוא אלי. כב לך פי שלחך ה', לך לדרך וברח, שהקב"ה אומר לך לברח ולהמלט. כג ותדבר אשר דברנו, הברית שפרטנו יחד. הנה ה', ה' יהיה עדי. כד אל מושב הקיר, בראש

פי שלום לך ואין דבר רע, חר יהנה נשבע לי: כב ואם פה אמר לעלם הנה החצצים ממך והלאה להלו ממקום עמך, או לך לדרך וברח לך פי שלחך יהנה ונצלת בהשגחת ה': כג ואם תלך לך, וברח תבור ותדבר אשר דברנו דברי הברית שפרטנו אני ואתה הנה יהנה יתה העד ביני וביןך עדי עולם: כד ויפטר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל הלחם לאכול: כה וישב המלך על מושבו מקום המיוחד לו לשבת בו בפעם א בפעם אל מושב שאצל הקיר ויקם יהונתן וישב והשיב אבנר מצד שאול אביו כי לא רצה להיות סמוך לאביו, שאם יקצוף עליו על דבר דוד, ויפקד מקום דוד: כו ולא דבר לא שאל שאול מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי טהור הוא כיר לא טהור כי עזו לא מכל לקרו: כז ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני לחדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנך מדוע לא בא בך ישי גם תמול גם היום אל הלחם אם היה מקרה, היה לי לבוא היום חלופי: כח וישן יהונתן את שאול נשאל נשאל דוד מעמדי רשות ללכת ערבית לחם: כט ויאמר שלחני נא מן ה' רשות ללכת כי זבח משפחה זבחי שלמים לנו בעיר והוא צוה לי אחי ועתה אם מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את אחי על בן לאבא אל שלחן המלך

אורה לשלחלי למפרה: כא ותנה אשלה את הנער לך מצא את החצצים אם אמר אמר לנער הנה החצצים ממך והנה קחני ו ובאה פי שלום לך ואין דבר חיי יהוה: כב ואם פה אמר לעלם הנה החצצים ממך והלאה לך פי שלחך יהנה: כג ותדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהנה ביני וביןך עדי עולם: כד ויפטר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל הלחם לאכול: כה וישב המלך על מושבו בפעם אל מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול וישב המלך אל הלחם לאכול: כו ולא דבר שאל מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי טהור הוא כיר לא טהור: כז ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנך מדוע לא בא בך ישי גם תמול גם היום אל הלחם:

המקבים סמוך לקיר. ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול, סדר הישיבה היה, שדוד היה יושב סמוך לקיר, ואחריו יהונתן, ואחריו אבנר. וביום ההוא פשהמלך ישב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם כן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מפלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרך הבן לישב בהסבה אצל אביו, לכן קם יהונתן ממקומו לשבת במקומו של אבנר, ואבנר ישב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאול ויהונתן בנך. ומקומו של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך. ויפקד מקום דוד, נחפר היה המקום מן הישוב. כו כי לא טהור, והם היו נשקרים מלאכל יחד הטמא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור לשמאים. וגם יתכן שאין מדרך המוסר לבוא טמא לשלחן המלך. כז ממחרת החדש השני, ביום השני של ראש חדש, דהיינו למחרת. כח מעמדי, מפני לקח רשות בלכתו לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. כט שלחני, מן לי רשות ללכת. זבח משפחה, אותו היום היו בני משפחתו זוכים זבחי שלמים. והוא צוה לי אחי, ואחי הגדול צוה עלי להיות שם. ל) בן נעוה המרדוה, בנה של

כח וישן יהונתן את שאול נשאל נשאל דוד מעמדי ערבית לחם: כט ויאמר שלחני נא מן ה' רשות ללכת כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה לי אחי ועתה אם מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את אחי על בן לאבא אל שלחן המלך: לו ויחראף שאול

פי נתתי לו רשות ללכת, והלך לו: ל ויחראף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעוה המרדוה אתה פאפד שהיא מורדת פרוצני, פן אתה מורד בי לאהוב

מה שאני שונא הלוא ידעתי כִּי־בחר אתה לָבֵן בְּנִי לְבָשֶׁתְךָ
 ולְבִשַׁת עֲרוֹת אֶמְךָ כִּי יֹאמְרוּ הַשּׂוֹמְעִים שֶׁאַתָּה אוֹהֵב אֶדָם שֶׁאֲנִי שׁוֹנֵא,
 אִם־כֵּן אֵיךְ בְּנִי וְאִמִּי וְנָתַתּוּ: לֹא כִּי כָל־הַיּוֹמִים אֲשֶׁר בְּנִי־שִׂי חַי
 עַל־הָאָדָמָה לֹא תִפּוֹן לֹא תִתְקַם אַתָּה וּמְלֻכוֹתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח
 אֹתוֹ אֵלָי וְהָיָל וְתָמָה נָתַת לוֹ רְשׁוֹת
 לְלַבַּת כִּי בְנִימֹת הוּא: לִב וְיַעֲזֹב
 יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו לָמָּה יוֹמֵת מִה עֲשֵׂה אִם ה'
 הַמְלִיכוֹ: לֹג וְיִטַּל שְׂאוֹל אֶת־
 הַחֲנִית עָלָיו לְהַכְתּוֹ וַיִּדַע
 יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הוּא גַּם דַּעְתּוֹ
 מֵעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד:
 לֹד וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׂלַחַן
 בְּחֵרֵי־אֶף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ
 הַשְּׁנַי בַּיּוֹם הַשְּׁנַי לְחַדֵּשׁ לָחֶם כִּי
 גַעֲצַב אֶל־דָּוִד בְּרֹאוֹתוֹ כִּי כָלָתָה
 אֵלָיו הַרְעָה, וְעוֹד כִּי הִכְלִמּוּ אָבִיו
 שֶׁקָּרָאוּ בֵּן נַעֲוֹת הַפְּרִדּוֹת: לֹח וַיְהִי
 בְּבֹקֶר בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְחַדֵּשׁ וַיִּצְא
 יְהוֹנָתָן הַשֶּׁדֶה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר קָבַע
 לוֹ דָּוִד וְנָעַר קָטָן עָמוּ: לוֹ וַיֹּאמֶר
 לְנַעֲרֵי רֵץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִיִּים
 אֲשֶׁר אֲנִכִּי מוֹרָה הַנָּעַר רֵץ אַחֵר
 חֲמֵץ הַרְאִשׁוֹן שְׂרָה, וַיַּעֲזוּ רֵץ,
 וְהוּא־יָרָה חֲצִי הַשְּׁנַי לְהַעֲבֹרוֹ
 לְהַלְאָה לַמַּפְרָה וְהוּא הֶאֱבֹן הָאוֹל:
 לוֹ וַיָּבֵא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי
 אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן בְּרֹאוֹתָהּ וַיִּקְרָא
 יְהוֹנָתָן אַחֵרִי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא
 הַחֲצִי אֲשֶׁר רִיחִי בְּאַחֲרֹנָה הוּא מִפְּנֵי
 וְהַלְאָה: לֹח וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֵרִי
 הַנָּעַר מִהֲרָה חוֹשָׁה מִפְּנֵי אַחֵר
 הַשְּׁנַי אֶל־תַּעֲבֹד בְּמִקְוֵם הַרְאִשׁוֹנָה
 וַיִּלְקַט גַּעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִיִּים
 הַרְאִשׁוֹנָה וְהַשְּׁנַי וַיָּבֵא אֶל־אֲדֹנָיו:
 לט וְהַנָּעַר לֹא־יָדַע מֵאוֹמָה אֵד
 מִהִסְתַּיֵּן הַנְּעִשָׂה בִּירַת אֵלוֹ הַחֲצִיִּים אֵד
 יְהוֹנָתָן וְדוֹד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־פְּלִיּוֹ
 מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־פְּלִיּוֹ הַקֶּשֶׁת
 וְהַחֲצִיִּים אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר
 לוֹ לָךְ הֵבִיא הָעִיר: מֵא הַנָּעַר פָּא
 לוֹ לָךְ הֵבִיא הָעִיר: מֵא הַנָּעַר
 פָּא הִלָּךְ לְבֹא הָעִיר וְדוֹד קָם
 מֵאֶצֶל הַנָּגֵב מִצַּד הַדְּרוֹמִי שֶׁל אֶבֶן
 הָאוֹל וַיִּפֹּל לָאֶפְסוֹ עַל פְּנֵי אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ וַיִּכְפּוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי הָיְתָה קִשָּׁה לָחֶם הַפְּרִידָה רָעָהוּ עַד־דָּוִד

מַעֲנַת הַמּוֹסֵר, כְּלוּמַר שֶׁאֲמַר לֹא הוֹכִיחֵתוּ בְּקַמְנוֹתַי וְלֹא קָבַל מוֹסֵר כְּרֹאוֹ.
 (וְאִמְרוּ רו"ל, שֶׁכִּשְׁחֲטָפוּ בְּנֵי בְּנִימֹן מִבְּנוֹת שִׁילָה שֶׁצָּאָו לְחוּל בְּכַרְמִים, הָיָה
 שְׂאוֹל בְּיָשׁוּן וְלֹא רָצָה לְהַכְתּוֹ, עַד שֶׁבָּאָה הוּא עֲצָמָה וְהַעֲזָה פְּנֵיהָ וְרָדְפָה
 אַחֲרָיו). כִּי בוֹחֵר אַתָּה לָבֵן וְיָשִׁי, שֶׁהוּא יִמְלֹךְ. לְבָשֶׁתְךָ, כִּשְׂשִׁימְעוּ
 אַנְשִׁים שֶׁאַתָּה אוֹהֵב אֶדָם שֶׁאֲנִי שׁוֹנֵא,
 יֹאמְרוּ שֶׁאֵיךְ בְּנִי וְנָתַתָּ לְבָשֶׁתְךָ.
 וְלְבִשַׁת עֲרוֹת אֶמְךָ, וְלְבִשָּׁה
 וְרָדְפָה שֶׁל אֶמְךָ. לֹג) כִּי כָלָה
 הוּא, נִגְמְרָה הַתְּחִלְמָה. לֹד) אֵל
 דָּוִד, בְּשָׂבִיל דָּוִד. כִּי הִכְלִמּוּ
 אָבִיו, וְגַם מִשׁוּם שֶׁאָבִיו הִכְלִים
 (בִּישׁ) אֶת יְהוֹנָתָן בְּדַבּוּר וּבְמַעֲשֵׂה.
 לֹח) לְמוֹעֵד דָּוִד, לְמוֹעֵד שֶׁקָּבַע לוֹ
 דָּוִד. לו) יָרָה חֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ,
 יָרָה חֲמֵץ בְּכַח שֶׁנַּעֲבַר אַחֲרֵי הָאֶבֶן.
 מֵא) מֵאֶצֶל הַנָּגֵב, מִקְרִיבֵת מְקוֹם
 לְצַד הַדְּרוֹמִי שֶׁל הָאֶבֶן הָאוֹל. אֶת
 רָעָהוּ, עִם רָעָהוּ. שְׂהִיתָה קִשָּׁה
 עֲלֵיהֶם הַפְּרִידָה. עַד דָּוִד הַגְּדִיל,
 שְׂדוּד הַרְבָּה לְכַבּוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן.

בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נַעֲוֹת הַפְּרִדּוֹת
 הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בחר אתה לְבָנִי־שִׂי
 לְבָשֶׁתְךָ וְלְבִשַׁת עֲרוֹת אֶמְךָ: לֹא כִּי
 כָל־הַיּוֹמִים אֲשֶׁר בְּנִי־שִׂי חַי עַל־
 הָאָדָמָה לֹא תִפּוֹן אַתָּה וּמְלֻכוֹתְךָ
 וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלָי כִּי בְנִימֹת
 הוּא: לִב וְיַעֲזֹב יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל אָבִיו
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמֵת מִה עֲשֵׂה:
 לֹג וְיִטַּל שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכְתּוֹ
 וַיִּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הוּא מֵעַם אָבִיו
 לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לֹד וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׂלַחַן בְּחֵרֵי־אֶף
 וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנַי לָחֶם כִּי
 הִכְלִמּוּ אָבִיו: לֹח וַיְהִי בְּבֹקֶר וַיִּצְא יְהוֹנָתָן הַשֶּׁדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד
 וְנָעַר קָטָן עָמוּ: לוֹ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרֵי רֵץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִיִּים
 אֲשֶׁר אֲנִכִּי מוֹרָה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה חֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: לוֹ וַיָּבֵא
 הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֵרִי
 הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי אֲשֶׁר רִיחִי בְּאַחֲרֹנָה הוּא מִפְּנֵי וְהַלְאָה: לֹח וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
 אַחֵרִי הַנָּעַר מִהֲרָה חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְקַט גַּעַר יְהוֹנָתָן
 אֶת־הַחֲצִיִּים וַיָּבֵא אֶל־אֲדֹנָיו: לט וְהַנָּעַר לֹא־יָדַע מֵאוֹמָה אֵד
 יְהוֹנָתָן וְדוֹד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־פְּלִיּוֹ
 אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ הֵבִיא הָעִיר: מֵא הַנָּעַר פָּא
 וְדוֹד קָם מֵאֶצֶל הַנָּגֵב וַיִּפֹּל לָאֶפְסוֹ אֲרָצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ
 פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ וַיִּכְפּוּ אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ וַיִּכְפּוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי הָיְתָה קִשָּׁה לָחֶם הַפְּרִידָה רָעָהוּ עַד־דָּוִד

עטרת מרים

הגדיל הרבה לכבוד יותר מיהונתן:
 מב ויאמר יהונתן לדוד לך
 לשלום והשבעה אשר נשבענו
 שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר
 ואמרנו יהוה יהוה | ביני ובינך
 ובין זרעי ובין זרעך עד־עולם:

שי למורא

מב) אשר נשבענו, ותזכר
 שנשבענו וכו'. ה' יהוה, ה' יהוה עד
 על השבעה.

הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך
 לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו
 בשם יהוה לאמר יהוה יהוה | ביני
 ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד־עולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
 האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:
 נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחר לא
 ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
 דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושביע ותשמח במהרה
 בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
 במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יישב זר, ולא ינחלו עוד
 אחרים את כבודו. פי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד:
 ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
 אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
 מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמוך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
 אתה יי, מקדש השבת:

המולד: ליל א', שעה 4 לפנות בוקר, 49 דקות ו-15 חלקים.
 ראש חדש כסלו, ביום הראשון וביום השני, הבא עלינו לטובה.

א מִשָּׂא נְבוּאָה דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל הַנְּשַׁלְחָה בְּיַד הַנְּבִיאִי מְלָאכִי שְׁהִיָּה חוֹתֵם הַנְּבִיאִים, אַחַר חַיֵּי תִּכְרִיחַ שְׁנֹבְאוֹ כְּבוֹת שְׁנֵי: כ אֶהְבְּתִי אֶחְכַּם אָמַר יְהוָה וְאִמַּרְתֶּם וְאִם הֵאמְרוּ בְּפִיהָ אֶהְבְּתֵנוּ וְהַשִּׁיב לָכֵם הַלּוֹא־אֵחָ עֵשׂוּ לְעַקֵּב אֲחֵים הֵיוּ בְּנֵי יִצְחָק אוֹהְבֵי נְאֻם־יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת־יַעֲקֹב וְיַחַרְתִּי בְּעַקֵּב וְיִזְרְעוּ אַחֲרָיו אַרְבָּעִלְפֵי שְׁחָם מִקְעִיסִים אוֹתִי, וְנִתְתִי לְזֹרַע יַעֲקֹב, הֵאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם וְלְיִצְחָק: ג וְאֶת־עֵשׂוּ שְׁנֵאתִי לְחֶפְזוֹ אֶל אֶרֶץ שְׁעִיר מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחֲוִי, וּמִנְהֵג שְׁבַעֲוֹלָם, מִי שֵׁשׁ זֹל שְׁנֵי בָנִים, לְכַבֹּד הוּא בּוֹרֵר לֹא מִנְה יָפֵה, וְאֲשִׁים אֶת־הָרִיוֹ שְׁמִמָּה אֵינֻן דְּמוּנֵי לְהָרֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־נַחְלָתוֹ לְתַנּוּת מְדַבֵּר מֵעוֹן תַּנּוּם: ד פִּיר תֵּאמַר אֲדוֹם שְׁהָה לֹא בָּא מֵאֵת ה'

א) מִשָּׂא, נְבוּאָה. מְלָאכִי, הוּא שְׁמוֹ שֶׁל הַנְּבִיא. וְאָמְרוּ הוּלִי שְׁ"מִלְאכִי" הוּא עוֹרָא הַסּוֹפֵר. ג) לְתַנּוּת מְדַבֵּר, מֵעוֹן לְתַנּוּת וְתַנּוּת הַחַיִּים בְּמִדְבָר. ד) רְשָׁשְׁנוּ, גְּתִינֵנוּ רְשִׁים וְדָלִים, עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר שֶׁהִגְלָה גַם אֹתָם מֵאַרְצָם. וְנָשׁוּב וְנִבְנְה, וְעָשׂוּ שֶׁהִעֲשָׂרְנוּ נָשׁוּב וּנְבְנָה אֶת הַחֲרֻבוֹת. ו) בֶּן יַכְבֵּד אֶב, יֵשׁ עָלָיו לְכַבֵּד אֶב. וְכֵן עֵבֶד אֲדוּנָיו. וְאִתָּם קְרוּיִם בָּנִים וְעַבְדִּים. וְאִם אֶב אֵי לָכֵם, אִיָּה כְבוֹדִי. ז) לָחֵם מְגֹאֵל, קָרָדָן מִתְעַב. בְּפִיהָ גֵּאֲלִגְוֶד, בְּפִיהָ תַעֲבֹנוּ אֶת קָרְבָּנְךָ. שְׁלַחַן ה', הַמּוֹנֵחַ. נִבְנְה הוּא, כִּי יִזְרְקִים עָלָיו דָּם, וּמִקְטִירִים עָלָיו הַחֶלֶב, וְנִפְשׁוּ שֶׁל אֲדָם קִצָּה בָהֶם. וְאִינִם שְׂמִים לָכֵם לָמָּה צוּה ה' לְתַקְרִיב דָּם וְחֻלְבִּים. ח) אֵינֻן רַע, אֵינֻן הַדָּבָר הַזֶּה רַע בְּעֵינֵיכֶם. לְפַחְתֶּךָ, הַפְחָה, הַשָּׂר וְהַשְׁלִיט שֶׁלֶךְ. הַיִּרְצָדָה, לְאַהֲבֵ אוֹתָךְ לְבָבוֹ. הַיִּשָּׂא פְּנִיךָ, לַעֲשׂוֹת בְּקִשְׁתֶּךָ. ט) חֲלוּ נָא וּגְו', אִתָּם הַפְּתִינִים, הַעוֹשִׂים קָחָה, אִיךְ יַעֲלֶה בְּלִבְכֶם לְהִיּוֹת שְׁלֹחֵי יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. מִיִּדְכֶם הֵיָתֶה זֹאת, הָרִי מִיִּדְכֶם הֵיָתֶה הַרְעָה הוּאֵת. הַיִּשָּׂא מִכֶּם בָּנִים, לְשִׂמְעַ תְּפִלְתְּכֶם וְלַחַן אֶת שׁוֹחֲחֵיכֶם. י) מִי גַם בָּכֶם וְיִסְגֵר דְּלָתֵיכֶם, הַלּוֹאִי וְקוֹסֵם אִישׁ

הפטרה לפרשת תולדות לשמו"ת

במלאכי פרק איב

א מִשָּׂא דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי: כ אֶהְבְּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאִמַּרְתֶּם בְּפִיהָ אֶהְבְּתֵנוּ הַלּוֹא־אֵחָ עֵשׂוּ לְעַקֵּב נְאֻם־יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת־יַעֲקֹב: ג וְאֶת־עֵשׂוּ שְׁנֵאתִי וְאֲשִׁים אֶת־הָרִיוֹ שְׁמִמָּה וְאֶת־נַחְלָתוֹ לְתַנּוּת מְדַבֵּר: ד פִּיר־תֵּאמַר אֲדוֹם רְשָׁשְׁנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנְה חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִמָּה יִבְנוּ וְאֵינֻן אֶהְרֹס אִם יִבְנוּ אֵינֻן אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָהֶם קְרָאוּ כֹל הָעוֹלָם לְאַרְצָם גְּבוּל רְשָׁעָה כִּי בְּרַשְׁעַת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא תִּרְבֶּה לְעוֹלָם, וְיִסִּיפוּ וְהָעָם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עֲדַרְעוֹלָם הוּא אֲדוֹם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה בְּחֲרָבָהּ וְאִתָּם הֵאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מַעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל בְּזֶמַן הַנְּאוּלָה הַעֲתִידָה תִּתְּנוּ שָׂבַח וְהַדָּוָה שֶׁאִתָּם בְּנְבוּלָם יוֹשְׁבִים וְנְבוּלָם חֲרֹב: ו בֶּן יַכְבֵּד יֵשׁ עָלָיו לְכַבֵּד אֶב וְעֵבֶד אֲדוּנָיו וְאִתָּם קְרוּיִן בָּנִים וְעַבְדִּים, וְעַתָּה וְאִם־אֶב אֵינֻן אֵינֻן כְּבוֹדִי וְאִם־אֲדוּנִים אֵינֻן אִיָּה מְוֹרָאֵי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֵם אִתָּם תִּפְתְּנִים בּוֹזֵי הַבָּזִים אֶת שְׁמִי וְאִמַּרְתֶּם יְדַעְתִּי שְׂתֵאמְרוּ לִי בְּפִיהָ בּוֹזֵנוּ אֶת־שְׁמִי: ז מְגִישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לָחֵם מְגֹאֵל

וְאִמַּרְתֶּם וְאִם הֵאמְרוּ בְּפִיהָ אֶהְבְּתֵנוּ וְהַשִּׁיב לָכֵם הַלּוֹא־אֵחָ עֵשׂוּ לְעַקֵּב אֲחֵים הֵיוּ בְּנֵי יִצְחָק אוֹהְבֵי נְאֻם־יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת־יַעֲקֹב וְיַחַרְתִּי בְּעַקֵּב וְיִזְרְעוּ אַחֲרָיו אַרְבָּעִלְפֵי שְׁחָם מִקְעִיסִים אוֹתִי, וְנִתְתִי לְזֹרַע יַעֲקֹב, הֵאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם וְלְיִצְחָק: ג וְאֶת־עֵשׂוּ שְׁנֵאתִי לְחֶפְזוֹ אֶל אֶרֶץ שְׁעִיר מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחֲוִי, וּמִנְהֵג שְׁבַעֲוֹלָם, מִי שֵׁשׁ זֹל שְׁנֵי בָנִים, לְכַבֹּד הוּא בּוֹרֵר לֹא מִנְה יָפֵה, וְאֲשִׁים אֶת־הָרִיוֹ שְׁמִמָּה אֵינֻן דְּמוּנֵי לְהָרֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־נַחְלָתוֹ לְתַנּוּת מְדַבֵּר מֵעוֹן תַּנּוּם: ד פִּיר תֵּאמַר אֲדוֹם שְׁהָה לֹא בָּא מֵאֵת ה' רַק רְשָׁשְׁנוּ רְשִׁים הֵינֵנו מִצַּד הַסָּבֵעַ אוֹ הַמְּעַל וְנָשׁוּב וְנִבְנְה חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִמָּה יִבְנוּ וְאֵינֻן אֶהְרֹס אִם יִבְנוּ אֵינֻן אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָהֶם קְרָאוּ כֹל הָעוֹלָם לְאַרְצָם גְּבוּל רְשָׁעָה כִּי בְּרַשְׁעַת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא תִּרְבֶּה לְעוֹלָם, וְיִסִּיפוּ וְהָעָם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עֲדַרְעוֹלָם הוּא אֲדוֹם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה בְּחֲרָבָהּ וְאִתָּם הֵאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מַעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל בְּזֶמַן הַנְּאוּלָה הַעֲתִידָה תִּתְּנוּ שָׂבַח וְהַדָּוָה שֶׁאִתָּם בְּנְבוּלָם יוֹשְׁבִים וְנְבוּלָם חֲרֹב: ו בֶּן יַכְבֵּד יֵשׁ עָלָיו לְכַבֵּד אֶב וְעֵבֶד אֲדוּנָיו וְאִתָּם קְרוּיִן בָּנִים וְעַבְדִּים, וְעַתָּה וְאִם־אֶב אֵינֻן אֵינֻן כְּבוֹדִי וְאִם־אֲדוּנִים אֵינֻן אִיָּה מְוֹרָאֵי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֵם אִתָּם תִּפְתְּנִים בּוֹזֵי הַבָּזִים אֶת שְׁמִי וְאִמַּרְתֶּם יְדַעְתִּי שְׂתֵאמְרוּ לִי בְּפִיהָ בּוֹזֵנוּ אֶת־שְׁמִי: ז מְגִישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לָחֵם מְגֹאֵל

וְאִמַּרְתֶּם וְאִם הֵאמְרוּ בְּפִיהָ אֶהְבְּתֵנוּ וְהַשִּׁיב לָכֵם הַלּוֹא־אֵחָ עֵשׂוּ לְעַקֵּב אֲחֵים הֵיוּ בְּנֵי יִצְחָק אוֹהְבֵי נְאֻם־יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת־יַעֲקֹב וְיַחַרְתִּי בְּעַקֵּב וְיִזְרְעוּ אַחֲרָיו אַרְבָּעִלְפֵי שְׁחָם מִקְעִיסִים אוֹתִי, וְנִתְתִי לְזֹרַע יַעֲקֹב, הֵאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם וְלְיִצְחָק: ג וְאֶת־עֵשׂוּ שְׁנֵאתִי לְחֶפְזוֹ אֶל אֶרֶץ שְׁעִיר מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחֲוִי, וּמִנְהֵג שְׁבַעֲוֹלָם, מִי שֵׁשׁ זֹל שְׁנֵי בָנִים, לְכַבֹּד הוּא בּוֹרֵר לֹא מִנְה יָפֵה, וְאֲשִׁים אֶת־הָרִיוֹ שְׁמִמָּה אֵינֻן דְּמוּנֵי לְהָרֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־נַחְלָתוֹ לְתַנּוּת מְדַבֵּר מֵעוֹן תַּנּוּם: ד פִּיר תֵּאמַר אֲדוֹם שְׁהָה לֹא בָּא מֵאֵת ה' רַק רְשָׁשְׁנוּ רְשִׁים הֵינֵנו מִצַּד הַסָּבֵעַ אוֹ הַמְּעַל וְנָשׁוּב וְנִבְנְה חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִמָּה יִבְנוּ וְאֵינֻן אֶהְרֹס אִם יִבְנוּ אֵינֻן אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָהֶם קְרָאוּ כֹל הָעוֹלָם לְאַרְצָם גְּבוּל רְשָׁעָה כִּי בְּרַשְׁעַת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא תִּרְבֶּה לְעוֹלָם, וְיִסִּיפוּ וְהָעָם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עֲדַרְעוֹלָם הוּא אֲדוֹם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה בְּחֲרָבָהּ וְאִתָּם הֵאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מַעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל בְּזֶמַן הַנְּאוּלָה הַעֲתִידָה תִּתְּנוּ שָׂבַח וְהַדָּוָה שֶׁאִתָּם בְּנְבוּלָם יוֹשְׁבִים וְנְבוּלָם חֲרֹב: ו בֶּן יַכְבֵּד יֵשׁ עָלָיו לְכַבֵּד אֶב וְעֵבֶד אֲדוּנָיו וְאִתָּם קְרוּיִן בָּנִים וְעַבְדִּים, וְעַתָּה וְאִם־אֶב אֵינֻן אֵינֻן כְּבוֹדִי וְאִם־אֲדוּנִים אֵינֻן אִיָּה מְוֹרָאֵי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֵם אִתָּם תִּפְתְּנִים בּוֹזֵי הַבָּזִים אֶת שְׁמִי וְאִמַּרְתֶּם יְדַעְתִּי שְׂתֵאמְרוּ לִי בְּפִיהָ בּוֹזֵנוּ אֶת־שְׁמִי: ז מְגִישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לָחֵם מְגֹאֵל וְיִסְגֵר דְּלָתֵיכֶם, הַלּוֹאִי וְקוֹסֵם אִישׁ

עטרת מרים

שי למורא

חנם באשים שאיני מתרצה בהם, שהרי אינלי חפץ בכם אמר יהוה צבאות ומנחה לא-ארצה לא אקבל מידכם רצון, וכאומר: ולמה אבינן תבעירו אש על מנחתי חנם: יא ולמה אתם מחללים שמי, והלא פי מזורח-שמש ועד-מבואו גדול שמי בגוים אלו תלמיד חכמים

טוב בכם, שיסגר דלתי מקדשי, ולא יובא שם קרבן מהעב כזה. ולא תאירו מנחתי חנם, ולא תבעירו אש על מנחתי חנם, שאיני מתרצה בו. יא גדול שמי בגוים, כי אף-על-פי שעוקרים לצבא השמים, מודים בי שאני הסבה הראשונה, אלא שעוקרים אותם לפי דעתם וטעותם שהיו

העוסקים בהלכות עבודה ובכל מקום שאתם מחללים לפני ואר בנוה מקטר מגש לשמי ומנחה מהורה הוא לי ביר על ידכם גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות אכל: יב ואתם מחללים אותו באמרכם כפה שאתם אומרים שלחן אדני והוא המנבח מגאל הוא וניכו אמרי המנבח השגור בפיכם לדבר בו הוא לומר נבזה אכלו: יג ואמרתם הנה מתלאה כבש כחיש וזה והפחתם אותו והפלתם אותו על הקרע דרך בין אמר יהוה צבאות והבאתם גם אתם מביאים לפני קרבן גזול ואת-הפסח ואת-החולה והבאתם הואיל ומאחת מאלה הביאו את-המנחה כהשורה הארצה אותה וכי אקבלה רצון מידכם אמר יהוה: יד וארור נוכל הפערים לומר שאין בידו יותר מוכח להקריב ממה שהביא ויש בעדרו זכר מוכר ומוב קראו לעולה וגדר והוא מנח וזבח לה זבח משחת שה נשחת וקחש לאדני כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ומהקראו אסרן להקריב לפני מן המוכר ושמי נורא בגוים תראים מלפני: א ועתה אליכם הפתים אני מצוה המצוה הזאת הפתים שלא מקריבו אלה על מנחתי: ב אסרן תשימו על-לב לתת כבוד לשמי לכל לחללו בקרבן שאין ראוי לי אמר יהוה צבאות ושלחתי ככם בפתים וכעם את-המארה מחסור ותפסד וארתי אהפך לקללה את-ברכותיכם את

גם-בכם ויסגר דלתים ולא-תאירו מנחתי חנם אינלי חפץ בכם אמר יהוה צבאות ומנחה לא-ארצה מידכם: יא פי מזורח-שמש ועד-מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה מהורה פי-גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות: יב ואתם מחללים אותו באמרכם שלחן אדני מגאל הוא וניכו נבזה אכלו: יג ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול ואת-הפסח ואת-החולה והבאתם את-המנחה הארצה אותה מידכם אמר יהוה: יד וארור נוכל ויש בעדרו זכר וגדר וזבח משחת לאדני כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ושמי נורא בגוים:

אמצעים ביני ובינם ובכל מקום מקטר מגש לשמי, אם הייתי מצוה אותם כמו שצויתי אתכם, היו מקטרים ומגשים לשמי מנחה מהורה. יב וניכו נבזה אכלו, וניכ שפתיו של הכהן הוא נבזה אכלו. כלומר, להם המנבח ואכלו, שהוא החלב והדם, מגאל נבזה הוא. יג מתלאה, בהמה כחיה. והפחתם אותו, ותעשו מנח נפש למנחתי. יד נוכל, מתנבל במרמה, לומר שאין בידו יותר מוכח. זכר, איל תמים והגון לקרבן עולה. משחת, בעל מום. ב לתת כבוד לשמי, שלא לקבל קרבן בעל מום. המארה, מלשון ארירה. וארותי את ברכותיכם, וקללתי את מה שצריך לך לך, הדין והמיוזש והמזיקה. וגם ארותיה, וגם הקללה הנמצאת עכשיו איננה במקרה, אלא אני ארותיה. ג גוער לכם את הזרע, שלא תצמת ווריתי פרש על פניכם, אפוד את הנבל של הפחמות על פניכם. כלומר, לא תקבלו שרר על הביאכם קרבנות פאלו ועוד יהיו לכם לרעה ולבשה. פרש חניכם, וכל הפחמות שאתם מביאים בפניכם. ונשא אתכם אליו, העון הזה שבו אתם ישא אתכם אל הביון הזה. ד וידעתם, וידעו לכם את המצוה הזאת, להיות נזהרים בכבודי. להיות בריתי את לוי, שמשמרו את הברית שפרתי לאהרן

ב א ועתה אליכם המצוה הזאת הפתים: ב אסרן תשימו על-לב לתת כבוד לשמי אמר יהוה צבאות ושלחתי ככם את-המארה וארותי את ברכותיכם וגם ארותיה פי אינכם שמים על-לב: ג הנני גער לכם את-הזרע ווריתי פרש על-פניכם פרש חניכם ונשא אתכם אליו: ד וידעתם פי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות בריתי

אליהם: ד וידעתם פי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות בריתי

וגם המארה המשמשת עתה איננה במקרה, כי אני ארותיה מלשון ארירה וקללה פי אינכם שמים על-לב להזהר בכבודי: ג הנני גער לכם את-הזרע אפוד פרש ווריתי וצמת ווריתי אפוד פרש וכל מתבמות שאתם מקריבים לפני ונשא העון הזה שבו אתם ישא אתכם אל הביון הזה: ד וידעתם, וידעו לכם את המצוה הזאת, להיות נזהרים בכבודי. להיות בריתי את לוי, שמשמרו את הברית שפרתי לאהרן

הברכה שברכתי אתכם אחר בנין הבית וגם המארה המשמשת עתה איננה במקרה, כי אני ארותיה מלשון ארירה וקללה פי אינכם שמים על-לב להזהר בכבודי: ג הנני גער לכם את-הזרע אפוד פרש ווריתי וצמת ווריתי אפוד פרש וכל מתבמות שאתם מקריבים לפני ונשא העון הזה שבו אתם ישא אתכם אליו אל הביון הזה: ד וידעתם פי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות נזהרים בכבודי לפי שארצה שתתקיימו

ופינתם שהיו משבט לוי. ה) בריתי היתה אתו, הברית שברתי עם שבט לוי. החיים והשלום, שנאמר לפינתם "הנני נתן לו את בריתי שלום" (במדבר כה"ב). "והיתה לו ולזרעו אחריו" הרי שימא זרעו בחיים. ואתנם לו מורא ויראני, את אלה נתתי לו בעבור המורא שהיה בלב, והיה ורא מפני נחת הוא, הוא מתורא. נחת, מלשון "ויהי חמת" (בדאשית להח). ו) תורת אמת היתה בפיהו, שבט לוי היה מלמד את העם תורה, ולא נטה מדרך האמת. בשלום ובמישור הלך אתי, בעבור מצותי היה ורף לעשות שלום בין הבריות, ולהדריכם בדרך הישרה. ז) פי מלאך ה' וגו', פי הוא שלוחו של הקב"ה להורותם בדרך הישרה. וכמו שכתוב "וללוי אמר... יזרו משפטיו לעקב ותורתך לישראל" (דברים ג.ח).

בבריתי את עם שבט לוי אמר יהוה צבאות: ה בריתי | היתה אתו הוסיפה לו החיים והשלום ואתנם לו את אלה בעבור המורא שהיה בלב ויראני ומפני שמו נחת הוא היה מתורא ונרעד: ו אהרן ואלעזר ופינתם הכהנים, כל אחד ואחד תורת אמת היתה בפיהו שלא היה אחד בפה ואחד בלב, זהו ועולה לא-נמצא בשפתיו בשלום עם ישראל ובמישור לעשות מצותי הלך אתי ורבים כל שבט לוי השיב מעון כמעשה העגל (שמות ל"ב): ז כל זה ראוי לכל כהן כרשפתי כהן ראוי שישמר דעת והראוי הוא שכל בני ישראל ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך יהוה צבאות הוא שלוחו של מקום להורותם בדרך הישר, וכמו שנאמר וללוי אמר וגו' יזרו משפטיו לעקב (דברים ג):

את-לוי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ה בְּרִיתִי | הִיְתָה
אֵתוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאַתְנַם-לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי
וּמִפְנֵי שְׁמוֹ נָחַת הוּא: ו תוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה
בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא-נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם
וּבְמִישׁוֹר הֶלֶךְ אִתִּי וְרַבִּים הָשִׁיב מֵעוֹן:
ז כִּי-שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ-דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ
מִפִּיהוּ כִּי מַלְאָךְ יְהוָה-צְבָאוֹת הוּא:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ו יצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: ^א ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישב במקום ההוא: ^ב ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו: ^ג והנה יהוה נצב עליו ויאמר אני יהוה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך: ^ד והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך: ^ה והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך והשבתיד אליה אדמה הזאת כי לא אעזובך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך: ^ו וייקח

יעקב משנתו ויאמר אכן יש יהוה במקום הזה ואנכי לא ידעתי: ^ז ויירא ויאמר מה-נורא המקום הזה אין זה כי אם-בית אלהים וזה שער השמים: (ישאל) ^ח וישפם יעקב בפקר ויקח את האבן אשר-שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על-ראשה: ^ט ויקרא את-שם-המקום ההוא בית-אל ואולם לזו שם-העיר לראשנה: ^י ויבדד יעקב נדר לאמר אם-יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש: ^{יא} ושבתו בשלום אלי בית אבי והיה יהוה לי לאלהים: ^{יב} והאבן הזאת אשר-שמתו מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך:

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

שבת	יציאת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ז'		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
17:17	16:18	17:06	17:07	16:38	16:39	12:00	11:58	9:47	9:44	8:53	8:50	8:17	8:14	6:21	6:16	באר שבע (ח)
17:13	16:04	17:02	17:03	16:37	16:38	11:59	11:57	9:47	9:44	8:54	8:51	8:18	8:14	6:24	6:19	חיפה (ח)
17:14	16:00	17:03	17:04	16:40	16:41	11:58	11:56	9:45	9:42	8:52	8:49	8:16	8:13	6:21	6:16	ירושלים (ח)
17:15	16:14	17:04	17:05	16:36	16:37	12:00	11:58	9:47	9:44	8:54	8:51	8:18	8:15	6:23	6:18	תל אביב (ח)
16:55	15:46	16:41	16:44	16:03	16:07	12:13	12:11	10:17	10:13	9:31	9:26	8:43	8:39	7:23	7:15	אוסטרליה, וינה (ח)
21:12	20:07	20:58	20:52	20:27	20:21	13:45	13:43	10:43	10:43	9:29	9:29	8:43	8:44	5:52	5:54	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:02	15:55	16:48	16:51	16:12	16:16	12:16	12:14	10:17	10:13	9:31	9:26	8:45	8:40	7:19	7:12	אוקראינה, אודסה (ח)
16:40	15:30	16:26	16:29	15:47	15:51	11:59	11:57	10:02	9:58	9:17	9:12	8:29	8:24	7:09	7:01	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:01	15:48	16:46	16:49	16:06	16:10	12:24	12:22	10:30	10:26	9:46	9:41	8:56	8:51	7:42	7:34	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:53	15:40	16:38	16:41	15:57	16:02	12:17	12:15	10:23	10:19	9:39	9:34	8:48	8:44	7:36	7:27	אוקראינה, קייב (ח)
18:10	17:13	18:00	18:00	17:33	17:34	12:41	12:39	10:24	10:21	9:28	9:25	8:55	8:52	6:49	6:45	איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
17:31	16:24	17:17	17:20	16:44	16:48	12:42	12:40	10:42	10:38	9:55	9:50	9:10	9:06	7:42	7:35	אסליה, מילאנו (ח)
18:40	17:49	18:31	18:28	18:07	18:05	12:33	12:31	10:02	10:00	8:59	8:57	8:28	8:26	5:59	5:57	אקוודור, קיטו (ח)
20:35	19:32	20:22	20:16	19:52	19:47	13:18	13:16	10:20	10:19	9:06	9:06	8:24	8:24	5:34	5:36	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:51	20:42	21:36	21:29	21:01	20:55	14:11	14:09	11:05	11:05	9:49	9:49	8:58	9:00	6:07	6:10	ארגנטינה, ברילינה (ח)
17:27	16:26	17:15	17:17	16:44	16:46	12:25	12:23	10:19	10:16	9:29	9:25	8:49	8:45	7:07	7:00	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:14	16:12	17:02	17:03	16:29	16:32	12:15	12:13	10:10	10:06	9:20	9:16	8:39	8:35	7:00	6:53	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:14	16:12	17:02	17:04	16:30	16:32	12:15	12:13	10:10	10:07	9:21	9:17	8:40	8:36	7:00	6:54	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:47	16:43	17:34	17:36	17:01	17:03	12:51	12:49	10:48	10:44	9:59	9:55	9:17	9:13	7:41	7:34	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:00	17:03	17:49	17:50	17:22	17:23	12:40	12:38	10:26	10:23	9:33	9:29	8:57	8:54	6:59	6:54	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:23	16:25	17:12	17:13	16:43	16:44	12:11	12:09	10:00	9:57	9:08	9:04	8:31	8:27	6:39	6:33	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:06	17:11	17:56	17:56	17:29	17:30	12:40	12:38	10:23	10:20	9:28	9:25	8:54	8:51	6:50	6:46	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:08	16:06	16:56	16:58	16:23	16:26	12:11	12:09	10:06	10:03	9:17	9:13	8:35	8:32	6:58	6:51	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:15	16:11	17:02	17:04	16:29	16:32	12:18	12:16	10:14	10:10	9:25	9:21	8:43	8:39	7:07	7:00	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ח)
17:39	16:36	17:26	17:28	16:54	16:56	12:39	12:37	10:34	10:30	9:44	9:40	9:03	8:59	7:23	7:17	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:06	16:03	16:53	16:56	16:20	16:23	12:09	12:07	10:06	10:02	9:17	9:12	8:35	8:31	6:58	6:52	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:28	18:34	19:18	19:14	18:53	18:49	12:54	12:52	10:11	10:10	9:04	9:03	8:31	8:30	5:50	5:50	בלגיה, לה-פס (ח)
17:35	16:21	17:19	17:23	16:38	16:43	13:01	12:59	11:08	11:04	10:25	10:20	9:34	9:29	8:24	8:15	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:36	16:23	17:21	17:25	16:40	16:45	13:01	12:59	11:08	11:04	10:25	10:19	9:34	9:29	8:22	8:13	בלגיה, בריסל (ח)
19:17	18:21	19:07	19:02	18:45	18:40	12:29	12:27	9:41	9:40	8:31	8:31	7:56	7:55	5:11	5:12	ברזיל, סאו פאולו (ח)
19:04	18:08	18:53	18:49	18:26	18:22	12:17	12:15	9:29	9:28	8:20	8:19	7:45	7:44	5:01	5:01	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:52	15:41	16:37	16:41	15:57	16:02	12:19	12:17	10:27	10:23	9:44	9:38	8:52	8:47	7:43	7:34	בריטניה, לונדון (ח)
16:55	15:40	16:38	16:43	15:54	16:00	12:28	12:26	10:39	10:34	9:57	9:51	9:02	8:57	8:01	7:51	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:55	15:39	16:39	16:44	15:58	16:03	12:25	12:23	10:35	10:30	9:52	9:47	8:59	8:54	7:54	7:44	גרמניה, ברלין (ח)
17:21	16:09	17:06	17:10	16:26	16:31	12:44	12:42	10:50	10:46	10:06	10:01	9:16	9:11	8:02	7:53	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:24	18:27	19:13	19:09	18:53	18:48	12:30	12:28	9:40	9:38	8:29	8:29	7:52	7:52	5:06	5:07	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:34	17:41	18:25	18:24	17:59	17:59	12:57	12:55	10:36	10:34	9:39	9:36	9:07	9:04	6:55	6:51	הודו, מומבאי (ח)
18:31	17:38	18:21	18:21	17:56	17:56	12:53	12:51	10:32	10:30	9:35	9:32	9:03	9:00	6:50	6:46	הודו, פונה (ח)
16:46	15:37	16:32	16:35	15:55	15:59	12:02	12:00	10:05	10:01	9:19	9:14	8:32	8:28	7:10	7:02	הונגריה, בודפשט (ח)

זמני יום ראשון ויום שבת	זמני יום ראשון ויום שבת	צאת המוככים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
17:18	16:15	17:05	17:07	16:33	16:35	12:19	12:17	10:14	10:11	9:25	9:21	8:44	8:40	7:05	6:59	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:49	16:48	17:37	17:38	17:06	17:08	12:44	12:42	10:36	10:33	9:46	9:42	9:06	9:03	7:22	7:16	יוון, אתונה (ח)
17:08	16:00	16:55	16:58	16:18	16:21	12:23	12:21	10:25	10:21	9:39	9:34	8:52	8:48	7:29	7:21	מולדובה, קישינב (ח)
18:31	17:38	18:21	18:21	17:56	17:56	12:55	12:53	10:34	10:32	9:37	9:34	9:05	9:02	6:53	6:50	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
20:55	19:40	20:39	20:30	20:00	19:52	12:56	12:54	9:45	9:45	8:26	8:27	7:26	7:29	4:37	4:41	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
17:46	16:50	17:35	17:36	17:08	17:09	12:22	12:20	10:07	10:04	9:12	9:09	8:38	8:35	6:36	6:32	נפאל, קטמנדו (ח)
17:34	16:30	17:22	17:24	16:50	16:52	12:33	12:31	10:27	10:24	9:37	9:33	8:57	8:53	7:16	7:09	סין, בייג'ינג (ח)
19:28	18:37	19:19	19:17	18:55	18:53	13:23	13:21	10:53	10:51	9:50	9:48	9:20	9:18	6:52	6:50	סנגפור, סינגפור (ח)
16:25	15:10	16:10	16:14	15:27	15:32	11:55	11:53	10:04	9:59	9:21	9:16	8:28	8:23	7:22	7:13	פולין, ורשא (ח)
18:55	18:02	18:45	18:42	18:21	18:17	12:29	12:27	9:49	9:48	8:44	8:42	8:11	8:10	5:34	5:33	פרו, לימה (ח)
17:48	16:41	17:34	17:37	16:58	17:02	12:59	12:57	11:00	10:56	10:13	10:08	9:28	9:23	8:00	7:53	צרפת, ליון (ח)
17:50	16:39	17:35	17:39	16:58	17:02	13:09	13:07	11:14	11:09	10:29	10:24	9:40	9:36	8:22	8:14	צרפת, פריז (ח)
18:14	17:23	18:05	18:03	17:41	17:40	12:15	12:13	9:47	9:44	8:45	8:43	8:15	8:13	5:49	5:47	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:29	16:24	17:16	17:19	16:45	16:48	12:36	12:34	10:34	10:31	9:46	9:42	9:03	8:59	7:31	7:24	קנדה, טורונטו (ח)
17:02	15:55	16:48	16:51	16:14	16:17	12:13	12:11	10:13	10:09	9:26	9:22	8:41	8:37	7:13	7:06	קנדה, מונטריאול (ח)
17:15	16:16	17:04	17:05	16:34	16:36	12:04	12:02	9:54	9:51	9:02	8:58	8:25	8:21	6:34	6:29	קפריסין, לנקה (ח)
17:37	16:17	17:20	17:25	16:34	16:40	13:15	13:13	11:28	11:24	10:48	10:42	9:51	9:46	8:55	8:45	רוסיה, ליובאנוב (ח)
17:08	15:45	16:50	16:55	16:06	16:13	12:48	12:46	11:03	10:58	10:24	10:18	9:25	9:20	8:34	8:23	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:24	16:16	17:10	17:14	16:33	16:37	12:40	12:38	10:42	10:38	9:56	9:51	9:09	9:05	7:46	7:38	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:29	16:20	17:15	17:18	16:43	16:46	12:45	12:43	10:47	10:43	10:01	9:56	9:14	9:10	7:51	7:44	שווייץ, ציריך (ח)
18:22	17:30	18:13	18:12	17:48	17:47	12:37	12:35	10:13	10:11	9:14	9:12	8:43	8:40	6:25	6:22	טאילנד, בנגקוק (ח)

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתולכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל-פריעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

פשוט 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב